

BALTŲ KALBŲ
GRAMATINĖS SISTEMOS
RAIDA

LETAS PALMAITIS

**BALTŲ KALBŲ GRAMATINĖS
SISTEMOS RAIDA**

Magistro illustrissimo Vytauto Mažiuli

- *declinatio indoeuropaea* •
- *vocalismus balticus* •
- *etymologia prussica* •
- *relationes balto-slavicę* •
- *slavici germanicę filii
Protobaltorum* •

hic liber venerabiliter offertur

Kaunas „Šviesa“ 1998

UDK 802/809-5
Pa145

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC
LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN
by LETAS PALMAITIS

*Autorius nuoširdžiai dėkoja p. Emanueliui Zingeriui už
nuolatinį rūpinimąsi šios knygos rengimu bei išleidimu,
taip pat reiškia padėką p. Sauliui Šalteniui už
kilniaširdžių paramą.*

*Knyga parengta Vilniaus universiteto Baltų
filologijos katedroje ir išleista
Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai parėmus*

ISBN 5-430-02651-4

© Letas Palmitis, 1998
© Leidykla „Šviesa“, 1998

Turinys

ĮVADAS

Darbo tikslas ir metodai	7
Pagrindinės sąvokos	
Gramatinės kategorijos	9
<i>Valentingumas, instrumentas kaip cirkumstantė, konstrukcijos su predikatiniais aktantais, versija, refleksyvas, rūšis, veikslas, statika–dinamika</i>	
Klasė vs. giminė ir akuzatyvas	21
Tarmė vs. kalba	107

I dalis: BALTŲ KALBOS - PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija	25
Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona	34

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir *-Ca/-C kaita	39
*-Ca/-C kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas	45
Deklinacijos kamienų susidarymas	54

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmožodžio klasės	60
Konjugacijos kamienų susidarymas	64
Išvados	72

II dalis: BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida	75
<i>Lietuvių kalba</i>	104
<i>Latvių kalba</i>	105
<i>Prūsų kalba</i>	108
Įvardžių deklinacijos raida	116
<i>Lietuvių kalba</i>	121
<i>Latvių kalba</i>	130
<i>Prūsų kalba</i>	132

III dalis: BALTŲ VEIKSMAŽODIS

Baltų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos	136
Formaliosios baltų veiksmažodžio klasės (<i>ā</i> -kamienas)	138
<i>Lietuvių kalba</i>	140
<i>Latvių kalba</i>	143
<i>Prūsų kalba</i>	146
Baltų kalbų <i>ā</i> - ir gretiminių kamienų veiksmažodžio formaliųjų tipų lyginimas	147
Baltų kalbų istorinio <i>ā</i> -kamieno ir gretiminių kamienų veiksmažodžio semantinės klasės	149
Sintagminiai santykiai	151
<i>Lietuvių kalba</i>	155
<i>Latvių kalba</i>	166
<i>Prūsų kalba</i>	171
Neutralizacija ir paradigminiai santykiai	172
Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija	
<i>Šakninių a- ir ia-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasės</i>	194
<i>Šakninių a- ir ia-kamieno veiksmažodžių semantinės klasės</i>	198
<i>Atematiniai veiksmažodžiai</i>	209
<i>i-kamieniai veiksmažodžiai</i>	212
<i>ā</i> -kamieno veiksmažodžių specifinės reikšmės	215
Baltų veiksmažodžio raida	
Baltiškieji preterito-presentiniai veiksmažodžiai	217
Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema	227
Atemporalinė tarpinė epocha: laiko/nuosakos paradigmų (<i>šakniniai, -ā/-īti</i> kamieniai) susidarymas	237
Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary)	258
Baltų veiksmažodžių struktūrinis indeksas	260
Santrumpos ir bibliografija	328
Priedas: Seniausiuose lietuvių raštijos paminkluose paliudytos negimininių įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas	340

Table of Contents

PREFACE

Goal and Methods	7
Main Concepts	
Grammatical Categories	9
<i>Valency, instrumental as a circumstance,</i> <i>constructions with predicative actants, version,</i> <i>reflexivity, voice, aspect, stativity–dynamicity</i>	
Class vs. Gender and the Accusative	21
Dialect vs. Language	107

Part I: BALTIC LANGUAGES - THE LAST MANIFESTATION OF COMMON INDOEUROPEAN

Common Indoeuropean and its Grammatical Structure

Non-accusative typology of Common-Indoeuropean dialects	25
In space and time wandering zone of minimum innovations	34

IE Vowel-Gradation Viewed Morphologically

Syllabicity and the alternation <i>*-Ca/-C</i>	39
Origin of the alternation <i>*-Ca/-C</i> and rise of the thematical type of declension	45
Formation of declensional stems	54

The Balto-Germanic Stage of Common Indoeuropean

Vowel-gradation and verb classes	60
Formation of conjugational stems	64
Conclusions	72

Part II: THE BALTIC NOUN

Development of the Nominal Declension	75
<i>Lithuanian</i>	104
<i>Latvian</i>	105
<i>Old Prussian</i>	108
Development of the Pronominal Declension	116
<i>Lithuanian</i>	121
<i>Latvian</i>	130
<i>Old Prussian</i>	132

Part III: THE BALTIC VERB	
Semantical Classification of Stems of the Baltic Verb	
Common remarks	136
Formal classes of the Baltic verb (<i>ā</i> -stems)	138
<i>Lithuanian</i>	140
<i>Latvian</i>	143
<i>Old Prussian</i>	146
Comparison of formal types of stems of the Baltic verb (the <i>ā</i> -stems and stems contiguous to the <i>ā</i> -stems)	147
Semantical classes of stems of the Baltic verb (the <i>ā</i> -stems and stems contiguous to the <i>ā</i> -stems)	149
Syntagmatical relations	151
<i>Lithuanian</i>	155
<i>Latvian</i>	166
<i>Old Prussian</i>	171
Neutralization and paradigmatical relations	172
Classification of verbs of other stems	
<i>Formal classes of the a- and ia-stem verbs</i>	194
<i>Semantical classes of the a- and ia-stem verbs</i>	198
<i>Athematic verbs</i>	209
<i>The i-stem verbs</i>	212
Special meanings of the <i>ā</i> -stem verbs	215
Development of the Baltic Verb	
Praeterito-presentia in Baltic	217
Baltic masdar and the problem of the 3rd person	227
Intermediate stage of atemporality: formation of tense-and-mood paradigms (the non-suffixal and <i>-ā,-īti</i> verbs)	237
Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary)	258
Structural Index of Baltic Verbs	260
Abbreviations and Bibliography	328
Annex: Relative frequency of forms of personal pronouns in Old Lithuanian written monuments	340

„Автор нагромождает гипотезы в сложную конструкцию, которая, по его мнению, способна решить все вопросы индо-европейского языкознания“
(Iš A.Desnickajos atsiliepimo)

ĮVADAS

Darbo tikslas ir metodai

Indoeuropeistų dėmesys baltų kalboms beveik toks pat senas, kaip ir pati lyginamoji istorinė indoeuropiečių kalbotyra. Bet paradoksalu yra tai, kad šis dėmesys yra irrelevantiškas visoms tiek indoeuropiečių prokalbės, tiek pačios baltų prokalbės koncepcijoms. Atradus „seniausią“ indoeuropiečių kalbą – sanskritą – tuoj pat buvo pastebėtas ir lietuvių kalbos (visų pirma – jos linksniavimo fleksijų) panašumas į sanskritą ir padaryta išvada, kad lietuvių kalba nepaprastai archajiška bei paveldėjusi beveik visus indoeuropiečių prokalbės linksnius. Nenoriai „nusižengdamas“ Karlio Brugmanno teiginiams, indoeuropeistikos mokslas jau mūsų amžiuje ėmė nedrąsiai pripažinti, 1) kad baltų, taip pat germanų, anatolų tocharų kalbos, pasižyminčios daug paprastesniu veiksmožodžiu, negu sanskritas ar klasikinės kalbos, vargu ar yra „praradusios“ pirmykštes „graikosanskritiškasias“ formas – ko gero, jos panašių formų niekad ir neturėjusios; 2) kad pati indoeuropiečių prokalbė iš pat pradžių tebuvo įvairių dialektų kontinuumas. Visu tuo remdamasis, 1970 m. Vytautas Mažiulis parodė, kad garsi septynių (su vokatyvu) linksnių lietuvių kalbos sistema – palyginti vėlyvas rytų baltų naujadaras.

Rodos, čia lietuvių ir baltų kalbų archajiškumui jau būtų turėjęs ateiti galas, nes sugriauta viskas, kuo tas archajiškumas buvo grindžiamas dar nuo Franzo Boppo laikų. Bet įvyko priešingai: baltų kalbų archajiškumas, t.y. artimumas vienokiam ar kitokiam įsivaizduojamam praindoeuropietiškam modeliui, tapo dar įtikinamesnis negu anksčiau. Indoeuropiečių prokalbės integralumą neigiantis jos pradinio dialektinio susiskaidymo šalininkas Wolfgangas Schmidas padaro išvadą, kad baltų kalbų skirtingumas nuo visų kitų indoeuropiečių kalbų visuomet mažesnis, negu bet kurių tų kalbų grupių tarpusavyje, vadinasi, baltiškoji sistema atsidurianti „Indogermanijos“ centre ir ją patogu suvokti kaip artimiausią indoeuropiečių prokalbės

modeliui. Veiksmažodžio srityje ima aiškėti jau ne vien tai, kad sudėtinga graikų-sanskrito tipo sistema yra tik kelių indoeuropiečių dialektų inovacija, bet kad ta inovacija yra vienas iš neišvengiamų kelių, kuriais indoeuropiečių dialektai turėjo nueiti pasikeičiant kalbos sandaros tipui iš neakuzatyvinio į akuzatyvinį. Šiame darbe parodyta, kaip „graikosanskritiškieji“ bruožai (žinoma, ne be konvergencinės iranėnų įtakos) ėmė rasti jų neturėjusiuose praslavų dialektuose. Su tais pačiais kalbos sandaros kitimo procesais, be abejo, susijęs ne tik baltų ir kai kurių kitų kalbų pasirinktas paprastesnis veiksmažodžio raidos kelias, bet ir deklinacijos raida, kuri, atmetus Vytauto Mažiulio rastuosius naujadarus, pasirodo daug konservatyvesnė, negu graikų-sanskrito tipo raida. Taigi dabar baltų kalbos jau nebe „beveik tokios pat archajiškos kaip sanskritas“, bet kur kas archajiškesnės...

Kaip matome, į pirmą planą iškyla baltų kalbotyroje dar beveik neliesta kalbos sandaros tipologijos problematika.

Visi suminėti klausimai daugiau ar mažiau yra gvildenami šiame darbe. Tiksliau sakant, ties jais tik paviršutiniškai ir prabėgom sustota, nes man norėjosi išsakyti savo požiūrį į problemas, kurių kiekviena reikalauja atskiros studijos. Taigi skaitytojui ir negali susidaryti kitoks įspūdis, kaip iš begalės hipotezių sukaltos konstrukcijos. Vis dėlto manau, kad pateikiu skaitytojui ne vien padriką hipotezių krūvą, bet koncepciją arba bent koncepcijos pradmenis. O tariant dar aiškiau, šio darbo tikslas – parodyti kalbos sandaros kitimo implikacijas baltų kalbų gramatinėje raidoje, visų pirma, susidarant gerai žinomiems vardažodžio bei veiksmažodžio kaitybos tipams.

Lietuvių kalbotyroje V. Mažiulis buvo pirmasis, kuris susiejo gramatinę rekonstrukciją su kalbos sandaros kitimu (BS, 79 t.). Greit po to pasirodė ir pirmieji mano straipsniai šia tema. Nuo to laiko užsienyje parašyta ir kitų autorių darbų, kuriuose kalbama apie neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą ir net bandoma kurti su tuo susijusias hipotezes baltistikos srityje. Deja, su šiais autoriais nenoriu polemizuoti dėl tokių priežasčių: a) jų požiūris į neakuzatyvinę kalbos sandarą dažniausia paremtas ne visuomet adekvačiai suvokta tema (arba neįžiūrima skirtumo tarp ergatyvumo ir vad. „aktyvumo“, arba painiojamasi aktyvumo implikacijose, dažnai net suplakant „aktyvines“ sakinio konstrukcijas su elementariomis pasyvinėmis), b) minėdami neakuzatyvines kalbas, šie autoriai pateikia

neindoeuropietiškus pavyzdžius kartais net su akivaizdžiomis klaidomis, liudijančiomis nekompetenciją ir mechanišką naudojimąsi kitų autorių aprašymais, c) kai kada ignoruojami kalbų tipologijos dėsniumai ir kuriama logikai prieštaraujanti terminologija [pvz. „prokalbėje nebuvo tranzityvinių veiksmažodžių, bet *visi veiksmažodžiai buvo intranzityviniai (!)*“]. Šis mokslo visuomenei siūlomas darbas jau yra labai perkrautas įvairiausių sričių medžiaga, todėl vargu ar buvo prasminga jį dar daugiau išpūsti abejotino reikalingumo polemika. Juk tyrinėjimai, su kuriais tektų polemizuoti, nepateikia naujų faktų ir, panašiai kaip ir ši knyga, yra vien tik interpretacinio pobūdžio. O skaitytojui kažin ar būtų įdomu gaišti laiką kelioms to paties reiškinių interpretacijoms.

Reikia apgailestauti, kad nuo 1970 m. Lietuvoje nepasirodė nė vieno kapitalinio darbo, kuris panaudotų kalbos sandaros kitimo idėjas baltų kalbų rekonstrukcijoms. Todėl laikau savo pareiga šioje knygoje priminti ir kertines V. Mažiulio mintis, jas kur ne kur papildydamas ar patikslindamas.

Šis darbas atliktas naudojant elementarius deskriptyvines gramatikos metodus, vidinės rekonstrukcijos metodą bei pasiremiant Georgijaus Klimovo kontensyvinės kalbų tipologijos teorija.

Pagrindinės sąvokos

Skirtingas tų pačių terminų suvokimas ir vartojimas gali būti dažno nesusipratimo priežastimi. Kurių ne kurių šiame darbe vartojamų terminų turinys yra sugriežtintas. Yra įvesta ir baltų kalbotyroje neįprastų terminų, atitinkančių palyginti neseniai iškeltas sąvokas, kurias įvairūs autoriai traktuoja skirtingai. Todėl būtina visų pirma padaryti knygoje vartojamų kategorinių sąvokų apžvalgą.

Gramatinė kategorija

Esu pasirinkęs S. Kacnelsono požiūrį į gramatinę semantiką, pagal kurį gramatinė reikšmė gali būti perteikta ne tik fleksine žodžio forma, bet ir nefleksine (pvz., kinų kalboje su jos leksine morfologija), t.y. tam tikros klasės žodžiu ar žodžių junginiu (Kacnelson 1986, 107 t., 145 t., 152 t.). Neformaliosios morfologijos

egzistavimas byloja, kad gramatinė kategorija gali būti suvokiama ne vien tik kaip kaitybinė (žodžio formų klasės sudaryta), bet ir kaip klasifikacinė nekaitybinė (pačių žodžių klasės sudaryta) (Paulauskienė 1979). Antai lietuvių kalbos veikslas tik gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, bet dažniausia – žodžių daryba, neretai ir kontekstu. Kinų kalbos linksnis realizuojamas pagalbiniais veiksmažodžiais, kurie kitokiame kontekste nėra pagalbiniai. Vadinasi, morfologinės kategorijos gali būti neformalios, t.y. nekaitybinės klasifikacinės.

Nagrinėjami terminai yra susiję su gramatinėmis veiksmažodžio kategorijomis, nes būtent veiksmažodžio tyrinėjimas pareikalavo sukonkretinti terminų vartojimą. Skirtingą veiksmažodžio turinį lemiančius veiksmą, vyksmą ir būseną taksonominiais sumetimais vadinu sintaksėje vartojamu situacijos terminu.

Šioje knygoje pateikiama veiksmažodžio interpretacija yra susijusi su patikslintomis versijos bei tranzityvumo kategorijų sąvokomis, bet pastaroji suprantama kaip valentingumo kategorijos implikacija, o valentingumas, refleksyvas ir rūšis – kaip versijos implikacija.

Valentingumo sąvoka labai plati, net vien tik sintaksinio valentingumo, į kurią čia tik ir teatsižvelgta. Bet kadangi šiam darbui svarbiausia – situacijos nukreiptumo esmė, t.y. ar pastarasis implikuoja tik tiesioginį papildinį, ar dar ir netiesioginį (turiu galvoje instrumento reiškimą bei konstrukcijas su predikatiniais aktantais), tai šiai problemai spręsti užteko klasikinio „tesnieriško“ valentingumo su jo predikato, aktantų ir cirkumstančių sąvokomis (Tesnier 1953). Reikalas atskirti cirkumstantes nuo aktantų rodo, kad aktantas neturi būti siejamas su aplinkybe (su lokacija plačiąja prasme), įskaitant instrumentą. Perlmutterio ir Postalio reliacinė gramatika skiria tris elementariausius aktantus – veiksnį, tiesioginį papildinį ir netiesioginį papildinį, o santykius, reiškiančius instrumentą, lokatyvą, benefaktyvą (benefaktyvas suprantamas plačiau, negu elementarus netiesioginis aktantas, t.y. negu datyvu reiškiamas adresatas) laiko ne bendrais, bet konkrečiais, ir vadina nukreiptiniais (plg. Johnson 1977), kitaip tariant – aplink(yb)iniais. Čia pasirenku tokį anglų kalbos žodžio *oblique* vertimą, kuris atitinka lotynišką etimoną ‘nukreiptas, aplinkinis’

(anglų kalbos terminą *indirect object* įprastą versti 'netiesioginis papildinys', tačiau šitaip verčiama ir *oblique object*). Tie reliacinės gramatikos 'nukreiptiniai santykiai', matyt, yra tas pats, kaip V. Ambrazo 'šalutiniai papildiniai'. Anot A. Kibriko (Kibrik 1979, plg. Geniušienė 1983), branduolinio sakinio nariams būdingų subjekto, (tiesioginio) objekto ir datyvo hipervaidmenų (paprastai – *kas ką kam*) užtenka, realizuojant diatezes su valentingumo (recesiniais) pakitimais. Kadangi tie patys valentingumo pakitimai įmanomi tiek su instrumentą reiškiančiu sakinio komponentu, tiek be jo, plg. *Jonas piešia namą sesutei, Jānis zīmē māju māsiņai* (±*rašalu, ar tinti*) → recesija: *namas piešiamas sesutei, māja tiek zīmēta māsiņai* (±*rašalu, ar tinti*), tai sakinio sudėtyje instrumentą reiškiantis žodis (±*rašalu, ar tinti*) laikytinas būdo aplinkybe (cirkumstante), lygiaverte lokalinei *ant stalo, uz galda, pas tėvelį, pie tētiņa* t.t. Todėl, skirtingai nuo ГЛЯ 419, **instrumentą** laikau adverbialinių santykių reiškėju ir nepriskiriu netiesioginiam papildiniui.

A. Drukteinis (1981) pažymi, kad „instrumento priskyrimas objektinėms reikšmėms argumentuojamas tuo, kad tam tikro veiksmo poreikis objektui negalimas be įrankio. Tačiau instrumentinė reikšmė gali charakterizuoti veiksmą ir savarankiškai, be tiesiogiai veikiamo objekto (plg. *Pasilikusieji mojo jiems skrybėlėmis; Aš dažnai važiuoju traukiniu*). Minėtas argumentas susijęs tik su kai kuriais veiksmažodžiais ir negali būti taikomas visai instrumentų reikšmei. Be to, instrumentas nėra artimesnis objektui ir tais atvejais, kai jis būtinas; jis yra lyg tarpininkas tarp veikėjo veiksmo ir veikiamo daikto. Instrumentinė reikšmė pasako, ne tik koku įrankiu, priemone atliekamas veiksmas, bet ir koks to veiksmo atlikimo būdas (plg. Apresian 1974). Dėl to jau seniai bandoma atriboti instrumentinę reikšmę nuo objektinės ir priskirti ją būdo aplinkybei arba laikyti ją savarankiška kategorija. Laikant veiksmo, proceso kryptingumą vienu iš pagrindinių objektinių santykių požymiu, instrumentinė reikšmė turi likti už objekto ribų“.

Tad tiesioginiu papildiniu laikau tiesioginį objektą reiškiantį antrąjį aktantą, o netiesioginiu – netiesioginio objekto datyvinį adresatą, reiškiantį trečiąjį aktantą (benefaktyvą siaurąja prasme). Veiksny, tiesioginis ir netiesioginis papildiniai ir rodo sintaksinį veiksmažodžio valentingumą. Įdomu, kad daugelyje kalbų sintaksinis valentingumas ir turi būtent tokią formalią reprezentaciją morfologijos

lygmenyje. Taip yra baskų, abchazų, abazų, adigų, kartų (gruzinų) kalbose. Antai pastarojoje trivalenčiai ir bivalenčiai veiksmažodžiai turi netiesioginio papildinio eksponentą pačioje formoje (bivalenčiai – būdami tranzityviniai), o dėl to labai ryškiai skiriasi bivalentės (t.y. dviejų valentingumo laipsnių arba dviejų realizuotų iš potencialiai trijų valentingumo laipsnių) ir trivalentės tranzityvinio veiksmažodžio formos: გოგი ხატავ-ს ხსლ-ს *gogi xatav-s saxl-s* ‘Gogis *piešia* namą’, ხატავს – bivalentė forma; გოგი უ-ხატავ-ს ხსლ-ს მარინე-ს ‘Gogis *jai-piešia* namą Marinei’, უხატავს – trivalentė forma. Viena baltų kalbų trivalenčio veiksmažodžio forma atitinka kartvelų kalbų veiksmažodžio trivalentes ir bivalentes formas, bet viena baltų bivalenčio veiksmažodžio forma atitinka vieną kartvelų bivalenčio veiksmažodžio formą, kadangi pastarasis ir negali turėti trivalentės formos – plg. pvz. verba habendi et sentiendi atveju: *Jurgis myli brolių* = kartų გოგი-ს უყვარ-ს ძმა ‘*Gogiui jam-myli*(, -mas, -si, miela) brolis’.

Trivalenčiai veiksmažodžiai visada **tranzityviniai**, t.y. vienas jų aktantų (esamų ar dėl konteksto nerealizuotų) būtinai tiesioginis papildinys, plg. žodį *namą* sakinyje *Jonas piešia sesutei namą*. Bivalenčiai (nerecesyviniai) veiksmažodžiai būna tranzityviniai tik tais atvejais, kai jų reiškiamą situaciją neatgręžta į pirmąjį aktantą (veiksni). Plg. sakinius *Jurgis myli brolių* – situacija nukreipta nuo pirmojo aktanto į antrąjį (tiesioginį papildinį), bet *Jurgis ilgisi tėvo* – refleksyvas atgręžia situaciją į pirmąjį aktantą (veiksni). Pirmuoju atveju veiksmažodis tranzityvinis, antruoju – intranzityvinis. Tačiau nors antruoju atveju (*Jurgis ilgisi tėvo*) veiksmažodis ir negali turėti tiesioginio papildinio (jei refleksyvas konversinis, tai refleksyvizacija visuomet susijusi su valentingumo recesija; *ilgėtis* – nekonversinis refleksyvas, kuris kaip ir bet koks refleksyvas negali turėti visų trijų aktantų), jis turi netiesioginį papildinį (šiuo atveju – nebenefaktyvini). Ne kiekvienas tranzityvinis veiksmažodis gali būti bivalentis, plg. monovalenčius lie. *siaučia* (*audra*), la. *trako* (*vėtra*).

Pastarieji bei nulinio valentingumo (*lyja*, *list*) veiksmažodžiai visada tranzityviniai. Vadinas, tranzityvumas priklauso nuo valentingumo ir yra sintaksinė valentingumo raiška.

Tranzityvumas–intranzyvumas kaip esantis žemesniame taksonomijos lygmenyje yra subkategorija platesnės valentingumo kategorijos ribose (plg. Paulauskienė 1979).

Veiksmažodžiai, sudarantys **konstrukcijas su predikatiniais aktantais**, vadinasi, pasižymintys nuo savęs priklausančia kita veiksmožodine forma, šiame darbe laikomi bivalenčiais: *ketina (daryti), pradedą (daryti)*. Šie veiksmažodžiai laikomi tranzityviniais tuo atveju, jei įmanoma transpozicija su tiesioginiu papildiniu, pvz. *pradedą dirbti* → *pradedą darbą, pradedą verkti* → *pradedą verksmą* (plg. ТКПА). Jeigu priklausomoji forma atitinka netiesioginį papildinį (*ketina dirbti* ≠ *ketina darbą* užtat = *vengia atsakyti* = *vengia atsakymo*), jie laikomi intranzityviniais.

Labai universali veiksmažodžio kategorija yra **versija**. Kaip matyti iš paties termino (lo. *verto*), ji yra susijusi su minėtu situacijos atgręžiamumu. Versija pastebėta palyginti neseniai, pirmiausia tose kalbose, kur ji turi formalią reprezentaciją – kartvelų (Šanidze 1926), vėliau – ir Šiaurės Kaukazo kalbose. Į bendrosios kalbotyros plotmę šią kategoriją iškėlė M. Mačavariani (1980) 1975 m. spalio 21–23 d. Leningrado konferencijoje „Diatezės ir rūšis“.

Versija yra gramatinė kategorija, reguliuojanti situacijos nukreiptumą nuo arba į pirmąjį aktantą ir tuo būdu pakeičianti sintaksinį veiksmažodžio valentingumą.

Versijos veikimą lemia komunikanto požiūris. Komunikantas yra bendroji kalbėtojo sąvoka, aprėpanti nuolat vaidmenimis besikeičiančius 1-ąjį ir 2-ąjį veiksmažodžio asmenis (plg. Benveniste 1946). Versijai veikiant, 3-asis asmuo pakartoja 1-ojo ir 2-ojo asmenų santykius (Mačavariani 1980).

Versijos universalumui parodyti tinka pavyzdžiai iš lietuvių, graikų, kartų (gruzinų), latvių ir vokiečių kalbų (tokia tvarka paryškina pirmiausia versijos sintetinę reprezentaciją lietuvių, graikų ir kartų kalbose bei analogijas tarp dviejų pastarųjų, o antra – jos analitinę reprezentaciją latvių ir vokiečių kalbose).

Pagal santykį su aktantais situacija gali būti neutrali, ekstraversinė ir introversinė. Kartų kalboje tatau reiškia formaliais rodikliais versionizatoriais:

- (-)a- – neutralusis (vartojamas ir ekstraversijai žymėti),
- (-)u- – ekstraversinis,
- (-)e- – dažnai ekstraversinis su intranzityviniais veiksmažodžiais,
- (-)i- – introversinis.

Padėtyje (-) būna asmens formanto, kuris savo ruožtu arba ekstraversinis, kaip 1 pers. (-)ν-, 2 pers. (-)h/s-, arba introversinis, kaip 1 pers.sg. (-)m-, pl. (-)gv-, 2 pers. (-)g-, ir prieš kurį padėtyje (-) gali eiti preverbą (3-ojo asmens rodiklis yra ekstraversinis -s; 3-ojo asmens introversinis rodiklis neįmanomas).

Ekstraversinė yra situacija, nukreipta nuo I aktanto (veiksniu):

- 1) lietuvių: *darbininkas^l stato namą^{ll}*
- 2) graikų: *ὁ ἐργάτης^l οἰκοδομεῖ τὸν οἶκον^{ll}*
- 3) kartų: *მუშა^l აშენებს სახლს^{ll} muša^l a-šeneb-s saxls^{ll}*
- 4) latvių: *strādnieks^l cēl māju^{ll}*
- 5) vokiečių: *der Arbeiter^l baut das Haus^{ll}*

Situacija, atkreipta į I aktantą, yra introversinė. Tai arba pasyvas, arba refleksyvas, kurių funkcijas gali integruoti medijas:

- 1) *namas^l statomas, esu prausiamas* (pasyvas),
prausiuosi (subjektinis refleksyvas),
prausiuosi veidą^{ll}, kaimynas^l statosi namą^{ll} (datyvinis refleksyvas – Geniušienė 1983)
- 2) *ὁ οἶκος^l οἰκοδομεῖται, வீζομαι* (medijas),
வீζομαι (medijas),
வீζομαι τὸ πρόσωπον^{ll}, ὁ γείτων^l οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον^{ll} (medijas),
- 3) *სახლი^l შენდება saxli^l šendeba, ვიბანები ν-ი-banebi* (pasyvinis refleksyvas)
ვიბანები ν-ი-banebi (pasyvinis refleksyvas),
ვიბანებ სახეს^{ll} ν-ი-baneb saxes^{ll}, მეზობელი^l იშენებს სახლს^{ll} mezobeli i-šeneb-s saxls^{ll} (datyvinis refleksyvas – Mačavariani 1980),
- 4) *māja^l tiek celta, tieku mazgāts* (pasyvas),
mazgājos (refleksyvas),
mazgāju (sev) seju^{ll}, kaimiņš^l cēl sev māju^{ll} (formalus nerefleksyvinis aktyvas, tačiau su refleksyvinio įvardžiu),
- 5) *das Haus^l wird gebaut, ich^l werde gewaschen* (pasyvas),
ich^l wäsche mich (refleksyvas),
ich^l wäsche mir das Gesicht^{ll}, der Nachbar^l baut das Haus^{ll} für sich (formalus nerefleksyvinis aktyvas su refleksyviai vartojamu asmeniniu įvardžiu arba prielinksnine konstrukcija su refleksyvinio įvardžiu).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, introversinė situacija yra refleksyvinė, kai I aktantas sutampa arba su II aktantu (tiesioginiu papildiniu), arba su III aktantu (netiesioginiu papildiniu).

I aktantas sutampa su II aktantu (pvz. *aš↔save*):

- 1) *prausiuosi*
- 2) *νίζομαι*
- 3) ვიბანები *v-i-banebi*
- 4) *mazgājos*
- 5) *ichl wāsche mich*

I aktantas sutampa su III aktantu (pvz. *aš↔sau*):

- 1) *prausiuosi veidą, kaimynas statosi namą*
- 2) *νίζομαι τὸ πρόσωπον, ὁ γείτων οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον*
- 3) ვიბანებ სანებს, მეზობელი იშენებს სანებს
v-i-baneb saxes, mezobeli i-šeneb-s saxls

Nėra refleksyvinė, pvz., pasyvinė introversinė situacija:

- 1) *namas statomas, esu prausiamas*
- 2) *ὁ οἶκος οἰκοδομεῖται, νίζομαι (ἀπὸ...)*
- 3) სანლი შენდება, ვიბანები (...-ის მიერ) *saxli šendeba, v-i-banebi (...-is mier)*
- 4) *māja tiek celta, tieku mazgāts*
- 5) *das Haus wird gebaut, ich werde gewaschen*

Kaip matyti iš pateiktų formų, graikų medijas atstovauja visoms introversinėms situacijoms, o lietuvių kalbos sangraža – tik refleksyvinei (datyvinei ir nedatyvinei) introversijai. Kartų formos įkūnija vidurio variantą: nors introversinis refleksyvas ir gali perteikti pasyvą kaip graikų medijas, tačiau pati forma įvairuoja, plg. ვიბანები *v-i-banebi* ‘esu prausiamas, prausiuosi’, bet ვიბანებ *v-i-baneb* ‘prausiuosi (veidą)’. Vis dėlto visišką tapatumą graikų kalbai demonstruoja kita kartvelų kalba – svanų. Joje refleksyvas, kaip ir graikų medijas, sutampa su pasyvu: *mindwer i-qni* ‘laukas ariamas’ = *eža i-qni mindwer-s* ‘jis ariasi lauką’.

Slavų pasyvas naudojasi refleksyvine forma. Refleksyvas daugumoje slavų kalbų nėra datyvinis, tik čekų kalboje pasyvinė ir datyvinė refleksyvo funkcijos sutampa panašiai kaip svanų kalboje, plg. *kniha koupī se* ‘knyga perkama’ ir *koupim si knihu* ‘perkuosi knygą’.

Tiesa, akuzatyvinė (*se*) ir datyvinė (*si*) sangražos formos skiriasi. Įdomu, kad dėl rusų kalbos įtakos „svaniškas“ variantas prasibrauna į šnekamąją lietuvių kalbą: *parduotuvė užsidarė / durys užsidarė, Morta užsidarė duris*.

Versiniai pakitimai implikuoja papildinių atsiradimą–išnykimą, t.y. sintaksinio valentingumo pakitimus.

Situacijos nukreiptumą, savo ruožtu, išreiškia ir patys veiksmažodžio asmenys. Skirtingai nuo tų neindoeuropiečių kalbų, kuriose į veiksmažodžio formą yra įtraukti ne vien I, bet ir II bei III aktantų rodikliai, o veiksmažodžio asmens formantai gali perteikti skirtingus versinius nukreiptumus, indoeuropiečių veiksmažodžio asmens formantai (įprastų monopersoninių formų atveju, žr. toliau) rodo tik ekstraversinį nukreiptumą.

Veiksmažodžio versinės orientacijos (pvz., ekstraversinės) sutapimas su asmens orientacija (indoeuropiečių ekstraversine) automatiškai laiduoja mažiausiai du realizuojamus valentingumo laipsnius arba padidina realizuojamąjį valentingumą iki trijų laipsnių. Pirmuoju atveju versija sukuria II aktantą, antruoju – III aktantą:

- 1) *namas*^I *statomas*^I (1 laipsnis) → *darbininkas*^I *stato*² *namą*^{II} (2 laipsniai)
→ *darbininkas*^I *Istato*^{2,3} *namą*^{II} *kaimynui*^{III} (3 laipsniai)
- 2) ὁ οἶκος^I ἰοικοδομεῖται (1 laipsnis) → ὁ ἐργάτης^I ἰοικοδομεῖ² τὸν οἶκον^{II} (2 laipsniai) → ὁ ἐργάτης^I ἰοικοδομεῖ^{2,3} τὸν οἶκον^{II} τῷ γείτονι^{III} (3 laipsniai)
- 3) სახლი^I ἰშენდება *saxli*^I ἰšendeba (1 laipsnis) → მუშა^I ἰშენებს² სახლს^{II} *muša*^I *a*²-šeneb-*s*^I *saxls*^{II} (2 laipsniai) → მუშა^I ἰშენებს^{2,3} სახლს^{II} მეზობელს^{III} *muša*^I *u*^{2,3}-šeneb-*s*^I *saxls*^{II} *mezobels*^{III} (3 laipsniai)
- 4) *māja*^I ἰtiek *celta* (1 laipsnis) → *strādnieks*^I ἰceļ² *māju*^{II} (2 laipsniai)
→ *strādnieks*^I ἰceļ^{2,3} *māju*^{II} *kaimiņam*^{III} (3 laipsniai)
- 5) *das Haus*^I ἰwird *gebaut* (1 laipsnis) → *der Arbeiter*^I ἰbaut² *das Haus*^{II} (2 laipsniai) → *der Arbeiter*^I ἰbaut^{2,3} *das Haus*^{II} *dem Nachbar*^{III} (3 laipsniai)

Jei veiksmažodžio versinė orientacija (pvz. introversinė) priešinga asmens orientacijai (indoeuropiečių ekstraversinei), valentingumas sumažėja vienu realizuojamu laipsniu ir atitinkamai eliminuojamas II arba III aktantas (vietoj trijų lieka vienas arba du realizuoti

valentingumo laipsniai, t.y. 1,2,3→1, 1,2,3→1,2), arba I aktantas (1,2→1).

Versija eliminuoja II, o su juo ir III aktantą (1,2,3→1):

- 1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidq*^{II} (3 laipsniai) → *prausiuosi*^I (1 laipsnis)
- 2) *νίζω*^{1,3,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} *τῷ παιδίῳ*^{III} (3 laipsniai) → *νίζομαι*^I (1 laipsnis)
- 3) *გუბანებ*^{1,2,3} *სახებს*^{II} *ბავშვებს*^{III} *v1-u3-baneb² saxes^{III} bavšvs^{II}* (3 laipsniai)
→ *გობანებო*^I *v^I-i^I-banebi* (1 laipsnis)
- 4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnām*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai) → *mazgājos*^I (1 laipsnis)
- 5) *ich*^I *’wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^I *’wäsche mich* (1 laipsnis)

Versija eliminuoja III aktantą (1,2,3→1,2):

- 1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidq*^{II} (3 laipsniai)
→ *prausiuosi*^{1,2} *veidq*^{II} (2 laipsniai)
- 2) *νίζω*^{1,3,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} *τῷ παιδίῳ*^{III} (3 laipsniai)
→ *νίζομαι*^{1,2} *τὸ πρόσωπον*^{II} (2 laipsniai)
- 3) *გუბანებ*^{1,2,3} *სახებს*^{II} *ბავშვებს*^{III} *v^I-u³-baneb² saxes^{III} bavšvs^{III}* (3 laipsniai)
→ *გობანებ*^{1,2} *სახებს*^{II} *v^I-i^I-baneb² saxes^{II}* (2 laipsniai)
- 4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnām*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai)
→ *mazgāju*^{1,2} *sev seju*^{II} (2 laipsniai)
- 5) *ich*^I *’wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^I *’wäsche² mir das Gesicht*^{II} (2 laipsniai).

Versija eliminuoja I aktantą (1,2→1):

- 1) *’prausiu² vaikq*^{II} (2 laipsniai) → *vaikas^I ’prausiamas* (1 laipsnis),
darbininkas^I ’stato² namq^{II} (2 laipsniai) → *namas^I ’statomas* (1 laipsnis)
- 2) *’νίζω² τὸ παιδίον*^{II} (2 laipsniai) → *τὸ παιδίον^I ’νίζεται* (ἀπ’ ἐμοῦ) (1 laipsnis),
ὁ ἐργάτης^I ’οἰκοδομεῖ² τὸν οἶκον^{II} (2 laipsniai) → *ὁ οἶκος^I ’οἰκοδομεῖται* (1 laipsnis),
- 3) *’გობანებ² ბავშვებს*^{II} *v^I-a²-baneb bavšvs^{II}* (2 laipsniai) → *ბავშვო^I ’ობანება* (ჩემს მიერ) *bavšvi^I i^I-baneba (čems mier)* (1 laipsnis),
მუშა^I ’აშენებს² სახლს^{II} *muša^I a²-šeneb-s^I saxls^{II}* (2 laipsniai) → *სახლი^I ’შენდება* *saxli^I ’šendeba* (1 laipsnis)
- 4) *’mazgāju² bērnu*^{II} (2 laipsniai) → *bērns^I ’tiek mazgāts* (1 laipsnis),

strādnieks¹ 'ceļ² māju¹¹ (2 laipsnī) → *māja¹ 'tiek celta* (1 laipsnis)

5) *ich¹ 'wasche² das Kind¹¹* (2 laipsnī) → *das Kind¹ 'wird gewaschen* (1 laipsnis),

der Arbeiter¹ 'baut² das Haus¹¹ (2 laipsnī) → *das Haus¹ 'wird gebaut* (1 laipsnis)

Nesunku pastebēti, kad, versijai eliminuojant II ar III aktantā, įvyksta **refleksyvizacija** (situacija sugrįžta į išeities tašką), o versijai eliminuojant I aktantā – pasyvinė konversija, kuri yra **rūšies** kaip tranzityvinės situacijos transformacijos diferencinis požymis (Geniušienė 1972).

Vadinasi, refleksyvas ir rūšis tėra tik subkategorijos versijos kategorijos ribose (Mačavariani 1980).

Dabar darosi aišku, kodėl refleksyvas būna vartojamas pasyvu reikšti: abiem atvejais introvertizacija sumažina sintaksinį vaiksmažodžio valentingumą iki vieno laipsnio. Šitoks pasyvinis refleksyvas ir yra graikų bei arijų medijas, slavų sangražas. Refleksyvas įsitraukia į rūšies diatezę tik konversijos atveju, plg. le. *gospodarz myje auto* → *gospodarz myje się: auto myje się przez gospodarza* (slaviškas atmanepadam). Graikų kalbos mediją laiko refleksyvu ir J. Perelmutteris (1984), kuris, nenagrinėdamas versijos mechanizmo, vis dėlto negalėjo įžiūrėti refleksyvizacijos ir konversijos esmės. Pirmasis graikų mediją sugretino su kartvelų introversija (tradiciskai – „subjektine versija“) A. Šanidzė (Šanidzė 1926). Todėl tai, kad V. Martynovas (1982) laiko refleksyvumą pasyvo kategorijos (!) formalizavimo rezultatu, reikia laikyti žingsniu atgal. Mat tai ne tik slaviškos medžiagos poveikio, bet ir mano šioje knygoje ne kartą minimo indoeuropocentrizmo pasekmė.

Kadangi baltiškas refleksyvas neišvystė sau pasyvinės reikšmės (atmetant lie. *Paskubėk, užsidarys parduotuvė!* tipo naujoviškas kalkes), tai ir tradicinis medijo terminas jam netinka. Šia prasme reikia pritarti A. Paulauskienei (1979, 84), kad lietuvių kalboje nesama medijo. Žinoma, tai netrukdo tam tikrais atvejais kalbėti apie medialinę leksinę reišmę (plg. lie. *juokiasi–verkia / skauda*).

Jei tad refleksyvas senesnis už rūšį ir abudu yra versijos lemiami, belieka pripažinti, kad versija lemia ir kauzacijos–dekauzacijos mechanizmą:

Jurgis ¹*šoka* (introversija) → *Morta* ¹*šokdina*² *Jurgi* (ekstraversija)

Versijai padidinus sintaksinį veiksmažodžio valentingumą vienu laipsniu (1→1,2), įvyko kauzacija. Priešingas procesas (1,2→1) vyksta dekauzacijos atveju.

Baigiant pasakoti apie versiją, bereikia pridurti, kad baltų kalbose tai morfosintaksinė kategorija.

Dar viena gramatinė kategorija, su kuria gali būti susijęs (o polipersoninio veiksmažodžio kalbose – būtinai yra susijęs) veiksmažodžio sintaksinis valentingumas, – **asmuo**.

Asmens kategoriją sudaro sistema formų, supriešintų pagal situacijos santykį su komunikantu (Žulys 1974). Komunikantą žyminčios 1-ojo ir 2-ojo asmenų formos sudaro priešpriešą jo nežyminčiai 3-ojo asmens formai. Įprasta sakyti, kad „žemesnėje skirstymo pakopoje esanti 1-ojo asmens priešprieša 2-ajam asmeniui“ (Ambrasas 1984). Vis dėlto reikia pripažinti, kad ir 1-asis, ir 2-asis asmuo yra tas pats komunikantas, kurio šios abidvi rolės (1-ojo bei 2-ojo asmenų) yra papildomojoje distribucijoje: tai „pirmojo asmens nėra“, tai „antrojo asmens nėra“ (tame pačiame sakinyje negali būti dviejų I aktantų, susijusių su 1-uojų ir su 2-uojų asmeniu, negali būti dviejų veiksmių „aš“ ir „tu“ vienu metu, negali būti nei *Aš matau matai*, nei *Tu matau matai*, tad apie kokią „priešpriešą“ galima kalbėti?). „Priešprieša“ *aš* : *tau, tave* arba *tu* : *man, mane* yra tariama, nes bet kuriuo atveju, kai 1-asis ar 2-asis asmuo nėra I aktantas, jis yra II arba III aktantas ir tuo nesiskiria nuo 3-ojo asmens, vadinasi, tuo atveju jo priešprieša 3-ajam asmeniui neutralizuojama ir jis nebėra komunikantas (kompiuterininkai sakytų „disabled“). Yra tik komunikanto : nekomunikanto priešprieša, tokia ji yra ir *aš* : *tau, tave* arba *tu* : *man, mane* atveju, jokios „žemesnio skirstymo pakopos“ čia nematau.

Kalbose, kuriose situacijos santykis su komunikantais reiškiamas juos nurodančiais formantais (ir jų nenurodančia nuline galūne), asmens kategorija laikytina morfosintaksine, t.y. gramatine kaitybine. Tokia tad ši kategorija ir baltų kalbose.

Indoeuropiečių kalbose formalus veiksmažodžio asmens reiškinys paprastai nėra susijęs su veiksmažodžio valentingumu, t.y.

daugumoje indoeuropiečių kalbų veiksmazodis visuomet vienasmenis (monopersoninis), jo formos išreiškia tik vieną kurį asmenį. Kitaip esti tik keltų ir daugelyje romanų kalbų, kur (enklitinį įvardį laikant netiesioginio asmens formantu) pasitaiko dvišmenių formų, plg. ispanų *danos* (2 vns.subj.–1 dgs.neties.obj.) ‘duok mums’, sen.sl. *моликъ ти с-* ‘meldžiuosi tau’.

Labiau už asmenį šiam darbui svarbi **veikslo** sąvoka. Seniai pastebėta, kad lietuvių kalbos veikslas neturi morfologinės raiškos (Girdenis–Žulys 1973). Vadinas, tai klasifikacinė nekaitybė leksinė-gramatinė kategorija. Iš tikrųjų lietuvių kalbos veikslas gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, kaip *daryti* : *padaryti* su priešdėliu *pa-*. Labai dažnai veikslas pasirodo tik eigos, pvz., *apgailėstauti*, arba tik įvykio, pvz., vienkartiniai, kaip *išsigąsti*, o kartais arba priklauso nuo darybiškai skirtingų leksemų, plg. skirtingų reikšmių eigos *šalti* – įvykio *sušalti*, arba realizuojamas tik visu kontekstu, kaip eigos / įvykio *laimėti*. Tas pats latvių kalboje, plg. tik eigos *ietekmēt* “daryti įtaką”, tik įvykio *kļūdītīés* “apsirikti”, skirtingų reikšmių eigos *rādīt* “rodyti” – įvykio *pārādīt* “īrodyti”, eigos / įvykio *pārlasīt*.

Veikslo kaitaliojimas priklausomai nuo kalbėtojo noro pavaizduoti situaciją kaip užbaigtą (ribotą) arba kaip neribotą yra gramatinė priemonė, esanti anapus veiksmazodžių semantinės klasifikacijos ribų. Todėl ir priešdėlinės formos, atitinkančios populiariausią gramatinio veikslo reiškinio būdą, visai nepateko į šį darbą, išskyrus atvejus, kai priešdėlis suteikia veiksmazodžiui visiškai naują reikšmę. Tačiau visoms veiksmazodinėms leksemoms yra būdingos vienokios ar kitokios negramatinio (nesupriešinamo poromis) veikslo – Aktionsart – charakteristikos. Iš šių leksinės veiksmazodžių reikšmės diferencinių požymių čia pasirinkti tik du: dažninis ir multiplikatinis. Taip pasielgta, norint patikrinti, koks yra santykis tarp istoriniams *ā*-kamieniams veiksmazodžiams būdingos tęstinės būsenos reikšmės bei juose pasitaikančios priešingos, t.y. pertrauktinės reikšmės.

Skirtingai nuo ankstesnių darbų šia tema (plg. Palmaitis 1986), **dinamiką-statiką** laikau veiksmazodžio leksinės-gramatinės reikšmės diferenciniu požymiu (plg. Mačavariani 1981), be to, kaip matyti toliau, ir pats mano požiūris į statiką yra pasikeitęs.

Klasė vs. giminė ir akuzatyvas

1979 m. esu suformulavęs lingvistinę universaliją:

jei kalba turi vieną akuzatyvinę formą
tiesioginiam objektui žymėti, toje kalboje yra
ir giminės kategorija (Palnaitis 1979₁).

Pati ši formuluotė nėra savaime suprantama. Kas yra akuzatyvas, bent jau čia aiškinti nereikia. Kas yra giminė, suprantama tik tol, kol esame baltų, apskritai indoeuropiečių ir galbūt dar kokių žinomesnių (plg. semitų) indoeuropietiškos tipologijos kalbų ribose. Bet formuluodami universaliją, turime išeiti iš šių ribų, o išėjė neišvengiamai susidursime su eiline terminų painiava. Europos lingvistai vardažodžių gramatinės grupės, tarkime, Kaukazo ar Afrikos kalbose vadina *klasėmis*, o amerikiečiai analogiškais atvejais dažnai pavartoja *giminės* ('gender') terminą. Jei kas nors nedaro skirtumo tarp klasės ir giminės, tai gal ir universalija klaidinga?

Iškeldamas universaliją, turėjau galvoje būtent giminę, o ne klasę. Juk kalbos, pasižyminčios tuo, ką europiečiai vadina gramatinėmis klasėmis, kaip tik nėra akuzatyvinės.

Iš tikrųjų skirtumas tarp giminės ir klasės kategorijų yra esminis. Klasei pailiustruoti imkime pavyzdžių iš Dagestano andiečių kalbos. Joje yra penkios gramatinės klasės su atitinkamais rodikliais, daiktavardžiuose išlikusiais labai retai kaip reliktai, bet pasirodančiais būdvardžiuose ir ypač veiksmažodžiuose derinant juos su daiktavardžiais (transkribuodamas lotyniškais rašmenimis rytų bei slavų kalbas, raide *x* žymiu spirantą *ch*, tašku po priebalsiu ar apostrofu – glotalizaciją): I – vyriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *v-*, plg. *vocci* 'brolis'), II – moteriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *j-*, plg. *jocci* 'sesuo'), III – gyvūnų pavadinimai (rodiklis *j-* daugiskaitoje / *b-* vienaskaitoje, plg. *bečuxa ɣotu* 'didelis arklys'), IV – kai kurių daiktų pavadinimai (rodiklis *b-* daugiskaitoje / vienaskaitoje, plg. *bečuxa ɣol* 'didelė burna'), V – visų kitų daiktų bei abstraktų pavadinimai (rodiklis *r-*, plg. *rečuxa haɣhu* 'didelis namas'). Daiktavardžio atributyvinis genityvas jungiasi pažymimojo žodžio klasės rodiklį (*imuv vocci* 'tėvo brolis', *imuj jocci* 'tėvo sesuo', *imub ɣotu* 'tėvo arklys', *imur haɣhu* 'tėvo namas' – plg. *vočuxa ima* 'didelis tėvas', t.y. 'senelis'), o veiksmažodis ne asmenuojamas, bet

klasuojamas, prie intranzityvinio veiksmazodžio prefiksuoiant subjekto klasės rodiklį, o prie tranzityvinio – artimiausio objekto klasės rodiklį (pvz. *vocci vulon 'brolis* [absoliutyvo linksnis] išėjo', *jocci jilon 'sesuo* [absoliutyvo linksnis] išėjo', *imu-di çul ruçi 'tėvas* [ergatyvo linksnis] *lazdą* [absoliutyvo linksnis] pjovė'). Iš pirmo žvilgsnio nėra jau taip lengva pastebėti skirtumą tarp klasės ir giminės. Juk, kaip sakyta, daiktavardžiai andiečių kalboje (ir praktiškai visose Šiaurės Kaukazo kalbose) jokių klasės rodiklių neturi (plg. *ima 'tėvas', ila 'motina'*). Vadinas, daiktavardžio klasė aiškėja tik derinimo metu iš atitinkamos būdvardžio ar veiksmazodžio formos, o patys būdvardžiai ir veiksmazodžiai savų klasių neturi. Ar ne tas pats ir mūsų giminės atveju? Juk plg. and. *voçuxa ima* – lo. *pater magnus*, and. *jeçuxa ila* – lo. *mater magna*, and. *beçuxa çol* – lo. *os magnum*. Anaipol! Nesunku pasakyti, kodėl andiečių žodis *besun* 'peilis' priklauso IV klasei, o ne I – todėl, kad tai daikto, o ne vyro pavadinimas. Bet kodėl atitinkamas lotyniškas žodis *culter* yra vyriškosios giminės? Žinoma, andiečių atvejis tik vienas iš daugelio. Semantinių klasių gali būti begalė (ypač vadinamosios klasinės kalbų sandaros atveju), o žodžio priskyrimas vienai ar kitai iš jų dažnai ir pačių kalbos vartotojų menkai besuprantamas. Bet nė vienoje iš kalbų su gramatinėmis klasėmis joks negyvas daiktas nepateks į vyrų pavadinimų klasę! Daiktas yra daiktas, o vyras yra vyras. Kitaip mūsų kalbų atveju, kuriose tik vyrų ir moterų pavadinimai yra aiškiai susiję su atitinkamomis gramatinėmis giminėmis. Visų kitų vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių, lygiai kaip ir bevardės giminės daiktavardžių, priklausomumas savo giminei neturi jokios logikos. Kodėl *nox, naktis, Nacht, ночь* yra moteriškosios giminės, *dies, день* – vyriškosios, *diena* – vėl moteriškosios? Kodėl *kaimas* vyriškosios giminės, o *Heim* – bevardės? Nesunku suprasti, kad indoeuropiečių giminė priklauso nuo žodžio darybos modelio, lemiančio žodžio priskyrimą vienai ar kitai deklinacinei paradigmai. Ne patys žodžiai, bet jų deklinacijos tipai, o dar tiksliau – iš esmės tik ide. tradic. *o-*, *ā-* ir galbūt dar *s-*kamienai pasižymi šokia tokia pastovesne asociacija atitinkamai su vyriškąja, moteriškąja bei bevarde giminėmis.

Ši asociacija – indoeuropiečių neakuzatyvinės praeities reliktas (žr. apie tai I dalyje), praeities, kuri yra prieinama tik rekonstrukcijai. Visose istorinėse akuzatyvinės tipologijos indoeuropiečių kalbose giminės kategorija pasireiškia sintaksiniu būdvardžio derinimu ne

su leksine semantine klase, bet su viena iš dviejų ar iš trijų kaitybinių klasių, aprėpiančia tam tikrą deklinacijos paradigmu skaičių. Vyrų pavadinimų priklausomumas vyriškajai, moterų – moteriškajai giminei anaipol ne tik nesudaro šios sistemos išeities ar atramos taško, bet priešingai, įeina į šią sistemą kaip skirstymo žemesnioji grandis. Indoeuropiečių (atitinkamai – semitų) kalbose giminė yra taksonomiškai pajungta žodžio kaitybai, o ne žodžio semantikai. Nepaisant vyrų pavadinimų siejimo su vyriškąja gimine, moterų – su moteriškąja, mūsų giminė yra ne reikšmės, bet *kaitybos* implikacija.

Taigi giminė yra morfosintaksinė kategorija,
o klasė yra leksikosintaksinė kategorija.

Kai šis mano darbas nurodymu „iš viršaus“ buvo Maskvos VAKo skandinamas, jo mokslinis sutriuškinimas buvo pavestas Maskvos kalbotyros instituto arbitražui. Užkliuvo ir giminės apibrėžimas. Deja, jokios argumentacijos, išskyrus šūksmą „Giminė yra ne morfosintaksinė, bet leksinė-gramatinė kategorija!“, taip ir neteko išgirsti.

Vadinas, tai, kad kalbose, turinčiose klasės kategoriją, niekad nėra akuzatyvo, iškeltos universalijos negriauna. Pabrėžiu „niekad“, nes yra kalbų su giminės kategorija be akuzatyvo, pvz. anglų kalba (plg. masc. *he*, fem. *she*, *ship*, neutr. *it*, bet dat.-acc. *me*, *him*, *her*, *us*), o jei ne tos tikrai retos išimtys, sakytume, kad kalbose, turinčiose giminės kategoriją, visada yra ir akuzatyvas.

Vis dėlto yra išimčių ir iš pateikto universalijos formulavimo. Turiu galvoje grabarą, kalbą su akuzatyvu, bet be giminės. Tačiau reikia pastebėti, kad grabaro akuzatyvas yra nykstantis linksnis, turintis atskirą formą tik daugiskaitoje. Matyt, mano rastoji universalija yra diachroninio pobūdžio.

Iškeltai formuluotei neprieštarauja giminės kategorijos neturinčių Uralo, dravidų bei Altajaus kalbinių šeimų duomenys. Mat tose kalbose tiesioginis objektas gali būti žymimas forma, kuri vadinama „akuzatyvu“. Bet tiesioginio objekto reiškimas–nereiškimas šia forma priklauso nuo jo apibrėžtumo. Neapibrėžtasis tiesioginis objektas yra žymimas nominatyvu (nom. = acc.₁), nuo kurio apibrėžtajam tiesioginiam objektui vartojama „akuzatyvo“ (acc.₂) forma skiriasi papildomu markeriu, faktiškai einančiu objektinio artikelio

funkcijas. Šios funkcijos labai primena albanų apibrėžtųjų žodžių deklinacijos priesaginio artikelio savybes. Nors šis albanų priesaginis artikelis pasirodo ne tik akuzatyve, būtent jis ir skiria pastarojo formą nuo akuzatyvinės.

Plg.	albanų 'kalnas'	dravidų braujų 'jautis
nom. indef.	<i>mal</i>	<i>xarās</i>
acc. indef.	<i>mal</i>	<i>xarās</i>
nom. def.	<i>mali</i>	
acc. def.	<i>malnë</i>	<i>xarāse</i>

Suomių-ugrų kalbos irgi demonstruoja panašų „akuzatyvo“ nebūtinumą, kuris nors ir nėra susijęs, pvz. Baltijos suomių kalbose, su objekto apibrėžtumu–neapibrėžtumu (šitai yra permių kalbose), bet daugelio iš to kildinamas. Svarbiausia, kad tiesioginio objekto forma nėra visais atvejais atribota nuo subjekto formos. Be to, negali nekristi į akį ir ta aplinkybė, kad Baltijos suomių kalbose acc.₂ forma (atmetant kelių suomių įvardžių atvejį) sutampa su genityvine. Nors diachroniškai tai aiškinama vėlesne gen. *-n* ir acc. *-m* neutralizacija, „silpnai arba net abejotinai **-m* yra reprezentuotas ugrų ir permių kalbose, t.y. būtent ten, kur nėra pavykę rekonstruoti nė gen. *-n*“ (ОФУЯ, 242). Tad galimas daiktas, kad dar archajiškesnėje pakopoje abudu nazaliniai formantai laikytini tos pačios kilmės (plg. indoeuropiečių nazalinį formantą **-m/-n*, semitų mimaciją–nunaciją).

Vadinasi, tipologiškai nagrinėjant santykį giminė/akuzatyvas, Uralo, dravidų ir Altajaus kalbas reikia priskirti prie kalbų, kuriose nesama nei giminės, nei akuzatyvo. O kadangi panašus akuzatyvo „nebūtinumas“ būdingas ir giminę turinčioms tocharų kalboms, diachroninės universalijos sąlyga laikytinas akuzatyvas, o ne giminė.

Lyginant su daugelyje kalbinių šeimų paliudyta klasės gramatinė kategorija, giminės kategorija yra retesnė, o glotogoniškai žiūrint, matyt, naujesnė. Jos kilmę bent indoeuropiečių ir semitų kalbose sieju su buvusių fientyvinių ir inertyvinių kamienu pergrupavimu neakuzatyvinei kalbos sandarai persiformuojant į akuzatyvinę. Apie tai kalbama šios knygos I dalyje.

I DALIS

BALTŲ KALBOS – PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija

Nuo Franzo Boppo laikų indoeuropiečių prokalbės sąvoka yra pakitusi ne vieną kartą priklausomai nuo žodžio prokalbė suvokimo. Augustui Schleicheriui tai buvusi reali „literatūrinė“ kalba, o mūsų amžiuje pereinama nuo prokalbės kaip diachroninio įrankio (maždaug vienodo diachronino pjūvio rekonstrukcijų visumos) prie dialektų kontinuumo sąvokos. Neverta nė sakyti, kokį vaidmenį čia bus suvaidinusi garsioji „bangų teorija“. Kiek vėliau čia pat išdėstysiu ir savo požiūrį į prokalbę kaip į realią erdvę ir laike keliaujančią minimalių inovacijų zoną. Kaip ta prokalbė besuvoktume, tradicinis baltų kalbų archajiškumas, t.y. vienoks ar kitoks artimumas prokalbės archetipui, išlieka. Mano interpretacinėje sistemoje pagrindiniai baltų kalbų archajiškumo bruožai – trumpųjų balsių /a/ ir /o/ opozicijos nebuvimas, priegaidė, morfologinę funkciją turintis veiksmožodžio ablautas, finitinio veiksmožodžio laiko-nuosakos sistemos paprastumas, veiksmožodžio trečiojo asmens nemarkiruotumas, neišvystyta bevardė giminė, grynojo kamieno formomis pasižyminti bei tebeišlaikanti sigmatinį, o tarmėse – ir nazalinį formantą vardažodžio deklinacija, „įvardinė“ vardažodžio vyriškosios giminės daugiskaitos nominatyvo galūnė, ne iki galo fiksuota sangrąžos pozicija.

Visi šie bruožai, kurių dauguma tradicinės indoeuropeistikos laikomi inovacijomis, nesunkiai išvedami iš prokalbinės sistemos, jei tik jų evoliucija nagrinėjama neatsiejamai nuo kalbos sandaros evoliucijos. Užtat savaime aišku, tokie tradiciniai „archaizmai“, kaip septyni lietuvių kalbos linksniai, laikytini rytų baltų inovacija. Paminėjus dabar jau daugelio remiamą neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą, darosi aišku, kad susumuota interpretacija prieštarauja klasikinės brugmaniškosios indoeuropeistikos rekonstrukcijoms ir yra su jomis iš principo nesuderinama. Todėl nebuvo gaila atsisakyti ir nuo klasikinės indoeuropiečių fonemų rekonstrukcijos, pritaikant

ankstyvesnėms praformoms silabizmą bei glotalinę teoriją. Taip indoeuropiečių prokalbės vaizdas natūraliai ir be jokio išankstinio „pritempimo“ priartėjo prie tų neindoeuropietišku prokalbių vaizdo, kurių „nostratinę“ giminystę su indoeuropiečių prokalbe už visus aiškiausiai postulavo maskvietis Vladislavas Ilič-Svityčius. Tačiau ilgametis domėjimasis „nostratika“ įtikino, kad hipotetinės „hiper“-prokalbės laikais vargu ar būta kokių nors neleksinių gramatinės reikšmės realizavimo būdų (pvz., linksniavimo formantų), todėl visa „nostratikos“ problematika negali peržengti leksinės reikšmės tyrimo bei sisteminio šaknų lyginimo ribų ir gramatikos darbams yra irrelevantiška (neturi reikšmės ar „hiper“-prokalbė egzistavo, ar ne). Visos stebinančios gramatinės paralelės priklauso vėlesnėms epochoms ir aiškintinos nebent analogiška pradinės medžiagos raida, gausiomis sąveikomis, konvergencijos ir divergencijos procesais. Todėl nėra jokio pagrindo priskirti šios knygos prie „nostratikos“ darbų, nes joje nė vienu atveju nesiremiama šia hipotezė, o visi „nostratiniai“ pavyzdžiai pateikiami kaip įprastas tipologinis palyginimas.

Naujasis (lyginant su klasikiniu) ide. prokalbės modelis, perorientuotas nuo turtingos graikų-sanskrito tipo fleksinės sistemos į daug paprastesnes anatolių, germanų ir baltų sistemas, kurios tradiciškai buvo vedamos iš pirmosios, jau seniai nebeužaugę. Neturėdamas savojo Brugmanno [Tamazo Gamkrelidzės ir Viačeslavo Ivanovo knyga (žr. G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 1, 2), nepaisant jos apimties, vis dėlto yra daugiau naujosios indoeuropeistikos konspektinis memorandumas, negu brugmaniškai skrupulinga didaktinė enciklopedija], šis „naujasis“ modelis taip ir pakibo ore nei nuneigtas, nei visuotinai priimtas. Nemažai prieštaravimų yra ir tarp naujojo modelio (modelių) šalininkų. Bene pati aktualiausia čia bus dar C.C.Uhlenbecko IF 1901 12 pradėta nesibaigianti diskusija dėl ide. prokalbės sandaros pobūdžio, maždaug nuo septintojo dešimtmečio tapusi madinga ir centrinė. Tikra diskusija vyksta daugiausia semantikos plotmėje, o tai tik rodo bendrą komparatyvistikos posūkį nuo formos prie turinio, be kurio jokios morfologinės schemos nebeįgautų įrodomosios galios. Idėja, kad ide. prokalbėje subjekto ir objekto santykių reiškinys buvo kitoks, negu tų santykių reiškinys nominatyvu ir akuzatyvu, iš pat pradžių nukėlė kalbos sandaros problematiką į formaliąją plotmę. Pvz., sigmatinis nom.sg.masc. gr. λύκος, *lupus* - vienas linksnis greta nazalinių acc.sg.masc. gr. λύκων,

lo. *lupum* = nom., acc.neutr. gr. δῶρον, lo. *donum* - kitas linksnis. Šių dviejų linksnų rekonstrukciją remia tai, kad vadinamos "ergatyvinės" sandaros kalbose (tikrasis ergatyvumas yra susijęs ne su linksnio morfologija, bet su sintaksine semantika, derinant polipersoninio veiksmažodžio asmenis su atitinkamais aktantais) minėtas akuzatyvo (masc.) ir neutrum (nom., acc.), tartume "neutrum-akuzatyvo", formas atitinka vienas absoliutyvo linksnis, su intranzityviniu veiksmažodžiu reiškiantis sakinio veiksnį, o su tranzityviniu – tiesioginį papildinį – plg. kartų (gruz. ქურდ-ი იმალება *kurd-i imaleba* "vagis-ABS slepiasi", მეგობარ-მა დამალა ქურდ-ი *megobar-ma damala kurd-i* "draugas-ERG paslėpė vagį-ABS", o tai skiriasi nuo atvejo, kai nominatyvo, reiškiančio agentą (ne pacientą!), formą atitinka sakinio veiksnio linksnis ergatyvas, einantis tik su tranzityviniu veiksmažodžiu: ქურდ-მა დამალა ფულ-ი *kurd-ma damala pul-i* "vagis-ERG paslėpė pinigų-ABS" [čia kartų *-i* struktūriškai atitinka gr. *-v*, lo. *-m*, o kartų *-ma* struktūriškai atitinka gr. *-ς*, lo. *-s*, plg. lo. *lupu-s abdidit canis donu-m* "vilkas-ERG paslėpė šuns dovaną-ABS₁", *donu-m abditur* "dovana-ABS₂ yra slepiama", nors *lupu-s* (ne *-m!*) *abditur* "vilkas-? slepiasi": "ERG" = ? = NOM, "ABS"₁ = ACC, "ABS"₂ = NOM]. Kaip matyti, indoeuropietiškosios sakinio struktūros, lyginant ją su kartveliškąja, skiriamasis požymis yra ne nominatyvo, bet akuzatyvo linksnio buvimas (kartų *-ma* norint galima pavadinti ir nominatyvu, bet "žodyninio" *-i* – მეგობარ-ი *megobar-i* "draugas" – jokiais būdais akuzatyvu nepavadinsi!), todėl indoeuropiečių kalbų tipo sandarą mūsų dienomis įprasta vadinti akuzatyvine.

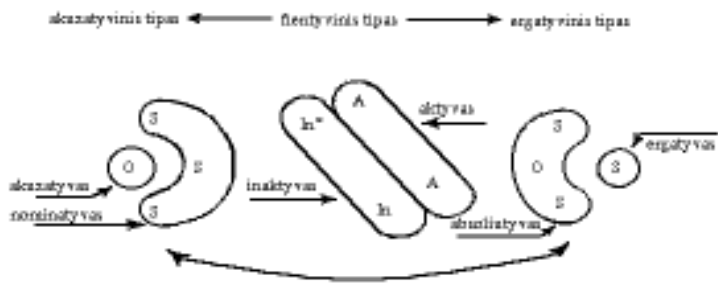
Formalus "ergatyvinės" sandaros suvokimas, sutelkiant visą dėmesį į formą ir bandant išgauti iš jos semantiškai neįrodomą gramatinį turinį, dar daug kam yra nenugalima uhlenbeckiška tradicija, ypač stipri tarp tų indoeuropeistų, kurie yra susipažinę su kitų lingvistinių šeimų kalbomis vien iš gramatinių aprašymų ir dažnai vien dėl to primeta ide. prokalbei netinkamą ergatyvumo terminą. Deja, čia nėra vietos kritiškai pažiūrėti kad ir į pateiktus kartų kalbos pavyzdžius bei palyginti juos su tikros ergatyvinės sandaros kalbų medžiaga (pvz. abchazų), kuomet paaiškėtų, kad kartų „ergatyvas“ – viso labo nominatyvo alomorfai esant tam tikrai sąlygai. Pastarųjų dešimtmečių intensyvūs Amerikos, Australijos ir Afrikos kalbų tyrimai atskleidė kitokių negu ergatyvinė neakuzatyvinių sandarų, kurių semantinė determinantė ne gramatinė, o leksinė arba leksinė-

gramatinė. Tai vadinamoji (gana reta) "aktyvinė" sandara (ydingai asociacijai su rūšies diateze išvengti siūlau vadinti ją fientyvine) bei archainė klasinė sandara. Grynajai (tokia beveik nepasitaiko) fientyvinei ("aktyvinei") sandarai yra būdingas visos leksikos suskirstymas į fientyvinę bei inertinę ("inaktyvinę"), o klasiinei sandarai – į neribotą kiekį (nuo kelių iki keliasdešimt) leksinių-gramatinių klasių su savo leksiniais-semantiniais (dažnai sunkiai apčiuopiamais ar pamirštais) integraliniais požymiais. G.Klimovo glotogoninė teorija tarp visų žinomų kalbos sandarų tipų bando nustatyti chronologinio perimamumo ryšį. Klimovas buvo šalininkas kontensyvinės (kokios universalinės turinio kategorijos kalboje yra išreiškiamos) kalbų tipologijos ir vienas pagrindinių jos kūrėjų (plg. K l i m o v 1 9 8 3). Akuzatyvinė kalbos sandara yra orientuota į subjekto – objekto santykių perteikimą. Ergatyvinė – į situacijos šaltinio (agentyvo) ir situacijos turėtojo (faktityvo) santykių perteikimą. Čia (pvz., abchazų, bet anaipol ne kartą kalboje!) nėra gramatinės subjekto ir objekto opozicijos, todėl negali būti nei akuzatyvo, nei pasyvo. Ergatyvinei sandarai būdinga ir tai, kad cirkumstantė (netiesioginis papildinys) reiškia lygiai taip, kaip ir tranzityvinio tarinio aktantas loginio subjekto pozicijoje ("veiksny"). Fientyvinė ("aktyvinė") kalbos sandara orientuota į semantinius santykius tarp fientyvinių ir inertinių leksemų. Čia nėra aiškaus veiksmožodžių atribojimo nuo vardažodžių, vieni ir kiti yra pirmiausia susiję su animata ir inanimata kategorijomis. Fientyvams supriešinti bei su inanimata susiję inertyviniai veiksmožodžiai, be statiškumo, gali turėti ir inagentinio dinamiškumo požymį (kaip tai suprantama šio darbo p. 181 t., 200, kt.). Jei veiksmožodis pakankamai išvystytas, fientyviniai veiksmožodžiai turi pilną paradigmą, o inertyviniai – defektuotą. Kadangi veiksmožodis vienu metu derinamas su visais aktantais, opozicija pagal tranzityvumą–intransityvumą neįmanoma. Veikslo vietoje yra platesnė Aktionsart kategorija, asmens kategorija reiškia atitinkamais fientyviniais ir inertyviniais afiksais, visuomet esama ir versijos (plg. šio darbo p. 13–19), taip pat inkliuzyvo–ekskliuzyvo, organinio ir neorganinio posesyvumo kategorijų. Vardažodžių morfologija skurdi, o genityvo linksnis (savai-me aišku, ir akuzatyvo) neįmanomas. Sintaksė pasižymi fientyvinės sakinio konstrukcijos supriešinimu inertyvinei ("inaktyvinei"), pagrindinio konstrukcijos nario markiruotumu, pagal situacijos nukreiptumą (plg. p. 13 kt.) artimesniojo ir aplinkybę reiškiančio tolimesniojo

papildinių skyrimu. Savaimė aišku, jokia pasyvinė konversija fientyvinėje sandaroje juo labiau neįmanoma. Klasinė kalbos sandara yra orientuota į leksinių klasių santykius derinant klasių rodiklius.

G.Klimovas parodo, kad jokia kalbos sandara nėra atstovaujama grynų tipų, todėl nukrypimo nuo idealaus modelio laipsnis ir padeda išaiškinti konkrečių vienos ar kitos sandaros atstovų istoriją. Kurios nors kalbinės sandaros tipo turimi kitokios sandaros požymiai (o pastarųjų buvimas ir skiria vieną sandaros tipą nuo kito) Klimovo yra vadinami frekventalijomis. Indoeuropiečių kalbose tranzityvumo–intransityvumo opozicija nesunkiai kildinama iš animata–inanimata opozicijos, kurios požymių yra gausu; panašiai ir laiko kategorija kildinama iš veiklo kategorijos, o juk visa tai ir yra fientyvinės sandaros frekventalijos. Fientyvinės sandaros frekventalijų yra gausu kartvelų bei afrazinėse ("semitų-chamitų") kalbose. Bet jų nėra kiek mažiau ir ergatyvinės sandaros kalbose. Todėl daroma išvada, kad glotogoniškai fientyvinė kalbos sandara atstovauja ankstesnei vystymosi pakopai, už kurią dar ankstesnė bus klasinė kalbos sandara.

Daugelis Klimovo propaguojamų postulatų vienaip ar kitaip yra palaikomi dabartinės komparatyvistikos atstovų. Tai krinta į akis ir skaitant minėtą programinę T.Gamkrelidzės–V.Ivanovo knygą. Ji pateikia autorių požiūrį į visas indoeuropeistikos mokslo sritis, todėl jos apeiti neįmanoma. Čia nagrinėjamai problematikai yra svarbi Gamkrelidzės–Ivanovo indoeuropiečių kalbinės sandaros analizė bei indoeuropiečių kalbinio kontinuumo susiskirstymo genezės koncepcija. Kadangi jų knyga buvo parengta spaudai anksčiau negu išėjo minėtas Klimovo 1983 m. darbas ir dėl to joje nepasinaudota naujausiu ergatyvinės sandaros apibrėžimu, tebetraktuojant ją subjekto–objekto opozicijos terminais, tai ir santykiai tarp akuzatyvinės, "aktyvinės" ir ergatyvinės struktūrų joje vaizduojami šitaip (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 313–318) :

Čia **Str** – tranzityvinio tarinio veiksnys, **Sintr** – intranzityvinio tarinio veiksnys (**a** – fientyvinės semantikos, **in** – inertyvinės semantikos), **O** – tiesioginis papildinys, **A** – fientyvinis aktantas, **In** – inertyvinis aktantas, **In*** – "struktūrinis inaktyvas", t.y. fientyvinė leksema, fientyviniame sakinyje pavartota tiesioginio papildinio pozicijoje, t.y. tarsi inertyvinis pacientas.

Kaip matome, ergatyviniam tipui čia primesta subjekto–objekto opozicijos kvalifikacija, kadangi ergatyvumas suprantamas kaip tam tikras linksnių markiravimas. Todėl manoma, kad galimi perėjimai nuo akuzatyvinio tipo prie ergatyvinio (plg. hindi tipo "ergatyvą") ir nuo ergatyvinio tipo prie akuzatyvinio. Iš tikrųjų, reikia skirti akuzatyvinės sandaros tipo ergatyvaciją, pasireiškiančią kvazi-ergatyvinėmis konstrukcijomis, kuriose tarinio dvipusio morfosintaksinio derinimo su veiksmu ir tiesioginiu papildiniu vietoje tėra tik "akuzatyviškas" vienpusis tarinio derinimas su tiesioginiu papildiniu, nuo tikrų ergatyvinių konstrukcijų, kuriose toks derinimas gali būti tikrai dvipusis (jei linksniai iš viso markiruojami). Todėl rezervuotai reikia žiūrėti ir į Gamkrelidzės ir Ivanovo teiginį, kad skirtumas, fientyvinei sandarai persiformuojant į akuzatyvinę ir persiformuojant į ergatyvinę, "suvedamas tik į skirtingus fientyvinės sandaros aktantų pergrupavimo bei markiravimo būdus", pvz., fientyvinis aktantas pasirodo "struktūrinio inaktyvo" pozicijoje (G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 318). Šitoks pasirodymas būtų neįmanomas, jei nebūtų pereinama prie orientacijos į santykius tarp subjekto ir objekto, o tai gali būti tik dviejų semantinių klasių (animata – inanimata) irimo pasekmė.

Abudu autoriai pabrėžia (p. 297) tą neginčijamą faktą, kad ide. medialinė-"perfektinė" vad. 2-osios serijos veiksmažodžio paradigma, savo kilme susijusi su inertine leksine klase, tegali būti tik antrinė, kadangi 1-asis ir 2-asis asmenys negali būti semantiniai inertyvai [beje, tuomet ir jų rekonstruotas 2-osios serijos pluralinis markeris *-r turi būti toks pat vardažodinis derivacinis elementas, kaip ir 1-osios serijos "dalyvinis" *-nt, tik pirmasis bus turėjęs inertyvinę, o antrasis – fientyvinę reikšmę (hetitų kalboje pastarasis yra ir leksinis "aktyvizatorius")]. Šiuo požiūriu būtina reviduoti abiejų autorių siūlomą (p. 297–298) pagrindinių praide. sintagmų rekonstrukciją. Taigi nepamirškime, kad vien tik iš vienaskaitos "3-čiojo asmens" susidėjusi 2-osios serijos "veiksmažodžio" "paradigma" tebuvo tik beasmenė predikatinė konstrukcija, niekuo nesiskirianti nuo predikatinės adjektyvinės.

Gamkrelidzė ir Ivanovas suponuoja buvus šitokias konstrukcijas fientyvinėje ide. prokalbėje [1-osios bei (pagal autorius) 2-osios serijų veiksmožodžio fleksijos atitinkamai pažymimos I arba II]:

- (1) *žmogus guli* (fientyvinė leksema - fientyvinė leksema I),
- (2) *akmuo guli* (inertyvinė - inertyvinė II),
- (3) *žmogus nukauna žvėrį* (fient. - fient.I - fient),
- (4) *žmogus (pa)deda akmenį* (fient. - fient.II - inert.) (čia autoriai remiasi mintimi, kad fientyvinis veiksmožodis sakinyje su fientyvinium ir inertyvinium aktantais turi būti apiformintas kitaip, negu sakinyje (3) su abiem fientyviniais aktantais; kad ta pati leksema galėjo gauti abiejų serijų galūnes, yra realu ir realiai rekonstruojama vėlyvesniajam fientyvinės sandaros laikotarpiui, tiksliau – tos sandaros irimo bei persiformavimo į akuzatyvinę laikotarpiui (žr.toliau); bet šiuo atveju, kaip bus parodyta, derėjo rekonstruoti ne fient.II, bet įprastą inert.II).

Kadangi sakinyje (3) esama dviejų fientyvinių aktantų, autoriai (ko gero, įtakojami ergatyvinio sakinio schemas, kur tiesioginio papildinio reiškimas yra faktityvinis) vadina tiesioginį papildinį atitinkantį antrąjį aktantą "struktūriniu inaktyvu" (t.y. "struktūriniu inertyvu" šios knygos terminais).

Be to, autoriai suponuoja keturias atributyvines sintagmas, kurių reikšmė priklauso nuo *-s arba *-m markiravimo pagal atitinkamą pažymimojo žodžio reikšmę (p. 277–278), pvz.:

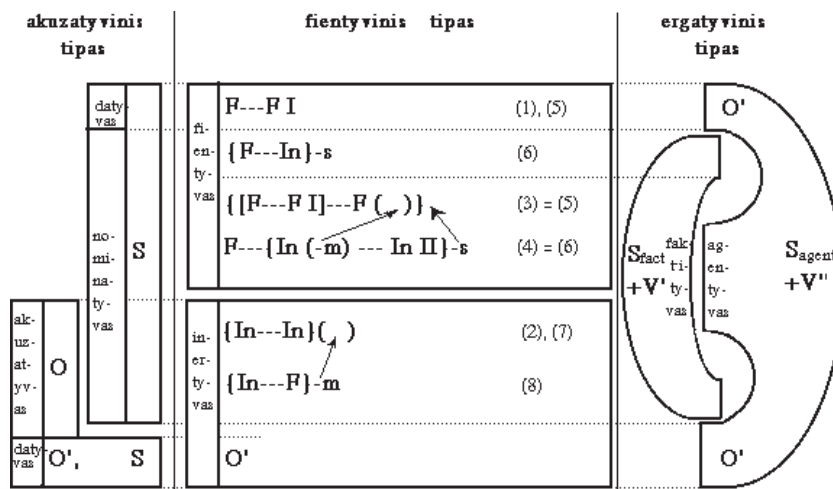
- (5) *žmogus-žirgas* (fient. - fient. -s) "raitelis",
- (6) *žmogus-laukas* (fient. - inert. -s) "laukininkas",
- (7) *kirvis-akmuo* (inert. - inert. -m) "akmeninis kirvis",
- (8) *kirvis-žmogus* (inert. - fient. -m) "žmogaus kirvis" -

iš sintagmos (6) išsivysto atributyvinis genityvas (ryškus archaizmas baltų kalbose), o iš sintagmos (8) – posesyvinis genityvas.

Kaip minėta, p. 297 autoriai pabrėžia, kad (2) yra niekas kita, kaip predikatinė atributyvinė konstrukcija. Reikia manyti, kad kalbamuoju prokalbės laikotarpiu atributyvinė predikacija buvo reiškiamą paprasčiausia atributyvine sintagma (7). Juk autoriai patys patvirtina ide. **leuk[h]e* reikšmių "spindi" ir "šviesus" tapatybę (tipologiškai įdomu palyginti vad. "perfektą" šiaurės semitų kalbose, pvz., hebrajų *iāqār* "tapo brangus = yra pasunkėjęs = brangus"), taip kad **neb[h]es leuk[h]-e* turi reikšti "šviesus dangus" nė kiek ne su mažesne tikimybe, negu autorių siūloma "dangus yra šviesus" = "dangus spindi". Vadinas, (2) = (7), t.y. "akmuo guli" = "gulėtinis akmuo" (beje, didžiulis

lietuvių kalbos archaizmas yra būtent šios fientyvumo frekventalijos išlikimas tarmėse - gulėti gali tik gyvas padaras, negyvas tegali būti tik padėtas! Pasyvinė forma čia atitinka su negyvais daiktais susijusią išnykusią inertyvinę leksemą "kur mėtytis, būti įstrigus, negyvam gulėti"). P. 298 autoriai parodo, kad 2-osios serijos -e yra tas pats konstrukcijoje (2) ir (4), o dėl to veiksmažodinė forma konstrukcijoje (4) "turi paciento funkcijoje pasireiškiančio inaktyvino aktanto eksponentą", t.y. -e. Bet jei taip, "veiksmažodis" negali būti divalentis, kaip kad tvirtinama tame pačiame puslapyje, tačiau (4) pasirodo tik inkorporuota konstrukcija (2) = (7) praplėstas konstrukcijos (6) variantas, t.y. "gulėtinio akmens žmogus" = "žmogus, darantis (šitokia fientyvinė reikšmė slypi paties žodžio "žmogus" fientyvume) akmenį gulinti=besimėtanti": žmogus-(akmuo-gulėjimas) {fient. - (ineret. - inert.))-s be jokio veiksmažodžio apskritai. Tuomet darosi aišku, kad ir (1) = (5) - "gulėjimo, gulėtinis žmogus", "gulikas": žmogus-gulėjimas (gyvųjų būtybių leksema gulėti, kaip kalbėta, yra fientyvinė),- vadinas, tik (3) galima įtarti esant veiksmažodinį. Bet kaip (4) yra išplėstinė (6), taip (3) turi būti išplėstinė (1). Iš tikrųjų tai ir yra sintagma (5) [= (1)] su inkorporuota dar viena sintagma (5), t.y. "žvėries nukovimo žmogus": (žmogus-nukovimas)-žvėris {(fient. - fient.) - fient.}-s.

Visi šie samprotavimai reiškia, kad minėtas santykis tarp kalbos sandaros akuzatyvinio, fientyvinio ir ergatyvinio tipų gali būti perinterpretuotas šitaip (Palnaitis 1988, 289):

Čia **S** - veiksnys, **O** - tiesioginis papildinys, **O'** - netiesioginis papildinys, **V** - vienvalentis predikatas, **V''** - dvi- ir daugiau-valentis predikatas, **F** - fientyvinė leksema, **In** - inertyvinė leksema, **I, II** - fleksijų serijos pagal Viač. Ivanovą.

Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant", vardažodinis *-m turbūt reiškė "struktūrinio inertyvo" animiškumą, t.y. nebuvo linksnio formantas (taip iš pradžių spėjo ir A. Desnickaja; plg. tokios funkcijos formantą -na arantų kalboje). Bet fientyvinės sandaros ankstesnėje pakopoje šis *-m turėjo markiruoti bet kurią fientyvinės leksemos (vardažodžio) pažymėtą inertyvinę leksemą (plg. *kirvis-žmogus* "žmogaus kirvis") (8), tuo tarpu inertyvinė leksema, pažymėta kitos inertyvinės leksemos (*kirvis-akmuo* "akmeninis kirvis") (7) iš viso nebuvo markiruojama. Logiškai samprotaujant, šitokia Gamkrelidzės ir Ivanovo schemų korekcija turėtų būti išplėsta ir į (5) bei (6), t.y. reikia manyti, kad formantas *-s markiravo tiksliai tas fientyvinės leksemas, kurios buvo pažymimos inertyvinių leksemų (6), o fientyvinė leksema, pažymėta kitos fientyvinės leksemos, nebuvo markiruojama.

Jei tad fientyvinėje sistemoje tiesioginis papildinys morfologiškai neišreiškiamas (nėra "objekto", o todėl nėra nei akuzatyvo, nei tranzityvumo), kyla klausimas, koku būdu iš čia gali atsirasti 1-osios ir 2-osios serijų fleksinės formos. Kadangi konstrukcijoje (4) tarinio -e derinamas su jos "dešiniąja" puse (su tuo, kas logiškai atitinka tiesioginį papildinį), o konstrukcijoje (3) šio -e nėra (nes ten nėra inertyvinio aktanto), belieka derinti konstrukcijos (3) tarinį su jos "kairiąja" puse (su tuo, kas atitiktų akuzatyvinės konstrukcijos veiksnį), o tam ir buvo panaudota (posesyvinė?) eilė 1 pers.sg. *-m, 2 pers.sg. *-s, 3 pers.sg. *-t. Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant" (atsirandant subjekto–objekto opozicijai) bei fientyvumo–inertyvumo semantinei opozicijai silpnėjant (su galimybe kaitalioti fientyvumo–inertyvumo semantiką ne vien leksinėmis, bet ir gramatinėmis priemonėmis, pvz., tai pačiai veiksmažodinei leksemai keisti *-e į *-t), predikatinė e-klasė išsivysto paralelinę būsenos–"perfekto" paradigmą, panaudodama formantus 1 pers.sg. *-Ha, 2 pers.sg. *-t/h/Ha. Atsiradus tematiniam asmenavimo tipui, daugelyje ide. kalbų į jį tapo apibendrinti 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose išsigalėjus tematiniam asmenavimui (čia nekalbu apie priesaginius „pusiau“ atematinčius darinius), veiksmažodžio 3 asmens forma išsaugojo praidę. laikų nemarkiruotą 2-osios serijos 3 asmens formą, kuri ir dabar kai kuo

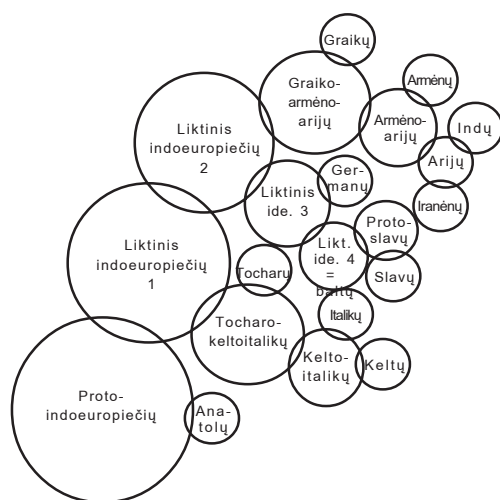
daugiau primena masdarą, negu finitinę formą (Palnaitis 1984) (ši nemarkiruotumą istoriškai palaikė archainis kolektyvinių formų vartojimas vardažodžio daugiskaitai reikšti – Palnaitis 1988₁, 1988₂, 287) – dėl visa to žr. toliau.

Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona

Gamkrelidzės ir Ivanovo p. 398–415 pateikta ide. prokalbės dezintegracijos schema neatsižvelgia į W. Schmido iškeltą (Schmid 1978) baltiškojo arealo kaip ide. kalbinio kontinuumo centro idėją, į slavų prokalbės susidarymo vakariniame protobaltų ("baltų-slavų") dialektų areale koncepciją (Toporov 1980) bei į tą susidarymą laidavusius konvergencijos ir divergencijos procesus [į V. Martynovo suformuluotą italikų dialektų įtakos slavų prokalbės raidai koncepciją (Martynov 1983) ir į antrinio baltų ir slavų bendrumo vaidmenį]. Visa tai leido iškelti baltų dialektų kaip liktinės ide. prokalbės idėją bei pasiūlyti pakoreguotą Gamkrelidzės - Ivanovo schemos variantą (Palnaitis 1988₂, 291). Bet tais pačiais metais mano ir St. Kairos (Palnaitis – Kaira 1988) buvo pasiūlytas reviduotas ir detalesnis tos schemos variantas, pagal kurį protoindoeuropiečių dialektų kontinuumas skyla į paleoeuropiečių, indoeuropiečių bei liktinį arealus. Iš pastarojo kontaktų ir konvergencijos sąlygomis išsivysto prakartvelų dialektų kontinuumas. Indoeuropiečių areale formuojasi ilyrų, graikų, frigų bei armėnų-arijų dialektai, o paleoeuropiečių arealas skyla į europiečių-tocharų, anatolių ir liktinį arealus. Pastarojo tąsa ir yra baltų kalbos. Šiam darbui yra svarbu tai, kad pagal abudu variantus baltai atstovauja liktiniam arealui, todėl čia pateikiu toliau išvystytą savo pirmąją schemą. Apskritimų susikirtimai rodo dėl kontaktų (juos žymi apskritimų susilietimai) atsirandančias konvergencines zonas bei tolesnę divergenciją dešiniąja kryptimi.

Terminu 'Liktinis (indoeuropiečių kontinuumas) 4' žymiu baltų prokalbę po protoslavų atsiskyrimo, suprantamo kaip kontakto su italikais rezultatas (dėl protoslavų kontakto su arijais formuojasi slavų prokalbė, vėliau sueinanti į antrinį kontaktą su baltų dialektais – dėl to antrinio kontakto plg. Čekmonas 1985). Baltų prokalbė, savo ruožtu, yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 3' likutis po germanų atsiskyrimo, 'Liktinis indoeuropiečių dialektų kontinuumas 3' yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 2' likutis po graikoarmėnoarijų atsiskyrimo, o 'Liktinis indoeuropiečių dialektų

kontinuumas 2' yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 1' likutis po tocharoitalokeltų atsiskyrimo. Tad po anatolų atsiskyrimo nuo 'Praindoeuropietiško dialektų kontinuumo' iki baltų prokalbės šioje schemoje yra pavaizduotos 4 liktinės zonos, kurios gali būti suvoktos kaip visų po jų atsiradusių dialektinių kontinuumų prokalbės, egzistavusios erdvėje ir laike. Kitaip tariant, pati indoeuropiečių prokalbė gali būti suvokta kaip evoliucionuojantis dialektų kontinuumas, laisvas nuo visų atsiskiriančiose grupėse atsirandančių inovacijų. Kiekvienoje atsiskyrimo pakopoje evoliucionuojanti prokalbė visuomet turi mažiau savų inovacijų, negu bendra visų inovacijų suma toje pakopoje atsiskiriančiose grupėse. Todėl prokalbė čia yra suprantama kaip realus dialektų kontinuumas, egzistuojantis kaip minimaliausių inovacijų zona.

Kadangi šioje schemoje baltų dialektai pasirodo esą paskutinioji evoliucionuojančios ide. prokalbės reprezentacija, jos priešpaskutinioji reprezentacija prieš atsiskiriant germanų dialektams gali būti pavadinta baltogermaniška. Savaimė suprantama, bendrojo prokalbės lygmens (kaip tai čia yra suprantama) ekskliuzyvinė baltogermaniškoji vienybė gali būti atsekta tik eliminavus visas vėlesnes inovacijas, t.y. eliminavus tai, kas būdinga būtent germanų ir būtent baltų kalboms. Šiuo požiūriu ne tik kad negali jokios beždros baltų ir germanų inovacijos įrodyti egzistavus baltogermanų kalbinės vienybės, bet ir pačios tos bendros inovacijos pasirodo

buvusios neįmanomos, nes tai, kas germanams yra ekskliuzyviai bendra su baltais, suvokiama ne kaip germanų nuosavybė, bet kaip pragermaniškos pakopos evoliucionuojančios ide. prokalbės minimalios inovacijos (tikrosios bendros baltų-germanų inovacijos tuomet turi būti vėlesnių kontaktų rezultatas).

Baltogermanų dialektinis bendrumas galėjo egzistuoti tik Vyslos – Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltiškų kultūrų susidarymo išvakarėse, t.y. maždaug prieš II tūkstantmečio pr. Kr. gimimą pradžią. Tačiau tai, kas iš tos sistemos istoriškai yra išsivystę, yra in stricto sensu germaniškųjų dialektų inovacija (stipriojo veiksmažodžio klasės), šalia kurios „liktinė ide. prokalbė“ įsivedė savąją minimalią apofonino tranzityvumo inovaciją baltų dialektuose (žr. toliau). Čia nesunku išžiūrėti skirtumą tarp indoiranėnų bendrumo iš vienos pusės bei „keliaujančiosios ide. prokalbės“ baltogermaniškojo ar baltoslaviškojo bendrumo iš kitos pusės. Negausios bendrosios baltogermaniškos inovacijos, kaip formantas „dat.“ *-mi*, atsirado bendrosios „kalbos“ rėmuose, t.y. labai artimų ir tais laikais archajiškiausių ide. dialektų kontinuume. Toms inovacijoms iš paskos ėjo germaniškos in stricto sensu inovacijos, atskyrusios nuo to kontinuumo jau germanų dialektus. Po atskyrimo liko „baltų“ dialektai, kuriuos galima vadinti baltoslavishkais dėl vėliau nuo jų per italizaciją bei iranizaciją atsiskyrusių slavų dialektų. Tad ide. prokalbės baltogermaniškosios pakopos egzistencijai tos bendrosios inovacijos (kaip „dat.“ *-mi*) nebuvo būtinos, jos buvo, taip sakant, atsitiktinės. Tai, kas yra bendra baltams su slavais, yra ide. prokalbės po germanų atsiskyrimo paveldas, bet anaipatol ne kokia nors bendrosios raidos inovacija. Labai abejotina, ar po germanų dialektų atsiskyrimo liktinėje ide. prokalbėje spėta atsirasti kokiems nors naujiems reiškiniams iki italizuotų protoslavų dialektų atsiskyrimo (susistemintas apofoninis tranzityvumas – grynai bendrabaltiškos raidos rezultatas). Kitaip indoiranėnų dialektų atveju. Čia būtent bendrosios raidos inovacijos atskyrė indoiranėnų dialektus nuo protoarmėniškojo dialekto. Dėl to ir terminų 'baltoslavų (resp. baltogermanų) dialektų kontinuumas' bei 'indoiranėnų dialektų kontinuumas' turinys nėra vienodas.

Bendragermaniškas „pirmasis priebalsių pasistūmėjimas“ nėra jokia kliūtis prokalbės baltogermanų pakopai suponuoti. Glotalinė teorija yra paaiškinusi, kad „pasistūmėjimas“ buvęs būdingas praktiškai visiems indoeuropiečių dialektams, tiksliau sakant, sprogstamųjų eilių diferencinių požymių nevienodumas, ko gero, buvo vienas iš indoeuropiečių dialektų susiskirstymo bruožų.

Dėl glotalinės teorijos tereikia tik trumpai priminti, kad tai 3 eilių indoeuropiečių sprogstamųjų (*b,) *d, *g – *bh, *dh, *gh – *p, *t, *k perinterpretavimas kaip glotalinių (*p',) *t', *k' – skardžiujų *b(h), *d(h), *g(h) – dusliųjų *p(h), *t(h), *k(h) su dviejų pastarųjų eilių fakultatyvine aspiracija (Gamkrelidze–Ivanov 1972). Paaškindama tipologiškai neparemiamą klasikinės rekonstrukcijos indoeuropiečių fonemos */b/ nebuvimą, ši teorija paneigia ir germanų konsonantizmo „pirmąjį pasistūmėjimą“. Pažvelgę į ide. kalbas, glotalinių sprogstamųjų priebalsių rasime tik armėnų kalboje, kuri, deja, šiai teorijai neturi įrodomosios galios, kadangi joje glotalinių fonemų dažnio pasiskirstymas neatitinka tipologinių normų (glotalinis *p' anaiptol nėra rečiausia fonema – plg. Melikishvili 1974). Todėl armėnų konsonantizmą reikia laikyti smarkiai kaukazuotu. Nors tokiu būdu glotalinė teorija tėra tik interpretacinė, ja kaip neturinčia geresnės alternatyvos iškėto pastebimas mokslininkų skaičius (pvz., P.J. Hopper, A.R. Bomhard, R. Normier, Fr. Kortlandt, A.-G. Haudricourt, J.J. Colarusso kt.).

Germaniškas priebalsių pasistūmėjimas – klasikinė XIX šimtmečio sąvoka. Nei Jakobas Grimmas, nei Karlis Verneris negalėjo išsivaizduoti fonologinių faktorių, sudarančių „pasistūmėjimo“ išpūdį, svarbiausia buvo konstatuoti reiškinį bei surasti jam pavadinimą. XX a. fonologija iš viso kvestionavo tą „pasistūmėjimą“. Pagal klasikinę indoeuropeistinę požiūrį, indoeuropiečių kalbos be „priebalsių pasistūmėjimo“ yra fonologiškai artimesnės prokalbei, negu kalbos su „pasistūmėjimu“. Prokalbei suponuota 3 graikiško arba 4 sanskritiško tipo uždarumos priebalsių eilės, sudarančios idealią „pilną“ pradinę sistemą. Tačiau daugelis mūsų šimtmečio kalbinių aprašų bei iš ten kilusi kalbų tipologija rodo, kad fonologinėse sistemose, turinčiose uždarumos priebalsių eiles 'duslieji – skardieji – skardieji aspiruotieji', kaip tai ir aptinkame klasikinėje ide. rekonstrukcijoje tradicine formule 'tenues – mediae – mediae aspiratae', arba tiksliau sakant, sistemose, turinčiose fonologinę opoziciją 'duslusis : skardusis', dusliųjų serijos žymėtasis narys visuomet lūpinis, t.y. /p/, o skardžiujų serijoje – visuomet guturalinis, t.y. /g/. Todėl tikėtina, kad ide. prokalbėje rečiausia fonema buvo /p/, o tai ir yra „pirmąjį germanišką priebalsių pasistūmėjimą“ turinčių kalbų požymis. O kadangi kalbose be „pasistūmėjimo“ rečiausia fonema yra ne /p/, bet, aišku, /b/, kuri ide. prokalbei sunkiai rekonstruojama, reikia daryti išvadą, kad klasikinis indoeuropeistinis fonologinis modelis neatitinka tikrovės. Kaip minėta, 1972 m. Gam-

kreliudzė ir Ivanovas, remdamiesi universalijų tipologija, pasiūlė perinterpretuoti šį klasikinį modelį kaip modelį su eilėmis 'duslieji (aspiruotieji) – glotaliniai – skardieji (aspiruotieji). Šiam modeliui yra ypatingai artima būtent germanų fonologinė sistema. Tačiau tatai nereiškia, neva „pasistūmėjimas“ yra įvykęs ne germanų, bet visose kitose (išskyrus armėnų ir galbūt anatolų) ide. kalbų grupėse. Imant kiekvieną konkrečią grupę atskirai, galima nustatyti ir konkrečias fonemų skiriamųjų požymių transformacijas, kurios veda nuo rekonstruojamojo modelio prie konkrečiosios kalbinės sistemos. Pvz., prie germaniškosios sistemos prieinama skardžiųjų serijoje eliminuojant aspiruotumo požymį su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu duslumo požymiu glotalinių serijoje, o prie baltiškosios sistemos prieinama eliminuojant aspiruotumo požymį tiek iš dusliųjų, tiek iš skardžiųjų serijos su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu skardumo požymiu glotalinių serijoje, taip kad buvusios glotalinių ir skardžiųjų serijos sutampa. Tam, kad būtų prieita prie graikiškosios sistemos, reikia visai kitokios požymių transformacijos, būtent eliminuojant aspiruotumo požymį iš dusliųjų serijos, pakeičiant serijos požymį 'skardusis' požymiu 'duslusis', o požymį 'glotalinis' – požymiu 'skardusis'. Serijinis požymis 'glotalinis' yra eliminuojamas beveik visose ide. dialektų grupėse, tiek negermanų, tiek germanų. Išimti sudaro armėnų ir galbūt anatolų grupės. Kadangi ir pragermanų, ir prabaltų dialektai pasižymėjo savomis uždarumos priebalsių fonemų skiriamųjų požymių transformacijomis, o tokios transformacijos (bet anaipol ne šiaip arealinis progstamųjų priebalsių eilių pakeitimas) ir apskritai vyko kiekvienoje indoeuropiečių dialektų grupėje atskirai, tad germaniškojo „priebalsių pasistūmėjimo“ nebuvimas baltų kalbose negali būti laikomas kokia nors kliūtimi baltogermaniškajai indoeuropiečių prokalbės pakopai suponuoti.

PASTABA. Kad prokalbę reikia suprasti ne kaip kalbą, bet kaip „labai artimų“ dialektų visumą – seniai ir daugelio kartojama tiesa (plg. Endzelīns 1951, 4). Deja, praktiškai rekonstrukcijos suvedamos į vieną archetipą, o tai yra tas pats, kaip rekonstruoti vieną dialektą = vieną kalbą. Suvokiant prokalbę kaip minimaliausių inovacijų zoną, minimaliausios inovacijos ir yra skirtingų dialektų skirtingose prokalbės pakopose įvairiai susidarantys archetipai.

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir *-Ca/-C kaita

Ankstesniąją neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės pakopą rodo ne tik neakuzatyvinės sandaros frekventalijos gramatikoje ir sintaksėje, bet ir morfonologijoje, kurios čia svarstomoji kalbos sandaros raida negalėjo nepaliesti. Turiu galvoje indoeuropiečių apofonijos tradic. *e/o*, baltų *e/a* kilmę, susijusią su pirmosios balsinės opozicijos tradic. **e : *o* susidarymu iš pradžių žodžio finalėje, panaudotos linksniams skirti. Vėliau prie finalės prisilipdant sigmatiniam bei nazaliniam formantams, prieš pastaruosius atsidūręs finalės balsis davė pradžią deklinacijos tematiniam balsiui.

Kaip žinoma, klasikinė indoeuropiečių kalbotyra rekonstruoja po penkias ilgąsias ir trumpąsias balsines fonemas **ā, *ē, *ō, *ǣ, *ū*, kurių **ǣ, *ū* yra sonantinės. Pososiūriniai laringalistai iki pat J. Kuryłowicziaus suvedė visą šį vokalizmą į vieną fonemą **e* (vadinamas „monovokalizmas“), kol pats Kuryłowiczius atsisakė šio požiūrio ir postulavo pirminę bivokalinę opoziciją **e : *o* (Kuryłowicz 1956, 38).

Esminę įtaką mano pažiūrų raidai turėjo E. Pulleyblanko idėja, kad pirminė balsinė indoeuropiečių opozicija buvusi ne Kuryłowicziaus postuluota **e : *o*, bet **ə : *a*, t.y. opozicija pagal liežuvio pakilimą (Pulleyblank 1965). Tuomet atkrinta priekaištai, kad sistemos rekonstrukcija be tokios universalios fonemos, kaip *a*, esanti tipologiškai neįmanoma. Išlaikydamas E. Pulleyblanko idėją dėl pirminės indoeuropiečių balsinės opozicijos pagal pakilimą, grynai patogumo sumetimais siūlyčiau pakeisti liežuvio vidurio **/ə/* to paties pakilimo liežuvio priešakiniu **/ɛ/* (plg. Palmaitis 1979).

Akivaizdus fonemų opozicijos **o : *a* nebuvimas baltų, slavų ir germanų kalbose privertė Kuryłowicziaus pripažinti jos antrinę ir lokalinę pobūdį (Kuryłowicz 1956, 166). Tos opozicijos atsiradimas gali būti paaiškintas remiantis nuoseklesnėmis laringalinės teorijos išvadomis apie indoeuropiečių (pre-indoeuropiečių) prokalbės fonologinę sistemą.

Šios knygos tikslams patogų ir pakanka apsiriboti trimis klasikinės laringalinės teorijos „laringalais“: **H₁, *H₂, *H₃*. Nėra nė kalbos, kad naivoka „monovokalizmo“ sąvoka neatlaiko elementaraus argumento: neturėdama balsinės priešpriešos, vienintelė balsinė fonema negali būti laikoma balsine, skirtumas tarp balsių ir priebalsių išnyksta ir jau reikia rekonstruoti neištariamus žodžius be balsių ar

su neištariamomis priebalsinėmis samplaikomis. Iš tikrųjų „monovokalizmo“ šalininkai rekonstravo ne monovokalizmą, bet silabizmą, nes suponavo balsį **e* einant po kiekvieno priebalsio (Borgstrøm 1949), vadinasi, skiemeninę kalbą su privaloma balsine kiekvieno priebalsio realizacija. Tokiu atveju reikia rekonstruoti ne balsius ir priebalsius, bet silabofonemas (Kacnelson 1958), kurias W. Lehmannas iš pat pradžių pavadino silabemomis, pasiūlydamas ženklą \wedge balsiniam silabofonemos komponentui žymėti (Lehmann 1952, 1993, 138). Nors silabinės kalbos tipologiškai nepaliudijamos, silabinė struktūra tinka mano sukurtai interpretacijai, kadangi silabizmą tipologiškai remia jo rekonstrukcija kartvelų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 93–96), afrazičių (Diakonoff 1970), abchazų-adygų (Kuipers 1960, 1968; Job 1977), australų (Kacnelson 1958) kalbose. Suprantama, silabizmo pakopos indoeuropiečių prokalbės iš viso nebūta – silabizmas atspindi kažkurių priešindoeuropietišku (preindoeuropietišku) dialektų bendrumą (Lehmann 1952, 113).

Silabofonema turėjo tembrą ε $*H_1$ ir $*i$ kaimynystėje bei tembrą a $*H_2$ ir $*H_3$ kaimynystėje.

Dėl papildomosios distribucijos $*/C/C\wedge, \wedge C/$ vieno priebalsio šaknyse preindoeuropietiškieji dialektai galėjo turėti balsinę inicialę, kurioje, balsinių ir priebalsinių fonemų priešpriešai susidarant, $*e$ - ir $*a$ - fonologiškai dar nesiskyrė (archifonema $*/A/-$), nes, mano įsitikinimu, opozicijos $*\varepsilon : *a$ atsiradimas susijęs su gramatinių formų skyrimu būtent žodžio gale (žr. toliau). Tuomet tą priešistorinį $*/A/-$ ir atspindi tokie diskusiniai atvejai, kaip lo. *ago. axis*, gr. ἄξων, ἄξων (žinoma, daugeliu atvejų a - išriedėjo ir iš $*H_2a$, kaip het. ἡρκι- ar gr. ἀργής) – plg. ir $e- : a$ - neutralizaciją lietuvių kalboje (*ẽžeras*) bei gr. Ἀχέρων (M. Vasmer). Inicialinio ide. $*\varepsilon$ - turėjo atsirasti iš $*H_2\varepsilon$.

Kad pirminė opozicija $*\varepsilon : *a$ susidarė būtent finalėje, rodo kurie ne kurie tematinio balsio ypatumai. Pirmiausia reikia pripažinti, kad indoeuropiečių tematinis balsis nėra vien tai, kas tradicionalistų žymima $*o$, bet apofoniškai, be jokių abejonių, ir tai, kas tradicionalistų žymima $*e$. Jei leisime sau pamiršti viską, ką žinome apie indoeuropiečių deklinaciją iš jos klasikinio aprašymo, tai tokie atvejai kaip gr. τομός ‘pjaunantis, aštrus’ greta τόμος ‘atpjautas’ bei ποδός kilm. ‘pėdos’ greta πέδον ‘papėdė, dirva’ pasirodys morfonologiškai tos pačios rūšies formos. Tradiciškai žiūrint, forma ποδός neturi nieko bendra su tematine deklinacija. Antra vertus, būtent ši priebalsinio

linksniavimo kilmininko forma pasižymi apofoniniu variantu kitose indoeuropiečių kalbose plg. gen. sg. lo. (*SALVT*)ES, lie. (*akmen*)ės. Eilės gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον nagrinėjimas atskleidžia tą patį, ką ir chrestomatinis eilės gr. nom. λύκος – acc. λύκον / nom.,acc. δῶρον nagrinėjimas. Juk hetitų kalboje paliudyta tematinės deklinacijos vienaskaitos vardininko ir kilmininko tapatybę *-as* iš vienos pusės atitinka vienoda gr. nom. λύκος, τομός ir gr. gen. ποδός forma, iš kitos – tiek λύκος, τομός, tiek ποδός priešpastatyta baritonų λύκον, δῶρον, πέδον inertyvinė reikšmė. Kadangi sigmatinio nominatyvo bei sigmatinio genityvo, kaip matyti iš hetitų kalbos, ta pati kilmė, t.y. fientyvinė sigmatinio markerio kilmė, tai niekas nekliaudo suvokti formą ποδός kaip atematinės formos πώς, ποῦς < *ποδς tematinį variantą. Bet tokiu atveju santykis ποδός – πέδον darosi analogiškas santykiui λύκος – λύκον. Tai leidžia minti, kad tematinio varianto atsiradimas susijęs su archaine kaita *-Ca/-C = tradic. *-Co/-C sandhyje prieš enklitikus, iš kurių vėliau išriedėjo fleksiniai formantai.

Tipologiškai tai rodo tokios pat kaitos rekonstrukcija kartvelų ir semitų kalbose. Vis dėlto suponuojamoji kaita vargu ar priklauso kalbos universalijoms. Panašu, kad tai pirminės silabinės fonologinės struktūros reliktas, kai koegzistuojant žodžio modeliams *CVCVCV* ir *CVCVC*, pastarasis įgauna sandhyje pavidalą *CVCVCa*, kur *-a* – bet kurio balsio *-V* ekvivalentas.

Pirminė žodžio struktūra kartvelų kalbose rekonstruojama *CəC[ə]* (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 95). Man pavyko rasti kartvelų kalbose *-Ca/-C kaitą priebalsinio kamienu finalėje (Palmaidis 1978). Visose kartvelų kalbose galima pastebėti atvejų, kai prieš priebalsiu prasidedančią fleksiją pasirodo *a*-vokalizuos tas priebalsinio kamiengalio variantas, plg. translatyvą-adityvą-ergatyvą თხუმა-დ *txuma-d* svanų poezijoje greta įprasto თხუმი-დ *txumi-d* ‘iki (kalno) viršūnės’, dat.-loc. ტუბა-ს *tuba-s* greta įprasto ტუბ-ს *tub-s* ‘srovėje’, zanų dat. გურ-ს *gur-s* ‘širdžiai’ greta adv. ხშირა-ს *xšira-s* ‘dažnai’, translat.-allat. ჩქიმო-თ *čkimo-t* ‘manėsp’ greta kartų (gruzinių) ჩემ-და *čem-da* ‘manėsp’, kartų adverbializuotą illat. ქალაქა-დ *kalaka-d* ‘į miestą’ greta s. kartų იერუსალემ-დ *Jerusale(i)m-d* ‘į Jeruzalę’, dat.-loc. ადგილს(ა) *adgils(a)* ‘vietai’ greta adv. ადგილა-ს *adgila-s* ‘vietoje’. Kadangi, greta to, kartvelams yra būdingas ir formantais *-s(a)*, *-d(a)* markiruotų datyvo ir translatyvo linksnių funkcinis maišymas (Topuria 1944),

esu priėjęs prie išvados, kad kartvelų prokalbėje turėjo egzistuoti gryno kamieno linksnio forma su finaline *-Ca/-C kaita sandhyje. Ši kaita nėra patyrusi morfologizacijos, t.y. nėra sukėlusি tematinių ir atematinių formų gramatinio supriešinimo. Nors tokiose kartų kalbos formose, kaip ადგილს/ადგილას *adgils/adgilas* ‘vietai/vietoje’, ნაპირს/ნაპირას *napirs/napiras* ‘krantui, krante’, ძირს/ძირას *zirs/ziras* ‘šakniai/prie šaknies, po kuo, žemiau ko’ pirmieji variantai išitvirtino deklinacijoje, antrieji – prieveiksmiuose, tikros gramatinės opozicijos ‘datyvas-lokatyvas : prieveiksmis’ nėra, nes prieveiksmiais gali eiti ir ძირს *zirs* tipo formos. Galima kalbėti tik apie morfologizacijos tendenciją, kuri senovės kartų kalboje realizuota vadinamo „emfatinio -a“ atveju, kai greta genityvų su dėsningu fakultatyviniu „emfatinio -a“, pvz. მეფის(a) *mepis(a)* ‘karaliaus’, yra susidaręs morfologizuotas alatyvo linksnis: მეფისა *mepisa* ‘pas karalių’. Priešingas yra morfologizuoto nevokaliziuoto elatyvo bei turinčio fakultatyvinį „emfatinį -a“ instrumentalio atvejis: s. kart. instr. ქალაქით(ა) *kalakit(a)* ‘miestu’ greta elat. ქალაქით *kalakit* ‘iš miesto’. Reikia pridurti, kad latvieniai linksniai yra vėlyvi kartų kalbų dariniai. O paties „emfatinio -a“ kilmė, be abejo, yra susijusi su T.Gamkrelidzės ir G.Mačavariani kartvelų kalbose rastu benvenistiniu binominiu santykiu tarp šaknies ir priesagos morfemų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 81–95).

Vadinas, kartvelų pora *adgils(a)/adgilas* yra tos pačios rūšies reiškinys kaip indoeuropiečių Ζεύς – Διός ar ποῦς – ποδός (vietoj neištariamo ὀβδός – bet plg. ἐπιβδᾶ!). Jei tad tematinis balsis yra konsonantinės finalės vokalizacijos liekana, kurios kilmė susijusi su priešistorine silabine žodžio struktūra, tai kartų dat. ადგილ-სა *adgil-sa* (struktūriškai = erg. ადგილ-მა *adgil-ma*) tipo pavyzdys pailiustruoja ir sigmatinio formanto vokaliziuoto varianto sąsają su atitinkamu deiksiu: indoeuropiečių sigmatinis formantas, be abejo, yra kilęs iš deiksio, istorinėse kalbose žinomo kaip rodomasis įvardis s.i. स *sa*, gr. ὄ. Šio formanto pirminė funkcija kaip fientyvinio linksnio fleksijos atitinka kartų (fientyvo) ergatyvo formanto -მა(ნ) *-ma(n)* kilmę iš atitinkamo įvardinio kamieno მან *man*, kurio lipdymasis prie vardažodžio yra net ir be rekonstrukcijos akivaizdžiai pasiekiamos istorinės tikrovės dalykas. Indoeuropiečių sigmatinio formanto vokalizaciją be didelio sunkumo galima išžiūrėti tokiais atvejais kaip sl. gen.sg.masc. *stesse* ar pr. gen.sg.masc. *stesse, kawijdsa*.

Netikėtai šie samprotavimai buvo paremti A. Girdenio pateikta medžiaga iš žemaičių tarmių, leidžiančia rekonstruoti žemaičių nom. sg. masc. **àvęsa* greta aukštaitiško *āvinas*. Žemaičių tarnei yra būdingas žodžio galo „emfatinis *ə*“, plg. vardą nom. š.-v. žem. *Viāļosə*, liter. *Vēlius*. Įdomu, kad šio *ə* vietoje pasirodo tikrasis *a* archainio žemaitiško „konspiratyvinio“ žargono atveju: *ap-āv-ēp-ēns-ap-a* = nom. sg. masc. **àvęsa* – kad intarpinis *Vp* nėra vien tik ritminis elementas skiemeniui atverti, rodo toks pavyzdys kaip *sūpu lāpašepēpēš* = *sū lāšēnēs* ‘su lašiniiais’.

Kartvelų kalbose iš silabinės struktūros paveldėtoji priebalsinio kamiengalio vokalizuo ir ne vokalizuo variantų kaita nepatyrė visiškos morfologizacijos. Kitaip semitų kalbose, kuriose šis reiškinys nuvedė į tikrą indoeuropietiško tipo tematizaciją, plačiai panaudotą moteriškosios giminės darybai. Kaitos **-Ca/-C* atradėjo prioritetą čia priklauso I. Gelbui (Gelb 1958). Paskutinį kartą šis reiškinys iš naujo postulotas I. Djakonovo (Diakonov 1972, 48).

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į archajiškiausios semitų predikatyvinės vardažodžio formos finalę, kuri amoritų bei senovės akadų kalbose turėjo vokalizmą *-a*, plg. amoritų *ab-da* ‘vergas’, akadų *māhira lā iddinū-šum* ‘lygus, (kurio) nedavė (jie)-jam’, *Ilī-danna* ‘Dievas mano – galingas’. Nėra abejonės, kad tai tokios pat su grynu kamieniu susijusios formos, kaip ir status constructus atveju, kuris amoritų ir akadų kalbose pasižymi nuline galūne (plg. amoritų *mut Dagān* ‘Dagano vyras’ bei akadų *bēl ekallim* ‘viešpats namų’), bet etiopų kalboje – galūne *-a* (plg. etiopų *ገንታጥፍሥሕት*: *gannata tefšeht* ‘sodas džiaugsmo’). Be to, semitų mimacija/nunacija (o tai, pvz., akadų žymimasis, arabų – nežymimasis artikkelis) baigiasi nuli vienaskaitoje (*-m* arba *-n*) ir *-a* daugiskaitoje (*-ma* arba *-na*).

Kaip kalbėta, akuzatyvinės formos yra apibendrintos iš inertyvinių vardažodžių formų, o dėl šios priežasties vienos ir kitos dažnai sutampa (žr. anksčiau apie akuzatyvą ir giminę). Šitaip yra atsitikę indoeuropiečių tematinų daiktavardžių atveju, kurių tematinis balsis, matyt, atspindi gryno kamieno vokalizaciją prieš priebalsinį formantą. Semitų kalbose indoeuropiečių bevardės ir moteriškosios giminių vietoje yra viena moteriškoji giminė, funkciškai atitinkanti indoeuropiečių bevardę giminę. Jos markeriu tradiciškai yra laikoma priesaga *--a(t)*. Tačiau Gelbas parodė, kad tikrasis semitų femininum

markeris – būtent *-a*, tuo tarpu *-t* – tik glide'as hiatui pašalinti jungiant prie *-a* balsines (sakyčiau – sonantines) galūnes (Gelb 1969, 34). Kitaip ir negali būti, jei semitų „neutrum“ (moteriškoji giminė) susidaro inertyvų pagrindu, kurių pagrindinė forma sutampa su grynuoju kamienu, vadinamas, posilabinėje epochoje turi pasižymėti vokalizuoju ir nevokalizuoju finalės variantais: **-Ca/-C*. Finalės vokalizacijai *-a* buvus palaikytai inertyvo žyme greta fientyvo **-u/-u* bei genityvo **-i/-i*, naujo markerio (markerių) jungimas prie vokalizuojuo kamiengalio sukėlė hiatą, kuriam pašalinti ir imta naudoti priesagą **-t* (tai, kad jos reikšmė šiaip buvo susijusi su inertiškumu ar abstraktais, šiuo atveju nėra svarbiausia): **-Ca-t-u*, **-Ca-t-i*, **-Ca-t-a* (plg. arabų مَدِينَة *madīna-t+u/i/a* 'miestas', hebrajų status constructus מְדִינָה *mədīna-t* 'valstybė', aramėjų status constructus 'iggera-t 'laiškas'). Šitaip tarp balsinio kamiengalio ir priesagos *-t* atsidūręs *-a* yra niekas kita, kaip semitų *tematizacija*, morfologizuota kaip moteriškosios giminės markeris (plg. Palmaitis 1981₂).

Priešistorinės vokalizuojuo kamiengalio grynakamienės formos be prijungtojo *-t* yra užkonservuotos kuriuose ne kuriuose arabų masdaruose (pvz. سَكْنَا *suknā* 'kame nors, kur nors buvimas, gyvenimas'), moteriškosios giminės būdvardžiuose bei superlatyvuose (pvz. حُبْلَا *ḥublā* 'nėščia', (أَل)كُبْرَا ('*al-*)*kubrā* 'didžiausia'), kurie kaip neprisijungę formantų *-u*, *-i*, *-a*, savaime aišku, nelinksniuojami (vad. „vienalinksniai“) bei etiopų abstrakčios ar kolektyvinės reikšmės daiktavardžiuose (pvz. ገዜ: *gīzē* 'laikas', ተለቤ: *telabē* 'linai'). Greta šių formų, esama ir užkonservuotų priešistorinių grynakamienių variantų be vokalizacijos, nors ir prisilipdžiusių linksnių galūnes pagal analogiją su vyriškąja gimine (to reikalavo jų priebalsinė finalė), bet išlaikiusių savo kilmę rodančią moteriškąją giminę (plg. feminina arabų أُم *'umm+u/i/a* 'motina', hebrajų אִמָּה *'ēm(m)* 'motina', akadų 'abn+u/i/a 'akmuo', hebrajų אֶבֶן *'eben* 'akmuo' kt. – tai vadinamos „išimty“, kurių be čia išdėstyto aiškinimo suprasti neįmanoma). Antra vertus, dalis tokių atematinių feminina turi priesagą *-t*, betarpiškai prijungtą prie grynojo kamieno. Ar tai susiję su pačios priesagos reikšme, ar /ir su poreikiu formaliai atriboti atematinius feminina nuo masculina (ypač derivatuose, kaip 'dukra' ← 'sūnus', 'sesuo' ← 'brolis') – atskiros studijos reikalas (plg. arabų بِنْت *bin-t-* 'dukra', أُخْت *'uḥ-t-* 'sesuo' greta اِبْن *'ibn-* 'sūnus', أَخ *'aḥ-* 'brolis').

Verta pridurti, kad lipdant prie finalės linksnių galūnes,

hiatas buvo šalinamas ir naudojant uvularinį ' (plg. arabų حَمْرًا *ḥamrā* '+-u/i/a 'raudona', hebrajų יָפֹוֹ יָפֹוֹ *iāpō*(') 'Jafos miestas', etiopų ቆሥሐ: *fešhā* 'džiaugsmas'), ir kad atematiniai dariniai be formalaus moteriškosios giminės požymio natūraliai gali rodyti ir giminės nepastovumą. Tipiškas pavyzdys – žodis 'saulė', kuris yra moteriškosios giminės arabų (شَمْس *šams*-) ir hebrajų (שֶׁמֶשׁ *šemeš*) kalbose, bet vyriškosios giminės akadų kalboje (*šamš*-). Kiek tai galima gretinti su giminės nepastovumu indoeuropiečių kalbose (žr. Įvadą), tegu sprendžia pats skaitytojas.

*-Ca/-C kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas

Šie samprotavimai bei tipologinės paralelės remia tematinio balsio kilmę iš grynojo kamiengalio vokalizuoto varianto, pirminėms silabofonemoms suskilus į balsines ir priebalsines fonemas. Bet tas balsis nebūtų išlikęs kaip tematinis be tam tikro funkcinio gramatinio krūvio, kurio ieškotina gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον, λύκος, λύκον / δῶρον tipo grandinėse. Klasikinis pavyzdys – tariama žodžio 'ūdra', s.i. उद्रः *udrāh*, ar žodžio 'vandens gyvatė', gr. ὕδρος, derivacija iš žodžio 'vanduos', gr. ὕδωρ, – anaiptol nerodo tematinio balsio funkcijos kaip būdvardinio formanto ['vandeninis (gyvūnas)']. Labiau tikėtina, kad abudu žodžiai kildintini iš tos pačios hiper-leksemos fientyvinės ir inertyvinės linksninių-leksinių manifestacijų. Juk fientyvinėje kalbos sandaroje linksnis turi savo leksinę, fientyvinę ar inertyvinę (tai gali būti net ir skirtingų šaknų žodžiai), charakteristiką:

Sanskrito leksema उद्रः *udrāh* taip atitinka graikų leksemą ὕδωρ, kaip graikų linksnis φωτός atitinka graikų linksnį φῶς.

Lygiai taip iš pirminės linksninės-leksinės poros yra kilęs ir santykis tarp gr. ποδός ir gr. πός, ποῦς . Kad netiesioginiai gr. ὕδωρ linksniai yra *t*-kamieniai, rodo tik dar į vieną inertyvinę manifestaciją (linksnio formą), kaip ir bet kurių kitų heteroklitų atveju.

Visa to labai ryški iliustracija yra leksemos semantinių laukų nesutapimas fientyvo ir inertyvo linksnuose Australijos arantų kalboje, kuri yra gyva fientyvinės sandaros kalba. Kaip man paaiškino šios kalbos mokovas ir tyrinėtojas S.Kacnelsonas, joje žodžio 'koja' (*iua*) fientyvo linksniai (tarkime, gr. ποδός) priešpastatomo inertyvo linksnio reikšmė yra ne tik 'koją', bet ir 'pėdsakas' (tarkime, gr. πέδον).

Bet už viską svarbiausia yra tai, kad 1) graikų ὕδωρ yra

neutrum, o gr. ὕδρος, s.i. उद्रः *udráh* yra masculina; 2) kad s.i. उद्रः *udráh* turi oksitoninį kirtį.

Čia patraukia dėmesį tas žinomas faktas, kad indoeuropiečių kamienai, kurių reikšmė yra inertyvi – o tai įvairių abstraktų, veiksmo rezultatų ar pačių veiksmų pavadinimai – pasižymi šakniniu kirčiavimu, o kamienai, kurių reikšmė yra fientyvi – veikėjų pavadinimai, aktyvinės reikšmės deverbaliniai būdvardžiai – pasižymi priesaginiu kirčiavimu. Pirmąją grupę pailiustruoja šie pavyzdžiai: s.i. वरः *váraḥ* ‘pasirinkimas’, भरः *bhárah* ‘nešiojimas’, एषः *-ṣaḥ* ‘greitis’, नयः *náyah* ‘vedžiojimas’, मानम् *mānam* ‘pagarba’, दमः *damaḥ* ‘statinys’, वेदः *v-dah* ‘žinojimas’, योगः *yogah* ‘sujungimas’, भोगः *bhógah* ‘pasimėgavimas’, रोगः *rógah* ‘liga’, शोकः *śokah* ‘kaitrumas’; gr. λόγος ‘samprotavimas’, φόρος ‘mokestis’, στόνος ‘stenėjimas’, γόνος ‘gimimas’, πλόφος ‘plaukimas’, δόμος ‘statinys’, φόνος ‘nužudymas’, τόμος ‘įpjova’, τρόχος ‘bėgimas’, στοῖχος ‘eilė’, πέδον ‘dirva’. Antrąją, fientyvinę grupę, pailiustruoja s.i. वरः *varáḥ* ‘pasirenkantis, gerbėjas’, भारः *bhārah* ‘(slegiančioji) našta’, एषः *eṣáḥ* ‘besiskubantis’, नायः *náyáh* ‘vadas’, भोजः *bhojáḥ* ‘gausus’, रुजः *rujáḥ* ‘ardantis’, शोकः *śokáh* ‘žėrintis’; gr. φορός ‘nusinešantis’, φονός ‘žudantis’, τομός ‘pjaunantis’, τροχός ‘ratas’. Pastarajai grupei priklauso ir archajiškesni dariniai, turintys dėl oksitoninio kirčio redukuotą šaknies vokalizmą pagal Benveniste'o binomus: s.i. वृधः *vṛdháh* ‘stiprintojas’ (greta वर्धः *várdhah* ‘stiprinimas’), बुधः *budháh* ‘nuovokus’ (greta बोधः *bódhah* ‘nuovoka’), प्रियः *priyáh* ‘brangus’, रुचः *rucáh* ‘spindintis’ t.t.

Kad indoeuropiečių kirčio vieta šaknyje ar priesagoje tikrai priklauso nuo fientyvinės ar inertyvinės reikšmės, itin aišku atematinėjų sonantinių kamienų atveju. E.Benveniste'as yra parodęs, kad *i-* ir *u-*kamiengalio (nulinio apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso bevardei giminei ir yra baritonai, o *ei-* ir *eu-*kamiengalio (normaliojo apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso nebevardei giminei ir yra oksitonai (Benveniste 1935, 52). Po dvidešimt metų Th.Burrow paskyrė šiai temai savo „Sanskrito kalbos“ (Burrow 1955) visą 5-tąją dalį, išskeldamas mintį, kad mobilus kirčiavimas iš pradžių buvo būdingas būtent apofoniniams *i-* ir *u-*kamieno daiktavardžiams ir kad tai ypač ryšku graikų kalboje (plg. gr. nom.sg. οἶς, γόνυ, bet gen.sg. οἰός, γουνός). Pirminę kirčio vietą sanskrite galima atsekti tik iš apofonijos, pvz. nulinis jos laipsnis formoje gen. दृणः *drúṇah* rodo į pirminę oksitoninį kirtį, lygiai kaip ir pilnasis

apofonijos laipsnis formose gen. शत्रोः *śatroḥ*, अग्नेः *agneḥ*. Verta dėmesio, kad tuo būdu pirminis baritoninis kirčiavimas nustatomas ne tik pamatiniams (nelokaliniams, kurie sanskrite yra vėlyvesni) bevardės giminės daiktavardžių linksniams, bet ir nebevardės giminės daiktavardžių akuzatyvams (visai suprantama, jei atsižvelgiame į bendrą inertyvinę akuzatyvo ir bevardės giminės formų kilmę – žr. anksčiau), o tai rodo, kad akuzatyvai ir bevardės giminės daiktavardžiai turėjo nekirčiuotą kamiengalį (plg. acc.sg. शत्रुम् *śatrum*, अग्निम् *agnim* greta neutr.nom.-acc.sg. मधु *madhu*, वारि *vāri*, gen. मधुनः *madhunah*, वारिणः *vāriṇah*). Dar po penkiolikos metų V.Mažiulis nustatė tokį pat kirčio paskirstymą baltiškiems *i*- ir *u*-kamieno daiktavardžiams, kurių apofoniniai (*i*₁-, *u*₁-kamieno) atstovai pasižymi pilnuoju balsiokaitos laipsniu vienaskaitos kilmininke bei naudininke ir nuliniu laipsniu galininke, o neapofoniniai (*i*₂-, *u*₂-kamieno) atstovai istoriškai pasižymi nuliniu balsiokaitos laipsniu (BS, 262–292).

Kadangi oksitoninis kirtis (atitinkamai – pilnasis kamiengalio balsiokaitos laipsnis) yra būdingas nebevardės giminės daiktavardžių neakuzatyvo gramatiniams (nelokaliniams, Mažiulio terminais – paradigminiams) linksniams, o kaip kalbėta, akuzatyvo ir bevardės giminės formos turi tą patį inertyvo šaltinį, tai

oksitoninis kirčiavimas atspindi patį ankstyviausią fientyvumo markiravimą dar iki sigmatinio formanto įsitvirtinimo; inertyvinės formos iš pat pradžių buvo baritoninės, kirčio atžvilgiu – nežymėtos.

Čia slypi indoeuropiečių akcentinių paradigmų kilmės paslaptis. Iš dabartinių kalbų lietuvių kalba pasižymi akuzatyvų (neminint atskirų atvejų įvardžių sistemoje) baritoneze, be to, ir vad. „bevardės giminės“ būdvardžio formos yra baritoninės. Jei tai ir nėra tiesioginis indoeuropietiškas paveldas, jis vis dėlto idealiai atliepia rekonstruojamą vaizdą: inertyviniai fientyvų atitikimai [plg., pvz., skirtingas leksemas „gulėti“, pasirenkamas priklausomai nuo žodžio animiškumo (წოლა *cola*) ar neanimiškumo (დება *deba*) kartų kalboje], besivystant deklinacijai, vis dažniau pakeičiami tos pačios fientyvės šaknies inertyvine *forma*, kuri kaip ir leksiniai inertyvai turėjo baritoninį kirtį. Kadangi fientyvai atsidūrę linksnio pozicijoje buvo markiruojami

oksitoniškai, vienos besusikuriančios paradigmos ribose atsiranda mobilusis kirtis. Pastovaus kirčiavimo žodžiai iš pradžių buvo tik inertyvai.

Antra vertus, tiek archainis fientyvo finalės kirtis, tiek archainis grynojo priebalsinio kamieno vokalizavimas bei kaitos **-Ca/-C* atsiradimas verčia manyti, kad būtent finalėje dėl jos funkcinio krūvio fakultatyviniai silabemų tembrai turėjo užleisti vietą pirmųjų balsių opozicijai, perimančiai fientyvo linksnio markiravimo funkcijas.

Silabizmo pakopoje, esant leksiškai orientuotai fientyvinei kalbos sandarai, gramatinis fientyvų markiravimas negalėjo būti reikšmingas, nes prasminis fientyvų markiravimas vyko leksinėse semantinėse opozicijose. Tačiau skirtingos prasmės negalėjo nesiskirti intonacija, kuri pabrėždavo fientyvų finalę:

fient. **th^m^l* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **th^m^l* 'įpjova'

fient. **ph^t^l* 'koja' : inert. **ph^t^l* 'žingsnis, pėdsakas'

Fientyvų finalės nuolatinis intonacinis pabrėžimas turėjo atitinkamai veikti galinės silabemos tembrą, taip kad silabema pasireiškė dviem alofonais: labiau atviro tembro, kai buvo intonacijos pabrėžiama, bei mažiau atviro tembro, kai ji nebuvo pabrėžiama inertyvų atveju:

fient. **th^m^a* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **th^m^e* 'įpjova'

fient. **ph^t^a* 'koja' : inert. **ph^t^e* 'žingsnis, pėdsakas'

Nesant fonologinės balsių opozicijos, turėjo egzistuoti elementarus tembrų sinharmonizmas:

fient. **thama* 'pjovikas, pjūklas' : inert. **theme* 'įpjova'

fient. **phat^a* 'koja' : inert. **phet^e* 'žingsnis, pėdsakas' –

vaizdas, be abejo, priklausė ir nuo silabemų konsonantinio komponento, pvz., *i* turėjo skatinti tembrą *e*, *u* – tembrą *a*, *o* t.t.

Jei pirminis indoeuropiečių bivokalizmas – tai balsių opozicija pagal pakilimą (Pulleyblank 1965), t.y. **e* : **a* (žr. anksčiau), tai atviresnio tembro silabema tegalėjo būti tik **/Ca/*, o uždaresnio – tik **/Cε/*.

Kaip kalbėta, tematinis balsis atsirado jungiant priebalsinius enklitikus (formantus) prie vokalizuotos finalės. Fonetškai atviresnis tematinio balsio apofoninis variantas yra ide. **a* (tradic. **o*). Be to, kaip matėme, tai būtent kirčiuotas ide. **a* (tradic. **o*) (plg. gr. τομός ir kt. anksčiau). Šitaip suponuojant kirčiuoto tematinio ide. **a* (tradic. **o*) kilmę iš intonaciškai pabrėžtos silabemos alofoninio tembro,

suponuojamas ir kirčiuoto ide. **a* (tradic. **o*) pirmumas palyginti su ide. **e*. Pastaroji nuomonė indoeuropeistikoje nėra populiori. Mat tradiciškai pamatinėse formose rekonstruojama **e*, o **o* – tik išvestinėse formose (turbūt ne be garsaus indoeuropietiško „monovokalizmo“ **e* bei F. de Saussure'o **eA*, **eO* įtakos, nors fonologiškai žiūrint, čia buvo galima rašyti bet kurį balsį). Nuomonė dėl **e* pirmumo bei **o* antrinio pobūdžio yra grindžiama tokiais pavyzdžiais, kaip gr. νέος ar porų δαίμων–ποιμήν, δαίμονος–ποιμένος sugretinimas. Tačiau juk visa tai skirtingų epochų dariniai, be to, dėl νέος galima pateikti ir priešingų faktų. Šiaip tradicinį požiūrį dėl **e* pirmumo pagrįstai sukritikavo A.Meillet (Meillet 1931₁), kuris, reikia vis dėlto pastebėti, buvo pirmasis indoeuropeistas, griežtai suformulavęs paties tematinio balsio antrinės kilmės hipotezę (Meillet 1931₂: argumentuojama daugelio atematinų vardažodžių senesne reikšme lyginant su giminingais tematiniiais, kurie laikomi išvestiniais – plg anksčiau dėl gr. ὕδωρ greta gr. ὕδρος, s.i. उद्रः *udrah*. Kaip sakyta, čia neatsižvelgta į tematinį atematinų vardažodžių genityvo pobūdį, nes šio linksnio fleksija tradiciškai laikoma *-o/es*, o ne *-s*).

Kai veiksnio pozicijoje esantys fientyvai buvo išskiriami intonacija, jie buvo sakinio melodinėje viršūnėje, visiems kitiems sakinio nariams esant enklitikų pozicijoje (plg. Ivanov 1965, 216). Intonaciškai pabrėžiamo ir nepabrėžiamo alofonų susidarymas užtikrino fientyvo ir inertyvo patekimą į vienodas intonacines sąlygas. Todėl skirtumas tarp alofonų tapo motyvuojamas kaip skirtumas tarp kirčiuoto *-[á]* ir redukuoto *-[ɛ]*. Linijinės melodinės sakinio struktūros kitimas, fientyvo ir inertyvo intonacinės realizacijos sąlygų sutapimas lėmė tai, kad intonacija neteko savo gramatinio krūvio, kuris buvo perimtas pačių alofonų: tai reiškia, kad įvyko alofonų fonologizacija ir atsirado pirmųjų balsinių fonemų opozicija **ɛ : *a*:

fient. **thamá* : inert. **thême*

fient. **phat'á* : inert. **phét'ɛ*

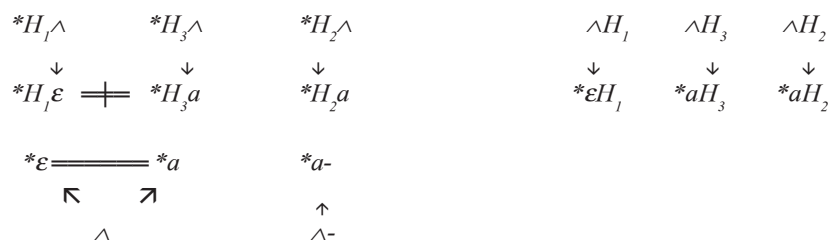
Taip baigėsi silabofonemų istorija, o kartu su ja – ir silabizmo epocha. Silabizmas užleido savo vietą silabinei pleofonijai (struktūrai *CVVCVV* – tipologiškai tokios struktūros nėra retenybė, plg. kad ir japonų kalba), kuri savo ruožtu tapo dinaminio kirčio poveikio auka.

Kaip matome, kirčio atsiradimą lėmė tai, kad prasminė intonacija, pirmųjų balsinių fonemų opozicijai atsiradus, neteko savo

gramatinės funkcijos. Dėl stipraus dinaminio kirčio atsiranda balsių redukcija, pirmiausia – antrajame nuo kirčiuoto skiemenyje. Dėl jos greta kokybinės balsių $*\varepsilon : *a$ apofonijos atsiranda ir jų kiekybinė apofonija su nuliniu laipsniu. Savaime aišku, prieš visai išnykdamas, balsis turėjo redukuotis į naują kokybę (tarkime, $*\partial$). Daugelis indoeuropeistų pripažįsta dar atskirą apofonijos redukcijos laipsnį („schwa secundum“). Tai reiškia, kad redukuotasis balsis turėjo fonologinį statusą. Nėra reikalo neigti tokią galimybę tam tikrų dialektų atveju, tačiau rekonstruoti redukcijos laipsnį visam indoeuropiečių dialektų kontinuumui mano interpretacijos atveju nebūtina ir aš to nedarau, be to, pasikliaudamas ir tų indoeuropeistų nuomone, kurie redukcijos laipsnio iš viso nepripažįsta (plg. Edgerton 1934, Petersen 1938, Maurer 1947, Messing 1947, Zgusta 1951, Collinge 1953, Gamkrelidze 1960, Savčenko 1974).

Fientyvo „linksnio“ markiravimas fonemai $*a$ supriešinta fonema $*\varepsilon$ finalėje reiškė atsiradimą balsiokaitos, kuri iš pat pradžių nebuvo automatinė bei turėjo funkcinę krūvį.

Opozicijai $*\varepsilon : *a$ susidarant, $*a$, išsivystęs iš junginių su „laringalais“ $*H_2$ ir $*H_3$, taip pat inicialinis $*a-$, buvo neapofoniniai. Kitais atvejais $*a$ buvo apofoninis:

Čia ženklas \equiv žymi neapofoninę ryšį, o \equiv – apofoninę. Taigi opozicija $*\varepsilon : *a$ buvo apofoninė nuo pat jos atsiradimo.

Vėliau, kai silabemai „laringalų“ suteiktas tembras buvo fonologizuotas, visi „laringalai“ (t.y. dar prieš jų išnykimą) susiliejo į vieną fonemą („schwa indogermanicum“): $*H_1, *H_2, *H_3 > *H$ (Gamkrelidze 1960) (anatolų dialektuose $*H_1, *H_2, *H_3 > h$ ir dažniausia $*H_1- > \emptyset$).

Minimaliausių inovacijų zonoje (būsimoje liktinėje prokalbėje, kuri kartą pasireiškė kaip baltogermanų dialektai – žr. anksčiau)

$*\varepsilon > e$; $*a- > \hat{a}-$; $*-a(-) > \hat{a}$;
 $**H_1\varepsilon > *He > e$; $**\varepsilon H_1 > *eH > \bar{e}$
 $**H_2a > *H\hat{a} > \hat{a}$; $**\hat{a}H_2 > *\hat{a}H > \hat{a}$
 $**H_3\hat{a} > *H\hat{a} > \hat{a}$; $**\varepsilon H_3 > *\hat{a}H > \bar{o}$

Čia ženklų \hat{a} žymimas bet koks i [o] linkęs tembras, t.y. tiek „labializuoto a^o “, tiek „faringalizuoto a^o “ = „žemo užpakalinio o “. Tai tinka ir anatolių dialektams.

Visuose kituose dialektuose

$*\varepsilon > e$; $*a- > a-$; $*-a(-) > a$;
 $**H_1\varepsilon > *He > e$; $**\varepsilon H_1 > *eH > \bar{e}$
 $**H_2a > *Ha > a$; $**aH_2 > *aH > \bar{a}$
 $**H_3a > *H\hat{a} > o$; $**aH_3 > *\hat{a}H > \bar{o}$

Pavyzdžiai: het. *ešmi* ($*H_1-$), *hant-*, *palhi-* ($*H_2$), *haašdueir*, *lahu-* ($*H_3$)
 = lie. *ešmì*, lo. *ante*, *plānus*, gr. ὄζος, λούω.

Kadangi $*\varepsilon/*a$ kaita turėjo skiriamąją funkciją tik finalėje, o šaknyje balsio tembras priklausė nuo konsonantinės apsupties, tai šaknies vokalizmas patyrė vienokį ar kitokį išlyginimą pagal savo paradigmos fientyvinės ar inertyvinės poros vokalizmą, o finalinis $*-e$ kaip nerelevantiškas žymint fientyvą, galėjo būti numetamas sukeliant naują santykį $*-a : *-e/-\emptyset$

fient. **thamá* : inert. **tháme/-\emptyset* arba fient. **themá* : inert. **thême/-\emptyset*
 fient. **phat'á* : inert. **phát'ε/-\emptyset* arba fient. **phet'á* : inert. **phét'ε/-\emptyset*

Tokių šakninių vardažodžių atspindys yra retas senas tematinis tipas gr. ἔνο-ς; šiaip žodžių, susidedančių iš vienos tematizuotos šaknies, nėra, tuo tarpu Benveniste'o binomų dėsnis pradeda veikti tik dvi ar daugiau morfemų turinčiuose kamienuose (plg. gr. ἐπίβδαι 'diena po šventės', s.i. उपबद्ध: *upabdáh* 'paminantis', Avestos *frabda* 'papėdėje' greta gr. ποδός). Tai, o ne tariamoji „derivacinė tematizacija“, yra τομός-ς tipo formų su neredukuota šaknimi priežastis.

Kartu su minėtais šakniniais – anuomet monomorfeminiais – tipais formavosi ir atitinkami polimorfeminiai tipai, turintys sonantinę šaknį ir/ar sonantinę enklitiką išplėtęją. Juose, kirčiui atsiradus, buvo redukuojamas balsis iš antrojo nuo kirčiuoto skiemens ($*t'\varepsilon i\varepsilon - uá > *t'\varepsilon i u á$, $*t'\varepsilon i\varepsilon - u\varepsilon > *t'\varepsilon i u \varepsilon$), o susidarę nekirčiuoti diftonginiai junginiai virto sonantiniais balsiais:

fient. $*t'\varepsilon i u á > *t' i u á$ 'Dievas' : inert. $*t'\varepsilon i u \varepsilon$ 'dangus'.

Inertyvo su numestu galiniu *-ε atveju susidarė alternatyvinė forma *t'ɛ̃iε-u-∅ > *t'ɛ̃iu (plg. gr. δόρυ).

Kadangi tokiu būdu atsirado sonantų klasė (ɛ̃i, ɛ̃u nebebuvo suvokiami kaip balsis ε su priebalsiais, bet kaip skirtingi vienetai), o finalinis kirtis tebemarkiravo fientyvumą, greta inertyvo *t'ɛ̃iu atsirado fientyvas *t'ɛ̃iɛu < *t'ɛ̃iε-u-∅ (inertyvas *t'ɛ̃iε-u-∅ > *t'ɛ̃iu).

Be to, fientyvui būdingo finalinio baltio a nebuvimas turėjo sukelti ir atitinkamą lygiagrečią naujojo fientyvo vokalizaciją: *t'iau.

Sonantams pradėjus skirti reikšmes, vadinasi, įvykus jų fonologizacijai, pasikeitė indoeuropiečių dialektų fonologinė struktūra, balsių opozicija *ε : *a tapo nebe vienintelė, jos reikšmė kaip opozicijos pagal pakilimą galėjo užleisti vietą opozicijai pagal eilę, todėl tolesnis *a apofoninės poros žymėjimas *ε netenka prasmės – nuo čia ir toliau pastaroji yra žymima *e.

Kalbamąją raidą galima pavaizduoti tokiomis formulėmis:

fient. *C₁eC₂Sá (*C₁aC₂Sá) : inert. *C₁-C₂Se

x : inert. *C₁-C₂S

x = fient. *C₁C₂eS // *C₁C₂aS.

Taigi kiekybinė pilnojo ir nulinio laipsnių apofonija yra kombinacinės kilmės.

Dėl to, kad kiekybinė apofonija su pailgintuoju laipsniu yra senesnė, negu „laringalų“ išnykimas, daugelio nuomonės sutampa (Lehmann 1952, 2.3a, 15.4; Kuryłowicz 1956, 142–165; Schmitt-Brandt 1967, 90–92, 95–96). Seniai pripažinta ir tai, kad pailginimo laipsnis turėjo atsirasti vienskiemenėse formose (Leumann 1952). Pagal čia išdėstytą interpretaciją eventualus (nefonologinis) šakninio baltio pailgėjimas pirmiausia turėjo atsirasti *t'ieu /*t'iau tipo formose, kuriose jis kompensavo nebuvimą galimybės supriešinti kamiengalio kirčiuotąjį fientyvo markerį nekirčiuotam šaknies vokalizmui.

Su sonantų klasės, vadinasi, su dvibalsių atsiradimu yra susijęs skiemeninio kirčio (priegaidės, tono) atsiradimas. Indoeuropiečių ilgieji dvibalsiai, kaip ir balsiai, pasižymi akūtinu tonu, trumpieji – cirkumfleksiniu. Anot Mažiulio, ilgieji dvibalsiai iš pradžių buvo įmanomi tik žodžio gale (BS, § 34–39). Turint galvoje, kad čia suponuotas nefonologinis ilgumas atsiranda pirmiausia dvibalsiuose bei būtent vienskiemenėse formose, reikia manyti, kad jis buvo apibendrintas kaip formos finalė iš vienskiemenių žodžių į daugiaskiemenius.

Nefonologizuotas, t.y. dar neturėjęs skiriamosios reikšmės, tonas atsiranda kartu su nefonologiniu ilgumu fientyvinių formų pilnojo apofonijos laipsnio dvibalsinėje finalėje. Tose formose pastaroji ir markiravo fientyvumą būdama supriešinta su nulinio laipsnio inertyvų finale. Kadangi fientyvumo markiravimas iš seno buvo palydimas oksitoniniu kirčiu, vieno skiemens ribose kirčio oksitoniškumas tegalėjo būti realizuotas skiemens ilgumo finelėje, t.y. kirčiuojant finalinę morą, o tai ir yra tonas: **t'īēu* = **t'īe-u* = **t'īeú* (plg. graikų akūtą Ζεύς).

Greta kirčiuotuaju galo *-a* markiruotų fientyvų atsiradus fientyvams, markiruotiems pilnuoju sonantinio kamiengalio apofonijos laipsniu, atsirado ir poreikis visus fientyvus žymėti vienodai. Tam buvo morfologizuotas fientyvinis deiksis **sa*, kuris kaip emfatinis enklitikas, matyt, galėjo lydėti fientyvus ir anksčiau (plg. demonstratyvinius įvardžius s.i. स *sa*, gr. ó; praindoeuropiečių dialektuose būta ir inertyvinio deiksio **tha*, plg. s.i. तत् *tāt*, gr. τό, lie. *taĩ*). Be to, tiek indoeuropiečių nazalinis formantas, kuris gali būti rekonstruojamas tikrai vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvams, tačiau negali būti rekonstruojamas bevardės giminės nominatyvams-akuzatyvams (plg. acc. het. *wa-ap-pu-un* šalia neutrum *gi-e-nu*, s.i. तम् *tām*, ताम् *tām* šalia neutr. तत् *tāt*, gr. τόν, τήν šalia neutr. τό, lie. *tā, vīrā* šalia neutr. *taĩ, gēra* = sl. *εζερο*, s.i. *śátrum, agnim* šalia neutrum *madhu, vāri*, pr. *soūnon* šalia neutrum *meddo, pecku*), tiek gretiminių neindoeuropiečių dialektų medžiaga, pvz., semitų mimacija-nunacija, reiškianti žymimąjį artikelį akadų kalboje ir nežymimąjį arabų kalboje, leidžia suponuoti preindoeuropietišką nazalinį determinatyvą **m^*, kuris, matyt, jau praindoeuropiečių dialektuose konkuravo su **s^* atlikdamas artikelio funkciją, o akuzatyvinei konstrukcijai atsirandant, ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės akuzatyvą lygiai taip, kaip **sa* ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės nominatyvą.

**t'īēu* / **t'īāu* tipo fientyvo formoms ėmus ardyti pirminį vienodą fientyvo markiravimą, sigmatinis formantas pirmiausia turėjo įsitvirtinti prie šių formų: **t'īēusa* / **t'īāusa*. Pagal šiuos vienskiemenio kamieno dviskiemenius sigmatinius fientyvus (priešpastatytus dviskiemeniams **t'-īu* tipo inertyvams) atsirado ir atitinkamos vienskiemenio kamieno fientyvinės poros vienskiemenio kamieno redukuotiems nesonantinio **them-Ø*, **phēt'-Ø* tipo inertyvams: fient. **thēmsa*, **phēt'sa* su tuo pačiu nefonologiniu ilgumu.

Savaime aišku, ilgumams plintant analogiškose gramatinėse pozicijose iš dvibalsių į vienbalsius (A.Girdenio dar 1978 m. man papasakota idėja), kartu plito ir atitinkamas ilgumų tonas (akūtinis – iš ilgųjų dvibalsių, cirkumfleksinis – iš trumpųjų).

Greta minėtų naujesniųjų **thēmsa*, **phēt'sa* tipo fientyvo formų tebeegzistavo ir senesniosios **thamá* /**themá*, **phat'á* /**phet'á*, kurios automatiškai ėmė persiformuoti pagal naują sigmatinį modelį: **thamása* > **thamás* /**themása* > **themás*, **phat'ása* > **phat'ás* / **phet'ása* > **phet'ás*, tarp kamiengalio ir priesaginio formanto egzistuojant Benveniste'o binominiam santykiui.

Porų **thēmsa* /**themás*, **phēt'sa* /**phet'ás* atsiradimas savaime reiškė kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimą. Kartą atsiradusi, ši kaita išplito į visus grynojo konsonantinio kamieno atvejus, nes sandhyje, be markerio **sa*, prie žodžių jungėsi ir kiti enklitikai. Šitaip galima paaiškinti nevokalizuotas hetitų ir indoiranėnų formas, kurios hetituose pasižymi ir lygiagrete *a*-vokalizacija: het. *nepiša* /*nepiš* 'dangui' (greta dėsningos *nepiši*), *keššar-ta* 'tavo rankoje', *dagan* 'žemėn', s.i. स्वर *s(ú)var* 'saulėje', कम् *kam* 'vandenyje', av. *dam* 'namie' (plg. įdomią paralelę lietuvių vakarų aukštaičių dialektuose – nelinksniuojamą konsonantinio kamieno dat. *sēser*, *šùn* – Zinkevičius 1966, 258). Antra vertus, kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimas pozicijoje prieš linksnio formantą visų pirma reiškė tematinio balsio, antra – tematinės ir atematinės kaitybos prielaidos atsiradimą.

Deklinacijos kamienu susidarymas

Hermanas Hirtas siejo toninio kirčio atsiradimą su indoeuropiečių prokalbės dezintegravimo epocha (Hirt 1929, 215–216). Čia dėstomos interpretacijos požiūriu, indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas reiškia ne kalbos-prokalbės skilimą į dialektus, bet kelias viena po kitos vykstančias dialektų grupių dezintegracijas nuo liktinio dialektų grupės arealo. Visos indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas tuo būdu reiškia ne ką kita, kaip praindoeuropietiško dialektų atsiskyrimą nuo preindoeuropiečių dialektinio kontinuumo liktinės zonos. Todėl primant H.Hirto požiūrį, toninį kirtį reikia laikyti tokiu pat senu kaip yra senos ir pačios indoeuropiečių kalbos. Kad toninio kirčio ypatumai ne visiems indoeuropiečiams vienodi, rodo, kad pati indoeuropiečių prokalbė nuo pat pradžių tebuvo dialektų suma.

Antra vertus, „laringalų“ nykimas tikrai priklauso atskirų indoeuropiečių dialektų istorijai (plg. „laringalų“ liekanas anatolių kalbose). Kadangi „laringalų“ nykimas, be abejo, susijęs su ilgumų fonologizacija, tai reikia manyti, kad praindoeuropiečių dialektai neturėjo trumpųjų–ilgųjų balsių opozicijos.

Sigmatinio formanto **-sa* priaugimas prie fientyvinio kamieno pakeitė žodžio skiemenų skaičių, vadinasi, nefonologinis ilgumas ir nefonologinis tonas nebūtų galėję atsirasti kamiengalyje po **-sa* priaugimo. Taigi indoeuropiečių deklinacijos tipų susidarymas irgi priklauso atskirų dialektų istorijai, nors to susidarymo keliai, priežastys ir formos visur buvo analogiškos.

Su formanto **-sa*, taip pat nazalinio formanto priaugimu prasideda deklinacinių kamienuų pergrupavimas priklausomai nuo tematinio balsio buvimo–nebuvo. Išlikdamas markiruotas **e* atžvilgiu žymint fientyvumą, balsis **a* ima charakterizuoti fientyvų kaitybinį tipą. Inertyvus imama sieti su **phet'* tipo formomis be to balsio, nes atitinkamas fient. **phēt'* tipo modelis kaip retesnis įsitvirtina tik semantiškai ribotoje vardažodžių grupėje. Balsis **e*, atsiradus kamiengalio priešpriešai fient. **-a* : inert. **-Ø*, nebesiejamas su fientyvais ir išstumiamas į fakultatyvios kaitos sferą (plg. lo. gen.sg. *SALVTES = NOMINVS < *-os*, tiesa, atematinėje deklinacijoje, kurios genityvus laikau tematinėmis – žr. ir anksčiau).

Archainis indoeuropiečių nebevardės giminės vienaskaitos akuzatyvo ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo formų artimumas bei iš to daromos išvados yra senas ir trivialus dalykas. Tačiau ne toks trivialus dalykas yra toli gražu ne visų pripažįstamas nebevardės giminės vienaskaitos nominatyvo ir genityvo formų archainis bendrumas, ryškiai paliudytas tikrai hetitų kalboje. Bandymai pripažinti ir paaiškinti šį bendrumą gana vėlyvi (Knobloch 1951), tuo tarpu tai tos pačios rūšies reiškiny, kaip ir akuzatyvo atveju, galimas išspręsti tik indoeuropiečių kalbos sandaros kitimo šviesoje.

Plačiai žinoma, kad pvz. ergatyvinės tipologijos kalbos sandaroje ergatyvo linksnis kartu atlieka ir kurio nors netiesioginio linksnio funkcijas. Fientyvinėje sandaroje genityvą atitinka atributyvinė sintagma, iš kurios, sandarai akuzatyvėjant, išrieda genityvinė konstrukcija. Tam tikroje indoeuropiečių dialektų raidos pakopoje atributyvinei sintagmai ir buvo naudojamas pažymimojo fientyvinio žodžio sigmatinis markeris (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 277 t.). Indoeuropietiški nazaliniai

nominatyvai-akuzatyvai, ypač tokie ryškūs graikų kalbos tematinių būdvardžių atveju, sukelia pagundą analogiškai aiškinti ir nazalinio formanto naudojimą atributyvinėje konstrukcijoje kaip inertyvinio markerio (plg. ten pat). Tuomet neišvengiamai tenka rekonstruoti ir indoeuropiečių nazalinį genityvą. Deja, nazalinis genityvas – daugiskaitos reiškinys, o daugiskaitos paradigma, kaip rodo jos sigmatinis formantas, formuojasi jau akuzatyvinės sandaros epochoje. Bandymai rekonstruoti nazalinį vienaskaitos genityvą yra „pritempti už ausų“, pvz., iš sinoniminio lo. *vestrum* ‘jūsų’ ir *vestri* ‘jūso’ (formaliai = lietuvių nelinksniuojamam *mano*) vartojimo (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 285). Tačiau svarbiausia yra tai, kad gražūs graikų kalbos būdvardžių pavyzdžiai (plg. nom.sg. masc.-fem. ἱερός ir nom.-acc.neutr. ἱερόν) nieko neįrodo pirmiausia dėl to, kad būdvardžio paradigma yra daiktavardžio paradigmos implikuojama, antra dėl to, kad rodomasis įvardis demonstruoja kur kas archajiškesnę santykį, negu būdvardis: acc.sg.masc. τόν, bet nom.-acc.sg. τό be jokios nazalizacijos(! – plg. dar s.i. तत् *tat*).

Belieka manyti, kad sigmatinis formantas yra ir genityvo formantas dėl to, kad inertyvai nebuvo markiruojami. Nazalinis formantas niekad nebuvo inertyvų markeriu (abiejų opozicijos narių markiravimas yra absurdas), o pati nazalinė priesaga turėjo kažkurias kitas, galbūt determinacijos, funkcijas, be to, ko gero, tik fientyvuose. Žinoma, fientyvinis pažyminyš kaip pažyminyš galėjo būti markiruotas ir nazaliniu formantu, kai pažymimasis žodis buvo inertyvas, tačiau tai nereišké pačios atributyvinės sintagmos markiravimo. Kaip markiruoti buvo tik fientyvai, o ne inertyvai, taip atitinkamai turėjo būti markiruota ir atributyvinė sintagma su pažymimuoju fientyvinio žodžiu, o atributyvinė sintagma su pažymimuoju inertyviniu žodžiu buvo nemarkiruota. Genityvinė konstrukcija turėjo išriedėti būtent iš markiruotos sintagmos. Tik taip galima paaiškinti tematizuotos fientyvinės formos (su sigmatiniu rodikliu) patekimą į atematinės paradigmos bevardės giminės ← inertyvų genityvą.

Fientyvinei indoeuropiečių dialektų kalbos sandarai akuzatyvėjant, **themás*, **t'eiuás*, **t'iuás* tipo fientyvai ir **ph-t'e/a* tipo inertyvai suformavo tematinių deklinacijos kamienų klasę, o **t'ieūs(a)*, **pēt's(a)* tipų fientyvai ir **t'-ju*, **phēt'-∅* tipų inertyvai suformavo atematinų konsonantinių ir sonantinių deklinacijos kamienų klasę.

Perinterpretavus sigmatinį formantą kaip agento (vyriškosios-moteriškos giminės nominatyvo linksnio) rodiklį, o inertyvų formą ėmus kaip paciento pavadinimo formą (vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvo = bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo linksnį), vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvas imtas apiforminti nazaliniu formantu. Šio fakto negalima paaiškinti nei akuzatyvine sakinio konstrukcija (linksnių opozicijai būtų reikalinga viena tik sigmatiniu formantu markiruoto kamieno bei gryno kamieno opozicija), nei fientyvine sakinio konstrukcija (nesant subjekto-objekto priešpastatymo, joks fientyvinio žodžio „sintaksinis inaktyvas (t.y. inertyvas)“ neįmanomas (žr. anksčiau dėl predikatinės fientyvinės sintagmos inkorporavimo į atributyvinę fientyvinę sintagmą). Vienintelis teisingas aiškinimas – semantinė kolizija tarp sigmatinio formanto kaip fientyvo markerio ir sigmatinio formanto kaip subjekto markerio fientyvinei kalbos sandarai irstant bei užleidžiant vietą akuzatyvinei sandarai. Jei senesnę santykį vienoje fientyvinėje sakinio konstrukcijoje tarp fientyvo ir inertyvo dar galima perinterpretuoti kaip santykį tarp subjekto ir objekto akuzatyvinės tipologijos aktyvinėje ar pasyvinėje sakinio konstrukcijoje, tai santykio tarp dviejų fientyvų neįmanoma perinterpretuoti be papildomos morfosintaksinės operacijos. Jei santykis fientyvas–inertyvas imamas perinterpretuoti kaip subjektas–objektas, tai, savaime aišku, perinterpretuojant kaip subjekto–objekto dviejų fientyvų santykį, antrasis turi pavirsti „struktūriniu inertyvu“. Tam ir tik šiuo pereinamuoju iš fientyvinės į akuzatyvinę kalbos sandarą laikotarpiu ir panaudojamas nazalinis formantas. Įrodymu gali eiti hetitų animata nenom. *-(a)n*-linksniavimas arba tai, kad tocharų A kalboje nenominatyvu su nazaliniu *-ŋ* žymimi tik protaujantys denotatai. Bet juk tuo pat metu minėta fientyvo „inertyvizacija“ reiškė dar vienos tos pačios šaknies inertyvinės leksemos kūrimą (juk fientyvinės kalbos sandaros implikacijos dar tebeveikė), vadinasi, dar vieno bevardės giminės žodžio kūrimą, tačiau turinčio nazalinį nominatyvo-akuzatyvo formantą. Fientyvinei sandarai nykstant, šitoks nazalizuoto nominatyvo-akuzatyvo bevardės giminės žodžių kūrimas buvo ribotas, labiausiai išplito tik tematinuose kamienuose ir ne visuose dialektuose (plg. pr. neutr. *affaran*, bet sl. neutr. *ε3ερο* be jokios nazalizacijos). Tokiu būdu, ne nazalinis formantas buvo perkeliamas iš vyriškosios-moteriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvo į bevardės giminės nominatyvą-akuzatyvą, bet ištisa nauja inertyvinė leksema kartu su savo „akuzatyvine“ forma buvo perkeliama į bevardę giminę. Tai iš esmės tematinės deklinacijos dalykas.

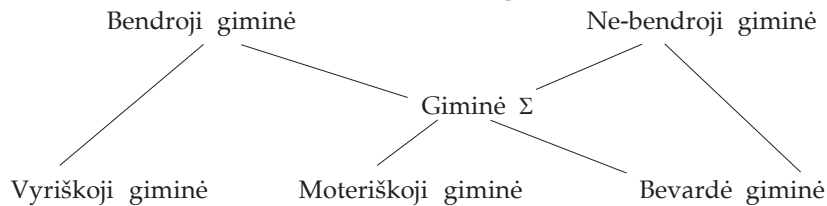
Atematinei deklinacijai, kaip sakyta, pasidarė būdinga tematinė sigmatinio genityvo forma, faktiškai – fientyvo forma.

Deklinacinių kamienų formavimosi problematikai, be abejo, priklauso ir giminės klausimai. Fientyvinėje epochoje visi vardažodžiai buvo suskirstyti į dvi pagrindines klases – fientyvinę ir inertyvinę. Šiai kalbos sandarai „akuzatyvėjant“, daugiausia iš buvusios fientyvinės klasės paveldėti žodžiai, gavę skirtingus subjekto (nominatyvo) ir objekto (akuzatyvo) linksnių formantus, bei žodžiai, daugiausia paveldėti iš buvusios inertyvinės klasės ir gavę vienodą subjekto ir objekto linksnių įforminimą, sudarė dvi naujas klases, vad. giminės: bendrąją, atributyviniais junginiais asocijuotą su dauguma moteriškosios ir vyriškosios lyties denotatų, bei bevardę, aprėpusią visus kitus žodžius. Ši sistema užfiksuota anatolų kalbose, o jos liekanos – ir kitur (plg. sisteminių archaizmą gr. masc.-fem. σαφής – neutr. σαφές, lo. masc.-fem. *brevis* – neutr. *breve*). Bendrosios giminės skilimas į vyriškąją bei moteriškąją susijęs ne su semantine žodžių klasifikacija, bet su kamienų istorija ir sintaksiniu pažyminių derinimu. Buvęs semantinis žodžio ryšys su fientyvų ar inertyvų klase, susidarius giminėms, prarandamas (išskyrus vyrus ir moteris žyminčius žodžius), jis nebėra skiriamasis giminės požymis. Tuo skiriamuoju požymiu tampa vien tik atributyvinis derinimas, reikšmingas ne leksinei semantikai, bet gramatikai. Derinamieji būdvardžiai automatiškai keičia kamienus, o pažymimieji daiktavardžiai irgi rodo bent populiarensnį giminės ryšį su deklinaciniu kamieniu: tematiniai substantyvai daugiausia priklauso vyriškai giminei, *s*-kamieniai – bevardei, ilgojo balsinio kamieno – moteriškai. Pasirodo, indoeuropiečių giminė yra morfosintaksinė kategorija. „Kadangi būdvardis derinimo metu gauna skirtingų deklinacinių tipų daiktavardžių fleksijas, aišku, kad pats formų sutapimas ir lemia šį būdvardžio labilumą. Vadinasi, giminės istorija tai ne šiap derinimo istorija, bet indoeuropiečių vardažodžio deklinacijos istorija“ (Joffe 1973, 55). Taigi tiek, kiek giminė priklauso deklinacijos sistemai, tiek gali būti pateisintas *deklinacinės giminės* terminas.

Trijų giminių sistema neatsirado dėl mechaninio bendrosios giminės daiktavardžių suskilimo į dvi gimines. Toks suskilimas būtų visiškai nesuprantamas – plg. ryšį tarp moteriškosios ir bevardės giminės (s.i. neutr. जीतिम् *jīvitam* / lo. fem. *vita*, bevardės giminės daugiskaitos nominatyvo-akuzatyvo sutapimas su moteriškosios giminės collectiva vienaskaitos nominatyvu) iš vienos pusės ir tarp vyriškosios ir bevardės

iš kitos (paraleliniai dariniai kaip gr. ὁ ζυγός / τὸ ζυγόν, netiesioginių linksnių formų sutapimas).

Trijų giminių sistemos atsiradimo priežastis vėlgi morfosintaksinė. Kai buvę inertyvai pasirodo tranzityvinio veiksmažodžio subjekto pozicijoje (o tai gana vėlyvas dalykas, nes hetitų kalboje buvo vengiama šios situacijos, plg. Laroche 1962), jie tarsi tampa "fientyvais", o tai analogiška anksčiau minėtam nazaliniu formantu „inertyvizuotų“ fientyvų perkėlimui į susidarantią bevardę giminę. Tarkim, dalis tokių naujųjų „fientyvų“ bei naujųjų "inertyvų" sudaro tarpinę „giminę Σ". Išlikusi nekontaminuota buvusios bendrosios giminės žodžių dalis sueina į būsimąją vyriškąją giminę, tuo tarpu „giminėje Σ" vyksta šie procesai: dalis jos žodžių, prisilipdę determinatyvą *-H₂, suskyla perpus: kolektyvinės reikšmės dariniai išvirsta į (iš pradžių nelinksniuojamą) bevardės giminės daugiskaitą (τὰ πλευρά), kiti prisitaiko prie vyriškosios giminės kaitybos modelio, t.y. gauna akuzatyve nazalinį formantą (vita, ἡ πλευρά). Likusieji (neturėję *-H₂) „giminės Σ" žodžiai papildė bevardės giminės vienaskaitos formas (जीतिम् *jīvitam*, τὸ πλευρόν). Pats „laringalinio" determinatyvo prisilipdymas galėjo būti sukeltas tos paprastos struktūrinės priežasties, kad fientyvų inertinės formos pamatu susidarę žodžiai (πέδον) buvo tematiniai, o tai prieštaravo bendram bevardės giminės polinkiui į atematinius žodžius. Prisilipdę *-H₂, tokie žodžiai tapdavo atematiniais (plg. lie. fem. *pēdà* < **pēda*H₂).

Mano primityviai pavaizduota deklinacijos kamienų raida, be abejo, komplikavosi archaine kamienų heteroklize, determinatyvų jungimu, su išplėtėjais padarytų kamienų virtimu šaknimis bei naujų kamienų susidarymu. Visų šių dalykų, deja, apsvarstyti neįmanoma. Čia sustota tik ties tais klausimais, kuriais galiu pasakyti šį tą naujo.

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmažodžio klasės

Baltoslaviškajai problemai visados buvus baltistų ir indoeuropeistų dėmesio centre, nuolat gvildenant seniausius baltų ir slavų lingvistinius santykius, o slavų prokalbės susidarymo protobaltiškųjų dialektų vakariniame areale idėjai po šiai dienai išliekant nenuneigtai ir turinčiai savo šalininkų, dėmesys hipotetiškai ankstesniam baltogermaniškajam bendrumui, nesančiam akivaizdumo paviršiuje, iki šiol tebėra nepakankamas. Ar/ir kiek čia galima laimėti nagrinėjant baltų kalbų genezę germaniškajame kontekste, tegu sprendžia skaitytojas iš pluošto pateiktų apibendrinimų.

Tai, kas esmingai priartina germaniškąją gramatinę sistemą prie baltiškiosios, yra izomorfinė veiksmažodžio šaknies balsių kaita, kurios funkcijos sinchroniniu požiūriu skirtingos, tačiau diachroniškai nesunkiai rekonstruojamos kaip autentiškos. Čia pirmiausia turiu galvoje *ei - ai - i* ir *eu - au - u* ablauto eiles.

GERMANŲ VEIKSMAŽODŽIO ABLAUTAS

klasės	I	II	III	IV	V	VI	VII
praes.	eiT	euT	eRT	eR	eT	aT	aiT, aRT, āT, ōT
praet.sg.	aiT	auT	aRT	aR	aT	ōT	ēiT, ēRt, ēiT, ē ₂ T
praet.pl.	iT	uT	uRT	āR	āT	ōT	aiT, aRT, āT, ōT
partic.II	iT	uT	uRT	uR	eT	aT	aiT, aRT, āT, ōT

Visose germanų kalbose istoriškai paliudyta veiksmažodžių ablauto sistema yra esminė skiriamoji germanų kalbų grupės charakteristika. Kalbamosios ide. kalbų grupės viduje – tai struktūrinė "laikų" generavimo priemonė. Pagal ablautą germanų vad. "stiprusis" veiksmažodis skirstomas į septynias pagrindines klases, kurių bent I–V yra bendragermaniškos, o I–III egzistavo jau germanų prokalbės laikais. Detalus germanų ablauto aprašymas yra germanistikos dalykas. Šios knygos tikslams, kaip paaiškės iš tolesnio dėstymo, ypač svarbūs ne tiek "stiprieji" germanų veiksmažodžiai, kiek analogiškas

klases turintys "perfektinės" kilmės reliktiniai preterito-prezentiniai veiksmažodžiai.

Skirtingai nuo germanų ablauto, baltų kalbų veiksmažodžių ablautas paliudytu pavidalu yra susijęs ne su "laiko", bet su tranzityvumo–intransityvumo gramatine kategorija. Ši išorinė germanų ir baltų veiksmažodžio skirtybė, kuri istoriškai žiūrint, yra vis dėlto tikra bendrybė, ne mažiau reikšminga, negu tokia akivaizdi baltų ir germanų veiksmažodžio bendrybė, kaip iš prokalbės paveldėtasis laiko-nuosakų formų negausumas.

Kad pirmosios trys klasės pasižymi nuliniu šaknies ablauto laipsniu preterito daugiskaitos formose, yra visiškai natūralus indoeuropietiškas struktūrinis reiškinys (dėl jo plg. kad ir Watkins 1969, 25, 112). Įdomu tik tai, kad nulinis laipsnis būdingas preterito formoms, kurios, kaip matysime, genetiškai susijusios su ide. "perfektu", o nulinio laipsnio preteritas S.Karaliūno yra rekonstruotas baltams (žr. toliau). Problemą sudaro IV ir V klasės, kuriuose preterito daugiskaitos formos pasižymi ne nuliniu, bet pailgintuoju šaknies ablauto laipsniu. Apie tai garsioji maskviškė "Germanų kalbų lyginamoji gramatika" [СГГЯ, т. 2, 276] rašo:

"Kai dėl formų, koreliuojančių su IV ir V klasės veiksmažodžių kamienais, jų nagrinėjimas yra tiesiogiai susijęs su šių klasių daugiskaitos preterito kilmės problema. /.../ IV klasės preterito-prezentinių veiksmažodžių esamojo laiko daugiskaita apiforminta pagal nulinio laipsnio dėsninumus – plg. go. *gamunuþ* "prisimenate", s.isl. *munon* "manome", go., s.isl. *skulum*, s.ang. *sculon* "privalome". Jei preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė, kuri jau senovės germanų kalbose sudarė savitą izoliuotą sistemą, galėjo išsaugoti vėlesnės raidos dengiamus dėsninumus, tai tikėtina, jog pailgintasis laipsnis atsirado daugiskaitoje vėlesniųjų procesų dėka". [СГГЯ, т. 4, 409] "Preterito-prezentiniai veiksmažodžiai sudaro ribotą leksinę gramatinę grupę. Semantiškai juos galima apibūdinti kaip būsenos veiksmažodžius. Morfologiškai jie pasižymi tuo, kad jų prezentinės paradigmos struktūra tolygi stipriojo preterito paradigmos struktūrai: daugumos šios grupės veiksmažodžių kamieno balsiokaitos dėsninumai tie patys, kaip ir stipriojo veiksmažodžio preterite, asmens galūnių sistema visiškai sutampa su preterito galūnių sistema, išskyrus vakarų germanų 2-ąją vns. asmenį, savo forma tapatų stipriojo preterito 2-ajam vns. asmeniui gotų-skandinavų grupėje. Kitaip tariant, šių veiks-

mažodžių prezenso paradigma genetiškai tapati indoeuropiečių perfektui. Šių veiksmažodžių grupės preteritas įformintas dentaline priesaga su tais pačiais fonetiniais variantais, kaip ir gotų *waurkjan* tipo pirminių veiksmažodžių. Nors fonetiniai dėsningumai leidžia nukelti šios grupės veiksmažodžių preterito susidarymą į epochą prieš kirčio atitraukimą bei pirmąjį balsių pasistūmėjimą, šis jų preteritas vis dėlto inovacija. Iš pradžių šie veiksmažodžiai neturėjo laiko diferenciacijos. Su tuo yra susijęs ir bendračių bei dalyvių antrinis pobūdis preterito-prezentinių veiksmažodžių paradigmos. Matyt, tam tikru germanų kalbinio bendrumo raidos laikotarpiu senovinė veiksmažodžių kaitybos sistema tapo suvokiama bendrame fone kaip defektinė, o tai ir sukėlė jos išlyginimą “taisyklingųjų” veiksmažodžių pavyzdžiu.

„Preterito-prezentinių veiksmažodžių genetinį ryšį su indoeuropiečių perfektu įprasta iliustruoti ide. veiksmažodžio **veid-* “žinoti” kaityba. Balsiokaita (*o*-laipsnis vienaskaitoje bei nulinis laipsnis daugiaskaitoje), reduplikacijos nebuvimas, asmens formantų sistema (specialios galūnės prie atematinio kamieno), ko gero, priklauso seniausiems skiriamiesiems indoeuropietiškojo perfekto požymiams. /.../ [p. 410] Bet kitose indoeuropiečių kalbose tikrai vienas veiksmažodis *uóida* pasižymi tuo ištisu semantinių ir struktūrinių požymių kompleksu, kuris yra būdingas germanų preterito-prezentiniams veiksmažodžiams. Galimas daiktas, kad dalis pastarųjų – tai vėliau į šią grupę įtrauktieji veiksmažodžiai (plg. go. *mag*), tačiau dauguma jų priklauso seniausiam indoeuropiečių žodžio kaitybos sluoksniui.

„Tiek įprastos prezenso formos, tiek, vadinasi, normalios paradigmos šioje veiksmažodžių grupėje pradinis nebuvimas turbūt aiškintinas čia priklausančių šaknų semantine struktūra. Su senovės perfektu susijusių kamienų ypatingą padėtį liudija ir hetitų *hi*-asmenavimo veiksmažodžių likimas. Kaip žinoma, šio su perfektu susijusio asmenavimo archetipas yra atstovaujamas preterito, prezenso formoms esant antrinėms, iš dalies sudarytoms *mi*-asmenavimo pavyzdžiu. Skirtingai nuo germanų kalbų, hetitų kalboje buvo suformuotas naujasis prezensas, o funkciškai bei struktūriškai mediumui artimo senovinio būsenos perfekto paradigma įgavo naują temporalinę funkciją. Germanų kalboms ir hetitų kalbai yra bendra tai, kad tam tikri leksiniai vienetai yra susiję su perfektu ir egzistuoja savotiški perfecta tantum kažkuo panašūs į kitų kalbų media tantum.”

Kaip matysime vėliau, baltų kalbos yra turėjusios tuos pačius požymius kaip ir germanų bei hetitų kalbos, tik tolesnis perfecta tantum likimas buvo tiek hetitiško (naujojo prezenso sudarymas), tiek germaniško (naujojo preterito sudarymas) tipo. Dabar tik svarbu pabrėžti, kad germanų preterito-prezentiniai veiksmažodžiai stipriojo veiksmažodžio kaitybos savybes iš seno turi tik "prezense", kuris ir rodo klasės sąsają su kokybine balsių kaita, kiekybinei automatiškai charakterizuojant vienaskaitos (pilnasis šaknies vokalizmo laipsnis) ir daugiskaitos (nulinis laipsnis) formas klasės viduje:

I klasė - *i*-eilė (gotų *wait* - *witun* "žinoti");

II klasė - *u*-eilė (s.v.a. *toug* - *tugun* "pritikti");

III klasė - sonantiškai sunkiosios bazės (s.saksų *kan* - *kunnun*, gotų *dar* - dėmesio! - "dalyvis II" būdvardis *kunþ* "garsus"; s.v.a. *an* - *unnun* "palankiam būti"; s.saksų *tharf* - *thurbun*; gotų *gadars* - *gadaursun* = s. ind. perf. *dadhārṣa* = *drīstu* / *drīso* su būsenos/preterito priesaga *-o!* = gr. *ἄρσέω*);

IV klasė - sonantiškai lengvosios bazės (gotų *skal* - *skulun* = *skeli*; s.isl. *man* - *munu* = *m̀ni*, *мѣмѣ*, *memini*, *mányatē*, *μαίνομαι*) - Dėmesio! Ši klasė stipriųjų veiksmažodžių atveju ir pasižymi (kompensaciniu?) pailgėjimu daugiskaitos formose;

V klasė - nesonantiškai lengvosios bazės (įtariamai gotų *ganah*, s.v.a. *genah*, s.anglų *benuzon*, praet. *benohte*);

VI klasė - germanų kaitos **ə/ō* (gotų *ōg* - *ōgum* "bijoti" bet *unugands* "bebaimis" = *ἄχομαι*).

II klasei priklauso preterito-prezentinis gotų *aih* - *aihun* "turėti" be balsių kaitos, I klasei - gotų *lais* "suprantu". Pastarasis (plg. ir III klasės minėtą *tharf*, bet gotų *þarba* "nepriteklis, reikmė") yra denominalinis (= "pėdsakas", plg. gotų *laists*, baltų pr. *lyso*). Preterito-prezentinių veiksmažodžių "dalyviai II" tai būdvardžiai. Visa tai atitinka ide. 2-osios serijos veiksmažodžių genezę (plg. šiaurės semitų "perfektą", pvz. hebrajų *qāṭōn* "mažas = *sumažėjęs > sumažėjo").

Taigi matome, kad germanų veiksmažodžio ablauto prezentinė *e*-eilė atitinka lietuvių, latvių ir prūsų kalbų šakninius tranzityvus (lie. *keičia*, la. *ries*, pr. inf. *perrēist*), prezentinė *a*-eilė atitinka prūsų kalbos šakninius tranzityvus (*waist*), lietuvių kalbos *au*-šaknies šakninius *ja*-kamienius veiksmažodžius (tranz. *daūžia*, intranz. *šaukia*, labil. *laužia*), retesnius *ai*-šaknies šakninius tranzityvus (*švaičia* N, *pa-raižia* DP) ir intranzityvus (*svaig-sta/-ia*) bei priesaginius vedinius (*kaīto*),

o germanų preterito *i-, u-*eilės atitinka lietuvių ir latvių kalbų šakninius intranzityvus (*kìto*) (tranzityvai bei prezentiniai *i-*intransityvai tipo *rìšo, lìpa* yra rytų baltų naujadarai – Kaukienė 1993), bet prūsų kalbos tranzityvų (!) neveikiamosios rūšies preterito dalyvį (kuris baltų daromas iš bendraties, o ši, savo ruožtu, atitinka preterito kamieną – plg. lie. *vāgia - vōgė - vōgti - vōgtas!*) (*senrists*). Taigi germaniškosios ablauto klasės baltuose atrodytų taip:

“**I klasė**”: *v-izdi, vied - waida* (caus. *vaidina, waidinna*) - *vīd, išvīdo* = antrinis “perfektas” *līdi* [*< l-idžia*]; *keičia* (- „perf.” *kaĩo*) - *kìto*;

“**II klasė**”: *čiaupia - taũpo - tũpia* / “perfektas” *tũpi*; *braũkia / braũko - brũka; daužia / daužo - dižo*; ilgosios šaknies *láužia / láužo - lūžo*;

“**III klasė**”: *veřčia - varĩo - viřto; (pa-)žĩno₁ - pažĩno₂*;

“**IV klasė**”: *dēla - dīlo, mēna - mīni*;

“**V klasė**”: *sēka - sāko; -prest(*a) - prāto*;

“**VI klasė**”: ? *vāgia - vōgė* (kiek kitaip dėl IV–VI plg. Schmid 1986).

Panašu, kad daugybė veiksmažodžių, kaip parodo ir Viač. Ivanovas, savo formomis kyla iš “perfektinės” 2-osios serijos. Tikrieji 1-sios serijos veiksmažodžių reliktai – galbūt atematinius pakeitę *ja-*kamieniai veiksmažodžiai (Karaliūnas, žr. toliau) bei lie. tipas praes. *-a / praet. -ė beda, lesa, neša, veda, veža*, nors ir čia pasitaiko veiksmažodžių, kurie turi paralelinį “vidinį perfektą”, t.y. ne formalų, bet semantinį. Tai labiliniai *dega, kepa*. Greta jų ir su poromis, kai *a-*vokalizmas šaknyje rodo ir perfektinę (būsenos → tęstinumo) reikšmę: *meta - mato*, labilinis *seka - sako, tepa - tapo/tapo (tampa)*.

Gali atrodyti, kad baltų veiksmažodžių suskirstymas pagal germanų ablauto klases yra padrikas ir mažai prasmingas. Tačiau tai, kad ir baltų kalbose egzistavo gramatikalizuotos ablauto grandinės (t.y. lie. *keičia* (- ko gero, ir *kaĩo*) - *kìto* grandinė yra kilusi iš vienos paradigmos analogiškos *liēka - līko*), yra neseniai parodyta Simo Karaliūno (Karaliūnas 1987).

Konjugacijos kamienų susidarymas

Paskyręs daug dėmesio baltų veiksmažodžio ablautui, Karaliūnas pirmasis ir pastebėjo ypatingą baltų ir germanų ablauto paralelizmą. Vis dėlto, specialiai to klausimo nenagrinėdamas, jis apsiribojo tik, jo manymu, išspūdingomis paralelėmis su germanų stipriuoju veiksmažodžiu, išleisdamas iš akių daug archajiškesnę preterito-prezentinių veiksmažodžių grupę.

S. Karaliūnas parodė, kad baltų *ai*, *au* šaknies vokalizmo bei *i*, *u* šaknies vokalizmo *a* ir *ja*-kamieniai veiksmažodžiai savo kilme nebuvo skirtingi – tai matyti jau iš prezenso formų analizės, pirmiausia rodančios, kad šalia šakninio kirčiavimo vienaskaitos paradigmos baltų prokalbėje egzistavo tiek šakninio, tiek galūninio kirčio daugiskaitos paradigma (Karaliūnas 1987, 109).

„Prielaidą, kad bendrašaknės veiksmažodinės leksemos su skirtingais šaknies balsių kaitos laipsniais gali būti išriedėjusios iš atskirų vienos paradigmos formų, paremtų taip pat analogiškas vardažodžių sistemos reiškiny: dabar lietuvių kalboje turime atskirus leksinius semantinius vienetus, pvz., *šerdis* ir *širdis* bet archainiais baltų kalbų raidos etapais ir anksčiau čia būta vieningos paradigmos: nom.sing. **k'ēr(d)* (plg. pr. *seyr*, t.y. *sēr*), gen.sing. **k'rd-ès* ir kt.“ (ibid., p. 111).

„**-ie/o-* pradžioje galėjo būti vartojamas kaip mediuomo diatezės formantas, iš kur paaiškėja ir jo tematinė struktūra: **-i(e/o)-*. Kamieno *ie/o* formos pradžioje tikriausiai buvo kaitomos pagal medialinę fleksiją, kas matyti iš jų ryšio su hetitų kalbos *hi*-konjugacija, plg. *io*-kaminę formą lot. *orior* "atsistoju, atsikeliu, pakylu" ir het. *arhi* "atvykstu, pasiekiu" (su *-hi* < **-əo-i*). Dedamas vėliau prie fundamentinių formų – diatezinių, kurios pradžioje buvo medialinės (**lip-əó*), ir aspektinių (**lóip-əo*), *-ie/o* kamienas jau reiškė laiką, būtent – prezensą [Bader Op. cit., 233].

„Kurios konkrečios veiksmažodinės šaknys buvo kaitomos pagal aktyvinę paradigmą ir kurios – pagal statyvinę-medialinę paradigmą, dabartiniame ide. kalbų veiksmažodžio struktūros tyrinėjimo etape dar nėra pakankamai paaiškėję. F. Bader mano, kad šaknys duodavo tik vieną veiksmažodinę formą, fundamentinę, charakterizuotą priklausomai nuo rūšies tik galūnėmis, ir kad kiekviena archainė ide. veiksmažodžio forma priklausė arba activa tantum serijai (su galūnėmis **-m*, **-s*, **-t*, 3 p. plur. **-e/ont*) arba media tantum serijai (su galūnėmis **-əo*, **-təo*, **-e/o*, 3 p. plur. *i*-(ē)r*) [Bader 1976, 34]“ (ibid., p. 113).

„Bet Viač. Ivanovas, remdamasis pirmiausia hetitų kalbos, taip pat ir kitų ide. kalbų, pvz., baltų, duomenimis, teigia, kad, pvz., formose lat. *dēju* "dedu" : liet. *de-mi*, kurios morfologiškai tiksliai pakartoja het. *tehi* "dedu" : *te-mi* "sakau", „atsispindi ta dviejų tipų iš vienos šaknies padarymo galimybė, kuri egzistavo indoeuropiečių

dialektuose archainėje jų raidos epochoje” (ОПАЯС, 81) [tai neprieštarauja Bader minčiai, nes pačios šaknys buvo daugiareikšmės – kaip parodo dabartinių "aktyvinės" sandaros kalbų tyrinėjimai, ne subjekto pasirinkimas, bet veiksmažodžio polisemija lemia galimybę pavartoti tą pačią veiksmažodinę šaknį su 1-osios ar su 2-osios serijos galūne. Tipologiškai tai ryškėja nagrinėjant gyvas fientyvinės sandaros kalbas, pvz. guaranių, lakotų, pomų – žr. Mithun 1991, 513, 517 – L.P.]. Su šiuo teiginiu sutinka daugelio čia nagrinėjamų veiksmažodžių konstatuotas priklausymas atematiniam ir tematiniam tipui. Tad easama pamato galvoti, kad prabaltų dialektuose ta pati veiksmažodinė šaknis daugeliu atvejų galėjo būti kaitoma ir pagal atematinę *-mi*, *-si*, *-ti* fleksiją, ir pagal tematinę *-ō* < **-oəo*, *-ēi*, *-e/o* fleksiją.

„Fleksijos opozicija, matyt, lydėjo šaknies vokalizmo *e* : *o* (> *a*) opozicija. /.../ šalia vokalizmo *ei* ir *eu* *io*-kamienių veiksmažodžių, kurie baltų kalbų veiksmažodžio struktūros požiūriu laikytini pamatiniais, būta dažno vokalizmo *oi* ir *ou* *io*-kamienio iteratyvo arba intensyvo. Kai kurių šios grupės veiksmažodžių vokalizmo *ei* ir *eu* *io*-kamienių pamatinių formų ir vokalizmo *oi* ir *ou* to paties kamieno išvestinių formų opozicija ir gali atspindėti senąją *-mi* fleksijos ir *-ō* < **-oəo* fleksijos veiksmažodžių opoziciją.

„Šaknies vokalizmas *o* (*oi*, *ou*), pradžioje buvęs aspektinių („perfektnių“) formų aksesuarinis rodiklis, vėliau galėjo būti reinterpretuotas kaip iteratyvumo–intensyvumo, taigi ir kauzatyvumo charakteristika bent jau kai kurių veiksmažodžių atžvilgiu. Tad, pvz., dabartinę trinarę leksinę-semantinę opoziciją liet. *leidžia* : lat. *laižu* : *ližu* "kertu, raunu su šaknimis" galima paaiškinti anksčiau egzistavusia fleksinio tipo opozicija: 1 p.sing. **l-id-mi* / 1 p.plur. **līd-mè* : 1 p.sing. **lāid-ō* / 1 p.plur. **līd-mè* [СБРГ 108, 116]" (ibid., p. 114).

„Baltų kalbų *io*-kamienių veiksmažodžių etimologiniai atitikmenys kitose ide. kalbose daugeliu atvejų yra *e/o* kamieno. Dalis baltų kalbų *io*-kamienių veiksmažodžių su šaknies vokalizmu *ei* ir *eu* (pvz., *liėpia* "deda linų ar kanapių pluoštelį...") seniau galėjo turėti praes. *dēla* : praet. *dīlo* tipo paradigmą (praes. **leīpa* : praet. **lipā*), taigi taip pat tikriausiai buvo *e/o* kamieno. Šiam kamienui galėjo priklausyti, be kitų, tie *io*-kamieniai veiksmažodžiai, kurie prieš sprogstamąjį žodžio galo priebalsį lietuvių kalboje turi akūtinę priegaidę, latvių kalboje – laužtinę intonaciją (*dīegiu*, lat. *diēdzu* < 1 p.sing. **deigō*).

„/.../ Senosios atematinės fleksijos vietą baltų kalbose yra užėmęs *io* kamienas. Formantų *nulis* : *ie/o* kaita yra būdingas archainių ide. veiksmažodžių kategorijų bruožas, ir kitose ide. kalbose šalia atematinų formų dažnai yra *ie/o* kamieno formos. Tranzityvinė aktyvaus veiksmo atematinų veiksmažodžių reikšmė sudarė prielaidą tranzityvinės reikšmės ir *ie/o* kamieno asociacijai ir globalinės tranzityvumo-intranzityvumo opozicijos susiformavimui baltų kalbų veiksmažodžių sistemoje. Dėl šios opozicijos senesnę *e/o* kamieną tranzityviniai veiksmažodžiai ir bus pakeitę *ie/o* kamieniu [bet juk, atrodo, anaip tol ne totaliai! – L.P.]” (ibid., p. 215–216).

Mintis, kad du veiksmažodžiai gali būti išriedėję iš vieno veiksmažodžio paradigmos, nėra visai nauja. Dėl vienos paradigmos su šaknies normaliojo vokalizmo laipsnio prezensu, nykstamojo laipsnio preteritu pirmasis pasisakė dar Jonas Kazlauskas, beje, atkreipęs dėmesį ir į atematinų veiksmažodžių šaknies determinatyvą *d* (Kazlauskas 1968, 315, 358).

Baltų kalbų veiksmažodžio istorijai svarbiausias Karaliūno išvadas, jas truputį modifikuojant, galima reziumuoti taip:

1. Vienoje iš ankstesniųjų protobaltiškosios sistemos raidos pakopų egzistavo šios neakuzatyvinės (mano terminais – fientyvinės, tradiciškai – „aktyvinės“) kalbos sandaros veiksmažodžio paradigmos:

1.sg.inert. * <i>li-ó</i> / * <i>láip-ō</i>	1.pl.inert. * <i>li-p-a-m-(s)</i>
2.sg.inert. * <i>li-éi</i> / * <i>láip-ēi</i>	2.pl.inert. * <i>li-p-e-t-</i>
3.inert. * <i>li-a</i> , * <i>li-p-a</i> / * <i>láip-a</i>	

1.sg.fient. * <i>l-i-p-m</i>	1.pl.fient. * <i>li-p-m-(s)</i>
2.sg.fient. * <i>l-i-p-s</i>	2.pl.fient. * <i>li-p-t-</i>
3.fient. * <i>l-i-p-t</i>	

Kaip jau minėta, mano suvokimu, inertyvinės paradigmos 3 asmens forma nebuvo verbalinė, bet vardažodinė (masdaras) – grynas kamienas. Inertyvinė „paradigma“ iš pradžių teturėjo tik šią vieną formą, nes tiek 1-asis, tiek 2-asis asmuo semantiškai tegali būti tik fientyvai. Kai jie yra fientyvinės situacijos (tarkime, „veiksma“) recipientai, jie tegali būti reiškiami įvardžio sintagma su tuo tikru 3-čiuoju asmeniu (lietuviškai būtų „*aš nukauna*“ ‘mane nukauna’), kurio fientyvinė fleksija *-t* tegalėjo būti suderinta vien tik su žodžiu,

rodančiu situacijos („veiksmo“) agentą. Patys 1-asis ir 2-asis asmenys iš principo negalėjo perteikti jokios inertyvinės situacijos, pvz., „*aš žemėje besimėtantis = mėtausi (tarsi akmuo) = esu padėtas (tarsi lazda)*“ – čia inertyvinė 1-ojo asmens paradigma iš viso nevartojama, nes situacija yra neįmanoma; užtat gali būti pavartotas gyvųjų būtybių žodis „*aš guliu*“ su fientyvinės paradigmos 1-osios serijos *-m*, kuris šiuo atveju, savaime aišku, jokio „aktyvaus veiksmo“ neperteikia (tuo ir skiriasi fientyvinė kalbos sandara nuo ergatyvinės!). Tuo tarpu kalbant apie negyvuosius daiktus (*akmuo, lazda*), veiksmažodis „gulėti“ iš viso neįmanomas (plg. liekanas lietuvių tarmėse).

Deja, prezensas suplakamas su „aktyviuoju veiksmu“, o preteritas – su „pasyviuoju subjekte pasiliekančiu veiksmu“ (plg. Karaliūnas 1987, 65), o tai yra nepakankamo išsigilinimo į kalbos sandaros problematiką rezultatas. Kaip minėta, fientyvinės sandaros semantinė determinantė – pačios leksikos suskirstymas į fientyvinės ir inertyvinės reikšmės žodžius, o tai neturi nieko bendra nei su aktyvaus–inaktyvaus veiksmo opozicija, nei su tokia svarbia ergatyvinėje kalbos sandaroje tranzityvumo–intransityvumo opozicija. Kaip matome, net ir toks žymus tyrinėtojas kaip Simas Karaliūnas lengvai patenka į terminologijos pinkles ir ima suplakti inaktyvumą su pasyvumu. Tai ir yra prastos terminijos pasekmė. Dėl to nuo pat savo pirmųjų darbų nuosekliai pakeičiu terminus „aktyvinė sandara, aktyvinė, inaktyvinė konstrukcijos“ nieko bendra su rūšies diateze neturinčiais terminais „fientyvinė sandara, fientyvinė, inertyvinė konstrukcijos“.

2. Kadangi normaliojo ir nykstamojo šaknies vokalizmo laipsnių koegzistencija pasižymi tiek baltų *a*-kamieniai, tiek *ia*-kamieniai veiksmažodžiai, tai remdamasis pastarųjų „aktyvumu“, matomu jau jų tranzityvinėje reikšmėje, vadinasi, remdamasis jų kilme iš 1-osios serijos *-m*, *-s*, *-t* -paradigmos veiksmažodžių, o tai paliudyta net ir gausiais atematiniais atitikmenimis senosiose lietuvių raštuose (nors čia dauguma jų buvo aiškūs naujadarai – plg. atematinių galūnių išplitimą sanskrite), Karaliūnas daro išvadą, kad *ia*-kamieniai veiksmažodžiai yra kilę iš atematinių (sakytume – fientyvinių) veiksmažodžių grupės. Nors ir čia yra aiški tendencija suplakti tranzityvumą su aktyvumu, kuris iš tikrųjų nėra diatezinis gramatinis aktyvumas, bet yra leksinis semantinis fientyvumas, ir nors iš tikrųjų daugelis senųjų lietuvių raštų atematinių formų gali būti tam tikros epochos naujadarai, su minėta išvada reikia sutikti, nes nėra abejonės,

kad *ia*-kamieno išplitimas yra buvęs kalbos naujovė ir kad faktas, jog tai būdinga tranzityvams, verčia pagalvoti apie pamatinių šio modelio veiksmažodžių fientyvinę kilmę. Be *abejo*, iš fientyvinės reikšmės veiksmažodžių galėjo kilti ir nemažai intransityvų. Pvz., *esu, esi, est*, be *abejo*, ateina iš fientyvinės leksinės grupės, tuo tarpu 1 ir 2 asmenų formų stokojantis vardažodinis (masdaras) *yra*, be jokios *abejonės*, parodo inertyvinę – pvz., tik negyviems daiktams kadais būdingą – priešpriešą (kad būtent *yra*, o ne *est(i)*) išplito į visus atvejus, aiškintina totaliniu inertyvinės masdarinės – 2-osios serijos – 3-čiojo asmens formos, o su ja – ir visos tematinės paradigmos išplitimu baltų kalbose). Tačiau tai, kad iš fientyvinių veiksmažių yra kilę intransityvų, vis dėlto nepaneigia fakto, jog tokių intransityvų yra aiški mažuma. Visai *abejotina*, ar iš inertyvinės reikšmės žodžių (apie „veiksmažodžius“ čia kažin ar verta kalbėti, nes jų „paradigma“ susidėjo tik iš vieno neveiksmažodinio „masdaro“, kuris tegalėjo atitikti būdvardį predikatinėje konstrukcijoje) galėjo kilti tranzityvų – juk net tokie „inertyvai“ kaip intransityviniai *dega, sveria, verda*, yra labiliniai veiksmažodžiai, t.y. gali būti ir tranzityvai. Jei koks, mūsų manymu, negyvas objektas galėjo būti pavartotas ne su inertyviniu predikatu, bet su fientyviniu, iš kurio vėliau kyla tranzityvinis veiksmažodis, tai toks atvejis viso labo tik teliudytų fientyvinę tokio objekto personifikaciją (pvz., *Saulės*). Todėl Karaliūno išvada turi būti priimta.

3. Kadangi, besiformuojant laiko kategorijai, t.y. laiko opozicijai pakeičiant senesnę veiksmo opoziciją (plg. Karaliūnas 1987, 112), ta pati šaknis, priklausomai nuo galūnės, galėjo būti kaitoma tiek pagal 1-osios, tiek pagal 2-osios serijos paradigmas, o šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formos dėl jų iš seno perteikiamos inertyvinės reikšmės tapo asocijuotos su perfektine situacijos rezultato reikšme preteritui reikšti (germanų stipriojo preterito „perfektinės“ kilmės šaknies vokalizmo nykstamasis laipsnis rodo čia bendrą baltogermaniškąją inovaciją), tai minėtų paradigimų vietoje (*ia*-kamienui tik pradedant išstumti atematinius tranzityvus, bet išsilaikant paveldėtam ir tarp intransityvų) susidaro naujos:

3.itr.praes.	<i>lāpa / li-ñ-pa</i>	: praet. <i>lipā</i>
3.tr.praes.	<i>lāpia</i>	: praet. <i>lipā</i>

1.sg.praes.	<i>maũš-ō, láuk-ō</i>	
2.sg.praes.	<i>maũš-ēi, láuk-ēi</i>	
1.pl.praes.	<i>muš-m-, lūk-m-</i>	
2.pl.praes.	<i>muš-t-, lūk-t-</i>	
3.tr.praes.	<i>smaũkĭa / smu-ñ-ka</i>	: praet. <i>smukā</i>
3.tr.praes.	<i>stāġĭa / stāġĭa / sti-ñ-ga</i>	: praet. <i>stigā</i>

Ši pakopa atspindinti baltų–slavų bendrumą.

Kaip matome, iš rekonstruotų paradigų puikiai gali išriedėti ir germaniškojo tipo paradigmos: daugiskaitoje esama šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formų (*muš-m-, lūk-m-*) lygiai kaip ir preterite (*lipā, smukā*). Kad germanams daugiskaitos nykstamasis laipsnis yra vien tik preterito bruožas, tai, matyt, vėlesnės, jau grynai germaniškos raidos dalykas. Tiek baltams, tiek germanams yra būdingas tematinių (apibendrintų iš 2-osios serijos) formų išplitimas.

Rytų baltų kalbose tautosilabinio vokalizmo šaknys su pailgintuoju laipsniu preterite yra būdingos tranzityvams. Tokie veiksmažodžiai dažnai turi intransityvines poras su nuliniu šaknies vokalizmu - plg. akūtinį lie. tr. *sk-lti*, praes. *skēlia* - praet. *skēlē*, bet *skilti*, praes. *skýla* < *skiñla*, praet. *skìlo*. Analizė rodo antrinę šių porų kilmę: taisyklingą porą *k-lti, kēlia, kēlē* – *kilti, kýla, kìlo* atitinka archaiškesnio nediatetinio (labilinio) veiksmažodžio *k-lti* 1. tranzityvinė "ką pakelti" ir 2. intransityvinė "pasikelti" reikšmės. Lietuvių kalboje yra išlikę ir izoliuotų labilinių veiksmažodžių, pasižyminčių pilnojo šaknies vokalizmo laipsniu prezense, pvz. *vìrti, v-rda, vîrē; sveřti, svēria, svērē* – įdomu, kad būtent šių reikšmių veiksmažodžiai yra labiliniai germanų kalbose (plg. anglų *boil, weigh*, vo. *kochen, wiegen*), o anglų kalba pasižymi ypatingu labilinių veiksmažodžių gausumu. G.Klimovas (Klimov 1983, 1977) veiksmažodžių labilumo buvimą laiko ankstesniosios fientyvinės („aktyvinės“) kalbos sandaros frekventalija. Ši frekventalija atitinka klasikinį požiūrį dėl vėlesnio tranzityvumo–intransityvumo opozicijos susiformavimo indoeuropiečių kalbose senesnės veiklo diatezės vietoje (cf. Meillet 5.1, Krahe II § 43 A 3). Tas pats ablautas, kuris baltų kalbose išreiškia tranzityvumą–intransityvumą, germanų kalbose panaudotas laiko–nuosakos kategorijai reikšti, o tai abiem atvejais tos pačios, nei laiko–

nuosakos, nei tranzityvumo–intransityvumo kategorijų neturėjusios bendros baltogermaniškosios verbalinės sistemos raidos rezultatas. Tos pirminės sistemos reliktai ir yra labiliniai veiksmažodžiai. Lygindami tokias germanų formas kaip go. *steiga* "keliuosi" - *staig* "kėliausi" - *stigum* "kėlėmės" su lie. *steīgia* - *staīgiasi* "skuba" - *stīgo(me)*, kaip minėta, nustatome baltų kalbose „germanų veiksmažodžio ablauto pirmąją klasę“. Baltų veiksmažodžių pora *staīgia(si)* - *stīgo* rodo ne pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio ryšį su tranzityvu, bet atspindi archainius baltogermaniškosios epochos „Aktionsart“ skirtingumus. Iš jų germanų kalbose ir išsivysto laiko-nuosakos, o baltų kalbose (galbūt drauge su laiko-nuosakomis – plg. Karaliūnas 1987, 98, 99) – tranzityvumo–intransityvumo priešpriešos, plg. lie. *smeīgia* - *smīgo* su naujai prie pastarojo prikurtu nazaliniu prezensu *smiīnga*. Šie lyginimai parodo paradigmos lie. *kelia* – itr. *kīlo* pirminį pobūdį bei prie formos *kīlo* prikurtojo nazalinio prezenso *kīla* vėlesnę kilmę. Nenazalinis atitikimas germanų kalbose anglų tr. *raise* – itr. *rise*, s.v.a. tr. *leiten* – s.saksų itr. *lithan* rodo, kad ir germanų kalbose būta baltams analogiškos fakultatyvios „Aktionsart“ raidos tranzityvumo–intransityvumo linkme.

Germanai laikams reikšti apibendrino šaknies ablauto sistemą, tačiau susidūrę su perfektinės kilmės preterito-prezentiniais veiksmažodžiais, prikūrė jiems dentalinį preteritą, plg. gotų

perf. = praet.-praes. *kann* ↓

praet. *kun-þa*

Ši šaknis germanų kalbose pirmiausia reiškė "mokėti", o iš čia išriedėjo reikšmės "galėti" ir "žinoti". Vėliau katrai reikšmei buvo pritaikyta skirtinga paradigmė šaknies modifikacija ir atsirado du veiksmažodžiai – silpnasis ir preterito-prezentinis (preterito-prezentinis s.v.a. *kunnan* išlaikė abi reikšmes). Prezenso vokalizaciją primena kad ir vo. *kenne* "žinau". Užtat prezensu tapęs archainis perfektas *kann* "galiu" ← "moku" yra tarsi stipriojo veiksmažodžio preteritas. Germanų preterito-prezentinių veiksmažodžių prezensas ir nesiskiria nuo stipriojo veiksmažodžio preterito, kuris taipogi yra kilęs iš indoeuropietiškojo perfekto, plg. stiprųjų veiksmažodį "griebti":

go. praes. *greipa* – imperf. sg. *graip* – pl. *gripum* (I klasė)

= gr. praes. λείπω – perf. (λέ-)λοιπα – aor. (ἔ-)λιπον

[plg. lie. *griēbia, liēka – graībo, laīko – (su-z-)grībo, līko*].

Formos atžvilgiu germanų prezensas go. *kann* yra tas pats kaip stipriojo veiksmažodžio imperfektas go. *nam*. Tiek *kann*, tiek *nam* tipo formos vienodai siejamos su indoeuropietiškuoju perfektu bei jam būdingu ablautu (plg. stiprujų veiksmažodį go. praes. *nima* – praet. sg. *nam* – pl. *nēmum* [= lie. *ēmēme*, la. *ņēmām*]).

Visai galimas daiktas, kad dentalinio preterito formantas yra keleriopos kilmės. Tačiau atsižvelgiant į perfektinę šių veiksmažodžių kilmę, reikia manyti, kad vienas iš jo šaltinių turėjo būti germanų bei kituose indoeuropiečių dialektuose į perfektinės reikšmės dalyvį išriedėjęs adjektyvų formantas ide. tradic. **-to-*, baltų **-ta-*, germanų **-p-/-d-* (kitas šaltinis – pagalbinis veiksmažodis ide. **dhē-/dhō-* "dėti, daryti", kurio reduplikuotas kamienas įžiūrimas gotų daugiskaitos formose, plg. *skul-dēd-um* "skelėjome"). Įdomu, kad ir dalyvį II su šiuo formantu turi vien tik tie veiksmažodžiai (silpnieji, preterito-presentiniai), kurie pasižymi dentaliniu preteritu. Perfektinio formanto vaidmuo formuojant būtąjį laiką yra vertas dėmesio.

Dėl savo archainio perfektinės kilmės prezenso bei jam prikurtojo dentalinio preterito germanų preterito-presentiniai veiksmažodžiai gali būti laikomi archajiškiausia germanų verbalinės sistemos grupe, vadinasi, nors jų ir labai maža (užtat tai gana dažni žodžiai), būtent jie, matyt, tapo tuo modeliu, pagal kurį dentalinis preteritas išplito ir į silpnuosius veiksmažodžius. Juk silpniesiems veiksmažodžiams daugiausia priklauso kauzatyvai ir denominatyvai, kurie iš pradžių turėjo tiktai prezenso formą ir dentalinį II dalyvį (СГГЯ IV, 402), t.y. irgi pasižymėjo defektine paradigma.

Vadinasi, germanų ir baltų veiksmažodis skiriasi tuo, kad: germanų ablautas – "laikai" < veikslai; baltų ablautas –tranzityvumas < (Karaliūnas 1987, 103) iteratyvumas/kauzatyvumas < "laikai" (prezensas ← fientyvumas, preterias ← perfektas / inertyvumas, Karaliūnas 1987, 65) < veikslai.

Šis skirtumas atsirado, kai baltų temporaliniam (aktualiajam?) perfektui = preteritui buvo pasirinktas paprastas arba apofoninis kamiengalio baltų **-e/a* pailgėjimas **-ē/ā* (**-ē* vėliau dar išplito dėl priesaginio kamiengalio **-ia* pailgėjimo **-iā* > **-ē!* - dėl **-iā* > *-ē* plg. Karaliūnas 1987, 103).

Išvados

Baltogermanų indoeuropietiškojo dialektinio bendrumo idėja plėtota dar V. Mažiulio paskaitose 1970–74 metais. Bendrais bruožais ji yra jo suformuluota deklinacijos sistemos analizės pagrindu 1970 m. studijoje:

„pagal įvardinių (ide. dial.) **(t-o/e)-mō/ē* resp. **(t-o/e)-mi* nominalizaciją bei pluralizaciją protobaltai-slavai-germanai [kaip minėta, praslavai yra kilę iš protobaltų tarmių vakarinio arealo, todėl Mažiulis čia nėra nuoseklus – jis turėjo vartoti terminą *protobaltogermanai – L.P.*] atskilo nuo protoiranėnų (ir kt.), čia nominalizavusių bei pluralizavusių neparadigmines (neįvardinio) formanto **-bh-* (vardažodines) formas, pasielgusių panašiai kaip ir protograikai [plg. gr. ἴ-φι (čia formanto **-bh-* forma tik nominalizuota)], protoitalikai [plg. lo. dat. pl. *nocti-bus* (čia formanto **-bh-* forma nominalizuota ir pluralizuota)] ir kt.

„Nuo minėto indoeuropiečių „prokalbės“ arealo atskilusieji protobaltai-slavai-germanai, matyt, nelabai ilgai drauge gyveno ir suskilo į (pra)baltus-slavus bei (pra)germanus. Šitaip esu linkęs spėti dėl to, kad įvardinių (ide. dial.) **(t-o/e)-mō/ē* resp. **(t-o/e)-mi* nominalizacija bei pluralizacija baltams-slavams visgi nėra vienoda su germanais:

„a) baltai su slavais nominalizavo įvardinius tiek **-mō* (**-mē*), tiek ir **-mi*, po to pluralizuodami visgi gana anksti formantą **-mō* (> **-mō + n* > balt.-sl. dat. pl. **-mōn*) ir palyginti vėlai (ne visuose baltuose, o tik rytiniuose) – formantą **-mi* (> ryt. balt.-sl. instr. pl. **-mī*);

„b) germanai iš įvardinių **-mō* (**-mē*) resp. **-mi* nominalizavo ir pluralizavo, rodos, tik **-mi* (be to, ir su juo pačiu pasielgdami kitaip, negu baltai-slavai [čia Mažiulis turi galvoje ne instrumentalinį, bet datyvinį germanų pl. **-mi* / (dial.) *-mi-s* pobūdį, nurodydamas pavyzdžius go. (*dag-a*)-*m* = s.isl. (*dǫg-o*)-*m* = s.angl. (*dag-u*)-*m* = sva. (*tag-u*)-*m* resp. rūn. (*-bor-u*)-*mR* – *L.P.*].

„Iš to galima spėti, kad (proto)baltai-slavai-germanai laikėsi kartu iki tol, kol buvo nominalizuotas įvardinis (ide. dial.) **-mi*, o jo pluralizacija bei įvardinio (ide. dial.) **-mō* (**-mē*) nominalizacija ir pluralizacija įvyko jau po to, kai (proto)baltai-slavai-germanai suskilo į prabaltus-praslavus ir į pragermanus, t.y. turbūt tada, kai apie II tūkst. pr. m. e. pradžią iš (proto)baltų-slavų idiomų ėmė

formuotis Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltų „prokalbė“ ir slavų „prokalbė“ (BS 324–325).

Šiame darbe iškelti baltų ir germanų struktūrų paralelizmai veiksmažodžio srityje (analogiška pradinė identiško ablauto funkcija, germanų stipriajam preteritui analogiškas ide. „perfektinės“ kilmės baltų preteritas) remia V. Mažiulio siūlomą indoeuropiečių dialektinės baltogermaniškos pakopos koncepciją. Baltogermanų išeities sistemoje laiko kaip gramatinės kategorijos nebūta. Tai rodo tiek išnagrinėta germanų ablauto genezė, archainė preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė su naujai sudarytomis preterito formomis greta senųjų kadaise neutralių laiko atžvilgiu "prezentinių" formų, tiek tam tikri reliktai baltų kalbose. Šios knygos III dalyje tų relikto paieškos ir pradėtos nuo baltiškųjų preterito-prezentinių veiksmažodžių nustatymo.

II DALIS

BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida

Šiame darbe nemažai dėmesio paskirta tematinės deklinacijos kilmei. Todėl indoeuropiečių deklinacijos paradigmų išsivystymą į baltišką paradigmas čia ir verta parodyti pirmiausia tematinės deklinacijos pavyzdžiu, juoba kad šioje srityje yra susikaupę daug visuotinai nepastebėtų sprendimų.

Kaip minėta, tradicinė indoeuropeistika rekonstruoja septynis (plius vokatyvas) linksnius (nominatyvą, akuzatyvą, genityvą, datyvą, ablatyvą, instrumentalių, lokatyvą), tris skaičius, tris gimines. Jei kuriose nors kalbose ko nors iš šio bendrojo inventoriaus trūksta, pvz., ablatyvo linksnio, tai paprastai aiškinama „sinkretizmu“ (pvz., genityvas ir ablatyvas yra sutapę viename linksnyje). Tematinės paradigmos vaizdas atrodo maždaug toks (plg. Meillet 1938):

nom.sg. masc. **-o + *-s*
nom.-acc. neutr. **-o + *-m*
acc.sg. masc. **-o + *-m*
gen.sg. **-o + *-sjo*
dat.sg. **-o + *-ei > *-ōi*
abl.sg. **-o + *-ed > *-ōd*
instr.sg. **-o + *-e > *-ō/*-ē*
loc.sg. **-o + *-i > *-oi*
nom.-acc.du. masc. **-ōu/-ō*
nom.-acc.du. neutr. **-oi*
nom.pl. masc. **-o + *-es > *-ōs*
nom.-acc.pl. neutr. **-e/o + *-ə₂ > *-ā*
acc.pl. masc. **-o + *-(e)ns > *-ōns > *-ōs(-us)/*-ōn*
gen.pl. **-ōm (< ?)*
instr.pl. **-ōis (< *-o + *-eis?)*
loc.pl. **-ōisu (< *-o + *-su??)*

Čia **-o* – tematinis balsis, o visa, kas po jo lipdoma (išskyrus nebent vienaskaitos genityvą) – neva tikrieji linksnių formantai, reprezentuojami atematinėje deklinacijoje.

Nesunku pastebėti, kad klasikinės rekonstrukcijos yra pleostrukcinės, t.y. integruojančios visus įvairiose indoeuropiečių dialektuose paliudytus faktus, tariamai pilniausiai sanskrito išsaugotus, į vieną bendrą kalbos-prokalbės sistemos lygmenį. Norint tai pasiekti, savaime aišku, reikia konkrečias vidinės rekonstrukcijos metodu atskirose dialektų grupėse nustatytas praformas suvesti į šio bendro vienos kalbos-prokalbės lygmens atitinkamus gramatinius archetipus. Čia jau ne pavienių rekonstrukcijų, bet paties metodo dalykas, lygiai kaip ir veiksmažodžio sistemos rekonstrukcijos atveju. Klasikinis lyginamosios indoeuropiečių kalbotyros metodas remiasi įsitikinimu (tikėjimu), kad indoeuropiečių kalbų santykis su prokalbe esąs toks pat, kaip romanų kalbų su lotynų kalba, į pastarosios vietą sąmoningai ar nesąmoningai pastatant dirbtinį prasanskrito-pragraikų mišinį. Šiam metodui atsirasti ir išlikti padėjo psichologinės nuostatos: iš pradžių – pagarba Europos antikinei kultūrai bei sanskritiškai senovės indų civilizacijai, paskui – pagarba mokslo tradicijai. Nuo Ferdinando de Saussure'o laikų neišvengiamai stiprėja šio metodo kolizija su modernesniais tyrinėjimo metodais. Nors po hetitų (nesitų) kalbos paminklų dešifravimo tradicinius įvaizdžius imta griauti dar šio amžiaus pirmojoje pusėje, nepaprastą jų gyvybingumą rodo vis naujų šios pakraipos autoritetų iškilimas (pvz., Szemerényi 1970). Jų oponentams tačiau aišku, kad aštuonių linksnių sistemą negalima rekonstruoti net ir vėlesnei ide. prokalbei (Lehmann 1993, 154).

Tematinių kamienų vienaskaitos VOKATYVAS, kuris, be abejo, reiškiamas grynu kamienu, yra *e*-kamienis, o tai tik terodo, kad tematinis balsis yra buvęs apofoninis (žr. anksčiau).

Tematinio NOMINATYVO rekonstrukcija tradic. **-o + *-s* reiškia, kad hetitų kalboje paliudyta bendrosios giminės forma nom./gen. **-as*, tradic. **-os*, kildintina iš ankstesniojo fientyvinio markerio **-a* su postpoziciškai prilipdytu rodomojo įvardžio fientyviu kamienu **-sa* (dėl visa to žr. šios knygos I dalį).

Apie tematinį nazalizuotą vienaskaitos NOMINATYVĄ-AKUZATYVĄ kalbėta I dalyje. Slaviški neutra nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (plg. *нго*) ir tai laikytina archaizmu. Kad baltų bevardės giminės paradigma ne tik kad nėra prarasta, bet net nespėjo susikurti, rodo buvusios inertyvinės klasės → bendrosios giminės baltiškų skolinių suomių kalboje lyginimas su prūsų kalbos medžiaga:

suo. *silta* 'tiltas' < balt. inert. **tilta*, *heinā* 'šienas' < balt. inert. **šeina* [kad suomių kalboje būtų išlikęs iš baltų paskolintas galo **-s*, rodo suo. *taivas* 'dangus', *kirves* 'kirvis', o kad būtų išlikęs galo *-n*, rodo suo. *paimen* 'piemuo' < balt. **peimen-*, suo. *siemen* 'sėkla' < balt. *n-* kamieno inert. *sēmen* (plg. E 256)] vs. pr. neutr. *gijwan* III 45₇, *creslan*, E 217, *caulan* E 155 t.t. Kiek leidžia spręsti skurdoka prūsų kalbos medžiaga, XVI a. prūsų katekizmo kalboje (Sembos patarmių) XIII/ XIV a. Elbingo žodynėlio (Pamedės patarmių) nazalizuotų vienaskaitos neutra gausybę atitinka daugiskaitos formos su vyriškos giminės vardininko galūne *-ai* (matyt, kadaise kuopinės reikšmės), pvz. *kaulei* [*kaul̥ai*] (dėl vyriškos giminės plg. *kaūlins* III 101₁₉ – abiem atvejais dėl prūsų *l* minkštumo) III 101₁₈. Nėra jokių faktų, leidžiančių įrodyti tradicinę nuomonę, neva prūsų kalboje „išlikusi“ bevardė giminė liudijanti savo buvimą baltų prokalbėje, vadinasi, ir savo „išnykimą“ rytų baltų kalbose. Šios nuomonės atsiradimo priežastis – jau minėtas klasikinės rekonstrukcijos metodas, atkakliai suvedantys visų indo-europiečių dialektų faktus į vieną apibendrintą integralinę graiko-sanskritiškąją fikciją. Nėra jokių įrodymų, kad lietuviška predikatinė „bevardės giminės“ forma (*gēr*)*a*, kuri sinchroniškai nerodo jokios giminės ir yra prieveiksminė, būtų kilusi iš kadaise egzistavusios bevardės giminės paradigmos. Bevardės giminės požiūriu prūsų katekizmo kalba primena lietuvių kalbą (nebent „bevardės giminės“ forma juose „brugmanizuota“ akuzatyviniu formantu – plg. *labban* 'gēra'), bet dukart vardininko linksniu pavartotas žodis *gijwan* 'das Leben' (*kai noūmas en Sacra=menten etwerpsnā steifon grikan / gijwan bhe Dei=wutifkai praftawīdans wirdans dāts wirft* III 75₁₉, '/.../ gyvenimas /.../ duotas tampa'; *kai tebbei wiffa maia segī=fna bhe giwan podingai* III 79₁₇, 'kad tau visà mana veikla bei gyvenimas patiktų') vis dėlto nelygus lie. *gýva* ir yra būdvardinės kilmės daiktavardžio bevardės giminės forma. Tokių daiktavardžių apstu Elbingo žodynyje, bet tai irgi vienaskaitos formos, pvz. *Alu* E 390 'midus', *Wargien* [*uarjan*] E 525 'varis', [*S*]*aytan* E 346 'sietas', *Meftan* [*mēstan*] 'miestas', *Dalptan* 'káltas' t.t. Trijų pastarųjų slaviškieji atitikmenys irgi yra bevardės giminės. Tačiau sunku rasti daugiskaitos formas, nes sl. *кѣра* atitinkmuo pr. *Warto* [*uarta*] E 210 struktūriškai panašus į *Lafto* [*laztā*] E 492 'lova' ir, be to, patenka į tokių žodžių grupę, kaip *Wanfo* E 100, *Sylo* E 589, *Slayo* E 307, *Stiklo* E 564 (šis slaviškas skolinys niekaip negali būti bevardės giminės daugiskaita!), *Spoayno* E 387, *Babo* E 263,

Pelanne E 37 (galūnė *-ē* negali būti „bevardės giminės“ daugiskaitos galūnė!), *Pelwo* E 279, *Panto* E 542, *Mary* [*marī*] E 65, *Gudde* E 587, *Crauyo* E 160, *Lagno* [*laknā*] E 481 = *Lactye* E 476, [*Y*]*agno* [*jaknā*] E 125, *Strigeno* [*stirgenā*] E 73 t.t., o juos Mažiulis (PKP II) laiko nomina collectiva. Vienaskaitos formą *Caulan* E 155 atitinka daugiskaitos *kāulins* III 101₁₉, bet tai vyriškosios giminės forma. Vadinasi, prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų, joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tematinių kamienų atveju turėjo baigtis *-ai* (**wartai*, **wansai*, **slayai* t.t.). Tai liudija, kad prūsų kalboje bevardės giminės paradigma buvo defektuota. Bet jei ir išdrįstume teigti, neva baltuose egzistavusi bevardė giminė, tai ji juo labiau turėjo būti defektuota, kitaip tariant, buvo defektuota iš pat pradžių. Iš tikrųjų lietuvių kalbos „bevardės giminės“ *gēra* tipo formos iš vienos pusės terodo tik bevardės giminės užuomazgas, bet ne reliktus, o iš kitos, formaliai sutapdamos tiek su suo. *silta*, *heinā* baltiškėmis praformomis, tiek su sl. *uro* tipo formomis, rodo, kad praslaviškų dialektų susidarymo metu baltų dialektų kalbinė sandara dar buvo neakuzatyvinio tipo, o tematinis inertyvas buvo nenazalizuotas. Bet visų geriausiai bevardės giminės nesusiformavimą baltų dialektuose liudija veiksmožodžio 3-čiojo asmens formos nežymėtumas bei masdarinis pobūdis. Bet apie tai – šios knygos III dalyje.

Kaip ne kartą sakyta, vienaskaitos AKUZATYVO forma yra kilusi iš tos pačios inertyvinės formos, iš kurios kilusi ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo forma. Dėl nazalinio formanto kilmės ir išplitimo žr. I dalį.

Praindoeuropietiška fientyvinei sandarai „akuzatyvėjant“, buvusi sigmatinio fientyvo forma buvo perinterpretuota kaip subjekto forma ir tapo nominatyvine. Kaip parodyta, jai buvo identiška iš posesyvinių konstrukcijų su fientyvo markerių kilusi sigmatinė GENITYVO forma. Ją turi ne tik hetitų tematinio bei kitų kamienų genityvas, bet ir atematinės deklinacijos genityvas (*-as*) (žr. I dalį), be to, jos pagrindu yra susidariusios graikų (*-oō*, *-oō*), arijų (*-asya*), vakarų baltų (prūsų) (*-as*) ir germanų (*-is*) tematinio genityvo formos. Užtat italikų, keltų, slavų, rytų baltų kalbos pasižymi visai kitokiomis tematinio vienaskaitos genityvo formomis. Jų įvairovė liudija, kad indoeuropiečių dialektai niekad nėra turėję visiems bendros vienodos tematinio genityvo formos tradic. **-osjo*. Ši išvada darosi dar aiškesnė pamačius, kad bendros genityvo formos galėjo neturėti net ir tos pačios grupės dialektai, kaip antai anatolių, italikų ir baltų.

Nepaprasta vienaskaitos genityvo formų įvairovė, be abejo, turi ir priežastį. Imant išeities tašku identišką sigmatinio fientyvo ir sigmatinio genityvo formą, darosi aišku, kad genityvas turėjo sutapti su nominatyvu, o deklinacinei sistemai besivystant ir turtėjant, toks sutapimas turėjo būti šalinamas.

Kalbėdamas apie deklinacijos „neišsivystymą“, turiu galvoje ne koki nors kalbos „netobulumą“ (kiekviena kalba yra tobula tiek, kiek reikia atitinkamai kultūrai aptarnauti), bet vien tai, kad perėjimas nuo dviejų pamatinių pusiau gramatinių–pusiau leksinių fientyvinės sistemos „linksnių“ prie keturių pamatinių gramatinių akuzatyvinės sistemos linksnių reiškė semantiškai kitokios paradigmos išsivystymą, o kad pastaroji dar buvo menkai išsivysčiusi, tarkim, hetitų kalboje, rodo patys hetitų tekstai: plg. kad ir neakuzatyvinės sandaros liekanas liudijantį tranzityvinio veiksmožodžio bevardės giminės subjekto vengimą (ОПАЯС, 54) arba nevisišką daugiskaitos paradigmos atsiskyrimą nuo vienaskaitos paradigmos (plg. nom.sg. *antuḥšaš* ‘žmogus’ – gen./dat.pl. *antuḥšaš*, nom.-acc.sg. neutr. *aššu* ‘geras’ – nom.-acc.pl. neutr. *aššu*).

Akuzatyvinei paradigmai besivystant, vienas iš paprasčiausių nominatyvo ir genityvo sinkretizmo šalinimo būdų buvo genityvo formos pakeitimas reliatyvinio būdvardžio forma. Ši indoeuropiečių dialektuose buvo (*i*)*ia*- [tradic. (*i*)*io*]-kamenė, plg. gr. *πάτριος*. Čia, matyt, buvo pasirinkta degenityvinės darybos schema, kaip lie. *diėvojis*, ru. dial. *ево-ный*, likiečių *maššanašš-iš* ‘diėvojis’ ar sen. kartų *ḫa-isa-j* *ḫac-isa-j* ‘Žmogaus Sūnus’, paraidžiui ‘sūn-us žmog-aus-us (žmogausas sūnus, žmogauso sūnaus, žmogausam sūnui, žmogausą sūnų t.t.) = fili-us hominis-us’. Tikslai šitaip ir įmanoma paaiškinti „brugmaniško“ gen. **-osjo* kilmę. Savaime aišku, tokie degenityvai iš pradžių galėjo būti linksniuojami, kaip rodo ir luvių bei likiečių medžiaga, bet akuzatyvinei paradigmai tobulėjant, atkrito reikalas vartoti tas formas kaip autonomines ir kaitomas. Jos galutinai išitraukė į paradigmą sustabarėjusio gryno kamieno forma be nom. **-s* galūnės: s.i. gen.sg. *देवस्य devasya*, gr. *ἵππου*, Hom. *ἵπποιο* < **-οσιο* (Palmaitis 1980; degenityvinės raidos idėja be nuorodos į šaltinį 16 metų vėliau kartojama A.Parenti straipsnyje „Suffixaufnahme-like Phenomena in Lithuanian“, *Res Balticae* 1996, 65 t.).

Visai galimas daiktas, kad net ir vienos dialektų grupės ribose iš pradžių galėjo koegzistuoti skirtingos genityvo formos.

Turbūt tai pasakytina apie tą centrinę indoeuropiečių dialektų zoną, iš kurios vėliau išriedėjo baltų kalbos. Akivaizdu, kad rytų baltų tematinis genityvas yra identiškas slavų genityvui ir kartu su juo skiriasi nuo vakarų baltų genityvo. Pr. gen. **-as* analogo nebuvimas rytų baltuose savaime rodo, kad praprūsų dialektai turėjo sutaptinę nominatyvo ir genityvo galūnę **-as*, panašiai kaip hetitų kalboje. Kitaip sunku paaiškinti, kaip toje pačioje dialektų grupėje būtų išsigalėjusios skirtingos tokio dažno linksnio, kaip genityvas, formos. Matyt, nominatyvas ir genityvas su sutaptine galūne bus egzistavę ir tuose dialektuose, kurie davė pradžią rytų baltų ir slavų kalboms. Tuo pat metu sutaptinį genityvą stūmė paraleliai vartotas naujadaras, vėliau išriedėjęs į lie. *-o*, sl. *-a*. Kaip yra aišku iš šios knygos I dalies, baltų kalbų kaip minimalių archaizmų liktinės indoeuropiečių zonos koncepcija remia praslavų tarmių kilmę iš to paties periferinio baltų arealo, kuriame susidarė ir vakarų baltų kalbos. Todėl dėl pr. gen. **-as*, reikia daryti išvadą, kad jau bent tame areale abidvi genityvo formos kiek laiko turėjo koegzistuoti. Tai leidžia spėti, kad panaši koegzistencija turėjo būti ir dialektuose, iš kurių yra išriedėjusios rytų baltų kalbos (plg. toliau p. 115).

Greta gen. **-as* yra užfiksuota ir atitinkama apofoninė forma, be to, dar su priešistoriniu sigmatinio kamieno vokalizmu (žr. I dalį), kuri baltų ir slavų yra įvardinė, t.y. pr. *(st)esse* < **-ese*, sl. *YECO* < **-eso*, balt. **-esa*. Bendra įvardinė-daiktavardinė ji, ko gero, yra buvusi germanų, plg. go. *þis*, *wulfis* < **-es{e/a?}* (rekonstruoti čia sanskritišką **{-ī(a)}* trukdo baltų-germanų bendrumas).

Tiek rytų baltų ir slavų, tiek italikų ir keltų nesigmatinių genityvo formų atsiradimą paaiškina baltų vokalizmo tyrinėjimas bei gyvųjų lietuvių tarmių formų įvairovė.

Bet pirmiausia reikia dar kartą pabrėžti, kad nuomonė dėl rytų baltų ir slavų vienaskaitos genityvo kilmės iš „ide. abl. **-ōd*“ (o tai, be abejo, atsižvelgiant į sanskrito *-āt*, į indoeuropiečių prokalbę perkelta lotynų kalbos! forma) neatlaiko elementarios kritikos. Juk ši nuomonė grindžiama postulatu, kad lie. *o*, la. *ā* gali būti kilę tik iš baltų **-ā*. Kadangi ide. **-ōd* pagal šį požiūrį niekaip negali išvirsti į lie. *o*, la. *ā*, bet tik į lie.-la. *uo*, norint kildinti baltų genityvą iš „indoeuropiečių ablatyvo“, belieka tvirtinti, neva tematinio „ide. abl.“ **-ōd* < **-o* + **-od* ar **-o* + **-ed* „garsų kompleksas *-ō-ō-* ar *-ō-e-* vienoje

kalbose (pvz., lotynų) galėjo būti sutrauktas į *-ō-*, kitose (rytų baltų, slavų) – į *-ā-*“ (Zinkevičius 1984, 200). Vis dėlto baltų kalbotyroje nuo 1962–1965 m. egzistuoja dar 1942 m. Chr.Stango (Stang 1942, 225) iškeltos minties dėl dvigubos ide.→balt. **ō* raidos į lie. *o*, *uo*, la. *ā*, *uo*, pr. **ā*, **ō* pagrindimas: Kazlauskas–Mažiulis hipotezė (Kazlauskas 1962, Mažiulis 1965).

Ši dvejopa raida paaiškinama akcentuacinėmis priežastimis: baltų dialektuose būta dviejų **ō* variantų, t.y. uždaresnio kirčiuoto **ō̄* ir atviresnio nekirčiuoto **ō*. Pirmasis yra išvirtęs į pr. *o*, lie. *uo*, la. *uo*, antrasis – į pr. *a*, lie. *o*, la. *ā*. Ryškiausiai tai rodo rytų baltų vienaskaitos genityvo fleksija, kuri sprendžiant iš daiktavardžių ir būdvardžių, visados buvo tik nekirčiuota (įvardžių atveju veikė paprasčiausias dažnesnio varianto apibendrinimas pagal būdvardžius su daiktavardžiais). Atvejai lie. *duoti* – pr. *dātwei* aiškintini kirčio mobilumu (plg laužtinę priegaidę la. *duôt*): prūsų kalba buvo linkusi apibendrinti nekirčiuotą platesnį variantą **ō* > **ā* (plg. dar 1 pers.sg. *crīxtia* < **-ō̄*), o lietuvių kalba – kirčiuotą **ō̄* > *uo*. Be abejo, tokius atvejus, kaip lie. *duoti* – *dovanà* – *dosnùs*, la. *duôt* – *dāvana* – *dāsns* reikia tuomet laikyti išimtimis, tačiau pagal klasikinį požiūrį jų buvimą greta pr. *dātwei* ir visai neįmanoma paaiškinti. Analogiškai galima suprasti ir slavų *a* kilmę (plačiau – BS, 23–25), nors pastarasis apskritai visuomet vienodai atitinka tiek ide. **ō*, tiek ide. **ā*.

Žinoma, tokį aiškinimą galima bandyti ir nuneigti, tiktai visai nesuprantama, kaip po 30 metų, per kuriuos ši hipotezė, šiaip taip lietuviškos baltistikos pažiba, ne tik nėra nuneigta, bet ir pripažinta (plg. Schmid 1963, 12), galima jo visai nepaminėti lietuvių ir baltų kalbų istorijai skirtame kapitaliniame darbe, kuriame užtat atsirado vietos spėjimui, neva vienais atvejais ide. **-ō̄-ō̄/e-d* > **-ōd*, o kitais ide. **-ō̄-ō̄/e-d* > **-ād* (Zinkevičius 1966).

Tiek rytų baltų gen. **-ō̄*, tiek lotynų abl. **-ō-d* (kad **-d* yra pridėtinis, ko gero, matyti iš palyginimo lo. praep. *dē* vs. gr. postp. *-δε*: adv. *οἷχαδε*) Mažiulis kildinami iš pailginto grynojo tematinio kamieno. Šio požiūriu, tematinis kamienas irgi ne naujovė, bet praindoeuropietiško senumo dalykas. Kalbėdamas apie neakuzatyvinę praeitį, Mažiulis, deja, vartoja (1970 m. taip dar buvo įprasta) neadekvatų „ergatyvo“ terminą, santykį tarp „ergatyvo“ ir „neergatyvo“ traktuodamas kaip gramatinį (neleksinį). Kadangi toks santykis yra

tiktai tikros ergatyvinės sandaros atveju (praindoeuropiečių dialektai dėlto buvo ne ergatyvinės, bet „aktyvinės“, mano terminais – fientyvinės kalbos sandaros), leidžiu sau pakeisti Mažiulio terminus savo terminais, juoba kad tai jo koncepcijai nerelevantiška. Skaitytojas, jei nori, gali pats atstatyti tai, kas pakeista, kad ir pagal originalo knygos (BS) 148-tąjį puslapį.

Svarbu kad tiek fientyviniai, tiek inertyviniai vardažodžiai iš pradžių buvo priebalsinio ir tematinio kamieno. Fientyvinės formos turėjo sigmatinį formantą. Tas pats sigmatinis formantas vėliau atsirado tiek ide. tematinės deklinacijos nominatyvo bei (plg. hetitų kalbą) genityvo fleksijoje, tiek atematinės deklinacijos genityvo fleksijoje. Atematinių kamienų vienaskaitos genityvą Mažiulis laiko tematizuotu, tik tos tematizacijos atsiradimą sieja ne su finalės **-Ca/C* (tai būtų tradic. **-Co/C*) raida (žr. I dalį), bet su tematinių ir priebalsinių kamienų mišimu, įvykusiui veikiant datyvo formoms (BS, 149).

Sigmatinį formantą turėjusios fientyvinės formos buvo supriešinamos gryno kamieno inertyvinėms formoms. Fientyvinių vardažodžių inertyvinės formos pasižymėjo nazaliniu formantu. Minėtoje gramatinėje priešpriešoje dalyvavusios formos buvo naudojamos ir datyviniams bei lokaliniais santykiams reikšti. Šiuo atveju tematiniai kamienai buvo papildomi keliais prieviksminės reikšmės formantais [tradic. **-oi/*-ei*, vėliau ir (**-ei/*)*-i priebalsinio kamieno pavyzdžiu] arba pailginami (tradic. **-o > *-ō* ir apofoniškai tradic. **-e > *-ē*). Pastarąsias formas reikia irgi laikyti grynakamienėmis.

Indoeuropeistinėms rekonstrukcijoms čia reikšminga ne vien tai, kad tematinės deklinacijos fleksijos nebesuvokiamos kaip mechaniškos kontrakcijos (**-o + *-ed*, **-o + *-ei* ir pan.) rezultatas, bet ir tai, kad abudu pailginto kamieno variantai **-ō* ir **-ē* yra apofoniniai. Vadinasi, dabar ne tik galima lyginti baltų gen. **-ō* su lotynų abl. *-ōd < *-ō + *-d(ē)*, arijų abl. *-āt < *-ō + *-t/d*, kurių visų kilmė tikrai pasirodo ta pati, tik baltų forma archajiškesnė, ir ne tik vedų instr. *-ā < *-ō = baltų gen. *-ō* su visų arijų abl. *-āt*, bet ir visas minėtas formas su apofoniniu anatolų het. instr. *-it < *-ēt < *-ē + *-t' (?t/d)* (tiek ablatyvas, tiek instrumentalis perteikia aplinkybinius santykius), o pastarąjį – ir su lotynų „lokatyvinium“ prieviksniu *rectē(d)*.

Belieka paskutinis rytų baltų genityvo „kontrakcinės“ kilmės iš „indoeuropiečių ablatyvo“ šalininkų argumentas: jei ilgumas lie. gen. *-o* yra senovinis, kodėl tad ši galūnė cirkumfleksinė, o ne akūtinė

(priešingu atveju ji būtų buvusi redukuota kaip ir visos nevienskie-
 menių žodžių akūtinės galūnės)? Iš tikrųjų šis argumentas ne tik
 negriauna tematinės deklinacijos susidarymo bikazualinės (fientyvas-
 inertyvas) – adverbialinės raidos teorijos, bet ją dar ir remia. Juk
 jei rytų baltų gen. *-ō ilgumas nekontrakcinis, tai metatonija akū-
 tas→cirkumfleksas įvyko tam, kad šio linksnio forma būtų atskirta
 nuo rytų baltų instr.(ir dat.) *-ō formos. O kadangi instrumentalis
 kaip aplinkybinis linksnis negali turėti pirmenybės prieš daug archajiš-
 kesnį gramatinį genityvo linksnį, aišku, kad rytų baltų gen. *-ō buvo
 vėliau už instr. *-ō paradigmatisuotas naujadaras, t.y. buvo būtent
 ta kadaise paralelinė forma, kuri rytų baltuose išstūmė baltų gen.
 *-as, dar išlaikytą prūsų kalboje.

Antra vertus, yra pagrindo manyti, kad prūsų kalboje pailginto
 grynojo kamieno forma jau buvo vartojama greta gen. *-as, tačiau
 pastarosios neišstūmė, paradigmatisuota netapo ir pasirodydavo kaip
 rieveiksmis arba sustabarėjusiuose posakiuose, plg. *butta tawas* III
 47₂ ‘pater familias, butatėvis’ (greta dėsningo *buttastaws* III 73₉₋₁₀).
 Sporadiškai ji galėjo būti panaudota ir partityvinei reikšmei perteikti:
p̄nēga doyte BPT (jei suprasime infinityvą kaip vardažodį, tai tiek
butta tawas, tiek *p̄nēga doyte* yra ta pati atributyvinė sintagma).

Be pailginto grynojo kamieno, besivystanti tematinė deklinacija
 turėjo galimybę panaudoti dar kamienus su papildomais formantais
 (žr. anksčiau) sinkretizmui nom.sg. *-as – gen.sg. *-as išvengti.
 Italikų genityvas buvo apofoninis, nes oskų ir umbrų kalbose yra
 užfiksuotas fleksijos -ei vokalizmas (oskų *sakarakleis*, umbrų *kaltes*),
 o lotynų kalboje – struktūriškai pailgintas pagal visus kitus linksnius
 arba fonetiškai pailgintas -ī vokalizmas (BS, 157–158, 1974, 143).
 Todėl italikams galima rekonstruoti genityvinį formantą *-ī/-ei, prie
 kurio oskų ir umbrų dialektuose vėliau buvo pridėtas *-s pagal i-
 kamienų genityvą. Keltai irgi turėjo tematinį vienaskaitos genityvą
 su ilgoju *-ī (tiesa, gal ir kitokios kilmės), plg. galų *Segomari*.

Visus tuos genityvus Mažiulis sugretina su dzūkų (*po*) *dārbi*,
 rytų aukštaičių (*lig*) *vākarie* tiporieveiksminėmis formomis. Antra
 vertus, tarp vienu ir kitu yra toks pat struktūrinis santykis, kaip
 tarp lotynų *bellī* < *-ī tipo genityvo formos (kurį nėra diftonginės
 kilmės) ir lotynų *bellī* < *-ei tiporieveiksmių. Pastarieji tradiciškai
 yra laikomi lotynų kalboje prarasto indoeuropiečių paradigminio

lokatyvo reliktu. Lietuvių adv. *namiẽ* < *-ei irgi turi lokatyvinę reikšmę. Jei tokio tipo faktai tikrai remia indoeuropiečių paradigminį lokatyvo, tariamai išlikusio sanskrite (plg. वृके *vr̥ke* < *-ei) rekonstrukciją, tai negi (pasitelkus apofoniją *ei/i/ī*?) lokatyvas galėjo išriedėti į genityvą lo. (*lup*)ī, t.y. į formą, kuri, kaip matėme, struktūriškai tapati arba lie. (*po dár*b)i, arba bent lie. (*lig vākar*)ie?

Bet kiek yra neįmanoma paradigminio lokatyvo genityvizacija, tiek įmanoma prievoksmio genityvizacija, t.y. tai, kad italikų ir keltų gen. -ī < *-i, atsirado iš genityviškai paradigmatizuotų lie. (*po dár*b)i tipo tematinių prievoksminių formų, į kurias elementas *-i patekęs dėl finalės *-ei sutapimo su priebalsinio kamieno *-ei, *-i finalėmis. Įrodymu laikoma senovinė *io*-kamieno galūnė lo. gen. *filī*, kurioje -ī < *-i tematinio *-o vietoje yra susiliejęs su priesagos *i*.

Nors Mažiulis neigia tematinio (kaip ir priebalsinio) kamieno formantų *-ei, *-i apofoninį santykį, aš pasiūlyčiau daug primityvesnį aiškinimą: tematinio kamieno tam tikras mišinys su priebalsiniu kamienu turėjo atsirasti kartu su pačia tematizacija dėl *-Ca/C kaitos finalėje (žr. I dalį), o sonantinio **i/i*-kamieno atveju poroje su vokalizuotu *-Ca ir neokalizuoju *-C kamiengalio variantu tematinis balsis atsidurdavo pozicijoje, kurioje jis buvo struktūriškai ekvivalentiškas diftongui *-ei/ai: $*C_1VC_2C_3a\pm s = *C_1C_2VC_3\pm s(a) \rightarrow *C_1VC_2ia\pm s = *C_1C_2Vi\pm s(a)$, kur C_2i prieš *a* traktuojama, kaip ir C_1C_2 prieš *Vi*, tuomet *a = ei* arba *ai*, kai *V = e* arba *a*. Tokiu būdu paaiškinamas ir -ei/ai bei tematinio balsio -e/a ekvivalentiškumas.

Gamkrelidzė ir Ivanovas, priešingai negu Mažiulis, laiko italikų ir keltų gen. -ī ilgumą senoviniu ir sieja šį formantą su reliatyvinių būdvardžių priesaga *-iH (plg. s.i. रथीष *rathīṣ* 'vežėjas', t.y. 'kuris yra susijęs su रथ: *rathaḥ* kariniu vežimu'). Vėliau dalyje indoeuropiečių dialektų tokie būdvardžiai buvę perinterpretuojami kaip moteriškosios giminės (**rēkʷnī* 'karališka') ir substantyvuoti kaip ī-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžiai (s.i. राज्ञी *rājñī* 'karalienė') (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 284).

Bandant sujungti abudu aiškinimus, verta prisiminti reliatyvinių būdvardžių priesagą ide. **(i)ja* (tradic. **(i)io*). Imant *-i kaip tematinio balsio ekvivalentą, iš vienos pusės gaunamas jau minėtas gen. (*fil*)ī < *-iji, iš kitos – रथीष *rathīṣ* tipo dariniai. Feminizacija galėjo vykti pagal modelį *-aH nykstant laringalams.

Pagaliau, kokia bebūtų lotynų ar keltų vienaskaitos genityvo kilmė tematinėje paradigmoje, ji tegali arba tik paremti prieviksminių darinių paradigmaticizacijos teoriją, arba likti nuošalyje nuo jos, nieko iš jos nepaneigdamas.

Indoeuropiečių prieviksminių formų paradigmaticizacija vyko panašiais, bet savais keliais skirtinguose dialektuose, o tai paaiškina tiek reliktinius prieviksminius dubletus, kaip lie. (praep. + *vākar*)*i*, (praep. + *vākar*)*ie*, (praep. + *vākar*)*uo*, tiek tos pačios formos panaudojimą skirtingiems linksniams skirtingose kalbose – plg. apofoninę porą het. instr. *newit* ‘nauju’ < **-ē + t*’ / s.i. abl. *नवात् navāt* ‘naujo’ < **-ō + t*’ [ypač plg. toliau kalbant apie daugiskaitos instrumentalių ir lokatyvą, padarytus iš tos pačios sigmatiniu formantu pluralizuotos „lokatyvinės“ formos **-ei/ai* (tradic. **-oi*)]:

„/.../ konstrukcinė forma lie. (praep. + *vākar*)*i/ie* [/.../ < balt. **-ei* (= **-a/ei*)] šiaipjau gali būti transformuojama ne tik į „dat.sg.“, bet ir į „gen.sg.“, „instr.sg.“ /.../, pvz. (su prielinksniu *po*):

1. „dat.sg.“ (*po dárbi*) /.../ ° dat.sg. (*po dárbiui*) /.../;
2. „gen.sg.“ (*po dárbi*) /.../ ° gen.sg. (*po dárbo*) /.../;
3. „instr.sg.“ (*po mažì*) /.../ ° instr.sg. (*po mažù*) = instr.sg. (*mažù*) /.../

1, 2 ir 3 atveju šitokios transformacijos galimumas istoriškai yra aiškiai neatsitiktinis: juk čia turime ne tik vienodą transformą, bet ir istoriškai vienodą transformacijos pamatą – *o/e*-kamienio vardažodžio formos dat.sg. *-ui*, gen.sg. *-o*, instr.sg. *-u* yra atsiradusios, galų gale, iš (resp. vietoj) vienos ir tos pačios *o/e*-kamienės formos balt. (**-ō/ē* =) **-ō*, kurią dabartinės lietuvių kalbos atžvilgiu galima pavadinti ir „dat. sg.“, ir „gen. sg.“, ir „instr. sg.“ [šitą balt. (**-ō/ē* =) **-ō* sąlyginai vadinu „dat.“ balt.]” (BS, 137–138).

Minėtą gen. **-as* pakaitalų kilmę iš aplinkybinius santykius žyminčių formų įtikinamai pailiustruoja gen. **-ō* / gen. **-ī/-ei* bei adv. **-ō* / adv. **-ī/-ei/-ai* (tradic. **-oi*) tikslus atitikimas, plg.

- lo. *bellō* < **-ō*,
 het. *Hattuša* ‘į Hatušą’ < **-ō*,
 s.i. *अना anā* ‘namie’ < **-ō*,
 lie. r. *galù* (*lauko*) < **-ō*, Grv (*lig*) *vākaruo* < **-ō*,
 ru. *вьера* (= lie. *vākaruo*), *гома* < **-ō*

greta

lo. *bellī, domī* < *-ei,

het. *Hattuši* 'Hatuše' < *-ei,

gr. οἴξει < *-ei,

lie. *namiē, dievīe-pi*, Grv, r. (*lig*) *vākarie* < *-ei,

gr. οἴχοι < tradic. *-oi,

pr. *bītai* 'vakare' < *-ai (tradic. *-oi),

dz. (*po*) *dárbi*, r. (*ligi*) *gali* < *-i.

Čia lie. adv. *namiē* turi lokatyvinę reikšmę, o (*lig*) *vākarie* ypač dėl savo paralelizmo (*lig*) *vākaruo* – lyg ir datyvinę reikšmę. Norom nenorom ateina į galvą Mažiulio net dukart pacituoti Kuryłowicziaus žodžiai: „genetiškai datyvas yra ne kas kita, kaip su asmenis reiškiančiais daiktavardžiais vartojamo lokatyvo atšaka“ (Kuryłowicz 1964, 190).

DATYVĄ kaip netiesioginį „konkretų“ („negramatinį“ – Kuryłowicz 1964, 31–32) linksnį kildinti išrieveksminių formų yra dar patikimiau, negu „gramatinį“ genityvo linksnį. Tuo pagrindu 1970 m. V.Mažiulis suabejojo tematinės deklinacijos datyvo *-ōi bendraindoeuropietišku. Nuo to laiko pasirodė keli darbai, remiantys šios formos buvimą vienoje kitoje indoeuropiečių kalboje (plg. Žulys 1991), bet tai nesugriovė pagrindinių Mažiulio argumentų, juo labiau – pačios jo teorijos, nes tai ne tos ar kitos datyvo formos, bet naujojo akuzatyvinio tipo paradigmu susidarymo iš pusparadigminiųrieveksminių formų teorija. Tad jei tematinė galūnė dat.sg. *-ōi būtų paliudyta net ir visuose indoeuropiečių dialektuose [o kad iš jos reikia kildinti, pvz., germ. dat.sg. *-ē (plg. go. -e(h), nord. -e) yra vargu ar įrodomas dalykas], tai vis vien nereikštų, jog ši ide. *-ōi < *-o + *-ei, o ne *-ōi < *-ō grynakamienio pailginto + *-i.

Kaip bebūtų, nekelia abejonių faktas, kad indoeuropiečių dialektai pasižymi dat.sg. *-ei/*-i fleksija atematinėse paradigmos. Kaip kalbėta I dalyje, galūnės *-ei/*-i pirmiausia atspindi fientyvų oksitoninį ir inertyvų baritoninį i-kamieną. Abstrahuojantis nuo vēlesnių dat. -ne, abl.-gen. -nas, loc. -ni prielipų (Wackernagel–Debrunner 1930, 132) u- ir i-kamienių sanskrito bevardės giminės← inertyviniuose daiktavardžiuose, gaunama viena vienintelė u- resp. i-kamienė forma, aiškiai besiskirianti nuo apofoninės vyriškosios giminės formos (plg. i-kamienę dat.sg. -aye, abl.-gen.sg. -es). Analogiškai nesunkiai

rekonstruojami baltiški u_2 -, i_2 -kamenai (BS, 272–297). Taigi inertyvinei→bevardės giminės formai itin tinka Kuryłowicziaus pastaba, kad indoeuropiečių grynojo kamieno forma turėjusi didelę linksnio homonimiją (Kuryłowicz 1964, 179 t.). Panaudojus sigmatinį formantą tiek vyriškosios-moteriškosios, tiek bevardės giminės u - ir i -kamieno genityvams, jų i -kamenę apofoninę galūnę $*-ei/-i$ imta sieti su svarbiausia nenominatyvine (nominatyvas jau turėjo sigmatinę galūnę, o pradžioje dar ir pilnąją apofonijos laipsnį vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžiuose bei nulinį laipsnį bevardės giminės daiktavardžiuose!), neakuzatyvine (akuzatyvas jau pasižymėjo nuliniu apofonijos laipsniu, o vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžių atveju eventualiai dar ir nazaliniu formantu!) ir negenityvine (genityvas jau pažymėtas sigmatiniu formantu!) reikšme, t.y. su datyvine-lokatyvine reikšme ir perkelti pirmiausia į struktūriškai artimus kitus sonantinius (r -, l -, m -, n -) kamienus. Kaip atematinės deklinacijos požymis galūnė $*-ei/-i$ išplinta ir į priebalsinio linksniavimo kamienų vienaskaitos datyvą-lokatyvą, kur ji jau, savaime aišku, nebėra apofoninė. Šiam neapofoniniam dat.sg. $*-ei$ esant asocijuojamam su tematinio kamieno variantu $*-ei/ai$ (tradic. $*/oi$) (žr. anksčiau), alomorfų $*-ei/ai$ (tradic. $*/oi$)/ i datyvinė-lokatyvinė reikšmė išitvirtina visų tipų kamienuose.

Bet juk tematinis kamienus nuo visų kitų kamienų skyrė tematizacija, o tematinėms formoms (pvz. gen. $*-es$, dat.-loc. $*-ei$) atsiradus atematinėje deklinacijoje – ir tematinio kamiengalio pailgėjimas $*-ō$. Tai ir sudarė struktūrinį pagrindą dat.sg. $*-ōi$ atsirasti, ir tai reikia suprasti ne kaip elemento $*-i$ prisilipdymą (arijų dialektuose, ko gero, lipdėsi priesagą $*-ia$ pagal genityvą – plg. BS, 126), bet kaip kamienų $*-ō$ ir $*-ei/ai$ (tradic. $*/oi$) / i kontaminaciją (Palnaitis 1981, 81). Šitoks supratimas iš vienos pusės paaiškina didelį tematinio dat.sg. $*-ōi$ paplitimą, bet iš kitos pusės neneigia ir fakto, kad modelis $*-ōi$ nebūtinai turėjo išsigalėti visuose dialektuose ar net vienoje dialektų grupėje.

Kad pati lietuvių kalbos medžiaga neduoda jokio pagrindo rekonstruoti lie. dat.sg. $-ui < *-ōi$, rašyta jau seniai ir daug. Šios rekonstrukcijos šalininkai iš tikrųjų remiasi ne pačios lietuvių kalbos (kurioje ne tik nepaliudyta raida $*-ōi > -ui$, bet ir pats dvibalsis ui neatrodo senas), bet tik tradicine nuomone. Norint įrodyti dat.sg. lie. $-ui$ kilmę iš ide. $*-ōi$ reikia įrodyti dvibalsio lie. ui baltišką kilmę,

o tam kartais pavartojama net ir tokia argumentacija: „Baltų *ōi* greičiausiai turėjo *ō* kamieno daiktavardžių dat. sg. galūnė (plg. gr. ω), iš kurios kilo dabartinė lietuvių *-ui*“ (Zinkevičius 1984, 190), t.y. tas pats „įrodoma“ per tą patį.

Antra vertus, „ide. **-ōi*“ būtų galėjęs išvirsti į lie. *-ui* tik per tribalsio lie. **uoi* pakopą (plg. Stang 1966, 181). Dėl to **uoi* Mažiulis pastebi: „Vargu ar kas patikės tuo, kad suponuojamoji ide. **-ōi* (dat. sg.) toje pačioje vakarų dzūkų tarmėje ir net šios tarmės toje pačioje Pivošiūnų–Dusmenų [*(vīk)-u* – *(vīk)-uo*] šnekte praindoeuropietiška **-i* prarado du kartus ir, be to, dviem skirtingais laikotarpiais, t.y.: a) ide. **-ōi* > **-uoi* > **-ui* (lie. *-ui*) > *(vīk)-u* (Pivošiūnai) ir b) ide. **-ōi* > **-uo* = *(vīk)-uo* (Dusmenys). Toks suponuojamosios praindoeuropietiškos resp. bendraindoeuropietiškos fleksijos **-ōi* elgesys – neskiemeninis ide. **-i* ir išnyko, ir neišnyko – vienoje ir toje pačioje tarmėje (vakarų dzūkų) ir net vienoje ir toje pačioje jos šnekte (Pivošiūnai–Dusmenys) negali būti pateisinamas, jeigu suponuosime, kad šios abi vakarų dzūkų fleksijos *(vīk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vīk)-uo* (Dusmenys) yra kilusios iš vienos ir tos pačios ide. **-ōi*, o suponuoti dat.sg. fleksijoms *(vīk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vīk)-uo* (Dusmenys) atitinkamai dvi pirmąsias [fleksijas] – ide. **-ōi* ir **-ō* toje pačioje (Pivošiūnų–Dusmenų) šnekte yra dar labiau neįtikimas daiktas“ (BS, 111).

Ir tikrai, jei tiek lie. dat.sg. *-ui*, tiek dat.sg. *-uo* būtų kilę pašalinant tribalsio **-uoi* tautosilabinį ilgumą, iš kur gi dar atsirado dat.sg. *-u*, kuris

- a) negali būti kildinamas iš aukštaičių *-uo*, nes aukštaičių tarmėje cirkumfleksinės galūnės netrumpėja;
- b) negali būti kildinamas ir iš *-ui* bent pietų aukštaičių (vakarinių dzūkų) šnektose, kuriose nėra dvibalsių antrojo komponento *-i* redukcijos;
- c) negali būti koks už *-ui* jaunesnis naujadaras, nes yra vartojamas greta dat. *-ui*, pvz. *vėjui*, tų pačių tarmių (pvz., Dusetų)rieveiksmuose, pvz. *pavėjui* (BS, 110)?

Prie to reikia pridurti dar ir tą reikšmingą dalyką, kad, viena, *-uo* pasirodo diametraliai priešingose periferinėse tarmėse, t.y. žemaičių ir pietų aukštaičių, ir antra, kad fleksijos *-uo/-ui*, *-uo/-u* pasirodo pagrečiui vėlgi periferinėse tarmėse!

Visa kas išdėstyta verčia daryti išvadą, kad galūnės lie. dat. sg. *-uo* ir *-ui*, *-uo* ir *-u* nėra tarpusavyje susijusios, kad *-ui* nėra kilusi iš **-ōi* ir kad *-uo* kildintina iš balt. **-ō*, kuri yra archajiškesnė, negu gr. ω dėl savo atitikimo ne diftongo, bet grynojo pailginto tematinio kamieno.

Puikus netiesioginis šios išvados įrodymas yra būdvardinė tematinio datyvo forma latvių kalboje, t.y. (*vīr*)*am* greta kitų kamienų (dabar – tik moteriškosios giminės) (*siev*)*ai*, (*ac*)*ij*. Juk tik dėl dat. sg. **-ō* > **-uo* > **-u* sutapimo su acc. sg. **-an* > **on* > **-ō* > **-uo* > **-u* latviai ir buvo priversti pakeisti nebetinkamą daiktavardinę datyvo galūnę vienareikšme būdvardine (BS, 116, 117; Endzelīns 1951, 397¹⁰²).

Lie. dat. sg. *-uo* < **-ō* cirkumfleksinis tonas aiškintinas vėlesne datyvo **-ō* ir instrumentalio **-ō* diferenciacija.

Belieka paaiškinti formas lie. dat. sg. *-ui*, *-u*.

Galūnės lie. dat. sg. *-ui*, *-u* yra tapačios atitinkamoms *u*-kamieno daiktavardžių galūnėms ir yra skolintos iš šių daiktavardžių. Be šių galūnių, *u*-kamieniai daiktavardžiai turi ir dat. sg. *-uo*. Taigi lietuvių tarmėse yra paplitusios tos pačios *u*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo galūnės, kaip ir tematinio kamieno. Aiškinant tapatybės priežastį, reikia pirmiausia turėti galvoje indoeuropiečių kalbose vykusį apofoninių u_1 -, i_1 -kamienų ir neapofoninių u_2 -, i_2 -kamienų mišimą. Iš vienos pusės turime tokias apofonines galūnes, kaip lie. gen. sg. (*med*)*aūs*, (*ak*)*iēs*, kurios iš pradžių „neutra“←inertyviniams daiktavardžiams priklausyti negalėjo [plg. pr. neutr. *meddo* < *-u*, sl. neutr. *oko* ir s.i. neutr. वारि (*vār*)*i*]. Iš kitos – nebevardės giminės neapofonines galūnes lie. nom. sg. (*sūn*)*ūs*, (*av*)*īs*, dat. sg. (*sūn*)*ui*, kurios iš pradžių galėjo atsirasti tik „neutra“←inertyviniuose daiktavardžiuose. Apie fientyvinio sigmatinio formanto perinterpretavimą kaip nominatyvo formanto ir neišvengiamą išplitimą į daugumą (bent tematinėje deklinacijoje) buvusių inertyvų jau kalbėta I dalyje. *u*- ir *i*-kamieno buvusieji fientyvai ir inertyvai turėjo vienodą nulinio apofonijos laipsnio vokalizmą akuzatyvo formoje. Ši forma buvusių inertyvų atveju buvo tapati nominatyvo formai, todėl šis trigubas suvokimas skatino vokalizmo nulinio apofonijos laipsnio apibendrinimą ir į buvusių fientyvų nominatyvą [(*sūn*)*ūs*, (*av*)*īs*]. Turint tiek vyriškojoje-moteriškojoje giminėje (buvę fientyvai), tiek bevardėje giminėje (buvę inertyvai) bendrą nominatyvą ir akuzatyvą, genityvo galūnė buvo

apibendrinama į abi gimines arba su pilnojo apofonijos laipsnio vokalizmu [lie. *(sūn)aiš*, *(av)ieš*], arba su nulinio laipsnio vokalizmu [pr. **(sūn)us* – plg. *sunos* I 11₁₃]. Datyve irgi buvo apibendrinama arba pilnojo, arba nulinio apofonijos laipsnio galūnė, t.y. arba **-au*, arba **-u*. Be to, buvo datyvizuojama ir *i*-kamienė datyvinės-lokatyvinės reikšmėsrieveiksminė forma (neparadigminis „lokatyvas“) (dėl „dat.-loc.“ **-ei/*-i* visuotinio paplitimo žr. anksčiau), t.y. **-ui* > *-ui* *u*₂-kamieno atveju. *u*₁-kamieno atveju atitinkamos datyvizacijos rezultatas buvo **-auēi/i*. Pastaroji forma išsigalėjo arijų [plg. s.i. *सूनवे* (*sūn)ave* < **-ei*] ir slavų [(*сѡн)оки* < **-ei*] kalbose.

Rytų baltų dialektuose pilnojo apofonijos laipsnio fleksija dat. sg. **-au*, dėl minėtų priežasčių egzistavusi greta nulinio apofonijos laipsnio fleksijos dat. sg. **-u*, ėmė koegzistuoti dar ir su fleksija dat. sg. **-uo*, kai dvibalsis *uo* < **ō* dėl sisteminių priežasčių pateko į apofonijos eilę *eu/au/u* lygiagrečiai su *ie* < **ē* patekimu į apofonijos eilę *ei/ai/i*. Šiai fleksijai dat. sg. **-uo* sutapus su tematinių kamienų dat. sg. *uo* < **ō*, ji tapo iš karto dviejų deklinacinių kamienų datyvo galūne ir užėmė pilnojo apofonijos laipsnio fleksijos dat. sg. **-au* vietą greta senosios nulinio laipsnio fleksijos dat. sg. **-u*. (BS, 284). *u*-kamienių dat. sg. **-uo/*-ui/*-u* koegzistencija, esant bendrai *u*- ir tematinio kamieno fleksijai dat. sg. **-uo*, lėmė ir dubletą **-ui* / **-u* prasišverbimą į tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvą.

Tematinio bei *u*-kamieno sąveika neaplenkė ir slavų kalbų. Jose po galūnių redukcijos dar ir sutapo abiejų kamienų vienaskaitos nominatyvai (plg. pr. *Deiws* = **sūns*; dar plg. abiejų kamienų genityvo formų mišinį slavų kalbose bei tematinio gen. sg. *-as* prasišverbimą į *u*-kamieną prūsų kalboje: *soūnas* III 71₂₀).

Atskirose ide. dialektuose tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvo forma galėjo būti paradigmatisuota ir nepailgintojo neparadigminio „dat.-loc.“ **-ai* (tradic. **-oi*) pagrindu (žr. BS, 125 dėl italikų formų, СГГЯ III, 159–160 dėl gotų ir kitų germanų formų).

Rekonstruoti visiems indoeuropiečių dialektams bendrą INSTRUMENTALIO formą yra dar mažiau pagrindo, negu datyvo atveju, nes jei nėra indoeuropiečių kalbų be datyvo linksnio deklinacijos paradigmoje, tai kalbų be instrumentalio linksnio yra daug, o mums pasiekiamoje faktų senovėje tai visos vakarinės indoeuropiečių kalbos, taip pat neturinčios nė lokatyvo linksnio. Nėra duomenų, leidžiančių teigti, neva tie linksniai yra buvę, bet vėliau „dėl linksnių sinkretizmo“,

kaip sutarę, ėmė ir išnyko. Kitaip sakant, neva ne iš paralelinių,rieveksmiuose išlikusių modelių formavosi linksnių paradigmos, bet priešingai,rieveksmiai – tai idealių pirmykščių linksnių „pėdsakai“. Šitaip linksnių pėdsakais yra laikomi įvairūsrieveksmiai, kurių finalės sutampa su atitinkamų linksnių galūnėmis rytinėse indoeuropiečių kalbose, pvz. gr. οἴχοι/οἴξει, lo. *domī*, kaip ir lie. *namiē* – tai „pėdsakai“, „liudijantys“ egzistavus indoeuropiečių lokatyvą, neva išlikusį sanskrite: वृके *vṛke* < *-ei (labai įdomu, kurio linksnio „pėdsakas“ yra tuomet sanskritorieveksmis अना *anā* ‘namie!’).

Klasikinė rekonstrukcija ide. instr. sg. *-o + *-e > *-ō/*-ē remiasi Vedais (वृका *vṛkā* < *-ō), lietuvių (*vilkū* < *-ō), senovės saksų (*dagu/dago* < *-ō) ir senovės vokiečių aukštaičių (*tagu* < *-ō) kalbomis. Su „pėdsakais“ čia visai prasti reikalai, nebent laikysime „pėdsaku“ lotynųrieveksmį *RECTED* su ablatyvams būdinga priesaga -d. Dėl tikrai paradigmminio lokatyvo senovės vokiečių aukštaičių bei senovės saksų kalboje reikia pacituoti „Lyginamąją germanų kalbų gramatiką“:

„Šis darinys yra reprezentuotas tik dalyje vakarų germanų arealo (anglų-frizų teritorijoje jis nepaliudytas), be to, tik o-kamienuose (į i-kamienų vienaskaitos įnagininką negali būti atsižvelgta, nes šie vyriškosios giminės vienaskaitos kamienai yra pertvarkyti o-kamienų pavyzdžiu). Todėl jis laikytinas arealine vakarų germanų inovacija, atsiradusia tam tikro indoeuropiečių modelio pagrindu. Į o- ir i-kamienų vyriškosios giminės vienaskaitos įnagininko susidarymą ribotame vakarų germanų kalbų areale reikia žiūrėti kaip į išsiskleidžiančią tendenciją paradigmiskai įforminti lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius“ (СГГЯ III, 161).

Yra tik vienas kelias Brugmanno kanonizuotai ide. deklinacijos rekonstrukcijai gelbėti: skirtingų kalbų praformoms kurti vieną archetipą, klausimą, kaip ir dėl kurių priešasčių formuojasi kaitybos paradigmos, nurašant „ankstesniems prokalbės laikams“. Įdomu, kokiū būdu „vėlesniaisiais laikais“ visuose dialektuose galėjo susidaryti tie patys archetipai?

Teiginys, kad linksniai formuojasi išrieveksminių lokalinius santykius reiškiančių darinių, nelygu teiginiui „formuojasi išrieveksmių“, kaip kartais kritikų suprantama. Kita vertus, net ir linksnių susiformavimas išrieveksmių nėra neįmanomas – plg. kad ir dabartinės kartų kalbos komitatyvą -თან *-tan* < adv. თან *tana* ‘drauge’.

Atmetus senovės saksų bei senovės vokiečių aukštaičių kalbas, reikės atmesti ir lietuvių kalbą su Vedais. Pirma, dviejų kalbų juokingai maža abejotino bendraindoeuropietiško linksnio abejotinai bendraindoeuropietišškai formai įrodyti (apie hetitus kol kas neketinu kalbėti, nes instr. sg. *-it* < **-ēt* apofoniškai atitinka klasikinės rekonstrukcijos ablatyvą, o ne instrumentali). Antra, jei nenorime iš izoliuotų kalbų paimtas vienodas fleksijas (dažnai žyminčias net ne tą patį, bet skirtingus linksnius!) vadinti išnykusios idealios deklinacijos paveldu, turime sutikti, kad ir Veduose bei lietuvių kalboje instr. **-ō* turėjo susiformuoti panašiais keliais, kaip ir senojoje vokiečių aukštaičių kalboje, t.y. paradigmatazijuojant „lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius“. Juk Vedų instr.sg. वृका *vṛkā* < **-ō* formaliai nesiskiria nuorieveiksmių s.i. अना *anā* < **-ō* ‘namie’ ar दिवा *divā* < **-ō* ‘diena, dienoje’. Lygiai taip lie. vilkū < **-ō* formaliai nesiskiria nuo galū (*lauko*) < **-ō* tipo neparadigminiųrieveiksminių lokatyvų.

Visai analogišką situaciją rasime ir panagrinėję *ā*-kamieno vienaskaitos instrumentalio genezę. Juk lie. (*ger*)*ąja* tipo įvardžiutinės formos prikišamai rodo seniausią instrumentalio ir akuzatyvo formų tapatybę, o priegaidės atžvilgiu instrumentalio forma net ir archajiškesnė, nes kamienas yra akūtinis. Akuzatyvo cirkumfleksas kaip tik liudija kadaise egzistavus tik vieną formą, nes metatonija galėjo įvykti tik po instrumentalio paradigmatazijos: acc. *-án* > *-añ* (plg. įvardžiutinį acc. *tąja*). Mažiulis mano, kad pagrindą šiai instrumentalio formai sudarė grynasis *ā*-kamienas, ėjęs instrumentalio funkcijas lygiai taip, kaip pailgintas tematinis kamienas *-ō*. Finalės *-ā* grynakamienė forma egzistavo dar iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Anuo metu **(a)H₂* besibaigiančios formos dar buvo adverbialinės, perteikiančios įvairias linksnines reikšmes, plg. gr. *τάχα* ‘greitai’, *πέρα* ‘labiau’ ir s.i. कदा *kadā* ‘kada’ vs. Vedų instr. हि *jihvā* ‘(su) liežuviu’. *ā*-kamieno paradigmai susiformavus, senosios adverbialinės formos buvo tebevertojamos lygiagrečiai kaiprieveiksmiai, fakultatyviai apiforminamos bet kurio tos paradigmos linksnio modeliu – plg. gr. *πέρα* ir *πέραν* greta seniausios *πέρα*, le. (*ni*)*gd̄y* = lie. (*nie*)*kadōs*, lie. *kadán(-gi)* greta s.i. *kadā* t.t. Jei Vedų kalba instrumentalio reikšmei paradigmazavo हि *jihvā* tipo formą, tai baltų dialektuose tam buvo panaudota akuzatyviniu modeliu sukurta adverbialinė forma, dėlto išlaikiusia akūtinę priegaidę (plg. įvardžiuo-

tinį instr. *tája*). Jei instrumentaliui ir akuzatyvui diferencijuoti rytų baltai pakeitė akuzatyvo akūtą cirkumfleksu, tai slavai prie instrumentalio formos prilipdė santykinę dalelytę (Mažiulis 1968). Analogiškas šios dalelytės lipdymas prie linksnio finalės yra itin būdingas ariškai deklinacijai. Kalbamoji slaviška forma, skirtingai nuo atitinkamų įvardžiuotinių formų lietuvių kalboje, pasižymi ne pirmojo, bet ir antrojo komponento nazalizacija: (ρ.κκ)οικ.

Senovės graikų kalboje, kurioje paradigminio instrumentalio nėra, instrumentalio (komitatyvo) reiškinys yra archajiškesnis, negu ši paradigminių linksnių turinčioje lietuvių kalboje (BS, 161):

gr. instr.sg. σὺν φίλῳ – instr.pl. σὺν φίλοις
vs.

lie. instr.sg. *su draugù* – instr.pl. *su draugãš*

Graikų kalboje tiek vienaskaitoje, tiek daugiskaitoje yra panaudota datyvo forma, kuri daugiskaitoje remiasi sigmatiniu formantu pluralizuota prievieksminio „datyvo-lokatyvo“ *-oi forma (šitaip turime pripažinti iš pačios formos, o ne iš jos klasikinės sanskritizuotos rekonstrukcijos *-ōis), o todėl naudojama ir lokatyvui reikšti: ἐν φίλοις. Panašiai lokatyvui reikšti naudojamas ir vienaskaitos datyvas (ἐν φίλῳ, plg. dar prievieksminę vartoseną δῆμῳ ‘liaudyje’, μυχῶ ‘kampe’ pan.). Vadinas, ten, kur lietuvių vartojama dviejų linksnių, graikų vartota vieno.

Kad tas pats turėjo būti ir baltų kalbose, rodo iš vienos pusės graikų daugiskaitos instrumentalio (σὺν φίλ)-οις formai identiška lietuvių daugiskaitos instrumentalio (*su draug*)-ais < *-ai + -s forma, iš kitos – pastarosios tapatybė paradigminei (!) slavų daugiskaitos lokatyvo formai (κλιμ)-ѣχ-ъ < *-oi + -s + [-u (dėl lokatyvinės reikšmės dalelytės -u plg. lie. dial. loc.pl. *vilkuosu* bei sanskrito medžiagą; graikų kalboje tą loc. -u, be abejo, atitinka -ι)] = lietuvių neparadigminiam „lokatyvui“ (*prie ežeraiš*).

Vadinasi, tai, kad prūsai reišė instrumentali lygiai taip, kaip graikai, yra ne prūsų kalbos naujovė (netekus mitinio paradigminio instrumentalio), bet archaizmas: pr. *fēnku* III 113₁₂, *Sēnku* III 125₇ = dat. *fen Alkīnifquai* III 105₁₁ [pr. dgs. (*fen wiffans fwai*)eis III 119₁₆, jei tik nėra spaustuvinio rinkimo klaida vietoj *fwaiens, atitinka sl. loc.pl. (κλιμ)-ѣχ-ъ < *-oi + -s ir yra tokia pat frazeologinė prievieksminė forma, kaip ir ru. *восвояси* – BS, 236].

Keli žodžiai apie hetitų (nesitų) kalbos instrumentalį. Luvijų bei dantiraštinėje hetitų (nenesitų) kalboje yra užfiksuotas ablatyvo-instrumentalio linksnis su galūne *-ati*. Pastaroji akivaizdžiai atitinka lotynų abl. *-ōd* ir gali būti transponuota į italikų lygmenį kaip lotynų ablatyvo linksnio praforma **-ō-de* (plg. dar likiečių *-di*, taip pat gr. *-δε* bei atitinkamus samprotavimus anksčiau). Tai leidžia minti, kad nesitų abl. *-az* < **-ō-tas* (Sturtevant 1951, 88), instr. *-it* < **-ēt* yra formos, kurios buvo paradigmaticizuotos iš apofoninių pusparadigminių prieveiksminių dubletų „abl.-instr.“ **-ō/*-ē* ir kad dantiraštinė hetitų bei luvijų kalbos atspindi „abl.-instr.“ **-ō(-)* paradigmaticizaciją kaip vieno linksnio. Vadinasi, anatolų dialektai iki minėtų formų susidarymo pasižymėjo neparadigmine prieveiksmine forma **-ō*, apofoniškai **-ē*.

Apie LOKATYVĄ jau daug pasakyta. Arijų ir slavų kalbos tematiniam lokatyvui vienaskaitoje paradigmaticizavo prieveiksminę neparadigminę grynakamienę formą „dat.-loc.“ **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*), praplėtę ją daugiskaitoje sigmatiniu formantu su lokatyvinės reikšmės dalelyte **-u* [sl. (КЛЫИ)–*χ–* < **-oi* + *-s* + *-u* = s.i. वृकेषु (*vṛk*)-eṣ-u < **-oi* + *-s* + *-u*]. Pirminė neparadigminė forma **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*), kaip čia ne kartą kalbėta, yra gausiai paliudyta daugelio kalbų prieveiksmiuose. Bet lokatyvinė reikšmė nėra svetima ir grynajam pailgintam tematiniam kamienui (jau minėti prieveiksmai lo. *bellō*, s.i. दिवा *divā*, lie. *galū*, sl. *дома*).

Iš slavistų Vladimiras Toporovas buvo pirmasis, parodęs, kad lokatyvinė reikšmė yra imanentiška datyvinei reikšmei ir kad indoeuropiečių dialektuose abidvi buvo perteikiamos viena polisemine grynojo kamieno forma (hetitų kalboje paliudytos *dagan* ‘žemė’ tipo prieveiksminės grynakamienės formos ima prarasti savo lokatyvinę reikšmę arijų kalbose – Toporov 1961).

Nagrinėjant baltų ir slavų tematinės deklinacijos vienaskaitos lokatyvo formų susidarymą, krinta į akis **-ē/*-ō* ir **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*) formų konkurencija.

Susidarant rytų baltų tematiniam paradigmaticiniam lokatyvui, buvo panaudota apofoninė grynojo pailginto kamiengalio prieveiksminė forma: lie. (*vilk*)è < **(vilk)é* < **(vilk)é̃* + **-n* (BS, 132). To paties kamieno vokalizmas **-ō*, kaip kalbėta, pasirodo *vākaruo* tipo datyvuose.

Savaime aišku, raida **(vilk)-n* < **(vilk)é̃* + **-n* buvo įmanoma

todėl, kad 1) kamiengalio **(vilk)é* ir enklitiko **-n* balsių kokybė buvo tapati; 2) jų priegaidė irgi buvo ta pati. Mažiulio rekonstruota neparadigminio datyvo/lokatyvo finalė gerai atitinka abidvi sąlygas. Antra vertus, norint žūtbut atmesti Mažiulio rekonstrukciją, belieka grįžti prie „indoeuropietiško lokatyvo **-ei* > r. baltų *-ie*“, tačiau tokios finalės elizija su postpoziciniu **-n* nieku gyvu nebūtų davusi **(vilk)-n*, nes abidvi sąlygos nepatenkinamos. Nieko nekeičia ir Būgos–Stango spėjimas, neva „**diēv-n* galbūt bus gavusi postpoziciją dar tada, kai vietoj *ie* tebebuvo tariama *ē*: **dēvē + en = *dieven*“ (Zinkevičius 1984, 314 – plg. tą patį Kazlauskas 1968, 159) – abidvi sąlygos lygiai taip pat nepatenkintos ir rezultatas būtų buvęs ne **dievé*, bet tik *°dieviejē*.

Grynojo kamieno neparadigminę forma su **-ei* atspindi *Dievīep(i)* tipo adesyvai – plg. dar prievaismį *namiē* bei tokius „datyvus“ ir „genityvus“, kaip *lig vākarie*, senųjų raštų *prieg krikštīe* = slavų paradigminiam datyvui (нои сѣтѣ)к. Ana forma paliudyta ir prūsų kalboje: prievaismis *bītai* III 77₂₂ ‘vakarė’, frazeologizmas *enstefmu wīrdai* III 97₁₇ ‘tame žodyje’.

Savo kilme daug vėlyvesnių (plg. kad ir hetitų paradigmas) DAUGISKAITOS formų analizė tik patvirtina tai, kas pasakyta apie vienaskaitą.

Atkreiptinas dėmesys, kad indoeuropiečių kalbos nepasižymi daugiskaitos vardininko formos vienodumu. Tik priebalsinio, u_1 ir i_1 kamieno deklinacijoje daugiskaitos vardininkas pasižymi vad. galūne tradic. **(e)s* maždaug visose ide. kalbose. Menkai paliudytas *ē*-kamienis deklinacijos modelis atkartoja *ā*-kamienį modelį. Pastarasis kaip priebalsinis („laringalinio“ kamieno) turėtų irgi pasižymėti ta pačia galūne. Iš tikrųjų, tokią ir aptinkame baltų (lie. *-os* < **-ās*), germanų (go. *-ōs* < **-ās*), arijų (skr. *-ās*), italikų (oskų *-as*). Deja, graikų kalboje turime *-āi* (*-αι*), o tai kartu su lotynų *-ae* < **-āi* tradiciškai aiškinama tematinio modelio **-oi* (gr. *-οι*) apibendrinimo rezultatu. Šis aiškinimas tėra tik trivialus spėliojimas, nesiremiantis jokia sisteminė formantų analize. Tematinė deklinacija smarkiai įvairuoja priklausomai nuo kalbų grupės. Be to, germanų ir arijų kalbose dar skiriama vad. nominalinė ir pronominalinė deklinacija su skirtingais formantais (plg. nom. pl. nm. go. *dagōs*, s.i. वृकः *vṛkās* vs. nom. pl. pronm. go. *ḥai*, s.i. तै *tē*). Tradicinė indoeuropeistinė rekonstrukcija su tam tikromis išlygomis apibendrina arišką modelį, laikydama jį

pradiniu (t.y. ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*), o visą kitų kalbų įvairovę aiškina vėlesniu nukrypimu nuo to idealaus modelio. Savaimė suprantama, ir šis aiškinimas remiasi vien tik pagarba sanskritui bei mechaniškai sugalvota schema.

Nereikia pamiršti, kad sigmatinė linksnių fleksija yra archainis fientyvumo markeris (greičiausia – fientyvinio įvardžio ide. tradic. **so* šaknis). Tradiciškai balsių ilgumas tematinės deklinacijos galūnėse yra aiškinamas „kontraktacija“, pvz. nom. pl. **-ōs* < **-o* + **-es*. Mažiulis yra įrodęs, kad ilgumas tematinėse galūnėse ide. „abl.“ sg. **-ōd*, nom. pl. **-ōs* priklauso kamienui (BS 177–178, 333). Vadinasi, tematinio kamieno atveju daugiskaitos vardininko galūnę sudaro pailgintasis grynas kamienas su pridėtiniu sigmatiniu formantu, kuris iš pradžių nieko bendra su daugiskaita neturėjo. Analogiškai ir priebalsinės deklinacijos nom. pl. *-es* yra niekas kita kaip iki normalaus laipsnio sistemiškai „pailgintas“ nulinis gryno konsonantinio kamiengalio „vokalizmas“ su tuo pačiu pridėtiniu sigmatiniu formantu (nereikia pamiršti, kad ir priebalsinės deklinacijos kilmininkas faktiškai tematizuotas – plg. gr. -ος, lie. *-es!*). Antra vertus, be „nominalinės“ tematinės nom. pl. galūnės tradic. ide. **-ōs* bei „pronominalinės“ galūnės **-oi/* apofoniškai **-ei*, yra žinomas ir sigmatizuotas pastarosios variantas lo. *hīscē*, epigrafinių įrašų *HEIS*, *LEIBEREIS* – matyt, šis modelis su ide. tradic. **-ois/-eis* išsigalėjo tik netiesioginiuose linksniuose, nes fientyvinis *-s* nebūtinai turėjo markiruoti ir vardininką – modelis nom. pl. **-ōs* tėra tik „pailgintas“ vienaskaitos fientyvo → nominatyvo formantas. Tokiu būdu ryškėja, kad daugiskaitai žymėti buvo parenkamas arba tematinis kamiengalis su pailgintu vokalizmu ir pridėtiniu sigmatiniu formantu, arba pailginimą kompensuojantis atitinkamas dvibalsinis kamiengalis tradic. **-oi/-ei* be *-s* arba su *-s*. Įvairių ide. kalbų grupių dialektai (net ir tos pačios grupės viduje – plg. oskų ir lotynų atvejį) galėjo pasirinkti vienokį ar kitokį variantą. Neasmeniniai įvardžiai, paprastai nesiejami su fientyvine semantika, tikrai galėjo linkti prie varianto be *-s*, t.y. prie **-oi/-ei*. Užtat fientyvinė semantika galėjo aiškiai pasireikšti būtent daiktavardžiuose, o tai leido apibendrinti juose to paties linksnio iš prigimties fientyvinį *-s* ir į nefientyvinės semantikos daiktavardžius. Tačiau tokia distribucija anaipol nebuvo būtina. Tik arijų ir germanų kalbų grupėse išsigalėjo distribucija ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*, bet tai daugiau atsitiktinumo dalykas.

Modelis ide. tradic. **-oi/-ei*, kai jis buvo pritaikomas būdvardžiams, turėjo ir prieviksminę reikšmę (plg. lie. *geraĩ*, sl. *доко̃рк*), o tokią pat reikšmę turėjo ir tematinio kamieno modelis su pailgintuoju kamiengalio vokalizmu **-ō* be *-s* (plg. sl. adv. *дома* = lo. adv. *bellō*) arba su *-s* (plg. gr. *σοφῶς*). Prieviksminis modelis **-ei/ -ai* (tradic. **-oi*) turėjo ir lygiagretų grynojo tradic. *o*-kamieno variantą bevardės giminės vardininko-galininko linksnyje (plg. lie. *gēra*, sl. *докро*). Vadinasi grynakamieniai tematiniai dariniai **-e/-a* (tradic. **-o*), **-ei/ -ai* (tradic. **-oi*) ir **-ō* buvo alomorfiški, o grynojo kamieno pailginimas buvo struktūriškai lygus *-i* „prilipdymui“ prie tematinio balsio. Kaip jau minėta, inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniuojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieviksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniuojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine. Matyt, savaip buvo teisūs ir J.Endzelynas, kuris siejo baltų *-ai/-ei* galūnių prieviksnius su „lokatyvu“ (plg. lie. adv. *namiē* = adess. *Dievīe-p*, sl. loc.. *домк*, lo. adv. *bellī*), ir J.Schmidtas, kuris siejo juos su „bevarde gimine“ (plg. lie. *geraĩ* – *gēra*; plg. Endzelīns 1911, 315/166²⁸⁰).

Įsidėmėtina, kad tarp lie. adv. *(nam)iē* ir nom. pl. *(nam)aĩ* yra viso labo tik apofoninis skirtumas, panašiai kaip tarp gr. „loc.“ sg. adv. *οἴχοι/οἴξει* ir nom. pl. *οἴχοι*. Toks pat santykis yra ir tarp lie. nom. pl. *tiē* ir „neutr.“ „sg.“ *taī*. Lietuvių tarmėse *ā* ir *a* kamieno daiktavardžiai gali gauti oksitoninę galūnę *-aĩ*, reiškiančią kuopiškumą, pvz. *líepa* – *liepaĩ* (Stundžia 1981, 192). Literatūrinėje kalboje šis modelis naudojamas šeimų pavardėms sudaryti, plg. *Morkúnas* – *Morkūnaĩ*, *Šerepkà* – *Šerepkaĩ* (visi Šerepkų šeimos nariai, t.y. kolektyvas), jo turima ir daug oikonimų (Stundžia, op. cit.). Kad „bevardės giminės“ *taī* gali turėti kuopinę reikšmę, matyti kad ir iš sugretinimo pl. *tiē vokiečiai* vs. coll. *taī vokiečiaĩ*.

Anot B.Stundžios, baltų derivacinė *ā*-kamienė kolektyvo kategorija patyrė gramatikalizaciją *collectivum* → *pluralis*, kurios pereinamasis etapas – oksitoninės formos su *-aĩ* (ibid., Stundžia 1992). Manau, ir įprasta daugiskaitinė *-ai* reikšmė savo ruožtu yra ankstesnės derivacinės kolektyvo reikšmės gramatikalizacijos rezultatas.

Prūsų kalboje, panašiai kaip ir lotynų ar Avestos kalbose, pasitaiko keistokų moteriškosios giminės vienaskaitos nominatyvų – plg. nom. sg. fem. pr. *(qu)oi* [(*kw*)*ui*] < **(ku)aĩ*, (*st*)*ai* [(*st*)*aĩ*], lo.

(*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*) ir pr. nom. pl. „masc./ neutr.” (*st*)*āi*, lo. nom. pl. fem. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae* bei nom.-acc. neutr. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*). Vienaskaitines prūsiškas moteriškosios giminės formas galima aiškinti (taip Mažiulis, PKP II) kaip įvardžiuotines: (*st*)*āi* < *(-*t*)*ā*-*jī*. Tačiau paralelizmas lotynų formoms nejučiom ateina į galvą panašių prūsų daiktavardžių fone: nom. „sg.” fem. (*Kēreniškai*) *īdai* III 75₂₃ "(leiblich) Essen", gen. „sg.” fem. (*etnīftis bhe*) *Dāiai* (/.../ *madlit turrimai*) III 111₁₆ "(malonės bei) dovanos (prašyti turime)", (*Stai*) *Crixtišnai* (*aft ni / ter ains schklāits vnds*) III 59₇ "(Tas) krikštijimas (yra ne tik vien ypatingas vanduo)", *noufā menfai* III 55₁₉ "mūsas kūnas". Pastarasis pavyzdys atitinka Elbin-go žodynėlio *Menfo* [*mensā*] E 154, t.y. Mažiulio postuluojamą kuopinę formą. Trautmanno (AS 230) – Endzelyno (SV § 118) spėliojimas dėl įvardinių nominatyvų įtakos daiktavardiniam tikrų nebent sudaiktavardėjusiems būdvardžiams kaip *aucktimi*[*]kai* III 89 "vyresnybė". Jei įvardinis nominatyvas *stai* tikrai veikė iš pradžių sudaiktavardėjusių nom. *[*aucktimisk*]a, po to – ir daiktavardinį nom. [*Crixtišn*]a (dėl to plg. *Ka aft stai Crixtišna? Ettrais*. [III 59:] *Stai Crixtišnai aft /.../*), tai buvo įmanoma todėl, kad kalboje jau egzistavo natūralus daiktavardinis modelis fem. -*āi*. Tokios formos buvimą rodytų konstrukcija *Stai Gennai boūfei poklūfmingi fwaišei Wī=rans* III 93_{12/13} "Tos moterys tebūnie paklusnu savo vyrams". Čia (*Genn*)*ai* formaliai identiška su nom. pl. fem. gr. (χῶρ)αι, lo. (*terr*)*ae*. Todėl nėra reikalo ir graikų bei lotynų nom. pl. fem. -*āi* laikyti perdirbiniu pagal *o* kamieną (arba reikia paaiškinti tokio keisto perdirbimo priežastį). Greičiausia daugiskaitos formantu ir šiuo atveju buvo gramatikalizuotas dar vienas kuopinės reikšmės modelis. Nėra pagrindo restauruoti indoeuropiečių prokalbėje kažkokį pirminį daugiskaitos formos modelį. Kad tokio nebūta, nes nebūta gramatikalizuotos daugiskaitos, liudija anatolų medžiaga (Ivanov 1963, 131). Tai, kas graikų ar lotynų kalboje yra paradigminė *ā*-kamenė daugiskaitos vardininko forma (vad. „reliktai” kaip lo. nom. pl. fem. *laetitiās*, tik teparodo, koks komplikutas buvo daugiskaitos gramatikalizacijos kelias), prūsų kalboje, greta paradigminės formos su galūne -*ās*, tėra reliktinė kolektyvo forma, kurią galima vadinti neparadigmine *ā*-kamine daugiskaita. "Vienaskaitiniai" *īdai*, *dāiai*, *mensai* [*mensāi*] (jei nėra vėlyvos alomorfų alternacijos -*āl*-*āi* rezultatai – toliau psl. 223) – tik šios formos variantai.

Tad praindoeuropietiškąją deklinacinių formų distribuciją galima pavaizduoti taip (Palnaitis 1981, 93):

Forma	Konkreči reikšmė ("vienaskaita")		Kuopinė reikšmė
	fientyviniai (bendr. giminės) vardažodžiai	inertyviniai (nebendr. giminės) vardažodžiai	
fientyvas/ nominatyvas- genityvas	<i>u k^ha-s</i>	—————	
inertyvas/ nominatyvas- "akuzatyvas"	<i>u k^ha-N</i>	<i>iuga-(N)</i>	
adverbialas	<i>u k^hō/ē=u k^hai/ei</i>	<i>iugō/ē=iugai/ei</i>	<i>u k^hai/ei, u k^hais/eis, iugai/ei, iugais/eis, u k^hōs/ēs, gena+H₂, iugōs/ēs, iuga+H₂</i>

Čia „adverbialas“ – visų anksčiau aptartųjų istorinių tematinio kamieno linksnių formų, taip pat su jomis genetiškai susijusių istoriniųrieveiksmių šaltinis. Tai itin akivaizdu tematinių DAUGISKAITOS INSTRUMENTALIO ir LOKATYVO atveju. Jau neminint ginčo su tradicionalistais dėl keturių, o ne septynių linksnių paradigmų vakarinių indoeuropiečių kalbose, net ir rytinių indoeuropiečių kalbose, kuriose paradigminių linksnių gausybė akivaizdi, neįmanoma suvesti į vieną archetipą daugiskaitos lokatyvo tematinėje baltų deklinacijoje [lie. *vilkuosu*] iš vienos pusės ir slavų [(*кѡлѡ*)-*ѣхъ* < (tradic.) *-*oisu*] bei arijų [s.i. *वृकैषु* (*vṛk*)-*eṣ-u* < (tradic.) *-*oisu*] lokatyvo iš kitos pusės. Juk slavų ir arijų daugiskaitos lokatyvo forma yra tapati baltų daugiskaitos instrumentalio formai lie. *vilkaĩs*! Visą skirtumą sudaro tik slavų ir arijų formos gale prilipdyta lokatyvinės reikšmės dalelytė *-u*. Bet juk analogiška dalelytė *-i* yra prilipdyta prie graikų daugiskaitos datyvo-lokatyvo *λόκοισι*, kuris formaliai vėlgi sutampa su tuo pačiu baltų daugiskaitos instrumentalium!

Dabar suprantamas ir galūnės pailgėjimas arijų daugiskaitos instrumentalyje s.i. *वृकैः* (*vṛk*)-*ais* < *-*ōis*, kuris klasikinės indoeuropeistikos atstovams yra pamatas „ide. archetipui“ instr.pl. *-*ōis* rekonstruoti. Kadangi arijų tematinėje deklinacijoje daugiskaitos lokatyvo ir daugiskaitos instrumentalio pamatinė forma (tradic.) *-*ois* vienoda, fleksijos pailgėjimas ir buvo panaudotas instrumentaliui nuo lokatyvo atskirti. Slavai tam panaudojo kitą formą – (*кѡлѡк*)-*ѣи* < *-*ōs* (BS, 237).

Kaip matome, linksnių susidarymo procesai yra retrospektinės

analizės paviršiuje, tai jokios „ankstyvosios indoeuropiečių prokalbės“ dalykai ir savaime aišku, ne idealios mitinės brugmaniškos sistemos irimo, „sinkretizmo“ t.t. rezultatai.

Iš to darome dar rimtesnę išvadą. Minėtų slavų linksnių nepanašumas į atitinkamus baltų linksnius, bet didesnis panašumas į arijų formas negali eiti argumentu prieš pirmąją baltų ir slavų vienybę, nes kaip rodo daugiskaitos nesusiformavimas hetitų kalboje, linksnių dubletai lietuvių kalboje, paradigminių linksnių pamatą sudariusių neparadigminiųrieveiksminių darinių liekanos, leidusios rekonstruoti pradinės linksnių distribucijos modelį, linksnių paradigmaticizacija pagal pastarąją vyko savarankiškai atskiruose indoeuropiečių dialektuose. Lokalinius santykius reiškiantys linksniai buvo paradigmaticizuoti vėliausiai ir ne visuose dialektuose. Tai procesas, vykęs po slavų ir baltų dezintegracijos.

Dar trumpai sustosiu ties kai kuriais mažiau reikšmingais, bet ginčytiniais dalykais, o tai visų pirma – tematinės deklinacijos DAUGISKAITOS AKUZATYVO formos problema.

Abejotina, ar fleksijos Kretos gr. acc.pl. -ovς ir lo. acc.pl. -ōs gali būti suvestos į vieną archetipą. Pačioje lotynų kalboje nėra duomenų, kurie rodytų šios fleksijos kilmę iš *-ōns ar iš *-ōns. Lietuvių kalbos medžiaga irgi nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (*gerúosius* < *-ōs, bet plg. ā-kamieną: *gerásias* < *-āns), o fleksija prūsų acc.pl. masc. -ans gali būti kilusi iš sutrumpėjusios *-ōs (plg. gen.pl. *-ōn > -an), nazalizuotos pagal acc.sg. -an, t.y. gali būti gana vėlyva. Gotų acc.pl.masc. -ans formaliai sutampa tiek su Kretos -ovς, tiek su prūsų -ans.

Mažiulis kildina tiek lotynišką, tiek baltišką formas iš *-ōns, suponuodamas vėlyvą denazalizaciją dėl *-n- sisteminio pertektinumo (redundancijos). Drįsčiau teigti, kad šis *-n- daugiskaitos akuzatyvo fleksijoje būtų buvęs redundancinis iš pat pradžių – juk linksnių nominatyvo (kai pats nominatyvas nebuvo *-ōs)–akuzatyvo opozicijai iš pat pradžių būtų užtekę arba vieno tik sigmatinio pluralizatoriaus akuzatyvo galūnėje [*-an-s (tradic. *-on-s)], arba vieno tik pailginimo (*-ōs). Pagaliau, ir pats formalus nominatyvo ir akuzatyvo atskyrimas daugiskaitoje iš pradžių galbūt ne visuomet ir buvo realizuotas. Svarbiausias Mažiulio argumentas – kad žemaičių *u* siaurumas daugiskaitos akuzatyvo galūnėje rodo raidą -us < *-ūs < *-uns < *-uons

(BS, 185–186). Kaip dar daugiau kaip prieš 10 metų man paaiškino Aleksas Girdenis, žemaičių siaurojo (o todėl istoriškai ilgojo) vokalizmo fleksija *-un* gali būti nekirčiuotojo alomorfo **-ōs* > **-us* apibendrinimo bei daugiskaitos akuzatyvo fleksijos *-is* siaurumo poveikio rezultatas, o žem. acc.pl. (**ger*)*ūnsus* Mažiulio spėjimo neremia, nes visose žemaičių patarmėse su išlaikytu tautosilabiniu *n* esama ir antrinės nazalizacijos (plg. pvz. *gīnsla* ‘gysla’).

Todėl manyčiau, kad indoeuropiečių dialektuose daugiskaitos akuzatyvas galėjo būti žymimas tiek fleksija **-ōs* (plg. lotynų kalba), tiek fleksija **-ans* (tradic. **-ons*) (plg. Kretos graikų bei gotų kalbas). Pastaruoju atveju, be abejo, turėtume sigmatiniu formantu pluralizuotą vienaskaitos akuzatyvo fleksiją, bet ne klasikinės rekonstrukcijos mitologemą **-o* + **(e)ns*.

Dėl prūsų acc.pl. masc. *-ans* laikausi čia ką tik ankščiau išdėstytos nuomonės (**-ōs* > **-as* ≧ **-ans*).

Savaime suprantama, kad pateiktoje interpretacinėje sistemoje indoeuropiečių netematinių kamienų nebevardės giminės daugiskaitos akuzatyvo fleksija **-ns* tegali būti tik atitinkamos vienaskaitos formos sigmatinė pluralizacija. Kitaip yra *ā*-kamieno atveju. Net ir sanskritas neparodo jokie skirtumo tarp daugiskaitos nominatyvo ir akuzatyvo (बाला: *bālās*), bet kadangi klasikinė indoeuropeistika tikromis linksnių fleksijomis laiko atematines, o atematinė daugiskaitos akuzatyvo fleksija rekonstruojama **-ns* (kaip fleksijos **-ens* nulinio apofonijos laipsnio manifestacija), tai ir *ā*-kamieno atveju suponuojama nazaliziuota galūnė: **-āns*. Nazalizacijos nebuvimas arijų, italikų, graikų, slavų (išskyrus paslaptingas *iā*-kamieno kamieno formas), germanų kalbose aiškinamas labai ankstyva tautosilabinių junginių su ilgaisiais balsiais denazalizacija prieš **-s*. Rekonstrukciją *ā*-kamieno acc.pl. **-āns* tariamai remia baltų kalbos, plg. lie. *gerāšias* (bet didžiuliuose kalbos plotuose ir *gerósias*!), pr. *rānkans* III 79₁₉. Kyla klausimas, ar galima formas lie. acc.pl. fem. *gerāšias* ir *gerósias* suvesti į vieną archetipą **-āns*? Dalykas labai paprastas, bet, deja, klasikinė indoeuropeistika padaro iš jo problemą, kurios nepajėgus išspręsti nė pats Endzelynas. Pastarojo samprotavimai šiuo klausimu yra didžiai reikšmingi šiam darbui būtent metodologijos požiūriu, todėl leisiu sau juos pacituoti tiksliai be vertimo:

„256. §. Par daugzsk. akuzātīvu. Ar *-as* < *-ās* /.../. To pašu

galotni rāda arī go. *gibōs*, skr. *ásvāh* u.c., bet ļoti jāšaubās, vai lei. un la. pirmvalodas *-ās* te ir mantots no ide. pirmvalodas, jo šai gadījumā tādas lei. formas kā *gerásias* Kuršaitim, (veclei.) *pirmanses* /.../ būtu grūti izskaidrojamas. Pirmbaltu valodā *ā*-celmu daudzsk. ak. laikam beidzās tikai ar *-āns* /.../, sal. pr. *rānkans*” (Endzelīns 1951, 419).

Savaime aišku, Endzelynas visiškai teigus: jei ir lietuvių, ir prūsų kalboje yra paliudyta galūnė *-ans* < **-āns*, kurią galima rasti ir kitose indoeuropiečių kalbose, tik ji ir turėjo būti baltų prokalbėje. O kadangi lietuvių *gerásias* galūnė *-ós-* < **-ās* yra kitokia, tai ji negali būti kilusi iš baltų prokalbės, vadinasi, neturi nieko bendra nė su indoeuropiečių prokalbės **-ās*! Tik visa bėda, nei tokios „baltų prokalbės“, nei tokios „indoeuropiečių prokalbės“ šioje ašarų pakalnėje iš viso niekad nėra buvę. Kitaip tariant, nėra buvę „lotynų kalbos-motinos“ visoms mūsų dukterinėms „romanų kalboms“, o jos postulavimas nereikalingas (aksioma nereikalinga). Baltų prokalbė – tai, be abejo, *skirtingų dialektų kontinuumas*, kuriame kaitybos paradigmos anaipol nebuvo vienodos. Jei viename dialekte kuri nors fleksija buvo **-ās*, kitame ji galėjo būti ir **-āns*, nors šiuo konkrečiu atveju, be abejo, bent dar slavų dialektų susiformavimo laikais jokia paradigmė *ā*-kamienu daugiskaitos akuzatyvo galūnė neegzistavo. Nebuvo, ko gero, net ir nekuopinės daugiskaitos, o dėl *ā*-kamieno daiktavardžių, tai jie tik buvo bepradėję formotis į moteriškąją giminę, jų paradigma iš viso negalėjo būti pilna. O dėl „indoeuropiečių prokalbės“, tai anot šios knygos koncepcijos, ji ne tik *skirtingų dialektų kontinuumas* (bet jokiais būdais ne „kalba-motina“), bet visais laikais susidarydavusi minimaliausių inovacijų zona.

Kalbėdamas apie *ā*-kamieno daiktavardžius, Mažiulis taikliai pabrėžia tą aplinkybę, kad skirtingai nuo kitų kamienu, šie neturi savų neutra priešpriešos (BS, 311). Antra vertus, šių kamienu vienaskaitos nominatyvas formaliai yra identiškasis bevardės giminės daugiskaitos nominatyvui-akuzatyvui. Vadinasi, H_2 -dariniai, jei nekalbėsime apie derivacines-nereliacines (BS, 307) formas, išlikusias prieveiksmiuose (plg. lo. *extrā*, baltų ir arijų **kadā*) atsirado visų pirma kuopinei reikšmei perteikti ir buvo nekaitomi. Šis pirminės kuopinės daugiskaitos nekaitomumas ir išliko bevardėje giminėje, kadangi kaitybos požiūriu ji yra defektinė: vienaskaitoje nėra nominatyvo-akuzatyvo priešpriešos. Tad galima teigti, kad modelio H_2 -pagrindu iš buvusių inertyvų (→bevardės giminės) bei dalies fientyvų

(→vyriškosios-moteriškosios giminės) per genus-Σ (žr. I dalyje) susiformavusi moteriškoji giminė tai genetiškai tam tikra bevardės giminės atmaina. Todėl ir moteriškai giminei besivystant, jos daugiskaitos formos (tarsi pirminės daugiskaitos antrinė daugiskaita) taip pat neskyrė nominatyvo ir akuzatyvo, kaip ir bevardės giminės formos. Be to, nazalinis formantas iš pradžių nebuvo susijęs su inertyvais→neutra, tad jo prasiskverbimas į *ā*-kamieno moteriškosios giminės daugiskaitos akuzatyvą galėjo vykti tik pagal analogiją. Tose indoeuropiečių dialektuose, kuriuose atsirado acc.pl. **-āns*, jis, be abejo, jaunesnis, negu nom.–acc. pl. **-ās*.

Lietuvių kalba išlaiko archajiškesnį acc.pl. **-ās*, nors *-n* yra plačiai prasiskverbęs į šią formą ne tik lietuvių, bet ir prūsų kalboje. Kad daugiskaitos akuzatyvo nazalizuotos fleksijos būta ir slavų dialektuose, rodo slavų *iā*-kamienas: acc.pl. **-iāns* > **-ions* > **-ens* > (*зем*)– (BS, 195). Vadinas, ir *ā*-kamienas turėjo acc.pl. **-āns*.

Iki šiol mūsų kalbotyroje dar nepakankamai diskutuota ir dėl Mažiulio pasiūlytos DAUGISKAITOS DATYVO formanto traktuotės, nes keturiolikai metų praėjus, lyg niekur nieko teigiama: „Lietuvių dat. pl. formų pabaiga *-mus* (> dab. *-ms*) yra skirtinga nuo prūsų *-mas* (išlaikytą tik asmeninių įvardžių formose, šiaip įsigalėjo *-mans* su *n* greičiausiai iš acc.pl. galūnės *-ans*) ir to skirtumo kilmės iki šiol kalbininkams nepavyko išaiškinti /.../ baltų-slavų-germanų bendroji fleksija turėtų būti rekonstruojama **-mōs*, o baltų – prūsų išlaikytoji **-mas*. Tačiau iš kur ir kada atsirado lietuvių *-mus* ir koks šios galūnės ryšys su senesne *-mas*, lieka neaišku. Baltai galėjo turėti ir dubletą *-mas/-mus*“ (Zinkevičius 1984, 198). Primenu 1970 m. aiškinimą.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į lietuviškas tarmines formas be *-s* (plg. tematines, pvz. dat. pl. *vilkām*). Formaliai jos yra dviskaitinės su *-m* < **-ma* < nekirč. **-mō* (dėl vokalizmo plg. kas pasakyta anksčiau p. 86–89 apie rytų baltų tematinio kamieno vienaskaitos genityvą bei BS, 19–24). Kadangi daugiskaitinių formų pakeitimas dviskaitinėmis neįtikėtinas, belieka suponuoti dviskaitos ir daugiskaitos fleksijų raidą iš vienos bendros formos, kuri tik vėlesniais laikais ir ne visur buvo pluralizuota formantu **-s*. Elementas **-mō* nesunkiai atstatomas atitinkamose dat. pl. (*кѣмко*)*мѣ* slavų fleksijose, kuriose jis, matyt, praplėstas nazaliniu elementu **-n*, paliudytu prūsų *waikammans* < **-mōns* tipo formose bei rekonstruojamu ir lietuvių *-mus* < **-mōns* (BS, 209–

210). Taigi tiek dviskaitos, tiek daugiskaitos fleksijos pagrindą sudarė morfema *-mō, kuri daugiskaitoje vėliau buvo praplečiama formantais *-n ir *-s. Koks būtent chronologinis santykis tarp tų *-n ir *-s, nėra labai svarbu (Girdenis dar daugiau kaip prieš 15 metų kėlė mintį, kad bent baltų kalbose *-n buvo įvestas tik prūsų kalboje ir tik po to, kai tapo įvestas į daugiskaitos akuzatyvą – plg. kas pasakyta anksčiau p. 107–108), aišku, kad prūsų formos be *-n (noūmas) atspindi betarpišką morfemos *-mō pluralizacija formantu *-s (aš pats ne kartą esu kėlęs mintį, kad tai pluralizuotos dviskaitinės formos).

Spėti, neva baltai turėję formantą dat.pl. *-ma-s, ne *-mō-, rizikinga jau vien dėl kažin ar kitokios kilmės datyvinio formanto įvardžių ir būdvardžių vienaskaitoje: lie. *tāmu*, *paraližewōtamu* DP, pr. *stesmu*, *wargasmu* < *-mō. Tiesa, klasikinė indoeuropeistika yra dar prikūrusi „datyvinį formantą *-smo/sme“ (plg. gr. lesb. dat.pl. ὄμμε < *ns-me, ὄμμε < *us-me, go. dat. sg. *þamma* < *tasma < *tas-mō = pr. *stesmu* < *(s)tes-mō), bet kariauti prieš visus vėjo malūnus nėra šios studijos užduotis.

Apie DVISKAITĄ neturiu ką naujesnio pasakyti. Manau, kad jos paradigmos nepilnumas rodo vėlyvą paradigmaticizaciją. Pirminės formos buvo derivacinės nekaitomos ir išliko nominatyve-akuzatyve.

Šiaip ši knyga nėra nei vadovėlis, nei baltų kalbų lyginamoji istorinė gramatika. Todėl pakalbėsiu apie kai kuriuos, mano manymu, įdomesnius čia nubrėžtos raidos ypatumus, atsiradusius jau atskirose baltų kalbose.

Lietuvių kalba

Palyginti neseniai iš bendrinės vartosenos dingio lietuvių kalbai labai būdingi ir dalyje tarmių dar tebegyvi vadinamieji pašalio vietininkai, kurie kartu su „vidaus esamuoju“ inesyvu buvo sudarę POSTPOZICINIŲ VIETININKŲ sistemą. Dėl jo gana vėlyvos, t.y. specifiskai lietuviškos kilmės visų nuomonės sutampa (plg. Zinkevičius 1987, 177).

Be to, daugiskaitos inesyvo formų varijavimas lietuvių tarmėse rodo, kad daugiskaitoje jos susidarė po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Taigi nepripažįstant indoeuropiečių lokatyvo *-ei bei jo paradigminės egzistencijos baltų dialektuose (žr. kas kalbėta anksčiau),

paradigminių vietininkų susidarymą reikia laikyti rytų baltų inovacija, vykusia po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Deklinacinių kamienų ide. tradic. *-jo, -i, -C* mišimas yra indoeuropiečių kalboms būdingas reiškinys (ko gero, jų mišimas toks pat senas, kaip ir pats susidarymas), bet lietuvių kalboje jis, suprantama, pasižymi savo specifika. Čia gal visų pirma reikia paminėti *-i* ir *-ē* kamienų mišimą. Visi šie procesai būdingi ir latvių kalbai, bet vyko nepriklausomai ne tik lietuvių ir latvių kalbose, bet ir tų kalbų tarmėse (plg. lie. *anglīs, aņglē* vs. la. *ùogle, ùogls*). Iki šiol geriausias lietuvių kalbos deklinacinių kamienų mišimo vaizdas yra pateiktas Zigmo Zinkevičiaus „Lietuvių dialektologijoje“ (Zinkevičius 1966) bei diachroniškai apžvelgtas Jono Kazlauskio „Lietuvių kalbos istorinėje gramatikoje“ (Kazlauskas 1968).

Latvių kalba

Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalbos deklinacijos sistemą smarkiai įtakojo latvių kalboje vykę fonetiniai procesai. Jau minėtas *i*-kamienų perėjimas į *ē*-kamienus, kaip pažymi Endzelynas, priklausė ir nuo to, kad dėl galūninio trumpojo balsio redukcijos vienaskaitos nominatyvo forma darėsi sunkiai ištariama (plg. *ùogls*), o tai, vienaskaitos akuzatyvo formai (*-i < *-ī < *-in*) sutampant su atitinkama *ē*-kamieno forma (*-i < *-ie < *-ē < *-ēn*), lengvino tos pačios giminės *i*-kamieno daiktavardžių perėjimą į *ē*-kamieną (*ùogle*) (Endzelīns 1951, 425).

Dėl fonetinių priešasčių *i*-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos paradigmoje senovinis dat. sg. *-i < *-ie < *-ei* sutapo su acc. sg. *-i < *-ie < *-ēn* ir dėl to buvo pakeistas pagal tos pačios giminės *ā*- ir *ē*-kamienų datyvus *-ai, -ei* padarytu „dvibalsiu“ *-ij = -ī: avij*.

Kaip jau minėta, *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo fleksija balt. **-ō* latvių kalboje turėjo išvirsti į **-uo > *-u*, savo ruožtu sutapdama su su acc. sg. *-u < *-uo < *-an*. Sprendžiant pagal *i*-kamieną, šitokia sutaptinė datyvo fleksija galėjo būti pakeista „lietuviška“ *°-ui*. Tačiau dėl priešasčių, kurias dar reikia išsiaiškinti, latvių kalbos deklinacija labai anksti tapo orientuota į giminę. *a*-kamieno daiktavardžiai buvo vyriškosios giminės. Juos veikė įvardžių ir būdvardžių modelis, pagal kurį tik moteriškosios giminės vienaskaitos datyvo fleksija yra dvibalsinė (*lab*)*ai*, o vyriškosios giminės fleksija pasižymi mišriuotu dvigarsiu (*lab*)*am*. Šis *-am* ir buvo įvestas į *a*-kamieno vienaskaitos

datyvą sutaptinio *-u* vietoje, o tai savo ruožtu sustiprino *-m* kaip vienaskaitos datyvo fleksijos vyriškosios giminės alomorfo skiriamąjį požymį vienaskaitoje.

Šitaip kalbėdamas, nepasakau kažin ko naujo. Noriu tik atkreipti dėmesį į latvių instrumentalio problemą. Rekonstruoti šio linksnio fleksiją įmanoma tik daugiskaitos formų pagrindu. Galima spėti, kad XVI a. kalbos paminkluose pasitaikantys *a*-kamieno žodžių parašymai su *-es* atspindi galūnę instr.pl. *-is* < **-ies*, t.y. *-ais* apofoninį variantą, įvestą vietoj *-ais* pagal daiktavardžių daugiskaitos būdvardinį dat.pl. *-iem* – plg. *Dewe beernes tapt* (Endzelīns 1951, 407). Be to, esama ir tos formos relikto Kuršo tarmėse, kuriose (Rucavoje) užfiksuota ir *i*-kamieno daiktavardžių instr.pl. *(ac)imis*. Senuosiuose raštuose pasitaiko redukuota fleksija *-ims* (Endzelīns 1951, 435). Tai ir viskas. Vienaskaitoje instrumentalio funkcijas eina akuzatyvas su prielinksniu *ar*. Šiaip latvių kalbos paradigminių akuzatyvo ir instrumentalio vienaskaitos formų sutapimas *a-*, *ā-* ir *ē-*kamieno daiktavardžiuose būtų buvęs neišvengiamas ir tai net iliustracijos neverta triviali tiesa. Bet to negalima teigti apie kitus kamienus, pvz. apie *i*-kamieną, o čia jokių laukiama instr.sg. *°-m* < **-mi* relikto nėra nei tarmėse, nei senuosiuose raštuose. Tai rodo, kad ir įvardžių formos *manim*, *tevim*, *sevim* yra „datyvinės“ plačiąja prasme (t.y. netiesioginio linksnio), o jų *-m* neturi nieko bendra su paradigmine instr. *°-m* < **-mi* fleksija, kurios niekur kitur latvių kalboje nerasta. Įtarti, kad *i*-kamienas buvo *a-* ir *ā-*kamienų modelio paveiktas, akivaizdžiai sunku, todėl Endzelīnas net siūlo kildinti *i*-kamieno „instr.“ sg. *-i* iš **-ī* ir gretinti su tokia pat archaine Vedų forma, kurios atitikmenų paliudyta ir lietuvių kalboje (Endzelīns 1951, 432). Mažiulis abiem šiais (latvių ir lietuvių) atvejais rekonstruoja (lie.dial.-) la. *-i* < **-iā* < **-iān* (BS, 297).

Savaime aišku, neįmanoma suponuoti daugiskaitos turėjus daugiau linksnių formų, negu vienaskaita. Kadangi pateiktais daugiskaitos instrumentalio fleksijų pavyzdžiais kažin ar verta abejoti, belieka sutikti, kad latvių tarmėse tikrai būta paradigminio instrumentalio. Kas kita, kad bent vienaskaitoje anaipol ne visada buvo paradigmizuojamos tos pačios instrumentalio formos, kurios dažniausia buvo paradigmizuojamos lietuvių tarmėse.

Iš čia plaukia svarbi išvada: „rytų baltų prokalbėje“, t.y. rytų baltų dialektų glaudesnio bendrumo laikais, nebūta ne tik paradigminio lokatyvo (apie tai jau kalbėta), bet ir paradigminio instrumenta-

lio – pastarojo paradigmatazacija vyko jau pakankamai dezintegruotose dialektuose, t.y. nebuvo perdaug sena.

Keli žodžiai apie būdvardinį latvių tematinių daiktavardžių linksniavimą.

Tiek Vladimiro Toporovo, tiek Vytauto Mažiulio viena svarbiausių idėjų – kad slavų kalbos tai tam tikras baltų kalbų raidos modelis, rodantis kuria linkme yra vykę ir vyks baltų kalbų vystymosi procesai. Mažiulis rekonstruoja tokią senąją slavų balsių sistemą, kuri identiška senajai baltų balsių sistemai ir iš kurios išsirutuliojusi vėlyvoji slavų balsių sistema yra ne kas kita, kaip toliau pažengęs senosios baltų balsių sistemos virtimas vėlyvąja baltų balsių sistema. Jo metu baltų balsių evoliucijai reikšmingą pozicinį požymį ‘kirčiuota–nekirčiuota’ atitiko pozicinis požymis ‘uždara–atvira’ (BS, 11–40) – plg. r. baltų gen. pl. **(vilk)ōn* > **(vilk)uōn* > **(vilk)uñ* > *(vilk)ũ*, slavų gen. pl. **(vl̥k)ōn* > **(vl̥k)ūn* > **(vl̥k)ūn* > **(vl̥k)ϕ* vs. baltų-sl. **dō-* > pr. *dātwei*, la. *dāsns*, lie. *dosnūs*, sl. *dati* greta baltų-sl. **stō-* > pr. *postāt*, la. *stāt*, lie. *stóti*, sl. *stati*. Panašiai „toliau pažengęs“ yra ir slaviškas *o*-kamieno daiktavardžių deklinacijos būdvardinis modelis, prie kurio yra priėjusi tik viena latvių kalba. Mažiulis parodė, kad latvių fleksijos nom. pl. *(vilk)i* lygiai taip neįmanoma kildinti iš **-ai*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ie*, kaip ir slavų nom. pl. *(кльи)и* neįmanoma kildinti iš **-oi*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ei* = lotynų *-ī* < **-ei* (BS, 171–173). Vadinasi, linksnių formų (pvz., tematinių kamienų vienaskaitos datyvo ir akuzatyvo) sutapimas tik sudarė palankias sąlygas bendrai raidos tendencijai pasireikšti, kuri savo ruožtu galėjo laimėti tik rytų baltų apofoninės eilės *ai/ei/ie/i* remiama.

Tarmė vs. kalba

Šie samprotavimai yra susiję su ‘farmės vs. kalbos’ apibrėžimo problema. Tai, kas sinchroniškai (ir buitiškai) vadinama žodžiu ‘kalba’, yra daugmaž dirbtinis, nuo visuomenės sutarimo priklausantis konstruktas, kuriam davęs gyvybę realių dialektų (tarmių) egzistavimas. Kad žmonių visuomenę vis labiau ima aptarnauti dirbtiniai konstruktai (perspektyvoje – universalios ženklų sistemos, kurių „įgarsinimas“-„vertimas“, reikalui esant, bus atliekamas tik paskutinėje žemiausioje grandyje), dabar nesvarstome. Svarbu tik tai, kad čia žodis „kalba“ reiškia visiems privalomą normą, kuri primetama jau

mokykloje, o žodis „tarmė“ reiškia tai, kas skiriasi nuo normos, nėra privaloma, o dažniausiai ir neleistina. Užtat diachroniškai žodžiu „kalba“ turėtume vadinti tokį dialektų bendrumą, kurį nuo kito to paties laiko pjūvio artimiausių dialektų bendrumo atskiria iš jo vidinės raidos išplaukiančios inovacijos buvimas. Pavyzdžiui, latvių tautosilabinio junginio **en > ie* evoliucija žodžio viduryje nėra jokia inovacija, lyginant su lietuviška evoliucija **en > e*, nes tai tos pačios paveldėtos bendrabaltiškos medžiagos raidos variantas. Jei skirtumai tarp latvių ir lietuvių idiomų apsiribotų vien tokiais atvejais kaip *cilvēks cēš badu* vs. *žmogus keičia badą*, tai apie atskiras „kalbas“ nevertėtų šnekėti – turėtume viso labo tik tarmių grupes, stambesnes, negu latvių vidus-dialekto ar lietuvių aukštaičių (o dėl lietuvių žemaičių su jų *liuob eit/eis* dar galima ir pamąstyti – žr. toliau). Kas kita – latvių daiktavardžių nom. pl. *-i* vs. lietuvių nom. pl. *-ai*. Čia jau ne tos pačios paveldėtos medžiagos raidos variantas, bet iš esmės sava inovacija. Ši latvių kalbos savybė, panašiai kaip ir veiksmažodžio reikiamybės nuosaka *jā(teic)*, ir padaro latvių tarmės kalba, iš esmės atskira nuo lietuvių kalbos (nesu germanistas ir nedrįstu teigti, ar kartais Niederdeutsch tarmės kartu su olandų tarmėmis nesudarančios vienos kalbos, skirtingos nuo kitos – Hochdeutsch kalbos!).

Latvių kalba (tęsinys)

Gana paslaptinai atrodo latviški *vasari, māti* tipo *ā* ir *ē*-kamieno vienaskaitos datyvai. Jei latvių *a*-kamieno fleksija nom. pl. *-i* negali būti fonetiškai kildinama iš **-ai*, juo labiau negali *ā*-kamieno fleksija dat. sg. *-i* būti fonetiškai kildinama iš **-āi*. Formas (*vasar*)*i*, (*māt*)*i* (čia dar suprantama *-i < *-ie < *-ei < *-ēi*) Endzelynas vis dėlto laiko tikromis latviškomis (Endzelīns 1948, 123/510). Kiek čia gali būti „kalta“ *ai/ei/ie/i* apofonija bei *a*-kamieno daugiskaitos nominatyvo precedentas, sunku spręsti. Dar labiau neįtikėtina įžiūrėti čia kokį nors indoeuropietišką archaizmą iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Įtariu, kad šis atvejis yra analogiškas *i*-kamieno latvių ir lietuvių (*su šird*)*i < *-iā(?)* tipo vienaskaitos instrumentinio fleksijos atvejui (žr. kas pasakyta anksčiau), bet ar panašios „*iā*-kamienės“ raidos rezultatas galėjo būti apibendrintas ir į *ā*-kamieną?

Prūsų kalba

Kaip klasikinėje indoeuropeistikoje įprasta „sanskritizuoti“ rekonstrukcijas, taip (ypač užsienio) prūsistikoje vis dar stengiamasi

jas „lituanizuoti“, t.y. aiškinti pagal asociacijas su lietuvių kalbos faktais prūsų kalbos žodžius (pamokantį pavyzdį – *accodis*–“*akutis*” – mini Mažiulis 1994, 59) ir formas. Rasta, kad prūsų kalba net nesanti archajiškesnė už rytų baltų kalbas (Rosinas 1995, 81), nors tokiam teiginiui įrodyti reikia kalbėti ne apie XVI amžių, bet nusikelti pustrėčio tūkstantmečio anksčiau ir paneigti vieną po kito tuos ekskliuzyvinus prūsų (vakarų baltų) ir slavų leksinius bendrumus, kurie atsiskleidžia kaip „italikų ingredientas slavų kalbose“ (Martynov 1983, 57–92), plg. pr. *pausto* – sl. **pustъ* – lo. *purus*, pr. *wutris* – sl. **vǫtrь* – lo. *uter*, pr. **swīnistjan* (*swintian*) – sl. **s(u)vīn-jā* – lo. *suīnus*, pr. *posty* – sl. **pas-ti* – lo. *pās-co*, kt. Užuot nuo šito pradėjus, prūsų kalbos tekstai gretinami su pirmaisiais latvių kalbos tekstais ir „lietuviškų“ galūnių nebuvimas aiškinamas panašiais vokiškų sintaksinių konstrukcijų vertiniais. Tačiau tūlas prūsistas vos metęs žvilgsnį į Kanizijaus katekizmą ar jam lygius latvių kalbos paminklus, pamatys didžiulį skirtumą tarp III prūsų katekizmo ir pirmųjų latviškų spaudinių: III katekizme gražiai ir ryškiai perteikiamos svarbiausios gramatinės fleksijos (ar jos yra „savo vietoje“ ar ne „savo“ – jau mokslinės diskusijos klausimas), o pirmieji latvių raštai pasižymi šlykščiu galūnių suplakimu. Ne tai svarbu, kaip stipri buvo jų redukcija ir kaip silpnai jas galėjo išgirsti vokiška ausis, o tai, kad rašydamas pvz. *-e* galūnių *-u* (!), *-a*, *-i* vietoje, vokiečiai demonstravo visišką latvių kalbos gramatikos ignoravimą ir nemokėjimą. Argi tai galima pasakyti apie Abelį Willį, kurio vertimas pateikia turtingą prūsų kalbos fleksijų inventorių, plg. *-s*, *-as*, *-an*, *-(i)en*, *-in*, *-a*, *-e*, *-i*, *-ai*, *-mai*, *-sei*, *-lai*? Net ir klaidos, kurių, žinoma, yra, kelia visai specifinio pobūdžio problemą: ar tai paties vertėjo, ar vokiečių kalbos veikiamos gyvos prūsų kalbos reiškiny. Jau tai rodo, kad prūsų kalbos paminklus, ypač III katekizmo tekstą, reikia tyrinėti kuo rimčiausiai, nepasiduodant pagundai nuskratyti sudėtingais klausimais juos lengva ranka nurašant į vokiškas kalkes ar į klaidas, t.y. anapus mūsų klasikinio, daugiausia rytų baltų medžiaga paremto baltų kalbų gramatinio tipo įvaizdžio. Be abejo, vokiečių kalbos sintaksė veikė Abelio Willio vertimą, bet labai abejotina, kad to meto „išsilavinusių“ prūsų kalboje III katekizme paliudytos nebaltiškos konstrukcijos nebuvo vartojamos. Maža to, pati prūsų kalba, kaip rodo Vytauto Mažiulio darbai, vystėsi analitizmo link, nes dėl grynai fonetinių priežasčių, pavyzdžiui, baritoninė *a*-kamieno daugiskaitos genityvo fleksija neišvengiamai turėjo sutapti

su vienaskaitos akuzatyvo fleksija, tematinio veiksmažodžio prezenco 1 vienaskaitos asmens galūnė – su jo preterito 3 asmens ar *ā*-kamieno veiksmažodžio prezenco 3 asmens galūne t.t. Nesunku rasti pažodinius prūsų teksto ir vokiško originalo atitikmenis. Tikrai *kas perwans pralieiton wīrft prei etwerpfennien stēifon griġkan* III 75₁₁₋₁₂ atitinka *Das für euch vergoffen wirdt zur vergebunge der Sünden*. Tik ar anais laikais buvo įmanoma pasakyti prūsiškai kitaip? Savaime aišku, *prei etwerpfennien* yra kalkė, ko gero, gyvos kalbos kalkė, o ne Abelio Willio pagaminta, bet juk ne dėl jos ginčas. Transponuojant lietuvišką rekonstrukciją į prūsų kalbą, norėtuši laukti **prēi grīkun etwerpsenias = prie griekų atleidimo*. Deja, jokia vokiečių kalba nekliudė pavartoti *prēi* su genityvu, juo labiau – su datyvu, nes *būtent datyvas ir yra pavartotas vokiškajame originale!* Bet daugybė pavyzdžių liudija, kad III katekizmo vertimo metu prūsų kalbos prielinksniai iš tikrųjų smarkiai linko būti derinami su akuzatyvu (tiksliau – su *casus generalis* forma). Tad *volens nolens* akuzatyvą *etwerpfennien* reikia palikti. Panašiai ir su daugiskaitos genityvu *grīkun*, nes šis slavizmas, be abejo, baritoninis, vadinasi, jo finalė kilusi ne iš **-ōn*, bet iš **-ōn*, o tai neišvengiamai rutuliojosi **-ōn > *-ān > *-an*. Žinoma, Mažiulio teorija nėra kaip marksizmas „nenugalima todėl, kad teisinga“, bet jai nuneigti reikia konkrečios argumentacijos dėl kiekvieno jos postulato, o to, deja, per beveik 30 metų taip ir neišgirsta. Šiuo atveju reikės nuneigti teiginį, jog prūsų kalba linkusi apibendrinti (kadais) nekirčiuotą (šiuo atveju – *-an*), bet ne kadais kirčiuotą (šiuo atveju – *-un*) variantą. O jeigu tai vis dėlto tiesa, tad belieka palikti ir *grīkan*. Dabar pažiūrėkime, kuo pavorito mūsų „lituanizuotas“ pasakymas. Jis pavorito nesuprantamu *prēi grīkan etwerpsen¹an* – ano meto prūsas būtų galėjęs jį suvokti ir kaip *prie griekų atleidimo*, ir kaip *prie grieko-atleidimo* ir net (jei frazė nebaigta) *prie [...] grieką, atleidimą*.

Antra vertus, albanų kalbos pavyzdys pamoko, kaip prūσαι turėjo išeiti iš šios dviprasmiškos situacijos ir suprantamai pasakyti, ar griekas pats yra atleidimas, ar atleidimas yra grieko. Juk albanų kalboje linksniuojamas būtent artikelis ir tik jis. Vokiečių „artikelinė“ kalba, be abejo, įtakojo prūsų kalbą, bet šiuo atveju, kaip paprastai ir būna kalboms kontaktuojant, ne šiaip primetė prūsų kalbai artikelį, bet stimuliavo prūsišką „artikelio“ kaip sintaksinių santykių reiškėjo raidą: **prēi etwerpsen¹an stēisun* (variantas: *stēisan*) *grīkan*. Tai visiškai suprantamas, sintaksės požiūriu nepriekaištingas pasakymas, kuriame

„artikelio“ *stēisun* daugiskaitos genityvo forma rodo tikrąjį žodžio linksnį. Tokių pavyzdžių yra aibė, todėl tikrai apmaudu, kad vis dar reikia „išradinėti dviratį“, kuris seniai (bent jau 1910 m.) Reinholdo Trautmanno išrastas (Trautmann 1910, 207–208).

Seniai pastebėta, kad III katekizme pasitaiko ir neabejotinų baltiškų konstrukcijų, kurių pirmųjų latvių kalbos paminklų sudarytojai niekad nebūtų įstengę pavartoti. Kartojant, neva Abelis Willis paraidžiui vertė vokišką tekstą, nepraleisdamas net infinityvo dalelytės *zu = prēi* (bet plg. nacionalinį lietuvišką šedevriuką *bosanoškės pigiai parsiduoda*), duodama suprasti, neva Abelis Willis, panašiai kaip minėtų latviškų raštų vertėjai, net nemokėjo vartoti linksnių. Bet kaip jis tuomet būtų atskyręs pvz. dat. *euch* nuo acc. *euch*: *Deiws dāfe ioumas fwaian packun* III 109₁₉ vs. *as madli wans Quoitilaiti maian Grikaufnan kirdītwei* III 66₁₄? Kodėl versdamas *Christus ist von den Todten aufferwecket* – *Christus aft effe stans Gallans etbaudints*, jis nors ir supainiojęs numirusius su mirtimis, visiškai taisyklingai pavartojo prūsišką daugiskaitos akuzatyvą *stans* (ne datyvą, kuris yra originale!), o ne išvertė vokišką *den* kaip vyriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvą *stan*? Ar Mėgotas, ar ne Mėgotas, neturi jokios reikšmės, nes nagrinėjama kalbos paminklo vertė, kalbos autentiškumas. „Ištaisant“ prūsišką sintaksę pagal lietuvišką pavyzdį, ir nuo Mėgoto darbo, be abejo, nieko nelieka, nes tai, kas yra skelbiama „kalbos nemokėjimu“, nėra koks prieštaringas klaidų kratinytis (plg. minėtus latvių raštus), bet visoms be išimties paminklo vietoms (ar jos Willio, ar Mėgoto) būdinga sistema.

Pagalčiau išleidžiama iš akių ir tai, kad prūsų kalbos neva nemokėjęs (neva) vokietis, kuriam talkino neraštingas valstietis, nė su pastarojo pagalba nebūtų sugebėjęs pirmą kartą istorijoje sužymėti baltų kalboje priegaidžių vietą!

Šis įvadėlis reikalingas tik tam, kad paskatintų skaitytoją dar kartą pamąstyti apie tikrąją prūsų kalbos paminklų vertę. Kitaip ginčams dėl prūsų kalbos INSTRUMENTALIO bei kitų nepaliudytų paradigminių linksnių niekad nebus galo. Juk tie, kurie teigia, neva Abelis Willis nemokėjęs prūsų kalbos linksnių, paprastai būna įsitikinę ir tuo, kad prūsų kalbos vardažodžių *a*-kamienu gen.sg.masc. *-as* yra „vokiečių“ pagal femininum „pagaminta“ fleksija (bet plg. *Wilkaskaymen* Gerulis 1922, 201, *silkasdrūb* E 484), ir tuo, kad ne rankraštyje, bet spausdintame tekste (!) dukart (!) pavartotas brūkšnys virš raidės *ā* žymi praleistą *n*, nors trečią kartą tas pats žodis pasitaiko jau be

brūkšnio virš *a* (o tai tipiškas ilgumo ar priegaidės žymėjimo nenuoseklumas): *māim* III 79₁₉, *maim* III 81₁₉, *māim* III 107₁₅. Trys sykliai III katekizme – jau anaipol ne mažai, bet nė vieno °*manim*, deja, nėra (kažkodėl būtent šį trumputį žodį rašant, visus tris kartus prireikė taupyti brangią vietą ir naudoti brūkšnį, kuris, nors ir pasitaiko praleistajam *n* žymėti, šitokia funkcija nei šiam, nei apskritai spausdintam tekstui nėra itin būdingas). Oponentų tikslas – įrodyti, kad baltų prokalbė turėjo septynis paradigminius linksnius, kad prūsų kalboje vartoti tik keturi pagal vokiečių kalbą ir kad prūsų kalbos instrumentalis buvo toks pat, kaip ir lietuvių kalboje. Bet juk sakinyje *Jch N. neme dich N. mir zu einem Ehelichen Gemahel – As N. imma tin N. māim prei ainan Salūbin* III 107₁₅ nėra instrumentalis, vadinasi, *māim* – paprasčiausias datyvas kaip čia, taip ir kitais atvejais, kur jis pavartotas komitatyvo reikšme lygiai taip, kaip ir bet kurio kito III katekizmo žodžio datyvas, pavartotas instrumentalis / komitatyvo reikšme. Vadinasi, trys dat. *māim* pavartojimo atvejai nepateisina nei prūsiškos formos °*manim* (ir dar su kitokiu vokalizmu, nei dat. *mennei!* – žr. toliau Įvardžių sk.), nei (du atvejai) prūsų kalbos paradigminio instrumentalis rekonstrukcijos.

Belieka neabejotinas „instrumentalinis“ pasakymas ‘su savaisiais’ *fen* (*wiffan*) *fwaieis* III 119₁₅₋₁₆. Pirmiausia, *fwaieis*, ko gero, spaustuvės rinkėjo klaida vietoj **fwaiens*. Bet jei ir ne, savaime aišku, kad *fwaieis* – tikrai sintaksinis komitatyvas (instrumentalis). Lygiai taip pat neverta ginčyti, kad prievieksmiu einantis daiktavardis *Bītai* III 77₂₂ ‘vakare’ yra pavartotas lokatyviškai (*Bītai fen Signāt* ‘vakare žegnotis’) ir kad toks pat lokatyvas *wirdai* (= gr. ὄνοι ‘namie’) yra paliudytas ir konstrukcijoje *en stefmu wirdai* ‘tame žodyje’ III 97₁₇, beveik (be įvardžio formos) sutampančioje su atitinkama slaviška lokatyvine konstrukcija *кѣ томѣ слокѣ* su *-ѣ* < **-oi* = baltų **-ai*. Kadangi tas pats baltų **-ai/-ei* slypi ir lietuvių prievieksmyje *namiē*, aišku, kad ir lie. *namiē* – lokatyvas. Su ta pačia logika turime pripažinti, kad lie. *dārbi* (=? lo. *lupi*) yra genityvas (*po dārbi* = *po dārbo*) ir datyvas (*po dārbi* = *po dārbiui*), lie. *mažì* yra instrumentalis (*po mažì* = *po mažù*), o lie. *galù* (*lauko*) yra lokatyvas (= lo. *bellō*). Bet jei pabandytume tokias „linksnių formas“ pavartoti ir pasakyti lietuviškai *Joni draugas garažù dirba plaktukù* ‘Jono draugas garaže dirba plaktuku’, kažin ar būtų suprasti. Mat į lietuvišką *a*-kamiens vienaskaitos instrumentalis paradigmą sueina visi žodžiai su galūne *-u* (*Jonù, draugù, garažù,*

plaktukù), o į lokatyvo paradigmą – žodžiai su galūne *-e* (*Jonè, draugè, garažè, plaktukè*). Nei instrumentalinė galūnė *-i*, nei lokatyvinė galūnė *-ie* paradigmų nesudaro, nes tos paradigmos *jau yra sudarytos kitaip*.

Prūsų kalbos paminklų analizė rodo, kad lokatyvo paradigmą joje sudaro datyvinė konstrukcija su prielinksniu *en*, vadinasi, galūnė *-ai* paradigmos nesudaro, nes pastaroji *jau yra sudaryta kitaip*. Priimant prūsų deklinaciją tokią, kokia ji yra, tuo nereikia nė stebėtis. Artimesnė tipologinė paralelė – ne tik vokiečių, bet ir graikų kalba. Sunku patikėti, kad tai jokia sisteminė paralelė, bet A. Willio klaida. Sunku įrodyti, kad prūsų katekizmo kalboje akuzatyvinė arba datyvinė konstrukcija su prielinksniu *sen* neatstoja instrumentalio linksnio. Užtat lengva įrodyti, kad jokios vokiečių kalbos įtakos čia nesama: juk vokiečių kalboje instrumentalis niekad nereiškiamas akuzatyvinė konstrukcija su prielinksniu *mit*, jis reiškiamas tik datyvinė konstrukcija su šiuo prielinksniu. Nemokant prūsiškų linksnių bei verčiant parai-džiui *mit gutem willen*, iš kur galėjo atsirasti *fen labban quāitin* III 95₁₃? Tokių pavyzdžių vėlgi aibė. Net susidaro išpūdis, kad konstrukcijos *sen + datyvas*, kurios, teoriškai žiūrint, turėtų būti archajiškesnės, greičiau būtų kalkės, negu *sen + akuzatyvas*, nes kitaip vertėjus reikia įtarti jau ne prūsų, bet vokiečių kalbos nemokėjimu, plg. *mit allen fūnden – fen wiffamans grīkans* III 63_{16/17} bet *mit allen Heyligen – fen wiffans Swintickens* III 133₈. Taigi su prūsų instrumentaliu problemos nėra. Jokia vienaskaitos galūnė *-m* ar daugiskaitos **-ais* negalėjo atstovauti instrumentalio linksniui, nes paradigma jau buvo susidariusi kitaip.

Pačią formą pr. (*fen*) *fwaieis* = *-ais* Mažiulis laiko archaine neparadigmine „lokatyvine-instrumentaline“ (plg. sl. loc. pl. *-tχr* < **-ois-u*), sustingusia frazeologizme, kuris artimas rusų *восвояси* ‘pas savuosius’ (BS, 236, PKP, 309²⁰⁹). Kad tarp *fen* ir *fwaieis* yra įterptas sintaksiškai nepriderintas žodis *wiffan*, kalba už tai, kad parašymas *fwaieis* autentiškas ir kad kad **sen swajais* – paplitęs prūsų frazeologizmas, kuris buvo nevykusiai praplėstas žodžiu „visais“, užuot iš karto pasakius **sen wisans swajans*. Prie formos *wiffan*, matyt, prisidėjo dar ir pasakymas **sen wisan* ‘su viskuo’.

Formoje dat. *māim* galinis *-m* yra kilęs iš **-m̃* (jei galinis balsis būtų buvęs ilgas, jis nebūtų nukritęs), kuri baltai ir slavai (pailgindami ar nepailgindami) pavartojo paradigminio instrumentalio vienaskaitos ir daugiskaitos formų darybai (BS, 210–211 kt.), o germanai – daugiskaitos datyvo darybai (BS, 168, 212 kt.). Bet neįtrauktas į pa-

radigmatizacijos procesus jis juo labiau galėjo būti panaudotas ir su datyvo reikšme – įprastas „datyvinius“ formantas *-mō ‘aš’ ir ‘tu’ įvardžių paradigmoje kažkodėl nevertojamas.

Pr. dat. *māim* yra niekas kita, kaip datyvizuotas (datyviškai sukonkretintas) nenom. **mai* (žr. toliau).

Sudėtingesnis yra prūsų *a*-kamieno vienaskaitos GENITYVO klausimas. Ne kartą bandyta nuneigti fleksijos *-as* autentiškumą, suponuoti rytų baltų tipo fleksiją **-a* pagal tokius pavyzdžius, kaip pr. *butta tawas* III 47₂ (greta *buttastaws* III 73₉₋₁₀), kuris, ko gero, yra ne žodžių junginys, bet dūrinys ‘*butatėvis*’ (PKP, 262). Prūsų kalbos paminklų *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* aiškinta atsiradus dėl prūsų kalbos nemokėjimo, vokiečių kalbos įtakos ar (net ir dėl kalbos nemokėjimo) apibendrintos *ā*-kamieno gen. sg. *-as* galūnės įvedimo į *a*-kamioną. Laimei, prūsų kalbos šaltiniuose gerai paliudytas toks dūrybos būdas, kada pirmasis komponentas ne grynojo kamieno, bet genityvo formos: *Wosispile*, *Tlokunpelk*, *Sawliskresil*. Būtent toponimų bei Elbingo žodynėlio medžiaga ir atpalaiduoja nuo nereikalingų diskusijų: *Wilkaskaymen* (Gerulis 1922, 201) < pr. gen. sg. *wilkas* ‘vilko’ (plg. E 657) + *kaima-* ‘kaimas’ (plg. E 797), *silkasdrūb* E 484 < pr. gen. sg. *silkas* ‘šilko’ + *drimbis* (E 483) ‘apdangalas’ (PKP, 315).

Problemą sudaro ne prūsų *a*-kamieno daiktavardžių gen. sg. *-as* fleksijos (tiksliau – galūnės, kadangi linksnio fleksija turėtų būti *-s*, o *-a-* – kamiengalio tematinis balsis) autentiškumas, bet jos kilmė ir likimas prūsų kalbos raidoje. Jonas Kazlauskas siūlo rekonstruoti pr. *-as* < **-ase* < **-asjē* < **-asja* (Kazlauskas 1968, 173–174). Šis aiškinimas remiasi tikėjimu atitinkamos brugmaniškos rekonstrukcijos ide. gen. sg. **-osjō* nepajudinamumu. Jo silpnoji vieta – bandymas atsieti įvardinę formą pr. gen. sg. **(st)ese* nuo artimesnių formų kitose ide. kalbose. Turiu galvoje pirmiausia slavų įvardinę (v)*eco*. Kaip matyti, čia jau glūdi dvi aiškinimo galimybės. Pagal vieną prūsų kalbos *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* yra identiška tokiai pat hetitų kalbos galūnei *-as*. Kadangi pastaroji sutampa su nominatyvine, o prūsų kalbos – nesutampa dėl trumpojo balsio *-a-* iškritimo iš galūnės nom. sg. *-as*, reikia paaiškinti, kodėl tas pats balsis išliko genityvo galūnėje. Pagal antrąjį aiškinimą pr. gen. sg. *-as* < **-ase* = **(st)ese* = sl. (v)*eco*. Bet tuomet reikia paaiškinti, iš kur atsirado pr. **-se* apofoniškai = sl. **-so*. Į pastarąjį klausimą mano jau atsakyta anksčiau, būtent – tai sigmatinės galūnės archainės vokalizacijos atspindys, t.y.

atspindys epochos, kada **thamása* > **thamás* / **themása* > **themás*, **phat'ása* > **phat'ás* / **phet'ása* > **phet'ás* tipo sigmatiniams modeliams susidarant greta **thēmsa*, **phēt'sa* tipo fientyvo formų, tarp vardažodžio kamiengalio ir priesaginio formanto veikė Benveniste'o binominis santykis (žr. p. 55 kt.).

Bet juk tokios pat kilmės yra ir baltų *a*-kamieno daiktavardžių nom. sg. *-as*, kuris ne tik kad lengvai rekonstruojamas prūsų kalbai, bet net ir paliudytas: *Laiřkas* III 96_{1/2'}, *Lāiřkas* III 111_{1/2'}, *Deiwas* III 99_{14'}, *Tawas* III 47₁₀. Vadinasi, binomų atžvilgiu pirmykštė *a*-kamieno prūsų nom. sg. (*tāw*)s < (*tāw*)as ir gen. sg. (*tāw*)as struktūra buvo ta pati. Šie samprotavimai verčia grįžti prie pirmosios aiškinimo galimybės (kalbamoji prūsų kalbos galūnė tapati atitinkamai hetitų kalbos galūnei, t.y. nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as*) ir ieškoti atsakymo kitu keliu ir ne tokioje žiloje senovėje.

Kadangi sutaptinė galūnė nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as* yra galūnės ide.fient. **(a)s* atspindys (plg. anksčiau p. 79–80), reikia manyti, kad gen. sg. vak.balt. **-as*, ryt.balt. **-ō* – skirtingos paradigmaticizacijos rezultatai. Neparadigmatizuotu “gen.” **-ō* reliktu laikytume “partityvą” pr. *penēga* BPT. Jam paradigmaticizuotis, matyt, kliudė sutapimas pr. gen. *°vīrā* < **-ō* su pr. dat. **vīrā* < **-ō*. *a*-kamieno galūnė pr. dat. sg. (*sīr*)u, matyt, yra formų su **-ū* < **-ā* po lūpinių ir gomurinių priebalsių bei artroido dat. sg. masc. *stesmu* poveikio rezultats katekizmo tarmėje.

Mažiulis yra linkęs skirtingą nom. sg. *-as* ir gen. sg. *-as* raidą aiškinti kirčio poveikiu (BS, 97). Mat, *a*-kamieno vienaskaitos nominatyvo galūnė prūsų kalbos paminklų laikais buvo tik nekirčiuota, o genityvo galūnė bent oksitoninių daiktavardžių atveju galėjo turėti kirtį. Iškilus reikalui diferencijuoti nominatyvo ir genityvo linksnius (o tai darėsi būtina, akuzatyvinei kalbos sandarai išsigalint), dėl genityvo galūnės kirčiuotojo varianto buvimo vokalizmas *-as* išliko kaip būtinas genityvo galūnės požymis.

Kadangi minėti procesai iš esmės sutampa su prūsų kalbos nekirčiuotojo žodžio galo balsių redukcija, t.y. nėra seni, belieka manyti, kad epochoje prieš Elbingo žodynėlio sudarymą, t.y. bent jau prieš XIII a., *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos genityvo forma buvo tapati nominatyvo formai. Ši svarbi išvada reiškia tik viena: minėtu laiku prūsų kalbos gramatinės sandaros tipologija dar nebuvo akuzatyvinė bent daugiau, negu kadaise hetitų kalbos, kurios sintaksė kartais pasižymi ryškiais fientyvinės tipologijos bruožais.

Įvardžių deklinacijos raida

Čia pakalbėsiu daugiausia apie negimininius įvardžius.

Baltų 1 ir 2 asmenų įvardžiai labai nuosekliai išlaiko indoeuropiečių dialektams būdingą šaknų dichotomiją. Nominatyvo šaknims **e/aś*, **tu*, **me*, **iū* yra supriešintos nenominatyvo šaknys **me/a*, **te*, **nō*, **uō*. Kaip matome, 1-jo vns. asmens nenominatyvo bei 1-jo dgs. asmens nominatyvo šaknys yra tapačios, bet užtat lietuvių kalba kompensuoja šią „trūkumą“ dviskaitoje vartojama šaknimi **ue*, būdinga dar slavų, germanų, arijų, anatolų, tocharų daugiskaitos ar dviskaitos 1-ojo asmens nominatyvo formoms. Antra vertus, rytų baltų kalbos stokoja šių indoeuropietišκών nenominatyvo šaknų: 1-jo dgs. asmens šaknies **nō*, kuri paliudyta prūsų kalboje, bei 2-jo dgs. asmens šaknies **uō*, kuri pasirodo tik prūsų kalbos akuzatyve.

Kalbamoji dichotomija primena daiktavardžių kamienų supletyvumą, kuris yra susijęs su archainės deklinacijos epocha iki vėliau paplitusios fleksinės sistemos susiformavimo. Antra vertus, kažin ar galima šią šaknų dichotomiją sieti su fientyvinės tipologijos deklinacija – juk 1-asis ir 2-asis asmenys savaimė fientyvai. Paprasčiau būtų manyti, kad akuzatyvinei tipologijai susidarant, asmeniniai įvardžiai iš pradžių įėjo į deklinacijos atžvilgiu autonominių poskyrį, kuriame formantai, būdingi nekomunikantus žymintiems žodžiams (pvz., nazalinis akuzatyvo formantas), dėl semantinių priešasčių (vadinasi, vis tiek dėl ankstesnės neakuzatyvinės sandaros) neplito, todėl deklinacija ėmė vystytis kitaip, negu kitų įvardžių ir vardažodžių.

Šią mintį netiesiogiai remia ir tai, kad iš dviejų supriešintų 1-ojo daugiskaitos asmens šaknų tik viena yra „ikiindoeuropietiška“, vadinasi, tikrai priklausiusi asmeninių įvardžių sistemai ir iki naujosios deklinacijos susidarymo: 1 pl. **n-* (bet ne **u-*!) dar pasitaiko bent kartvelų ir afrazinės kalbose, tačiau 1 pl. **u-*, atrodo, yra indoeuropietiška inovacija, nes įtartina sutampa su 2 pl. **u-* (plg. 2 sg. **t-u-*). Manoma, kad šis sutapimas rodo fientyvinės (vad. „aktyvinei“) kalbų tipologijos sandarai būdingą 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvo („mes su jumis, su tavimi“) – ekskliuzyvo („mes be jūsų, be tavęs“) dichotomiją. Jei tad tam tikruose indoeuropiečių dialektuose 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvui žymėti buvo paimta 2-ojo asmens įvardžio modifikacija (galbūt be **t-*, pailginus vokalizmą, ar kaip kitaip), tai vėliau tapusi nereikalinga ši inkliuzyvinė forma buvo

panaudota nominatyvo linksniui greta buvusios ekskliuzyvinės formos su seniausia „ikiindoeuropietiška“ daugiskaitos 1-jo asmens šaknimi *n-, kuri buvo panaudota nenominatyvo linksniui (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 292–293).

Gana keistai atrodo šaknis 1 pl. *me-, kuri, be abejo, yra tapati šakniai 1 sg. *me-. Ji vartojama baltų, slavų (su pakeistu vokalizmu *mū-) bei armėnų kalbose, kuriose yra akivaizdžiai pluralizuota formantu -s, arm. -kh. Juk „mes“ nereiškia „daug aš“, nebent „aš ir tu, jūs“, o tai jau savotiškas inkliuzyvas. Šių *me- – *mes distribucija, pasakyčiau, yra beveik veiksmažodinė (plg. veiksmažodžio 1 p. sg. *-m vs. 1 p. pl. *-me). Dėl palyginti siauro paplitimo ir gana keistos semantikos baltų, slavų ir armėnų 1 p. pl. *m(e)- kažin ar nėra suplakta su atitinkamos veiksmažodžio fleksijos šaknimi.

Išvardytos baltiškos asmeninių įvardžių šaknys vakarų ir rytų baltų kalbose pasirodo nevisai tapačiuose kamienuose, kurių istorija trumpai yra tokia.

VIENASKAITA. Kaip senas veldinys greta išvardytų kamienu baltiškojoje indoeuropiečių prokalbės pakopoje egzistavo ir „datyviniai“ kamienai 1 pers. *me/ai/mi, 2 pers. *te/ai/ti, refl. *se/ai/si. Prūsų kalbai juos paliudija Grūnavo žodynėlis: *Dam thoi* [*dāmai tai ?] GrG 90 ‘duodu tau’, *pomeleis* [*pā-mi-leiz-(ai)s ?] GrG 83 ‘pa-milaižyk!’, bet Grūnavo žodynėlio duomenys, kaip matyti ir iš šių pavyzdžių, nėra pakankamai patikimi. Nors lietuvių senuosiuose raštuose 1 pers. dat./acc. *mi*, 2 pers. dat./acc. *ti*, be abejo, labai paplitusios formos, jų buvimas iš motinos pusės prūso Jono Bretkūno raštuose netiesiogiai ši tą reiškia ir prūsistikai (jų nebuvimas bent būtų leidęs įtarti, kad jų nebūta nė prūsų kalboje, bet) – plg. „Postilėje“ *at=mileifk tatai* BP II 294₉, *Dūkim ant bliudo galwa Jano krukſchtitoio* BP II 242₁₄, *Pone neimikorok tawa ruftibeie* BP II 304₈. Latvių kalboje tokių formų pėdsakai yra išnykę arba nežinomi.

Paini problema – rytų baltų (ir slavų) kamienas 1 pers. nenom. *mun-*: ž. telšiškių *mōn*, *mōnēi*, latvių augšzemniekų *mun* (greta *man!*), s. sl. *мѣноуѣ*. Jo paplitimas daro fonetinius aiškinimus neįtikinamus, o įtarti kokio nepaliudyto kamieno 2 pers. *uv- įtaką (Endzelīns 1951, 509) ar pan. yra beprasmybė. Vis dėlto Endzelīnas yra padaręs dėmesio vertą pastebėjimą: hetitų kalbos įvardis 1 pers. *ammuk* irgi turi kamieną *-mu-* (Endzelīns 1951, 509).

1-ajam asmeniui būdinga nazalinė priesaga (pr. *mennei*, lie. *manè*, la. *man*, sl. *MENE*), nepaisant tam palankios finougrų kaimynystės (plg. suo. 1 sg. *minä*, 2 sg. *sinä*), kažkodėl į 2-ąjį asmenį neprisiskverbė. Tos priesagos paslaptinę ryšį su posesyvine reikšme galbūt rodo įvardis lie. *kienō* – šia prasme didžiai reikšminga, kad apibendrinta ir į 2-ąjį asmenį bei kai kuriuos kitus įvardžius germanų kalbose, ši nazalinė priesaga pasirodo jose genityvo formose, sudarančiose (be priesagos pailgėjimo) pamatą posesyvinėms formoms (pastarosios paprasčiausia antrinės): go. 1 sg. *meina* < germ. **mīnō*, possess. *meins* < germ. **mīnaz*, 2 sg. *þeina* < germ. **þīnō*, possess. *þeins* < germ. **þīnaz*. Taigi galima spėti, kad baltogermaniškoje pakopoje nazalinė priesaga pirma pasirodė 1-ojo asmens genityve. Vėlesnis jos prisiskverbimas ir į 2-ojo asmens bei refleksyvinio įvardžio genityvą – jau savarankiška germanų inovacija.

Skirtingai nuo 1-ojo asmens, 2-ojo asmens įvardžio šaknys **tu* ir **te* iš tikrųjų yra ta pati šaknis su išplėteju ir be jo. Vakarų baltų ir slavų kalbose 1-ojo asmens nazalinę priesagą alomorfiškai atitinka 2-ojo asmens priesaga su šaknimi ide. **bh* (Vedų तुभ्य *tubhya*, lo. *tibi*), pasirodanti lygiai tose pačiose pozicijose, kaip 1-ojo asmens nazalinė priesaga:

	nazalinė priesaga		priesaga su šaknimi <i>*bh</i>	
	prūsų	s. slavų	prūsų	s. slavų
nominatyvas	–	–	–	–
genityvas	–	+	–	+
datyvas	+	+	+	+
akuzatyvas	–	–	–	–

Priesagos **bh* nebuvimą rytų baltų kalbose kompensuoja šaknies **tu* ablautas: nulinį (pailgintą ar nepailgintą) šaknies vokalizmo laipsnį nom. **tū* atitinka pilnasis laipsnis nenom. **teu/tau*. Pastaroji šaknies forma neturi nieko bendra su kamienu **te-b-*, kuris nebent pasižymi tokia pat vokalizmo kokybinė kaita **teb-/tob-* slavų kalbose.

DAUGISKAITA/DVISKAITA. 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių daugiskaitos nominatyvo formas visi baltai pasidarė vienodas: **mes*, **iūs*. Vokalizmo pailgėjimas ar metatonija tai jau palyginti vėlyvos raidos rytų baltų kalbose reiškiniai. Painesnės kilmės yra

nenominatyvo formos. 1-ojo asmens šakninis **n-* daugiau (ištiesai lietuvių ir latvių kalbose) ar mažiau (prūsų kalbos akuzatyve) pakeistas šakniniu **m-*. Pakito ir vokalizmas – apie jo pirmykštę kokybę galima spręsti tik iš lo. *nō-s*, *nō-bis* etc. Toks pat turėjo būti ir 2-ojo asmens vokalizmas (lo. *vō-s*, *vō-bis* etc.), kurį netiesiogiai atspindi pr. acc. pl. *wans*. Slavų acc. pl. s. sl. 1 pers. *нѣ*, 2 pers. *кѣ*, matyt, atoninės formos, nes sutampa su enklitikais dat. pl. s. sl. 1 pers. *нѣ*, 2 pers. *кѣ*. Tai leidžia abiem atvejais rekonstruoti pirmykštės formas nenom.pl. (balt.-) sl. 1 pers. pl. **nōs*, 2 pers. pl. **uōs*, kurios pvz. atitinka atonines (nepailginto šaknies vokalizmo) s.i. encl. nenom. (gen./dat./acc.) *н*: *nas*, *в*: *vas*.

Nenom. 1, 2 pers. pl. **nōs*, **uōs*, turėjo būti vartojamos analogiškai, kaip ir nenom. 1, 2 pers. sg. **mei*, **tei*, refl. **sei* (žr. anksčiau), t.y. (kaip ir s.i. *н*: *nas*, *в*: *vas*) galėjo atstovauti visiems nenominatyvo linksniams, o vėliau, paradigminėms formoms susidarant, ėmė išitvirtinti enklitinėje pozicijoje greta naujesnių ortotoninių paradigminių formų, t.y. liko neparadigmėmis „datyvinėmis“ formomis.

Prūsų kalbos akuzatyvinė forma, matyt, turi finalę, priderintą prie *a*-kamieno galūnės acc. pl. *-ans*.

Galinis **-s* baltų ir kitų indoeuropiečių dialektų formose **nōs*, **uōs* tai, be abejo, pluralinis sigmatinis formantas, kurio nebūta dviskaitos formose (plg. sl. 1, 2 pers. du. *na*, *va* < **nō*, **uō*).

Seniai pripažinta, kad vokalizmas 1 pers. lie.-la. *mū-*, pr. *nū-* yra atsiradęs dėl 2 pers. balt. **iū-*. Be to, tradiciškai manyta, kad 2 pers. balt. nenom. **iū-* yra perdirbinys iš **uō-* pagal nom. **iūs* (plg. Stang 1966, 255). Tai, suprantama, tik paviršutiniškas reiškinių paaiškinimas, nesigilinant į priežastis ir net nebandant jų ieškoti bendrame baltų-slavų kontekste. Jei prūsų kalboje paliudytos abidvi 2-ojo asmens šaknys balt. **iū-* ir **uō-*, tai tarp rytų baltų ir slavų tarsi papildomoji distribucija: lietuviai su latviais turi tik šaknį **iū-*, slavai – tik **uō-*. Seniai pripažinta, kad sl. 2 pers. nom. pl. *vy* yra iš akuzatyvo atėjusi forma, bet tai tik fakto konstatavimas. Visus šiuos procesus lėmusias priežastis gana paprastai atskleidė Vytautas Mažiulis dar prieš 26 metus.

Tiek baltų, tiek slavų vieno 2-ojo asmens kamieno pakeitimą kitu kamieniu sukėlė fonetinis inicialinio sonanto silpnumas tam tikrose pozicijose, būtent: baltų **u* prieš **ō* (kai nebuvo morfologiškai palaikomas, nebuvo „M-stiprus“) ir slavų **i* prieš **i* < **y*.

Krinta į akis, kad prūsų kalboje šaknies **u-* kamienas išlieka tik daugiskaitos akuzatyvo linksnyje (*wans*). Turint galvoje, kad tai nenominatyvo kamienas, reikia manyti, kad kadaise jis turėjo būti taip pat genityvo ir datyvo formose.

Visos nenominatyvo formos turėjo prasidėti samplaika **uō*, tačiau tokie pavyzdžiai, kaip lie. *šuo* < **š(u)uō-n*, lie.-la. dial. *duo* 'du' < **d(u)uō* rodo, kad pozicijoje prieš **ō* baltų **u* nyko. Nurodytais atvejais jokios morfologinės priežastys tam netrukdė, nes kamienai pasižymėjo didesniu (plg. gen. **šu-n-es*) ar mažesniu (plg. gen. **d(u)uei-ōn*) supletyvumu. Kadangi 2-ojo asmens įvardis supletyvus (kamienas nom. **iū-* yra kitoks), nebuvo kliūčių **u* nykti prieš **ō*.

Tačiau **u* netekimas reiškė šaknies praradimą. Kadangi nei pati daugiskaita, nei dviskaita nenyko, į nenominatyvo formose prarastoj šakninio **u* vietą buvo pasiskolintas nominatyvo formų šakninis **i-*. Taip pasikeitė balt. acc. du. (**uō*>) **ō* į balt. nom.-acc. du. **iū* (plg. lie. nom.-acc. du. *jūdu*) ir inicialiniais balt. (**uō-* >) **ō-* į balt. **iū-* visais kitais atvejais, išskyrus daugiskaitos akuzatyvą. Praprūsų dialektuose daugiskaitos akuzatyvas anuo metu jau buvo pakeistas pavidalu **uans* (žr. anksčiau), todėl čia šakninis **u* (jis buvo ne prieš **ō*) išliko (plg. Mažiulis 1970, su tuo nereikšmingu skirtumu, kad rekonstruojamas įvardžio daugiskaitos akuzatyvas iš pat pradžių turėjęs nazalinį formantą *n*, o tai, mano manymu, neįmanoma tiek dėl to formanto daiktavardinės kilmės – į gimininius įvardžius ir į būdvardžius jis apibendrinamas unifikuojant deklinacijos paradigmas, – tiek dėl jo datyvinės reikšmės, kurią liudija atitinkamas slaviškas enklitinis įvardis *кѡ*). Rytų baltų dialektuose tokio daugiskaitos akuzatyvo formos pakeitimo nebuvo (beje, tai tik įrodo, kad rytų baltų *a*-kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvas niekad neturėjo nazalinio **n!* – plg. anksčiau p. 107–108) ir **u* prieš **ō* turėjo išnykti.

Rytų baltams atstatyti daugiskaitos akuzatyvo šaknį pasiskolinant ją iš daugiskaitos nominatyvo **i-ūs* buvo sunkoka, nes „šitokia (**i-* + **ōs* >) **iōs* būtų sutapusi su įvardžio 'jis' acc. pl. forma. Ji (t.y. **i* + acc. pl. **ōs* > **iōs*) gal kur tarmėse „nuėjo“ į nom. pl. (čia ji nesutapo su įvardžio 'jis' nom. pl. forma), plg. raštų formą nom. pl. *juos* 'jūs' (Mažiulis 1970, 337¹⁷). Todėl ne šaknis buvo pasiskolinta, bet pati daugiskaitos nominatyvo forma **iūs*, „veikiama *u*-kamienės acc. pl. (**-ūs* >) **-ūs*, pasidarė r. balt. nom.-acc. pl. **iūs*“ (Mažiulis 1970, 335).

1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių nenominatyvo formoms iš pat pradžių turėjus vienodą šaknies vokalizmą **ó*, pastarojo pakeitimas į **ú* 2-ojo asmens formose automatiškai sukėlė tokį pat pakeitimą 1-ojo asmens formose: **nó* > **nú*.

Slavų dialektuose vyko šiek tiek priešingas procesas. Forma „sl. nom. pl. **iús* (= balt. **iús*) vėliau negalėjo išlikti: ji išvirto į sl. (**iús* > **iy* >) **ii*, t.y. sutapo su įvardžio 'jis' forma sl. nom. pl. **ii* 'jie'; iš to nebesunku suprasti, kodėl atsirado sl. nom.-acc. pl. *vy* 'jūs, jus'. Formos sl. nom. pl. (**iús* > **iy* >) **i* a) šakninis **i*-, veikiamas kitų formų šakninio **v*-, nesunkiai galėjo būti pakeistas į **v*-, o b) jos balsis **i*, atsidūręs prieš neįtartinę **v*-, galėjo išvirsti į sl. **v* (be to, vienu ir kitu atveju veikė ir sl. acc. pl. **vy*). Šitaip sl. nom. pl. (**iús* > **iy* >) **ii* galėjo būti perdirbta į sl. nom. pl. **vy*./.../ Slavuose forma sl. acc. du. **uó* (= balt. **uó*) > **uā*, kaip kad baltuose, išnykti negalėjo (sonantas sl. **u* niekur nenyko). Bet čia negalėjo išlikti sl. nom. du. **iū* (= balt. **iū*), nes ji, virsdama į sl. nom. du. (**iū* > **iy* >) **ii*, sutapo su sl. nom. pl. (**iūs* > **iy* >) **ii*: tuo metu, kai vietoj sl. nom. pl. **ii* atsirado sl. nom.-acc. pl. **vy* (žr. anksčiau), pagal tai vietoj sl. nom. du. **ii* lengvai galėjo atsirasti ir sl. nom.-acc. du. **vy*; dėl to ir pati sl. acc. du. (**uó* >) **uā* turėjo pasidaryti sl. nom.-acc. du. **uā*. Šitaip, man rodos, aiškintinas tas faktas, kad senovės slavų raštai turi ne tik nom.-acc. du. *va*, bet ir nom.-acc. du. *vy*. Visa tai savo ruožtu rodo, kad slavai iš pradžių bus turėję sl. nom. du. **iū* resp. acc. du. **uó* ir sl. nom. pl. **iūs* resp. acc. pl. **uōns* (Mažiulis 1970, 335–336; kaip minėjau anksčiau, rekonstrukcijai acc. pl. **uōns* nepritariu, turėjo būti acc. pl. **uōs*).

Lietuvių kalba

Prūsų ir slavų kalbų 1-ojo asmens daugiskaitos nenominatyvo kamieno inicialinio priebalsio *n*- vietoje lietuviai ir latviai turi *m*-. Koku keliu vyko šis pakeitimas, geriau parodo su latvių kalba susijusi medžiaga, todėl šį klausimą svarstysiu atitinkamame poskyryje vėliau.

Linksniavimo galūnių atžvilgiu labai logiškos lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos atspindi toli gražu ne dažniausią iš visų lietuvių kalboje vartojamų modelių. Pavyzdžiui, vien tik rytų ir pietų aukštaičiams yra būdingos šios paradigmos (transponuojant į literatūrinę kalbą):

nom. sg. (visame plote) *àš*, (rytų aukštaičiuose be pietinės dalies) *āš*,
gen./acc. sg. *màni/manì* (Ps Berklainiuose, Rk Aukštadvaryje, Mlt Joniškyje),
gen./acc. sg. *màŋ/mañ* (rytų aukštaičių šiaurėje Kupiškio–Salamiesčio–Rokiškio trikampyje),
gen./acc. sg. (šiaurėje, apie Panevėžį–Ukmergę, apie Trakus ir Vilniaus kampe) *manē*,
gen. sg. (šiaurėje) *manęs/manę*, (pietuose) *manē*,
dat. sg. *mán*, (tarp Ukmergės–Rokiškio–Utenos pasitaiko dar) *mānie*,
acc. sg. *màŋ/manì* (šiaurinėje rytų aukštaičių dalyje), *màni/manì* (pietų aukštaičiuose),
acc. sg. *mañ* (visame rytų aukštaičių plote),
acc./gen. sg. [žr. *gen./acc. sg.*],
instr. sg. *mānim* (šiaurėje), *maniñ* (pietuose),
iness. sg. *manỹ*, (pasitaiko dar) *manỹj* (šiaurėje), *manij* (pietuose),
ill. sg. *maniñ* (Antakmenėje, Labanore, Linkmenyse, Ceikinėliuose),
adess. sg. *manì(ñ)p*, *manim* (Dieveniškėse, Zieteloje, Lazūnuose), *manipo* (Lazūnuose)
adess. sg. *maniñt* (Ign Motiejūnuose, Zieteloje),
adess. sg. *manì(ñ)k* (Gervėčiuose),
all. sg. *manęs(p)* (Lazūnuose), *manėp* (Kamojuose Baltarusijoje),
nom. pl. *mēs, mās, mēs, jūs* (apie Biržus ir Panevėžį–Kupiškį pasitaiko dar *jūs*, tas pats Zieteloje ir Pelesoje! – plg. anksčiau dėl kamienų raidos), **gen. pl. (possess.-attr.)** *mūsų (mūsu)*,
gen. pl. (possess.-attr.) *mùs* (Dieveniškėse), kt. (žr. toliau tekste),
gen. non-possess./acc. pl. *mumę* (nepalyginti rečiau, negu *gen./acc. sg. manē!* – Pandėlyje),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (prie Gelvonų),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (tik Biržų palatvėje Kuldūnuose),
gen. non-possess. pl. *mumę* (Šr Neveronyse, Palomenėje, Žasliuose),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *muñ* (Kp Noriūnuose),
gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *muñ* (Kupiškyje),
gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *mùm, múm* (Papilyje, Skapiškyje),
dat. & dat./instr. pl. *mùm, múm* (visame plote!),
dat./instr. pl. *muñ* (Palatvėje apie Rokiškį),
dat. pl. *mumì* (labai retai pietuose),
dat. pl. *mùmi* greta *instr. pl. mumì* (gana dažnai pietuose),

dat./instr. pl. *mumì, mùmi* (sporadiškai pietuose),
acc. pl. *mumì* (Dusetose, Vyžuonose, Deguliuose, Šr Neveronyse greta *mumìs*, Palomenėje, Žasliuose, Semeliškėse – šiaurėje dažnai greta trumpinio *muñ*),
acc./instr. pl. *mumì* (Svėdasuose greta *muñ, mumus*, An Čekonyse greta *muñ*, Gelvonuose greta *mumę, mumìs*)
acc. pl. *mumus* (į šiaurę nuo Rokiškio, Svėdasuose greta *mumì/muñ*, Ramygaloje, Vidiškiuose, Siesikuose),
acc. pl. *mumìs* (prie Jotainių–Raguvos, greta *mumì, mumę* Gelvonuose, Šr Neveronyse greta *mumì*, Maišiagaloje)
acc. pl. *mus* (išskyrus pačią šiaurę, sporadiškai visur, ypač rytiniame trikampyje nuo Anykščių iki Baltarusijos),
instr. pl. *muñ* (šiaurinėje rytų aukštaičių ploto pusėje),
instr. pl. *mumì* (nesutrumpinta forma į pietus nuo *muñ*, dažnai eina su dat. *mùm* arba *mùmi*),
instr. pl. *mumìs/mùmìs* (išmėtyta po visą plotą į pietus nuo Grybulių prie Troškūnų, bet dažnumu pastebimai nusileidžia formai instr. pl. *mumì/muñ*),
iness. pl. visų dažniausia *mumys(e)* (pačiuose pietuose – su *-sa*), šiaurėje kai kur *mumỹ*,
iness. pl. *mumės(e)* (sporadiškai šiaurėje bei prie Kaišiadorių),
iness. pl. *mūsuos(e)* (apie Dieveniškės),
iness. pl. *mūsū* (apie Ramaškonis Baltarusijoje),
iness. pl. *mūsa* (Lazūnuose),
ill. pl. *mumýsna(n)* (Labanore–Linkmenyse),
ill. pl. *músun* (Tverėčiuje–Adutiškyje),
adess. pl. *mūsùk* (Labanore–Linkmenyse, Tverėčiuje–Adutiškyje, Šumske, Gervėčiuose),
adess. pl. *músp/k* (Lazūnuose, Zieteloje),
adess. pl. *múspì* (Kamojuose ir Zieteloje Baltarusijoje),
adess. pl. *músi(ñ)p* (Zieteloje),
adess. pl. *músem(p)* (Lazūnuose),
adess. pl. *mūsùñk* (Gervėčiuose)
all. pl. *músuñ(p)* (apie Dieveniškės, Lazūnuose), *músumpi* (apie Dieveniškės).

Čia pateikiau tik visas pagrindines, istorijai svarbesnes formas be įvairių nereikšmingų naujadarų (kaip gen. pl. *mūsio*, dat. pl. *mumūmi*, instr. pl. *mumaĩs*, postpozicinių dalelyčių, pan.) ar fonetinių variantų

(*taimì* ir *maimì* pagal *taimì*, *saimì*). Greta pateiktų rytų ir pietų aukštaičių paradigmu, imant jas kartu su literatūrinėmis paradigmomis, vakarų aukštaičių ir žemaičių paradigmos nepasižymi dar kokiomis nors ypatingomis, deklinacijos istorijai svarbiomis formomis, todėl dėl vietos stokos nėra itin didelio reikalo suminėti viską. Svarbiausia, kad pateikta medžiaga akivaizdžiai rodo iš vienos pusės daugelio teoriškai laukiamų fleksijų praktišką nebuvimą (pvz. dat. pl. *mum(u)s*, plg. dar formos instr. pl. *mumis* nedominavimą), iš kitos – fleksijų buvimą „ne savoje vietoje“ (plg. acc. pl. *mumus*, *mumis*).

Apžvelgdamas formų raidos tendencijas lietuvių kalbos tarmėse, Z. Zinkevičius mini: 1) daugiskaitos persiformavimą vienaskaitos pavyzdžiu (pvz. gen./acc. *mumė* pagal *manė*, instr. *mumiñ*, *jumiñ* pagal *maniñ* ir naują *mumiñ*, gen. *mumės* pagal *manės*, acc. *mume* pagal *manė*, iness. *mumỹ*, *mũsỹ* pagal *manỹ*, adess. *mūsìp* pagal *manìp* t.t.), 2) vienaskaitos persiformavimą daugiskaitos pavyzdžiu (pvz. acc. *manì* pagal acc./instr. *mumì*), 3) daugiskaitos kamienų suvienodėjimą (pvz. gen./acc. pl. *mum-*, acc./instr. pl. *mum-*), 4) daugiskaitos 1-ojo ir 2-ojo asmenų supanašėjimą (pvz. *mės* pagal *jūs*), 5) daiktavardinės fleksijos skolinimąsi (pvz. instr. pl. *mumaiš*) (Zinkevičius 1966, 294–297; konkrečius Zinkevičiaus pavyzdžius teko truputį apriboti pagal mano surinktus duomenis; be to, ne visų Zinkevičiaus pateiktų formų atsiradimą aiškinu daugiskaitos ir vienaskaitos sąveika – žr. toliau).

Dauguma Zinkevičiaus išvardytų procesų iš tikrųjų veikė, tik kyla abejonių, ar tikrai dialektuose margas šių paradigmu vaizdas yra pirmųjų „taisyklingų“ „suvalkietišku“ paradigmu vėlesnio persiformavimo rezultatas. Ar tos „taisyklingosios“ iš viso egzistavo? Į šį klausimą atsakytume teigiamai tik tuo atveju, jei bent ir latvių kalbai pavyktų rekonstruoti tą pačią „suvalkietišką“ sistemą. Bet ir latvių kalboje nėra jokio pagrindo kildinti pvz. dat. pl. *mums* iš **mumus*, o ne iš dat. pl. **mumis*, kuris irgi yra paliudytas. Net ir visai „lietuvišką“ formą la. *manim* vis dėlto yra ne instrumentalinė, o datyvinė, galinti būti kilusi datyvizavus (datyviškai sukonkretinus) pirmykštę nenom. („dat.“) **mani* (žr. toliau poskyryje apie latvių kalbą). Apie pr. dat. *māim* neva iš instr. **manim* jau kalbėta. Prūsų kalbos negimininių įvardžių paradigmos juo labiau nepasiduoda jokiam „suvalkietinimui“.

Viena painesnių lituanistikos problemų yra lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose dažnos vienaskaitos formos *manì* (*tavì*, *savì*) kilmė. Ši forma vartojama genityvui ir akuzatyvui reikšti

visame rytų aukštaičių plote, kur ji skiriasi nuo formos *manĩ* (*tavĩ*, *savĩ*) < *-en, vadinasi, negali būti iš jos kilusi. Įtarti ją kilus iš archainės „dat.“ **manei/i* kliudo dvi aplinkybės: 1) oksitoninis kirtis, 2) datyvui reikšti vartojama kaip tik triviali „taisyklinga“ baritoninė sutrumpinta forma *mán* < *manie*/**mani* < **manei/i*. Todėl geriausias iki šiol aiškinimas, be abejo, priklauso Zinkevičiui: singularinė *manì* padaryta pluralinės *mumì* pavyzdžiu (Zinkevičius 1966, 295).

Spėjant, kad pietų aukštaičių distribucija dat. pl. *mùmi* greta instr. pl. *mumì* vėlyva ir kad pirmąją padėtį labiau atspindi retesnės pietų aukštaičių formos dat./instr. pl. *mùmi*, *mumì*, nesunku įsivaizduoti, kad tą patį atspindi visa rytų aukštaičių formų *mùm* ir *muĩ* gausybė: jos visų pirma reiškia datyvą ir instrumentalią, be to, (visaip kombinuojant su pastaruoju ar atskirai) – akuzatyvą ir net genityvą.

Nereikia nei išvalgumo, nei išradingumo sugretinant 1) formą *mumì* su forma *mumìs*, 2) abidvi su atitinkančiomis daiktavardinėmis instrumentinio fleksijomis.

V. Mažiulis yra priėjęs prie išvados, kad fleksija balt.-sl. instr. sg. **-mi* iš pat pradžių turėjo trumpąjį balsį (s. sl. *пкѣмѣ* – vadinasi, jo siaurumas vakarų bei šiaurės žemaičiuose rodo vėlesnę pailginimą pagal daugiskaitą), supriešintą ilgajam balsiui fleksijoje balt.-sl. instr. pl. **-mī* (s. sl. *пкѣми*). Pastaroji gavusi papildomą pluralizatorių **-s* jau tik baltų (bet ne slavų) dialektuose (BS, 165–168, 209–211). Tokiu būdu rekonstruojamos dvi fleksijos balt. pl. **-mīs* (naujesnė) ir balt. pl./du. **-mī* (senesnė). Dalyje lietuvių tarmių forma **-mīs* iš viso nebuvo susidariusi (matyt, kaip ir slavų dialektuose) – pietų aukštaičiams yra būdinga būtent fleksija **-mī*, vartojama ne tik instrumentaliui, bet ir datyvui reikšti su tokia pat kirčio distribucija, kaip ir dat. *mùmi* – instr. *mumì* atveju. Vadinasi, čia įvardis neturėtų skirtis nuo daiktavardžio. Vis dėlto jis skiriasi, nes acc. pl. *mumì* (kaip ir *mumìs*, nors pastarasis, bet anaipatol ne *mumì*), galėtų būti paaiškintas bent *i-* kamieno galūne acc. pl. *-is*) yra beviltiškai „netaisyklingas“, neturintis jokios atramos įprastoje fleksijų sistemoje. O juk neva pagal *mumì* padarytoji singularinė forma *manì* būdinga būtent akuzatyvui!

Kiek lengviau yra paaiškinti singularines formas su nazalizacija, t.y. *manė* ir *manės* (pastaroji dar ir literatūrinė). Daug archajiškesnėmis laikau vakarų aukštaičių tarmėse, Daukšos Postilėje, Bretkūno postilėje paliudytą formą gen. *mane* ir tik Garliavoje bei Semeliškėse, taip pat Sirvydo (su *-ė(s)* > *-ĩ(s)*!) ir kituose senuosiuose raštuose paliudytą formą

gen. *manes*. LKG I 648 dar nurodo tautosakinę formą all. *manesp* Čb. Pirmoji atitinka sl. *MENE*, antroji gali būti suvokta kaip pirmosios perinterpretacija pagal konsonantinio kamieno daiktavardžių gen.sg. (*šun*)es. Tai leidžia įsivaizduoti maždaug tokią raidą.

Dar baltogermanų epochoje genityvui reikšti prie 1-ojo viena-skaitos asmens kamienų nenom.**me* (apofoniškai **ma*) ir **mei* buvo jungiamas elementas *-*na/e*, germanų dialektuose vėliau išplatintas ir į 2-ąjį bei refleksyvinį kamienus (žr. anksčiau). Susidariusi 1-ojo asmens forma gen. **mane*/**mene* buvo baltoslaviška (dėl jos buvimo praprusuose žr. atitinkamą poskyrį toliau). Dėl kol kas neišaiškintų priešasčių elementui *-*na/e* nepatekus į 2-ąjį bei refleksyvinį kamienus, dalyje dialektų atitinkama genityvinė forma buvo sukurta 2-ajam asmeniui iš kamienui **tū* apofoninio **ta/eu*, prijungus prie pastarojo *-*e* pagal 1-ojo asmens gen. *(*men*)e: gen. **taue*/**teue*, o pagal pastarąjį susikūrė ir gen. refl. **saue*/**seue*. Kituose dialektuose (periferinių baltų dialektų vakariniame areale, iš kurio, pagal Mažiulį ir Toporovą, yra išriedėjusios vakarų baltų ir slavų kalbos) atitinkama 2-ojo asmens genityvo forma buvo sukurta panaudojus kamieną **te* (apofoniškai **ta*) su *-*na/e* elemento vietoje prilipdytu elementu *-*bh-* bei tuo pačiu galiniu *-*e* pagal 1-ojo asmens genityvo formos finalę: **tabhe*/**tebhe* resp. gen. refl. **sabhe*/**sebhe*.

Greta naujosios gen. **mane*/**mene* buvo tebevartojamoms ir sinoniminės nenom.(= gen./dat.) **mei*, nenom.(= gen./acc.) **me*, o kadangi formų **taue*/**teue*, **saue*/**seue* ar **tabhe*/**tebhe*, **sabhe*/**sebhe* atsiradimas greta formos **mane*/**mene* savaime reiškė naujo kamieno **man-*/**men-* abstrahavimą, atsirado ir kontaminuotų naujų formų: dat. **manei*/**menei*, (dalyje dialektų) acc. **mane*/**mene* (slavų forma gen. *MENE* galėjo patekti į akuzatyvą ir dėl sintaksinių priešasčių).

Reikia vėl ir vėl pabrėžti, kad įvardžių deklinacija formavosi savo keliais, daiktavardžių deklinacijos formavimosi veikiamą, nes pagrindinės priešastys, kurios lėmė daiktavardžių linksniavimo pertvarkymą, buvo semantinės sintaksinės, susijusios su kalbos sandaros evoliucija nuo neakuzatyvinės tipologijos į akuzatyvinę. Asmeniniai įvardžiai priklausė tik fientyvų semantinei klasei, nes reiškė komunikantus, todėl joks sintaksinis jų supriešinimas, daiktavardžiuose vėliau išriedėjęs į nominatyvo–akuzatyvo priešpriešą, kalbos sandaros kitimo pradžioje buvo neįmanomas. Jų posistemis paprasčiausiai derinosi prie struktūros, kuri, juos aplenkdamą, vystėsi daiktavardžiuose. Todėl, kai dėl daiktavardžių sistemos poveikio ir jų pavyzdžiu, dalyje dialektų

1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) gen./acc. **mane* (ne v.balt./sl. **mene!*), dat. **manei* (ne v.balt./sl. **menei!*) pagrindu susikūrė atitinkamų kamienų neva akuzatyvinė forma su nazaliniu formantu acc. **manen* (ne v.balt./sl. **menen!*) resp. acc. **tauen/*teuen, *sauen/*seuen* (slavuose neužfiksuota), ji dėl bendrų genityvo–akuzatyvo formos bei nenominatyvo (→ enklitinių) formų atsirado ir genityve: gen. **manen* resp. gen. **tauen/*teuen, *sauen/*seuen* (slavuose neužfiksuota). 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) genityvo formą **mane*, abstrahavus kamieną **man-/*men-*, tuo tarpu veikė ir atitinkamo konsonantinio kamieno **-men* daiktavardžių genityvo forma, dėl kurios atsirado dar vienas 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) formos dialektinis variantas gen. **manes*. Pagaliau pastarojo ir gen. **manen* kontaminacijos dėka atsirado ir 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) „suvalkietiškas“ gen. **manens*.

Iš daiktavardžių atėjo ir polinksnis **-pei > *-pie > *-p(i)*. Kaip kalbėta, postpozicinių vietininkų paradigmaticizacija – gana vėlyvas (po rytų baltų dezintegracijos) dalykas. Ilgą laiką 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) dat. **manei* (/ **mani* pagal konsonantinį kamieną) turėjo atlikti ir neparadigminio „lokatyvo“ (resp. „adesyvo“) funkcijas. Besijungiant prie šios formos polinksniui **-pei*, atsirado 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) adess. *maniep(i)/manip(i)*, kuris dėl adess. *tamp(i)* poveikio vėliau kai kur įgavo ir formą *manimp(i)*.

Kaip kalbėta, prieš polinksnio **-pei* prisijungimą prasidėjo intensyvesnė rytų baltų dialektų dezintegracija. Jau po to vyksta šiuolaikinių paradigmų susiformavimas, įvedant į negimininių įvardžių paradigmas inesyvo, instrumentalio, ilatyvo ir alatyvo formas daiktavardžių paradigmų pavyzdžiu (ko gero, net kartu su jomis). Kaip minėta, iki susiformuojant paradigmam inesyvui, jo funkciją atliko neparadigminis „loc.“ **manei/i*, vartotas ir adesyvo reikšme. Pastarojo reliktai – adess. *manik* Gervėčiuose, pl. *mūsuk* Gervėčiuose, Šumske, kur *-k* tikriausia tapatu encl. *-gu, -gi* (plg. adess. pl. *musg* DP 349₈).

Įdomu, kad paradigminis adesyvas susiformavo anksčiau, negu paradigminis inesyvas, nes panašiai kaip ir jam pagrindą sudaręs neparadigminis „lokatyvas“, jis dar geroką laiką galėjo reikšti ir inesyvą. Tai paliudija senieji raštai: *Tas kraus tavip brągus esti* MK 56₁₂ (*tavip 'tavyje'*), *Er nede=ge fchirdis mufu muſip* BP II 19₈ 'Nonne cor nostrum ardens erat *in nobis*' Lk 24 : 32, *id tawimp giwi butumbim* 'byfmy *w to=bie* žywi byli' PK 132₁₀, *Aß efmí T-wieþ / ir T-was maníp* DP 259₁₁ 'Ego in

Patre, et Pater *in me* est' Jn 14 : 10, 11, *mufpi pačiofe rundasi 'w nas* fāmych nayduie fie' PS II 60₅.

Pastarasis pavyzdys (*mūspi pačiuose*) rodo, kad negimininių įvardžių deklinacijos paradigmos savo raida atsiliko ir nuo visų kitų įvardžių (*pačiuose*), kurie ėjo kartu su daiktavardžiais:

tiems patiems linksniams reikšti
gimininiai įvardžiai galėjo vartoti
! skirtingų linksnių fleksijas !

Ši aplinkybė itin krinta į akis nagrinėjant daugiskaitos formas. Jose ryški linksninė fleksijų sinonimija (pvz. gen., dat., acc., instr. *-mus*, *-mis*, *-mi* ar pan.) liudija jas besilipdžius prie vieno linksnių atžvilgiu poliseminio nenominatyvinio kamieno. Minėto adesyvo atveju paliudytas labai archainis poliseminis nenominatyvo kamienas *mūs*. Kauniškiai ir vilniškiai vartoja gen. pl. *mūs*, *jūs*, o tai gali būti dėl vienokios ar kitokios nefonetinės priežasties sutrumpintos formos (plg. Zinkevičius 1966, 114), nors šiaip gen. pl. *mūs*, *jūs* pasitaiko ir tose tarmėse, kuriose vienskiemenių žodžių akūtas nėra patyręs metatonijos, pvz., Liubave (fem. instr. sg. *tāj*, acc. pl. *tāis*), Adutiškyje, Tverėčiuje (instr. sg. *tuo*, acc. *tuos*), Šakynoje (instr. *tāj*). Tačiau apie Mauručius–Garliavą yra vartojamos gen. pl. *mūs*, *jūs* su metatonija, kuri lyg ir rodo, kad šios formos iš pat pradžių buvo vienskiemenės (kad priegaidė kažkodėl priderinta prie nom. pl. *jūs*, nėra itin įtikinamas spėjimas). Svarbiausia, kad Dieveniškų šnektoje yra vartojama forma gen. pl. *mūs* (Lipskienė–Vidugiris 1967, 199), kuri tegali būti kilusi tik iš **mūs*, bet niekaip ne iš **mūsų*. Be to, senuosiuose raštuose užfiksuotas ir dat. **mūs*: *meylingay mus duofi fawe 'iz fie tāk uāfkāwic dawaļ nam'* PK 128₇. Kad tai galbūt nėra korektūros klaida, pasako latvių kalbos dat. *mūs* Lizume, Cīrgaliuose, Palsmanėje, Tirzoje, Mēryje, Birzgalėje, Vecpiebalgoje, Jaungulbenėje, Druvienoje, Andrupinėje kt., kurio atsiradimą Endzelynas pusiau abejodamas („varbūt radās, piem., kāds“) bando aiškinti pagal lygtį su vienaskaita (Endzelīns 1951, 515). Kaip kalbėta, s. sl. dat./acc. *nm* < **nōs*, o tai remia spėjimą, kad nenom. **nōs* eventualiai galėjo egzistuoti ir rytų baltų dialektuose: **nōs* > **nūs* > *mūs*.

Daiktavardžių deklinacinei sistemai persitvarkant naujo tipo sintaksiniamis santykiams perteikti, negimininių įvardžių sistema ilgą laiką dar galėjo išsiversti su dviem–trimis formomis, iš kurių viena (pvz. **mes*) buvo asocijuojama su nominatyvo linksniu, kita (pvz. **nō-s*) – su

visais kitais linksniais. Kalboje vykstant paradigmuų unifikacijai, prie paties kamieno (pvz. dat./acc./instr. **nó-*) galėjo būti sporadiškai lipdomos skirtingų linksnių fleksijos (pvz. dat. **-mó*, acc. **-ns*, instr. **-mí*), kūrėsi ir asociacijos su daiktavardžių deklinaciniais kamienais – plg. *manès* pagal *šunès* ar šakninio balsio asociaciją su kamiengaliu *-u* bei trumpėjimą (≥ **númís* ≥) **mūmís* ≥ **mumís* pagal **sūnumís*.

Kadangi greta galūnes dat. **-móns*, instr. **-mís* prisijungusios šaknies dat./instr. **nú-* dar buvo vartojama ir (enklitinė) forma nenom. **núš* ≥ *mús*, tai forma **númís* ≥ **mūmís* galėjo būti pavartota datyvo reikšme, o forma **númóns* ≥ **mūmío(n)s* – instrumentalio reikšme, vėliau (po acc. **-ós* virtimo acc. **-úos*) – ir akuzatyvo reikšme.

Taigi ne tik visi baltai, bet net ir rytų baltai niekad nėra turėję nom. sg. *àš*, gen. sg. *manēš*, dat. sg. *mán*, acc. sg. *manè*, instr. sg. *manimì*, loc. sg. *manyjè*, nom. pl. *mēs*, gen. pl. *mūsų*, dat. pl. *mùms*, acc. pl. *mùs*, instr. pl. *mumìs*, loc. pl. *mumysè* tipo „suvalkietiškos“ paradigmos, t.y. NIEKAD NETURĖJĘ PARADIGMOS nom. sg. **ež-*, gen. sg. **maneñs*, dat. sg. **mànei/i*, acc. sg. **manè*, instr. sg. **manimì*, loc. sg. **mani-n*, nom. pl. **mēs*, gen. pl. **nósōn*, dat. pl. **nómōns*, acc. pl. **nóns*, instr. pl. **nómīs*, loc. pl. **nómīs-n*. Tiek lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos, maždaug būdingos vakarų aukštaičių kauniškių paprūsės (Šešupės upyno) šnektų zonai, tiek labiau unifikuotos ir linksniavimo galūnių atžvilgiu „nelogiškos“ tarminės paradigmos yra susiformavusios dėl unifikacijos procesų bei palyginti neseno, skirtingais laikotarpiais vykusio galūnių skolinimosi iš daiktavardžių. Tai pakankamai aiškiai rodo tokie tarmėse labai paplitę atvejai, kaip galūnių, kurios daiktavardžiuose vartojamos, pavyzdžiui, datyvo linksniui (plg. *mumus*), pavartojimas instrumentalio ir akuzatyvo linksniams, ar tų, kurios vartojamos instrumentalio linksniui (plg. *mumis*), pavartojimas datyvo ir net akuzatyvo linksniui. Lygiai tą patį liudija ir senieji raštai. Mat neturėdami daiktavardžiams būdingų semantinių opozicijų (fientyvai–inertyvai, animata–inanimata t.t.) su jas žyminčiais formantais (plg. nazalinį formantą), nuo kurių prasideda daiktavardžių deklinacijos raida, asmeniniai įvardžiai turėjo derinti du nominatyvo ir nenominatyvo kamienus bei (iš pradžių tik vienaskaitoje) vieną nenominatyvo „datyvinį“ kamieną prie naujos daiktavardžių linksnių sistemos. Tai buvo daroma lipdant atitinkamas fleksijas prie visiems nenominatyvo linksniams tinkančių kamienų, dažnai paraleliai turėjusių tuos pačius enklitikus

keliuose linksniuose. Šitokia negimininių įvardžių raida keistai primena veiksmožodžio II galūnių serijos raidą. Juk (nors ir dėl diametraliai priešingos semantinės priežasties – II serijos „veiksmožodžio“ kamienai buvo tik inertyvai, o negimininiai įvardžiai – tik fientyvai) ši serija iš pradžių turėjo būti defektuota, vadinasi, jos paradigma kūrėsi I serijos pavyzdžiu. Tai dar kartą rodo, kad indoeuropiečių gramatinės sistemos raida negali būti suvokta atsietai nuo kalbos sandaros kitimo problematikos.

Latvių kalba

Kas pasakyta apie lietuvių kalbą tinka ir latvių kalbai, o svarbesnieji latvių tarmių faktai irgi yra paminėti. Apie tokias specifines latviškas formas, kaip ne be *u*-kamieno vienaskaitos genityvo fleksijos įtakos atsiradusios rytų dialektų gen. pl. *myūsus, jyūsus*, galima tarti tą patį, ką ir apie lie. *mumaīs* tipo formas: deklinacijos istorijai šie akivaizdūs naujadarai nėra reikšmingi (žr. anksčiau). Kas kita – latvių gen./dat./acc./„instr.“ *manim, tevim, sevim*. Šių plačiai paplitusių dialektizmų vieta negimininių įvardžių deklinacijos sistemoje panaši į nemažiau įdomių gen./acc. *māni/manī, tāvi/tavī, sāvi/savī* vietą lietuviškoje sistemoje.

Norint kildinti *manim* tipo formas būtinai iš „lietuviško“ instr. **manimi*, vargu ar galima pateikti geresnį aiškinimą, negu Endzelyno: „Pradžioje šios formos buvo vartojamos, žinoma, tik su instrumentaliu prielinksniais, bet vėliau, vienaskaitos instrumentaliui sutapus su vienaskaitos akuzatyvu visose kitose paradigmos, – ir su akuzatyvu prielinksniais/.../ Kadangi formos *manim, tevim, sevim* jau nebebuvo vartojamos be prielinksnių, jos pasirodė ir su genityvo prielinksniais. Ypač lengvai tai įvyko tose tarmėse, kuriose formos *mani, tevi, sevi* resp. *man, tev, sev /.../* vartojamos ne vien tik kaip akuzatyvinės (ir instrumentalinės), bet ir kaip genityvinės: kaip pvz. *ar mani* greta (senesnio) *ar manim*, taip ir tuo pačiu pavyzdžiu *nuo manim* greta senesnio *nuo mani* t.t.“ (Endzelīns 1951, 630–631).

Deja, šitaip suprantant „instr.“ *manim, tevim, sevim* pavartojimas datyvo reikšme pasidaro mįslingas, ir Endzelynas tik pamini šį keistą faktą (ten pat, 509–510), apsiribodamas gan netikėtu jo gretinimu su lie. *mānim nėra = neturiu*, nors pastarasis pavyzdys, be abejo, ne datyvinis, bet adesyvinis (= *manimp*). Tuo tarpu formoje dat. *manim* galima išžiūrėti tokią pat „būdvardinio“ elemento *-m* invaziją, kaip ir vyriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos datyve: *manim – vīram*. Kaip žinia, latviška

datyvinė maskulinizacija aprėpia net ir *ē*-kamienius asmenvardžius (*Skalbem*), vadinasi, yra totalinio pobūdžio. Nors asmeniniai įvardžiai ir neturi giminės kategorijos, datyvinio *-m* invazija negalėjo jų nepalieti. Teko girdėti iš pačių latvių, neva dat. *manim* – „vyriškosios giminės“ forma greta įprasto dat. *man* (šitaip aiškino nuo Limbažų kilęs mano velionis draugas senas rygietis Ferdinandas Lacis).

Antra vertus, latvių kalboje nėra jokių fleksijos instr. sg. **-mi* pėdsakų net ir *i*-kamieno daiktavardžiuose, todėl aiškiai paliudytos datyvinės formos *manim* (plg. su tais pačiais prielinksniais nuo *manim*, *pie manim* ir dat. nuo *tam*, *pie tam*) tapatinimas su lietuvių kalbos instr. *manim*, kad ir nėra neįmanomas, vis dėlto rizikingas. Bent Endzelyno spėjimas tėra tik spėjimas, bet ne įrodymas. Jei formų *manim*, *tevim*, *sevim* pagrindą sudaro nenom. „dat.“ **mani*, **tevi*, **sevi*, tai ir prielinksnių vartojimo raidą galima visai kitaip interpretuoti: nenom. **me*, **mei* su visais prielinksniais → gen./acc. **mane* su visais prielinksniais, gen./dat./acc. **mani* su visais prielinksniais → gen. **manes*, **manens* su visais prielinksniais, išskyrus akuzatyvinius, gen./dat./acc. **mani*, **manim* su visais prielinksniais, bet acc. **mane*, **manen* su prielinksniais **pār*, **uz*.

Šiaip nėra neįmanoma ir tai, kad dialektai, vėliau suformavę latvių kalbinį arealą, formantų „dat.“ **-mō*, „instr.“ **-mī* vietoje iš pat pradžių yra turėję tik vieną formantą „dat./instr.“ **-mī*, kuris ir buvo naudojamas kaip datyvizatorius.

Analizuojant negimininių įvardžių galūnių linksninę polisemiją, buvo suminėtos lietuvių rytų ir pietų aukštaičių paradigminės formos, tarp kurių yra posesyvinis-atributyvinis ir neposesyviniai daugiskaitos genityvo variantai. Atkreiptinas dėmesys, kad „neįprastos“ genityvo formos būdingos tik su kitais linksniais susijusiems kamienams, o pati genityvinė jų reikšmė nėra posesyvinė. Posesyvinė-atributyvinė forma **mūsų* yra paliudyta praktiškai visur. Dėl tokio ide. gen. pl. **-ōn* universalumo ši forma yra išskirtinė ir kitais atžvilgiais. Simono Grūnavo „Tėvreizės“ tekstas leidžia spėti, kad iš visų baltų negimininių įvardžių formų 1-ojo daugiskaitos asmens genityvas, padarytas iš nenominatyvo kamieno **nōs* ir šios fleksijos (**nōsōn*), buvo mažiausiai judinamas: keičiant inicialinį **n-* inicialiniu **m-*, daugiskaitos 1-ojo asmens genityvo forma ilgiausiai išliko su inicialiniu **n-*. Nors šios „Tėvreizės“ leksika pasižymi latvių kalbai būdingais žodžiais (*debess* vs. lie. *dangùs*, pr. *dangus*, er 'ir' vs. pr. *ast*), W. Schmidas yra linkęs laikyti šį tekstą kuršišku

(Schmid 1962). Jame yra paliudyta tokia 1-ojo daugiskaitos asmens nenominatyvo linksnių paradigma: gen. *nußen* – dat. *mumys* – acc. *munis* (**muins* < **muns* ?). Savaiame aišku, kad inicialinio **n*- pakeitimas inicialiniu **m*- nebūtų įvykęs vien tik dėl inicialinio **m*- nominatyvo formoje (pvz. nei prūsų, nei slavų kalbose jis neįvyko). Šį procesą turėjo skatinti regresyvinė asimiliacija *n*←*m* po daiktavardinių fleksių **mó-*, **mí* invazijos. Prūsų kalboje 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžiuose daiktavardinė fleksija, matyt, iš pradžių (akuzatyve vėliau?) pasirodė tik viename linksnyje, o todėl ir „savo vietoje“ – plg. dat. *noūma(n)s*, *ioūma(n)s*. Rytų baltuose minėtos fleksijos pateko dar į instrumentali, leisdamos abstrahuoti kamienus **núm-*, **iúm-*, bet posesyvinis genityvas išlaikė kamienus **nús-*, **iús-*. Būtent čia, t.y. 1 pers. pl. gen. **nús-* regresyvinė asimiliacija ir negalėjo veikti, todėl ir inicialinis **m*- galėjo būti įvestas tik pagal analogiją su visais kitais linksniais, vadinasi, vėliausiai.

Prūsų kalba

Nubrėžtoji rytų baltų vienaskaitos 1-ojo asmens įvardžio formų istorija, kamieno **men-* abstrahavimas, verčia daryti išvadą, kad pr. dat. *mennei*, *tebbei*, *febbei* galėjo rasti tik jau susiformavusio gen. **mene*, **tebe*, **sebe* pagrindu. Kad prūsai turėjo turėti gen. **mene*, **tebe*, **sebe*, netiesiogiai rodo izomorfinė slaviška paradigma:

	Prūsų	S. slavų
nom. sg.	<i>toū</i> < * <i>tū</i>	<i>ТЪ</i> < * <i>tū</i>
gen. sg.	?	<i>ТЕБЕ</i> < * <i>tebe</i>
dat. sg.	<i>tebbei</i> < * <i>tebei</i>	<i>ТЕБѢ</i> < * <i>tebe/oi</i>
acc. sg.	<i>tien</i> < * <i>ten</i>	<i>Т-</i> < * <i>ten</i>

– slavišką (o dėl to ir prūsišką) acc. *m-*, *t-*, *c-* įprastą rekonstruoti **mēn*, **tēn*, **sēn*, pagal... s.i. माम् *mām*, त्वाम् *tvām*.

Šios prūsiškos *e*-vokalizmo negimininių įvardžių akuzatyvo formos katekizmuose rašomos *mien*, *tien*, *sien* su *i* prieš *e*. Kad tai priebalsio minkštumo ženklas, aišku iš daugelio kitų parašymų, visų pirma - vienaskaitos akuzatyvo galūnėse, pvz. *femmiēn* III 105₂₇ 'žemė', *arriēn* III 89₂ 'javus', taip pat kitais atvejais, pvz. kai nėra etimologinio **i*: *giēidi* III 83₈ 'laukia', *Pliēynis* E 38 'plėnys'. Ši ypatybė atspindi ilgos pažinties su lenkų rašyba tradiciją. Sudėtingiau suprasti, kodėl

minkštinamasis *i* niekad nerašomas jungtuko *sen* atveju. Pirmiausia, priebalsių minkštumas žymimas anaipol ne visuomet (plg. tą patį žodį *gēide* III 85₉). Be to, būta ir tam tikros nevokiškų tekstų rašymo tradicijos, net prūsiškų rankraštnių tekstų rašymo tradicijos. O čia, be abejo, veikė ir lenkų rašybos įtaka (plg. le. *się*). Pagaliau, reikėjo ir atskirti parašytus žodžius ‘save’ (*fien*) nuo ‘su’ (*fen*), nekalbant apie paties žodio *sen* ‘su’ tarimo ypatumus (dėl to V. Mažiulis turi savo aiškinimą).

Mažiulio nuomone, prūsų genityvai *maifei*, *twaiſe*, *ſwaiſe* yra kilę iš savybinių gen. **majase*, **tvajase*, **svajase*. Patys savybiniai įvardžiai *mais*, *twais*, *swais*, kaip ir atitinkami s. sl. *мои*, *твои*, *свои*, yra sudaryti pagal tematinę deklinaciją: nom. sg. **majas*, **tvajas*, **svajas*. Kamieno **maja-* šaknis tikriausia yra apofoninis enklitiko (← nenom.) **mei* variantas **mai*, o kamienų **tvaja-*, **svaja-* šaknys – kilę iš atitinkamų **tai*, **sai*, kontaminacijos su šaknimis *ta/eu-*, *sa/eu-*, (plg. tematizuotus rytų baltų savybinius *tava-*, *sava-*, kurių kilmė, be abejo, yra susijusi ir su gen. **tave*, **save*).

Visa tai rodo, kad prūsų kalba turėjo turėti ir slaviško tipo *i*-vokalizmo atoninių enklitikų (matyt, nenominatyvo formos liekanų) dat. *ми* < **mei*, *ти* < **tei*, *си* < **sei* atitikmenis. – plg. dat./acc. *mi*, *ti*, *si* lietuvių kalboje. Kad toks atitikmuo – *i*-vokalizmo pilnojo apofonijos laipsnio 2 pers. „dat.“ **tai* – yra paliudytas Simono Grūnavo žodynyje (*Dam thoi* [**dāmai tai* ?] GrG 90), jau yra kalbėta. Todėl visai logiška rekonstruoti ir pr. 1 pers. dat. *māim* III 107₁₅ kaip nenom.(→ encl.) **mai* datyvizaciją. Vadinas, prūsų kalboje egzistavo ir atitinkamos formos „dat.“ 2 pers. **tai*/**tāim*, refl. **sai*/**sāim*. Taigi pr. *fen māim* III 79₁₉ = gr. σὺν μοι.

Greta refleksyvo formų su pilnuoju *i*-vokalizmo apofonijos laipsniu buvo ir nulinio laipsnio formų, kurios yra paliudytos III katekizme: *-fi* 4x, *-fin* 9x. Pastaroji yra formantu *-n* akuzatyviškai sukonkretinta forma pagal acc. *fien* (32x). Šios *i*-vokalizmo nulinio laipsnio formos pasitaiko tiksliai kaip refleksyvinio veiksmožodžio sangraža, todėl nulinio laipsnio 2-ojo asmens *tin* 1x III 107₁₅ greičiausia yra korektūros klaida vietoj *tien*, nes pasakyme *As imma tin* ‘Jch neme dich, aš imu tave’ žodis ‘tave’ yra toks pat refleksyvinio įvardžio akuzatyvas, kaip ir *en fien ſups Swints* III 49₁ ‘an ihm ſelbs heylig, savyje pats šventas’, *prēi fien imlai* III 57₁₃ ‘zu fich neme, prie savęs imtų’, *ēn=fien* III 65_{8,9} ‘in fich, savyje’ t.t. – nėra nė vieno atvejo, kai refleksyvinio

įvardžio akuzatyvas (ne sangraža!) būtų išreikštas ne *e*-vokalizmo, bet nulinio laipsnio *i*-vokalizmo forma. Galima spėti, kad prūsų kalboje sangraža buvo tik **-si*, o jos pakeitimas acc. **sen* – vokiečių kalbos (kurioje nėra skirtumo tarp veiksmožodžio sangražos ir refleksyvinio įvardžio akuzatyvo) įtakos rezultatas. Formantu *-n* kuzatyvizuota sangražos forma **-sin* rodo, kad acc. **sen* pavartojimas **-si* vietoje buvo tikras gyvosios prūsų kalbos reiškinys (ne „vokiečių klaida“).

Priežastis, dėl kurios daugiskaitos 1-ojo asmens įvardžio inicialinis nenominatyvo formų priebalsis *n*- rytų baltų buvo pakeistas nominatyvo formos inicialiniu *m*-, yra atskleista kalbant apie latviškas formas. Prūsų kalboje regresyvinės asimiliacijos galimybė buvo tik vienoje datyvo formoje *nūmans*, todėl šaknies priebalsio pakeitimas neįvyko. Bet jei prūsų kalbos negimininių įvardžių izomorfizmas slavų negimininiams įvardžiams leidžia suponuoti pr. „dat.“ sg. **mai*, **tai*, **sai* = sl. *mi* < **mei*, *ti* < **tei*, *ci* < **sei*, tai ir daugiskaitoje turėjo būti formų, atitinkančių sl. dat./acc. *my* < **nōs*, *ky* < **uōs*. Prūsų kalboje tai turėjo būti „dat.“ **nas*, **uas* (su atoniniu **ō* > **ā* > **a* – žr. anksčiau) greta paradigminių acc. **nas*, **uas*. Kadangi ir prūsų, kaip ir rytų baltų, negimininių įvardžių paradigmų formavosi paskui daiktavardžių paradigmą, ir todėl formos su paskolintomis daiktavardinėmis fleksijomis tebuvo tik naujovė lyginant su senomis (į atoninių enklitikų klasę išstumiamomis) nenominatyvo formomis, tai paralelinis pr. dat./acc. **nas*, **uas* vartojimas leisdavo formoms dat. *nūmans*, *jūmans* eventualiai atsidurti ir akuzatyve. Po to, kai pr. acc. **nas*, **uas* buvo perdirbtos į pr. acc. **nans*, **uans* pagal *a*- ir *ā*-kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvą, prūsų acc. **nans* buvo pagal nominatyvo *mes* inicialinį priebalsį *m*- perdirbta į *mans* dėl dviejų priežasčių: 1) fonetinės dviejų *n* formoje acc. **nans* disimiliacijos, 2) eventualiai akuzatyviškai vartojamos formos dat. *nūmans* fleksijos *-mans* panašumo į akuzatyvo formą.

Jei šie samprotavimai teisingi, tai pr. acc.pl. *mans* neturi nieko bendra su rytų baltų acc. pl. lie. *mūs*, la. *mūs*.

Prūsų dat. *nūmas*, *jūmas* reikia pripažinti archainėmis, formantu *-s* pluralizuotomis dualinėmis/pluralinėmis formomis – plg. lie. *mūma*, *jūma*, kurios turi daugiskaitos datyvo arba datyvo/akuzatyvo/instrumentalio reikšmę rytų aukštaičių šnektose, bet yra išlaikiusios dualinę (genityvo) reikšmę paprūsės vakarų aukštaičių šnektose. Svarbu, kad jos buvo dualinės ir Prūsijos lietuvių šnektose. Zinkevičius

laiko jas senoviniais dviskaitos datyvais, gavusiais genityvo reikšmę iš konstrukcijų su prielinksniais, seniau reikalavusiais datyvo, bet imtas vartoti su genityvu (Zinkevičius 1966, 234, 306).

Kaip kalbėta, prūsų kalbos medžiaga neduoda pagrindo rekonstruoti daugiau kaip keturis paradigminius linksnius, kurie ir paliudyti katekizmuose. Greta paradigminių formų būta archainių neparadigminių adverbialinių darinių, plg. „loc.“ *būtai, en stefmu wirdai, sen wiffans fwaieis* pan. (žr. p. 120 t.). Vienas įdomiausių tokių darinių Mažiulio atskleistas nagrinėjant E. Mikalauskaitės 1938 m. paskelbtą fragmentinį rankraštinį 'Tėve mūsų' tekstą *Towe Nūfze kās effe andangonfʋn fwyntinf*. Kadangi šioje nuotrupoje nėra įprasto žodelio *thu* („der du bist im Himmel“), Mikalauskaitė padarė išvadą, jog versta ne iš vokiečių, bet iš lotynų kalbos. Iš tikrųjų, prūsų žodis *andangonfʋn* yra daugiskaitinis, atitinkantis lotynišką *in coelis*. Mažiulio nuomone, žodyje *andangonfʋn* yra suplakta inesyvo reikšmė vartota ilatyvinė konstrukcija praepositio cum accusativo **{en danguns}* 'į dangus' surieveiksminiu „loc.“ **dangusu* 'danguose'. Gale dar pridėtas, ko gero, ilatyvinis *-n*. Šitai parodo, kad „ne tik rytų, bet ir vakarų baltai (prūsai) taip pat turėjo *u*-kamienę „loc.“ (pl.) **-usu*, vadinasi, ir *i*-kamienę „loc.“ (pl.) **-isu*. O visa tai /.../ rodo dar ir štai ką: vakarų baltai galbūt turėjo ir *ā*-kamienę „loc“ (pl.) **-āsu*“ (BS, 224–225).

Iš prūsų kalbos gimininių įvardžių čia paminėsiu tik rodomąjį *stas*, kuri vesti iš sinkopuotos rytų baltų tipo formos **sitas* (Rosinas 1988, 208) nevertėtų vien todėl, kad sinkopė prūsų kalboje apskritai daug retesnis reiškinys, negu rytų baltų kalbose. Jei šis įvardis nesinkopuotas rytų baltų kalbose (juk ir latvių kalboje galėjo nominatyvo pagrindu atsirasti lengvai ištariama forma su inicialiniu *s-*), kaip gi jis pasidarė sinkopuotas prūsų kalboje net ir (beje, labai vėlyvo) artroido atveju?

III DALIS

BALTŲ VEIKSMAŽODIS

Baltų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos

Prezentinio kamieno atžvilgiu baltų kalbų veiksmažodžiai esti šakniniai atematiniai, šakniniai tematiniai *a*-kamieniai, jotaciniai šakniniai tematiniai *ja*-kamieniai, pusiau tematiniai *ĩ*- ir *ā*-kamieniai¹, priesaginiai jotaciniai *āja-*, *ēja-*, *īja*-kamieniai, priesaginiai *inā-* ir *inēja*-kamieniai.

Per pastaruosius dešimt metų sinchronistų ir diachronistų dėmesio centre atsidūrus baltų *a*- ir *ja*-kamieno veiksmažodžiams (Jakulienė 1985, 1986, 1988, Karaliūnas 1987), pusiau tematiniai kamieniai tebelieka tyrinėjimo periferijoje. Turint galvoje tipiškai baltišką papildomąją distribuciją tarp tikrai prezentinių *a*-, *ja*-kamienų ir tikrai preteritalinių *ē*-kamienų (plg. lie. *vėda* : *vėdė*), *i*-kamieniams esant tik prezentiniams, ypatingo dėmesio verti prezentiniai ir preteritaliniai *ā*-kamieniai (plg. lie. *mirko*), slepiantys paslaptinę ryšį su *āja*- ir *īja*-kamienais (plg. lie. *dālo/dalója/dalija*) bei *i*-vokalizmo bendraties priesaga (lie. *mirkyti*, *dalyti*). Tai, kad „the origin of the *ā*-flexion has been treated in the scholarly literature in a remarkably unsatisfactory way“ (Kortlandt 1989), pirmiausia verčia atlikti sinchroninę *ā*- bei gretiminių (dubletinių) kamienų veiksmažodžių struktūros semantinę klasifikaciją. Pagal jos principus suklasifikavus žymią dalį likusių nepriesaginių veiksmažodžių, turės paaiškėti *ā*-kamienui būdingos specifinės reikšmės, o apžvelgus šių kamienų santykį su jotaciniais *āja*-, *ēja*-kamienais – *ā*-kamieno diferencinės reikšmės. Tuomet galima spręsti *ā*-kamieno kilmės problemą, ar jis yra kelių ar vieno šaltinio (pastaruoju atveju verifikuojant nuomonę dėl vienareikšmio formos ir reikšmės ryšio – plg. Kuryłowicz 1964, t.y. dėl „praes.“ *mirko* = „praet.“ *mirko*), o tai įmanoma tik sukūrus visos baltų kalbų veiksmažodžio sistemos susidarymo koncepciją.

¹ Sinchroniniu požiūriu, kamiengaliai lie. *-i*, *-o* yra tapatūs tematiniams balsiui, plg. *vedù*, *keliù* ~ *vėdame*, *kėliame* vs. *nòriu* ~ *nòrime*, *daraũ* ~ *dārome*.

Išsamesnė veiksmažodžio klasifikacija turi remtis tiek jų leksine, tiek gramatine semantika. Būtent su pastarąja pirmiausia yra susijusi žodžio forma. Taip, tarkime, lietuvių kalbos *o*-kamieniai statiniai rezultatiniai (dėl šių ir kitų sąvokų žr. Įvadą) veiksmažodžiai gali būti tik bendraties *-(s)oti*, bet niekad ne *-yti* (plg. *kýboti*, *lósoti*, *žinóti*). Kad gramatinė semantinė klasifikacija, t.y. klasifikacija pagal formų reikšmes, yra įmanoma ir atsietai nuo leksinės semantinės klasifikacijos, rodo ir morfemos *-si* nekonversinai refleksyvai (sakytum, netikrieji refleksyvai), turintys tas pačias reikšmes, kaip ir konversiniai refleksyvai, plg. *aĩnasi* : *aĩna* ir *aĩdosi* : *x*, kur *x* – nesamas veiksmažodis °*aũdo*. Be to, vien tik leksinių reikšmių klasifikavimas iš esmės reikštų klasifikacinio žodyno sudarymą.

Antra vertus, semantinė klasifikacija negali būti nė vien tik gramatinė. Juk, pavyzdžiui, lietuvių kalbos veiksmažodžių rezultatinė reikšmė gali būti gramatiška esant nerezultatyvumo–rezultatyvumo opozicijai (plg. *māto* : *mātes*), bet gali būti ir grynai leksinė, kai tokios opozicijos nėra (plg. *žino* = *sužinójęs*, *lōšo* LKŽ = *atsilōšęs*).

Rekia turėti galvoje, kad *ā*-kamieno veiksmažodžių prezentinės formos kiekvienoje baltų kalboje turi automatiškai padaromus priesaginius preteritalinius atitikmenis. Todėl klasifikuojant šiuos veiksmažodžius visai nebūtina nagrinėti preterito kamieno, bet pakanka vien tik prezenso kamieno. Tačiau reikia atsižvelgti į dažną prezenso kamieno kaitaliojimąsi su priesaginiu *āja*-kamienu, taip pat į nereguliarus jo santykius su bendratimis lie. *-yti* ir *-oti*, la. *-it* ir *-āt*, pr. *-īt(-)* ir *-āt(-)*.

Darbas parodė, kad rūpimoji semantinė klasifikacija nereikalauja atsižvelgti į priešdėlio suteikiamas reikšmes, nes nerasta nė vieno atvejo, kada priešdėlinė forma būtų įgavusi tokio pobūdžio reikšmės pakitimą, kurio nerastume kitų veiksmažodžių nepriešdėlinėse formose, t.y. kada ji būtų praplėtusi semantinių klasių skaičių. Todėl priešdėlinės formos imamos tik dviem atvejais: arba nepriešdėlinis variantas iš viso nevertojamas (bent neužfiksuotas prieinamuose šaltiniuose – plg. la. *iz-sardzīt*), arba priešdėlis charakterizuoja skirtingą veiksmažodį (plg. *vālo* : *pri-vālo*).

Formaliosios baltų veiksmažodžio klasės (*ā*-kamienas)

Gramatikos darbuose veiksmažodžių semantika aprašoma kartu su formaliomis priemonėmis, suteikiančiomis jiems vienokią ar kitokią reikšmę. E. Jakaitienė (1973), pavyzdžiui, teigia, kad darybinė morfema *-oti* a) vartojama veiksmažodiniams ir vardažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo, būsenos, transformacijos, eksperiencijos reikšmes; kad darybinės morfemos *-yti* alomorfa *-dyti* ir *-styti* a) vartojami veiksmažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo reikšmę, o *-dyti* dar ir suteikia kauzatyvumo reikšmę.

LKG, skirstydama veiksmažodžius į pirminius bei antrinius, irgi sieja darybą su vienokia ar kitokia reikšme.

Norint atlikti **q*-kamienių veiksmažodžių semantinę klasifikaciją, būtina atsižvelgti į jų formalią struktūrą ne vien dėl *peľno/peľnija* tipo paralelizmo, bet ir dėl to, kad tokiu atveju turime visai skirtingas infinityvo priesagas (plg. lie. *-yti* : *-oti*), galinčias atstovauti skirtingoms leksinėms reikšmėms.

Kaip sakyta anksčiau, veiksmažodžių skirstymas į pirminius ir antrinius šiame darbe nereikalingas. Pritariu ir Jakaitienei (1973), kad „toks skirstymo kriterijus ne visada leidžia tiksliai atspindėti tikruosius dabartinės kalbos žodžių darybinius ryšius: yra nemaža veiksmažodžių, kurie, ir neturėdami priesaginio formanto visose pagrindinėse formose, yra aiškiai padaryti iš kitų žodžių, pvz., *braidyti, braido, braidė* yra padarytas iš *bristi, brido*; *mirksėti, mirkso, mirksėjo* „būti įmerktam“ – iš *mirkti*. Antra vertus, kurie ne kurie veiksmažodžiai, išlaikantys priesagą visose pagrindinėse formose, neturi aiškaus darybos pamato, negali būti laikomi išvestiniais. Reikia pažymėti, kad tokių veiksmažodžių dabartinėje lietuvių kalboje yra labai daug, pvz., *adėti, bandyti, rašyti, bijoti, ieškoti*“.

Šiame darbe *ā*-kamieniai veiksmažodžiai klasifikuojami formaliai pagal darybinius požymius ir pagal nedarybinį morfologinį požymį – nekonversinio refleksyvo formanto buvimą ar nebuvimą. Kadangi pastarasis požymis negali būti identifikuotas tik formaliai (sangrąžą turi ir visi konversiniai refleksyvai), bet reikalauja semantinės analizės (ar refleksyvas konversinis, ar ne), tai nustatant formaliąsias veiksmažodžių klases apsieinama be jo, jis naudojamas tik semantinės veiksmažodžių klasifikacijos metu.

Klasifikuojant veiksmažodžius pagal jų darybą, ypatingą reikšmę turi gausios paralelinės (dubletinės) formos, nes, nors kiekvieno jų varianto atvejų skaičius ir mažas, jos sudaro visų formaliųjų klasių daugumą. Tos formos pasižymi vienoda arba skirtingomis bendratimis (kaip minėta, nagrinėjimo pagrindu visur imtos prezentinės formos). Į bendratį atsižvelgiama, jei pastebimas ryšys tarp vienokių ar kitokių bendračių ir tam tikrų dubletų grandinės. Šiaip skirtingos bendratys dar ne pagrindas kalbėti apie skirtingus veiksmažodžius, nes jos automatiškai eina su įprastomis prezenso formomis. Pvz., *dālo/dalīja* bei *dalója* – anaip tol ne du (bendračių *dalýti* ir *dalóti*) (juo labiau – ne trys) veiksmažodžiai, bet, be abejo, vienas. Veiksmažodžio forma *dalója* taip santyčiau su *dālo*, kaip *sáugoja* su *sáugo*, ir skiriasi nuo *dálo* ne daugiau, negu *dalīja*. Jei *dālo/dalīja* – paralelinės (tarminės) formos, tai kitokia bendratis neturi kliudyti ir *dalója* laikyti paraleline forma.

Žinoma, tam tikri dubletai turi semantinių atspalvių arba net ir visai kitokią reikšmę. Todėl, klasifikuojant semantiškai, tokie dubletai patenka į skirtingas semantines klases ir arba laikomi to paties veiksmažodžio variantais (pvz. skirtingų Aktionsart atveju), arba visiškai skirtingais veiksmažodžiais (šiuo atveju jie nelaikomi dubletais net ir klasifikuojant formaliai).

Darbe neatsižvelgta į tai, ar dubletai vartojami sintopiškai (ir sinchroniškai), ar yra skirtingų tarmių (o imant senuosius raštus – ir laikų) reiškinys. Juk pirmiausia reikia nustatyti, koku kamienu gali būti realizuota viena ar kita šaknis – tolesnėje tyrinėjimo pakopoje reikės ištirti šių baltiškų modelių atsiradimo priežastį, sugretinant tiek skirtingose vienos baltų kalbos tarmėse, tiek skirtingose kalbose rastus variantus (plg. lie. *peľno/peľnija* – la. *pèlnī*). Kadangi didžiulė *ā*-kamieno veiksmažodžių dalis bent rytų baltų kalbose turi bendratį su *ī* (plg. lie. *klausýti* – la. *klàusīt*, pr. galbūt *givīt*, nes *klausiton* yra *ēja*-kamieno), darosi įdomūs visi kamiengalių *-ā* ir *-i/-ī* kaitaliojimosi atvejai, kaip antai lie. *-o/-ija* (*peľno/peľnija*), *-o/-ia* (*laňko/laňkia*), *-o/-i* (*striokso/striòksi*), la. *-a/-ī* (*cìena/cìenī*), *-ā/-īā* (*maiga/maidza*), o kartu ir bendraties lie. *-yti*, la. *-īt* veiksmažodžiai su kamiengaliais lie. *-ia* (*grimzdžia*), *-ija* (*kaūlija*), la. *-īā* (*draca*), *-ija-* (*gázī*). Lietuvių kalboje pasitaiko ir bendraties *-ėti* *ā*-kamieno veiksmažodžių (*káito*, *privālo*). Bendračių lie. *-yti*, la. *-īt*, lie. *-oti*, la. *-āt* *ā*-kamieno veiksmažodžiai pasižymi ir kamiengalių lie. *-o/-oja* (*daūžo/dáužoja*, *sáugo/sáugoja*), la.

-a/-ā (*trimda/trimdā, laūla/laūlā*) kaita. Visi šie kamiengalių variantai čia vadinami (*ā*-kamieniams) gretiminiais. Jiems priklauso ir kamiengaliai lie. *-a, -ėja, -uoja, -auja*, la. *-a-, -ėja-, -uoja-*, iš kurių šiame darbe atsižvelgta tik į nepriesaginį *-a*, labai dažnai pasitaikantį tarp dubletinių formų (plg. lie. *tvýro/ tvýra*, la. *žvaksta/žvakst*), tuo tarpu **ē-, *ō-* priesaginiai kamiengalių *-ėja, -uoja*, taip pat *-auja* veiksmožodžiai laikomi neesminiais ir dubletų grandinėse į juos neatsižvelgiama, nes jie niekad nesudaro ekskliuzyvinių porų vien tik su **ā-* priesaginiais (pvz., grandinėje lie. *rañto –rantija–rantúoja* išskiriamas tik *-o/-ija* dubletas arba tarm. *skāpto* – liter. *skaptúoja* nelaikoma dubletu, į nagrinėjimą įtraukiant tik *skāpto*).

Lietuvių kalba

Medžiaga imta iš LKŽ ir Lietuvių kalbos instituto LKŽ kartotekos.

Lietuvių kalba pasižymi nepaprasta dubletinių formų gausa.

Formos *kāro, kāra, kāri, kārėja, karója*, (Zr) *karúoja* turi vienodą gramatinę ir leksinę reikšmę. Populiariausi yra *-o/-oja* ir *-o/-ija* dubletai, plg. praes. *sáugo/sáugoja* ir *peľno/peľnija*. Iš 3417 išnagrinėtų *o-, ija-* ir gretiminių kamienų lietuvių kalbos veiksmožodžių pasitaikė 150 nekombinuotų su gretiminiais kamienais *-o/-oja* dubletų, iš kurių 27 kombinuoti su neesminiais *ėja-, uoja-, auja-* kamienais, ir 54 su gretiminiais kamienais nekombinuoti *-o/-ija* dubletai, iš kurių 12 kombinuoti su neesminiais kamienais. Dar *-o/-oja* dubletų rasta kombinacijose su gretiminiais kamienais: *-o/-i/-a/-oja* (2, plg. *siaũto–siaũta–siaũti–siautója*), *-o/-a/-oja* (3, *rōgso–rogsa–rogsója*), *-o/-i/-oja* (7, *užsikēso–užsikēsi–užsikēsója*), *-o/-i/-ia/-oja* (4, *klūpo–klūpi–klūpia–klūpoja*), *-o/-ia/-oja* (5, *skābo–skābia–skabója*), tokių kombinuotų dubletų su *-o/-oja* – 21. Dubletas *-o/-ija* dar rastas šiose kombinacijose: *-o/-i/-ija* (1, *dīľso–dīľsi–dīľsija*), *-o/-a/-ia/-ija* (1, *káišo–káiša–káišia*–Grž *káišija*), *-o/-a/-i/-ija* (1, *čiáudo–čáuda–čiáudi–čiáudija*), *-o/ia/-ija* (6, *súdo–súdžia–súdiija*), *-o/-a/-ija* (1, *tvìsko–tvìska–tvìskija*) – 10. Pagaliau yra mišrių kombinacijų su abiejų tipų dubletais: *-o/-ija/-oja* (8, *dālo–dalija–dalója*), *-o/-a/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *kóso–kósa–kósi–kosia–kósija–kosioja*), *-o/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *pl-išo–pl-iši–pl-išia–pl-išija–pl-iš(i)oja*), *-o/-ia/-ija/-oja* (3, *siũlo–sũlia–sũliija–siũlója*) – 13.

Nenorint per daug komplikuoti besikaitaliojančių kamienų mar-

gumyno, šiame darbe atsisakyta nuo priesagų *-oja* ir *-ioja* skyrimo, juoba kad dažnai jos vartojamos sinonimiškai (plg. *pl-išoja* ir *pl-išioja*).

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje siejamos su bendratimi *-ėti*. Be jau minėtų atvejų, užfiksuoti dar šie:

tipas *-o/-a* (3, *tvýro-tvýra*),

tipas *-o/-i/-a* (3, *kābo-kābi-kāba*),

tipas *-o/-ia/-a* (1, *sùlpo-sùlpia-sùlpa*).

Formos su kamiengaliais *-ia*, *-i* gali būti siejamos tiek su bendratimi *-ėti*, tiek su *-yti* ir net *-oti* (*riógsi*). Plg. dar šiuos atvejus:

tipas *-o/-ia* (54 su ryškiu polinkiu į *-d* arba *-k* prieš galinį kamiengalio balsį: *lañko-lañkia*),

tipas *-o/-i* (23, *kùmšo-kùmši*),

tipas *-o/-i/-ia* (3, *kōro-kōri-kōria*),

tipas *-ia/-ija/-oja* (5, *mìslia-mìslija-mìslíoja*),

tipas *-a/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *riáuga-riáugi-riáugia-riáugija-riáugoja*),

tipas *-a/-ia/-ija* (1, *pliuška-pliuškia-pliuškija*),

tipas *-a/-i/-ia/-ija* (3, *rūda-rūdi-rūdžia-rūdija*),

tipas *-a/-i/-ija* (5, *pēla-pēli-pelija*),

tipas *-i/-ija/-oja* (3, *s-īli-seilija-s-ilioja*),

tipas *-i/-ia/-ija* (7, *pùkši-pùkšia-pùkšija*),

tipas *-ia/-ija* (8, *keřšia-keřšija*),

tipas *-i/-ija* (32, *trūni-trūnija*).

Nekombinuotų tipų rasta 3. Tai nedubletiniai kamiengaliai *-o* (bendračių *-yti* ir *-oti*, iš viso 1153), *-ija* (bendraties *-yti*, 1878) ir *-ia* (bendraties *-yti*, 4: *lýgia*).

Daugelis išvardytų tipų turi variantus su *-d-*, *-st-* arba *-s-* prieš kamiengalio balsį. Priesaginės morfemos *-soti*, *-so* turi alomorfus *-šoti*, *-šo* (plg. *guñso/guñšo* ir *duñšo* 'būti kuo, kaip').

Gausus (apie 200x) dubletas *-ija/-oja* (plg. *pliuřzija/pliuřzoja*) nenagrinėjamas be ryšio su *o-* ar gretimiais nepriesaginiais kamienais. Nenagrinėjamas ir su atitinkamais (*o-* ar gretimiais nepriesaginiais) kamienais nekombinuotas *-a/-ija* dubletas (*čiauška/čiauškija*).

Visi šie kamiengalių tipai ir variantai pasiskirsto į 72 formaliąsias klases. Kadangi tai daug daugiau, negu rasta latvių kalboje, kurioje nėra nė vienos klasės, nepaliudytos lietuvių kalboje, tai 72 formalųjų klasių sistema pakankama ir patogi visų baltų kalbų

veiksmazodžiui aprašyti (prūsų kalboje dėl jos medžiagos skurdumo galima identifikuoti vos tik keletą formaliųjų klasių).

Todėl akivaizdesnei tapačių atvejų identifikacijai tiek latvių, tiek prūsų kalbose dubletai čia yra žymimi atitinkamais lietuviškais simboliais, pvz., „la.“ -yti, -o iš tikrųjų yra -ît, -a. Toks žymėjimas, nors ir patogus, neapsieina be paklaidų, nes, pvz., „la.“ -ija yra iš tikrųjų -îja- arba „la.“ -yti, -ia iš tikrųjų būtų „lie.“ -yti, -io. Tačiau svarbu, kad lietuviški dubletai atitinka būtent tokius latviškus dubletus ir kad šis atitikimas vienareikšmis (pvz., nors lie. -yti, -ia latvių kalboje atitinka „lie.“ -yti, -io, užtat joje visai nėra tikro lie. -yti, -ia, todėl simbolis -yti, -ia vienareikšmis ir gali būti vartojamas tiek lietuviškam -yti, -ia, tiek latviškam -ît, -(*)î- žymėti).

„Neįprasti“ atvejai, kaip *privālo* su bendratimi -êti, tik paremia nuostata, kad bendraties forma yra klasifikacijai irelevantiška. Bet kadangi tam tikri dubletai bei dubletų grandinės linksta sietis su vienokio, o ne kitokio tipo bendratimi, tai visus išvardytus tipus galima suskirstyti šitaip (į bendratį -êti neatsižvelgiant):

tipai, pasitaikantys su bendratimis -yti ir -oti taip, kad kiekvienas jų atstovas gali būti siejamas tik su viena iš tų dviejų bendračių (-oti, √ -yti), o tai -o/-a (*tvýro-tvýra* bei *bũldo-bũlda*), -o/-ia (*šýpso-šýpsia* bei *lañko-lañkia*), -o/-i (*striokso-striòksi* bei *kũmšo-kũmši*), -o/-i/-a/-oja (*kāro-kāri-kāra-karója* bei *siaũto-siáuti-siáuta-siautója*) ir -o/-i/-oja (*kniũbo-kniũbi-kniũboja* bei *užsikẽso-užsikẽsi-užsikẽsója*), -o/-a/-oja (*rýmo-rýma-rýmoja*);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi -oti, o tai -o/-i/-ia, -o/-i/-ia/-oja ir -o/-i/-a (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi -yti, o tai -o/-a/-i/-ia/-ija/-oja, -o/-i/-ia/-ija/-oja, -o/-ia/-ija/-oja, -o/-a/-ia/-ija, -o/-a/-i/-ija, -o/-ija/-oja, -o/-ia/-oja, -ia/-ija/-oja, -o/-a/-ija (plg. la. *kuidīt, svepstīt*), -o/-a/-ia, -o/-ia/-ija, -a/-ia/-i/-ija, -a/-i/-ija, -i/-ia/-ija, -ia/-ija, -i/-ija, -ia, -ija (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipas -o, galintis turėti bendratis -yti ir -êti: *privalýti = privalêti*;

tipas -o/-i, galintis turėti arba bendratį -êti (*káuto-káuti*), arba bendratis -oti = -êti (*dýro-dýri*);

tipai, pasitaikantys su dviem bendratim – *-yti* ir *-oti*, o tai {*eidýti* & *eidóti*}, *-o*; {*tvarsýtis* & *tvarsóti*}, *-o*; {*tráukotis* (A.Girdenis: ‘trūkčioti’) & *tráukyti*}, *-o*; {*lūkyti* & *lūkóti*}, *-o/-i/-ija/-oja* (*lūko-lūki-lūkija-lūkója*); {*kapsýti* & *kapsóti* ‘kapsėti, kabinti maistą valgant’}, *-o/-i/-ia* (*kāpsō-kāpsi-kāpsia*); {*dīlbsyti* & *dilbsóti*}, *-o/-i/-ija*; {*tvìskyti* & *tvìskoti*}, *-o/-a/-ija*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis *-yti* ir *-oti*: *knybyti*, *-o* = *knýboti*, *-o/-oja*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis arba *-oti* (*sáugoti*), arba *-yti* ir *-(i)oti*: *daužyti*;

tipas *-o* su bendratimis arba *-oti* (*žino*), arba *-yti* (*dāro*).

Išnagrinėti atvejai pavaizduoti *Dendrograma 1*.

Latvių kalba

Medžiaga imta iš K.Mühlenbacho–J.Endzelyno žodyno.

Kaip ir lietuvių kalboje, latvių kalboje gausiausi yra lie. *-o/-ija* tipo dubletai, kurie irgi dažniausia kombinuojami su kitokiomis gretiminėmis formomis. Latvių kalboje labai paplitę ir lie. *-o/-oja* tipo dubletai, kurie irgi susieti arba su *-yti*, arba su *-oti* tipo bendratimis ir taipogi kombinuojami su kitomis gretiminėmis formomis. Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalboje nerasta *-oti* tipo bendraties veiksmažodžių *-o/-ija* tipo dubletų, nerasta nė *-soti*, *-o* tipo klasė. Nepaliudyta nė vieno atvejo, kuris atitiktų unikalųjį lie. *-ėti*, *-o*. Kadangi latvių kalboje nėra *i*-kamieno formų (dubletams tarminiai reliktai nereikšmingi), dubletų su gretiminėmis formomis, kaip lie. *-ia/-i*, negali būti. Tipą lie. *(-yti, -ia)* (*rodžia*) atitinka iš esmės kitoks, *ā*-kamieno tipas (lietuviškai būtų *°rodžio*).

Kaip kad ir lietuvių kalbos atveju, kombinacijas su tipais *-ēja*, *-uoja* laikau neesminėmis ir atskirai nenagrinėju.

Nekombinuotų *-o/-ija* (iš tikrųjų lietuviškai būtų *°-yja!*) tipo dubletų išnagrinėta 85, plg. *cìena/cienī* ‘gerbia’, *pèlna/pèlnī* ‘pelno’, *pēta/pētī* ‘tiria’. Kamiengalis (su ilguoju *ī* priesagoje) išlieka sveikas negalinėje pozicijoje, t.y. daugiskaitos 1-ajame ir 2-ajame asmenyje bei prieš sangražą 3-čiajame asmenyje: *cìenām*, *cìenāt* / *cìenījam*, *cìenījat*, *āmās/āmījas* ‘pokštauja’, *čusnās/čusnījas* ‘gaišta’ t.t.

Nekombinuotų *-o/-(i)oja* tipo dubletų išnagrinėta 19, iš jų 17 – bendračių *-īt*, *-ât* (*grasa/grasā* ‘grasina’, *slaka/slakā* ‘šlaksto’), 1 –

bendraties *-ât* (*laūla/laūlā* 'tuokia') ir 1 – bendračių *-ît/-ât* (*izsardzît, sarġa/sarġā* 'saugo'). Kamiengalis išlieka sveikas negalinėje pozicijoje: *grasât/grasājat, sarġât/sarġājat* ir *kūksnās* 'stengiasi atsikelti' – *kūksņājas* 'išsitempęs siekia'.

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje visuomet siejamos su bendratimi *-êt* [plg. ir kaitaliojimąsi su kamiengaliu *-ê(ja)*]: *vērda/vērd* 'kunkuliuoja', arba su *-ît/-êt* [(1 x) *rama/ram/ramē* 'laidoja']. Dar plg. sveiką kamiengalį *ramât/ramat/ramējat*.

Be jau minėtų paralelinių formų, latvių kalboje suradau tokius atvejus:

tipas *-o/-ija* – 6 kombinuotus su neesminėmis *-uoja, -ēja* (1 x): *mēra/mērī* 'matuoja', *mežġa/mežġī* 'mezgo', *rūoba/rūobī* 'įranto', *vilna/vilnī* 'vilnija', *vilsta/vilstī* 'apgaukinėja', *ausis šķiba* 'pastato ausis' – *šķibī* 'skina';

tipas *-o/-oja* – 2 bendračių *-ît, -ât*, kombinuotus su neesmine *-uoja*: *acīs vālba/vālbā* 'vartalioja akis', *tuōksās/tuōksājas* 'gaišta';

tipas *-o/-oja/-ija* – 5 bendračių *-ît* (tipai *-o, -ija, -ât* (tipas *-oja*): *mēda/mēdā/mēdī* 'pamėgdžioja', *plauksna/plauksnā/plauksnī* 'plekšnoja ranka', *skrāida/skrāidā/skrāidī* 'skraido', *sūoda/sūodī* 'teisia' / (1 x) *suodāt* 'teisti';

tipas *-o/-ia/-oja/-ija* – 1: *tūka/tūca/tūkā/tūcī* 'minko' (*tūcīt / tūkāt*);

tipas *-o/-ia/-oja* – 4: *ļūōga/ļūōgā* 'klibina' / *ļūōdzās/ļūogās* 'kliba', *ņurka/ņurca/ņurgā* 'maigo' (*ņurcīt/ņurdzīt/ņurgāt*), *žņurġa/žņurġda/žņurgā* 'spaudžioja' (*žņurġzīt/žņurġāt*);

tipas *-o/-ia/-ija* – 1: *muōka/muōca/muōcī* 'kankina' (*muōcīt/muōkāt*);

tipas *-o/-ia* – 9 bendraties *-ît*, pvz. *maġa/maġza* 'maigo';

tipas *-ia/-oja/-ija* – 2, *vaļa/vaļā/vaļī* 'varo' (*vaļīt/vaļāt*);

tipas *-ia/-ija* – 1 bendraties *-ît*: *kluņca/kluņcī* 'godžiai sriuobia, plunija';

tipas *-o/-a* – 14, iš kurių 3 kombinuoti su neesminėmis formomis *-uoja, -ēja*, pvz. *rama/ram* 'laidoja', *žvaksta/žvakst* 'žvanga' bei kt.;

tipas *-o/-oja/-a* – 1 bendračių *-ât/-ît// -ât/-êt*: *šķaūda/šķaūdā/šķaūd* 'čiaudi';

tipas *-o/-a/-ija* – 2 bendračių *-ît/-êt*: *ķūida/ķūidī* 'gausiai duoda' – *ķuid* 'turi kam potenciją', *svepsta/svepst/svepstī* 'švepliuoja'.

Kadangi tipas "*-ia*" latvių kalboje yra *ā*-kamienis, jis yra (etaloninio lie.) *-o* tipo variantas su paskutiniojo priebalsio palatalizacija.

Todėl latviškus tipus *-ia/-ija* ir *-o/-ia/-ija* galima laikyti tipo *-o/-ija* variantais. Susumavus tokiu būdu visus kombinuotus ir nekombinuotus *-o/-ija* tipo dubletus, jų skaičius latvių kalboje bus $85+6+1+1=93$. Kadangi *-ia/-oja* tipo dubletų nerasta (latviškas *-o/-oja* variantas), tai latvių kalboje alternacija *-o/-oja* laikytina silpnesnė, negu *-o/-ija*. Tai liudija ir bendras kombinuotų ir nekombinuotų *-o/-oja* tipo dubletų skaičius, prie kurio reikia pridėti ir *-o/-ia/-oja*: $19+2+4=25$. Toks akivaizdus skirtumas (93 vs. 25) leidžia ir toliau didinti alternacijos *-o/-ija* skaičių jau tipų, turinčių paralelines formas su *-oja*, sąskaita, t.y. 5 *-o/-oja/-ija*, 1 *-o/-ia/-oja/-ija*, 2 *-ia/-oja/-ija* (latviškas *-o/-oja/-ija* tipo variantas), t.y. $8+93=101$. Prie jų pridėkime dar 2 *-o/-ija* alternacijos atvejus iš tipo *-o/-a/-ija*, o prie alternacijos *-o/-oja* – 1 *-o/-oja/-a* tipo atvejį. Galutinis *-o/-ija* dubletų skaičius – 103, o *-o/-oja* – 18, turint galvoje, kad 8 *-o/-oja* tipo dubletai priskaičiuoti prie *-o/-ija* tipo (šiaip *-o/-oja* būtų 26).

Įdomi yra *-oja/-ija* tipo alternacija: *tusnā/tusnī* 'sunkiai alsuoja'. Ji nenagrinėjama kaip nesusijusi su *ā*-kameni (užfiksuota apie 20 x).

Skirtingai nuo dubletinių tipų įvairovės, grynujų tipų tik keli. Tai bendračių *-ât*, *-ît* tipas *-o* bei bendraties *-ît* variantai (Jakaitienė 1973) *-ia*, *-do*, *-sto*, ir bendraties *-ît* tipas *-ija* su variantais *-sija* ir *-stija*. Pastarasis nagrinėjamas dėl jo nepaprastai gausios alternacijos su tipu *-o*.

Tipas *-oti/-o*. Jam priklauso apie 1400 veiksmažodžių su priesaga la. *-inā*-. Kadangi jie ne grynojo *ā*-kamieno, bet priesaginiai vediniai, jie nenagrinėjami. Šio tipo grynojo *ā*-kamieno tėra tik 3 veiksmažodžiai, kurių 2, pasižymintys alternacija *-o/-oja*, jau paminėti (*sarġât*, *laūlât*), o trečias nesialternuojantis yra bendrabaltiškas *zinât*, *zina* 'žino'.

Tipas *-yti*, *-o*, pvz. *lasa* 'skaito' – suskaičiuota 238 veiksmažodžiai, vienas – *izsarġzît*, *izsarġga* rodo bendračių *-ît/-ât* alternaciją.

Tipas *-yti*, *-ia*, pvz. *draca* 'bara' – 14 veiksmažodžių.

Tipas *-dyti*, *-do*, pvz. *kaġda* 'kaldina' – 30 veiksmažodžių.

Tipas *styti*, *-sto*, pvz. *sàista* 'riša' – 189 veiksmažodžiai.

Tipas *-ija*, pvz. *gâzī* 'klibina' – 213 veiksmažodžių.

Tipas *-stija*, pvz. *raġstī* 'ransto' – 8 veiksmažodžiai.

Tipas *-sija*, pvz. *ġġelsī* 'ėda, ryja' – 13 veiksmažodžių.

Reikia pasakyti, kad variantai su *-d* pasitaiko *-o/-oja*, *-o/-ija*

ir *-o/-oja/-ija* atvejais (*trimda* ‘vaiko’ / *trimdā* ‘tremia’, *plāta/plātā* ‘praplatina’, *jāda/jādī* ‘jodo’, *skrāida/skrāidā/skrāidī* ‘skraido’), o variantai su *-st-* – *-o/-ija*, *-o/-a/-ija* ir *-o/-a* atvejais (*viļsta/viļstī* ‘apgauš’, *svepsta/svepstī/svepst* ‘švepliuoja’, *žvaksta/žvakst* ‘žvanga’).

Išnagrinėti atvejai leidžia nustatyti latvių kalboje 26 *ā-* ir gre-timinių kamienų veiksmažodžių formaliąsias klases. Kadangi visoms baltų kalboms imta ta pati formaliųjų klasių numeracija, *Dendrogramoje* 2 atvaizduotos latvių kalbos formaliosios klasės išlaiko atitinkamų lietuviškų klasių numerius, etaloniniam ženklui *-ia* reiškiant tipą lie. **-ia*, la. **-iā*, o ženklui *-ija* – tipą lie. **-ija*, la. **-iā*.

Prūsų kalba

Medžiaga imta iš PKP.

Nors išnagrinėta tik 7 veiksmažodžiai, jie atskleidžia tipus, jau pažįstamus iš lietuviškos ir latviškos medžiagos.

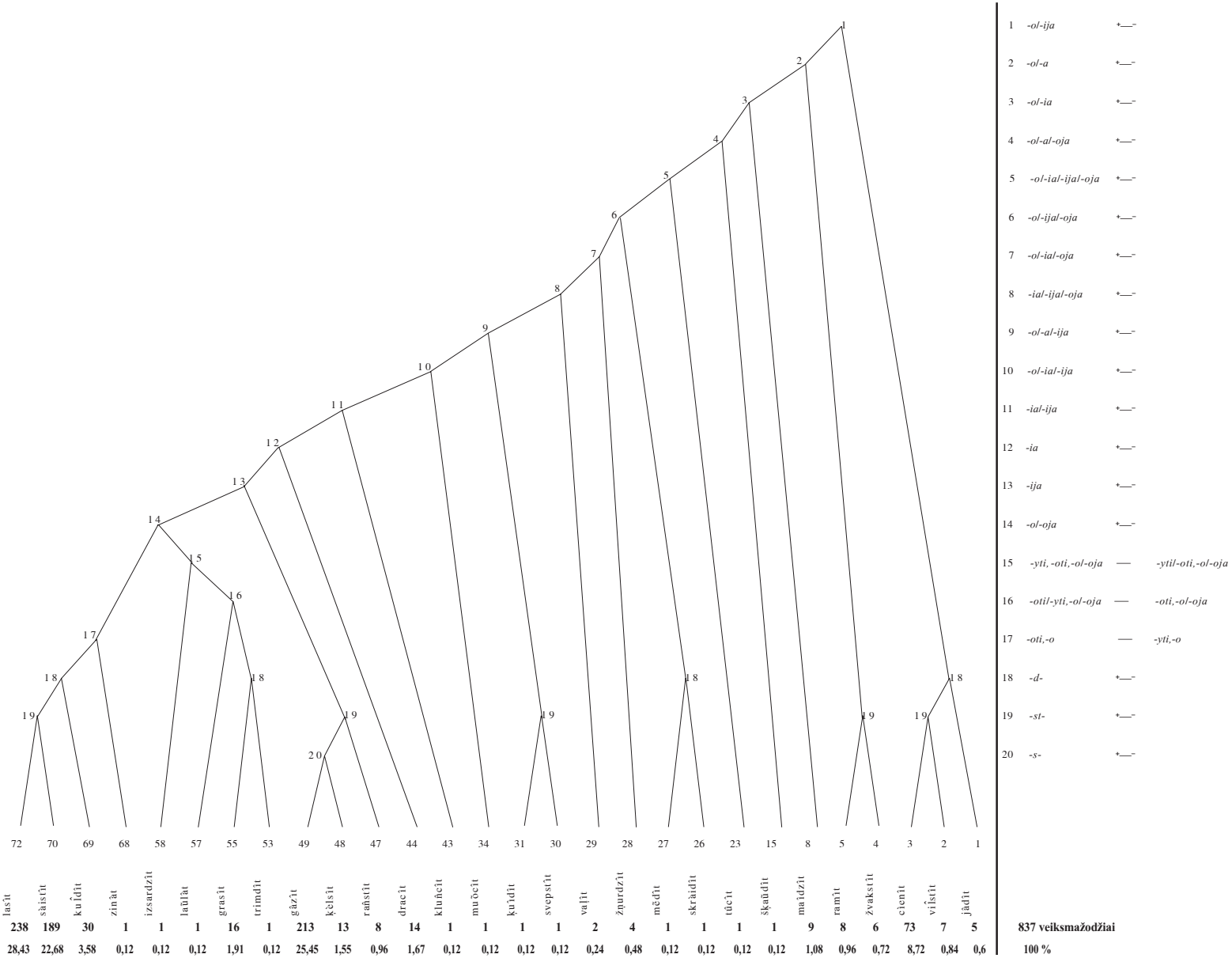
Tipui *-oti*, *-o* atstovauja veiksmažodžiai *biātwei*, *bia* ‘bijo’; *er-finnat*, *er-finnimai* ‘er-kennen’, *po-finna* ‘pri(si)pažįsta’; [*perbandāfnan*] *perbānda* ‘(iš)bando’; *laikūt*, *lāiku* ‘laiko’ (vienintelis kitokio kirčiavimo atvejis 1 pl. *enlaikūmai* III 37₆, kuris šiaip galėtų rodyti *-oja* dubletą, visų kitų gausių atvejų, o ypač 2 pl. *enlāikuti* III 97₁₈ fone, laikytinas korektūros klaida vietoj **enlāikumai*).

Tipui *-yti*, *-o* galbūt atstovauja veiksmažodis *giwūt*, *Gīwu* III 85₁₄. Tokiu atveju jis turi keistoką dubletą *-a*: 2 sg. *giwaffi* III 29₁₈, *gīwafi* III 95₃, 3 pers. *giwa* III 43₂₄, 1 pl. *giwammai* III 33₁. Nors 1 pl. *giwemmai* III 51₂, skirtingai nuo Mažiulio (PKP, 271), laikau dažnos „persigimusios“ galūnės 1 pl. **-imai* atveju (plg. *immimai* ir net *erfinnimai* su paslaptingu *i*), 3 pers. *giwe* jau rodo tikrą finalinį *-e*, kuris pasidaro aiškesnis, bendratį *giwūt* asocijuojant ir su **gīūētūei* – plg. 1 pl. *klaufēmai* III 29₁₅ < **klausēimai* < **klausējamai* greta bendraties *klaufiton* III 57₂₀ < **klausētun* ar 3 pers. *seggē* III 89₁₃, 2 pers. *seggēsei* III 71₅, 1 pl. *seggēmai* III 31₁₃₋₁₄ greta bendraties *seggīt* III 39₄. Jei tuomet pr. *Gīwu* III 85₁₄ < **gīūā*, o pr. *giwe* III 83₁₁ < **gīūēja*, tai visi kalbami atvejai turėtų atspindėti lietuviškus dubletus *-o/-a/-ėja* (*kāro/kāra/kārēja*), t.y. pr. **gīūā*/**gīūa*/**gīūēja* su bendratimi **gīūētūei* (plg. lie. *privalėti*, *privālo*), bet galbūt dar ir **gīūītūei*.

Tipui *-yti*, *-ija* atstovauja veiksmažodžiai *crixtia* ‘krikštiju’ ir *grikifi* ‘nusideda’ – abudu slavizmai.

Dėl formų stokos, nėra aišku, kuriam tipui priskirti veiksma-

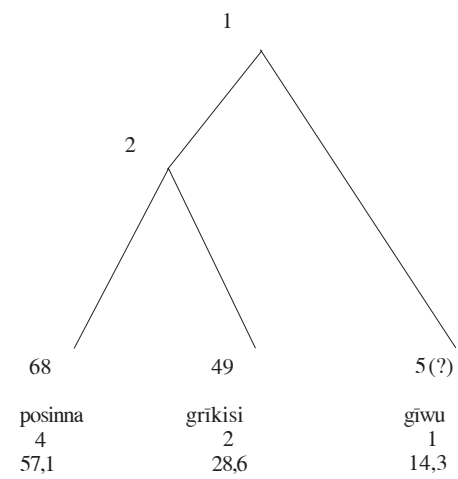
Dendrograma 2

837 veiksmāžodžiai

100 %

Dendrograma 3

1 -o/a +—
2 -ija — -oti,-o

7 veiksmažodžiai
100%

žodį *tlāku* 'kulia', nors pagal atvejų dažnumą jis tikriausiai yra *-oti*, *-o* tipo. 3 pers. *quoitā* III 51₁₆, greta *quoitē* III 57₁₉ rodo alternaciją *-oja/-ėja*.

Tokiu būdu, pagal *ā-* ir gretiminių kamienų atstovavimą, prūsų kalboje galima išskirti tris formaliąsias klases, kurios yra grafiškai pavaizduotos *Dendrogramoje 3*.

Baltų kalbų *ā-* ir gretiminių kamienų veiksmažodžių formaliųjų tipų lyginimas

Įdomu palyginti tų pačių žodžių dubletines kamienų alternacijas:

lie. *peľnŷti/peľnyti* – la. *pèlnīt (-o/-ija)*;

lie. *lankŷti* – la. *lūocīt (-o/-ia)*;

lie. *plāišyti* – la. *plaisīt (-iēs)*, lie. *tąšyti(s)* – la. *tuōkšitiēs (-o/-oja)*.

Nors *-o/-ija*, *-o/-ia* ir *-o/-oja* alternacijos ir labai „populiaros“ lietuvių ir latvių kalbose, abiejose kalbose šitaip alternuojami skirtingi žodžiai, iš daugelio šimtų atvejų sutampa tik minėti keturi. Vadinasi, ir pastarųjų vienoda alternacija greičiau atsitiktinė, nei bendrabaltiška.

Vienokio ar kitokio tipo dažnumą rodo jo atvejų procentas nuo visų nagrinėjamų veiksmažodžių skaičiaus.

Lietuvių kalba

Išnagrinėta 3417 veiksmažodžių. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais *Dendrogramoje 1*.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

1 – 0.09, 2 – 0.2, 3 – 0.13, 4 – 0.03, 5 – 0.06, 6 – 0.91, 7 – 0.03, 8 – 0.64, 9 – 0.44, 10 – 0.23, 11 – 0.06, 12 – 0.2, 13 – 0.03, 14 – 0.03, 15 – 0.03, 16 – 0.03, 17 – 0.03, 18 – 0.12, 19 – 0.06, 20 – 0.03, 21 – 0.03, 22 – 0.03, 23 – 0.09, 24 – 0.03, 25 – 0.03, 26 – 0.06, 27 – 0.18, 28 – 0.15, 29 – 0.15, 30 – 0.03, 31 – 0.03, 32 – 0.03, 33 – 0.06, 34 – 0.12, 35 – 0.03, 36 – 0.03, 37 – 0.03, 38 – 0.09, 39 – 0.15, 40 – 0.09, 41 – 0.09, 42 – 0.12, 43 – 0.23, 44 – 0.12, 45 – 0.44, 46 – 0.5, 47 – 0.38, 48 – 1.43, 49 – 53.15, 50 – 0.03, 51 – 0.03, 52 – 0.03, 53 – 0.06, 54 – 0.53, 55 – 3.01, 56 – 0.2, 57 – 0.56, 58 – 0.03, 59 – 0.03, 60 – 0.06, 61 – 0.03, 62 – 0.03, 63 – 0.03, 64 – 0.03, 65 – 0.03, 66 – 0.06, 67 – 8.72, 68 – 0.64, 69 – 7.32, 70 – 7.32, 71 – 0.06, 72 – 9.54.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 49, 72, 67, 69 = 70, 55, 48, 3, 6, 8 = 68, 57, 54, 46, 9 = 45, 47, 10 = 43, 2 = 12 = 56, 27, 28 = 29 = 39, 18 = 34 = 42 = 44, 1 = 23 = 38 = 40 = 41, 5 = 11 = 19 = 26 = 33 = 53 = 60 = 66 = 71, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.03 %).

Pats „populiariausias“ tipas yra 49-tosios nedubletinės klasės, t.y. *-yti, -ija*, po jo – 72-osios, t.y. *-yti, -o*.

„Populiariausias“ dubletinis tipas yra 55-tosios klasės, t.y. *-yti, -o/-oja*, po jo – 3-čiosios, t.y. *-yti, -o/-ija*.

Latvių kalba

Išnagrinėta 837 veiksmazodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 2.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

1 – 0.06, 2 – 0.84, 3 – 8.72, 4 – 0.72, 5 – 0.96, [6, 7 nėra,] 8 – 1.08, [9–14 nėra,] 15 – 0.12, [16–22 nėra,] 23 – 0.12, [24, 25 nėra,] 26 – 0.12, 27 – 0.48, 28 – 0.48, 29 – 0.24, 30 – 0.12, 31 – 0.12, [32, 33 nėra,] 34 – 0.12, [35–42 nėra,] 43 – 0.12, 44 – 1.67, [45, 46 nėra,] 47 – 0.96, 48 – 1.55, 49 – 25.45, [50–52 nėra,] 53 – 0.12, [54 nėra,] 55 – 1.91, [56 nėra,] 57 – 0.12, 58 – 0.12, [59–67 nėra,] 68 – 0.12, 69 – 3.58, 70 – 22.58, [71 nėra,] 72 – 28.43.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 72, 49, 70, 3, 69, 55, 44, 48, 8, 5 = 47, 2, 4, 1, 27 = 28, 29, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.12 %).

Pats „populiariausias“ tipas yra 72-osios nedubletinės klasės, t.y. *-yti, -o*, po jo – 49-tosios klasės, t.y. *-yti, -ija*.

„Populiariausias“ dubletinis tipas yra 3-čiosios klasės, t.y. *-yti, -o/-ija*, po jo – 55-tosios klasės, t.y. *-yti, -o/-oja*.

Prūsų kalba

Išnagrinėta 7 veiksmazodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 3.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):

[1–48 nerasta,] 49 – 28.6, [50–67 nerasta,] 68 – 57.1, [69–71 nerasta,] 72(?) – 14.3.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 68, 49, 72.

Dažniausias yra 68-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-oti*, *-o*, po jo – 49-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-yti*, *-ija*.

Kaip matyt, daugiausia formaliųjų tipų turi lietuvių kalba, kitose kalbose nerasta nė vieno tipo (su lie. *-ia* „=“ la. *-ia* išlyga), kuris neturėtų lietuviško atitikmens. Tai ir pateisina etaloninių lietuviškų formaliųjų klasių pavadinimų vartojimą.

Baltų kalbų istorinio *ā*-kamieno bei gretiminių kamienų veiksmazodžio semantinės klasės

Atliekant semantinę klasifikaciją (pvz. fonologinių vienetų – Girdenis 1981, įvardžių – Rosinas 1984), nustatomas tiriamojo dalyko inventorių, jo elementų tarpusavio santykiai, diferenciniai požymiai ir klasės. Kadangi gyva kalba – kintama sistema, kintamumo prasme neribota, išsamiai išvardyti reprezentacines funkcijas turinčių žodžių inventorių nėra įmanoma. Būtina apsiriboti ta inventorius dalimi, kurios analizė leis išspręsti pagrindinę tyrinėjimo užduotį. Susidomėjus visų pirma baltų **ā*-kamieno veiksmazodžiais, turinčiais bendratyje priesagą **-ī-* (žr. p. 145), kilo pagunda patikrinti, ar tik negalima atsekti kokio archainio ryšio tarp kamieno semantikos ir jo struktūros. Tam, be abejo, reikia tokio inventorius, kuris aprėptų visas nustatytas formaliąsias klases. Šio inventorius maksimalios ribos neviršija pagrindinių baltistinių žodynų apimties, be to, dar ir atmetus abejotinus ar nepakankamai informatyvius atvejus (dažniausia tai papildinio buvimą liudijančio pavyzdžio stoka). Tokių atmestų žodžių lietuvių ir latvių kalbose turiu apie 280, t.y. 6,2 % visų surašytų žodžių (4534). Likusiam inventorui atstovaujančių formaliųjų klasių sintagminiai santykiai tyrinėjami kiekvienoje baltų kalboje atskirai, o paradigminiai santykiai – visose baltų kalbose kartu.

Sintagminiai ir paradigminiai santykiai yra pagrindinės reikšminių kalbos elementų tarpusavio santykių rūšys.

Sintagminių santykių analizė leidžia nustatyti sintagmines klases-paradigmas, o pastarųjų narių (paradigminių) santykių analizė leidžia nustatyti diferencinius požymius, reikalingus išsamiai semantinei klasifikacijai atlikti.

Nėra abejonės, kad „semantinę opoziciją kurie nors du žodžiai gali sudaryti tik tuo atveju, kai turi bendrų (integralinių) ir diferencinių

požymių" (Rosinas 1984, 10). Integralinių požymių turėjimas jau yra nulemtas priklausomybės tai pačiai sintagminei klasei-paradigmai. Diferenciniai požymiai lemia semantinę opoziciją pačios paradigmos viduje – „paradigminių santykių terminas yra opozicijos sinonimas" (Girdenis 1981, 67). Reikia pridurti, kad sintagminių („horizontalių", konkrečių, in praesentia) bei paradigminių („vertikalių", abstrakčių, in absentia) santykių atskleidimu remiama analizė tinka ne vien kalbotyrai. Sintagminių ir paradigminių santykių dialektika yra santykių tarp bendro ir konkretaus dialektika. F. de Saussure'o tezė, kad visas kalbos mechanizmas grindžiamas tapatybėmis bei skirtybėmis, o pastarosios tėra tik kita pirmųjų pusė, tik išreiškia visuotinę dialektinę dėsninę sąsają. Nustatyti dviejų dalykų savastį galima tik susitarus dėl jų integralinių požymių (priklausomybės tai pačiai paradigmai – plg. tuščius ginčus ginčus dėl terminų, kai nenustatyta sąvokų paradigma). Visos žinduolių paradigmos požiūriu žmogus ir šuva – tas pats (kaip yra tas pats žmogus ir krokodilas stuburinių paradigmos požiūriu), bet nebūdami tas pats savo paradigmos viduje, žmogus ir šuva savo ruožtu priklauso dvikojų ir keturkojų paradigms. Jei du iš kelių dalykų, turinčių integralinius požymius (stuburiniai žinduoliai baltaodis vyras, juodaodė moteris, beždžionė), nėra papildomojoje distribucijoje (pvz. baltasis ir negrė yra papildomojoje distribucijoje pagal odos spalvos požymį, nes nekontrastuoja pagal galimybę turėti bendrus palikuonis, o tarp baltųjų ir juodųjų iš vienos pusės ir beždžionių iš kitos tokios papildomosios distribucijos nėra), bet turi diferencinį požymį (siela), jie yra paradigminėje opozicijoje (žmogus : beždžionė), vadinasi, pagal tą požymį yra skirtingi. Jei nėra opozicijos, nėra skirtybės, kitaip tariant, nėra paties dalyko kaip atskiro objekto. Vienanarė klasė dar ne paradigma, t.y. ir ne klasė. Jei šiame darbe tarp formaliųjų klasių pasitaiko vienanarių, tai jų įtraukimas sąlygojamas galimybės, kad kalboje potencialiai gali būti ir daugiau tos klasės narių (kaip sakyta, gyva kalba nėra ribota sistema, tiksliau tariant, ribota pačia savimi). Kita vertus, vienanarės „klasės" išskyrimas tik tiek terodo, kad visos formaliosios klasės savo ruožtu yra vienos struktūrinės paradigmos nariai.

Tai, kad paradigminis reiškinys yra reiškinys tik tuomet, kai yra du reiškiniai (plg. šviesą ir tamsą – jei Šviesos Karalystėje nėra tamsos, vadinasi, joje nėra nė šviesos; tas pats ir su Tamsos Karalyste, kurioje nėra tamsos, jei nėra šviesos), reiškia, jog, pavyzdžiui, galinin-

kinių veiksmažodžių klasę sudaro tik tie veiksmažodžiai, kurie jungiasi su galininku, galinčiu pažymėti daugiau negu vieną tiesioginį objektą. Tiesioginis objektas nebus joks tiesioginis objektas, jei yra vienas ir nekontrastuoja su kitais tos pačios rūšies tiesioginiais objektais. Galima *mataruoti kojomis : virve : uodega*, bet *vizginti* galima tiktai *uodega*. Todėl *uodega* kaip žodis, negalintis kontrastuoti kitiems veiksmažodžio *vizginti* objektams (jų nėra), laikytinas sudėtine veiksmažodinės leksemos *vizginti* dalimi, o veiksmažodis *vizginti* – negalininkiniu. Šiuo principu reikėtų vadovautis ir giliosios (giluminėje turinio struktūroje esančios) sinonimijos atveju, plg. la. *zvalba acis* ≡ *acu ābolus* ‘vartaloja (akis = akių obuolius)’, nes nesant galimybės *°zvalbūt galvu : pakaļu t.t., acis ābolus* tėra tik objektinės archileksemos *ACIS* variantas. Vis dėlto atsargumo sumetimais tokie tiesioginio objekto atvejai čia laikomi skirtingais objektais, o veiksmažodžiai – galininkiniais.

Galininkas, kuris reiškia tiesioginį objektą, kartu su veiksmažodžiu sudaranti vieną sudėtinę veiksmažodinę leksemą, šiame darbe vadinamas *vidiniu akuzatyvu*. Abejotiniais atvejais vidinio akuzatyvo buvimą tikrinu dviem testais. Viena, jei tiesioginis objektas gali būti pakeistas kitu, kurio negalima išreikšti sinonimiškai, vidinio akuzatyvo nėra, plg. *čiáupyti lūpas, burną*. Antra, jei objektas gali būti reiškiamas tiek vienaskaita, tiek daugiskaita su žodžiais *visùs, visàs*, vidinio akuzatyvo irgi nėra, plg. be vidinio akuzatyvo *stogą bažžo* ir *visus stogus bažžo*, bet su vidiniu akuzatyvu *ausis skliauto*, nes *°visas ausis skliauto* neįmanomas pasakymas. Dažnai vidinis akuzatyvas turi figura etymologica požymį, plg. (*mietus*) *miētija*, (*baslius*) *bāslija*.

Sintagminiai santykiai

Sintagminių santykių atskleidimas rodo, su kuo gali ir su kuo negali jungtis tam tikras nagrinėjamas vienetas. Neriboto junglumo vienetas klasifikacijai netinka – klasifikacija prasideda tik tuomet, kai pasirodo jungimosi apribojimai, t.y. laisvos vienetų distribucijos apribojimai, leidžiantys grupuoti juos į klases.

Baltų kalbų veiksmažodžiai esti sangražiniai ir nesangražiniai. Sangraža kaip formalus požymis turi savo sintagmatiką (distribuciją) – sangražą gali turėti veiksmažodžiai, kurie be jos iš viso nevartojami (nekonversiniai refleksyvai), taip pat veiksmažodžiai, kurie gali būti vartojami tiek be sangražos, tiek su ja (konversiniai refleksyvai).

Palyginus kontrastus

Jonas valo-si batus vs. *Jonas valo batus*,
dzīve balstā-s uz parašām 'gyvenimas remiasi papročiais' vs.
dzīve balsta parašas 'gyvenimas remia papročius'

su kontrastais

Jonas valo-si batus vs. *Jonas dairo-si batū*,
dzīve balstā-s uz parašām vs. *bīstā-s saule rīta rasu* 'bijo saulē ryto rasos',
ryškēja neatskiriama sangražos formanto jungimosi apribojimas nekonversiniais refleksyvais (*dairosi, bīstās*). Kitaip tariant, veiksmožodžiu jungimasis su neatskiriama sangražā nekonversinio refleksyvumo ribotas. Tai leidžia kalbēti apie nekonversinju refleksyvū klasē, sintagmiškai kontrastuojančią su visais kitais veiksmožodžiais.

Abiejū klasiū veiksmožodžiai arba gali, arba negali jungtis su papildiniais.

Veiksmožodžiai, galintys jungtis su papildiniais: *Jonas audosi batus, Jonas dairosi batū, Jonas rašo laiškā, Jonas bijo Petro; bīstās saule rīta rasu, kas dienas gaismas nedroši dairās* 'kas nedrašiai saugosi dienos šviesos', *Jānis raksta vēstuli, Jānis duksna Pēterim sānos* 'Janis baksnoja Pēteriui ī šonus'.

Veiksmožodžiai, negalintys jungtis su papildiniais: *Ona visā laikā maivosi, Annīņa visu laiku vaibās, Jonas braido baloje, Jānis makņa pa purvu* 'Janis brenda per balā'.

Pateiktieji semantiniū santykiū pavyzdžiai rodo, kad ir refleksyvīnēje ir nerefleksyvīnēje veiksmožodžiu klasēsē, reikia skirti papildininius (*audosi, dairosi, rašo, bijo; bīstās, dairās, raksta, duksna*) ir nepapildininius (*maivosi, braido; vaibās, makņa*) poklasius.

Papildininiū veiksmožodžiu poklasyje savo ruožtu išsiskiria galininkiniū ir negalininkiniū veiksmožodžiu poklasiai. Tai aišku iš šiū sintagminiū santykiū analizēs:

(veiksmožodžiai, galintys turėti galininku reiškiamą tiesioginį papildinį)
Jonas audosi batus, Jonas rašo laiškā; Bīstās saule rīta rasu, Jānis raksta vēstuli;

(veiksmožodžiai, negalintys turėti tokio papildinio)

Jonas dairosi batū, Jonas bijo Petro, kas dienas gaismas nedroši dairās, Jānis duksna Pēterim sānos.

Pagaliau visi refleksyvīniai (nekonversiniai) papildininiai ir nepapildininiai veiksmožodžiai bei visi nerefleksyvīniai papildininiai ir nepapildininiai veiksmožodžiai arba jungiasi, arba nesijungia su

veiksniu, kurio referentas valingas. Pagal tai galima skirti valingumo (referentas – gyvas asmuo) ir nevalingumo (referentas arba gyvas asmuo, arba daiktas) veiksmožodžius. Valingumui atskleisti tinka testas „*nori – ir ..., nori – ne...*“.

Veiksmožodžiai, galintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas (*nori – ir ...*) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas audosi batus, Jānis klausās¹ mūziku ‘Janis klausosi muzikos’: *nori – ir audosi, klausosi, nori – nesiaudo, nesiklauso*;

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas dairosi batų, Jānis žākstās ap svešo meitu ‘Janis stengiasi čiupti svetimą mergą’;

refleksyviniai nepapildininiai:

Ona maivosi, Anniņa vaibās;

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas vangsto Petro, Jānis duksna Pēterim sānos;

nerefleksyviniai nepapildininiai:

Jonas braido baloje, Jānis makņa pa purvu.

Veiksmožodžiai, negalintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas („*nori – ir ...*“ pridėjimas neįmanomas) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:

[lietuvių kalboje nerasta] *Jānis bīstās Pēteri* ‘Janis baisosi Pēterio’;

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas baisosi nelaimių, kas dienas gaismas nedroši dairās;

refleksyviniai nepapildininiai:

orai blaivosi, debess plaišķās ‘dangus šviesėja’;

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:

Jonas mato daržą, Jānis mana vilku ‘Janis pastebi vilką’;

nerefleksyviniai papildininiai negalininkiniai:

Jonas bijo mirties; man nātres zalda ‘mane notrės dilgina’;

nerefleksyviniai nepapildininiai:

paltas kabo už durų, viņš mosta vien ‘jis tik klysta’.

Be to, refleksyviniai ir nerefleksyviniai papildininiai ir nepapildininiai nevalingumo veiksmožodžiai esti tokie, kurie eina su gyvą

¹ Šis veiksmožodis gali būti sangražinis ir nesangražinis, bet kadangi be sangražos jis arba gauna kitokią reikšmę (darosi kitu veiksmožodžiu), arba vartojamas siaurai, tai šiame darbe jis imamas tik kaip nekonversinis refleksyvas.

būtybę reiškiančiu aktantu, ir tokie, kurie eina su daiktinės sferos aktantu. Kadangi tarp *ā*- ir gretiminių kamienų veiksmažodžių nerasta nė vieno lietuviško, latviško ar prūsiško (nekonversinio) refleksyvinio papildininio galininkinio nevalingumo veiksmažodžio, kuris negali eiti su gyvą būtybę reiškiančiu aktantu, tai vengdamas sintagminės klasifikacijos asimetrijos, patogumo sumetimais užbaigiu analizę su referento valingumu–nevalingumu susijusiais santykiais, smulkesnę analizę palikdamas paradigminei klasifikacijai.

Veiksmažodžių klases išryškina sintagminio jungimosi (distribucijos) apribojimai. Jais paremta sintagminių santykių analizė yra grafiškai atvaizduota *Dendrogramoje 4*, kur išsiskojimų viršūnėse esantys skaičiai atitinka šiuos klasių išskyrimo principus:

- 1 – veiksmažodžiai (**a**), nesijungiantys nekonversinės sangrąžos (išskiriama priešinga nekonversinių refleksyvų klasė);
- 2 – veiksmažodžiai (**b**), nesijungiantys papildinių (išskiriama priešinga papildininių veiksmažodžių klasė);
- 3 – veiksmažodžiai (**c**), nesijungiantys tiesioginių papildinių (išskiriama priešinga papildininių galininkinių veiksmažodžių klasė);
- 4 – veiksmažodžiai (**d**), nesijungiantys su veiksmu, kurio referentas situacijos (pvz. veiksmo) atžvilgiu yra valingas (išskiriama priešinga valingumo veiksmažodžių klasė).

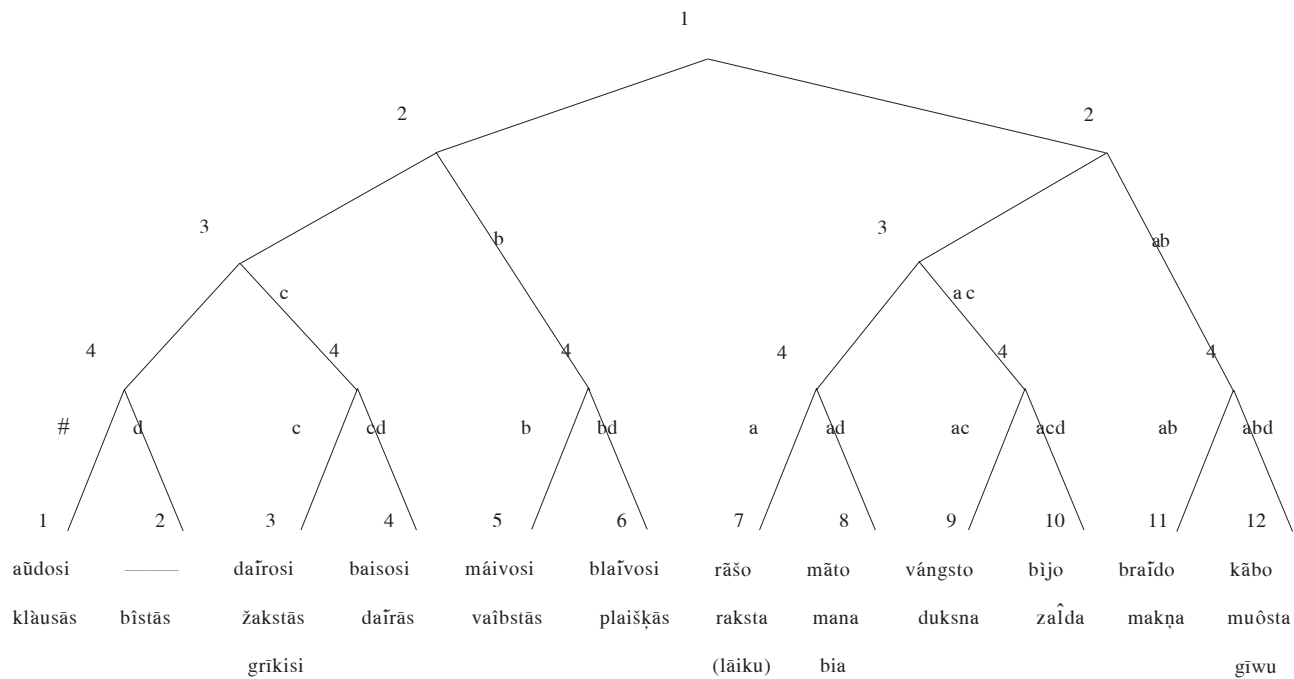
Dendrogramos šakų galuose esantys skaičiai žymi nustatytų 12 klasių numerius. Po jais duoti pavyzdžiai iš lietuvių ir latvių kalbų. Kadangi prūsų kalboje paliudytos leksikos skurdumas neleidžia atlikti visapusiškos sintagminių santykių analizės, penki pavyzdžiai iš prūsų kalbos yra pritaikyti prie jau gatavų rezultatų.

Analizuojant baltų istorinio *ā*- ir gretiminių kamienų veiksmažodžių sintagminių santykius lietuvių, latvių ir prūsų kalbose, veiksmažodžiai nagrinėjami pagal nustatytas formaliąsias klases, Dendrogramos 4 viršutiniams skaičiams bei raidėms nurodant semantinės klasės identifikavimo pagrindą. Kiekvienam konkrečiam veiksmažodžiui skirto straipsnio gale pateikiamas nustatytos semantinės klasės numeris pagal apatinius šakinius dendrogramos skaičius.

Jei kuris konversinis refleksyvas įprastas, o atitinkamas nerefleksyvinis veiksmažodis retas (trūksta gerų pavyzdžių), imamas tik refleksyvinis veiksmažodis (juk svarbiausia, kad abudu nebūtų traktuojami adekvačiai).

Kiekvienoje formaliojoje klasėje pateikiami ne visi nariai (juos

Dendrograma 4

visus planuota išvardyti priede), bet tik tie, kurie vieną kartą paliudija vieną iš 12 nustatytų semantinių klasių (S.k.).

Sintagminiai santykiai: lietuvių kalba

Klasifikuojant lietuvių kalbos medžiagą, teko praleisti neaiškios asmenuotės veiksmožodžius ir kitokius abejotinus, nepakankamai pailiuosiuotus arba atsiradusius kaip fonetiniai dialektizmai. Tai visų pirma šie veiksmožodžiai: *aišyti, ángstytis, árstyti, beidyti, blakštýti, blunzgýti, bradyti, brukýti, brūzdyti, bukštýti, burškyti, čaipýtis, čiuostyti, dyžyti, gaudžyti, gyliti, glumdyti, gnėbyti, grabštýti, grapštýti, graužyti, grąžtýti, grynyti* 'skursti', *gukštýti, gvairyti, karýti, įkiršyti, knasyti, krākyti, kriūdyti, laikšytis, lašýti, maistyti, margstytis, mėdyti, plėškyti, rādyti* 'kurti', *rapštýti, reišýti, rėžytis, siūmdyti, skvarbstýti, slaubýtis, slandyti, sliukýti, smarkýti, smeigýti, smirdyti, smukýti, smurkýti, srėbstyti, srigdýti, staldyti, stalgdyti, švaipyti*. Jei pasitaiko skolinys, kurio daryba ir reikšmė ta pati, kaip ir atitinkamo savo žodžio, jis neįtraukiamas, pvz., *bagaslóvyti, -ija* (plg. *láimyti, -ija*). Tokie atvejai, kaip *skalambyti/skalampyti*, palaikyti nepriklausomos darybos dariniais ir įtraukti kaip skirtingi veiksmožodžiai.

Formalioji klasė 1

mūldyti, -o, muľdyti, -ija: (1a); *ilgai mane* (1a 3) *muľdijo, kol susiprotėjau* LnkV (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 2

iš-bakštýti, -ija, iš-bakštýti, -o: (1a); *niekaip negaliu tų vaikų* (1a 3) *išbākštyt prie darbo* Krs (1a 3 4): S.k. 7.

(orą) **kvapstyti:** (1a); *ana kvapsto paskutinį orą nuo pailsimo prieš smertį J, pakvapstyk* [= atsipūsk] *ir tu prie girnų* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 3

áidyti: *jos aidėsi dėl vištų, kam leidžia į rugius* Pnd (c reciprokas), *jie ten sustoję tik áidijasi* Km (c): S.k. 3.

būdyti: (1a); *pakabinom skilandį kamine ir būdijam* Snt, *būdo mėsa, žuvis* (1a 3 4): S.k. 7.

kūisyti: *ir kūisos kaip kiaulė į tvorą* Vvr, *kuisijas nabagas, matyt, gyvio tur* Vks – *nori ir kuisosi, nori – nesikuiso* (b): S.k. 5.

rōdyti: (1a); *aš tau rodiju, t.y. duodu rodą* J (ac), *jai rōdė žmonės, kad duot ežiko kraujo – perstos gert* Rod (ac): S.k. 9.

slātyti: (1a); Tvr; KŽ, C, N, K 'apsileidus elgtis nerūpestingai' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 4

1. páistyti: (1a); *senis niekus* (1a 3) *páisto, o tie durniai klauso išsižioję* Jnš, *tas ponas žiūri, ką* (1a 3) *jin čia páista* Jušk (1a 34): S.k. 7.

Formalioji klasė 5

būldyti: (1a); *kaži kas bıldė bıldė į duris ir nuėjo* (ab) Jrb, *girdėjau, kad bilda jis su savo tašymais* J (ab): S.k. 11.

tvýroti: (1a); *degėsių kvapas tebetvýro* (abd), *tyra:* S.k. 12.

Formalioji klasė 6

gýdyti: *sėkmingai gydo karo padarytas žaizdas* 1a 3), *gerai gýdžia* NmJ (1a 3 4): S.k. 7.

gimdýti: (1a); *abu* (1a 3) *viena motina gimdė, bet ne vienam lopšy gulėjo* Alv, *moterišké, kad gimdžia, nuliūdimą tur* DP (ad): S.k. 8.

grózdyti: (1a); *kur grozdai po kišenius?* Švn, *ko* (1a 3c) *tu ten grozdì ko nepadėjai?* Kb (ac): S.k. 9.

guldýti: (1a); *keleivius* (1a 3) *guldaũ* J, *gulđžia* SIm (1a 3 4): S.k. 11.

kliaudyti: (1a); *kitiemus* (1a 3c) *kliaudžia penki jungai jaučių* DP 'trukdyti' (acd): S.k. 10.

2. rikdýti: (1a); *mes šnekam – rašantį* (1a 3) *rikdom* Dgč: S.k. 7;

kita reikšmė: *šitą šaliką mezgdama, labai rikdžiaũ* Jon (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 7

šypsóti: (1a); *jis žiūri į mane ir šýpso, šýpsia* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 8

áušyti: (1a); *aš karštą stovą* (1a 3) *áušau* J, *mane motulė laukia, košelę* (1a 3) *áušia, ant langelio padėjus* Prng (1a 3 4): S.k. 7.

knaibytis: *ko tu rašydamas taip prisiknaibi – galvą insops* Ut (b): S.k. 5.

prieštaryti: (1a); *ir negalėjo jie prieštaryti jo išminti* (1a 3c) *ir dvasiai* (1a 3c) VlnE, *prieštariąs* SD (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 9

dingsóti: (1a); *ta mislė diņgso man širdyje, galvoje* J, *man diņgsi, kad rytoj bus gražus oras* Vrn (acd): S.k. 10.

knapsóti: (1a); *ateis, būdavo, ir knąpso visą dieną* Stak, *tu tę nuėjęs tik knapsi, o neini prie darbo* Ml, *neknapsók į veidrođį!* Šk (ac): S.k. 9; kita reikšmė: *knąpso, snaudžia – eitum verčiau gulti* Vrb (abd); *ką čia dabar knapsì snausdamas* Paį (abd): S.k. 12.

striokso: (1a); *dieną žiopso, naktį striokso* (ab), *pavasariį varlės stróksi ant kelio* Grv (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 10

ilsotis: *ilsos pasdarbujęs* Vrnv (b), *atsisėdęs ilsisi* Mrc – *noriu ir ilsausi*

(*ilsiuosi*), *noriu* – *nesiilsau* (*nesiilsiu*) (b): S.k. 5.

kùmšyti: (1a); iš *palengvo praveriame duris, kumšydami vienas kitą* (1a 3), *bailiai sueiname pirkion J.Bil, ką tu mane* (1a 3) *išvien kùmši ir kùmši?* Skr (1a 3 4): S.k. 7.

sčiąudyti: (1a); *sčiaudau* SD (abd), *sčiaudi* (abd): S.k. 12.

túnoti: (1a); *urve túno lapė* (ab), *túni* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 11

karóti: (1a); *jo rankos karo nusvirusios, lyg jis nežinotų, kur jas dėti* I.Simon (abd), *vidu dvaro žarna károja* Lz (abd), *šita lenta kári* Ėr (abd), *kára* (abd): S.k. 12.

siautýti: (1a); *siaūtos girtas po gryčių* Dbk (ab), *kad tik pasigeria, tai ir siáuti* Ds (ab), *siáuta, siáuta jis kiekvienądien – pyksta, nirsta, baras* Kp (ab), *siáutoja po visus kambarius, nešneka* Pbr (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 12

už-sikėsyti: *Jis kėsos mušti* Erž (b), *jis su pagaliu užsikėšėjo ant manęs* Erž, *užsikėsi* (b), *Lazda užsikėsojo kirst per pečius* Užg (b): S.k. 5.

riútoti: (1a); *riúto an mašinos, i gana* Plv (ab), *riúti prie lango par dienas* Slk (ab), *užsigulęs ant stalo ir riúto* Kpr (ab): S.k. 11.

(*niekus*) **svaityti:** (1a); *svaitosi* (abd), *ką čia niekus sváičioji!* (abd), *jis sváiti* (abd), *ką čia sváiti niekus!* (abd): S.k. 12.

valdýti: (1a); *valdo kraštą* (1a 3), *valdi turtą* (1a 3), *valdžiója žmones* (1a 3), *valdója* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 13

skaistýti: (1a); *visur, kur saulė skaīsto* KŽ (abd), *žiba kaip sparnai karvelių, kurie kaip auksas ir sidabras skaista* BB (abd), *skáisčiojasi* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 14

rogsóti: (1a); *ko tu* (4) *čia rogsaī, ko neini karvės girnyt* Pgg (ab), *rogsója* N, Ub: S.k. 11;

kita reikšmė: *rogso mi kas, styri* SD (acd), *rogsa man kas* N, K (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 15

rýmoti: (1a); *aš rýmau, ant alkūnės pasirėmęs* J (ab), *nieko nedirba, par langą užsigulus rymója* Slm (ab), *sėdžiu, rymu už stalelio* KlVD (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 16

nu-plumpsóti: (1a); *ubagė nuplumpsojo par kiemą* Ul (ab), *pluŋpso; ji dar nespėjo nuplumpsėti prie tvartų, o kaimynijoj sumirgėjo šviesa* (ab), *plūmpsi, plūmpsia:* S.k. 11.

Formalioji klasė 17

koróti: (1a); *laukas žirgas per tvorą kóro* (abd), *ratas užsikabinęs už šakos ir kori* (abd) Vv, *kória korikas, tupia tupikas, kad korikas nekorėtų, tai tupikas netupėtų* Sb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 18

lũndoti: (1a); *pelė lĩndo urvoje* K (ab), *ko tu lĩndoji to kerčio par dienas – eik pasivalkiok* Lkv (ab), *kažkur vis jis liĩdi, nesimato jo terp žmonių* Jušk (ab), *jis dar senoje gryčioje liĩdžia* Po (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 19

tursóti,

tvirsóti: (1a); *tuřso lovoje tas tinginys* (ab), *tursi, tursa* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 20

kabóti: (1a); *pačioj virřũnėj dar du obuoliu kãbo* J (abd), *kaba paltis lařinių* Sab (abd), *tupi tupikas, kabi kabikas* Krb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 21

kósyti: (1a); *kóso* (abd), *kelinta savaitė kaip vaikai kósija* Vl (abd), *dėdė atslenka, atkoso* (ab/abd), *jau senelis atkósa* Dbk (ab/abd), *jisai šiandien labai kósa* Skp (abd), *kai kuriems ligoniams pavyksta nuslopinti kosimąjį refleksą valios pastanga; ko čia kosoji be parstojo!* Sz, *kosia* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 22

pl-iřyti: (1a); *iř kaitros lentos pl-iřo* Onř (abd), *pl-iřija* (abd), *nuo lietaus šiemet vyřnios pl-iři* Ds (abd), *jau bulbos pl-iřias – išvirė* řvnč (abd→bd), *lentom medžiai nereikia skust, ba nuskusti supl-iřioja* Trgn (abd), *pleiřója* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 23

grũdyti: (1a); *ař grĩndau aslą* (1a 3) *su grĩndimis* J (1a 3 4), *igrĩndijo seklyčia* ř (1a 3), *grĩndija* (1a 3 4), *grĩndžia, mano broleliai grĩndžia tiltą* (1a 3) *geležinį* Ml (1a 3 4), *grĩndója* ř (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 24

káiřyti: (1a); *káiřo* J, *káiřija* Grř, *žemaičiai bulves* (1a 3) *káiřia su kaiřekliais* Klvrř, *ař bulbes* (1a 3) *káiřu kořei, t.y. skutu* J (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 25

čiąudyti: (1a); *ar jau čiąudai, slanktą turi?* Pbs (abd), *čiaudi lyg katė, miltus pridarius* Gs (abd), *kad čiąuda, tai teisybę pamislija* Km (abd): S.k. 12; *dulkes* (1a 3) *iřčiaudijau* Pc, *čiaudija* (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 26

mũndyti: (1a); *kam mindai nagines mano?* J (1a 3 4), *ne dėl rieřutų řį kelelį* (1a 3) *mũndijau* Dkřt; *mindija; kam rūtų vainiką* (1a 3) *po kojų mindžiojat* Al (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 27

dalýti: (1a); *ař dalau sũrį* (1a 3), *tu dalýk rieřutus* J (1a 3 4), *ubagam dalija duoną*

(1a 3), *dalója* tr., *jaunoji apdalójo visus* (1a 3) dovanomis Lnkv, *Anelè pardalója jau namą* (1a 3 4) 'pardavinėja' Krok: S.k. 7.

Formalioji klasė 28

kùmštyti: (1a); *kùmšt, kùmšt, vis kùmšto kaimynui* (1a 3c) *į pašonę* Grž, *eik šalin, čia nekùmštęs man* (1a 3c) *į pašonę* Vlkv, *kùmščia* (ac): S.k. 9; *tiesiog bjauru žiūrėti, kaip jos tuos nelaimingus vaikus* (1a 3) *kumščioja, stumdo, tampo* Pč; *kùmščioja* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 29

guodytis: *jis vis guodžiasi savo sūnum* (3c), *einančiu mokslus* Krkl (c): S.k. 3; kita reikšmė: *pradeda verkti ir jam* (3c) *guostis prispaudimais* S.Dauk (c), *guodijasi; sesuom guodžiojas, kad aną anyta suvaksijo, barė* J (c): S.k. 3.

gūžytis: *apsigūžija; kopūstų lapai gūžiasi jau į galvas, t.y. siaučia galvas* J, *kad šalta, apsigūžók galvą skepetomis* J, *apsigūžója*: S.k. 1.

pliušpyti: (1a); *ogì barščius* (1a 3) *kad pliūpia, net ausys linksi* Sb, *jis, silkių apsivalges, pliušpija girą* (1a 3) J, *anas pliušpoja putrą* (1a 3), t.y. **sreb** J (1a 3 4): S.k. 7.

sklōnytis: *sklōniasi* GB, *eina par visą kiemą sklōnydamosi* Dv; *sklōnijasi; skloniojasi* *jaunoji vienon pusèn ir kiton* Dv (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 30

sparnus plastýti; plàstytis: (1a); *sparnus plastýdamos, turškiasi antys* Lnkv (ab), *antys plàstijas, su sparnais plasnoja* Pšl (ab), *gaidys plàst(a) su sparnais giedodamas* J (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 31

galándyti: (1a); *galándo peilį* (1a 3); *galándija; katė galánda nagus* Ėr (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 32

sùlpyti: (1a); *sùlpo, sùlpa, sùlpia* (ką – 1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 33

súdyti: (1a); *mėsq* (1a 3) *súdo, kad negesty; persūdija; sukapojam mėsq, išminkiam,* (1a 3) *pasūdžiam* Pb (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 34

mūnkyti: (1a); *ana mūnko duoną* (1a 30), *o tas manko molį, purvus terškia* J, *sukapojam mėsq,* (1a 3) *išminkiam, pasūdžiam i pipirų dedam* Pb, *ir, émusi miltus, minkijo* BB; *minkija* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 35

(niekus) **pliuškýti:** (1a); *ar žmonės, tau taip didei pliuškiant, tur tylėti?* RB *plūškia,* K, *pliuška, pliuškija* Q (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 36

riáu gyti: (1a); *žmogus, kad jamui rėmuo pjauja, gumbas sukilsta, ėdis nepatinka arba parsiėda, riáu gija* J (abd), *riauga* Ba, *riaugi, riáu gija, riáu goja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 37

krũnyti: (1a); *senis išvien kruna* Brt, *kaip tik atšqla oras, tai ir kruni per naktis* Rdm, *jis tur džiova, kad taip krunija* Rs, *sesuo krunio(ja) – tur dusq* J (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 38

dũlyti: (1a); *mėšlas dũlyja* Svn (ab d), *po trepais primesta visokių skarmalų ir dũli* Gs (abd), *malkos nedega, o tik dũla* Knv (abd), *dũlia* Kp (abd): S.k. 12.

klėdyti: (1a); *ligonis jau kelinta diena kledi* Lnkv (abd), *kliesdama kalbė jau ir atmenu ka* Švnč; *kliedzia* (abd), *sako, nebeišgis – kledi ja* Jušk (abd): S.k. 12; kita reikšmė: *maža ka* (1a 3) *girtas prikledi jo* Ds, *toj juokias, toj vaitoja, ė toj niekus* (1a 3) *klie da* A.Baran (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 39

blódyti: (1a); *vaikai, neblodykit!* Rk; *blodija* (ab); *bloda vaikai per dien* Slm (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *naktį pabũdęs išgirdau – sodq blodi* Kp, *vaikai išblodijo obuolius* Pl; *išblodija* (1a 3 4): S.k. 7.

pelýti: (1a); *kur po pavėsių padžiausi, tai pelyja* Vlk (abd), *neišrũgus duona greičiau peli* Ėr (abd), *neišdžiũvęs šienas negerai: tada kaista, pela* Dkk (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 40

spũtryti: (1a); *ir ko jis taip ė mane spytri; spytri / spitri* Rtr (ac), *ko taip spitriji kaip katinas ė lašinius* Lk (ac), *Jonas spitrio ja ė Magdė* Kv (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 41

gurgsyti: (1a); *žqsys gĩrgsi jau nuo pat ryto* Dbk (ab), *žqsys gĩrgsia, o antys krykia* Slm (ab), *eik, žiũrėk, ko ten žqsys gĩrgsija* Srv (ab): S.k. 11.

mũksyti: (1a); *mažas bũdamas, susitrenkė galva, tai dar miksi* Alv (abd), *matyt, neišmoko pamokos, kad miksia* (abd→ab), *miksija* Slav: S.k. 12.

Formalioji klasė 42

bódytis: *anys svečių bodijasi* Ds (cd), *manęs visi bodis, nor gyvas žemėn lĩsk* Prng (cd), *bodžias* (K, Lp) *tetušis savo dukrelės* NS (cd): S.k. 4.

pũkšyti: (1a); *kokis tė šaudymas – pukši tik* Vlk (ab); *senis pukši prie pečiaus* J (ab), *jai ne tiek skauda, kiek ji pukšia* Jrb (ab), *tėvas pukšija ir pukšija visq dienq* Pc (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *puodas pukši, šnypsčia ir aimanuoja* A.Vencl, *košė pukšia virdama* Jrb (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 43

gežytis: *gežiasi, gežijasi* 'gviežiasi' N (cd): S.k. 4.

keřšyti: (1a); *Ezavas iš rūstybės keřšijo Jokūbui* S.Stan (ab): S.k. 9;

kita reikšmė: *keřšė dabar tą* (1a 3), *ką iškentėjo* LzP (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *jis keřšia važiuoti pas juma* J (ab), *dar ař vis keřšiju kada nori jį išbart* Vdžg (ab): S.k. 11.

kiožyti: (1a); *ledas, kaip vanduo nusenka, kiožias ant kraštų* J, *kiožia* (abd), *ledas iškiožijęs* Erž *kiožija* (abd): S.k. 12;

kvočyti: (1a); *kvočija* N, *dūšia prijaučia, kvočiu* R 'nujaučiu' (ad): S.k. 8.

Formalioji klasė 44

lýgyti: (1a); *prilygia sviestą* (1a 3) *in bulbas!* Lp, *ką* (1a 3) *tai prilygia!* Lp (1a 3 4): S.k. 7;

múodytis: *muodžiasi* (bd): S.k. 6;

skubýti: (1a); *skubiu ravėt* SIm, *kam mum skubyt* Ob (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 45

dųlgsyti: (1a); *akį* (1a 3) *dilgsi, sopa, paniežti* Ut (ad), *ar garai suėdė galvą, ar ką – smilkinius* (1a 30) *dilgsija* Srv (ad): S.k. 8;

eįksyti: (1a); *priprato, tai dar ir eiksi kaip šuva, kiškį varinėdamas* Nė (ab), *yra yra merga – neeiksyk!* Pc (ab): S.k. 11;

kiaųksyti: (1a); *tas šūnytis ir kiauksi per kiaurą naktį* LnkV, *šuva neiřloja gerai – kiauksi kažkaip* Rm (abd), *kas iš tokio šunies, nė lot nemoka – kiauksija tik* Srv (abd): S.k. 12;

knąksyti: (1a); *viřta varlę* (1a 3) *knaksija* Krkl, *ką čia kerti, ką* (1a 3) *čia knaksi!* Škn (1a 34): S.k. 7.

Formalioji klasė 46

ląpsyti¹: (1a); *maži paršai, bet gerai ėda, net lapsi* Vad, *gerai kiauless lapsija* Pn, *nelapsyk taip smarkiai, nes dar gali užspringt su kokiū nors kaulu* Mšk, *lapsi, lapsija ką* (1a 3 4): S.k. 7;

mōžytis: *jie možis pinigų* Pln (acd), *možijaus sėklų pavasariui* Skr *možijasi* (acd): S.k. 10;

pókřyti: (1a); *miřke pokři, malkas kertant; tu pokři visą laiką, ař negaliu ir pailsėt* Ut (ab), *paleidęs ožkas, botagu supokřijęs, suřuko* Rz (ab) *pokřija*: S.k. 11;

spaugýti: (1a); *nuo to vandens visi nuspaugėjo* Skr *spaugi* (abd); *kaži ko man tei spaugija řimet kojose* Jrb (acd): S.k. 10;

¹Nėra žodžių su šaknimi *lap-*, kurie leistų čia išskirti priesagą *s*; latvių kalboje yra semantinė (šios reikšmės) grupė veiksmažodžių, besibaigiančių *-sija*, o tai leidžia išskirti *s*, nors atitinkamų žodžių be *s* ir nėra.

sūrýti: (1a); *sūri mėsa* (abd), *lašiniai jau įsisūrįja, įsisūri* Rs (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 47

galākštytis¹: *nesigalakštyk – juk kas mirė, nebeatkelsi* Kal (bd): S.k. 6;

glėbstyti: *nesėsk pas svetimą moterį ir neglėbstykis su ja* BB (b): S.k. 5;

atsi-karėstyti: *prikibo, ir negaliu nuo jo atsikarėstyti* Grž (c): S.k. 3;

rumstyti: (1a); *cėrus neinrėmstįja – sako, aždauš dukterį* Lz (abd): S.k. 12;

kita reikšmė: *idant laikai mūsų būtų par tavo apgynimą nurimstyti*: S.k. 7.

Formalioji klasė 48

karāstyti: *ana nuo jo negali nusikarasyti* J (c): S.k. 3;

knaibāsyti: (1a); *višta bulvę (1a 3) knaibasįja* Šl (1a 3 4): S.k. 7;

kudėsyti: (1a); *ir gaidys kudėsįja, kai vanagą pamato* Pl (ab): S.k. 11;

kvòsyti: (1a); itr. *jau trečia diena kaip lietus kvosįja* Grv (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 49

áikštytis: *eikite gulti – ko čia aikštįjatės* Šll (b), *ko tu aikštįjiesi: jei krauni vežimą, krauk, o jei nenori, eik gulti – dabar šakę ima, kitą meta atgal* Krt (b): S.k. 5;

aūryti: (1a); *kada vėjai aurįja, sunku miegoti* Klp (bd): S.k. 6;

báimytis: *rodos, nėra ko baimytis, bet aš bijau, ir tiek* Nmš (cd): S.k. 4;

bembyti: (1a); itr. *aš noriu užbembyti tam vagiui (1a 3c) akmeniui* (ac): S.k. 9;

būdytis: *gerai, kad ana mirė – anas ja bydijosi* Dglš (c): S.k. 3;

brotytis: *su tokiu nėra ko brotytis* Vlk (c): S.k. 3;

brūžyti: (1a); *suėjo vaikai, kojom ir brūžįja grindis* Ds; *medį (1a 3) brūžįja* Tvr (1a 3 4): S.k. 7;

čėžyti: (1a); *išlįjo, iščežįjo mane (1a 3) lietus* Jušk (ad): S.k. 8;

už-sikuomyti: (1a); *senybėj ne tiek žemių buvo, kur užsikuomįjai – te ir tavo* Trgn (ką): S.k. 1;

kvutyti: *atsikvitįjo savo paną (1a 3), galės kitas vilioti* Šts: S.k. 1;

meilyti: (1a); itr. *Grėtė meilįja sūnui tėvo vardo* J.Simon (acd): S.k. 10;

į-sipýlyti: *įsipýlijau kasmets vienoj vietoj vieversį giedantį* Mitl226 'įsidėmėti' (polonizmas) (d): S.k. 2;

ne-seĩnyti: (1a); *avižos miežiams neseĩnyja* Vlkv (acd): S.k. 10;

skālyti: (1a); itr. *šuva skālijō visą naktį, nedavė miegot* Klt (ab): S.k. 11;

šerkšnųti: (1a); itr. *tvoros, akmenys šerkšnįja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 50

privalėti: (1a); itr. *jis ar nenor ateiti, arba nežino, kad mes taip jo privalom* (acd), *žmogus gyvenime privalo kovoti su blogiu* rš (acd): S.k. 10.

¹ Dėl š = s plg. nusigaluoti.

Formalioji klasė 51

dyrėti: (1a); *ažu stalelio sėdėdamas, kai šunelis dyro* Slk (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 52

káitėti: (1a); *kas čia man káito – man viskas gerai* Skd (acd), *kas tau kát, t.y. kas tau rūpi, kas tau darbo?* J (acd), *pats neišmanė, kas jam kaiti* Žem (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 53

nárdyti: (1a); *antis murkt, murkt po vandenį – nárdo* J (ab), *karosėli geltonasis, o kur tu nardžioji?* Vrb (ab), *karosėli geltonasis, ei kur tu nardoji?* Klvd (ab): S.k. 11;

spárdyti: (1a); *hitlerininkai spardė mani* 1a 3) *su kojims ir mušo su šautuvu* Plšk[, *karvė spárdžiojas labai* Aps] (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 54

ilgstytis: *ilgstos naktelė* B.Sruog, 'ilgstintis, vilkinti', *ko čia ilgstojies? ilgai nesiilgstok – gal per vėlai veik būti* (b): S.k. 5;

klóstyti: (1a); *visa mūsų šeimyna klosto linus* (1a 3 4) Žvr, *jautriai, kaip mažą kūdikį* (1a 3) *apklostė* [klóščiojies, klóščiojies kaldra, *ale šaltis tai net až skobų ima* Grv] (1a 3 4): S.k. 7;

móstyti: (1a); *vyras stovėdami rankom mosto, kad tylėtų, o moterys tai tik dūsauja* Švn (*mosto kam* – ac), *garsiai šneka, mósčio(ja) rankomis* Gs (ac): S.k. 9;

1. nárstyti: (1a); *ar matei, kaip antys nársto* (ab) Dkš, *antis nársčio(ja) po vandenį* J (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 55

2. gráizýtis: *jis vis gráizýsi užmušti ar padegti* Rdm (c); *Andriejus graižiojasi kariausiqs prieš jį* A.Baran (c): S.k. 3;

máivýtis: *anuodu besimaivo, t.y. juokas, vaipos, žvingauna, darkos* J (b); *nieko nėra, viena valia juokias, kvaknoja, máivojas – negal išmanyti, a durnas, a perdaug mandrus* škn (b): S.k. 5;

raidytis: *gyvenimo žemėj raidytasi palengva* Vr 'plėtotis' (bd), *raidoti(s)* Vr 'plėtoti(s)': S.k. 6;

rankýti: (1a); *tegu spiečius* (1a 3) *ranko bernas* Ėr, *jinai ránkioja uogas* (1a 3) *nuo žemės, varpas, grybus* J (1a 3 4): S.k. 7;

1. sáikýti: (1a); *tujai nesaikyk taip aukštai* Ob 'siekti' (ac), *uždenk, kad galvijai nesaikiotų šieno* J (ac), *tai tie žmonės saikioja apie stubas ko paimt* Lš (ac): S.k. 9;

siaubýtis: *siaubosi* Žr 'siautėti' (bd) [, *jaunesnioji paskendo siaubojančioj bangoj* Upn (abd): S.k. 6;

skraidýti: (1a); *bus lietaus – kregždės skraido pažeme* Kps (ab), *čia koki*

paukščiukai skraidžioja apie mane Švnč (ab): S.k. 11;

snaigyti: (1a); *snaigulės snaigo kaip bobų kąsniais* J (abd), *snaigioja* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 56

knypsoti: (1a); *ana knypsója kaip katė žiurkių* J, *knypso* (ac): S.k. 9;

kita reikšmė: 'knybsoti' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 57

sáugoti: (1a); *sáugau viščiukus* (1a 3), *pirmąkart išleidžiau, kad varna nenuneštų* Mlt, *bitės perus* (1a 3) *labai sáugoja* Tt (1a 3 4): S.k. 7;

týkoti: (1a); *katė týko pagauti pelę; týko pelės* (ac), *týkoja* (ac): S.k. 9;

tvýloti: (1a); *tvýloja; jis tvýlo, kampe užsiglaudęs* (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *tvýlo migla, dūmai* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 58

godytis: *godaūs godaūs ir nebeatsigodaũ, kokioj aš čia dabar vietoj* Slm (b): S.k. 5; *godójau, godójau, led atgodojau, kaip man atsieina giminė: tetulėnas, šešūras, anyta, uošvis, laigūnas, moša, teta* J (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 59

eidyti, eidoti: (1a); *šešiasdešimt septyneli – ir dar eido an darbo* Zt (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 60

mūrksyti, mirksoti: (1a); *pumirkas mūrksio ir miego nori* J (ab): S.k. 11;

tvarsytis, tvarsotis: *ir tvařsosi po lovą* (b): S.k. 5.

Formalioji klasė 61

tráukytis, tráukotis: *tráukosi* A.Girdenis 'trūkčioja' (bd): S.k. 6.

Formalioji klasė 62

lūkyti: (1a); *palūkysiu, su karve ar neatsivarys* Pbr, *lūkija* (ac), *lūko prabilstant varpų* B.Sruog, *lūkója* (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 63

kapsyti: (1a); *kāpso; bekāpsqs sens košę* (1a 3 4) J, *jau ir viščiukai pradės grūdus* (1a 3) *kapsoti* Skr (1a 3 4), *višta kàpsi uogas* (1a 3) *nuo agrazdų* Kp, *kàpsia* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 64

dūlbsyti: (1a); *ko čia dūlbsiji kai velnias į varlę? Kair, vagis, nudelbęs akis, kaip vilkas dūlbsio* J, *ar aš ką blogą padariau, kad į mane dūlbsi?* Šl (ac): S.k. 9.

Formalioji klasė 65

tvuskyti: (1a); *auksu tvìska raidės* (abd), *tvìskija, ežerai tvìsko* (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 66

kniústoti: (1a); *ans, insikniaubęs veidą in priegalį, kniústojó* J, *ko knústai* (stovi),

nieko nedirbi, tinginiauji? J (ab): S.k. 11;

kumstóti: (1a); *kùmsto* NdŽ ‘riogsoti’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 67

knarksóti: (1a); *nueina ir knarkso visą dieną, lyg darbo neturėdamas* Lnkv (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *Gertrūda darbo nemokėjo, kasdien pasijusdavo į veidrodį beknarksant* Tat (ac): S.k. 9;

knybsóti: (1a); *atneš kas sugedusį briauninką, tai knybsōs kalvėj per visą dieną* Vdžg, *jau visas pusdienis, kai jis knýbso, į knygas įsikneibęs* Vdžg (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *nosyje knýbso, by katul kas, ir vis čiaudėti noriu* J (acd): S.k. 10;

paksoti: (1a); *prie rankų jam pakso ant virvelių pakabinti pagaliukai* ‘tabaluoti’ (abd): S.k. 12;

kita reikšmė: *kazkaip uždūlino ir nupaksojo šešką* (1a 3 4) Sg ‘užmušti’: S.k. 7;

šypsóti: *šýpsosi; jie šypsójosi vienas kitam* (c): S.k. 3;

kūdikis šýpsosi (bd): S.k. 6.

Formalioji klasė 68

bijóti: (1a); *kiškis bijo ir lapo šlamėjimo* (acd): S.k. 10;

ieškóti: (1a); *gal rakto ieškai* Kbr (ac): S.k. 9;

kita reikšmė – **su-ieškóti:** *suieškók mano klumpes* (1a 3 4) Grš: S.k. 7;

lóšoti: (1a); *loša atsilošęs lošo* J (ab): S.k. 11;

žinóti: (1a); *savo vertę* (1a 3) žino (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 69

audýtis: *tai vyžas, kur* (1 4) *apsiaūdo* Psl: S.k. 1;

pra-aušdýti: (1a); *praaūšdo, jau regėt žaros* Rod (abd): S.k. 12;

dėdýti: (1a); cur.(= caus.) ‘dėti’ (1a 3 4): S.k. 7;

glūmždytis: *sėdi sode ir glūmždosi su mergom* Al (c): S.k. 3;

grabáldytis: *ko čia grabáldais per visą naktį* Vks ‘baldytis grabaliojan’ (b): S.k. 5;

už-simegzdyti: *agurkai neušimegzdo* Rod (bd): S.k. 6;

mūrkdyti: (1a); *nebemurkdyk to vaiko – prigirdysi* Rk (1a 3 4): S.k. 7;

-prasdýti: (1a); *pradėjo suprasdýt nedaugį* (ad): S.k. 8;

kita reikšmė: *jaunimas atpràsdo nuo kalbos* Rod (acd): S.k. 10;

pūsdýti: (1a); *jei po puodu nepapūsdýsi, puode neišvirs* Rod (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 70

bōstytis: *jam* (c) *visados bōstosi akyse* Brž (cd): S.k. 4;

čiūlpstytis: tr. ‘ką čiulpoti’: S.k. 1;

grastýtis: *grāstos širdis mano nuo to* (c) J ‘kratytis’: S.k. 3;

urstytis: *mes irstēmės toliau, žiūrėdami į bangas* (b): S.k. 5;

maigstýtis: *tik pradėjau maigstýtis, ir išbudino atėjęs* (bd): S.k. 6;

slapstýti: (1a); *karo metus praleidau Vilniuje, kartais pats slapstydamasis, kartais kitus* (1a 3) *slapstydamas* K.Bor (1a 3 4): S.k. 7;

stáikstyti: (1a); *stáikstė stáikstė apie muni, ale mas nežiūrėjom ant jį* Upt (ac): S.k. 9;

iš-stembstýti: (1a); *šiuosmet be kopūstų būsim, ba visi išsteĩbstė* Arm (abd): S.k. 12;

žangstýti: (1a); *pasiimk iš po kojų tuos pagalius, kad nereikėtų žangstýti* (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 71

knupsyti: (1a); N, BzBk 'ką spausti; užsipulti' (1a 3 4): S.k. 7;

slūksyti: (1a); N,K 'slunkinti' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 72

áikstyti: (1a, plg. *áikštis*); *aikstau ko* B (acd): S.k. 10;

baisyti: SD, N 'baidytis, bijotis' (cd): S.k. 4;

lažytis: *o ką, galėjom lažyties!* Žem, *susilažyti su kuom* K (c): S.k. 3;

pa-sirakštýti: *pasirakščiaũ pirštą*: S.k. 1;

ražýti: *išlipa mieguistas iš lovos ir rąžos vidur gryčios* Ps (b): S.k. 5;

į-siriuožýti: *kad venteris įsiriuožýtum į dumblą, kad neplūdurtų, įdeda į venterį kũlį* Plng 'grimzti' (bd): S.k. 6;

rũgýti: (1a); *tą pieną* (1a 3) *surũgeĩ* Db (1a 3 4): S.k. 7;

rũižyti: (1a); *pryširdis rũižo vaiką* Štš 'traukti; raižyti' (ad): S.k. 8;

sargýti: (1a); itr. *naktį tai sargýdavo prie pakaruoklio* Nm (ab): S.k. 11;

táikyti: (1a); *táiko į bėgantį kiškį* (ac), *táiko pasprukti* (ac): S.k. 9;

(*kojas*) **žargýti:** (1a); *per slenkščius žaręo* (ab): S.k. 11.

Sintagminiai santykiai: latvių kalba

Formalioji klasė 1

jádīt: (1a); *kur puisīti, tu jádīji?* 'kur tu, berneli, jodei (jodinėjai)?' (1a 2b); testas: *norėjai ir jodinėjai, nori – nejodinėjai* (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *sākuši zirgus* (1a 3) *jádīt putās* 'pradėję jodyti žirgus iki putų' – *norėjo ir jodė, nori – nejodo* (1a 3 4): S.k. 7;

zāldīt: (1a); *tas* (1a 4d) *jaunkundzēm* (1a 3c) *zaldīja kā nātras* 'tai dilgino paneles nelyginant notrės' (acd): S.k. 10.

Formalioji klasė 2

raĩstīt, -ĩju : (1a); 'raustīt, traukyti' (1a 3 4): S.k. 7;

raĩstītīēš, -uōš: bērni ramstās 'vaikai dūksta' (b): S.k. 5;

skaũstītīēš: *puīši skaustās ar meitām* 'bernai glebėsčiojasi su mergomis' (c): S.k. 3;

uokstīt: (1a); *suns oksta zaęa pēdas* (1a 3) 'šuo uostinėja kiškio pėdsakus' (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *bites okstī* 'spiečius ieškosi vietos' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 3

gražītiēs: *tā pēc manis gražījās* 'ji manēs siekē' ('ī mane kēsinosi') (c): S.k. 3;

kita reikšmė: 'drohen, grasintis' (?c): S.k. 3;

kita reikšmė: *meitas gražās* 'merginos aikštijasi' (b): S.k. 5;

rūosītiēs: *mājnieki čakli rosījās pa saimniecību* 'šeimyna enerģingai plušėjo po ūkī', *bišu skola, kur viss tik naiģi rosās* 'bičių mokykla, kurioje viskas taip sparčiai triūsia' (b): S.k. 5;

kita reikšmė: *tavs dzīves pavediens tik, tik no spoles rosās* 'tavo gyvenimo gija tik besivyniojanti nuo ritēs' (bd): S.k. 6;

zudītiēs: *nezudaities jūsu dzīvības pēc* (3c)! 'nepergyvenkite dėl savo gyvybēs' (cd);

lopi zidījas 'gyvuliai nerimsta' (cd): S.k. 4;

čuēnīt: (1a); *ciēnāmus zemes augļus* 'vertinamus žemės vaisius', *ciēnī tēvu un māti* (1a 3 4) 'gerbk tėvą ir motiną': S.k. 7;

puknīt: (1a); *puknī viņam* (1a 3c) *ar akmini pa galvu!* 'trenk jam akmeni per galvą!' (ac), 'Rippenstösse geben, baksnoti (1a 3c) į šonus': S.k. 9;

(*asti*) **svarbīt, -u, sverbīt, -īju:** (1a); *niķīgs zirgs svarba asti* 'īnoringas žirgas uodegą mataruoja' – *zirgs sverbī ar asti* 'arklys mataruoja uodegą' (*nori ir mataruoja, nori – nemataruoja* – ab): S.k. 11;

vīlnīt: (1a); *labība vējā vilnī* (abd) 'javai vilnija vėjyje', *pļavas upīte, kas mīkstā zālē vilna* (abd) 'pievos upelė, kuri vilnija minkštoje žolėje': S.k. 12.

Formalioji klasė 4

cīkstītiēs: *ir jācīkstās ar grūtumiem* (c) 'su sunkumais reik kovoti', *vēlns aicinājīs muļķīti cīkstētiēs* 'velnias šaukęs kvailėlį imtynių': S.k. 3;

čukstīt: (1a); *kas čukst, tas melo* 'kas šnibžda, tas meluoja', *viņas čukstēja brīnuma stāstus* (1a 3) 'jos šnibždėjo pasakiškas istorijas' (1a 3 4): S.k. 7;

šņurkstīt: (1a); *degunst šņurkst* 'šniurkščia' (*nori ir šniurkščia(si), nori – ne(si)šniurkščia* – ab): S.k. 11;

žvakstīt: (1a); *nauda kabatā vai makā žvakst* 'kišenėje ar tašėje pinigai žvanga' (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 5

mienītiēs: 'streiten; dievagotis', *mienētiēs, tagad miēnuōs, bet vakar miēnījuōs* 'spyriotis' (b): S.k. 5;

pļupīt: (1a); *biezputra pļup katliņā* 'košė katile pliupsi' (abd): S.k. 12;

ramīt: (1a); *ramiet rožu dārziņā!* 'laidokite (4) rožių darželyje', *kur jūs mani* (1a 3) *ramēsīt* 'kur mane palaidosite?' (1a 3 4): S.k. 7;

(*acis*) **valkšķīt:** (1a); *acis valkšķīt, -ēt* 'akis vartalioti; mit den Augen blitzend einen Wink geben, duoti užuominą akies mirktelėjimu' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 8

muŋcīt: (1a); *ko tu murki kaži* (1a 3)? ‘ko kankini katiną?’, *nemurci sunīti* (1a 3)! ‘nekankink šuniuko!’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 15

šŋaudīt: (1a); *lopiņš sprauslā un šŋaudā* ‘gyvulėlis prunkščia ir čiaudi’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 23

tūcīt: (1a); *tūci* (4) *sienu* (1a 3) *šŋūnī* ‘kimšk šieną į daržinę!’, *tūkāt pīpē tabaku* (1a 3) ‘tabaką į pypkę kimšti’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 26

skrāidīt: (1a); *pakaļ meitu skraidījot* ‘paskui mergą bėgąš’ *pa svešām zemēm skraidīt* ‘lakstyti po svetimus kraštus’ (ab): S.k. 11;

kita reikšmė: *Laimė skraida kumeliņu* (1a 3) ‘Laima bėgina žirgelį’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 27

plaūksnīt: (1a); *māte plauksna bērnu* (1a 3) *ar plauksnu par pakaļu* ‘motina plekšnoja vaikui plaštaka per užpakalį’, *plauksna, plauksni* (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 28

ļūdztīt: (1a); *šŋipeles kātu* (1a 3) *vajaga dūšīgi vien ļodzīt* ‘reikia kuo smarkiau klibinti kastuvo kotą’ (1a 3 4): S.k. 7;

-*ļuodzītēis: kājas ļogās/ļodzās* ‘kojos linksta (svyruoja)’

Formalioji klasė 29

vaļīt: (1a); *vaļi* (4) *prom tos lopus* (1a 3)! ‘varyk šalin tuos galvijus!’ (1a 3 4), *lopus* (1a 3) *no labības vaļāt* ‘varyti gyvulius nuo javų’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 30

svēpstīt: (1a); *zobiem klabot svēpstēdams, lai meitene nebīstoties* ‘dantimis klabant, šveplendamas, kad mergina nebijotų’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 31

2. ŋuidīt: (1a); *varēji viņam grūst un ŋuidīt, kas tik tev bija* ‘galėjai jam brukti ir gausiai duoti, ką tik turėjai’ – *ŋuidīt (ko? – 1a 3)* (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: ‘männlich Vermögen haben, vermögen, turėti kam potenciją’: *sudmalas neŋuid malt* ‘malūnas neįstengia malti’ (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 34

muōcīt: (1a); *velns moca šo* (1a 3) *tīri nost* ‘velnias jį visai nukankina’, *mazākus bērņus* (1a 3), *kas vēl nestāv skolas vecumā, vasarā moka ar cūkām* ‘mažesnius vaikus, kurie dar nėra mokyklinio amžiaus, vasarą kamuoja kiaulėmis’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 43

kluŋcīt: (1a); *klunci nu putru* (1a 3)! ‘na plunyk putrą!’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 44

kņuosītiēs: *koklētāji ar stīgām kņošas* 'kanklininkai su stygom čiupnojasī' (b): S.k. 5;
makņīt: (1a); *makņīt pa purvu, pļavām* 'klampoti po bala, lankas', 'braidyti' (ab): S.k. 11;
mācīt: (1a); *māte man darbu* (1a 3) *māca* 'motina moko mane darbo', *māci mani* (1a 3), *māmuliņ, visādā darbiņā* (*visādām darbiņan*)! 'mokyk mane, motinėle, visokio darbelio!' (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 47

raņstīt: (1a); *ranstīt salmus* (1a 3) 'šiaudus skirstyti (teilen)', *ranstīt žagarus vai malku* (1a 3) '(su)dėti žagarus ar malkas' (1a 3 4): S.k. 7;
kita reikšmė: *kamēr lielie ranta baļķi, puikas ransī mietu* (1a 3) 'kuomet suaugusieji ranto sija, berniukai ransto mieta' (1a 3 4): S.k. 7;
žvākstīt: (1a); *ko tu žvākstī* 'ko tu plepi?' 'viel schwatzen' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 48

ķesīt: (1a); 'schlingend, gierig essen': *ko tur nu ķesī?* 'ka ten dabar šlemšti?' (1a 3 4): S.k. 7;
ļuksīt: (1a); *kur jau muižas cūkas skrien, tur māju ķirlas pakal ļuksī* 'kur bēga sodybos kiaulės, ten ir namų dvėsenā velkas iš paskos' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 49

dirbītiēs: *viņš dirbījas gar citu būšanām* (3c) 'jis kišasi į kitų reikalus' (c): S.k. 3;
makšķītiēs: *makšķījas kā ļauna diena* 'labai gaišta, krapštosī' (b): S.k. 5;
plūksnītiēs: *jau plūksnījas, drīz spīdēs saule* 'jau giedrēja, greit spindės (švies) saulē' (bd): S.k. 6;
1. ruocīt: (1a); *rocī savu dravenieku* (1a 3 4)! 'laiduok už savo bičiulī!': S.k. 7;
vūimīt: (1a); *tas nekā nevuimī* 'jis nieko nesupranta' (ad): S.k. 8;
žārīt: (1a); *viņš sāka žārīt savam zirdziņam* (1a 3c) 'jis ėmė pliekti savo arkliukā' (ac): S.k. 9;
kita reikšmė: *žārīt virsu* 'užpilti' (? ac): S.k. 9;
kita reikšmė: *pašlaik žārī stiprs lietus* 'dabar pliekia smarkus lietus' (abd): S.k. 12;
žladzīt: (1a); *ko tu te žladzī vienādi vien?* 'ko tu čia vis murmuliuoji?' (ab): S.k. 11.

Formalioji klasė 53

trimdīt: (1a); 'tramdīt: vaikyti, tramdyti' (1a 3 4): S.k. 7;
trimdāt: (1a); *it kā trimdāts tēvu sētu atstādams* 'tarsi tremiamas palikdamas tėvų kiemā' (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasė 55

grasīt: (1a); *uzsauc ienaidniekiem* (1a 3) *grasot* 'sušunka grasindamas priešams', *viņš dūsmīgi grasāja ar cirvi labdarim* (1a 3c) 'jis įnirtingai grasino geradariui kirviu' (ac): S.k. 9;
guldzītiēs: *gulgās vien, laikam vems* 'vis žiauksi, turbūt vems' (bd): S.k. 6;

slāicīt: (1a); *slaicīt rokas* (1a 3) *uz augšu* ‘rankas ī viršu tiesti’ (1a 3 4): S.k. 7;
slaikātiēts: ‘sich nach oben strecken, stieptis ī viršu’ (ab): S.k. 11;
tuōkšītiēs: *ko tu tokšies? nāc drīz!* ‘ko delsi? atiek greičiau!’ (b): S.k. 5.

Formalioji klasé 57

laūlāt: (1a); *kur laulami gredzentiņi?* ‘kur jungtuvia žiedeliai?’, *pēc dievvārdiem mācītājs laulā jaunos pārus* (1a 3) ‘po mišiu kunigas tuokia jaunas poras’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasé 58

izsardzīt: (1a); *no krūma, no zara izsardzīju* ‘nuo krūmo, nuo šakos apsaugojau’, *tādas nevar izsargāt, ne izglabāt* ‘tokiu negalima nei apsaugoti, nei išsaugoti’, *sargi savu mēli* (1a 3 4)! ‘prilaiky liežuvī!’, *sargā kā suns siena vezmu* ‘saugo kaip šuo šieno vežimą’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasé 68

zināt: (1a); *ne brālīši mani* (1a 3) *zina, ne es zinu bālenīšus* (1a 3) ‘nei broleliai manēs (apie mane) nežino, nei aš nežinau broleliu (apie brolelius)’ (1a 3 4): S.k. 7.

Formalioji klasé 69

kļūdīt: (1a); *pirku zirgu, daru laivu, tik kļūdīju maliņā* ‘nusipirkau žirgā ir darau valtī, taip atkēliau ī krantelī’, *un dievs tam atkal kļūda pēc ciešanas daudz svētības* (1a 3) ‘ir Dievas jam po kentėjimū vėl suteikia daug palaimos’ (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmē: ‘zufällig wohin kommen, irren, užklysti’ (acd): S.k. 10;

māldīt: (1a); *jeb mani* (1a 3) *acis malda?* ‘ar mane akys klaidina?’ (1a 3 4): S.k. 7;
kālab velti lai mans gars bezgalībā malda? ‘kodėl tad veltui mano dvasia klaidžioja begalybėje?’ (ab): S.k. 11;

smaidīt: (1a); *skuķe smaida puisēnam* ‘mergytē šypsojo berniukui’ (ac): S.k. 9;
smaida vienu (1a 3), *smaida otru* (1a 3), *smaida savu augumiņu* (1a 3) ‘išjuokia viena, išjuokia kitā, išjuokia save pačią’ (1a 3 4): S.k. 7;

vīldītiēs: *lai viņš nevildās uz mani* ‘tegu jis manimi nesiklauna!’ (c): S.k. 3.

Formalioji klasé 70

bīstītiēs: *dēlu māte gribējās, lai es viņu* (3) *bīstījos* ‘geidavo anyta, kad jos bijočiau’ (d): S.k. 2;

lūmstītiēs: *viņš lumstās klāt, kā daždien suņi māk* ‘jis prisimeilina, kaip šunys kartais moka’ (? 3c): S.k. 3;

marstītiēs: *marstās ar rokām* ‘mosikuoja rankom’ (b): S.k. 5;

kita reikšmē: ‘heucheln, apsimesti’ (b): S.k. 5;

muōstītiēs: *sāk viņa mostīties it kā cits cilvēks* ‘pradedā ji pamažu atsibusti tarsi kitas žmogus’ (bd): S.k. 6;

naistītiēs: *tā barība man naistās* ‘tas maistas man įgrysta’ (cd): S.k. 4;

2. šustīt: (1a); ‘geschäftig hin und her laufen, šen ten lakstyti’ (ab): S.k. 11;

kita reikšmē: *šustīt šustīja un visas malas* (1a 3) *izšustīja, bet ne sukīt nedabūja*

'šniukštīnēt šniukštīnējo ir visus kampus iššniukštīnējo, bet nē trupinio išuostīnēt negavo' (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmē: *zēni skolā šusta nažiem vai citiem niekiem* 'berniukai mokykloje mainosī peiliais ar kitais niekais' (ac): S.k. 9;

kita reikšmē: 'jmn wiederholt schicken, um etwas heimlich zu erfahren, siuntinēti iššnipinēti' (1a 3 4): S.k. 7;

vemstīt: (1a); *atvars lai vemsta ārā šo nedīenu* (1a 3) 'bedugnē teisvemia šīa nelaimēs dienā!', freq zu *vemt* 'vomieren' (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 72

āusītīēs: *viņi sāka vectēva ruņā* (c) *ausītīēs* 'jie ģmē klausytīs senelio šnekos': S.k. 3;

brīnītīēs: *brīnās ļaudis dzismām manām, brīnās manai valodai* 'stebisi žmonēs mano dainomis, stebisi mano kalba' (cd): S.k. 4;

čuoimtīēs: *ko tu tur ilgi čomies, ko nevari darbu beigt* 'ko tu ten ilgai krapštāis, kad negali darbo baigtī' (b): S.k. 5;

2. dairītīēs: *šī malka labi dairās* 'šitos malkos gerai skylā' (bd): S.k. 6;

dalīt: (1a); *tēvs ar dēlu zemi* (1a 3) *dala* 'tēvas su sūnumi žemē dalija' (1a 3 4): S.k. 7;

duksnīt: (1a); *viņš man duksnīja ar dūri sānos* (ac) 'jis baksnojo man kumščiu į šonus': S.k. 9;

manīt: (1a); *sudmalās neesot vairs manīti velni* 'malūne velnių nebepastebī', *nemanūt laiku* (1a 3) *aiztekam* 'nejausti laiko tēkmēs' (ad): S.k. 8;

mitrīt: (1a); *labam gājējam līdzī mitrīt* 'skubēti greta gero ģjiko' (ab): S.k. 11;

zvaidrīt: (1a); *zvaigznes zvaidra* 'zvaigždēs žiba' (abd), *sarkani nokaitēta dzelzis no ēzes ņemot zvaidra* 'raudonai įkaitinta geležis kibirkščiuoja imama iš žaizdro' (abd): S.k. 12.

Sintagminiai santykiai: prūsų kalba

Formalioji klasė 5 (?)

giwīt: (1a); III 43₂₁; *kai mes tennēifon paggan fkištai bhe teifngi giwammai* III 33₁ 'kad mes jo dėlei skaisčiai bei pagarbiai gyvename (gyventume)', *kas (tu) Gīwu bhe Rikawie en Prabutfkan* III 85₁₄ 'kuris gyveni ir viešpatauji amžinybėje' (abd): S.k. 12.

Formalioji klasė 49

grīkisi: *quai fien en mans grīkifi* III 55₁₂ 'kurie mums nusideda' (c): S.k. 3;

cixtitwi: (1a); *As Cixtia tien* (1a 3 4) III 129₁₀ 'aš krikštīju tave': S.k. 7.

Formalioji klasė 68

perbānda: (1a); *emperbandāfnan* III 55₁₄ 'į išbandymā', *Deiws perbānda arwičku niainonton* (1a 3 4) III 55₁₆ 'Dievas tikrai nieko negundo': S.k. 7;

biātwei: (1a); III 27₁₀, (*Stas*) *Rikijs turri podīngan en stēimans quoi tennan* (1a 3) *bia* III 85₈ ‘Viešpats turi pomėgi tuose, kurie jo bijo’ (ad): S.k. 8;

laikūt: (1a); III 39_{14/15}, *quai mien milē bhe maians pallaipsans* (1a 3) *lāiku* III 37₁₈ ‘kurie mane myli ir mano paliepių laikosi’ (1a 3 4): S.k. 7;

-sinnat: (1a); III 53₇, *en schlāitiiskan pofinna as pirdau Joūmans kai as maians malnijkans bhe seimīnan ni ifarwi ašmai auginnons prei Deiwas Teifin* III 69₁₀ ‘ypatingai pripažistu aš priešais jus, kad aš savo vaikus bei šeimyną neištikimai auginęs Dievo garbei’, *Stai Grikaufna ebimmai dwai dellikans ēnsien. Ains, kāidi ftans grīkans* (1a 3) *pofinna* III 65₉ ‘išpažintis apima savyje dvi dalis. Viena, kad kas nors prisipažįsta nuodėmes’ (1a 3 4): S.k. 7;

kita reikšmė: *Pirdau Deiwan turridi wiffans Grīkans sien fkellānts dātunfi, dīgi ftans kans* (1a 3) *mes dīgi ni erfinnimai* III 65_{18/19} ‘priešais Dievą reikia duotis kaltam visomis nuodėmėmis, taipogi tomis, kurias mes taipogi nepažįstame’ (ad): S.k. 8.

Neutralizacija ir paradigminiai santykiai

Sintagminių santykių analizė leido nustatyti 12 semantinių klasių-paradigmų. 6 iš jų turi integralinį požymį „sangražinis“, t.y. klasės 1–6, be to, klasės 1–4 ir 7–10 turi integralinį požymį „papildininis“, 1, 2 ir 7, 8 – integralinį požymį „galininkinis“, 1, 3, 5 ir 7, 9, 11 – požymį „asmenybinis“ (plg. Dendrogramą 4), kuris būdingas visiems šių klasių nariams. Šių požymių hierarchijoje aukščiausias yra „sangražinis“, žemesnis – „papildininis“, dar žemesnis – „galininkinis“, žemiausias – „asmenybinis“. Aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai jungia veiksmoždžius, sudarančius stambesnes už kiekvieną iš 12 paradigmų. Antai požymis „sangražinis“ atitinka stambiausią paradigmą, aprėpiančią smulkesnes paradigmas 1–6, požymis „papildininis“ – paradigmą, susidedančią iš klasių 1–4 ir 7–10, požymis „galininkinis“ – paradigmą iš klasių 1, 2 ir 7, 8. Nors šešios klasės, t.y. 1, 3, 5, 7, 9, 11, savo ruožtu turi požymį „asmenybinis“, pastarasis jau nebejungia jokių klasių į vieną paradigmą, nes klasifikacija baigta ir kiekvienoje iš šešių šakų šis požymis yra būdingas tik vienai iš išvardytų smulkesnių klasių-paradigmų, vadinasi, nėra integralinis neegzistuojančių žemesnių pakopų atžvilgiu. Akivaizdu, kad veiksmoždžiai, kuriems būdingi aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai, gali turėti ir žemesnių hierarchijos pakopų integralinius požymius. Tarp vieną aukštesnės pakopos integralinį požymį turinčių gretiminių paradigmų atstovų nesunkiai pastebima kryžminė distribucija, pavyzdžiui, galininkiniai ir negalininkiniai

veiksmažodžiai kontrastuoja, būdami pozicijoje su netiesioginiu papildiniu (plg. *Jonas grāso Laimai* ir *Jonas rāšo Laimai laišką*, *Jānis grasa Laimai* ir *Jānis raksta Laimai vēstuli*), tačiau pozicijoje su tiesioginiu papildiniu įmanomi tik galininkiniai veiksmažodžiai¹ (plg. *Jonas krāto, māto Laimą*, bet *Jonas vangsto, bijo Laimos*, *Jānis krata, mana Laimu*, bet *Jānis smaīda Laimai*). Kryžminė distribucija yra *struktūrinės neutralizacijos* sąlyga (visi terminai vartojami pagal Girdenis 1981). Dendrogramoje 4 šią neutralizaciją atspindi susikryžavimo taškai, atitinkantys paradigminių klasių neskyrimą tam tikrose pozicijose. Pavyzdžiui, kai sinoniminis veiksmažodis su konversiniu refleksyvu formaliai nebesiskiria nuo nekonversinio refleksyvo (susikryžavimo taškas 1), turime požymio „sangražinis“ neutralizaciją: *Jonas aūnasi batus* = *Jonas aūdosi batus*, *Kaķītis baīdās* = *kaķītis bikstās* ‘kačiukas bijo’. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama papildinio (susikryžavimo taškai 2), papildininis veiksmažodis be papildinio formaliai nesiskiria nuo nepapildininio – tai požymio „papildininis“ neutralizacija: *kačiukas ēda* = *kačiukas bījo* = *kačiukas lāksto*, *kaķītis ēd* = *kaķītis bikstās* = *kaķītis skrīen* – visur pabrēžiama kačiuko būseną, smulkiau situacija nedetalizuojama. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama tiesioginio papildinio (susikryžavimo taškai 3), galininkinis veiksmažodis be tiesioginio papildinio formaliai nesiskiria nuo negalininkinio – tai požymio „galininkinis“ neutralizacija: *Jonas rāšo motīnai* = *Jonas grāso motīnai*, *Jānis raksta mātei* = *Jānis grasa mātei*. Pozicijoje, kurioje veiksniais eina neapibrēžiamasis įvardis, neasmenybiniai veiksmažodžiai nesiskiria nuo asmenybinių (susikryžavimo taškai 4) – tai požymio „asmenybinis“ neutralizacija: *kaķkas bījo* = *kaķkas grāso*, *kaut kas bikstās* = *kaut kas grasa*.

Kiekvienoje pozicijoje išlieka aukštesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis, bet neutralizuojamas žemesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis. Vadinasi, pastarasis skiria jo jungiamą paradigmą nuo paradigmos, kuri šio požymio neturi, bet turi aukštesnės pakopos integralinį požymį: viena pakopa stambesnėje paradigmoje buvęs integralinis požymis tampa *diferenciniu* (skiriamuoju). Požymis „papildininis“, integralinis smulkesnėms galininkinių ir negalininkinių veiksmažodžių paradigmoms, abidvi pastarąsias aprėpiančioje paradigmoje tampa diferencinis, atskirdamas ją nuo nepapildininių veiksmažodžių paradigmos.

¹ Neiginio kilmininką valdantis papildininis veiksmažodis vis tiek yra galininkinis pagal įprastą (nežymėtą) vartoseną.

Opozicija tarp vieną integralinį požymį turinčių, bet vienu (diferenciniu) požymiu besiskiriančių paradigmu narių yra *privatyvinė*. Tie privatyvinių opozicijų nariai, kurie yra panašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus narius, yra *nežymėtieji*, kaip antai veiksmožodžiai neasmenybiniai, negalininkiniai, nepapildininiai, nesangražiniai. Opozicijos nariai, kurie nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamuosius, yra *žymėtieji*, kaip antai veiksmožodžiai asmenybiniai, galininkiniai, papildininiai, sangražiniai.

Diferenciniai požymiai ryškėja iš žymėtųjų ir nežymėtųjų privatyvinės opozicijos narių vienos hierarchinės pakopos skirtumo. Sangražinius veiksmožodžius nuo nesangražinių skiria sangražos buvimas. Šiame darbe nagrinėjami tik reflexiva tantum. Diferencinis požymis – refleksyvumas. Papildininius veiksmožodžius nuo nepapildininių skiria galimas papildinys, sąlygojamas veiksmožodžiui būdingo santykio nukreiptumo (pastarasis kartais dar vadinamas „kryptingumu“ – plg. Drukteinis 1982 su bibliografija). Būtent ši veiksmožodžio savybė lemia versijos kategorijos (žr. p. 13–19) veikimą. Diferencinis požymis – nukreiptumas. Galininkinius veiksmožodžius nuo negalininkinių skiria galimas tiesioginis papildinys, sąlygojamas tos nukreiptumo rūšies, kuri lemia tiesioginį veiksmo perėjimą į objektą. Diferencinis požymis – tranzityvumas¹.

Kaip minėta anksčiau (p. 18–19), versijos kategorijai keičiant sintaksinį veiksmožodžio valentingumą, gali įvykti refleksyvizacija, padaranti iš tranzityvinio veiksmožodžio intranzityvinį. Vadinasi, ir dėl šios priežasties semantinė klasifikacija turi būti atliekama, pirma atmetus visus konversinius refleksyvus ir tik po to pavartojant požymį „tranzityvumas“. Pavyzdžiui, veiksmožodžiai *dañgsto* ir *dañgstosi* gali turėti skirtingas reikšmes (plg. *kasininkė dañgsto išėikvojimus* ir *kasininkė dañgstosi nebūtais dalykais*), bet šiame darbe nagrinėjamas vien tik veiksmožodis *dañgsto*, nes sangražos suteikiamas reikšmės pakeitimas savaime išplaukia (yra „užprogramuotas“) iš veiksmožodžio leksinės semantikos, o tranzityvumas visuomet atsiskleidžia

¹ Kalbininkai europocentristai, darantys bendrajai kalbotyrai svarbius apibendrinimus ribotos ar tapačios tipologijos kalbų pagrindu (anglų, lietuvių t.t.), yra pakankamai supainioję tranzityvo, kauzatyvo ir kt. terminus (plg. toliau p. 184 t.). Kalbant apie tranzityvumą, čia visur laikomasi šio tradicinio supratimo.

tik nerefleksyvinėje formoje (refleksyvinėje formoje tranzityvumas atsiskleidžia nevisuomet). Suprantama, tais retais atvejais, kai šiame darbe pasirenkama konversinių refleksyvų forma (vartoseną įprastinė, negu nerefleksyvinė), ji sąlygiškai traktuojama tarytum nekonversinė (plg. p. 154).

Valingumo ir nevalingumo veiksmažodžiai skiriasi savo reiškiamu valingumu, kuriam nustatyti tinka testas „*nori ir ..., nori – ne...*“. Dažnai valingumą nuo nevalingumo atskiria tai, kad pastarasis nesiderina su imperatyvu (plg. *°baidykis! °giėdrykis!*). Kadangi analizė turi atsižvelgti į kalbos psichologiją, o ne į gamtos mokslus, tai kurie ne kurie nevalingi veiksmai, žmogaus sąmonės personifikuojami, laikytini valingais (plg. *Negiedokit, gaideliai!* – nors gaidelių giedojimas refleksiškas). Tų žmonių mąstysena, kurių per amžius buvo vartojama ir kurių mums yra palikta kalba, reikalauja traktuoti gyvūnus kaip valingus padarus, nesigilinant į tuščius ginčus, ar aukštesnieji gyvūnai turi sąmonę, ar šuo gali elgtis valingai ir pan. Tokie ginčai iš tikrųjų priklauso ne kalbotyros, bet visai kito mokslo kompetencijai. Kalbotyrai svarbu tik viena: kaip kasdienį (buitinį) reiškinio suvokimą lemia tūkstantmetė kalbos vartojimo tradicija. Kalbos vartojimo požiūriu, tokie veiksmai, kaip *kalba, lója, krañkia*, amžių amžiais priklausė analogiškai klasifikuojamų gyvų būtybių sferai (tarp kitko, šioje klasifikacijoje „žmogumi“ iš pradžių buvo laikomas tik gentainis, o visi tie „vokiečiai murmėdavo“ lygiai taip, kaip mykdavo karvės ar kniaukdavo katės), vadinasi, buvo laikomi valingais. Gamtos mokslų kriterijus netinka ir valingai atliekamų fiziologinių aktų atveju. Pavyzdžiui, žmogus negali fiziologiškai nesituštinti, bet įprastomis aplinkybėmis tai valingas aktas, atliekamas tam tikru metu tam tikroje vietoje. Todėl nėra abejonės, kad veiksmažodžiai *kalbėti, lóti, krañkti, tūštintis* ir pan. turi būti analizuojami tik kaip valingumo veiksmažodžiai. Jų diferencinis požymis – agentiškumas, nes tik valingas aktantas vadinamas agentu.

Iš keturių išvardytų diferencinių požymių refleksyvumas nustatomas kaip morfologinis (reflexiva tantum pagal sangrąžos buvimą), nukreiptumas ir tranzityvumas – kaip sintaksiniai, o agentiškumas – kaip leksinis. Taigi šiais požymiais besiremianti klasifikacija aprėpia visus kalbos lygmenis.

Daugiau diferencinių požymių atskleidžia tolesnė kiekvienos iš nustatytų 12 paradigmų analizė. Požymis, kurioje nors iš dviejų

gretiminių žemesniosios hierarchijos paradigmu būvęs diferencinis, skaidant tą paradigmą toliau, pasirodo jau esąs integralinis.

Sulyginę poras *daĩrās : gadās* (paradigma 4, būvęs diferencinis, o dabar integralinis požymis „inagentiškumas“), *kvaĩtosi : ũkstosi, muoĩstās : plaiĩškās* (paradigma 6, integralinis požymis „inagentiškumas“), *mĩsto : aps-mdo* (paradigma 8, „inagentiškumas“), *bĩjo : neseĩnija* (paradigma 10, inagentinė), *miĩdo : spĩgso, smaĩda : viĩna* (paradigma 12, inagentinė), matome, kad pirmieji jų nariai skiriasi nuo antrųjų tuo, kad apibūdina gyvas būtybes, nepriklausomai, ar jas reiškia pirmasis (*vilkas bijo ugnies*), antrasis (*lietus iščeĩžio Petraĩ*) ar trečiasis aktantas (*Martai nātres zalda*). Diferencinis požymis vėlgi leksinis – animiškumas. Jį įvedus, paradigmu padaugėja, nes buvusių paradigmu 4, 6, 8, 10, 12 kiekviena suskyla į dvi naujas, animata ir inanimata klasių paradigmas, o dėl to visų paradigmu bendras skaičius padidėja iki 17. Griežtai atribojant lietuvių ir latvių kalbas, tokia išvada būtų nekorektiška, nes lietuvių kalboje buvusioji paradigma 4 neskyla (pagal nustatytąjį diferencinį požymį animata *baĩsosi, bōstosi* neturi kontrastuojančios poros, tad paradigmu būtų tik 16), o latvių kalboje neskyla buvusios paradigmos 8 (niekam nekontrastuoja šiaip pagal nustatytąjį požymį animata *zina, mana*) ir 10 (pagal tą požymį animata klasei priklausantis *zālda* irgi neturi kontrastuojančios poros – visų paradigmu būtų tik 15). Tačiau šiame darbe ne kartą remiamasi tuo, kad kalba – neribota sistema: jei kuris nors teoriškai įmanomas dalykas nepaliudijamas, jis gali būti tik per atsitiktinumą neužfiksuotas arba gali sporadiškai atsirasti. Kadangi čia svarstau būtent baltų kalbas, o ne kurią nors atskirą kalbą, tai patikimiausi yra bent dviejose kalbose pasikartojantys faktai, pavyzdžiui tas, kad paradigma 2 negali būti suskaidyta pagal animiškumo požymį. Be to, griežtai atribojus kalbas, lietuvių ir latvių kalbų bendrų duomenų remiama prūsų kalbos faktų analizė būtų ir visai neįmanoma.

Kadangi ir visi kiti toliau nustatomi diferenciniai požymiai bus leksiniai, analizė smarkiai susikomplicuos. Jau ir agentiškumo atveju dažnokai reikia griebtis specialių testų (plg. „*nori ir ...*“ arba imperatyvinę transformaciją), tik jie, deja, ne visuomet įmanomi. Nustatant, ar veiksmožodis turi tam tikrą diferencinį požymį, ar neturi, dažnai tenka vadovautis bendrais principais, objektyvumo kriterijui pasidarant neaiškiam bei didėjant paties tyrėjo kalbinės

kompetencijos (šiaip ne visų tos pačios kalbos vartotojų vienodos) bei subjektyvaus suvokimo vaidmeniui. Tyrėjo mąstymui priklausant tai pačiai semantinei sistemai, kurią jis bando analizuoti, leksinė semantika niekuomet negali būti apdrausta nuo neobjektyvumo. Pasitaiko, kad tas pats veiksmažodis, priklausomai nuo konkrečios jo pavartojimo situacijos, ir gali turėti kurią nors diferencinę požymį, ir gali jo neturėti. Ar tokiu atveju jis laikytinas vienu tuo pačiu veiksmažodžiu („virtualusis žodis“), ar dviem (atskira reikšmė – atskiras žodis)? Jei atsakymą lemia vienokia ar kitokia tyrėjo nuostata, jis nėra objektyvus. Šiame darbe laikomasi nuomonės, kad vienas žodis galįs turėti skirtingų reikšmių, tačiau susidurta su sunkumais, atribojant daugiareikšmiškumą nuo sinonimijos, nes toli gražu ne visada skirtingos to paties žodžio reikšmės yra išvestinės arba akivaizdžiai giminingos. Belieka stichiškai griebtis etimologijos, o tai jau nebe sinchronijos, bet diachronijos dalykas.

Ar veiksmažodis *daūžo* agentinis, ar inagentinis? Sakinyje *girtas daužo langus* – taip, sakinyje *žabai daužo uolą* – ne. Panašių atvejų pernelyg daug, kad būtų galima išskirti veiksmažodžius, kuriems leksiniai diferenciniai požymiai nerelevantiški. Todėl šiame darbe bandoma laviruoti tarp „sveiko proto“ (kuri reikšmė pirminė arba turėtų būti laikoma pirmine pagal ilgaamžės vartosenos logiką – pvz. pirminė bus agentinė veiksmažodžio *daūžo* reikšmė) ir gana dirbtinio principo, kad veiksmažodžiai neturi diferencinio požymio tik tuomet, kai neturi jo nė vienu pavartojimo atveju (jei ne tik žaibas, bet ir girtuoklis *daūžo*, tai *daūžo* – agentinis veiksmažodis; šiuo atveju abudu kriterijai sutapo). Yra atvejų, kai pastarasis kriterijus netinka (pavyzdžiui, agentinė vartoseną įmanoma, bet ji reta arba neįprasta), tuomet jis voliuntaristiškai atmetamas. Be abejo, tokia analizė iš tikrųjų nėra mokslinė, bet tatau reiškia, kad objektyvi mokslinė analizė apskritai neįmanoma. Leksinė semantinė analizė objektyviai atspindi tik jos autoriaus mąstymo logiką.

Imkime poras *iškogždijo* (višta) : *apibarzdijo* (žmogus), *gulgās* (‘žiauksi’ – šuo) : *gāstās* (‘mikčioja’ – žmogus). Jos priklauso nerefleksyviniams ir refleksyviniams nukreiptiems įnagininkiniams animata klasės veiksmažodžiams. Bet pirmuosius porų narius nuo antrųjų skiria tai, kad jie apibūdina žmogaus sferą. Kadangi tarp tokių veiksmažodžių labai maža inagentinių animata veiksmažodžių (šiuo darbe neabejotinai užfiksuota tik lie. *apsikātyti*, *nugruodyti*,

*iškogždyti, kálkšoti, la. rimstīties, glumstīties, glundzīties, guldzīties, nekalbant apie keletą abejotinų '(nu)stipti' reikšmės veiksmažodžių, vartojamų kalbant apie žmogų), diferenciniu požymiu laikytinas būtent animališkumas. Reikia pabrėžti, kad valingumo, gyvos būtybės ir asmens (negyvūno, t.y. ne-gyvulio) kategorijos yra skirtingos ir kad iš jų tik pirmoji (pati bendriausia) yra universali, vienodai būdinga abiem kitoms. Antroji ir trečioji įvairiose kalbose turi nevienodą svorį. Pavyzdžiui, iš pirmo žvilgsnio adekvačiai verčiami anglų *who* → rusų *кто* ir anglų *what* → rusų *что* atspindi realijas, kurios anglo ir ruso kalbinėje sąmonėje anaipol ne tapačios. Anglui *who* – tai tik asmuo, žmogus, o *what* – neasmuo, gyvūnas arba daiktas. Rusui *кто* – bet kuri gyva būtybė, žmogus (anglų 'who') arba varna (anglų 'what'), o *что* – tiktai daiktas. Diachroninė analizė lyg ir rodo, kad rusiškoji sistema senesnė, kad indoeuropiečiams iš pradžių buvo būdinga būtent gyvo–negyvo dichotomija (plg. dvi gramatinės gimines anatolų kalbose, susijusias su pirmąsčiu animata ir inanimata klasių skyrimu). Užtat, pavyzdžiui, kartvelų ir abchazų–adigų kalboms yra būdinga žmogaus–nežmogaus dichotomija (plg. kartų *ვინ* 'who' : *რა* 'what'). Atlikus animalistinių ir neanimalistinių gyvojo sferai priklausančių inagentinių veiksmažodžių analizę baltų kalbose, paaiškėjo, kad jų priešpastatymas labai ribotas lyginant su animata–inanimata priešpastatymu. Galutiniai šio darbo duomenys (nustačius visus diferencinius požymius ir išskyrus visas semantines klases) rodo ir tai, kad lietuviški ir latviški animalistiniai ir neanimalistiniai gyvojo sferos inagentiniai veiksmažodžiai lietuvių ir latvių kalbose priklauso skirtingoms reikšminėms klasėms, vadinasi jų skirstymas į animalistinius ir neanimalistinius nėra specifiskai baltiškasis. Todėl šiame darbe nepaisoma animališko ir tarp inagentinių veiksmažodžių pasitenkinta animiškumo požymiu, t.y. gyvų ir negyvų objektų sferas apibūdinančių veiksmažodžių klasėmis.*

TERMINOLOGINIS PASITEISINIMAS: Nors terminas kaip etiketė nebūtinai turi atskleisti savo turinį (svarbu, kad terminai būtų vartojami nuosekliai, o gyvojo sferos klasę norint galima pavadinti ir *kėde, puodu, UAB Sprakšla* ar kokia *Gaja*), pats nuolatinis grįžimas prie lotynų kalbos rodo pastangą suteikti terminui aiškinamąją galią. Šia prasme terminų skirtumas „animalistinis“ vs. „animatum“, „neanimalistinis“ vs. „inanimatum“ iš tikrųjų gana nevykęs, nes bažnytinės lotynų

kalbos žodis *anima* 'siela' su terminu 'animalistinis' (lo. *animālis* 1. 'turintis sielą; gyvas'; 2. 'gyvūnas') susijęs ne daugiau, negu su terminu 'animatum', čia vartojamu gyvojo referento prasme. Pastarajam tad labiau tiktų terminas „vitalinis“, bet to nedrįsau daryti dėl jau kalbotyroje išsisknijusios tradicijos gyvojo–negyvojo sferas žymėti terminais „animata“–„inanimata“.

Sulyginę poras *kibstosi* (*pric ko*) : *šypsosi* (*kam*), *žakstās* (*ap ko*) : *gražijas* (*pēc kā*) (pirminė paradigma 3, integralinis požymis „agentiškumas“), (*jam tai*) *pasibōsto* : (*jis to*) *baīsosi*, (*tas viņam*) *naistās* : (*viņš no tam, tā*) *daīrās* (pirminė paradigma 4, integralinis požymis „animiškumas“), *užsimegzdo* : *slēgosi*, *plaišķās* : *plaiksnās* (pirminė paradigma 6, integralinis požymis „inanimiškumas“), *rāšo* : *sāugo*, *raksta* : *sarģa* (paradigma 7, „agentiškumas“), *māsto* (*kā*) : *māto* (*kā*), *mana* (*ko*) 'pastebī' : *zina* (*ko*) (paradigma 8, „animiškumas“), *kontūzija* (*kā*) : *aps-mdo* (*kā*) (paradigma 8, „inanimiškumas“), *vāngsto* (*ko*) : *klaūso* (*ko*), *grasa* (*kam*) : *smaīda* (*kam*) (paradigma 9, „agentiškumas“), *dīgso* (*kam*) : *bījo* (*ko*) (paradigma 10, „inagentiškumas“), *braīdo* : *lōšo* (paradigma 11, „agentiškumas“), *marķso* : *knāpso*, *mirķsta* : *smaīda* (nevalingai) (paradigma 12, „animiškumas“), *spjgso* : *kābo*, *viļna* : *zālī* (pirminė paradigma 12, „inagentiškumas“), matome, kad pirmieji jų nariai nuo antrųjų skiriasi savo reiškiamu situacijos kitimu, antrieji tokio požymio neturi. Pirmuosius įprasta vadinti dinaminiais, antruosius – statiniais. Opozicija tarp vienu ir kitų dažnai neutralizuojama, finitinę formą pakeičiant dalyvine – *rāšantis* (knygas) = *rašytojas*, *sāugantis* (sandėlį) = *sargas* pasižymi vienodu statiškumu¹. Kadangi nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus yra kaip tik dinaminiai veiksmažodžiai, tai diferenciniu požymiu ir laikytinas dinamiškumas.

Veiksmažodžių dinamiškumas ir statiškumas įvairių autorių suprantami skirtingai. Taip G. Silnickis (1983), išskirdamas „būseną“ kaip elementarų bet kurios veiksmažodinės reikšmės fazinį komponentą, kalba apie keturis „būsenos“ tipus: statinį, gradualinį, iteratyvinį ir fluktuacinį, o dinamiškumą traktuoja kaip vieną iš jų požymių. Anot jo, statinė būseną charakterizuoja veiksmažodžius 'gulėti',

¹ Tai, kad tam tikri lietuvių ir latvių statyvai gali būti priešdėlio dinamizuojami (*šypsosi*→*musišypso*, *smaida*→*pasmaida*), yra darybos, bet ne neutralizacijos dalykas.

‘žinoti’, kurie ir šiame darbe negali būti traktuojami kitaip kaip statiniai. Tačiau veiksmažodžius ‘dirbti’, ‘gyventi’, kuriuos laikau dinamikos – statikos požiūriu skirtingais, Silnickis vadina fluktuaciniais, turinčiais požymių „dinamiškumas“. „Fluktuaciniams“ veiksmažodžiams esą būdinga „nereguliarių pakeitimų reikšmė“. Tačiau ar galima, ar negalima kurioje nors reikšmėje nustatyti nereguliarus pakeitimus, daugiau priklauso nuo konkretaus kalbininko požiūrio, bet ne nuo objektyvių kriterijų. Kai sakome *Petraičiai gerai gyvena ir qžuolas gyvena kelis šimtus metų*, vargu ar turime galvoje vienodas „fluktuacijas“. Žodis *gyventi* vartotas dar tais laikais, kai nebūta jokio įtarimo dėl augaluose vykstančių „fluktuacijų“. Žmogaus sąmonėje augalai visada buvo gyvi, o „fluktuacijos“ atsirado tik su botanikos mokslu. Analizė turi remtis įprasta vartosena, o ne gamtos mokslo išvadomis¹. Nuo to, kad kas nors suteiks Petraičių gyvenimui fluktuacinę reikšmę (pvz. vertimosi kuo nors), pagrindinė žodžio *gyventi* reikšmė nesikeis: žmonės ir augalai *gyvena* ir tai yra tas pats.

J. Apresianas (Apresian 1986) teigia, kad statiniai veiksmažodžiai vargu ar pasižymi kuriuo nors bendru prasminiu komponentu. Jie dažniausia reiškia buvimą, turėjimą pajautimą, emocines ir intelektualines būsenas, pasižymėjimą savybe t.t. Apresianas iškelia tokius įvairaus pobūdžio statyvams būdingus bruožus:

- (1) dauguma statyvų retai arba visai neina imperatyvu (*°matýk!*);
- (2) statyvai dažniausia nesiduoda perfektyvinami (*°palóšo*);
- (3) statyvai nepasižymi delimitatyviniu ir perduratyviniu aspektu (*°pražinójo*);
- (4) statyvai nesiderina su būdo prieveiksmais ‘vikriai’, ‘meistriškai’, ‘rūpestingai’, ‘atsargiai’, ‘entuziastingai’, ‘energingai’, ‘greitai’, ‘lėtai’, ‘palaiipsniui’ (*°palaiipsniui ilsosi*);
- (5) statyvai nesiderina su inkliuzyvinėmis laiko aplinkybėmis (*°sáugo per tris valandas*);
- [(6) baltų kalboms netinka]
- (7) statyvai nejungiami prie predikato ‘užsiimti’ ir nesiderina su modaliniais veiksmažodžiais ‘leisti’, ‘liepti’, ‘versti’ pan, (*°jis užsiima tu, kad šýpsosi; °jis leidžia bijóti*);
- (8) statyvai negali perteikti situacijų sekos (*°māto ir bįjo*);

¹Jei veiksmažodis *miega* būtų „fluktuacinis“, o ne statinis (mat, miegas susideda iš fazių), pasakymas *kur miega kapuos didvyriai* būtų suvokiamas kaip klaidingas.

(9) būdami eigos veikslo, statyvai neturi aktualiai duratyvinės ir profetinės reikšmių (°kai jis įėjo, kampe duksójo pianinas; °ryt bįjome mirties), dėl to neišmanomi ir °jis mǎnė ir mǎnė tipo pseudojunginiai; (10) jei statyvas turi įvykio veikslo formą, jos reikšmė ne įprasta „taškinė“, bet ingresyvinė (jis pamǎnė, kad namuose nieko nėra);

(11) jei statyvas pasižymi būtuojų dažniniu aspektu, pastarasis nereiškia pasikartojančių įvykių (jis žinódavo = būdavo, kad žino);

(12) jei kurių ne kurių statyvų pirmasis aktantas gyva būtybė, tai ne loginis subjektas, bet loginio subjekto = gramatinio objekto veikiamas percipientas (berniukas mǎto lapę, berniukas – pacientas!).

Iš visų šių bruožų baltiškiems statyvams itin tinka (1), (2), (3), (4), (5), (7), (8), (9), kuriais remiuosi ir šiame darbe.

Nustačius opoziciją, pagal diferencinio požymio buvimą ar nebuvimą galima nagrinėti ir atvejus, kuriais trūksta vieno iš dviejų opozicijos narių. Tokia yra paradigma 1, kurioje lietuviškų statyvų nerasta, o *aũdosi (kǎ)*, *čiulpstosi (kǎ)*, *graĩštosi (kǎ)*, *rǎkštosi (kǎ)*, *sǎkstosi (kǎ)* (integralinis požymis – „agentiškumas“) – dinaminiai veiksmažodžiai. Latvių kalboje rastas tik nelabai patikimas (vieną kartą užfiksuotas) dinaminis veiksmažodis *zĩstās (ko)*, su kuriuo supriešinamas įprastas statinis (irgi vienintelis) *klǎusās (ko)*. Paradigma 2 lietuvių kalboje nepaliudyta, o latvių kalboje jai atstovauja vienintelis statinis *bĩstās (ko)* su tarminiu sinonimu (invariantu) *bikstās (ko)*. Paradigmoje 10 latviai turi tik dinامينius veiksmažodžius (*kur*) *kļũda*, *zalda*, o paradigmoje 11 – tik dinامينius *laksta*, *makņa*, *skrĩida*, *zvana*.

Iš išnagrinetų prūsų kalbos veiksmažodžių dinaminiai yra *perbānda*, *grĩkisi*, *cixtia*, *lāiku*, *posinna* ‘pri-/iš-pažĩsta (kǎ)’, o statiniai – *bia*, *gĩwu*, *ersinnimai* ‘pažĩstame’.

Įvedus diferencinį požymį „dinamiškumas“, paradigmų vėl padaugėjo. Pirminė paradigma 1 susiskaidė į agentinę dinaminę (*aũdosi*, *zĩstās*) ir agentinę statinę (*klǎusās*). Pirminė paradigma 2 išliko, joje agentiško požymis nerelevantinis (nėra opozicijos – *bĩstās*). Paradigma 3 susiskaidė į agentinę dinaminę (*dairosi*, *žakstās*) ir agentinę statinę (*šỹpsosi*, *gražĩjas*). Paradigma 4 susiskaidė į tris paradigmas: inagentinę animišką dinaminę (*bĩstosi*), inagentinę animišką statinę (*baĩsosi*) ir inagentinę inanimišką (*gadās*). Paradigmos 5 vietoje atsirado agentinė dinaminė (*máivosi*, *bluódās*) ir agentinė statinė (*ĩlstosi*, *bluóštās*) paradigmos, o paradigmos 6 vietoje – inagentinė animiška dinaminė

(*kvaĩtosi, muóstās*), inagentinė animiška statinė (*šaĩposi*), inagentinė inanimiška dinaminė (*ũkstosi, plaiškās*) ir inagentinė inanimiška statinė (*slėgosi, plaiksnās*), t.y. keturios paradigmos. Į agentines dinamines ir agentines statines susiskaidė ir paradigmos 7 (*rāšo, raksta : sáugo, sařga*), 9 (*vángsto, grasa : klaũso, smaida*) bei 11 (*braĩdo, makŃa : lóšo*). Paradigma 10 susiskaidė į tris: inagentinę animišką dinaminę (*dėgso, załda*), inagentinę animišką statinę (*bijo*) ir inanimišką (*neseĩnija*). Kiekviena likusiųjų susiskaidė į keturias: inagentinę animišką dinaminę (8 – *māsto, mana* ‘pastebi’, 12 – *mařso, mirksta*), inagentinę animišką statinę (8 – *māto, zina*, 12 – *knāksa, smaida*), inagentinę inanimišką dinaminę (8– *kontũzija*, 12 – *spėgso, vilna*) ir inagentinę inanimišką statinę (8 – *aps-mdo*, 12 – *kābo, zālĩ*). Bendras naujų paradigmu skaičius pasiekė 31.

Sulyginę poras *čiaupdo : rāšo, čiaupdo : baňdo, gul̃sta : raksta, gul̃sta : bāuda* (buv. paradigma 7), matome, kad pirmieji jų nariai, skirtingai nuo antrųjų, reiškia situaciją, sukeliančią kitos situacijos pakitimą. Labai dažnai (bet anaipol ne visuomet) pastarąją galima pavaizduoti tos pačios šaknies veiksmažodžiu: *čiaupdo – čiaupiasi, gul̃sta – gulst*. Atrodytų, kad pirmieji šių porų nariai lyg ir turi galią suteikti reiškiamai situacijai papildomą dinamiškumo požymį, plg. *mĩgdo : miėga* (dinaminis : statinis) ir *klibdo : kliba* (lyg ir dvigubai dinaminis : dinaminis) – kadangi panašūs veiksmažodžiai gali būti tik dinaminiai, natūralu, kad jų nerasime tarp statyvų. Todėl pirmuosius porų narius racionalu vadinti dinamizuojančiais, dinamizavimą laikant jų diferenciniu požymiu.

Atrodytų, neva dinamizuojantieji veiksmažodžiai visuomet tranzityviniai. Šiame darbe tačiau iškeliamas ir *introdinamizacijos* reiškinys (žr. toliau p. 188 t.), todėl į dinamizuojančiųjų tarpą patenka ir intranzityvinių veiksmažodžių (refleksyvinių ir nerefleksyvinių). Šie nebūtinai yra agentiniai.

Šitaip suvokta dinamizacija skiriasi nuo įprasto kauzacijos suvokimo; vis dėlto šiame darbe vartoju ne dinamizacijos, bet kauzacijos terminą, nes pritaikius sudėtingesnę terminologiją tradiciškai kitaip vadinamam reiškiniui, jo ir taip sukomplikuotas aiškinimas taptų tik painesnis, o lietuvių kalbotyroje, deja, ir taip painiojamasi tarp tranzityvumo, kauzatyvumo ir kuratyvumo.

Kadangi kauzatyvumas reiškia priežastingumą („kauzuojanti

būseną tai tarpinis faktorius kauzatyvinės konstrukcijos aprašomoje priešasties–padarinio grandinėje” – Nedialkov–Silnickij 1969), tai remdamiesi pačiu terminu (lo. *causa* ‘priežastis’), kai kurie tyrinėtojai praplečia kauzatyvumo sąvoką į didelę daugumą visų tranzityvinių veiksmažodžių (pvz. *rašyti* = CAUS *būti parāšomam*, *iškinkyti* = CAUS *būti iškinkytam* – Geniušienė 1977, panašiai Silnickij 1983). Kaip bus parodyta, tikroji šio požiūrio priežastis – reikalas atskirti tuos tranzityvinius veiksmažodžius, kurių objektas įgauna naują ar keičia seną savybę (arba tiesiog sukuriamas / sunaikinamas, plg. *rāšo*, *vālgo*), nuo tų tranzityvinių veiksmažodžių, kurių objektas nesikeičia (*taūpo*)¹.

A. Paulauskienei (1971) kauzatyviniai ir kuratyviniai veiksmažodžiai – tai du tranzityvinių veiksmažodžių poskyriai²: „Priežastiniai veiksmažodžiai yra išvestiniai, padaryti iš savaiminių veiksmažodžių arba vardažodžių su priesagomis *-inti*, *-yti*, *-dyti*. Jų veiksmas vykdomas tam, kad kas nors dėl jo vyktų arba įvyktų”. Čia pat nurodoma, kad iš savaiminių veiksmažodžių priešastiniai veiksmažodžiai padaromi balsių kaita (*kisti* – *keīsti*). Bet ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio veiksmažodžiai tikrai išvestiniai iš formų su nuliniu šaknies apofonijos laipsniu? Seniausias neakuzatyvinės kalbos sandaros laikų archaizmas indoeuropiečių kalbose – labilinių (su neutralia diateze) veiksmažodžių klasė, plg. lie. *jis v-rda sriubą* vs. *sriuba v-rda*, *Petras kēlia žmoną* vs. *Petro žmona anksti kēlia*, *Pardavėja svēria cukrų* vs. *cukrus svēria penkis kilogramus*. Nors forma praet. *vīrē* ir nėra formos *kīto* intranzityvinis atitikmuo {bet plg. la. itr. [dial. praes. *virst*, praet.] *vīra* ‘(sriuba) virė’ = lie. **vīro* = *kīto*}, o veiksmažodis *svīra*, *svīro* savo reikšme seniai nutolęs nuo veiksmažodžio *sv-rti*, užtat bent jau forma *kīlo* lygiai taip pat santykiauja su *kēlia*, kaip *kīto* santykiauja su *keīčia*. Ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio (ir prieštvaninio semantinio archajiškumo) *kēlia* yra išvestas iš nulinio šaknies apofonijos laipsnio *kīlo*? Palyginkime tos pačios reikšmės labilinius veiksmažodžius germanų kalbose: anglų *Peter is boiling a cauldron of water* ‘Piteris virina katiliuką vandens’ vs. *water is boiling* ‘vanduo verda’, *Peter wakes his wife up at 7 o'clock* ‘Piteris kelia žmoną septintą ryto’

¹ Veiksmažodžio *rašyti* objektą laikau sukuriamu (medžiagoje padaromi rašiklio pėdsakai), o *sakyti* – nekeičiamu (sukuriami garsai yra žodis tik pagal sutarimą).

² Įdomu, kad J. Stepanovas (1975) baltų tranzityvumo–intranzyvumo koreliaciją veda iš kauzuojančio proceso – kauzuojamos būsenos priešpriešos.

vs. *Peter's wife wakes up at 7 o'clock* 'Piterio žmona keliasi septintą ryto', *this shop-girl weighs various frouts* 'ši pardavėja sveria įvairius vaisius' vs. *the water-melon weighs 3 pounds* 'arbūzas sveria tris svarus'; vokiečių: *Peter kocht die Suppe* 'Pėteris verda sriubą' vs. *die Suppe kocht* 'sriuba verda', *die Verkäuferin wiegt ein Wassermelone* 'pardavėja sveria arbūzą' vs. *das Wassermelone wiegt 1 Kilo* 'arbūzas sveria vieną kilogramą'. Greičiau ne *kel-* vokalizmas išvestas iš *kil-*, bet priešingai: nulinio šaknies apofonijos laipsnio praes. *kyla* – toks pat vėlesnis naujadaras, kaip ir la. dial. itr. *virst* 'verda' (plg. toliau p. 225–226).

Kitur (Paulauskienė 1971, 9) teigiama, kad kuratyviniai veiksmažodžiai – „kitas tranzityviųjų veiksmažodžių poskyris“, kad jie „reiškia veiksmą, kuriuo pasirūpinama, kad kas nors būtų padaryta. Juos darome iš aktyvaus veiksmo veiksmažodžių, pridėdami priesagą *-dinti*“, su kuria „daromi dažniausiai veiksmažodžiai iš veiksmažodžių, jau turinčių ir konkretaus veiksmo, ir tranzityvumo reikšmę. Vadinasi, priesaga *-dinti* yra tik parūpinamosios reikšmės morfologinis rodiklis“. To paties darbo p. 200 jau pažymima, kad „priesagos *-dinti* vediniai turi dvejopą reikšmę: a) priežastinę (*gąsdinti*), b) parūpinamąją (*siūdinti*). Greta *-dinti* vedinių vartojami tos pačios reikšmės *-dyti* vediniai (*baldinti*//*baldyti*, *žiodinti*//*žiodyti*)“. Darybos ir reikšmių santykis smulkiai išanalizuotas E. Jakaitienės (1973): „kokį priežastingumą – aktyvų ar pasyvų [t.y. kuratyvumą – *L.P.*] – reiškia veiksmažodis, priklauso ne nuo priesaginės morfemos variantų, o nuo pamatinio veiksmažodžio reikšmės“. Iš tolesnio šios minties vystymo aiškėja, kad Jakaitienei kauzatyvai ir kuratyvai nėra lygiaverčiai tranzityvų poskyriai, bet tam tikros priežastingumo hierarchijos reiškiniai: „priežastiniai „aktyvieji“ veiksmažodžiai yra daromi tik iš savaiminius procesus ar būsenas reiškiančių veiksmažodžių. Jie gali būti sudaryti ir su variantu *-inti*, ir su variantu *-dinti*. Neveikiamieji priežastiniai, arba parūpinamieji, veiksmažodžiai daromi tik iš aktyvų veikėjo veiksmą nusakančių tranzityvinių veiksmažodžių. Šalia kauzatyvinės reikšmės priesagos *-inti* vedinių dažnai yra vartojami tos pačios šaknies ir reikšmės veiksmažodžiai su priesaga *-yti* (*-dyti*)“. Kaip matyti, ir Jakaitienė nekalba apie veiksmažodžių su priesaga *-dyti* parūpinamąją reikšmę, o tų veiksmažodžių pavyzdžiais nurodo *ausdinti* 'pasirūpinti, kad kas austų', *kaldinti* 'pasirūpinti, kad kas kaltų'. Dar kitame darbe (Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976) skiriamos trys tranzityvinių veiksmažodžių klasės: padaromieji, parūpinamieji

ir priešastiniai. Parūpinamieji veiksmažodžiai čia aiškiai nesiejami su priešastiniais ir laikomi padaromųjų veiksmažodžių variantu. Užtat padaromieji – tie, kurie „reiškia veiksmą, kuriuo kas nors padaroma – sukuriama ar sunaikinama“. Tokiu būdu belieka manyti, kad net ir veiksmažodžio *māto* „veiksmas“ kažką sukuria (žinoma, galima vėlgi remtis gamtos mokslu ir kalbėti apie sąmonėje objekto poveikiu sukuriama vaizdą, nors tuos vaizdus sąmonėje sukuria ir kiti veiksmažodžiai bei visi žodžiai apskritai) – juk jokių papildomų klasių šioje tranzityvų klasifikacijoje autorės nenumačiusios. Jos tik teisinasi, kad tranzityvumas – ne vien veiksmo perėjimas į objektą, bet tam tikras jo orientavimas į objektą, santykis su juo (p. 111), t.y. tranzityvumas suplakamas su tuo, kas mano laikoma *nukreiptumu*. Bet taip ir nepaaiškinta, ką tie matymai ir mylėjimai „sukuria“ – klasifikacijoje jiems nėra vietos.

Painūs ir LKG apibrėžimai. P. 25 teigiama, kad „priešastiniai veiksmažodžiai yra tranzityviniai ir reiškia aktyvų veiksmą, kurio sukeltas kitas veiksmas paprastai yra savaiminis ir reiškiamas intranzityviniais veiksmažodžiais, pvz. *ardyti* (: *irti*), *k-lti* (: *kilti*)“. Čia žodelis „paprastai“ reikalingas apibrėžimui prieštaraujantiems faktams atmesti. Siūlai tikrai irsta, kai juos ardo rūgštis, kūno temperatūra tikrai pakyla, kai ją pakelia su liga susiję fiziologiniai procesai. Tačiau nuo to, kad darbininkai ardo tvorą, tvora pati neirsta, ir kai žmogus kelia krovinį, krovinsys irgi nekyla pats – tvora ardoma, o krovinsys keliamas. Be to, kaip jau minėta, veiksmažodis *kēlia* labilinis ir nebūtinai priešastinis (*Laima rytais anksti kēlia*). Užtat parūpinamieji veiksmažodžiai LKG priskiriami prie priešastinių, matyt, kaip priešastinių atmaina, bet nė žodelio nesakoma apie tų tranzityvų, iš kurių jie daromi, pobūdį (nesavaiminį pagal Jakaitienę).

Suprantama, kad turint tokį prieštaringą teorinį pagrindą, sunkoka pateikti adekvačią priešastinių ir parūpinamųjų veiksmažodžių charakteristiką ir LKŽ. Rašant šį darbą, iš pradžių buvo pasikliaunama LKŽ, bet pamačius, jog čia vyrauja chaosas ir vieni veiksmažodžiai vadinami priešastiniais, kiti – parūpinamais kaip pakliūva, nuo vienu ir kitų skyrimo išvis atsisakyta. Štai keli pavyzdėliai iš LKŽ. Nė vienas iš nepriesaginių apofoninių veiksmažodžių, kurie teoriniuose darbuose laikomi priešastiniais, nepažymėtas „caus.“, pvz. *džiáuti* (: *džiúti*) (nepaisant nurodomos pirminės pagrindinės, aiškiai kausatyvinės reikšmės ‘dėti, kad džiūtų’),

keĩsti (: *kĩsti*) (šiam darbe šis veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu), *k-lti* (: *kĩlti*) (šiam darbe šis veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu) – visur apsiribota charakteristika „tr.“. Gal šitaip pasielgta dėl to, kad čia kauzatyvumas tik viena iš reikšmių? Bet štai *kĩldyti* – „caus.“, bet greta kauzatyvinių pavyzdžių (*kildau pieną: noriu varškės pasidirbti* Lkv) pateikiamas ir toks: *paims tave geros rankos ir kildys aukštybėn* – ar tu pats kilsi aukštybėn, ar tik būsi rankomis keliamas? Jei ne pats, definicija netinka, veiksmažodis nėra kauzatyvinis. Bet juk charakteristika „caus.“ tinka ir jam. Kodėl? Aišku, tik dėl priesagos *-dyti*, nepaisant aiškaus fakto, kad su šia priesaga padaromi ir dažniausiai veiksmažodžiai (plg. *mĩndyti*), o (*rankos*) *kildys* – be jokios abejonės, nepriežastinis dažninis veiksmažodis. Antra vertus, minėti nepriesaginiai veiksmažodžiai nepažymėti „caus.“ tik dėl to, kad neturi priesagos *-dyti* ...

Jei kuratyvai reiškia „leisti daryti tai, kas išreikšta pamatiniu žodžiu“, o pamatinis žodis dar ir nereiškia savaiminio veiksmo (Jakaitienė 1973), tai išeina, jog *kam drumzdini vandenį su galvijais* J – tipiškas kuratyvumo pavyzdys. Tačiau LKŽ šiuo atveju pažymi ne „cur.“, bet „caus.“.

Visai nesuprantama, kodėl veiksmažodis *priĩmdĩti* apibūdintas „cur. *priĩmti*“, nes parūpinamosios reikšmės, kaip ją supranta Paulauskienė, Jakaitienė ir kt., iš LKŽ pavyzdžių nematyti: 1. ‘paimti sau ar pas save’ *viedma vaiką priĩmdė savo globon* Dv. 2. ‘pavaišinti’ *motina priĩmdo svotus* Knv.

knĩsa – nesavaiminį veiksmą reiškiantis veiksmažodis, o *išknĩsdĩti*, pagal LKŽ ‘leisti išknĩsti’, t.y. parūpinamasis veiksmažodis (*vaikė, išknĩsdĩsi pievą, tai atsimink!* Alk), tačiau LKŽ duoda nuorodą į „*knĩsdĩnti* caus. *knĩsti*“. *užriĩsdĩti* LKŽ pažymėta „caus. *užriĩsti: jungus ažriĩsdė an kaklo [jaučiams]* Grv“ – čia, matyt, vėl vadovautasi tik priesagos *-dyti* buvimu, nes norėta, bet neįstengta parodyti *užriĩsti* ir *užriĩsdĩti* skirtumą. Jei tokio ir yra, tai nebent Aktionsart, bet aš ir tokio čia nematau. Užtat negi *jungus ažriĩsdė* tam, kad jungai „užsiriĩstę“? Kur kauzatyvumas? Nebent Geniušienės supratimu.

Panaši LKŽ paslaptis ir „*parĩmdyti* caus. *paremti: duris parĩmdyk su kuolu* Žvr, *kopėčias prie sąsparos parĩmdyk* Vlkv“. Nurodytos reikšmės veiksmažodžio *parĩmdyti* negaliu traktuoti kitaip, kaip veiksmažodžio (*pri*)*reĩmti* sinonimą (plg. *duris priremk su kuolu*). Apie kokią nors kauzatyvinę reikšmę juokinga kalbėti, nes net ir pagal Geniušienę

kažin ar durų parimdymas yra jų „nurimimo“ priežastis („duris parimdėme ir jos *nurimo*, nebesidarinėja“).

Įdomus atvejis – LKŽ „*skindyti* tr. *Rod skinti*“ ir „*nuskindyti* cur. *nuskinti*“. Pavyzdžiai: *Eina mergelė per daržą rūtų, rūtelę skindydama Asv, Klevų tvorą išlaužė, lelijeles išmindė, žalias rūtas nuskindė* Rs. Mano galva, pirmuoju atveju rūtelė turi kuopinę reikšmę, todėl abiem atvejais (su priešdėliu ir be jo) veiksmažodis neparūpinamasis, nepriežastinis, dažninis. Kokia normalia logika besiremiant, galima tame pačiame sakinyje vienuose predikatų grandinėje (*išlaužė, išmindė, nuskindė*) vieną predikatą skelbti kuratyvu, o kitą – nekuratyvu? Juk dėl veiksmažodžio *išlaužti* nekuratyvumo neturėtų kilti abejonių, o LKŽ niekur nenurodo „*laužyti* cur.“ arba „*išlaužyti* cur.“ (nepamirškime, kad ir *lūžti* – savaiminis veiksmažodis). Be to, veiksmažodis *iš-/laužyti* [plg. *išmindyti* (= *iš-/mindžioti*, bet ne *mindyti* cur.)] LKŽ kvalifikuojamas „*iter. išlaužti*“ (nors veiksmažodžiai *išmindyti* ir *išmindžioti* nepažymėti „*iter.*“, jų dažninė reikšmė pakankamai aiški jau ir iš šio sugretinimo).

Panašiai pažymėta „*spirdyti* cur. *spirti*“, bet nė vieno parūpinamosios reikšmės pavyzdžio nepateikta.

Užtat *stalgyti* LKŽ pažymi „*cur. stalgyti*“ priešingai šiaip LKŽ, matyt, įprastam, su E. Jakaitienės požiūriu sutampančiam pamatinio veiksmažodžio nesavaimiškumo suvokimui. Be to, nesuprantama, kodėl iš to paties pamatinio *stalgti* padarytas *stalginti* (LKŽ „*caus. stalgti*“) turi skirtis nuo *stalgyti*. Matyt, vėl kalta priesaga (plg. dar LKŽ *stalgdinti* ir *stalgyti*).

Šitokią sąrašą galima tęsti ir tęsti. Aišku, kad su *caus.–cur.* definicijomis LKŽ, angliškai tariant, „*failed*“. Šiame darbe visas tas klaidas būtų galima ištaisyti besilaikant kad ir Jakaitienės požiūriu, tik, deja, medžiaga rodo, kad grynų kuratyvinių veiksmažodžių lietuvių kalboje... ir visai nėra. Veiksmažodžiai, kuriuos įprasta laikyti parūpinamaisiais, visuomet turi ir gretimą neparūpinamąją reikšmę, beje, dažnesnę.

siūdinti – klasikinis kuratyvas: *atėjusiam siūdintis jis liepia stoties durų staktą* P.Cvir. Tačiau *Tilžės miestely jauns šneiderėlis, tas persiūdys vystelį* LB – reikia manyti, šneiderėlis nesirūpins, kad tai atliktų dar kuris kitas šneiderėlis, bet padarys pats. Nors LKŽ čia ir nurodo „*cur.*“, tai, be abejo, paprasčiausias veiksmažodžio *persiūti* sinonimas.

Arba: „*rakindinti* cur. *rakinti*: *Erodas buvo jį prie irklo prirakindinęs* Jrk“ – jei kalbama apie karalių, tai aišku, kad ne pats ir kad čia

kuratyvas. Bet štai *rakìndyk spyną!* J – net ir be konteksto aišku, jog čia veiksmažodžio *rakinti* sinonimas.

„*káldyti/káldinti* cur. *kalti*“. Tai irgi klasikinis kuratyvas (*Ir duomi tau valę savo pinigų savo žemėje kaldinti* Bb; dainose gausiai *kaldomi/kaldinami žieduželiai*). Bet: *kalvis nukáldė naujas pasagas* Jrb, *Tilžės miestely jauns aukškalėlis, tas perkáldys žiedelį* LB – abiem atvejais veiksmažodžio *kálti* sinonimas. Remiantis šiais faktais (G. Savičiūtė 1985 pabrėžia, kad kuratyvai – nykstanti kategorija) bei išvada, kad „kuracijos sakinių paviršinio lygmens semantinis artimumas tik vienam kauzacijos sakinių tipui (netiesioginės fizinės kauzacijos) leidžia kuraciją laikyti semantiškai siauresnę už kauzaciją“ (Savičiūtė 1985), šiame darbe atsisakyta abejotino kuratyvų „meškeriojimo“ ir veiksmažodžiai, kurių pagrindinė reikšmė dažnai pasirodo kuratyvinė, laikomi kauzatyviniais. Todėl kuratyvų paradigma neišskiriama.

Kaip minėta, pagrindiniu kauzatyvų požymiu laikau jų ypatybę reikšti situaciją, sukeliančią kitos situacijos kitimą. Tas požymis kaip diferencinis gali būti pavadintas dinamizavimo požymiu. Ar tai reiškia, kad kauzatyvai būtinai nukreiptieji ir būtinai tranzityviniai veiksmažodžiai?

Iš nukreiptųjų intranzityvinių sulyginkime porą *kìbstosi* (*prìko*) : *baudosi* (*kam*) = *baūstosi*. Šios poros pirmasis narys yra nekonversinis refleksyvas, kuriam sinonimiškas būtų konversinis *lipdýtis*. Pastarasis rodo versijos į pirmąjį aktantą (į save) atkreiptą kauzatyvinę situaciją, plg. *lipdýti* : *lìpti*. Šitokia refleksyvinė kauzatyvų rūšis, be abejo, intranzityvi, tai *autokauzatyvai* (plg. Geniušienė 1983). Tokie pat autokauzatyvai, tik tarp nukreiptųjų veiksmažodžių, yra pirmieji nariai porose *lōšdosi* : *ìrstosi*, *rámstās* : *bluódās* (jei prieš tai buvo nagrinėta buv. paradigma 3, tai šiuo atveju – buv. paradigma 5), *blaīvosi* : *ūkstosi*, *nāvījas* : *plaišķās* (buv. paradigma 6).

Be autokauzatyvų, galima išskirti ir *introkauzatyvus* su *vidine dinamizacija*. Tai irgi nenukreiptieji veiksmažodžiai, tik nerefleksyvai (tarp nukreiptųjų intranzityvinių nerefleksyvų kauzatyvų nerasta, o nukreiptieji tranzityviniai nerefleksyvai, t.y. buv. paradigma 7, išnagrinėti anksčiau). Juos konstatuoti padeda *autokauzatyvinė transformacija*, t.y. galimybė juos pakeisti sinoniminiais kauzatyvais su žodžiu ‘save’, plg. pirmuosius narius porose *skraīdo* : *braīdo*, *skràida* : *laksta* (buv. paradigma 11) ir net tarp inagentinių *miřdo* (nuomariu) : *siūbso* (latvių kalboje nerasta, buv. paradigma 12). Čia *skrīdo* (: *skreñda*)

reiškia 'lakdina save' (bet neįmanoma '°bridina save' net ir sinonimiškai), *ruopdo* – 'verčia save ruoptis' – dinamizacija per vidinę pastangą = *introdinamizacija* (latvių veiksmažodis *lakstīt* jau netekęs semantinio ryšio su *lēkt*, todėl transformacija neįmanoma). Kitoje paradigmoje – *prāsdo* 'verčia save priprasti'.

Tad įvedus dinamizavimo požymį, paradigmų padaugėjo net iki 40 (statyvinės paradigmos nesusiskaidė, jose dinamizavimo požymis nerelevantinis).

Kaip minėta, skirtinos dar „padaromųjų“ (dažnai suplakamų su kauzatyvais) ir „nepadaromųjų“ (dažnai, bent tranzityvų atveju, ir visai pamirštamų – plg. anksčiau) veiksmažodžių opozicijos, ryškėjančios lyginant poras *rakstosi (ką) : sākstosi (ką), glaībosi* (pagal Geniušienę 1983 – autokauzatyvas dėl specifinio kauzacijos traktavimo) : *īrstosi, vālkstās : bļāūstās, stāposi : kvaītosi, atsiskalaūdo : ūkstosi, svarbās : plaišķās, rāšo : baņdo, raksta : bāuda, kontūzija : māsto (kā)* (taip suskyla dalis naujų – dinaminų nekauzatyvinių – paradigmų buvusių paradigmų 1, 5, 6, 8 ribose). Pirmieji porų nariai atspindi situaciją, suteikiančią pacientui (objektui arba refleksyvinės situacijos subjektui) naują ypatybę, arba pakeičiančią seną ypatybę, arba sukuriančią / sunaikinančią pacientą. Trumpai tariant, jie yra *padarininiai*, diferencinis požymis – sekventiškumas. Pagal šio požymio nebuvimą latvių kalboje kontrastuojančios poros neturintis veiksmažodis *zīstās (ko)* (buv. paradigma 1) – nesekventinis. Paradigmų padaugėjo iki 46.

Ar baigti klasifikaciją, ar toliau tęsti? Kadangi kalba – atvira sistema, tai išsamiausia klasifikacija vis tiek neįmanoma. Be pačių bendriausių diferencinių požymių, galima nustatyti begalybę smulkesnių. Diferencinių požymių suieškojimas ir parinkimas sąlygojamas to, į kokį uždavinį orientuojama pati klasifikacija. Kadangi, kaip sakyta, šio tyrimo uždavinys – praskinti kelią diachroninei analizei, tai ir semantinė klasifikacija orientuojama į *ā*-kamieno veiksmažodžiams paprastai priskiriamas reikšmes bei pastarųjų santykį su formaliaisiais tipais. Viena populiariausių nuomonių – kad šie veiksmažodžiai visų pirma sietini su būseną reiškiančiais statyvais. Todėl būtina ištirti jų pasiskirstymą pagal Aktionsart požymius „dažninis“, „multiplikatinis“ bei pagal rezultatyvumą (dėl sąsajos su senoviniu perfektu).

Dažnumo diferencinis požymis aiškėja lyginant poras *gramīstosi : rakstosi* refleksyvinių tranzityvinių sekventyvų paradigmoje, *daīrosi*

: *lāžosi, zvaikstās* : *ausās* refleksyviņu nukreiptuju nekauzatyvu paradigmoje, *k-lstosi* : *lōšdosi* agentinēje nenukreiptuju autokauzatyvu paradigmoje, *kraīposi* : *glaiḃosi* agentinēje refleksyviņu nenukreiptuju sekventyvu paradigmoje, *īrstosi* : *máivosi, bļauštās* : *bluódās* agentinēje refleksyviņu nenukreiptuju nesekventyvu paradigmoje, *rimštās* : *návījas* animistinėje nenukreiptuju autokauzatyvu paradigmoje, *kvaipstosi* : *kvaītosi, gulgās* : *muóštās* animistinėje nenukreiptuju nesekventyvu paradigmoje, *rasdosi* : *užsimegzdo* inanimistinėje nenukreiptuju autokauzatyvu paradigmoje, *blaīskosi* : *ūkstosi, zvaigstās* : *plaišķās* inanimistinėje nenukreiptuju nesekventyvu paradigmoje, *čīaupdo* : *s-ndo, gulšta* : *zīda* (tranzityviņu) kauzatyvu paradigmoje, *grāndo* : *rāšo=vālo, bada* : *beda=raksta* agentinēje nerefleksyviņu tranzityviņu sekventyvu paradigmoje, *krāto* : *bañdo, krata* : *bāuda* agentinēje nerefleksyviņu tranzityviņu nesekventyvu paradigmoje, *girdēsto* : *māto* animistinėje nerefleksyviņu tranzityviņu statyvu (!) paradigmoje, *iščēžija* : *kontūzija* inanimistinėje tranzityvinēje dinamīnēje paradigmoje, *vāngsto* : *grāso, dukсна* : *grasa* agentinēje nerefleksyviņu nukreiptuju intranzityviņu dinamīnēje paradigmoje, *skraīdo* : *rúopdo* agentinēje introkauzatyvu paradigmoje, *braīdo* : *čiūrško, laksta* : *makņa* agentinēje neintrokauzatyvu paradigmoje, *grañsto* : *miřdo* animistinėje introkauzatyvu paradigmoje, *mařso* : *muldo, mirksta* : *svepsta* animistinėje neintrokauzatyvu paradigmoje, *laišdo* : *aušdo* inanimistinėje introkauzatyvu paradigmoje ir *pláišo* : *spýgso, zvaidra* : *viľna* inanimistinėje neintrokauzatyvu paradigmoje. Poru pirmuju nariu diferencinis požymis – kartotinumās. Pagal jo buvimā ar nebuvimā nustatomi latviu kalboje kontrastuojančiu poru neturintys nekartotinis *rāmstās* (plg. lie. *lōšdosi*), kartotinis *vaļkstās* (plg. lie. *kraīposi*), nekartotiniai *mana* ‘pastebi’, *zina* (plg. lie. *māto*), kartotinis *skrāida* (plg. lie. *skraīdo*), o prūsų kalboje – nekartotiniai *grīkisi* (plg. lie. *lāžosi*), *crixtia* (plg. lie. *vālo*), *perbānda, laikū, posinna*.

Lyginant poras *čiulpstosi* : *grañstosi, naiřosi* : *daīrosi, žakstās* : *zvaikstās, dīldo* : *čīaupdo, zabī* : *gulšta, ādo* : *grāndo, ada* : *bada, čáižo* : *krāto, taľza* : *krata, šmaīkšto* : *braīdo, švaitra* : *laksta*, kuriu abudu nariai dažniniai, matyti, kad dažnumas esti *organinis*, t.y. būdingas pačiai veiksmožodžio vaizduojamai situacijai (pvz. *kapóti*, pirmieji poru nariai), ir *neorganinis*, arba darytinis (kartotinis), priklausantis nuo situacijos atlikėjo (antrieji poru nariai). Pastaruoju atveju visuomet yra arba gali būti atitinkamas nedažninis arba dažninis organinis veiksmožodis (plg. *susigramščia kq, dýri, sniédzās, čīaupia, gulst, gr-ndžia, dur, krėčia, kreš,*

brenda, lec). Organinio dažnumo veiksmažodžiai, jei ir sudaro poras, tai tik sinonimines, reikšmės atžvilgiu nekontrastuojančias, pvz. *čiulpstosi ką = čiulpiasi ką*. Gali kilti klausimas, ar *krāto = krėčia*, ar *krāto = pakartotinai krėčia*? Nors sinonimijos atvejų ir pasitaiko (*pakrāto = pakrėčia medį*), jie, kaip rodo atvejis *viską iškrāto = daug kartų iškrėčia*, rodo neorganinio ir organinio dažnumo neutralizaciją, įmanomą, kai dažninis organinis veiksmažodis daromas ne iš nedažninio, bet iš dažninio organinio (*krėčia*). Organinių dažninių veiksmažodžių reiškiamą situaciją negali vykdyti vienu, iš vienos fazės susidedančiu aktu. Sekdamas J. Maslovu (1965) nurodant L. Andrejcziną, tokius veiksmažodžius vadinu *multiplikatiniais*. Diferencinis požymis – neįmanomumas būti atliktam viena faze, arba multiplikatiškumas.

Nedažniniai veiksmažodžiai būna kartiniai (plg. *staigiu judesiu pakrūpė valti*) ir tęstiniai (*mergaitė vālo kambari*). Šiame darbe tarp jų nedaroma skirtumo, nes, kaip atrodo, kartinė reikšmė dažniausiai savaime išvestinė (plg. kad ir priešdėlį *pa-* pirmajame veiksmažodyje), tam tikros transformacijos automatiškai numanoma (dėl to priešdėliniai vediniai šiame darbe ir nenagrinėjami). Stengiasi pirmiausia žiūrėti veiksmažodžio reikšmės, o ne formos. Todėl formaliai dažniniai veiksmažodžiai (turintys atitinkamas nepriesagines poras) čia kartais laikomi nedažniniais, pvz., *smigdyti = smeigti*¹. Man prieinama medžiaga neremia šios poros pirmojo nario dažninės kvalifikacijos (žr. pavyzdį sintagminių santykių analizėje). Suprantama, ne visur pavyko išvengti subjektyvumo, bet kita vertus, jo ir neįmanoma išvengti.

Pagaliau, lyginant poras *žino : mato, knybo : plūps* 'nerangiai eina', *kýbo : kābo*, matyti, kad pirmieji nariai išreiškia ankstesnės situacijos rezultata: *žino = yra sužinojęs, pažinęs, knybo = yra įknibęs, kýbo = kabo pakibęs* (kad šitaip nėra visose tarmėse, dar nereiškia, kad gali būti priešingai, pvz. *kābo = °pakibęs* priešpastatoma *kýbo = °kābo šiaip pakabintas*; svarbu, kad to nėra). Tai *leksiniai* (be specializuotos ar nespecializuotos gramatinės formos) *rezultatyvai* (plg. Nedialkov–Jachontov 1983). Diferencinis požymis – rezultatyvumas.

Verti dėmesio tik lietuvių kalboje paliudyti *knybo* tipo rezultatyvai. Skirtingai nuo visų kitų, jie yra susiję su dinamine (fluktuacine)

¹ Pavyzdys *jūngyti* (≠ *jūngti*!) čia netinka, nes šis veiksmažodis turi specializuotą reikšmę 'jungian jungyti'.

situacija. *knỹbso* ne šiaip 'įknibęs', bet 'įknibęs dirba'. Dar plg. *skepētija* 'prastai apsirengęs' + 'dirba' arba *knōpija* 'galvą nuleidęs' + 'lipa ant ko' kt. Tokių dinaminių rezultatyvų užfiksuota iki dešimt. Tuo klasifikacija baigiama.

Taigi iš viso nustatyta 11 diferencinių požymių:

- 1 – refleksyvumas,
- 2 – nukreiptumas,
- 3 – tranzityvumas,
- 4 – agentyvumas,
- 5 – animiškumas,
- 6 – dinamiškumas,
- 7 – dinamizacija (dinamizavimas),
- 8 – sekventyvumas,
- 9 – kartotinumumas,
- 10 – multiplikatyvumas,
- 11 – rezultatyvumas.

Galutinis semantinių paradigmų (semantinių klasių) skaičius, gautas pagal šių požymių buvimą ar nebuvimą, – 78.

Kadangi diferenciniai požymiai buvo nustatomi nagrinėjant privatyvines opozicijas ir jų sistema binarinė, tai gautoji semantinė klasifikacija yra dichotominė. Grafiškai ją vaizduoja *Dendrograma 5* ir *Matrica 1*. Dešinieji dendrogramos išsišakojimai rodo atitinkamo diferencinio požymio buvimą, todėl gautų 78 paradigmų žymėjimas tolydžio mažėja iš dešinės į kairę. Labiausiai žymėta yra gautoji paradigma 1 (ją sudaro du lietuvių kalbos veiksmažodžiai – *audýtis* ir *nusigrabālyti* 'nusidrėksti'), kuri apibūdinama tik plusais: +refleksyvumas +nukreiptumas +tranzityvumas +agentyvumas +dinamiškumas +dinamizacija. Mažiausiai žymėta yra paradigma 78, kuri apibūdinama tik minusais: -refleksyvumas -nukreiptumas -agentyvumas -animiškumas -dinamiškumas -rezultatyvumas.

Nustatant, kuriai klasei-paradigmai priskirti veiksmažodžiai, buvo žiūrįma visų jo reikšmių („virtualusis žodis“), išsirenkant iš jų tą, kuri atitinka konkretų diferencinį požymį (žr. p. 177).

Kaip matyti iš *Dendrogramos 5*, refleksyvų ir nerefleksyvų „medžiai“ asimetriški, o tai dar kartą pateisina 1-ojo, morfologinio, diferencinio požymio parinkimą.

Iš 78 paradigmu – semantinių klasių – lietuvių kalboje nepaliudytos 6, 7, 15, 23, o latvių kalboje – 1–4, 8, 16, 19, 25, 28–30, 45, 47, 50–52, 57, 58, 60, 63, 65–68, 71, 73, 74, 77. Prūsų kalbos paminkluose paliudyta tik 11, 40, 43, 48, 49, 72 (suprantama, turiu galvoje tik nagrinėjamo kamieno veiksmožodžius).

Santykį tarp semantinių klasių ir formaliųjų klasių parodo *Matrica 2*, kurioje semantinės klasės išdėstytos horizontaliai, o formališios vertikalčiai. Skaičiai susikryžiavimo langeliuose rodo užfiksuotų atvejų skaičių (kairiajame viršutiniame kampe – lietuvių, dešiniajame – latvių, žemiau lietuvių – prūsų kalboje), + – daugiau kaip 15 atvejų.

Jeigu kuri nors reikšmė turi vienodą formalią reprezentaciją lietuvių ir latvių kalbose, santykis tarp reikšmės ir formos gali būti bendrabaltiškas. Kaip matyti iš *Matricos 2*, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi šiais formalių (forma) klasių sutapimais tose pačiose semantinėse (reikšmė) klasėse:

reikšmė	forma	reikšmė	forma
4	72	39	3,8,47,49,55,69,70,72
8	69	40	3,49,69,70,72
11	49,70,72	41	3,47,49,70,72
12*	49	42	3,8,47,49,55,69,70,72
13	70	43	3,8,27,49,55,69,70,72
14	70,72	46	72
17	70	48	68
18	70,72	49	49,72
19	72	53	49,70
20	49,55,70,72	54	49,72
21	3,49,55,70,72	55*	49
		56	69
26	70	61*	48,49
27	72	62	49,55,69,70,72
31	72	64	3,48,49,72
32	49,70	66*	49
33	72	69*	49
35*	49	70*	49
36	49,55,69,70	75	49,55
37	1,3,8,27,44,49,55,69,72	76*	49
38	3,43,48,49,55,69,72	78*	49

Tik *-ija* (48, 49) kamienui būdingų reikšmių galima nenagrinėti, todėl iš sąrašo galima išbraukti reikšmes 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 (jos pažymėtos žvaigždute), jų bendrabaltiskumas *ā*-kamienui tuo tarpu neįrodomas. Svarbu pažymėti, kad prūsų kalbos medžiaga, kad ir kiek skurdi, irgi rodo, kad reikšmė 11 (+refleksyvinis +nukreiptasis - tranzityvinis +agentinis +dinaminis -kauzatyvinis -kartotinis) gali būti realizuota *-ija* (49) kamienu.

Matrica 2 rodo, kad visos reikšmės (21, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 64), kurioms būdinga alternuojančių kamienu *-o/-ija* realizacija (3), turi ir *ija*-kamieno realizaciją (49). Kadangi *ija*-kamienas atstovauja praktiškai visoms reikšmėms, galima daryti išvadą, jog iš dviejų alternuojančių kamienu *-o/-ija* *ija*-kamieno vartojimas senesnis.

Be to, jei kuri nors reikšmė (37, 39, 42, 43) būdinga alternuojantiems kamienams *-o/-ia* (8), ji būdinga ir alternuojantiems kamienams *-o/-ija* (3). Latvių kalbos medžiaga rodo, kad visoms baltų kalboms būdingas *ā*-kamieno tipas su bendratimi lie. *-oti* (68) yra ekskliuzyviai susietas tik su viena reikšme 48, be to, tik vienintelio veiksmožodžio 'žinoti'. Daugiau tiesioginių ryšių tarp veiksmožodžio kamieno semantikos ir darybos nerasta.

Kitų kamienu veiksmožodžio klasifikacija:

šakninių *a-* ir *ia*-kamieno veiksmožodžių formaliosios klasės

Klasifikuojant šiuos veiksmožodžius, būtina atsižvelgti ne tik į prezenso, bet ir į preterito formą, kuri, skirtingai nuo iki šiol nagrinėtų veiksmožodžių, neturi vienareikšmio ryšio su prezenso forma. Antai lietuvių kalbos prezensą su galūne *-a* gali atitikti tapačios kamieno struktūros *-o*, *-ė* ir *-ėjo* galūnių preteritai, plg. *plėška ~ plėško* vs. *nėša ~ nėšė* vs. *kėta ~ ketėjo*. Kadangi latvių kalboje *ē*-preteritai pakeisti *ā*-preteritais (išskyrus tarminius archaizmus), o nustatyti buvusį *ē*-preteritą nėra paprasta [plg. praes. *deg* ~ praet. *dedza* (→ praes. dial. *dedz*) ir praes. *dzen* ~ praet. *dzina*, ne *°dziņa*], panaudojant sinchroninės analizės duomenis *ā*-kamieno istorijai, latviška medžiaga nebus lygiavertė lietuviškai. Todėl latvių kalbos *a-* ir *ia*-kamieno veiksmožodžiai atskirai neanalizuojami, o akcentuacijos požiūriu labai svarbūs latvių kalbos faktai panaudojami klasifikuojant lietuvių kalbos veiksmožodžius. Šių kamienu prūsų kalbos veiksmožodis irgi nenagrinėjamas – tiek dėl medžiagos skurdumo, tiek dėl toli pažengusios

prezenso ir preterito formų neutralizacijos bei jų mišimo su *ā/ēja-*kamienėmis bei istorinio optatyvo formomis (Palnaitis 1985).

Išnagrinėta 959 *a-* ir *ia-*kamieno lietuvių kalbos veiksmažodžiai. Klasifikuojant, pabandyta atsižvelgti į S. Nikolajevą ir S. Starostiną (Nikolajev–Starostin 1981). Pagrindinis kriterijus, pagal kurį jie atskiria mobilaus kirčiavimo veiksmažodžius nuo pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių (kalbama ne apie Saussure'o–Fortunatovo dėsnį, automatiškai reguliuojantį akcentinę santykį tarp šaknies ir galūnės) – kirčio atitraukimas nuo prezenso kamieno į preverbą finalinio uždarumos priebalsio *-P*, *-T*, *-K* arba *-S* šaknies (toliau – *PTKS* šaknies) veiksmažodžiuose bei lietuvių kalbos akūtinės priegaidės atitikimas latvių kalbos laužtinę priegaidę balsinės (toliau – *H*) ir sonantinės (toliau – *R*) šaknies veiksmažodžiuose. Infiksiniai ir *sta-*kamieniai prezensai neatitraukia kirčio į preverbą (išimtys – du formaliai nereguliarūs „oksitonai“¹ *brenda* ir *skrenda* bei „oksitoninio“ veiksmažodžio *kręša* neoksitoninis dubletas *kręšta*), o „oksitoninių“ sonantinės šaknies veiksmažodžių tėra tik keletas: *-býla/-bílsta* (la. *bílst*), *būva* (la. *bút*), *džiūva* (la. *žút*), *gýja* (la. *dzít*), *griūva* (la. *grút*), *kýla* (la. *ciłt*), *lýja* (la. *lít*), *límsta* (la. *liłt*, tiesa, Rujienoje, kur paliudytos tik dvi priegaidės), *túnsta* (la. *tít*). Palyginimui: „baritoninių“ *n/sta-*veiksmažodžių užfiksuota 361. Kadangi akcentinis tipas čia suprantamas kaip pačios šaknies charakteristika, nepriklausomai nuo apofonijos ar priesagos *-sta*, infikso *-n-* buvimo, tai ir visi veiksmažodžiai, turintys *n/sta* koreliatus, laikomi baritoniniais, net jei jie ir atitraukia (*PTKS* šaknies atveju) kirtį nuo prezenso kamieno į preverbą, plg. *drėbia–driмба*, *drėskia–drýska*, *dvėsia–dvýsta*, *grėsia–grýsta*, *kėčia–kiñta*, *kvėpia–kviñpa*, *plėčia–pliñta*, *tėškia–týkšta*, *trėkia–triñka*, *žlėgia–žluñga* (? 'skalbinis'), *pūčia–puñta*. Be čia išvardytųjų, teliekant vos keliems *PTKS* šaknies *ia-*kamieno „oksitonams“ (*lėkia*, *slėpia*, *srėbia*, *vāgia*, *tūpia* ir *skėčia*, kuris yra *kėčia* variantas su *s-*mobile, – sinchroninės analizės dėlei neleidžia jų priskirti prie pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių), darosi aišku, kad ir tie *PTKS* šaknies *ia-*kamieno veiksmažodžiai, kurie dėl akūtinės priegaidės neatitraukia kirčio iš prezentinės šaknies į preverbą, irgi yra „baritoniniai“. Kitaip tariant, *ia-*kamieno *PTKS* šaknies veiksmažodžiams apskritai yra

¹ „Oksitonais“ patogumo sumetimais vadinu mobilaus kirčiavimo veiksmažodį (kaip jis čia suprantamas), o „baritonais“ – pastovaus kirčiavimo veiksmažodį.

būdingas pastovus kirčiavimo modelis (ir tikrai, iš 26 akūtinės *PTKS* šaknies *ia*-kamieno veiksmažodžių 12 turi *n/sta* koreliatus: *diegia–dýgsta*, *gniáužia–gniūžta*, *pliekia–pliñka*, *skiedžia–skýsta*, *st-ngia(si)–stiñgsta*, *trėškia/trėškia–trýkšta*, *čiuopia–čiuñpia*, *laužia–lúžta*, *ráugia–rúgsta*, *tráuikia–truñka*, *plėšia–plyšta*, *rėžia–rýžta*).

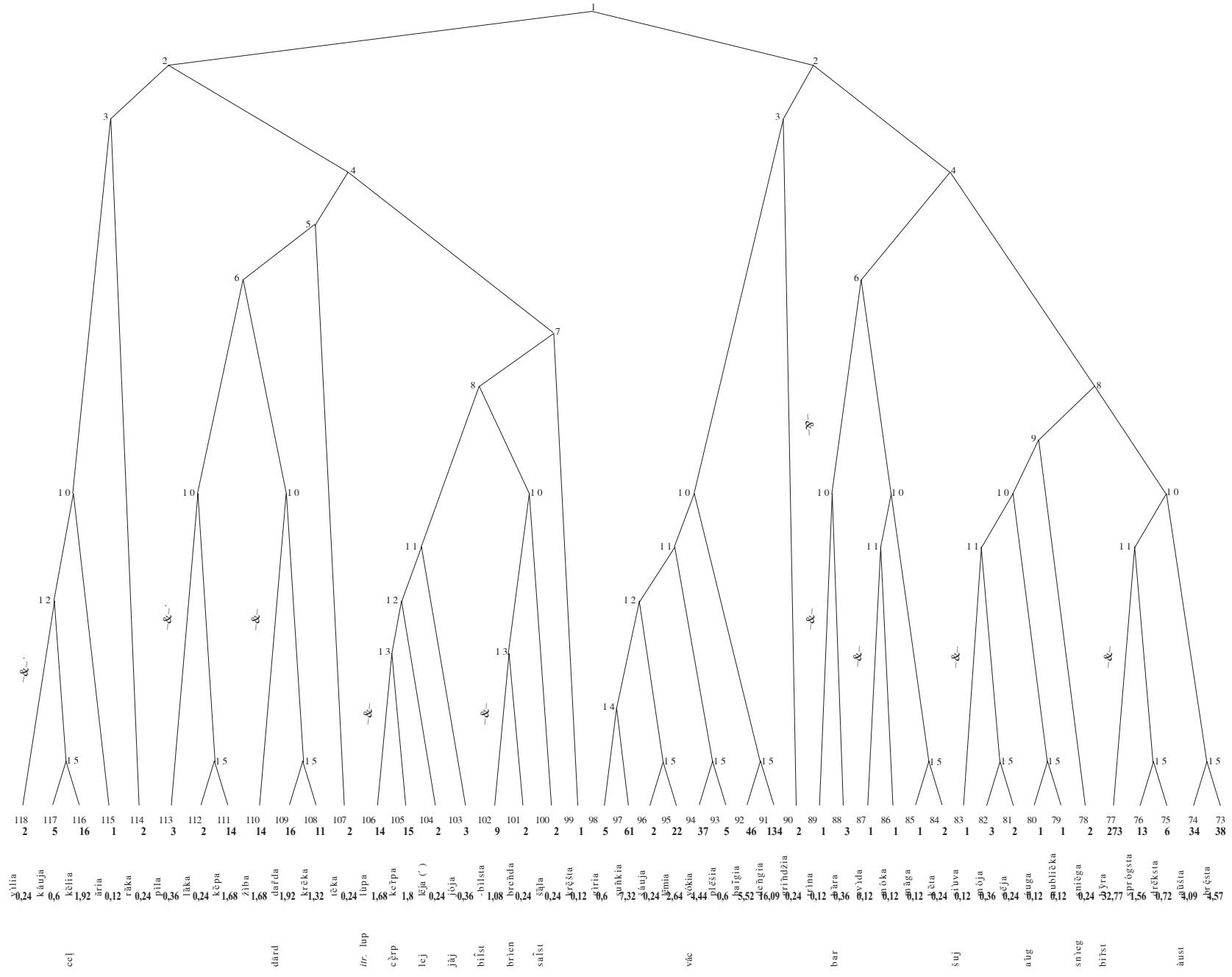
Akūtinės *PTKS* šaknies veiksmažodžių akcentuacinė definicija, kaip minėta, sunki, nes čia kirtis negali būti atitrauktas į preverbą, o latvių kalbos kirčiavimo duomenys dviprasmiški. Todėl išskirti iš jų „oksitonus“ neįmanoma. Užtat pastovaus kirčiavimo tarp jų yra ne tik minėti *n/sta*- ir *ia*-kamieniai bei *n/sta* korelatas turintys veiksmažodžiai, bet ir veiksmažodžiai su kirčiuotos *-ina* priesagos vediniais, plg. *áuga–augina*. Akūtinės *H* šaknies ir akūtinės *R* šaknies veiksmažodžiai, kaip minėta, priskiriami prie oksitoninių, kai turi latviškus atitikmenis su laužtine priegaide, ir prie baritoninių, kai atitinkama priegaidė tęstinė. Cirkumfleksinės *R* šaknies atveju akcentuacinė definicija laikoma negalima.

Trumpasis ir cirkumfleksinis šaknies vokalizmas traktuojami vienodai.

Jei veiksmažodžio akcentuacinė definicija negalima arba neaiški, lygiagrečiai atlieku kitokią klasifikaciją pagal šaknies finalę *PTKS*, *R* arba *H*. Atsižvelgta ir į šaknies vokalizmą – ar jis nykstamojo laipsnio (*-i*, *-u*), ar *-a* arba *-o*, ar *-e* arba *-é*. Prie pastarojo priskiriami visi *jau*-, *-iau*-šaknies veiksmažodžiai ne dėl šio vokalizmo kilmės, bet todėl, kad toje pačioje apofoninių *a*- ir *e*-eilių *u*-dvibalsio pozicijoje *a*-eilės *au* funkciškai kontrastuoja *e*-eilės *iau*: *a–au–ai* vs. *e–iau–ei*.

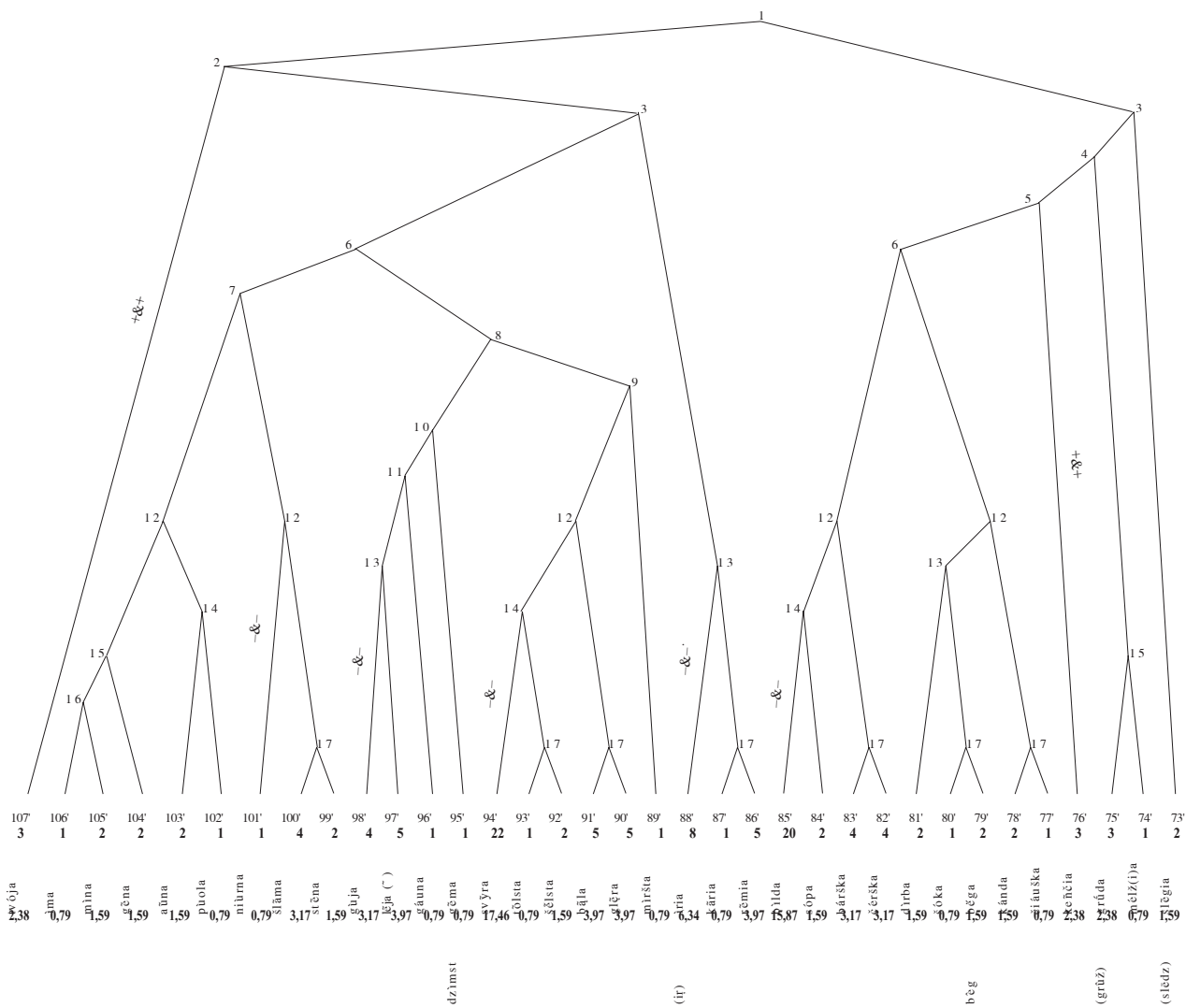
Nuo ko bepradėtume formaliąją klasifikaciją – nuo akcentuacijos tipų ar nuo šaknies finalės, – padaliję veiksmažodžius pirmuoju atveju į baritoninius ir oksitoninius, antruoju – pagal *PTKS* : *RH*, *R* : *H* šaknis, toliau turėsime išskirti dvi pagrindines veiksmažodžių grupes: prezenso *a*-kamieno ir prezenso *ia*-kamieno. Po to *a*-prezenso grupėje išskiriami veiksmažodžiai su *o*-, *é*-, ir *éjo*-preteritais ir su *n/sta*-prezensais. Pagaliau visos tokiu būdu gautos padalos skirstomos pagal šaknies balsio kokybę (*e* arba *a*) ir kiekybę prezense & preterite (normaliojo laipsnio +&+, normaliojo pailginto +.&+, normaliojo prezense ir pailginto preterite +.&+, normaliojo prezense ir nykstamojo preterite +.&-, nykstamojo –&-, nykstamojo prezense ir nykstamojo pailginto preterite –&-, nykstamojo prezense ir normaliojo pailginto preterite –.&+). Klasifikacijos rezultatai pavaizduoti Dendrogramomis 6, 7. Tęsiant *ā*-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasifikacijos

Dendrograma 6

- 1 barytona — oxytona
 - 2 -a — -ial-a,-ia
 - 3 -ial-a&-ė/-o — -ia
 - 4 -a&-o — -a&-ė, -a&-ėjo, -a&-ėjo/-o
 - 5 -a&-ėjo/-o — -a&-ėjo, -a&-ė
 - 6 -a&-ėjo — -a&-ė
 - 7 -n/sta-al-i&-ėjo — -n/sta&-o
 - 8 -n/sta&-o — -a&-o, -al-n-a&-o
 - 9 -al-n-a&-o — -a&-o
 - 10 +&+ — +&+, +&+, +&-, +&-,-&-,-&-,-&-
 - 11 +&+ — +&+, +&-,-&-,-&-,-&-
 - 12 +&+ — +&-,-&-,-&-,-&-
 - 13 +&- — -&-,-&-,-&-
 - 14 -&-,-&- — -&-
 - 15 √-e — √-a
- 833 lie. k. veiksmazodžiai
- 100 %

Dendrograma 7 (6')

- 1 √P,T,K,S — √R,-H
 - 2 √R — √H
 - 3 -ia
 - 4 -a/-ia
 - 5 -ia & -ejo
 - 6 -a & -o,-ol-ė — -a & -ejo,-ė
 - 7 -a & -ejo — -a & -ė
 - 8 -n/-sta
 - 9 -n/-sta & -ė
 - 10 -a/-n/-sta & -ol-ė — -a & -o,-ol-ė
 - 11 -a & -o,-ol-ė — -a & -o
 - 12 +&+
 - 13 +&+
 - 14 +&+
 - 15 +&-
 - 16 -&- — -&+
 - 17 √e- — √a-
- 126 lie. k. veiksmažodžiai
- 100 %

numeraciją, gautos klasės numeruojamos nuo 73 (*Dendrograma 6*) ir nuo 73' (*Dendrograma 7*).

Dendrograma 6 atvaizduoja klasifikaciją, pradėtą nuo kirčio savybių. Išnagrinėta 833 veiksmažodžiai, kurie pasiskirsto į 46 klases (73–118). Dauguma veiksmažodžių baritonai (697, t.y. 83,67% visų išnagrinėtų veiksmažodžių), kiti – oksitonai (136, t.y. 16,33%). *a*-kamieno veiksmažodžių (baritonų ir oksitonų) yra 59,18% (493), *ia*- ir *ia*-/*a*-kamienų (baritonų ir oksitonų) – 40,82% (340). Tarp baritoninių *a*-kamienų veiksmažodžių gausiausi (273, t.y. 32,77% visų 833 veiksmažodžių) yra šaknies nykstamojo laipsnio *n/sta*-veiksmažodžiai (klasė 77), o tarp *ia*-kamienų (156, t.y. 18,73%) – normaliojo šaknies vokalizmo *e*-laipsnio veiksmažodžiai (klasės 91 ir 95), kurių dauguma (134 iš 156) turi šaknies *e*-vokalizmą dvibalsyje ar mišriajame dvigarsyje. Tarp oksitoninių *a*-kamienų veiksmažodžių gausiausi neinfiksinių ir nepriesaginio normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir nykstamojo laipsnio preterito (15, t.y. 11,03% visų oksitonų) bei normaliojo *a*-laipsnio prezenso ir *ėjo*-preterito veiksmažodžiai (16, t.y. 11,77% visų oksitonų), o tarp *ia*-kamienų – normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir pailgintojo *ē*-laipsnio preterito (irgi 16) veiksmažodžiai (klasės 105, 109, 116).

Veiksmažodžių, kurių akcentuacinė charakteristika neaiški (klasifikuojant pagal šaknies finalę – žr. *Dendrograma 7*), išnagrinėta 126, nustatyta 35 klasės (73'–107'). Iš jų daugiausia yra *a*-kamienų (99, arba 78,57%), kiti – *ia*-kamieniai (27, arba 21,43%). Iš 126 veiksmažodžių 47 (t.y. 37,3%) yra *PTKS* šaknies, 76 (60,32%) – *R* šaknies ir 3 (2,38%) – *H* šaknies. Tarp *PTKS* veiksmažodžių daugiausia (20, arba 15,87%) šaknies nykstamojo vokalizmo prezenso *a*-kamieno, preterito *ėjo*-kamieno veiksmažodžių. Tarp *R* šaknies veiksmažodžių daugiausia (22, arba 17,46%) nykstamojo laipsnio *n/sta*-prezenso veiksmažodžių.

ia-kamieniais laikomi veiksmažodžiai, turintys prezenso 3 asmens galūnę *-a*, *-ja*, preterito *-ė* nepriklausomai nuo to, ar *kājuja* tipo veiksmažodžiuose segmentas *-ja* struktūriškai (po balsio / dvibalsio) laikytinas tapačiu ar netapačiu segmentui *-ja tvója* tipo veiksmažodžiuose su glaidinės kilmės *j*.

Iš viso išnagrinėta 959 šakninių prezenso *a*- ir *ia*-kamieno veiksmažodžiai, *a*-kamieno – 591 (61,63%), *ia*-kamieno – 368 (38,37%).

**Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:
šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių semantinės klasės**

Semantinė šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių klasifikacija remiasi rezultatais, gautais semantiškai klasifikuojant *ā-*kamieno veiksmažodžius, t.y. atliekama verifikuojant kiekvieną veiksmažodį pagal anksčiau nustatytus diferencinius požymius. Taigi pirmiausia išskiriami nekonversiniai refleksyvai ir tie konversiniai, kurie arba yra išsivystę reikšmes, leidžiančias laikyti juos savarankiškais veiksmažodžiais (plg. *st-ngiasi ką atlikti greta (i)st-ngia atlikti ką*), arba kuriems dėl jų dažnumo galima suteikti pirmenybę lyginant su nekonversiniais variantais, šiuo atveju laikytiniais neesminiais ir nenagrinėjamais (pvz. *liáujsi greta liáuja* traktuojama kaip *liēčia greta liēčiasi*, t.y. *liáuja, liēčiasi* nenagrinėjama kaip nekonversinė / konversinė pagrindinio veiksmažodžio forma).

Kad kalbamų kamienų atveju išlaiko savo reikšmę ne tik šis morfologinis (sangraža), bet ir visi nustatyti septyni sintaksiniai diferenciniai požymiai, lengva įsitikinti dichotomiškai supriešinant atitinkamas *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių grupes bei atskirus veiksmažodžius.

Tarp refleksyvų supriešinant veiksmažodžius *juōkiasi, šėriasi, viēpiasi* ir *kliáujsi kuo, st-ngiasi + bendratis*, išskiriamas pastariesiems būdingas nukreiptumo diferencinis požymis, kuris išskiriamas ir tarp nerefleksyvų, supriešinant *álksta, álpsa, gaišta, pragýsta, pakam̃ba, geñda, pařpia, plója, pūva, pravìrksta, paspruñka* veiksmažodžių grupę su grupe *b-ldžia, dr-ngia, dñšta, įgrýsta, pakañka, ðnsta, kreñta, pakviñpa, liēčia, liñpa, mėgsta, pamìlsta, pamiřsta, plėkia, šaukia, rýja, ðria, sušuñka, apšviēčia, teñka, veisia*, o tarp pastarųjų išskiriamas tranzityvumo diferencinis požymis, supriešinant grupę *b-ldžia, dr-ngia, kreñta, liēčia, mėgsta, pamìlsta, pamiřsta, plėkia, rýja, ðria, apšviēčia, veisia* su grupe *drřsta, įgrýsta, pakañka, ðnsta, pakviñpa, liñpa, sušuñka, teñka*, kuriai tranzityvumo požymis svetimas.

Agentyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *viēpiasi* su veiksmažodžiais *juōkiasi, šėriasi* nenukreiptųjų refleksyvų grupėje, veiksmažodžius *b-ldžia, kreñta, plėkia, rýja, ðria, šaukia, veisia* su veiksmažodžiais *dr-ngia, liēčia, mėgsta, pamìlsta, pamiřsta, apšviēčia (ką saulé)* tranzityvinių nerefleksyvų grupėje, veiksmažodžius *drřsta, sušuñka* su veiksmažodžiais *įgrýsta, pakañka, ðnsta, pakviñpa, liñpa, teñka* intranzityvinių nukreiptųjų nerefleksyvų grupėje, veiksmažodžius *gaišta ('delsia'), pragýsta, plója (katučiu), spruñka* su veiksmažodžiais

álksta, ál̃psta, geñda, pakam̃ba, pařpia, pũva, pravirksta nenukreiptųjų nerefleksyvvų grupėje.

Animatiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmoždžius *dr-ngia, mēgsta, pam̃lsta, pamiřsta* su veiksmoždžiais *apšviēčia (kq saulē), liēčia (medis stogq)* inagentinių tranzityvvų grupėje, veiksmoždžius *igrỹsta, pakañka, t̃nsta* su veiksmoždžiais *pakviñpa, liñpa, teñka* inagentinių nukreiptųjų intranzityvvų grupėje, veiksmoždžius *álksta, ál̃psta, pravirksta* su veiksmoždžiais *geñda, pakam̃ba, pařpia, pũva* inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmoždį *st-ngiasi* su veiksmoždžiu *kliáujsi* nukreiptųjų refleksyvvų grupėje, o tarp nerefleksyvvų – supriešinant veiksmoždžius *b-ldžia, kreñta, pliekia, rỹja, šaukia, veisia* su veiksmoždžiu *t̃ria* agentinių tranzityvvų grupėje, veiksmoždžius *dr-ngia, pam̃lsta, pamiřsta* su veiksmoždžiu *mēgsta* animiškų inagentinių tranzityvvų grupėje, veiksmoždį *apšviēčia* su veiksmoždžiu *liēčia* inanimiškų inagentinių tranzityvvų grupėje, veiksmoždį *sušuiñka* su veiksmoždžiu *dr̃sta* agentinių nukreiptųjų intranzityvvų grupėje, veiksmoždžius *igrỹsta, t̃nsta* su veiksmoždžiu *pakañka* inagentinių animiškų nukreiptųjų intranzityvvų grupėje, veiksmoždžius *pragyřta, plója, spruñka* su veiksmoždžiu *gaiřta* agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmoždžius *ál̃psta, pravirksta* su veiksmoždžiu *álksta* animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmoždžius *geñda, pakam̃ba, pařpia* su veiksmoždžiu *pũva* inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamizacijos diferencinis požymis ryškėja nerefleksyvvų grupėje supriešinant veiksmoždžius *b-ldžia, vsia*, turinčius jų veiksmo pasekmės intranzityvines poras *bilda, vỹsta*, su tokių porų neturinčiais veiksmoždžiais *kreñta, pliekia, rỹja, šaukia* dinaminių agentinių tranzityvvų grupėje.

Sekventyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmoždį *řeriasi* su veiksmoždžiu *juőkiasi* inagentinių refleksyvvų grupėje, veiksmoždžius *kreñta, rỹja* su veiksmoždžiais *pliekia, šaukia* agentinių dinaminių nedinamizuotų tranzityvinių nerefleksyvvų grupėje ir veiksmoždį *dr-ngia (batus)* su veiksmoždžiais *pam̃lsta, pamiřsta* inagentinių animiškų dinaminių tranzityvvų grupėje.

Vis dėlto leksiniai diferenciniai požymiai *ā*-kamienio ir šakninių *a-* bei *ia*-kamienio veiksmoždžių ne tie patys. Iš vienos pusės,

a- bei *ia-*kamieno veiksmažodžiams svetimi kartotinumai (neorganinis dažnumas, t.y. fazėmis pasikartojančios situacijos reiškimas) ir rezultatyvumas. Iš kitos, jiems yra būdingas specifinis diferencinis požymis inchoatyvumas. Tarp rezultatyvumo ir inchoatyvumo esama papildomosios distribucijos: pirmasis būdingas *ā-*kamieno, antrasis – *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžiams.

Multiplikatyvumo (organinio dažnumo) diferencinis požymis ryškėja supriešinant nerefleksyvų grupėje veiksmažodį *b-ldžia* su veiksmažodžiu *veisia* dinamizuotų dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *kremta* su veiksmažodžiu *ryja* sekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *pliekia* su veiksmažodžiu *šaukia* nesekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *plója* su veiksmažodžiais *pragýsta*, *spruňka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodį *parþpia* su veiksmažodžiais *geňda*, *pakaňba* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Inchoatyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *pamilsta* su veiksmažodžiu *pamiřsta* nesekventyvinių dinaminių animiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *igrýsta* su veiksmažodžiu *insta* dinaminių animiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodį *pakviňpa* su veiksmažodžiu *liňpa* dinaminių inanimiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodį *pragýsta* su veiksmažodžiu *spruňka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmažodį *pravirksta* su veiksmažodžiu *álpsta* dinaminių animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodį *pakaňba* su veiksmažodžiu *pňva* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Eliminavus diferencinius požymius 9 (kartotinumai) ir 11 (rezultatyvumas) bei pridėjus diferencinį požymį 12 (inchoatyvumas), gauta 37 semantinės klasės, atvaizduotos *Dendrograma* 8. Šių klasių numeracija atitinka *ā-*kamieno veiksmažodžio semantinę klasifikaciją, išskyrus klases 46i, 56i, 58'i, 64i, 70i, 76i, atsiradusias įvedus dvylikąjį diferencinį požymį (raide *i* pažymėtas atitinkamos klasės inchoatyvinis poklasis), bei klases, atsiradusias dėl *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžiams būdingos platesnės dinamiškumo (statinės klasės 58 dinaminiai atitikmenys 58' ir 58'i) ir multiplikatyvumo (klasės 69m, 75m su organiniu dažnumu *sprinđgsta*, *parþpia*) diferencinių požymių realizacijos. Antra vertus, nebėra *ā-*kamieno veiksmažodžiams būdingų klasių 1–10,

13–18, 20–24, 26, 29, 30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 53, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 71, 73, 74, 77.

Semantinė klasifikacija atlikta abiejų tipų (73–117 ir 73'–106') formaliosiose klasėse:

Formalioji klasė 73

brėsta 70,76, *brėsta* 78, *sučėžta* 64i, *eřzta* 70, *geĩbsta* 70, *geĩsta* 76, *geĩnda* 76, *gėsta* 76, *gleĩba/gleĩbsta* 70, *glėžta* 70,76, 2. *jaũksta* 70, *keĩbsta* 70, *keĩpa* 76, *kėra/k-rsta* 76, *kėžta* 76, *kiaũsta* 70, *kleĩba* 76, *sukleĩga* 64i, *knaĩba/knaĩbsta* 72,78, *kneĩba/kneĩbsta* 72,78, *knėžta* 76, *kreĩka* 76, *leĩpsta* 70,76, *leĩpa* 70, *pleĩka* 76, *seĩka* 76, *skėsta* 70,76, *skreĩba* 70,76, *apskreĩta* 76, *smeĩga* 70,76, *steĩba* 70, *sveĩksta* 70, *šeĩpa* 70, *prašneĩka* 64i, *teĩka* 57,58, *tėžta* 70,76, *trėžta* 76, *zmeĩka* 76.

Formalioji klasė 74

álksta 72, *álpsta* 70, *aĩka* 70,76, *áušta* 76, *aũšta* 76, *blaĩksta* 76, *brángsta* 76, *gaĩšta* 66,72, *kaĩsta* 76, *prakaĩbsta* 64i, *pakaĩba* 76i, 1. *kaĩka* (kur) 64, 2. *pakaĩka* 57, *apkaĩsta* 56, *kvaĩlsta* 70, *mąžta* 76, *paĩksta* 70, *paĩpsta* 70,76, *praĩta* 49,56, *raĩšta* 70, *raĩnda* 46, *raĩka* 64,76, *raũsta* 70,76, *suskaũsta* 56i, *spaĩngsta* 70, *staĩgsta* 56, *svaĩgsta* 56, *šąšta* 70, *šlaĩpa* 70, 76, *taĩpa* 56,58', *taĩpsta* 70,76, *vaĩgsta* 72, *žaĩga* 64.

Formalioji klasė 75

blėsta 76, *brėkšta* 76, *drėksta* 76, *lėpsta* 70, *plėksta* 76, *vėsta* 76.

Formalioji klasė 76

blėgsta 70,76, *nubósta* 56¹, *juósta* 76², *krióšta* 70, *lėbsta* 70, *móksta* 43,54, *nóksta* 76, *pokšta* 70, *skóbsta* 76, *slópsta* 76, *susópsta* 56i, *sprógsta* 76, *trókšta* 57,72.

¹ Kyla klausimas, ar *ā*-kamieno *bostosi* tik nėra veiksmožodžio (*nu*)*bósta* semantinis refleksyvas (tuomet turime konversiją, taigi pagal šio darbo principus reikėjo imti ne veiksmožodį *nubósta*, bet refleksyvą *nusibosta*, laikant pastarąjį *bostosi* sinonimu)? Tačiau *bostosi* ir *nubosta* – skirtingi veiksmožodžiai, kuriuos skiria veiksmo diferencinis požymis (kadangi veiksmas dažnai reiškiamas preverbais, klasifikuojant į jį neatsižvelgta).

² Darbe daromas skirtumas tik tarp normaliojo laipsnio vokalizmo (nepailginto *a*, *e* ar pailginto *o*, *è*) ir nulinio (*u*, *ũ*, *i*, *y*, pailginto ir trumpo su mišriaisiais dvigarsiais). Dvibalsiai *ai*, *ei* bei mišrieji dvigarsiai su *a*, *e* priskiriami prie normaliojo *a* ir *e* nepailginto vokalizmo. Dėl to dvibalsis *uo* gali būti priskirtas tik prie pailginto *a*-vokalizmo (plg. ir istoriškai – *rāžas*–*rúožas*) – šitos sistemos orientacija diachroninė.

Formalioji klasė 77

býra/birsta 75m, bilsta 64i,76i, blýkšta 56,70, blįsta 76, blýsta 76, bliúkšta 70, bluńka 76, brinksta 76, buńda 70, buńka 76, 2. buřbsta 56, cińpa 64, čiuńpa 43, čýžta 76, dýgsta 76, dýksta 64, dýla/dįlsta 76, dińgsta 70,76, dįrgsta 64,76, diržta 76, drińba 76, drińka 76, drýska/drýksta 76, drįsta 55, 2. drýžta 76, dųja 70,76, dųksta 64,76, dųlksta 76, duńba 76, dųžta 76, džiunęa 70, pragýsta 64i, gýžta 76, glińta 76, glųmsta/glųma 70, gniųžta 70,76, įgrýsta 56i, grįžta 64, grunęba 70, grunęda 70,72, guńda 56, gųra/gųrsta 70,76, įlgsta 56,57,76, įlsta 70, įngsta 56, ýra/įrsta 76, iržta 70, ýžta 76, juńda 64i, juńka 58', júnksta 56, juńta 49, kińba 54,58', kińda 76, kińta 76, kirpsta 76, kiršta 70, kiųžta 70, klińba 76, klińpsta 70,76, suklińka 64, klýpsta 70,76, klýsta 70, klýšta 70, kliuńka 75m, kliųva 56, kluńpa 70, suklųsta 64i, knińba 64,76, kniuńba/kniubsta 70,76, knuńpa 70,76, krińka 64,70,76, krińta 70,76, krýpsta 76, kruńta 64, kuńpsta 70,76, kuńka 70,76, pakvińpa 58'i, sukvińka 64, lińpa 58', lińksta 76, lýsta 70, liųsta 70,72, lýžta 57,70,76, lųžta 76, 1,2. mińga 70, mińta 55, miřksta 78, pamiřsta 46, mýšta/mińša 58',70, mýzga 76, nýksta 70,76, -nińka 54, nýra/nįrsta 64, niřta 66,72, niřšta 72, 1. niuńka 70,76, 2. niuńka 70, niúksta 76, nýžta 56i, pyķsta 72, pińga 76, pįsta 76, plińka 70, plińta 76, plýšta 76, pliuńpa 76, pliųška/pliúkšta 76, pluńka 70,76, prųsta 64, puńga 70, puńta 70, pųva 78, rýja 40, řimsta 70, 1. apsirińka 27, 2. surińka 64, rýzga 76, rųgsta 76, rųksta 78, ruńpa 76, ruńda 76, siļpsta 70, siřpsta 76, siuńta 70, skýla/skįlsta 76, skińda 76, skýsta 76, sklińda 64,76, skruńda 76, (su)skuńba 64,64i, suskuńda 56i, skuřta 72, slýsta 76, slųgsta 76, smiļksta 76, smińga 76, smįrsta 76i, smuńka 76, snųsta 72, spiļgsta 76, suspińga 64, spińta 43, spįrgsta 76, suspįsta 76i, sprińgsta 69m, spruńka 64, sprųsta 76, srińga 76, stýgsta 70, stiļbsta 76, stińpa 70, stińga 57,58, stįngsta 70,76, stýra 72,78, strińga 76, stuļbsta 70, apsuńksta 70, sųsta/suńsa 70,76, svýla/svįlsta 78, svińda 76, įsvińga 56, išsvýsta 58', šýla/šįlsta 70,76, širšta 72, šuńpa 76, šiuřpsta 70, šlińka 76, šlýpsta 76, šluńba/šlųbsta 70, šniųra 70, sušuńka 54, šuńta 78, švińta 76, týla/tįlsta 64,76, tiļžta 76,78, tųngsta 64, tińka 57,58, tiřpsta 76, tųsta 76, tųška/tųkšta 75m, tųžta/tińža 76, trýkšta 76, řimsta 70, řińka 70,76, řińksta 76i, řiųšta 76,78, řrųksta 57,58,76, řruńka 66,78, řuńka 70, řuřta 70,76, řųsta 76, řųžta 72, řvįlksta 45,78, řvińksta 76, řvįrksta 70, suųžta 64i,76i, výksta 78, vińpa 70,76, vųpsta 70,76, pravýra 76, viřbsta 76, pravįrksta 70i, vįrkšta 76, suvįrpsta 76i, viřsta 70,76, výsta/vińsa 70, 1. -výsta 46, 2. výsta 76, zýžta/zińža 57, sužińba 76i, pražýsta 76, pažįsta 46, žliuńga 78, 1. žluńga 76, 2. žluńga 40, žvińga 76.

	<i>Formalioji klasė 78</i> ¹
Žr. atematinius veiksmažodžius tarp f. k. 136 ir 137.	
	<i>Formalioji klasė 79</i>
<i>nubliėka</i> 76.	
	<i>Formalioji klasė 80</i>
<i>auga</i> 70,76.	
	<i>Formalioji klasė 81</i>
<i>sėja</i> 43, <i>spėja</i> 56.	
	<i>Formalioji klasė 82</i>
<i>laja</i> 64, <i>maja</i> 54, <i>plaja</i> 40,61.	
	<i>Formalioji klasė 83</i>
<i>siuva</i> 40.	
	<i>Formalioji klasė 84</i>
<i>kėta</i> 55, <i>klėga</i> 64.	
	<i>Formalioji klasė 85</i>
(<i>kaba</i> 78,) <i>maga</i> 57.	
	<i>Formalioji klasė 86</i>
<i>moka</i> 43,44,55.	
	<i>Formalioji klasė 87</i>
<i>svida</i> 78.	
	<i>Formalioji klasė 88</i>
<i>bara</i> 43, <i>kala</i> 43, <i>mala</i> 40.	
	<i>Formalioji klasė 89</i>
<i>trina</i> 41.	
	<i>Formalioji klasė 90</i>
<i>griūdžia/greūda</i> 40, <i>mųž(ia)/mėža</i> 40,64.	
	<i>Formalioji klasė 91</i>
<i>b-ldžia</i> 35,64, <i>beřgzdžia</i> 72,76, <i>biėdžia</i> 40, <i>bliėskia</i> 76, <i>bliėzgia</i> 76, <i>suėerėškia</i> 64i, <i>ėiaupia</i> 37,64, <i>ėiauškia</i> 64, <i>ėiaūžia</i> 64, <i>d-mžia</i> 54,64, <i>deņgia</i> 43, <i>d-rgia</i> 40, <i>dėgia</i> 37,43, <i>dreūbia</i> 38, <i>dr-ngia</i> 45, <i>dreņgia</i> 78, <i>džiaūgiasi</i> 28, <i>geėdžia</i> 57, <i>geėbia</i> 43, <i>gleūžia</i> 43, <i>gniáužia</i> 43, <i>grėžia</i> 40,43, <i>gvelėbia</i> 43, <i>gvelėdžia</i> 43, <i>gviėšiasi</i> 12, <i>iėžia</i> 40, <i>jaūčia</i> 49, <i>jaūkia</i> 40, <i>keėčia</i> 40, <i>k-ikia</i> 43, <i>keėkia</i> 54,57, <i>keėbia</i> 40, <i>keėgia</i> 37,40, <i>kliėgia</i> 64, <i>kliaūkia</i> 38,75m, <i>kniaūkia</i> 64, <i>kreėpia</i> 43,	

¹ Senus atematinius variantus turintys veiksmažodžiai *liėka/liūka* ir *sniėga/sniūga* yra priskirti prie klasės 78 sinchroninės analizės sumetimais.

*kreņķšča 70, kveņpiasi 19, kviēča 43, leņkia 40, liēča 43,52, lēgia (/lēgsta !)
70, liēpia 54, liēžia 38, m-rkia 43,54, meřkia 40, miaūkia 64, mēgia 54, n-īgia
43, 1. neršia 38, 1. niāukiasi 19,25,31, 2. niāūkia 40, niekia 43, peķia 43, piēšia
40, pleřpia 41,64,76, pleřškia 76, pliaūpia 38,64,75m, pliekia 41, plieskia 76,
r-iškia 43,52, reņčia 40, reņgia 40, riēčia 40, riēkia 40, ruošia 40, siekia
43,49,52,55, skaūdžia 37, sk-lbia 43, skeļsia 57, skeřdžia 40, skiedžia 40,
skleidžia 40, sklembia 38, skriaūdžia 37, skliaučia/džia 40,64, sliaūkia 40,64,
smeģia 40, sm-ļkia 46, 2. smeļkia 51, speičia 43, sp-ndžia 40, speņgia 57,
spiēčia 43,64, spiēgia 55,64, spr-ndžia 43, spriegia 43,54, sriegia 43, steģia
40, stelbia 51, st-ngia 57, st-ngiasi 11, stiēbias/si 19,76, stiegia 40, stiēgia
37, striēgia 43, svēgia 43, šēpia 43, šiepia 43,64, šlaņšča 40,76, šleķia 40,
šleņšča 40,76, šliaūkia 38, šliaūžia 64, šveičia 40, šviēčia 43,51,78, teķia 40,
telkia 43, telžia 64,76, teņpia 40,43, teřsia 40, tēsia 40, tieķia 43, tiēsia 40,
treņpia 38, treņkia 54, trēšia 40, trēškia 40, tviēskia 54,76, veķia 40,64,76,
veisia 37, v-ngia 54, veřčia 40, veřgia 37, veřkia 70, veřzia 43, viēpiasi 19,
žeidžia 40, žerģia 43,64, žiebia 37, žiedžia 40, žvelģia 43,54, žv-ngia 64, žviēgia 64.*

Formalioji klasé 92

*baģia 40, baūbia 64, baūdžia 43, blaūsiasi 27,33, braūkia 40, daužia 40, garģia
64, gaūbia 43,51, gaūdžia 76, gaužia 43, glaūdžia 43, grāuzia 38, karķia 64,
karšia 40, kauķia 64,76, kauģia 43, klaūpia 64, knarķia 70, kraņkia 64,
kraņķšča 70, kvarķia 64, lāukia 55, laūpia 40, lāuzia 40, maūkia 40, maūdžia
57, pařpia 61,75, plaūkia 64,76, praūsia 40, ráugia 40, rauķia 40, raūpia 40,
2. raūsia 40, skalbia 40, smāugia 40, smaūkia 40, spāudžia 43, sprāudžia 43,
šaūkia 43, stāugia 64, šnarķšča 64,70, šnarņšča 64,70, tarškia 64,76, taūkia
76, tráukia 43, žāidžia 43,54,64, žlaūgia 40.*

Formalioji klasé 93

brežia 40, greģbia 43, plēšia 40, rēkia 64, režia 40.

Formalioji klasé 94

*blōškia 43, čiūopia 43, čiūožia 64, dōbia 37,54, driōskia 40, drōzia 38, duōbia
40, dvōkia 78, glōbia 43, gōzia 51, grōbia 43, gúodžia 43, júosia 43, juōkiasi
27, kliōkia 38,75m, kōpia 64, kōpia 40, kriōkia 64,70, kuōpia 40, lōšia 64, luōbia
64, múodžiasi 27, ošia 70, puošia 40, pliōpia 64,75m, skōbia 38, skrōdžia 40,
sliuōgia 64, smōgia 54, suōkia 64, šniōkšča 70,76, švōkšča 70,76, 1. tuōkia
40, 2. tuōkia 49, úodžia 49, (-)vōkia 40,(49), vōzia 43.*

Formalioji klasé 95

*bēria 38, drēbia 40, drēskia 40, dvēsia 70, grēsia 57, kēčia 40, krēčia (35→)41,
1. kvēpia 43, lēmia 44,52, liājuasi 11, nēria 64, plēčia 40, skēčia 40, spjājuja*

64, *pjáuja* 40, 1. *šēria* 37, 2. *šēriasi* 25, *tēškia* 40,51, *trēkia* 40, *vēmia* 70, *vēria* 40, *žlēgia* 38,43.

Formalioji klasė 96

kráuja 40, *šáuja* 40.

Formalioji klasė 97

biřbia 64,76, 1. *bliuřbia* 43,70, 2. *bliuřbia* 72, 3. *bliuřbia* 76, *bruņzgia* 76, *bruņzgia* 76, 1. *buřbia* 75m, *ciřpia* 64, *cypia* 64, *čiřpia* 64, *čiřškia* 64, *čyžia* 41, *dýzia* 64, *dýzia* 40,41, 1. *dryžia* 43, *duľkia* 78, *dūzgia* 64,76, *guřgia* 56, *gūžia* 43,64, *iňkščia* 64, *jūngia* 40, *kiřkia* 64, *klýkia* 64, *kliuřkia* 38,64, *knýkia* 64, *kniřkia* 64, *krykia* 64, *krykščia* 64, *kriũkia* 64, *kuičia* 64, *kuřkia* 64, *kuřpia* 40, *mýkia* 64, *miňčia* 64, *muřkia* 64, *niuřzgia* 64, *pypia* 64, *piřpia* 76, *pliuřpia* 38,64, *pliuřškia* 43,64, *plũkia* 38, *pruňkščia* 64, *puřškia* 40, *rūngia* 43, *siuňčia* 43, *skūndžia* 43, *suňkia* 40, *šnypščia* 64, *šniřpia* 70, *šniřpščia* 64, *šniuřkščia* 64, *švilpia* 64, *švirkščia* 40,76, *trypia* 40,61, *triũsia* 64, *tuřkia* 64, *tuřškia* 64, *uřzgia* 64, *ũzia* 78, *ziřzia* 64, *zyžia* 64.

Formalioji klasė 98

dūmia 51,76;64,70, *gīria* 43, *kūlia* 41, *kūria* 40, *pūcia* 51,64,76.

Formalioji klasė 99

krėša 76.

Formalioji klasė 100

kāra 78, *šāla/šālsta* 72,78.

Formalioji klasė 101

breňda 64, *skreňda* 64.

Formalioji klasė 102

prabýla/bilsta 64i, *būva* 72,78, *džiũva/džiũsta* 76, *gýja* 70, *griũva* 70,76, *kýla/kilsta* 70,76, *lýja* 76, *līmsta* 76, *lūnsta* 56.

Formalioji klasė 103

jója 64, *klója* 43, *stója* 64.

Formalioji klasė 104

lėja (lieti) 40, *rėja* 43.

Formalioji klasė 105

keňša 40, *keřpa* 38, *keřta* 40, *kreňta* 38, *leňda* 64, *peřka* 43, *peřša* 43, *reňka* 43, *seřga* 72, *sleňka* 76, *teľpa/(tīlpsta)* 58, *treňka* 40, *vėja* 37,43, *veľka* 43, *v-rda* 40,78.

Formalioji klasė 106

bruřka 43, *kīša* 43, *knīsa* 38, *krūša* 38, *līpa* 64, *lūpa* 40, *pīsa* 41, *rīša* 40, *rīta*

43, skùta 40, sùka 43,64, sùpa 43, šika 40,64, žinda 43.

Formalioji klasė 107

gėba 57, tėka 76.

Formalioji klasė 108

čėža 70,76, 1. kėža 70, 2. kėža 76, krėbžda 61, plėpa 64, šnėka 43, tėna 76, tėška 75m, tėža 76, trėša 78, trėška 75, vėša 78.

Formalioji klasė 109

baĩba 64, brāška 76, brāzda 61, dāřda 64, 75m, gāga 64, gařga 64, kalĩba 43, knāka 70, lāša 75m, plāsta 75, plāzda 64,76, sprāga 76, šlāka 75m, šnābžda 64,76, trāška 76, trāta 75m.

Formalioji klasė 110

błzga 78, brūzda 64, buĩba 64, jūda 64, kliũka 75m, knĩbžda 64, kriũgžda 76, krũta 70, kũgžda 64, kũša 70, kũzda 64, šnĩbžda 64,76, švĩta 78, žĩba 78.

Formalioji klasė 111

bėda 40, dėga 40,76, kėpa 40,76, lėsa 41, mėta 43, mėzga 40, nėša 43, pėša 38, rėzga 40, sėga 40, sėka 43, tėpa 40, vėda 43, vėža 43.

Formalioji klasė 112

kāsa 40, lāka 40.

Formalioji klasė 113

gĩna 43, pĩla 40, pĩna 40.

Formalioji klasė 114

rāka 40, žāgia 40.

Formalioji klasė 115

aria 43.

Formalioji klasė 116

bliāuja 64, džiāuja 40, gėlia 54,56, gėria 40, griāuja 40, jāuja 40, kėlia 43,64, kliāuja 43,64, kliāujasi 12, lėkia 64, skėlia 40, slėpia 43, srėbia 38, tvėria 40,43, vėlia 40, žėlia 51,76,56.

Formalioji klasė 117

kāuja 40, māuja 40, plāuja 40, rāuja 40, vāgia 43.

Formalioji klasė 118

tũpia 64, vĩlia 37.

Formalioji klasė 73'

slėgia/slėgia 40,43,51, šlėkia 38.

Formalioji klasė 74'

m-lžia/m-lža 37.

Formalioji klasė 75'

gnýba/gnýbia 43,54, grúda/grúdzia 38;37,43, žnýba/žnýbia 43,54.

Formalioji klasė 76'

keñčia 49, 2. kvėpia 78, reikia 57.

Formalioji klasė 77'

sučiaúška 64i.

Formalioji klasė 78'

galánda 38, kánda 40.

Formalioji klasė 79'

bėga 64, sėda 64.

Formalioji klasė 80'

šóka 64.

Formalioji klasė 81'

dírba 40,64, mýga 43.

Formalioji klasė 82'

č-rška 64,76, čiáuška 64, plėška 76, pliaúška 61,75m.

Formalioji klasė 83'

bárška 75m, tárška 75m, táuška 64;75m, žvánga (/žvañgsta) 75m.

Formalioji klasė 84'

póška 75m, sópa 57.

Formalioji klasė 85'

bilda 75m, bliúrba 64, búrba 61, búrga 76, dùlka 76, búrda 64, búrza 76, črška 64, čiùlba 64, dīlga 57, dùnda 76, dūzga 70,76, gūrgžda 76, mūrga 75m, niūrza 64, spūrda 61, trīnka 75m, vīrpa 75m, zūrza 64, žvīlga 78.

Formalioji klasė 86'

pėria 41, rėmia 40, sėmia 40, svėria 43,52, žėria 40,78.

Formalioji klasė 87'

kāria 40.

Formalioji klasė 88'

būria 43, dūria 40, l.gīlia 54, ĩria 64, skīria 40, spīria 54, stūmia 40,43, tūria 44.

Formalioji klasė 89'

mīršta 70.

Formalioji klasė 90'

glėra/gl-rsta 76, gvėra/gv-rsta 76, klėra/kl-rsta 76, s-nsta 70, t-msta 76.

Formalioji klasė 91'

bāla/bālsta 76, sāla/sālsta 76, skāra/skārsta 76, sušnāra 70i,76i, žāla 76.

mēlsta 76, *šēlsta* 72,78. *Formalioji klasė 92'*

tōlsta 64,76. *Formalioji klasė 93'*

Formalioji klasė 94'
bjūra/bjūrsta 76, *bliūva/bliūsta/bliūja* 64, *bliūra/bliūrsta* 76, 3. *gyla* 76, 2. *sugilsta* 56i, *kiūra* 76, *kliūra* 76, *pamilsta* 46i, *paniūra/niūrsta* 70, 1,2. *pỹja* 70,76, *skūra/skūrsta* 76, *spūra/spūrsta* 76, *srūva* 76, *svyūra/svūrsta* 70,76, *šiūra/siūrsta* 70,76, *šlyja* 54,76, *tvinsta* 76, *žyla/žilsta* 70, *žyra* 76i,78, *sužiūra* 64i, *žiūva/žiūsta* 70,76, *žvyla* 76,78.

Formalioji klasė 95'
gimsta/gēma/geimsta 70.

Formalioji klasė 96'
gáuna/gáuja 46.

Formalioji klasė 97'
glėja 40, *grėja* 40, *lėja* (*liėti*) 40, *sėja* 40, [*skrėja* 64¹,] *šlėja* 43.

Formalioji klasė 98'
2. *dūja* 64, *gūja* 37, *ūja* 37, *zūja* 64.

Formalioji klasė 99'
dēra 43,55,76, *stēna* 64.

Formalioji klasė 100'
gařma 64, *nářna* 64, *šlāma* 76, *šnāra* 70,76.

Formalioji klasė 101'
niūrna 64.

Formalioji klasė 102'
púola 43,54,70.

Formalioji klasė 103'
aūna 40, *šlúoja/šlúona* 40.

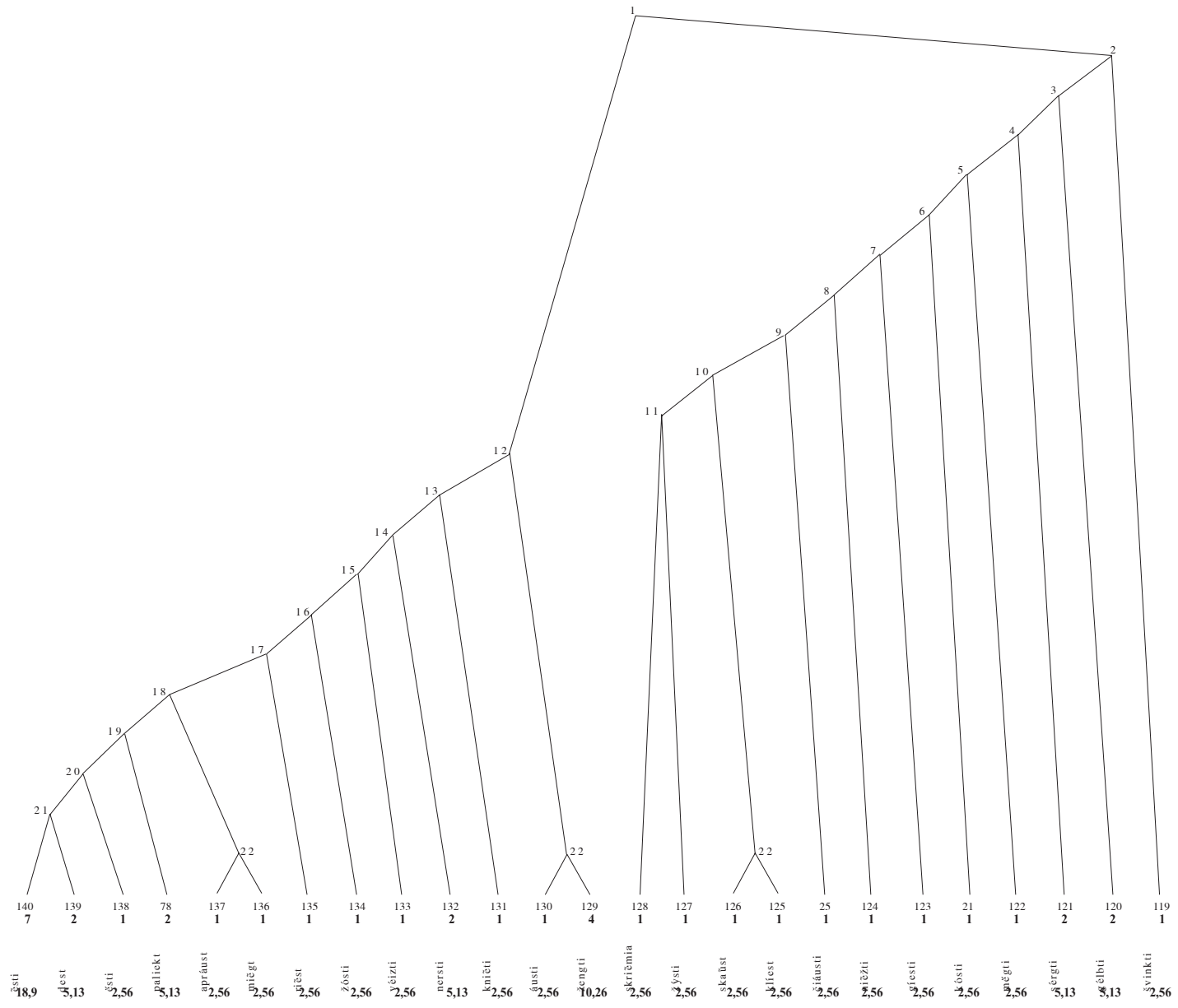
Formalioji klasė 104'
gēna 37, *mēna* 49,46,44,43.

Formalioji klasė 105'
mìna 38[, *skìna* 40²].

¹ Žr. prie atematinių, f. k. 127.

² Šis veikamažodis iš tikrųjų yra 137 klasės, o ne 105'.

Dendrograma 9

- 1 komb. — nekomb.
 - 2 -stil-sta
 - 3 -stil-stal-ial-il-al-ēja
 - 4 -stil-ia/-i
 - 5 -stal-ial-i
 - 6 -stal-ial-il-al-ol-ēja
 - 7 -stal-al-oja
 - 8 -stal-il-a
 - 9 -il-al-ol-ēja
 - 10 -il-a
 - 11 -il-ia — -ia & -ē / -a & -o
 - 12 -ia & -ē
 - 13 -ia & -ėjo
 - 14 -ēja
 - 15 -i
 - 16 -sta
 - 17 -a & -ėjo
 - 18 -a & -ojo
 - 19 -n-
 - 20 -a & -ē
 - 21 -a & -ėjo — kt.
 - 22 $\sqrt{-e-}$ — $\sqrt{-a-}$
- 39 veiksmāžodžiai
- 100 %

Formalioji klasė 106'

įma/jėma 43.

Formalioji klasė 107'

šniója 41, *tvója* 54, *žiója* 43.

**Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:
atematiniai veiksmažodžiai**

Veiksmažodžių, turinčių atematinės prezenso formas, lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose paliudyta gana daug (Sabaliauskas 1957). Kad vienos jų laikomos archainėmis, kitos – inovacinėmis, yra diachronijos kompetencija. Klasifikuojant, vis dėlto ne tiek svarbu išvardyti atvejus, kada dabartiniai neatematiniai veiksmažodžiai užfiksuoti atematinėmis formomis, kiek ištirti, kurie būtent neatematiniai kamienai atitinka atematinčius. Todėl imu ne visus žinomus atematiškumo atvejus, bet tuos, kurie atstovauja skirtingiems neatematiniams kamienams, ypač – jų dubletams ir dubletų grandinėms. Formalioji klasifikacija apibendrinama *Dendrograma 9*, kuri parodo atematinčius kamienus atitinkančių neatematinčių kamienų įvairovę. Gautos 24 formaliosios klasės tęsia ankstesnę formaliųjų klasių numeraciją, veiksmažodžius *kósėti* ir *čiaudėti* (/yti) paliekant su jiems anksčiau nustatytais 21 ir 25 klasių numeriais. Į paskutinę, 140 klasę, surašyti nereguliarūs atvejai, neatsižvelgiant į kamieno vokalizmo kiekybę, kokybę bei preterito formą (supletyvus veiksmažodis 'būti', vienos paliudytos formos veiksmažodžiai, kt.).

Formaliają klasifikaciją pradedu nuo dirbtinokos priešpriešos *kombinuotas–nekombinuotas* (daugiau kaip kartą dichotomiškai beveik nesiskaido ir visai nesiskaido asimetriškai). Greta atematinio, „kombinuoti“ kamienai pasižymi bent pora lygiagrečiai paliudytų neatematinčių variantų. Kada ne kada tokie variantai sudaro ilgas grandines, ypač veiksmažodžių *kósėti*, *g-lbėti*, *čiaudėti* (iš periferinių jų kamiengalių nebenurodau *-ioja*, *-ija*, užtat nurodau anksčiau „neaktualų“ *-ėja*). Pradėti klasifikaciją nuo kirčiavimo neapsimokėjo, nes tik du *H*-struktūros veiksmažodžiai (*dúoti*, *dėti*) yra oksitonai, visi kiti – baritonai.

Semantinių klasių numeracija atitinka *ā*- ir gretiminių kamienų numeraciją, išskyrus naują multiplikatinę klasę 69m.

Formalioji klasė 21

– žr. anksčiau ir tarp formaliųjų klasių 122 ir 123.

Formalioji klasė 25

– žr. anksčiau ir tarp formalijų klasių 124 ir 125.

Formalioji klasė 119

švinkti Mrc / šviñsti / švinksta 76.

Formalioji klasė 120

*g-lbt/g-lbsti/g-lbsta/g-lbi/g-lbia/g-lba/g-lbėja 54, peršt/peršti/peršta/perši/
peršia/perša/peršėja 57.*

Formalioji klasė 121

2. neřšt/neřsti/neřši/neřšia 64, s-rgti/s-rgsti/s-rgi/s-rgia 44.

Formalioji klasė 122

mėgti/mėgsta/mėgia/mėgi(?– Kbr) 49.

Formalioji klasė 21

kósti/kósta/kósi/kósia/kósa/kóso/kósėja 69m.

Formalioji klasė 123

gíest/gíesta/gíeda/giedója 43.

Formalioji klasė 124

niėžti/niėžta/niėži/niėžia 57.

Formalioji klasė 25

čiausti/čiaudi/čiausdi/čiauda/čiaudo/čiaudeja 69m.

Formalioji klasė 125

klíest/klíedi/klíeda 70.

Formalioji klasė 126

skaūst(i)/skaūdi/skaūda 49.

Formalioji klasė 127

žýst Lz / žýdi / žýdžia Zt 78.

Formalioji klasė 128

skriėma Grv / skriėdžia / skriėja / skrėja 64.

Formalioji klasė 129

*leidmi/l-idžia 55, sviėma Lz Grv / sviėdžia 43, triėma/triėdžia 70, peržengt 43
/ žeñgia 64.*

Formalioji klasė 130

áusti/áudžia 40.

Formalioji klasė 131

kniėti/kniėčia, knietėjo 57.

Formalioji klasė 132

klaisti/klaidėja 72, n-rstīl n-rtėja 72.

- Formalioji klasė 133*
- v-imu Dn / veizdmi / v-izdi* 44.
- Formalioji klasė 134*
- žósti/žósta* 43.
- Formalioji klasė 135*
- riēst/riēda//rīda, riedējo* 76.
- Formalioji klasė 136*
- miēgt/miēga, miegójo* 72.
- Formalioji klasė 137*
- apraust/ráuda, raudójo* 64.
- Formalioji klasė 78*
- beliekt/liēka/liňka* 43,66,78, *sniēgti/sniēga/sniňga* 76.
- Formalioji klasė 138*
- ēst(i)/ēda, ēdē* 40.
- Formalioji klasė 139*
- dest/dēda, dējo* 43, *dúost/dúoda, dāvē* 43.
- Formalioji klasė 140*
- eīt* 64, *ēst(i)* 72,78, *kinti* 57, *skimù, skýniau* 40, *pavelti* 57, *apvilst* DP ‘valdo’ 43, *žėgmi* ‘žagsiu’ 69m¹.

Atematinėms formoms prisitaikant prie tematinių (o taip prisitaikydavo ir vėlesnės kilmės atematinės formos, t.y. tos, kurios ankstesniais laikais pačios buvo atsiradusios dėl tematinių formų prisitaikymo prie atematinių), rasdavosi daugybė hibridizuotų variantų (plg. kad ir Jono Bretkūno 2 pers. pl. *pasiliekit*, literatūrinę la. 1 pers. sg. *esmu* t.t.). Kadangi visi tie variantai yra sporadiški, į juos neatsi, žvelgta, išskyrus dubletą *-sti/-sta* dėl jo tapatumo priesagai *-sta*.

Daug skurdesnė latvių ir prūsų kalbų medžiaga šios klasifikacijos nepapildo ir todėl nenagrinėjama – plg. vos keletą atematinių formų ir jų pėdsakų latvių kalboje (*iet, niez, sūrst, esmu*, dial. *duomu, ēmu*, sen. *paliect*) ir tik tris neabejotinai atematinis veiksmažodžius prūsų kalbos paminkluose (*ast, ēst, dāst*).

¹ Veiksmažodis *gausti/gauja* ‘staugti’, būdamas tapatus *gaudžia* (f. k. 92), turėtų sudaryti atskirą *a*-klasę greta f. k. 128. Vis dėlto jo atsisakyta dėl abejotino preterito *gaujo* (LKŽ) bei nuorodos į Nesselmanno žodyną. Liko nepaminėta ir keletas kitų veiksmažodžių, pvz. *sėsti* (tik f. k. 143).

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija: *i*-kamieno veiksmažodžiai

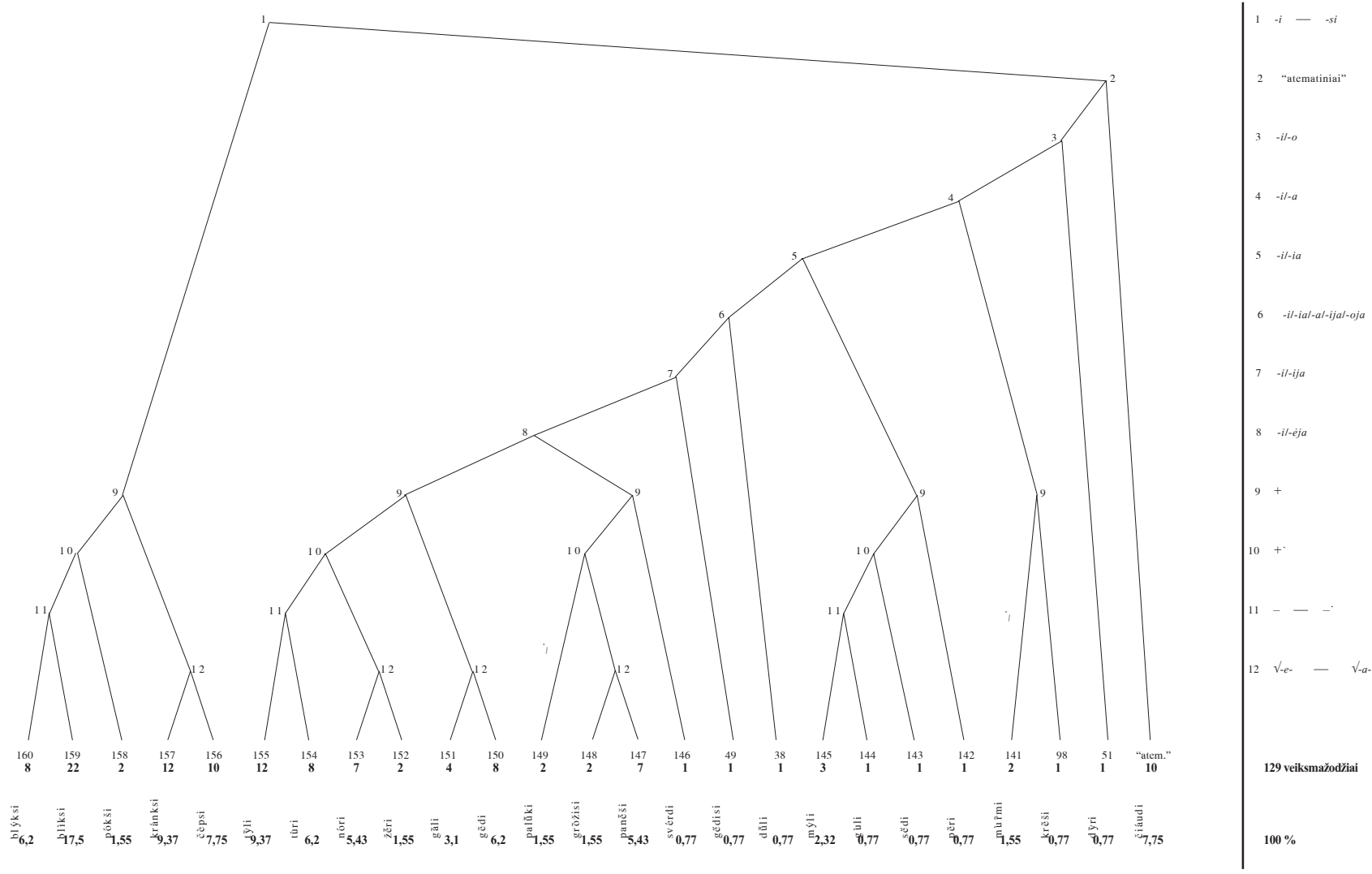
Šiai, tik lietuvių kalboje tebesančiai, negausiai, bet turtingos semantikos veiksmažodžių grupei, būdingas priesaginis balsis *-é-* preterito ir bendraties formose. Latvių tarmėse pasitaiko *i*-kamieno prezenso pėdsakų (plg. 1 pers. pl. *gulim*), o šiaip tos formos pakeistos *ia-* (*guļam*) arba *a*-kamienėmis (plg. lie. *mīnime*, *mýlime* vs. la. *minam*, *mīlam*). *i/ia-* ir *i/a-*kamienų dubliavimas būdingas ir lietuvių kalbos tarmėms. Prūsų kalboje lyg ir *i*-kamienė forma *turri* nėra tapati lie. *tūri*. Dėl galūninių trumpųjų balsių redukcijos prūsų kalboje lie. *tūri* atitikmuo tegali būti tik *tur* I 5₃. Galūnėse sutrumpėjus nekirčiuotiems ilgiesiems balsiams, pr. *turri* atspindi arba **turī*, arba **tūrīja*, bet gali būti ir vėlesnis 3 pers. *tur* (greta 1 pers. pl. **tūrimai*) perdirbinys pagal *grīkisi* < **grēkijasi* tipo *ija*-kamienį modelį). Rekonstruoti *turri* < **tūrī* < **tūrē* < **tūrēja* negalima, nes tipas pr. **tūrēja* dėsningai išsirutulioja į paliudytą *turei* III 63₁₆ < **turēi*. Rekonstruoti 3 pers. **[tūr]ī*, kaip teoriškai įmanomą sl. [cʰkʌ]urʰ atitikmenį, trukdo minėta „taisyklinga“ (rytų baltų faktų prasme) forma *tur* < **tūri*. Kazlauskio spėjimas, neva prūsų kalboje galūninis trumpasis *-i* kažkodėl nebuvęs numetamas, remiasi *i*-kamieno *arwi*, *teisīngi* tipo bevardės giminės formomis (Kazlauskas 1968, 298), kuriose *-i* išliko dėl sisteminių priešasčių. Taigi greičiausia pr. *[turr]i* = *[grīk]i-si* < **-ija-si*, o tai kartu su *turei* < **turēja* ir greta *tur* < **tūri* bylotų apie palyginti vėlyvą formų mišimą.

Vadinasi, ir *i*-kamieno atveju reikia apsiriboti vien tik lietuvių kalbos medžiaga.

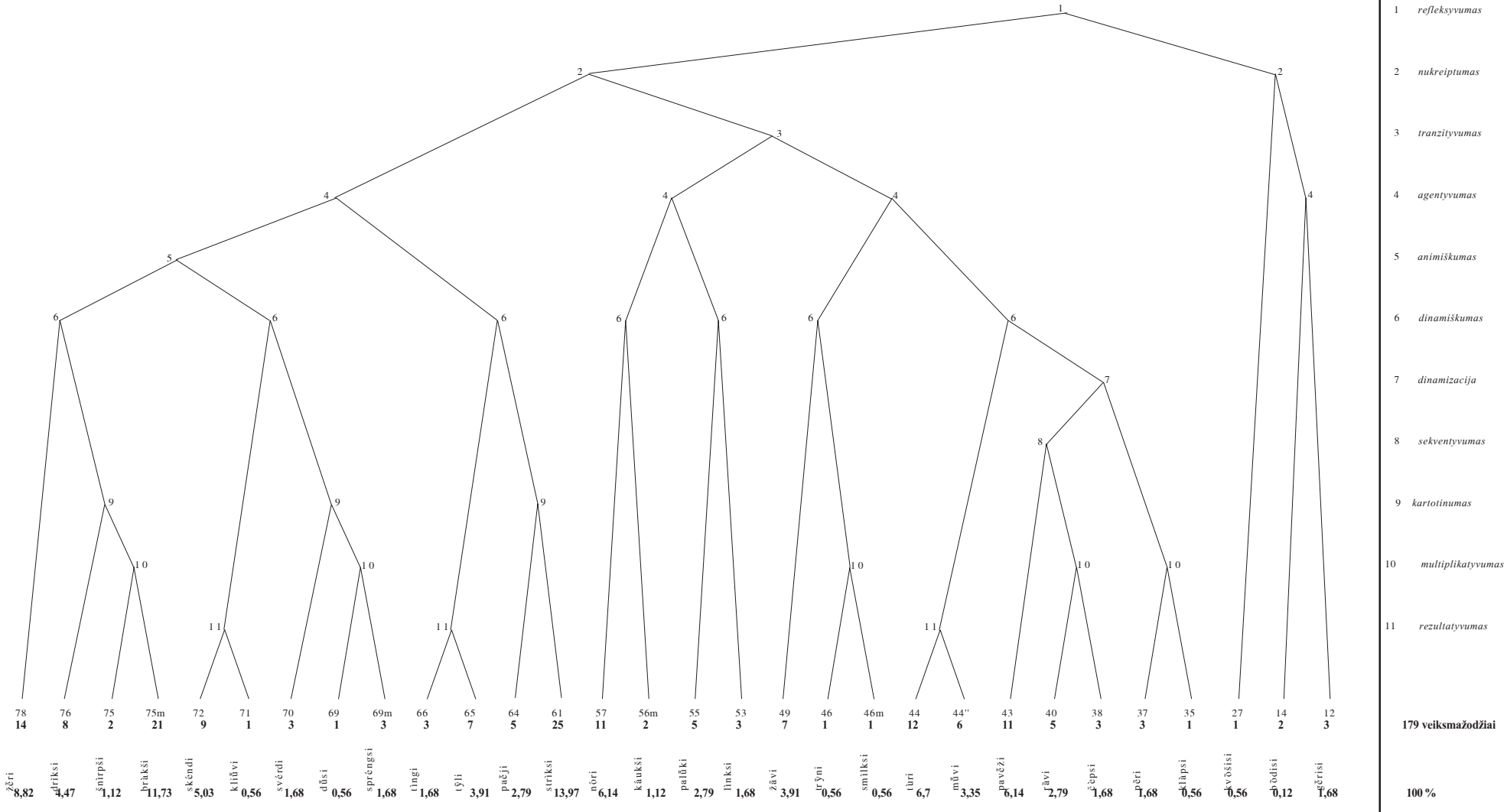
Formaliai klasifikuojant *i*-kamieno veiksmažodžius, ryškėja septynios pagrindinės klasės, kurių pirmąją sudaro jau išnagrinėti atematinų formų dubletai. Jie drauge su grynais *i*-kamieniais bei *i/o-*, *i/a-*, *i/ia-*, *i/a/ia/ija/ėja-*, *i/ija-* ir *i/ėja-*dubletais sudaro bendresnę superklasę, supriešintą *si-* (alomorfiškai ir *ši-*) klasei, t.y. veiksmažodžiams, kurie prieš kamiengalio *-i* dar turi elementą *-s-*.

Tolesnei klasifikacijai svarbu atsižvelgti (iki šiol tai nebuvo būtina) į pastovaus šaknies vokalizmo ne tik pilnojo (+), bet ir į nykstamojo laipsnio ilgumą (-), kuriam šių veiksmažodžių daryboje tenka nemažas vaidmuo (plg. *dūso*, *dūsti* ir *dūsi*, taip pat kontrastą *blīksi* : *blýksi*). Galutinis klasių skaičius – 24 (žr. *Dendrogramą 10*), papildantis šiame darbe tęsiamą vieningą formaliųjų klasių numeraciją iki 160

Dendrograma 10

Dendrograma 11

(greta „atematinių“, į klasifikaciją čia įtraukiamos su savais numeriais anksčiau svarstytos klasės, pasižyminčios *i*-dubletais: 51 ir 98 prieš 141 bei 38 ir 49 tarp 145 ir 146).

Naujomis klasėmis pasipildo ir semantinė klasifikacija. Tai iki šiol nepasitaikius rezultatinė 44" (žymima dviem apostrofais, plg. *mīvi* 'yra užsimovęs'), be to, multiplikatinės 46m, 56m (žr. *Dendrogramą 11*).

Nors *i*-kamieno veiksmažodžių palyginti nedaug, reikšmių gausumu jie nenusileidžia *a*- ir *ia*-kamieno veiksmažodžiams, pasižymėdami nepaprasta semantine įvairove: 12, 14, 27, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 44", 46, 46m, 49, 53, 54, 55, 56, 56m, 57, 61, 64, 65, 66, 69, 69m, 70, 71, 72, 75, 75m, 76, 78, t.y. (išskyrus nebūdingą „atematinių“ 54):

gryni *i*-kamienai: 12, 14, 40, 44, 44", 46, 49, 55, 57, 65, 66, 69, 71, 72, 76, 78,

i/ia-dubletai: 37, 43, 44, 49, 65, 76, 78,

i/ija- ir *i/a/ia/ija/ėja*-dubletai: 14, 78,

i/ėja-dubletai: 12, 27, 40, 43, 55, 57, 64, 70, 76,

si-kamienai: 35, 38, 46m, 53, 56, 56m, 57, 61, 69, 69m, 75, 75m, 76.

Ypač išsiskiria *si*-kamienai su tik jiems būdinga reikšme 75m. Nerasta nė vienos reikšmės, kuri būtų bendra visiems kamienų tipams.

“*Atematinė grupė*” (formaliosios klasės 120, 121, 122, 21, 124, 25, 125, 126, 127, 132)

čiáudi 69, *g-lbi* 54, *klíedi* 70, *kósi* 69, *nižži* 57, *peřši* 57, *s-rgi* 44, *skaūdi* 57, *v-izdi* 44, *žýdi* 78.

Formalioji klasė 51

dýri/dýro 55.

Formalioji klasė 98 (plg. 140)

krėši/krėša 76.

Formalioji klasė 141

mùřmi/mùřma 43 (la. *mur̃mēt*, -R !), *smìrdi/smìrda* 78.

Formalioji klasė 142

pėri/pėria Ob 37,44.

Formalioji klasė 143

sėdi/sėdžia 65.

Formalioji klasė 144

*gùli/gùlia*Zt 65,78.

Formalioji klasė 145

*giřdi/giřdzia*Ob 49, *lỹdi/lỹdzia*Zt 44, *mỹli/mỹlia*Zt 49.

Formalioji klasė 38

dũli/dũlia/dũlyja/dũlėja/dũla 78.

Formalioji klasė 49

gėdisi/gėdijasi 14.

Formalioji klasė 146

sv-rdi/sv-rdėja 70,76.

Formalioji klasė 147

pabėgi/-bėgėja 64, *paėji/-ėjėja* 64, *gėrisi/gėrėjasi* 12, 1. *panėši/-nėšėja* (ka) 43, 2. *panėši/-nėšėja* (i ka) 57, *v-rti/v-rtėja* 76, *pavėži/-vėžėja* 43.

Formalioji klasė 148

grožisi/grožėjasi 12, *kvōšisi/kvošėjasi* 27.

Formalioji klasė 149

pakỹli/-kylėja 40,76, *palũki/-lũkėja* 55.

Formalioji klasė 150

gėdi 57, *sėgi* 44", *klėsti* 72,78, *rėgi* 49, *skėli* 49, *sk-ndi* 72,78, *stėbi/si* 14,44, *viėši* 66.

Formalioji klasė 151

āvi 44", *gāli* 57, *rāvi* 40, *žāvi* 49.

Formalioji klasė 152

dėvi 44", *žėri* 78.

Formalioji klasė 153

bōdisi 44, 1. *gōbi* 44, 2. *gōbisi* 12, *juōsi* 44". *klōji* 65, *nōri* 57, *stōvi* 65.

Formalioji klasė 154

grimzdi 66,72,78, *liņki* 55, *spiņdi* 78, *tiki* 44,49,55, *tingi* 66, *tupi* 65, *turi* 44, *viļki* 44".

Formalioji klasė 155

dũsi 69, *kỹri* 57, *kiũri* 78, *kliũvi* 71, *klũpi* 65, *liũdi* 44,72, *mũvi* 44", *rũpi* 57, *spũdi* 72,78, *švỹti* 78, *tỹli* 65, *trỹni* 46, *žiũri* 44,49.

Formalioji klasė 156

ciek̄si 61, *ciepsi* 61, *čėpsi* 38,61, *miáuksi* 61, *niáuksi* 61, *plek̄si* 61,75m, *pliáuksi* 61,75m, *spr-ngsi* 69m, *šlėpsi* 38,61, *tėk̄si* 61,75m.

Formalioji klasė 157

bárkši 75m, bràkši 75m, kárksi 61, káuksi 56m, klàpsi 35,75m, kránksi 61, kvàksi 61, (kvárksi 61,) spràgsi 76, stràksi 61, táukši 61, tràksi 75m, tràkši 76.

Formalioji klasė 158

drióksi 75m, pókši 61,75m.

Formalioji klasė 159

blìksi 75m, bùrbsi 75m, čìrpsi 61, d̀ilgsi 56m,69m, dr̀iksi 76, g̀irgsi 61, gr̀iksi 76, k̀irksi 61, kl̀iũksi 75m, (kriũksi 61,) l̀inksi 53,61, m̀irksi 61, niũksi 37,53, pl̀iũrpsi 38,75m, sm̀ilksi 46m, str̀iksi 61, š̀nìrpsi 75, tr̀inksi 75m, tv̀ilksi 75m, tv̀inksi 75, ž̀bsi 75m, ž̀liũgsi 75m, ž̀v̀ilgsi 53.

Formalioji klasė 160¹

bl̀ýksi 75m, c̀ýpsi 61, 1. dr̀ýksi 76, 2. dr̀ýksi 61, ǹúksi 61, p̀ýkši 75m, p̀ýpsi 61,75m, ž̀ýbsi 75m.

ā-kamieno veiksmožodžio specifinės reikšmės

Kaip matyti iš atliktos semantinės analizės, *a-*, *ia-*, *i-* kamieniai bei atematiniai veiksmožodžiai pasižymi reikšmėmis 11, 12, 14, 19, 25, 27, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 44", 45, 46, 46i, 46m, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 56i, 56m, 57, 58, 58', 58'i, 61, 64, 64i, 65, 66, 69, 69m, 70, 70i, 71, 72, 75, 75m, 76, 76i, 78. Iš jų, įskaitant ir *ā*-kamieno veiksmožodžių reikšmes (plg. Dendrogramą 5), reikšmė 44" (nerefleksyvinė tranzityvinė agentinė statinė rezultatinė, pvz. *āvi*) yra specifinė tiksliai *i*-kamieno veiksmožodžiams, o vien tik tematiniams veiksmožodžiams yra specifinės inchoatyvumo reikšmės 46i (nerefleksyvinė tranzityvinė inagentinė animiška dinaminė nesekventyvinė, pvz. *pamìlsta*), 56i ir 58'i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nukreipta intranzityvinė inagentinė dinaminė, pvz. *nýžta* ir *pakviĩpa*), 64i (nerefleksyvinė nenukreipta agentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė nerezultatinė, pvz. *suklĩsta*), 70i ir 76i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nenukreipta inagentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė, pvz. *pravìrksta* ir *suspĩsta*). Be šitų, tematiniams veiksmožodžiams yra specifinė ir reikšmė 58' be inchoatyvumo požymio (pvz. *liĩpa*).

¹ Klasės 154 ir 155, 159 ir 160 išskirtos pagal pailgintą vokalizmą *y*, *ū* (klasės 155, 160). Šiuo atveju neturi reikšmės nei tai, kad klasėse 154, 159 pirmieji mišriųjų dvigarsių dėmenys *i*, *u* yra fonetiškai ilguose skiemenyse, nei tai, kad akūtinės priegaidės dvigarsiai atspindi bendrabaltišką sonantinį ilgumą.

Atmetus *a-*, *ia-*, *i-*kamienių bei atematinių veiksmažodžių reikšmes, būdingas ir *ā-* bei gretiminių kamienų veiksmažodžiams, lieka reikšmės 1–10, 13, 15–18, 20–24, 26, 28–30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 59, 60, 62, 63, 67, 68, 73, 74, kurias galima laikyti specifinėmis *ā*-kamieno veiksmažodžių reikšmėmis, juoba kad į jų tarpą nepatenka specifinės *ija*-kamieno reikšmės, t.y. 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 – plg. Matricą 2. Specifiškai *ā*-kamieniai pasirodo visi tranzityviniai nekonversiniai refleksyvai (1–7), o iš kitų nekonversinių – nukreipti intranzityviniai agentiniai dinaminiai dinamizuoti (pvz. 8 *kìbstosi prie ko*) ir nedinamizuoti dažniniai (9, 10 *naĩrosi, daĩrosi*) bei inagentiniai inanimiški dinaminiai (*bostosi ko*) ir inanimiški (la. *gadās kam*, nors dėl latviškų ne-*ā*-kamienių nelygiavertiškumo lietuviškiems sunku pasakyti, ar pastaroji reikšmė 15 neatmestina; tiesa, 15, kaip kad ir 6, 7, 23, lietuvių kalboje nepaliudyta, vadinasi, nebendrabaltiška). Kitos specifinės *ā*-kamieno reikšmės – 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23 (turbūt atmestina kaip nepaliudyta lietuvių kalboje), 24, 26, 28, 29, 30, 32, 34, t.y. pirmiausia visi nenukreiptieji inanimiški veiksmažodžiai (29–34 *rasdosi, užsimegzdo, atsiskalaũdo, blaĩskosi, ũkstosi, slėgosi*). Tarp ne-*ā*-kamieno veiksmažodžių nėra paliudyta inagentinių tranzityvų, kurie būtų inanimiški nerefleksyviniai (*aps-mdo*), bei nenukreiptųjų, kurie būtų inanimiški dinaminiai dinamizuoti (*laĩždo, aušdo*).

Apžvelgus visas **ā*-kamieniams veiksmažodžiams specifines reikšmes, krinta į akis, kad jas charakterizuoja visų pirma neorganinio dažnumo diferencinis požymis, kuris, be **ā*-kamienių, pasitaiko tiksliai tarp *si*-kamienių (reikšmės 69, 75) ir keliskart (*čiąudi, dūsi, kósi*) tarp grynujų *i*-kamienių (reikšmė 69). Tad, be reikšmių 69, 75, tik **ā*-kamieniai veiksmažodžiai pasižymi reikšmėmis 3 (*graĩstosi kq*), 10 (*daĩrosi ko*), 16 (*k-lstosi*), 18 (*kraĩposi*), 20 (*ĩrstosi*), la. 23 (*riĩstās*), 26 (*kvaipstosi*), 29 (*rasdosi*), 32 (*blaĩskosi*), 36 (*čiaupdo*), 39 (*grándo*), 42 (*kráto*), 47 (*girdėsto*), 59 (*skraĩdo*), 62 (*braĩdo*), 67 (*graĩsto*), 73 (*laĩždo*). Be to, **ā* kamieno reikšmes charakterizuoja ir rezultatyvumo požymis, kombinuotas su nerefleksyvinėmis reikšmėmis a) inagentiniu tranzityviniu animiškumu, o iš čia reikšmė 48 (*žĩno*), ir b) (tik **sā*-kamieno atveju!) nedinamizuotu nenukreiptu agentiniu dinamiškumu, reikšmė 63 (*knỹbso*).

Reikšmė 48 (*žĩno*) pasižymi dar ir tuo, kad, kaip pastebėta, tik jai yra būdingas bendrabaltiškas ryšys tik su viena **ā* kamieno veiksmažodžių formaliąja klase: 68 (žr. Matricą 2).

Baltų veiksmažodžio raida

Baltiškieji preterito-prezentiniai veiksmažodžiai

Kaip ir germanų kalbose, preterito-prezentiniai yra tie baltų veiksmažodžiai, kurių arba esamojo, arba būtojo laiko formos inovacinės, papildančios iš seno defektinę laiko-nuosakos paradigmą. Dauguma šių veiksmažodžių susiformavo baltiškų perfektnių formų pagrindu atskirai pačioje baltų (baltoslavų) prokalbėje. Tie, kurie gali būti baltogermanų epochos veldiniai, yra kilę iš senojo indoeuropiečių perfekto.

Patį indoeuropiečių perfektą reikia suprasti ne kaip temporalinę ar kokią nors ankstesnę aspektinę paradigmą, bet kaip darybos modelį (modelius), žymintį rezultatinę situaciją (rezultatinę būseną, kuri nebūtinai turi būti statinė) išreiškiančių žodžių klasę. Tam tikrų žodžių semantika (pvz. 'gulėti' kalbant apie žmogų) savaime yra perfektinė. Šie žodžiai galėjo gauti (bet galėjo ir negauti) tam tikrus perfekto kategorijos rodiklius, kurie tik daug vėlesnėje raidos pakopoje ir ne visuose ide. dialektuose tampa perfekto kaip temporalinės kaitybinės kategorijos („laiko“) paradigmos rodikliais. Todėl susidūrus su „perfekto liekanomis“, pvz., baltų kalbose, nereikia išsivaizduoti, neva baltų prokalbė buvo paveldėjusi indoeuropiečių prokalbėje tariamai egzistavusią graikiško tipo perfekto paradigmą. Galima kalbėti tik apie tam tikrus perfektui kaip aspektinei leksinei kategorijai būdingus požymius, būtent apie šaknies vokalizmą balt.-germ. *a*, apie Perelmutterio plačiame kelių indoeuropiečių dialektų kontekste postuluotas priesagas ide. **-ā*, **-ē* (žr. Perelmuter 1977, 107, 124). Iki Perelmutterio tik Stangas buvo pareiškęs, kad „būsenos“ priesagų **-ā* ir **-ē* artumą rodančios poros lie. *sáugoti* – la. *saũdzēt*, lie. *s-rgėti* – la. *saŕgāt* (Stang 1966, 314, 325). Apie šių priesagų perfektinę indoeuropietiškąją kilmę Stangas neužsimena.

Baltų veiksmažodinių kamienų struktūros ir semantikos analizė parodė, kad bent rytų baltų kalbose pasitaiko kaitos praes. *-a/-ā* (plg. lie. *kāra/kāro*), atspindinčios perfektnio formanto **-ā* pridėjimo prie perfektnio kamieno fakultatyvumą. Antra vertus, archainiai perfektoi gali pasirodyti ne tik *a*, bet ir *i*-kamiengalio. Paliudyti ir dubletai, pvz. lie. *lūki, lūki/lūko*. Baltų kalbose *i*-kamieniai paprastai yra būsenos veiksmažodžiai, tarp kurių yra ir neabejotinų perfekto (plg. 'gulėti'). Tai archainis bendras baltų ir slavų kalbų bruožas.

Anot Stango, senieji baltų perfektai, kai jie buvo įgavę prezenso reikšmę, tapo asmenuojami atematiškai ir, reikšdami būsenas, automatiškai gavo infinityvo priesagas *-ā, *-ē. To neatsitiko tik intranzityvinės-ingresyvinės reikšmės veiksmožodžiams, kaip lie. *līkti, kàkti*. Kadangi pastarieji savo reikšme buvo susiję su *n/sta*-prezensais, atsirado ir atematinis *n/sta*-modelis su infinityvo-preterito priesagomis *-ā, *-ē (plg. praes. pr. *sinda-*, sl. *c-af-*). Čia Stangas išžiūri didžiulį perfekto-prezentinių veiksmožodžių vaidmenį formuojant naujosios pakopos veiksmožodio sistemą (ibid. 314, 315).

Tačiau perfekto-prezentinių veiksmožodžių vaidmuo susiformuojant naujai veiksmožodio sistemai gali būti suvoktas dar plačiau, jei atsižvelgsime į tuos įmanomus atvejus, kai senieji perfektai galėjo pasirodyti ir prezenso, ir preterito reikšme. Perfekto reikšmė laiko atžvilgiu yra dvilypė: iš vienos pusės, ją galima sieti su anksčiau egzistavusios situacijos rezultatu dabartyje, tuo pabrėžiant prezentinę jos pusę. Iš kitos – su tą rezultatą sukėlusia situacija praeityje, tuo pabrėžiant preteritalinę jos pusę. Nėra abejonių, kad kaip užsimena ir Karaliūnas (1987, 65), nulinio šaknies vokalizmo baltų preteritas bus perfektinės kilmės. Baltų ir slavų (taip pat tocharų, iš dalies – italikų) *ā*- (ir *ē*-)kamienio preterito perfektinę kilmę pirmasis įrodė Perelmuteris.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į visose baltų kalbose paliudytą **žinā*- kamienio veiksmožodį, kurio reikšmė '(pri-)pažinti', matyt, yra senesnė (reikšme "žinoti" baltai ir slavai vartojo bendraindoeuropietiškos šaknies **yeid-/ *uid-* veiksmožodžio 'matyti' perfektą – 'pamačiusiam = sužinojusiam būti = žinoti'). Tik šia reikšme kamienas **žinā*- yra paliudytas prūsų kalboje (inf. *ersinnat* [*er-zināt*] III 53₇, 1 pl. *ersinnimai* III 65₁₈₋₁₉ "pažinti", 1 sg. *posinna* [*pa-zina < -ā*] III 69₁₀, part. praet. pass. nom. sg. masc. *posinnāts* III 125₇ 'pri(si)-pažinti'). Kadangi daryba šis prūsų veiksmožodis nesiskiria nuo rytų baltų "perfektinio" modelio inf. **žināt-*, praes. **žinā*, reikia manyti, kad greta senesniosios reikšmės 'pažinti', jau baltų prokalbėje ėmė rasti ir perfektinė reikšmė 'pažinusiam būti = žinoti', kurią ir perteikdavo modelis inf. **žināt-*, praes. **žinā*. Prūsų kalboje perfektinė reikšmė 'žinoti', matyt, pasidarė reiškiamą vien tik veiksmožodžio *waist-*, tačiau perfektinis darybos modelis išliko ir tapo asocijuotas su reikšme 'pažinti'. Čia atlikta kamienio balt. **žinā*- analizė leido nustatyti, kad vartojamas reikšme 'žinoti' jis pasižymi rezultatyvumu, inagentinio

tranzityvumo bei animiškumo diferenciniais požymiais (p. 291) ir kad tai vienintelis baltų veiksmažodis, kurio išvardytieji požymiai be kokių nors papildomos reikšmės požymių atitinka darybą inf. **žināt-*, praes. **žinā*. Tai, kad tiksliai šis darybos modelis pasirodo ir prūsų kalboje, nors joje ir užfiksuota archaiškesnė neperfektinė kamieno **žinā* reikšmė, verčia manyti, kad pirminę reikšmę 'pažinti' atitinkantis rytų baltų veiksmažodis lie. *pažinti, pažista* = la. *pazī, pazīst* darybiškai vis dėlto antrinis. Kad ir patys baltų *sta*-kamieniai dariniai nebus senesni už kitus, vargu ar labai ginčytinas dalykas (plg. kad ir Karaliūnas 1987, 99), o *ā*-kamieniams dariniams būdinga perfektinė reikšmė, kaip matysime, egzistavo dar iki temporalinės epochos, kurioje tik ir pasirodo *-sta* kaip prezentinė priesaga. Turint visa tai galvoje, nesunku suvokti, kad būtojo laiko *ā*-kamienė forma lie. *pa-žino* = la. *pa-zina*, be abejo, yra tapati "perfektinei" formai lie. praes. (*pa-*)žino [lie. (*pa-*)žinóti], la. praes. *zina*. Perfekto prasme praes. *žino* ir reiškia praet. *pažino* + (/ir,) vadinasi, *pažinęs* = *yra žinantis*, kitaip tariant, nesunku suvokti, kad priešpriešoje *pažįsta* – *pažino* forma *pažįsta* yra paradigmą sudarantis narys, kadaise įvestas greta grynojo perfekto *žino* prezensusi reikšti. Tuo metu ir įvyksta formos *žino* „susikaidymas“ – šioje veiksmažodžio 'pažinti' paradigmoje ji ima reikšti preteritą, o veiksmažodžio 'žinoti' paradigmoje, pastarojoje atsirandant dar vienai – preterito formai, – prezensą. Pažymėtina, kad bendrašaknis veiksmažodis germanų *kunnan* 'žinoti' (III klasė) ir yra preterito-prezentinis, t.y. senasis atemporalinis perfektas su naujai įvestu dentaliniu preteritu: go. praes.sg. *kann*, pl. *kunnun* – praet. *kun-þa* [„lietuviškai“ būtų **žan-*, **žin(nu)me* – *žin-ta*, t.y. ne *ā*-kamienis tipas].

Vadinasi, senasis baltų „perfektas“ **žinā* pateko į dvi skirtingas paradigmas: vienoje jis išriedėjo į praes. **žinā*, kitoje – į praet. **žinā*.

Kai ėmė rasti nauja paradigma prikuriant *sta*-kamienį prezensą **žinsta* prie perfektinės formos **žinā*, priesaga *ā* tapo suvokiama kaip preterito formantas. Tik jos pakartotiniu prijungimu (preteritui reikšti) prie senosios perfektinės priesagos *ā* ir galima paaiškinti tokius baltų verbalinės sistemos „griozdus“, kaip pvz. praet. lie. *žinó-jo, bijó-jo* t.t., kuriose *-j-* tėra tik fonetiškai atsiradęs (matyt, *-ē(-i)-ā-* formų įtakoje) hiatą užpildantis garsas. Dvigubas (kad ir skirtingų epochų bei reikšmės) to paties elemento pavartojimas čia yra akivaizdus reiškinių paviršiaus dalykas. Panašiai yra buvę ir priesagos *ē* atveju (lie. *minė-jo*; žr. toliau). Kalbamąją raidą galima pavaizduoti:

praes. **zinsta*

– perf. = praet., praes. **zinā* ↓

praet. **zinā(-j)-ā*

Slavuose panašus procesas buvo sukomplikuotas, kai pradinėje balt(o-slav)iškoje sistemoje ėmė rasti inovacinių perfekto → aoristo ir imperfekto laikų sistema (jos panašumą į „graikosanskritiškąją“ lėmė konvergenciniai kontaktai su iranėnų dialektais). Tai leidžia įsivaizduoti tokią raidą:

praes. *зНА-т-с-тѣ*

– perf. → aor. *зНА* ↓

imperf. *зНА-а-IIIЕ*

Atitinkama germaniškoji raida yra pavaizduota anksčiau:

perf. = praet.-praes. *kann* ↓

praet. *kun-þa*

Ar baltų *zinā* yra baltiškas Perelmuterio postuluotos indoeuropietiškosios perfekto priesagos *-ā* vedinys (tai yra gana tikėtinas dalykas turint galvoje baltogermaniškąjį bendrumą bei germanų *kunnan* kilmę iš ide. nulinio vokalizmo šaknies **gŋ-*) ar (tradiciškai) šaknies ide. **gen-/gŋ-* nulinio vokalizmo laipsnio indoeuropietiškas *-nō* priesagos vedinys? Nors ir manoma, kad visais atvejais ide., baltų *ō > lie.*, la. *uo*, o lie. *o*, la. *ā < ide.*, baltų **ā*, Mažiulis parodė, kad baltų prokalbėje ide. **ō* turėjo du alofonus – platųjį **ō* nekirčiuotoje pozicijoje ir siaurąjį **ō̃* kirčiuotojoje. Pastarasis visais atvejais išvirto į *uo* rytų baltų dialektuose, bet išliko vakarų baltų dialektuose. Užtat platusis **ō* mobilaus kirčiavimo paradigmoje buvo realizuojamas kaip siaurasis **ō̃* kirčiuotoje pozicijoje bei kaip platusis **ō* nekirčiuotoje pozicijoje. Vėliau vienos pozicijos pavidalas buvo apibendrinamas ir į kitą poziciją – vakarų baltų buvo apibendrintas platusis **ō > pr. ā*, o rytų baltų – siaurasis **ō̃ > lie.*, la. *uo*. Tačiau tam tikrais atvejais (pvz. kai tam tikrose formose buvo įmanoma tik nekirčiuotoji pozicija – plg. baltų *ā*-kaminė vns. kilmininką) rytų baltai išlaikė platųjį **ō > lie. o*, la. *ā* (BS 21–24). Vadinasi, šiaip formos lie. *žino* = la. *zina* galėtų atspindėti ir ide. priesagą **-nō*. Vis dėlto norėtųsi gretinti baltų **zinā* su germanų *kunnan*, t.y. rekonstruoti nulinio vokalizmo šaknį **gŋ-* su tokiu pat perfekto formantu **-ā* kaip ir visais kitais atvejais (plg. lie. [bij]o = [žin]o).

Kaip minėta, senesnioji šaknies **žin-* reikšmė buvo "pažinti".

Perfektinė reikšmė "žinoti pamačius" daugelyje indoeuropiečių kalbų turi **ueid-/ *uid-* šaknies veiksmažodis, kuris kartu su savo pora "matyti" gerai paliudytas prūsų ir slavų kalbose (pr. *waist – widdai*, sl. *вѣдѣти – видѣти*). Germanų kalbose jis priklauso preterito-prezentinei klasei su šaknies balsių kaita *wait – wit-*. Vokalizmas pr. *ai* atitinka sl. **k*, o nulinis vokalizmo laipsnis pailgintu pavidalu yra lietuviškojoje poroje (*iš*)-*vydo*. Toks pailginimas atitinka *-ē-* priesagos vedinius *trỹni* "kiek trinti" (f. k. 155) bei dubletinį vedinį lie. *pakỹli/pakylėja* "iškilus būti" (f. k. 149), kurių *švỹti* bei *pakỹli* reikšmės (78, 76) yra perfektinės ("sušvitus likti", "iškilus būti"). Tad teoriškai būtų lauktinas bendraties *°vydėti* lie. *°vydi* "išvydęs stebi". Antra vertus, *ē-*priesagos yra ir *ei-*vokalizmo lie. *v-izdi* = la. dubl. *vied/viedē*, be to, apie Dieveniškės yra užfiksuotą archainę atematinės kilmės forma *veimu* \leftarrow **veid-mi* "ieškau" (Sabaliauskas 1957, 104), o tai atitinka tiek pr. *waist*, tiek sl. *вѣдѣти*. Kadangi į *i-*prezenso *ē-*priesagos veiksmažodžių grupę yra perėję nemaža buvusių atematinė veiksmažodžių, šias *i-*kamienes formas reikia laikyti naujomis. Bet to niekaip negalima teigi apie *i-*prezenso *ē-*priesaginių lie. *minėti*, kuris priesaga bei šaknies vokalizmu atitinka ne vien sl. *мынѣти* (čia plg. ir prezenso kamieną), bet ir gr. perf. *μῆμνημαι*. Svarbu, kad germanų kalbose šis veiksmažodis yra preterito-prezentinis (jau ir dėl tos priežasties *ē-*kamienius veiksmažodžius su jiems būdingomis duratyvumo ir būsenos reikšmėmis bandyta sieti su perfektu – plg. СГГЯ, IV, 186, – nors tokios kilmės bent baltų kalbose gali būti tik dalis *ē-*kamienų veiksmažodžių). Lie. *mini* gali turėti perfektinę reikšmę "prisiminęs laiko atmintyje". Antra vertus, duratyvinę reikšmę turi ir preteritas *minė*, o priesaga *ē* pasirodo kaip tik preterite. Todėl atsižvelgiant į Perelmutterio iškeltą ide. **ē* ir **ā* kaip perfekto formantų paralelizmą, galima įsivaizduoti tokią raidą:

praes. **zinsta*

↑ perf. = praet., praes. **zíná* ↓

praet. **zíná(-i)-ā*

praes. **mini*

↑ perf. = praet., praes. **miné* ↓

praet. **miné(-i)-ā*

Stepanovo 1981 m. samprotavimai atrodo panašūs, bet jie remiasi tradiciniu postulatu dėl neva „aoristinės formanto **-ē* kilmės“, kt. (plg. Stepanov 1981, 121).

Baltuose nykstant oksitoninėms 3 asmens formoms (šis procesas buvo susijęs su 2-osios serijos masdarinių formų išsigalėjimu), asmens forma vartojami kamienai **žinā*, **minē* patyrė baritonizaciją: **žinā* > lie. *žino*, **minē* > lie. **minē*. Kadangi gramatiniai homonimai nesiderina su struktūros sistemingumu, jie pašalinami. Todėl praes. *minē* (= praet. *minē*) turėjo užleisti vietą kitai formai (juo labiau, kad prezenso sistemoje ima reikštis ir dėl seno kamienų dubletiškumo konkuruojantys denominaliniai priesagos *-ēja* dariniai) – net ir unikaliu lie. praes. *žino* – praet. *pa-žino* atveju pastarasis veiksmažodis sunkiai įsivaizduojamas be priešdėlio. Alternatyvinė forma ir buvo minėtas *i*-prezensas, Kuryłowicziaus pavadintas ide. „mediopasyviniu perfektu“ (plg. „gulėti“; šios reikšmės germanų (ne gotų) atitikmuo pasižymi *i*-prezensu) ir šiuo atveju rekonstruotas **m^on-ei* > baltų **mini*, sl. ~~мынн-~~ (kadangi atitikimas balt. **-i* / sl. **-ei* įmanomas tik žodžio gale, tai esą geriausias galūnės 3 p. sl. *-rъ* antrinės kilmės įrodymas – Watkins 1969, 222). Kitas dalykas, kad iš pradžių balt.-sl. „perf.“ (praet.-praes.) **[min]i / ei* preteritu galėjo eiti dar nepreteritalizuotas kamienas **minē*, kitaip tariant, tam tikru laikotarpiu formos praet. **minē* ir **minē* galėjo koegzistuoti skirtingose paradigmose:

praes. <i>*mena</i>	praes. <i>*mini/ei</i>
praet. <i>*minē</i>	praet. <i>*minē</i>

Paradigminis skirtumas ir palaikė formos **minē* oksitonežę.

Visiškai analogiškas ir tokios pat šaknies struktūros kaip „minėti“ yra veiksmažodis „gulėti“, kurio perfektinė reikšmė „atsigulus būti“. Ir čia praes. **gulē* pakeičiamas *i*-kamieniu, o praet. **gulē* patiria baritonizaciją formoje **gūlē*, kuri galbūt koegzistavo su **gulē* iki pastarosios preteritalizacijos.

Tipas praes. **[min]i/ei* – praet. **[min]ē* → **[min]ējā* ir bus davęs pradžių baltų ir slavų veiksmažodžių *i/ei*-kamienei grupei su *ē*-priesagos infinityvu.

Kad sl. [~~мынн-~~] kildintina iš ide. *-ēi*, bet ne iš **-ī*, pareiškė W.Schmidas, analizuodamas tipą pr. *seggēsei* (Schmid 1963, 83–93). Deja, pačioje prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių daryti kokį nors skirtumą tarp šio ir denominalinio tipo *druwēse* kaitybės, kaip yra padaryta vien tik sulyginant, kaip žinia, smarkiai svyruojančią rašybą 6× *segge* vs. 1× *seggē* pirmojo parašymo naudai ir priešpastatant tai santykiui 9 (iš tikrųjų 12)× *druwē* vs. 4 (iš tikrųjų 5)× *druwe* parašymo *druwē* naudai (Schmid 1963, 27). Visos šios formos

priklauso vienodam kirčiavimo (*seggē, druwē*) ir kaitybos tipui. Parašymai praes. *billā* III 37₈ = *billa* III 10₃₄, *billē* III 61₉, *bille* III 59₁₂, *stallā* III 63₂₁, *stalle* III 73₁₉, [tiek atveju su *-ā/-a*, tiek su *-ē/-e*, be abejo, turime tą patį kamieną su *-ē-* (ne *-ā*), akivaizdų bendratyse *billūwei* III 67₁₃, *stallit* III 83₂₀, bei dalyviuose *billiuns* III 101₂₀, *stalliuns* III 97₂₁, *billiton* III 27₈ kt. su dėsningu *-ī < -ē¹*], kurie yra lygūs (dėl preterito ir prezenso formų sutapimo) parašymams praet. *billa* III 101₉, *billē* III 93₁₄ greta parašymo praet. *billai* III 105₉, kaip ir parašymas 1 pl.praes. *waitiāmai* III 35₁ greta parašymo partic. praes. act. acc. pl. *waitiaintins* III 87₁₂, rodo į alomorfinių dubletų *āi/ā, ēi/ē* alternaciją. Šitoks dubletiškas bus atsiradęs dėl cirkumfleksinių diftongų, pirmajame komponente įvykus antrojo komponento *i* asimiliacijai: *pallapsaei* I 5₁ [*palapsāi*] < **palāpsāi* < **palāipsāi*, *semo* E 15 [*zēmó*] < **zēmó* < **zēmó*. Tai turėjo atsitikti ir metatoninio cirkumflekso atveju žodžio galo diftonguose, susidariusiuose išnykus galūnės balsiui: **ējā*, **ējā* > **ēi* > kirč. *-ē, -ēi*, nekirč. *-e, -ei* – plg. hiperkorekciją nom.sing.fem. *giwei* III 75₂₁, kur pirmojo skiemens balsis *i* yra sutrumpėjęs dėl galūninio kirčiavimo: *giwēi* = *giwē* (oksitonežę liudija ir la. *dzīve* su balsio *ī* laužtine priegaide), plg. *semmē* III 105₁₇. Pats balsių numetimas šiuo atveju ne vien fonetinis (numestas ir ilgasis galūninis *-ā* preterite!), bet susijęs su plačiu asmens formantų nykimo ir unifikacijos procesu. Pirmiausia, pr. 1 pers. sg. *-ā*, apibendrintas iš nekirčiuotojo v. balt. **-ō* > pr. **-ā* alofono (BS 22), neišvengiamai sutapo su *ā*-kamieno veiksmažodžių pagal tą patį nekirčiuotą modelį apibendrinta galūne pr. 1 pers. sg. **[zin]ā* < **-āa* < balt. **-ā-ō* > r. balt. *-au*. Ši pr. *ā*-kamienė galūnė 1 pers. sg. **-ā* sutapo su 3 pers. **-ā*. Prasidėjus galūninių balsių redukcijai, sutrumpėjusi *ā*-kamienė 1, 3 pers. galūnė *-a* < **-ā* dėl savo sutapimo su *a*-kamine galūne 1 pers. sg. *-a* palaikė nuo numetimo iš prigimties trumpąją tos pačios kokybės *a*-kamienę galūnę 3 pers. *-a*: pastaroji buvo „atstatoma“ pagal *ā*-kamienį modelį 1, 3 pers. *-a*. Ši „unifikuota“ 1, 3 pers. galūnė praes. *-a*, savaime aišku, sutapo ir su preterito *ā*-kamine 1, 3 galūne *-a*. Nuo tol prūsų kalbos prezenso ir preterito formos tegalėjo skirtis tik *ē*-kamienio preterito atveju (plg. pr. praet. *pertraūki* III 101₁₄, *ymmi-*

¹Svyravimas rašant *ā* ir *ē*, bus atsiradę dėl priebalsio *l* minkštumo bei paminkluose gerai paliudytos šių balsų neutralizacijos po minkšto priebalsio. Todėl veiksmažodis *billā* neturi ką bendro su lie. *bylōti* ir jį atitiktą lie. *°bylēti*.

ts I 13_s, *ymmei-ts* II 13_s, nors jau būta ir sporadiškų apibendrinimų: praet. *imma* III 75₂, *imma-ts* III 75₇) bei priesaginio preterito atveju. Toks smarkus asmens formantų sistemos nykimas svarbiausiose ir dažniausiose 1 pers. vns. ir 3 pers. formose negalėjo nesukelti ir 2 pers. vns. galūnės nykimo bei pakeitimo apibendrintąja 1 / 3 pers. galūne (nuo to nykimo tegelbėjo tik sporadiška galūnės 2 pers. sg. *-sei* invazija, ko gero, senesnės, dar baltoslaviškos kilmės). Atvejai 2 pers. sg. *asse* I 9₁₃, *asse* II 9₁₃, greta įprastų *assei*, *essei* III, kaip ir *seggēsei* greta *druwēse* III, rodo visuotinį sisteminių alomorfo alternacijos kirč. *-ēi/-ē*, nekirč. *-ei/-e* apibendrinimą, įskaitant ir diftongus su nepailgintu pirmuoju komponentu. Tik dėl šios išsigalėjusios alternacijos, o anaipol ne kaip senovinio optatyvo reliktas atsirado ir dubletai *etwerpe/etwiērpei*, *swintina/swintinai* III t.t. Vadinasi, ir tokie atvejai, kaip *twaisei* I 7_{2,5}, gen. sg. masc. *tenessei* III (formaliai palaikytas dat. sg. fem. *tenessei*), yra atsiradę dėsninių *twaise*, *tenesse* vietoje dėl alomorfo alternacijos išsigalėjimo [trumpasis balsis įvardinėje galūnėje gen. sg. *-se* išlieka nenumestas dėl sisteminių priešasčių (antraip tokie įvardžiai, kaip gen. sg. *stesse*, būtų tapę viensiemeniais žodžiais be galūnės); beje, *twaise* I 5₆ atspindi būtent *ei/e* porą, o ne originalų *-e*, kuris šiame katekizme turėjo būti realizuotas *-a!* – žr. Klusis–Stundžia 1995, 91²⁴]. Šie samprotavimai pirmą kartą išdėstyti Mikelio Klusio monografijoje (Klusis 1989, 31, 41–42 kt.), kuri, jos konspektą Maskvos ‘Baltų-slavų tyrinėjimams’ atmetus kaip nemokslinį, vertinama šitaip: „Ich pflichte voll und ganz dieser Meinung des bekannten russischen Komparativisten, Indogermanisten und Baltisten Vjačeslav Vsevolodovič Ivanov bei” (Eckert 1995, 27). Taigi perspėju skaitytoją, kad pr. *-ei/-e* alternacijos bei atitinkamos superkorekcijos aiškinimas, Mažiulio–Kazlausko hipoteze paremta galūnių raidos koncepcija, kt. – nemoksliniai dalykai.

**-ē* kaip preterito rodiklis buvo apibendrinamas jau iš tokių formų kaip **[m̥n]ē*, **[min]ē*, nekalbant apie tai, kad „perfektinės” formos apskritai buvo perinterpretuojamos kaip preteritalinės (iš turinčių „perfektinės” kilmės praet. **-ē* verta paminėti šaknies *e* bei sprogstamojo galo priebalsio praindoeuropietiško senumo veiksmožodžius *meta*, *neša* < **nek-*, *peša* < **pek-*, *veda*, *veža* – plg. toliau poskyryje apie laiko / nuosakos paradigmu susidarymą). Tai, kad papildomu preterito rodikliu (preteritalizatoriumi) tapo formantas **-ā*, bet ne **-ē*, yra fonetikos dalykas: **i* prieš **-ē* nebūtų išlikęs ir **-ē* vis tiek būtų pakeista **-ā*: **minē* → **minē*.

$i-\bar{e} = *min\acute{e} \rightarrow *min\acute{e}-i-\bar{a}$. To $*-\bar{e}$ nebūtų išgelbėjęs net ir visuotinai išplitęs tranzityvų modelis praes. $*-ja$ – praet. $*-\bar{e}$ (plg. pvz. denom. trans. lie. praes. *áuklėja* – praet. *áuklėjo*).

$*\bar{a}$ beprarandant pirminę perfektinę reikšmę preterito formose, ji buvo atstatoma, perinterpretuojant preterito formą vėl perfektiškai kaip prezensą bei prikuriant jam pagal perfektinės reikšmės veiksmažodžio $*\acute{z}in\bar{a}$ būtajį laiką $*\acute{z}in\acute{a}j\bar{a}$ naują \bar{a} -priesagos preteritą (ir bendratį). Taip atsirado ištisa klasė naujų perfektinių veiksmažodžių. Kad jų prezenso forma skirtųsi nuo savo pamatinės preterito formos, prezenso vokalizmas dažnai buvo pailginamas: *klupo* – *klúpo*, *lipo* – *lýpo*, *kibo* – *kýbo*. Todėl negalima tapatinti atvejo (*at*)*slúgo* – *slúgo* su atveju (*pa*)*žino* – *žino*. Pirmasis yra inovacinis, jo perfektas *slúgo* padarytas iš preterito formos taip, kaip *klúpo* iš *klupo*. Šaknies balsio pailgėjimo nematyti, nes balsis ir taip ilgas, o metatonija nepanaudota, naujiesiems perfektams parinkus akūto modelį. Tačiau (*iš*)*ĩso* – *týso* atveju matyti net ir metatonija. Todėl tikrų senovinių *žinóti*, *minėti* tipo preterito-prezentinių veiksmažodžių ne taip daug galima rasti.

Greta raidos perf. $*\bar{a} \rightarrow$ praet. $*\bar{a}$, $*\bar{e} \rightarrow$ praet. $*\bar{e}$, būta, rodos, ir atvejų, plg. perf. \rightarrow inchoat. praet. *mílā* – perf. praet. $*mil\acute{e} \rightarrow *m\acute{il}\acute{e}$, praes. $*m\acute{il}i$ su tokiu pat akūtinu pailgėjimu, kaip lie. *kìbo* – *kýbo*.

Senovinis perfektinis priesagos $*-\bar{a}$ pobūdis bei perfekto-preterito formoms būdingas nulinis šaknies vokalizmo laipsnis verčia ir formą lie. *kilo* laikyti archaine perfektine. Jau kalbėta, kad veiksmažodžio lie. *k-lti* pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio variantas yra neutralus tranzityvumo–intransityvumo atžvilgiu, vad. labilinis, t.y. priklauso seniausių indoeuropietiškujų veldinių sluoksniui. Bet tai nereiškia, kad greta šio vokalizmo šaknies nebūtų galėjusi egzistuoti ir perfektinė, t.y. daugiau vardažodinė (masdarinė) šaknis su nuliniu šaknies vokalizmu. Šaknies $*k-l-$ labilumas rodo jos fientyvinę prigimtį. Vadinasi, neakuzatyvinės sandaros laikais ji priklausė Ivanovo 1-ajai serijai. Inertyvinę reikšmę, matyt, turėjo nulinio vokalizmo šaknies variantas $*k_l-$, kuris vėlesniais laikais buvo kaitomas pagal 2-ąją, perfektinę-medialinę seriją (ji, kaip minėta, buvo naujesnė, nes iš pradžių ją sudarė vien tik 3 „asmens“ forma). Archainę dichotomiją ide. fient. $*k-l-$ – inert. $*k_l-$ atspindi dabartinė lietuviška poros labil.-itr. *k-lti* – itr. *kìlti* vartosena, nes *k-lti* gali tik žmogus: *šeima anksti kelia(si)*, bet *vanduo kyla*. Dėl galimos tranzityvinės reikšmės šis veiksmažodis pateko į *ja*-prezensų grupę, kurioje automatiškai gavo ir preterito

galūnę *-ē* bei pagal atitinkamą modelį pailgino akūtinės šaknies vokalizmą. Senasis perfektas *kīlo* tapo suvoktas kaip intranzityvinė pora ir gavo *n/sta*-prezensą: *kỹla*. Schematiškai tai atrodytų taip:

**kil-na* (arba iš karto **ki-n-la*)
 ↓ **k-l-+ja* ———— — **kil-ā*
 **kēl-ē*

Kadangi pora **k-l-* – **kil-* atspindi pirminę ne temporalinę, bet aspektinę opoziciją, besirėmusią ankstesnio fientyvumo–inertyvumo (paradigmatiškai – 1-osios – 2-osios serijų) priešprieša, o naujai sukurtos poros atspindi gramatinio laiko opoziciją, peršasi išvada, kad pora **k-l-* – **kil-* gramatinio laiko opozicijai niekad neatstovavusi. Tai lyg rodo, kad minėtas Kazlausko ir Karaliūno spėjimas (žr. anksčiau p. 73) dėl bendros šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio porų pirminės priklausomybės vienai temporalinei paradigmai nėra korektiškas. Prezenso formų *dīla / dīlsta / dēla, svīla / svīlsta / svēla* įvairovė greta preterito *dīlo, svīlo* rodo, kad senasis perfektas → preteritas yra archajiškesnė forma būtent temporalinėje paradigmoje, kuriai formos su pilnuoju vokalizmo laipsniu anksčiau nepriklausė. Jei *dēla, svēla* iš pat pradžių būtų priklausiusios prezensui koreliuodamosi su *dīlo, svīlo*, nebūtų pagrindo ir *n/sta*-prezensui atsirasti. Ko gero, ne tipas praes. *dēla* : praet. *dīlo* remia rekonstrukciją praes. **stāgia* : praet. **stīgā*, bet priešingai, būtent tipas praes. **stāgia* su šaknies vokalizmo normaliuoju laipsniu lėmė tai, kad archainės labilinių veiksmažodžių fientyvinės formos *dela, svela* išliko ir įsitraukė į prezenso sistemą. Matyt, šiuo atveju jų „kautatyvinė“ reikšmė *dīlinti, svīlinti* nebuvo taip aktuali kaip veiksmažodžio *k-lti*, todėl tranzityvumo modelis su priesaga **-ja* į juos ir neišplito. Dėl to nesusidarė tranzityvinės normaliojo šaknies vokalizmo, intranzityvinės silpnojo šaknies vokalizmo su *n/sta*-priesaga formos, vadinasi, neatsirado ir °*dēlē, °svēlē* tipo preteritų. To paties tranzityvumo ar intranzityvumo veiksmažodžiai su skirtingu šaknies vokalizmu (lie., *bliáuti – blúti, braūkti – brukti*, lie. praes. *gáuna – la. praet. gūva*) greičiausia bus išriedėję iš vienos paradigmos su baritonine vienaskaita ir oksitonine daugiskaita, o ne iš vienos temporalinės paradigmos. Nėra abejonės, kad perfektinės formos su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu davusios pradžia preterito formoms (*dīlo, svīlo, minē+jo, līko*). Bet jų neperfektiniai atitikmenys su normaliuoju šaknies vokalizmu tik atsitiktiniais atvejais (*dēla, svēla, mēna, liēka*) tapo atitinkamais prezensais. Kai senieji perfektai virto preteritais, jie darėsi

savo pre-zensus (plg. *pa-žįsta* greta *-žino*, pr. *linka*), o buvę fientyviniai jų atitikmenys netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus. Kitaip būtų nesuprantama, kodėl prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas nepasinaudojo rekonstruojamu pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu. Šitaip įvyko tik germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intransityvumo reiškinys atitinkama balsių kaita, dėl kurios pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą (*keřta–kiřto*, *veřka–viřko*, bet, tiesa, ir *tiękia*[-*tiękė* + *tiņka*]-*tiņko*, kai reikšmės labai nutolusios). Tad nenuostabu, kad apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirsto poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą, neturi nė *-ia* prezenso.

Taigi baltų preterito–prezentiniais veiksmažodžiais laikytume tuos, kurių archainė perfektinė preterito–prezentinė forma davė pradžią dviem paradigmoms: perfektinei su naujai prikurta arba būtojo, arba esamojo laiko forma bei infektinei su naujai prikurta esamojo laiko forma. Pastaroji įvairavo priklausomai nuo veiksmažodžio semantikos.

Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema

Māsdaro terminas išplito iš arabų kalbotyros (arab. *مَصْدَرٌ* *māsdar-* – ‘šaltinis’), bet šiuo metu juo jau naudojasi ne vien semitologija, bet kartvelistika ir kitos komparatyvistikos šakos. Masdaras – veiksmažodžio leksinę reikšmę turintis vardažodis, atitinkantis a) daiktavardį, b) infinityvą, c) finitinę formą:

- a) (1) *mirties bijojimas yra natūralus* = *mirties baimė yra natūrali*;
- b) (2) *man patinka maudymasis* = *man patinka maudytis*;
- c) (3) *girdžiu vaiko verksmą (verkimą)* = *girdžiu, kad vaikas verkia*.

Pateiktieji veiksmažodiniai daiktavardžiai nėra masdarai, nes juos galima pakeisti ir infinityvu:

- (4) *bijoti mirties yra natūralu*.

Infinityvo neturinčiose kalbose toks pakeitimas neįmanomas, todėl kalbamas vardažodis (masdaras) [jis prisijungia aktantus taip, kaip atvejais (1) ir (4)] jose įtrauktas į veiksmažodžio sistemą, plg.

kartų (gruzinių)

მომბეზრდა ცხოვრება

mo-m-bezr-da ***cxovreba***

nu-man-bod-o gyvenimas ‘nusibodo man **gyvenimas** =
nusibodo man **gyventi**’

ცხოვრების აღწერა

cxovreb-is *ayčera*

‘**gyvenimo** aprašymas’

Arba hebrajų:

מֵוֹת

mōt *ĵā-mūt*

‘**mirte** numirs’

לֹא יִנְצֵחַ

lō(ʿ) *ĵi-rčE lā-mōt*

‘nepanorės **numirti**’

יום מוֹתוֹ

ĵōm ***mōt-ō***

‘jo **mirties** diena’

Vadinas, šios tipologijos kalbose masdaras yra veiksmažodinis vardažodis, bet kitokios (kaip, pvz., lietuvių) tipologijos kalbose joks veiksmažodinis vardažodis nėra masdaras. Tai reiškia, kad masdaras yra konkreti sąvoka, ir jei ją atitinkantis reiškinys gali būti kurioje nors kalboje rekonstruotas, jo negalima šiaip vadinti „veiksmažodiniu vardažodžiu“ (nebent kiekvieną kartą priduriant, kad jis vienu metu atitinka daiktavardį, infinityvą bei finitinę formą), bet dera vadinti kalbotyroje jau vartojamu terminu.

Funkcijų a, b, c sinkretizmas gali būti atsektas baltų veiksmažodžio 3-jame asmenyje, kuris unikalus dviem požiūriais: jame neutralizuojama gramatinio skaičiaus opozicija, absoliučioje daugumoje formų (išskyrus periferines atematines) jis neturi jokio asmenį markiruojančio formanto ir yra reiškiamas grynu kamienu: „Vadinamoji trečiojo asmens forma nėra jokia asmens forma. Ja pasakomas tik veiksmas, kuris nepriskiriamas nei adresantui, nei adresatui ir šia prasme neturi sąryšio su komunikacijos aktu“ (Žulys 1974, 89). Kad abi šios unikalios baltų veiksmažodžio savybės – ne inovacija, o archaizmas, pirmieji pareiškė V. Mažiulis (1958) ir V. Pisani's (1958). Kiek vėliau J. Kazlauskas pažymėjo: „Taigi 3 a. funkcijas baltų kalbose gali eiti priešistorinis grynas kamienas“ /.../ „3 a. forma, matyt, kažkada reiškė ne dalyvavimą kalbos akte, o apskritai veiksmą be kokio ryšio su asmeniu. Lietuvių rytų aukštaičių tarmėse iki šiol pasitaiko atvejų, kai 3. asmens forma reiškia veiksmo pavadinimą, o kitose tarmėse tokiais atvejais vartojama bendratis, plg. *nėra kada*

važiuoja; nebus kada eina ir pan." (Kazlauskas 1968, 302, 303).

3-čiojo asmens forma kartais gretinama su predikatu einančiais „bevardės giminės“ būdvardžiu bei pasyvo dalyviu:

(5) *man tėvas motina brangù;*

(6) *čia tėvų dirbta, dirbama;*

(7) *čia tėvai dirbo, dirba.*

Gretindami sinoniminius sakinius (7) su finitine predikato forma ir (6) su infinitine forma, matome, kad 3-čiojo asmens forma ekvivalentiška vardažodinei panašiai kaip ir „masdariniu“ atveju (1).

Baltų kalbose 3-čiojo asmens forma gali būti tuo pat metu ekvivalentiška ir infinityvui, ir vardažodžiui, plg.

(8) *nėra kada dirba;*

(9) *nėra kada važiuoja;*

(10) *nėra kas dāro;*

(11) *nav kas ēd.*

Dabartinė literatūrinė norma visais šiais atvejais reikalauja infinityvo:

(12) *nėra kada dirbti;*

(13) *nėra kada važiuoti;*

(14) *nėra ką darýti;*

(15) *nav ko ēst.*

Lygindami sakinių (8) ir (12), (9) ir (13), (10) ir (14), (11) ir (15) sinonimines reikšmes, matome vardažodinį 3-čiojo asmens funkcionavimą kaip ir sakinyje (3), vadinasi, šios formos ekvivalentiškumą vardažodžiui ir infinityvui panašiai kaip sakiniuose su „masdaru“ (1) ir (2).

3-čiojo asmens formos masdarinis pobūdis itin ryškus latvių debityvuose, kurie yra ne kas kita, kaip (10), (11) tipo teigiamieji atitikmenys: juose apibrėžiamieji sakiniai prijungiami įvardį *kas* atitinkančiu senoviniu demonstratyviniu-santykiniu įvardžiu **īa* netiesioginio linksnio **īō*-kamiene (dėl la. $\bar{a} < *ō$ žr. BS 23, 100) forma, plg.

nērā kas rašo ‘nėra ką rašyti’:

°*man(ip) yrā kas rašo* – *man ir jā-raksta* ‘turiu rašyti’.

man(ip) yra – latv. "turiu" šiame kontekste, be kita ko, rodo latvių debityvo kilmę: matyt, latviai, kaip ir lietuviai, siejo veiksmo būtinumą su reikšme '(ką) turėti', čia – 'turiu ką rašyti'. Ir vėl „masdaras“, t.y. 3-čiojo asmens *rašo* 'rašymas', pasirodo esąs ekvivalentiškas infinityvui *rašyti*.

3-čiasis asmuo turi ir formalių masdaro požymių, būtent jo forma sutampa su bevardės giminės grynojo kamieno ar su *ā*-kamiene daiktavardžio forma. Tokios formos, kaip *veda*, *mini*, gali būti suvokiamos ir kaip senovinės baltų „bevardės giminės“ *-a* ir *-i* kamieno nominatyvo–akuzatyvo formos. Šia prasme itin ryškūs yra *ā*-kamieniai pavyzdžiai. Tokie veiksmo daiktavardžiai, kaip lie. *sākymas*, la. *tèikšana*, turi *ā*-kamienius atitikmenis lie. *sakà*, la. *teĩka*. Du pastarieji atitinka *ā*-kamienę 3-čiojo asmens formą lie. [*sāk*]o – plg.

sakà < **saká* vs. *sāko* < **sakā*

kaità < **kaitā* vs. *kaĩto* < **kaitā*

klausà < **klaūsá* vs. *klaũso* < **klaūsā*

Šiose daiktavardžių formose kirtis atitrauktas į akūtinę galūnę pagal de Saussure'o–Fortunatovo dėsnį, tad, matyt, forma su akūtine galūne buvo ir veiksmažodinių atitikmenų prototipas, juolab kad senovinis ilgumas realizuojamas akūtine intonacija. Vadinasi, kalbamas prototipas turėjo būti tik ***saká*, ***kaitā*, ***klaūsá*. Cirkumfleksinė metatonija yra atsiradusi dėl 3-čiojo asmens formos sisteminės baritonizės. A. Girdenio pastebėjimu, žodžio galo akūtinis ilgumas (vėliau sutrumpėjęs pagal Leskieno dėsnį) nekirčiuotoje pozicijoje išlieka tik tais atvejais, kai turi kirčiuotąjį alomorfa, pvz. *šárka* pagal *šakà* < **[šárk, šak]á*. Jei baritoninė forma neturėjo oksitoninio alomorfo, žodžio gale priegaidžių opozicija buvo neutralizuojama ir finalė, nebebūdama suvokiama akūtiškai, nepatyrė Leskieno dėsnio veikimo – veikimo metu ji buvo perinterpretuota kaip cirkumfleksinė, plg. *žėmé* (bet *garbē*, nes vėliau, ypač derivatuose, šis statistiškai daugiausia nekirčiuotas „cirkumfleksinis“ žodžio galo *-é* buvo apibendrinamas ir į kirčiuotas pozicijas – plg. Girdenis 1991, 34).

Vadinasi, greta masdarinių *ā*-kamienių formų ***saká*, ***kaitā*, ***klaūsá* turėjo egzistuoti ir šakninės grynojo kamieno masdarinės formos, pvz. *ā*-kamenės ***[vèd]ā* 'vedimas = vėda'. Kai po Leskieno dėsnio veikimo atsirado *ā*-kamienių daiktavardžių su sutrumpėjusiu žodžio galo ilgumu, jie sutapo su „bevardės giminės“ formomis, iš seno turėjusiomis trumpąjį žodžio galo *-ā*. Tai ir sąlygojo veiksmažodinių daiktavardžių *ā*-kamienio modelio apibendrinimą ir į šakninius *ā*-kamienius veiksmažodžius, plg. 3-čiojo asmens formą *sēka* ir veiksmažodinį daiktavardį *sekà* < **sekā* < ***seka*.

Pastaruuju požiūriu itin įdomus yra tokių formų, kaip lie. *šalnà* ir *šāla*, panašumas, kuris, ko gero, yra nazalinio infikso kilmės

iš sufikso *-na* (reikia išsivaizduoti, kad žodis *šalnà* irgi priklausė masdarų klasei, vadinasi, jo būta ne *ā*-kamienio, bet „bevardės giminės“ *a*-kamienio) liudijimas. Matyt, infiksiniai veiksmažodžiai tiek baltų, tiek kituose indoeuropiečių kalbose iš pradžių bus atsiradę sonantinės šaknies grupėje, vykstant panašiai metatezei, kaip priesagos *jo* graikų liquida grupės veiksmažodžiuose, plg.

šāla < *šaŋla* < **šalna* ir φαίνω < φαν.ω.

Tokiu atveju, infikso ir priesagos ide, tradic. *(^o)*ne/o* kilmė turėtų būti vienoda. Iš tikrųjų, abudu afiksai markiruoja prezenso kamieną, o graikų kalboje net pasitaiko drauge: πν-ν-θ-άνο-μαι = lie. *bu-n-d*[+*(*i*)*na*]-ù ‘sužinau’. Germanų kalbose nazalinis infiksas neturi darybinės funkcijos ir gotų kalboje yra determinatyvas, lygiavertis nazaliniam sufiksui: *sta-n-d-an* ‘stovėti’ vs. *frāh-n-an* ‘klausti’. Svarbiausia, kad germanų ir slavų kalbose baltų nazalinį infiksą atitinka nazalinė priesaga, plg. lie. *n/sta*-veiksmažodį *vý-sta* (*-sta* yra infikso *-n-* alomorfas) ir s.isl. *vis-n-a*. Be to, germanų kalbose veiksmažodžiai su priesaga *-na* daromi iš būdvardžių: s.isl. *sterkr* ‘stiprus’ – *stork-n-a* ‘kietėti’.

Baltų kalbose *-na* yra labai paplitusi vardažodinė priesaga, itin būdinga būdvardžiams bei būdvardinės kilmės daiktavardžiams. Būdvardžiai savo ruožtu gali būti deverbalinės kilmės, plg. lie. *bālti* – *bālnas*, *kilti* – *kilnas* ≥ *kilnūs*, *plóti* – *plónas* t.t. Forma *bālnas*, dėl savo sinonimijos su *bāltas* atskleidžianti ir priesagų *-na* bei *-ta* sinonimiją baltų kalbose (beje, abidvi, tik skirtingai, baltų ir slavų vartojamos neveikiamosios rūšies dalyvių darybai), lygiai taip santykiauja su veiksmažodžiu *bāla*, kaip ir *šalnà* su *šāla*. Tai prikišamai rodo, kad giminių skirtybė (*bālnas* – *šalnà*) atsiradusi vėlesniais laikais, kad greta abiejų formų puikiai išsivaizduotini ir „bevardės giminės“ *a*-kamieniai masdarai **bālnā*, **šālnā*, davę pradžią infiksinėms formoms.

Kadangi prūsų, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi infinityvo darybos įvairove – bendratimi eina *t*-priesagos arba *u-* arba *i*-kamienis „bevardės giminės“ datyvas-lokatyvas (pr. *-twei*, kaip ir Veduose, greta supyno kilmės *-tun*, lie. *-ti*, la. **-tei*), – reikia manyti, kad infinityvo vieningo modelio baltų prokalbė neturėjusi, vadinasi, infinityvo vietoje būta įvairių masdarų, o masdarai su priesaga *t* tebuvo tik vieni iš jų. Iš baltogermanų epochos grynojo priesaginio kamieno masdarus → infinityvus, matyt, bus paveldėję germanai, kurie prilipdė prie „bevardės giminės“ *na*-kamienių formų ir nominatyvo-akuzatyvo

formantą ide. *-n* (šio formanto kilmė, kuris nebūtinai turėjo lipdytis prie visų vėlesniojo nominatyvo-akuzatyvo → akuzatyvo formų, bet iš pradžių matyt buvo susijęs su animata–inanimata ar panašia distribucija, yra atskira problema). Šių infinityvų masdarinę kilmę rodo tai, kad lygiagrečiai su jais egzistuoja ir linksniuojamas *nja*-kamenis gerundijus, o senovės vokiečių aukštaičių archainiuose paminkluose užfiksuotas ir lotynų infinityvo perteikimas lotynų gerundijui analogiška *nd*-kamiene „dalyvine“ forma (СГГЯ IV, 271). Kad infinityvai – atskirų ide. kalbų vėlesnieji dariniai, yra klasikinės indoeuropeistikos postulas (plg. Meillet 1937, VI A 1).

„Bevardės giminės“ forma pavartotų vardažodinių predikatų sakiniuose (5) ir (6) sinonimija bei veiksmažodinio predikato sakinyje (7) ir vardažodinio sakinyje (6) sinonimija leidžia sugretinti veiksmažodinį predikatą sakinyje (7) su vardažodiniu („bevardės giminės“ būdvardžiu) sakinyje (5), t.y. pripažinti žodžių ‘veiklus’ ir ‘veikia’ archainę sinonimiją posakiuose **jis visuomet veiklù = jis visuomet veikia*.

Net ir dabartine lietuvių kalba galima susišnekėti ne finitinėmis, bet vien tik dalyvinėmis formomis. Pastarasis sugretinimas rodo, kad senovėje, jau nekalbant apie prokalbės laikus, nefinitinių formų vartojimas buvo daug platesnis. Finitinių formų poreikis susijęs su reikalu žymėti kalbos akto komunikantus, t.y. 1-ąjį ir 2-ąjį asmenis, o tai savo ruožtu remiasi dar gilesne archaika – animata–inanimata ir pan. klasių priešprieša.

Anksčiau jau kalbėta, kad indoeuropiečių prokalbėje atributyvinė predikacija buvo reiškiamą paprasčiausia atributyvine sintagma – ide. **leuk[h]e* vienodai reiškė tiek ‘spindi’, tiek ‘šviesus’, vadinasi, **neb[h]es leuk[h]-e* reiškė ir ‘šviesus dangus’, ir ‘dangus yra šviesus’ = ‘dangus spindi’. Tipologinis to patvirtinimas yra, be kita ko, afrazinio statyvo raida nuo rezultatinės būsenos predikato į preteritalinės reikšmės perfektyvą (plg. Diakonov 1988, 94). Šios raidos reliktu galima laikyti tai, kad hebrajų kalboje vad. „perfektas“ kartais formaliai sutampa su būdvardžiu, plg. Teisėjų 20:34 *וְהָמָה לְקָמָה בְּכַדָּה* *wəhammilhāmā kābēdā* ‘ir užvirė žiaurus mūšis’, pažodžiui – ‘ir karas apsunko’. Šią konstrukciją galima interpretuoti ir kaip reguliarią predikatinę konstrukciją, kurioje predikatu eina moteriškąja gimine su subjektu suderintas būdvardis ‘sunkus’. Čia, kaip ir kitose semitų kalbose, apibrėžtasis (turintis artikelį) subjektas (‘karas’) dėsningai derinamas su neapibrėžtuoju predikatu: *ir tas karas sunkus* (plg. Pradžios

29:7 עֹד הַיּוֹם גְּדוֹל 'ōd ha*ijj*ōm gādōl 'dar (ta) diena didelė = dar užtenka dienos' – semitų sintaksė leidžia gale dar įvardinę kopulą: *jis, ji*, bet tai nėra būtina) 'ir karas buvo (yra) sunkus'. Tokios frazės vertimas kaip sakinio, kuriame predikatu eina veiksmažodis 'apsunkti, sunkiam būti', vns. trečiojo asmens forma niekuo nesiskiriantis nuo būdvardžio, yra tik konteksto dalykas.

Indoeuropiečių predikatinei *e*-klasei prarandant savo pirmykštę gramatinę reikšmę (gramatinį derinimąsi būtinai tik su savo klasės žodžiais) bei išitraukiant į veiksmažodžio sistemą, iškyla reikalas žymėti 1-ąjį ir 2-ąjį (buvusios kitos leksinės klasės!) asmenis – tam vartojami formantai 1 pers.sg. **-Ha*, 2 pers.sg. **-t/h/Ha*. Taip susidaro 2-osios serijos būsenos–"perfekto" paradigma. Atsiradus tematiniam asmenavimui, daugelyje ide. kalbų į jį apibendrinami 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose išgalėjus tematiniam asmenavimui, veiksmažodžio 3 asmuo pasirodė praindoeuropietiškos epochos nemarkiruota 2-osios serijos 3 asmens forma, iš prigimties vardažodine, matyt, vartota ne vien būdvardiškai, bet ir masdariškai.

Gal visų geriausiai baltų 3-čiuoju asmeniu tapusį vardažodį atspindi rytų baltų praes. lie *yrà*. Jau vienas tik istorinėje rytų baltų sistemoje 3-čiajame asmenyje neįmanomas vardažodinis galinis kirtis rodo, kad tai yra priešistorinė vardažodinė „2-osios serijos“ (net tų laikų, kai ir pačios tos serijos nebuvo!) 1-osios serijos 3 asm. *ēsti* pora (kitaip apie tą patį Ivanov 1981, 75 t.t.). *Žmogus est(i), aš esmi*, bet *akmuo yra!* Problemos paviršiuje ir tas faktas, kad kamienas **irā* dėsningai stokoja tiek 1-ojo, tiek 2-ojo asmenų, t.y. asmenų tikrąja šio žodžio prasme. Kad *yrà* – joks rytų baltų naujadaras, bet galbūt pats rečiausias indoeuropiečių archaizmas, rodo senovės armėnų žodis *ir* 'dalykas, reikalas'. Ogi ir kaip kitaip paaiškintume rytų baltų klausiamąjį posakį *kas yra?*, kurio pažodžiui neįmanoma išversti nė į vieną dabartinę kalbą – vokiečių ar anglų *was ist, what is* reikalauja įvardinio subjekto *das, it*, o rusiškai, priešingai, išsiverčiama be veiksmažodžio: *kas tai*, tačiau paklausti *что есть?* būtų nesąmonė. Bet šiame baltų posakyje *yra* – joks veiksmažodis, greičiau funkciškai tai posakio *kas tai* žodis *tai*. Rytų baltų *kas yra?* reiškia 'kas tai? kuris galas? kuris reikalas, dalykas?' Rekonstruotina konstrukcija su „bevarde gimine“ ir kolektyvinės reikšmės **-ā*: **ka irā?*

Esama ir daugiau simptomų, rodančių baltų tematinio 3-čiojo asmens formalią giminystę vardažodžiui. Be jau minėtų *bálnas –bāla*

tipo paralelių (plg. dar balsinės šaknies veiksmažodinius darinius be jokių infiksų *bū-na, gáu-na* t.t.), verti dėmesio baltų *-da* priesagos dariniai. Jei besiremdami čia pateiktais samprotavimais, rekonstruosime sintagmos su labiliniu veiksmažodžiu *vanduō v-rda* reikšmę ‘verdantis vanduo’, tai „bevardės giminės“ „būdvardis“ *v-rda* pasirodys tos pačios darybos, kaip ir žodis lie. *klō-da-(s)*. Priesaga **-da* gali būti baltų-slavų inovacija, galbūt net ir kelių šaltinių. Kaip vieną jų galima išsivaizduoti pozicinę priesagos *-ta* suskardėjimą, plg. lie. *žaidà < *žaid-tā*. Tatai verčia prisiminti Kazlausko rekonstrukciją *viršta < *urt-ta* (Kazlauskas 1968, 332–333), kurią atitinka ir Ivanovo (Ivanov 1981, 210–211) samprotavimai. Vėlesnis priesagos *-sta* apibendrinimas į veiksmažodžius be šakninių *-d, -t > -s* (*nókia/nókta* → *nóksta*) buvo lygiagretis suskardėjimo *-ta > -da* apibendrinimui. Taigi ir *-sta* kamieno prezensai bent iš dalies gali būti senieji vardažodžiai, atitinkantys dabartinius neveikiamosios rūšies *-ta* priesagos dalyvius [(kiti galimi *-sta* priesagos veiksmažodžių šaltiniai – tai archainis **-t-* priesagos dėliojimas prie *s*-kamienių darinių – plg. Ivanov 1981, 210 – ir pozicinė priesagos ide. tradic. **-sko* disimiliacija po gomurinių *g, k* (baltų **-k-ska > *-k-sta*)]. Išdėstytas mintis remia latvių kalbos dubletas *verd // virst*, pastarajai formai patyrus apibendrinimą Mengelėje, Berzaunėje, Barkavoje, Rūjienoje.

2-osios serijos baltų 3-čiojo asmens formos masdarinė traktuotė nebūtų nuosekli nepaaiškinus, kodėl visgi 3-čiajame asmenyje neišsivystė joks inovacinis daugiskaitos reiškinys. Šis klausimas yra susijęs su daugiskaitos nominalinės paradigmos geneze.

Anksčiau, išanalizavus indoeuropiečių daugiskaitos (nominatyvo) formų nevienodumą, atstатыtos pirminės kaitybinės vienaškaitos ir daugiskaitos paradigmos.

Veiksmažodžio temai svarbu, kad inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniuojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieviksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniuojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine.

Jau kalbėta, kad baltų „bevardė giminė“ yra defektuota. Lietuviška „bevardės giminės“ forma (*gēr*)a yra predikatinė, nederinama su jokiais daiktavardžiais ir sinchroniškai ekvivalentiška prieviksminiai. Prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų, joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tema-

tinių kamienų atvejų turėjo baigtis *-ai* (**wartai*, **wansai*, **slayai* t.t.). Antra vertus, tokios formos tikriausiai žymėjo kolektyvą ir galbūt galėjo rasti ir greta moteriškosios giminės daiktavardžio (*menfai* III 55₁₀) vienaskaitos ar daugiskaitos reikšmę.

Vadinasi, iš pradžių formos su galūnėmis ide. **-ai(-oi)/-ei*, **-ō(s)* turėjo ne daugiskaitinę, bet kuopinę reikšmę. Be to, nesigmatinės formos su **-ai(-oi)/-ei*, **-ō/-ē* turėjo ir inertyvinę/adverbialinę reikšmę. Pasirinkę vardininkui modelį **-ai/-ei*, baltai ilgą laiką išlaikė tas abi jo reikšmes, kurios nereikalavo veiksmažodinio predikato 3-čiojo asmens daugiskaitos ir (antroji reikšmė) linko į 3-čiojo asmens inertyvinės semantikos formą, t.y. į Viač. Ivanovo grynakamienę, iš esmės vardažodinę formą. Netematinių kamienų vardažodžiai buvo daugiausia inertyvai, todėl šitoks derinimas įsigalėjo ir tarp jų. Prie vienaskaitinio veiksnio vienodai gerai derėjo tiek 1-osios serijos *-t(i)*, tiek 2-osios serijos grynakamienė 3-ojo asmens forma. Užtat prie daugiskaitinio, t.y. prie kuopinio veiksnio, kur kas labiau tiko grynakamienė 3 asmens forma, kuri dėl dažnesnio vartojimo ėmė išstumti pirmąją. Kadangi ji buvo suderinta su kuopiniu vardažodžiu, o pati buvo inertyvinės kilmės, tai ir pluralizuoti ją nebuvo reikalo.

Skirtingai nuo germanų ir arijų, baltai nepanaudojo senovinio formanto *fient*. **-s(e/a)* dviem pagrindinėms buv. leksinėms klasėms (→ gramatinėms bendrajai ir bevardei giminėms) atskirti daugiskaitos vardininke (plg. germanų pailgintą tematinį kamiengalį **-ō + fient*. *-s*), nes to neskatinė veiksmožodis dėl inertyvinės kilmės formų apibendrinimo. Be to, vartojimu dažniausias vardažodinis 3-čiasis asmuo tik pavadina situaciją – kaip gramatinė forma, ypač grynakamieniam prezense, jis funkcionavo kaip tam tikras „injunktyvas“. Todėl, skirtingai nuo graikų kalbos, visai nebuvo aktualu, ar tokio net skaičiaus nepažįstančio predikato daugiskaitos subjektas „bevardės“ ar „nebevardės“ giminės. Vadinasi, baltuose nesigmatizuota kuopinės reikšmės forma su pridėtinu ide. **-H₂* → balt. **-ā* liko alomorfiška nesigmatizuotai kuopinės reikšmės formai su galo balt. **-ai*, kuri vėliau buvo parinkta daugiskaitai. Dėl visų šių semantinių ir formalių priežasčių bevardė giminė taip ir liko užuomazgoje – buv. inertyvinės klasės vardažodžių liekanos, kaip ir kitose indoeuropiečių kalbose, prūsų kalboje yra išsaugotos be fientyvinio rodiklio *-s* naujajame subjekto linksnyje (vardininke) ir gana vėlai (nes kitaip nerodo slavų kalbų medžiaga) dėl savo sutapimo su akuzatyvu nusekė daugumos ide. kalbų keliu, gaudamos iš „nebevardės giminės“

akuzatyvinę nazalizaciją *-n*. Rytų baltuose, matyt, net ir to nebūta. Kuopinei formai su galo **-ā* taip ir netapus „bevardės giminės“ daugiskaitos vardininku, ši giminė baltuose niekad iki galo ir neišsivystė. Užtat tobulumą ši kategorija (tiksliau – leksinio archaizmo gramatinis perinterpretavimas) pasiekė senovės graikų kalboje, kur, nelyginant baltiškojo modelio karikatūra, bevardės giminės subjekto daugiskaita įmanoma tik su predikatinio veiksmažodžio vienaskaita – plg. analogišką buv. inertyvinės klasės likimą arabų kalboje, kurioje predikato daugiskaita eina su subjekto vyriškos giminės ir neina su moteriškos giminės daugiskaita (arabų, kaip ir kitose semitų kalbose, tik dvi gramatinės giminės), arba senovės kartų kalboje, kurioje predikato daugiskaita pasirodo tik su gyvus asmenis reiškiančiais žodžiais, o su „daiktine“ „daugiskaita“ (ji formaliai nemarkiruojama) eina predikato vienaskaita. Plg. frazes ‘Tarnai darbuojasi ir verpia’(1), ‘Lauko lelija nesidarbuoja ir neverpia’ (2), ‘Pasižiūrėkite, kaip auga lauko lelijos. Jos nesidarbuoja ir neverpia’ Mt 6:28 (3):

Graikų:

- 1) Οἱ θεράποντες κοπιῶσι καὶ νήθουσιν.
- 2) Τὸ κρίνον τοῦ ἀγροῦ οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει.
- 3) Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει.

Arabų:

(١) يتعبون الخدّام ويغزلون

ja-t'ab-ūna -l-huddām-u ūa ja-ġzil-ūna
3^{MASC}-pluš-PL -ART-tarnai-NOM ir 3^{MASC}-verp-PL

(٢) لا تتعب الزنبقة ولا تغزل

lā ta-t'ab-u -l-zanbaq/at-u ūa/lā ta-ġzil-u
ne 3^{FEM}-pluš-INDIC -ART-lelija/SUF-NOM ir/ne 3^{FEM}-verp-INDIC

(٣) تأملوا زنايق الحقل كيف تنموا:

ta-'ammal-ū zanābiq-a -l-ḥaql-i kaiḥā ta-nm-ū:
2^{MASC}-žiūrė-PL lelijos-ACC -ART-lauk-GEN kaip 3^{FEM}-aug-PL

لا تتعب ولا تغزل

lā ta-t'ab-u ūa/lā ta-ġzil-u
ne 3^{FEM}-pluš-INDIC ir/ne 3^{FEM}-verp-INDIC

Sen. kartų:

- 1) მსახურნი შურებოედა და სთავებ.
msaxur-ni^{NOM.PL} šur/ebi-ed^{3.PL} da st/av-ed^{3.PL}
tarn-ai pluš/SUF-a ir verp/i-a
- 2) შროშანი არა შურებონ, არცა სთავნ.
šrošan-i^{NOM.SG} ara šur/ebi-n^{3.SG} ar/ca st/av-n^{3.SG}
lelija nei pluš/SUF-a ne/gi verp/i-a
- 3) შროშანნი არა შურებონ, არცა სთავნ.
šrošan-ni^{NOM.PL} ara šur/ebi-n ar/ca st/av-n
lelij-os nei pluš/SUF-a ne/gi verp/i-a

Geriausiai mano mintį remia tai, kad baltams turėti bevardę giminę, t.y. pademonstruotą sintaksinę distribuciją, neleistų skaičiaus neskiriantis 3-čiasis „asmuo“ – 1-asis ir 2-asis asmenys semantiškai negali žymėti jokios bevardės giminės (nebent 2-asis asmuo būtų pavartotas metaforiškai retoriškai ‘Kaip Tu spindi, o Ežere!’ ‘Kaip Jūs spindite, o Ežerai!’ Su tokiais žodžiais kaip gr. *τέχνα* arba vo. *Kinder* archainėje epochoje 2 asmens daugiskaita turėjo būti vartojama tik įsivaizduojant vaikus suaugusius, t.y. taip pat metaforiškai, kaip ir žodžio ‘ežerai’ atveju, plg. *Klase, netriukšmauk! Pota, strojся!*).

Tad baltų bevardės giminės problema ir baltų 3-čiojo asmens problema yra neatsiejami dalykai:

jei nebūta vieno, nebūta nė kito,
o jei būta 3-čiojo asmens dgs. markerių,
tai būta ir bevardės giminės
kaip gramatinės kategorijos.

Manau, turime ne daugiau pagrindo kalbėti apie bevardės giminės „reliktus“ baltų kalbose, negu apie baltų „prarastuosius“ „ide.“ gramatinius aoristą, imperfektą ar perfektą. Tuščias reikalas.

Atemporalinė tarpinė epocha: laiko/nuosakos paradigmų susidarymas

Seniausia epocha, kurią siekia indoeuropietiškoji rekonstrukcija – fientyvinės kalbos sandaros (plg. anksčiau) epochą. Joje, savaime aišku, temporalinių opozicijų nebūta, nes ir po jos yra atsekamos

ne tiek mums įprastos temporalinės, kiek aspektinės (Aktionsart) opozicijos. Vadinasi, pastaroji atemporalinė aspektinių opozicijų epocha laikytina tarpine tarp fientyvinės ir dabartinės akuzatyvinės. Skirtingai nuo dabartinės akuzatyvinės epochos, kuriai tinka gramatinės epochos apibrėžimas, fientyvinę galėtume apibūdinti kaip leksinę-gramatinę, nes joje gramatinės opozicijos visų pirma buvo reiškiamos leksiškai – tai liudija fientyvinis ir inertyvinis visų žodžių paskirstymas. Šioje tarpinėje epochoje išsivysto subjekto ir objekto opozicija, susidaro tranzityvumo (jį sukelia objektiniai agentyvai iš buvusios animata klasės) – intranzityvumo (jį sukelia neobjektinių agentyvų arba inagentyvų priešprieša objektiniams agentyvams) kategorija bei ima formuotis laiko/nuosakos kategorija. Todėl bandymai rekonstruoti kažkokią vientisą indoeuropiečių „prokalbę“ su pilnu sanskritiškojo tipo „laikų“ inventoriumi yra bergždi.

Tiek prūsų, tiek lietuvių ir latvių kalbose prezenso ir preterito struktūra yra vienoda. To negalima pasakyti apie futūrą, kuris rytų ir vakarų baltų sudaromas skirtingai. Pastaroji aplinkybė, savaime aišku, pirmiausia skatina ieškoti prūsų kalboje lietuvių–latvių futūro „liekanų“. Kalbotyra yra jaunas mokslas. Net jei skaičiuosime nuo pirmųjų komparatyvistų (o iš tikrųjų reikia skaičiuoti nuo Ferdinando de Saussure'o), jam vos vos tesueina tik du šimtai metų. Tokių milžinų, kaip Karlis Brugmannas, šešėlis kartais tebepritemdo net ir blaviausius protus. Nors daugelio ir pripažinta, kad brugmaniškoji indoeuropiečių prokalbės schema, kuri integruoja įvairių dialektų savybes į labiausiai turtingą formomis prasanskritiškąją sistemą, yra mitas, iki šiolei tebebandoma kildinti vieną ar kitą indoeuropiečių dialekto reiškinių iš „indoeuropietiškojo aoristo“, sigmatinio ar „šakninio aoristo“ ir pan. (pvz. iki šiol mėgstama kartoti, kad formos su preteritaliniu baltų *-ē* yra sietinos su „indoeuropiečių aoristu“). Savaime aišku, analogiškas formas reikia sieti su analogiškais kategorijomis, tačiau turint galvoje konkretų ide. dialektą, o ne integralinį visų dialektų konstruktą. Šiandien mažai kas ginčys teiginį, kad su įvairiomis gramatinėmis kategorijomis susijusios bei konkrečiuose dialektuose paliudytos formos yra derivacinės kilmės. Ne be pagrindo tokiuose žodžiuose, kaip lie. *klaūso*, *pōsa* ‘pagarboje laiko’, *ēskà* ‘noras valgyti’, pr. *kelsāi* ‘skamba’ išskiriamas formantas *-s-* yra siejamas su daugeliui ide. dialektų būdingu sigmatinio aoristo formantu, bet teigti, kad šių darinių

kilmė esanti „susijusi su ide. sigmatiniu aoristu“, reikštų leisti mintį, kad ir baltai, panašiai kaip slavai, yra turėję paradigminius sigmatinius aoristus su kamienais **ēd-s-*, **kel-s-*, **klau-s-* t.t. (dar plg. produktyviu tapusį bendračių lie. *-s-ėti*, *-s-oti* modelį). Analizuodamas veiksmožinės priesagos ide. tradic. **-sko-* sudėtinę kilmę, Ivanovas prieina prie išvados apie derivacinių formantų ide. *-s-* ir priebalsiniais elementais sukomplikuoto *-sk-*, *-st-* sinonimiją bei parodo formanto *-s-* ryšį su 2-osios serijos veiksmožžio daryba (Ivanov 1981, 193–211). Dar 1965 m. jis taip formulavo ide. sigmatinio aoristo raidą (ОПЯС, 174): „Sigmatinio aoristo susiformavimas gali būti betarpiškai susietas su tų šakninių ide. 2-osios serijos formų pertvarkymu, kurios pasirodė kaip šakniniai aoristai graikų–arijų dialektinėje grupėje. Laikotarpiu, kai vyko ide. veiksmožžio formų dviejų serijų priešpriešos irimas, 2-osios serijos sigmatinės formos sudarė pamatą sigmatiniam aoristui, tuo tarpu šakninės tos serijos formos buvo perinterpretuojamos kaip šakniniai aoristai. Šiuo keliu ėjo ir slavų dialektas, o baltų kalbos išlaikė senesnės situacijos pėdsakų tokiose archainėse formose kaip lie. *aūšta*, atitinkanti het. *aušta*, med. *auštat*. Jau seniai šias baltų formas imta gretinti su **-s-to* kamieno medialiniu sigmatiniu aoristu, bet dabar jas galima pripažinti archaiškesnėmis, negu šie aoristai, nes čia *-s-* dar išlaiko savo seną darybinę funkciją“.

Kaip negalima kalbėti apie minėtų darinių kilmę iš ide. sigmatinio aoristo (nors, be abejo, juos reikia lyginti su sigmatinio aoristo formomis kitose ide. kalbose) arba apie kurių nors kitų baltiškų formų kilmę iš ide. šakninio aoristo, lygiai taip negalima kildinti iš ide. aoristo ir baltų preterito su galo **-ē*. Panašaus nesusipratimo būta ir bandant lietuviškų ištiktukų formose *bràkš-t*, *strìk-t*, *pókš-t* įžiūrėti archainius aoristus ar perfektus vos ne su išlikusiu formantu 3 pers. sg. *-t*. Tai, kas viename dialekte pavirto viena kategorija (arba nepavirto ir liko derivacijos lygmenyje), kitame galėjo pavirsti visai kita kategorija: baltų ir slavų kalbose paradigminės sigmatinės formos yra papildomojoje distribucijoje – baltuose joks sigmatinis aoristas niekad nebuvo susidaręs, bet sigmatinės formos buvo panaudotos futūro darybai, o slavuose neišsivystė sigmatinis futūras, bet išsivystė sigmatinis aoristas (Stang 1966, 399, Watkins 1969, 216, Ivanov 1981, 196, Stepanov 1981, 125). Tačiau ir tai dar nereiškia, jog sigmatinis futūras turėjo atsirasti visuose baltų dialektuose. Vladimiro Toporovo koncepcija (Toporov 1980) dėl slavų prokalbės susidarymo

vakariniame protobaltų („baltų–slavų“) dialektų areale ir tai, kad būtent iš to protobaltiškųjų dialektų arealo ir kilo vakarų baltų kalbos, kurių atsiskyrimas nuo rytų baltų kalbų yra bent tūkstantmečiu senesnis, negu rytų baltų kalbų dezintegracija (BS, 322) verčia manyti, kad tie reiškiniai, kurie baltams ir slavams nėra bendri, gali būti nebendri ir patiems baltams. Tokiems abejotino baltiško bendrumo reiškiniams priklauso ir futūras.

Prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių tvirtinti, neva ji netekusi sigmatinio futūro. Vienintelė įtartina forma *postāsei* sakinyje *kantou fen brendeker=mnen postāfei* III 105₃ ‘wenn du Schwanger wirst’ yra prezentinė su 2-jo asmens „atematine“ galūne *-sei/-si*, t.y. tapati formai *gīwasi* sakinyje *kai tebbe labban ēit bhe ilgi giwaffi nosemien* III 29₁₈, *gīwafi* III 95₃. Klausimas dėl formantų *-sei* ir *-si* neatitikimo nėra neišsprendžiamas. Slavų 2 p.sg. *-cu* atitinkančios galūnės *-sei* apibendrinimas iš atematinių veiksmažodžių į tematinių veiksmažodžių 2-ojo asmens formą (to priežastis prūsų kalboje buvo galūnių 1 p.sg. **-ō > pr. *-ā > -a*, 3 p. **-a, *-ā > -a*, sutapimas bei asmens žymėjimo tematinių veiksmažodžių vienaskaitoje nykimas pakeičiant formantą 2 p.sg. **-ei* apibendrintu *-a*), būdamas fakultatyvinis bei, matyt, tarminis, liko kalbos periferijoje ir nepertvarkė asmens formantų sistemos. Be to, ši galūnė 2 p.sg. *-sei* sutapo su optatyvine 3 p. *-sei*. Visos šios aplinkybės paaiškina galūnės 2 p.sg. *-sei* silpnumą, dėl kurio ji eventualiai galėjo būti painiojama net ir su sangraža *-si(n)* (juk prūsų katekizmo kalboje senasis trumpas galo *-i* nevienskieminiuose žodžiuose nėra išlikęs). Matyt, tai ir bus poros 2 p.sg. *-sei/-si* atsiradimo priežastis.

Daug sudėtingesnis dalykas – pačių sigmatinių formų kilmė. Reikėtų laikyti pakankamai įrodyta nuomonę (Ivanov 1981, 193–219), kad ide. prokalbėje sigmatinis elementas buvo 2-ajai serijai būdingas darybinis formantas. Viač. Ivanovas pabrėžia to formanto pirminį ryšį būtent su 3-čiuoju asmeniu (ibid. 196), bet tai nėra nuostabu turint galvoje, kad pati „2-oji serija“ iš pradžių vien tik iš to „asmens“ ir buvo susidėjusi. Todėl itin dideliu baltišku archaizmu Ivanovas laiko tik 3-čiajame asmenyje tevartojamą prūsišką sigmatinį optatyvą *-sei*, užfiksuotą ir atematiniuose veiksmažodžiuose, kuris lyginant su sanskritu, lotynų bei graikų kalbų atematinių veiksmažodžių **-jeH / -jH-* optatyvu, yra tematinis. Prūsų optatyvinių sigmatinių formų *seisei, bousei, pareysei* ryšį su rytų baltų futūru

parodė W.Schmidas (Schmid 1963, 48 t.t.), bet tai dar neleidžia postuluoti prūsų kalboje sigmatinį futūrą (plg. minėtą *postāsei*, be jokių kliūčių traktuotiną kaip prezentinę formą su 2 p.sg. *-sei*). Greičiausia prūsų faktai teatspindi tik tą pradinę modalinę formą, kurios pagrindu susidarė sigmatinis futūras rytų baltų kalbose. Kad baltų sigmatinis futūras ir slavų sigmatinis aoristas, kurių darybai buvo panaudotas tas pats sigmatinis formantas, yra papildomojoje distribucijoje, jau kalbėta. Bet ir platesnėje, be to, ir ne vien indoeuropietiškojoje perspektyvoje, futūras nebus perdaug archainis dalykas. Yra kalbų, visai neturinčių futūro formų (plg. Baltijos suomių, semitų, kartvelų kalbas). Indoeuropiečių kalbos neturi futūro vienodo modelio. Ide. dialektuose futūras gali atsirasti konjunktyvo pagrindu (plg. lo. *agēs*), graikų kalboje indikatyvo futūrą atitinka konjunktyvo aoristas (πέξω, λύσω), Grabare, suprantama, lygiai taip, kaip ir kartvelų kalbose, futūras reiškiamas prezenso ir aoristo konjunktyvu (*qnrδhgtul*, *qunhg*). Pabrėždamas sigmatinio futūro inovacinį pobūdį (seniausiuose sanskrito tekstuose futūro formų beveik nėra), A.Meillet kildina jį iš archainių dezideratyvų: „Indų–iranėnų, graikų, baltų kt. futūro formos tai senovinės dezideratyvinės prezenso formos“ (Meillet 1937 V/II–1/9). Suponuoti visiems baltams sigmatinį futūrą rizikinga ir dėl to, kad net ir rytų baltų kalbose jo nesama vienodo. Lietuvių tarminis futūras be *i* yra tikslus slavų sigmatinio aoristo atitikmuo (plg. lie. fut. *būste* = sl. aor. *кмыте*) ir, matyt, nebus tos pačios kilmės, kaip su prūsų tematinium optatyvu *-sei* susijęs futūras su *i*.

Taigi futūro paradigmų susidarymas ne tik nepriklauso vadinamajai „prokalbės“ epochai, bet bus vykęs jau atskirų ide. dialektinių grupių skilimo laikais. Kitaip yra prezenso, preterito (imperfekto, aoristo) bei perfekto atveju.

Jau yra kalbėta, kad praindoeuropietiškoji kalbinė sandara buvo ne akuzatyvinio, bet fientyvinio (vad. „aktyvinio“) tipo, kurio semantinė determinantė – visos leksikos susiskirstymas į fientyvinę (iš esmės – animata klasės) ir inertyvinę. Veiksmažodžio plotmėje ši paskirstymą atspindi vėlesniam laikotarpiui rekonstruojama aspektinė-modalinė injunktyvo – medijaus/perfekto opozicija. Klasikinės indoeuropeistikos rekonstruota trinarė temporalinė prezenso/imperfekto – aoristo – perfekto opozicija priklauso dar vėlesnei epochai ir tokiu pavidalu rekonstruotina tik graikų–armėnų–arijų dialektų areale. Nepriklausomai ir, ko gero, ne be arijų įtakos, iš

tų pačių pamatinių elementų susidaro analogiška sistema ir besiformuojančiuose slavų dialektuose. Trinarės opozicijos sistemoje (= klasikinėje ide. prokalbės schemoje) labai svarbų vaidmenį vaidina formų su „primariniais“ (przentiniais) ir „sekundariniais“ (preteritaliniais) asmens formantais priešprieša. Šiuo metu jau yra įrodyta, kad ir ši priešprieša yra ne bendroindoeuropietiškas, bet arealinis dalykas: „Prie asmens formantų lipdant elementą **i*, buvo svarbus kamieno pobūdis. Juk galūnės **-m-*, **-s-*, **-t[h]-* charakterizuoja atematinį kamieną, tuo tarpu tematinis kamienas charakterizavosi asmenų galūnėmis *-[o]H*, *-s-*, *-t[h]-*:

Tematinis kamienas		
1sg.praes. <i>*-[o]H</i>	s.ind. <i>bhāvāmi</i> ,	lo. <i>uehō</i>
2sg.praes. <i>*-e-si</i>	<i>bhāvasi</i>	<i>uehis</i>
3sg.praes. <i>*-e-t[h]i</i>	<i>bhāvati</i>	<i>uehit</i>
1sg.praet. <i>*-o-m</i>	gr. ἔφερον,	s.ind. <i>ābhavam</i>
2sg.praet. <i>*-e-s</i>	ἔφερες	<i>ābhavas</i>
3sg.praet. <i>*-e-t[h]</i>	ἔφερε	<i>ābhavat</i>

„Vadinasi, tematinių ir atematinų kamienų specifika asmens formantų prijungimo požiūriu apibūdina 1 vns. asmens primariųjų galūnių **-[o]H* tematiniame tipe ir **-m-i* atematiniame skirtingumas.

„Kai tematiniai kamienai turi sekundarinę formantą 1pers.sg. **-o-m*, primarinę formantą **-[o]H* galima traktuoti kaip tam tikrą dėsningo **-o-m-i* perkodavimą, elemento **i* funkcijai neutralizuojantis. Nėra atmestina galimybė, kad tokia galūnė 1sg.praes. **-[o]H* buvo susijusi su **-Ha* eilės paradigmos veiksmažodžių 1pers.sg. galūne. Šiuo atveju turime dviejų paradigmų sąveiką, formoms prasiskverbiant iš vienos į kitą.

„Panašu, kad ir ši tematinių formų su primarinėmis ir sekundarinėmis galūnėmis priešprieša, atspindinti atitinkamai prezensą ir preteritą (ar dar senesnes aspekto opozicijas), yra tam tikrų ide. dialektų inovacija atematinų paradigmų įtakoje. Juk seniausiuose ide. dialektuose esama aiškių pėdsakų, kad tematinis asmenavimas nebuvo diferencijuotas primariųjų ir sekundariųjų galūnių atžvilgiu, o atitinkamai nebuvo diferencijuotas ir pats tematinis asmenavimas laiko ar senesnio aspekto atžvilgiu.

„Pilnoji tematinio asmenavimo paradigma su primariųjų ir sekundariųjų galūnių priešprieša paliudyta tik sanskrite, kur 1pers.sg. forma pagal analogiją su atematine paradigma sukomplikuojama

papildoma galūne *-m-i ir pasižymi nuoseklia primarinių galūnių su *i bei sekundarinių galūnių be *i priešpriešą: *bhāvāmi* iš **bhāvā-* + *-mi (pirminiam *-ōH < *-oH išliekant graikų, lotynų ir kt. kalbose).

„Kituose dialektuose vadinamosios atematinio asmenavimo primarinės galūnės, matyt, visai nėra kilusios iš galūnių su *-i. Greičiau jie rodo galūnes be *-i, o tuo pačiu – ryšį su „sekundarinėmis“ galūnėmis: plg. lo. *uehis*, *uehit*, gr. φέρεις, φέρει t.t. Tokį santykį galima aiškinti tuo, kad tematiniam asmenavime „primarinės“ ir „sekundarinės“ galūnės nepriešpastatomos pagal *-i buvimą ar nebuvimą /.../ [dėl skr. temat. *-mi kaip inovacijos Watkins 1969: 63, ù 41, 42, kt.]

„Tai, kad tematiniam asmenavime nebūta temporalines ar ankstesnes aspektines opozicijas perteikiančios primarinių ir sekundarinių galūnių priešpriešos, galima suprasti kaip tematinio balsio pirminės funkcijos požymį: matyt, jis turėjo tam tikrą aspektinį atspalvį, kuriam esant papildomas markiravimas aspektinę priešpriešą reiškiančiu elementu *-i būtų buvęs nereikalingas ar semantiškai prieštaringas“ (G a m k r e l i d z e – I v a n o v , 329–330).

Šias idėjas dar 1932 m. reiškė G. Bonfante. Cituodamas jo išvadą „Tipai lo. *sum*, s.sl. *daxъ*, vedų *ákārṣam* rodo, kad primarinių ir sekundarinių galūnių skirtybė yra svetima seniausiai indoeuropiečių prokalbės istorijos epochai“, Viač. Ivanovas pabrėžia, kad „archainėje -periferinių» ide. dialektų grupėje istorinės prezentinės 1 p.sg. formos turėjo galūnę *-om (*-em)“ (С Б Р Г , 42).

Kurios reikšmės bebūtų buvęs „primarinių“ galūnių formantas -i, yra jau seniai pripažinta, kad su juo sudarytos galūnės buvo būtent antrinės, o ne pirminės. Pagaliau, ne tik nėra pagrindo rekonstruoti baltams formų su „primarinėmis“ bei „sekundarinėmis“ galūnėmis opoziciją, bet net ir toje pačioje paradigmoje „primarinės“ galūnės *-mi, *-si (tiesa, pr. *assei*, lie. *esi* Viač. Ivanovas kildina tiesiog iš šaknies *es su 2-osios serijos galūne -ei) 1-jame ir 2-jame vns. asmenyse galėjo „sugyventi“ su „sekundarine“ galūne -t 3-čiajame asmenyje, plg. lie. s.raštų *dest*, *est* = s.sl. *ecrъ* [plg. tačiau „primarinę“ galūnę pr. **asti*, apie kurią byloja modus relativus (Kluis 1989, 42) forma *asti-ts* III 61₂₁].

Postuluodamas prieštemporalinę injunktyvo – medijaus/perfekto opoziciją, Viač. Ivanovas pastebi, kad injunktyvo reliktai atspindi tą indoeuropiečių veiksmožodžio formų tipą, „kuris vėliau

išriedėjo į įvairias imperfekto, aoristo bei kitų specifinių kategorijų formas” (СБРГ, 34). „Injunktyvu plačiąja prasme tikslinga vadinti archainę indoeuropietišką formą su sekundarinėmis galūnėmis *-m, *-s, *-t, *-nt” (ibid. 36).

Baltuose susidarant prezenso – preterito priešpriešai, ankstesnioji aspektinio pobūdžio priešprieša, kaip ir daugelyje kitų indoeuropiečių ir neindoeuropiečių kalbų, ėmė reikštis aprūpinant injunktyvo kamieną įvairiais afiksais (sakytume, aspektualizatoriais–prezenti-zatoriais – nazaliniu infiksu, sufiksu, tam tikrais priebalsiniais determinatyvais kt.).

Šiam reiškiniui ieškant tipologinių paralelių už indoeuropiečių šeimos ribų, atrodo įdomūs reliktiniai faktai Uralo kalbose, pvz., vengrų *ve-sz-ek* ‘imu’ vs. *ve-tt-em* ‘ėmiau’. Ypatingu paralelizmu kaip visada pasižymi kartvelų kalbos. Jau nekalbant apie arealinį struktūrinį armėnų ir kartvelų kalbų izomorfizmą, pastarųjų prezentinės „temos” yra analogiškos ir kitų indoeuropiečių grupių veiksmažodžiui – užtenka palyginti sufiksinį praes. s.kartų *kl-aw-s* ‘užmuša’, grabaro *gt-an-ē* ‘randa’, impf. s.kartų *kl-w-i-da*, grabaro *gt-an-ē-r*, imperat.I (2 pers.) s.kartų *kl-ew-d(i)*, grabaro negat. (mi) *gt-an-er*, praes. conj. = fut.I s.kartų *kl-w-i-de-s*, grabaro *gt-an-ich-ē* pirmojoje skryvų (laiko-nuosakų) grupėje ir be sufikso aor. s.kartų *mo- kl-a*, grabaro (e-) *git*, imperat. II (2 pers.) s.kartų *mo- kal*, grabaro *git*, praes. conj. = fut.II s.kartų *mo- kla-s*, grabaro *gt-ch-ē* antrojoje skryvų grupėje su tokiais faktais kaip *-ske/-sko prezenso buvimas skr. ‘eiti’ praes./impf. *gacchati / a-gacchat* vs. aor. *a-gamat* tokh.B ‘kalbėti’ praes. *weššām* vs. praet. *weña*, ‘žinoti’ lo. praes./impf. *nōsco / nōscēbam* vs. “perf.” *nōvī*, gr. praes./impf. *γῆνῶσκω / ἐγίγνωσκον* vs. *ἔγνω*, arba nazalinis prezensas go. ‘klausti’ praes. *frehna* vs. praet. *frah*, lie. *gáuna* vs. praet. *gāvo*, s.sl. ‘stumti’ praes. *дкнѣж* vs. aor. *дкнѣъ*, lo. ‘tiesti’ prs./imf. *sterno / sternēbam* vs. „perf.” *strāvī*, infiksinis prezensas lo. ‘nugalėti’ praes./impf. *vinco* vs. „perf.” *vīcī*, kombinuotas infiksinis/*io*-prezensas gr. ‘eiti’ praes./impf. *βαίνω / ἔβαινον* vs. aor. *ἔβην* etc.

Nuo prezensų su tokiais afiksais diferencijuoti preteritai, o lygiagrečiai ir prezensai be afiksų, pasižymėjo momentine (taškine) aspektine charakteristika. Pastarajai atskirti nuo nemomentinės preterito charakteristikos daugelis indoeuropiečių dialektų suformavo aoristo – imperfekto priešpriešą. Baltai jos neišvystė galbūt dėl to, kad preteritas tapo asocijuojamas su nulinio šaknies vokalizmo „me-

praes. *зНА-І-Є-ТЪ*

– „perf.” → aor. *зНА* ↓

imperf. *зНА-А+ІІЕ*

(dėl praes. prikūrimo plg. panašią J.Kuryłowicziaus mintį apie skr. praes. *grbhāyāti* tipo kilmę iš aor. **grbhā + ĩe/o* – plg. Stang 1966, 383 t. su papildoma argumentacija).

Antra vertus, analogiški aoristas bei imperfektas turėjo atsirasti ir „perfektinės” **-ē* formos atveju:

„perf.” → (praet./)praes. *МНН-ТЪ*

– „perf.” → aor. *МНН* ↓

imperf. *МНН-А+ІІЕ*

Taigi reikėtų palaikyti Stango nuomonę dėl slavų imperfekto „aoristinės” (suvokiant aoristą ne kaip iš ide. „prokalbės” paveldėtą kategoriją, bet ką tik išdėstyta prasme) kilmės (Stang 1942, 81). Vadinasi, „baltų” sistemos pirmumas gali būti apgintas ir veiksmažodžio (sutartinai laikomo baltų „pertvarkytu”) atveju.

Baltų veiksmažodis vis dėlto tikrai yra patyręs stiprų pertvarkymą, tačiau jo formų „unifikacija” priklauso vėlesniems procesams, į kuriuos būsimeji slavų dialektai (= vakariniai baltoslavų, kitaip tariant, protobaltų dialektai) jau nebebuvo įtraukti. Kadangi minėta „unifikacija” palietė ir vakarų baltų tarmes (prūsų kalboje galima atrasti beveik visus pagrindinius rytiniams baltams būdingus kaitybos tipus), o slavų „prokalbė” neatsiejama nuo vakarinio protobaltų arealo, tai galima spėti, kad baltų veiksmažodžio pertvarkymas priklauso protobaltiškojo kontinuumo galutinio irimo ir vakarinio baltų tarmių arealo dezintegracijos nuo centrinio baltų tarmių arealo (apie 500 m. pr. Kr. – plg. BS 322) epochai.

„Unifikacija” neaplenkė nė slavų kalbų. Valerijus Čekmonas yra atkreipęs mano dėmesį į tokį ryškų „unifikacijos” požymį, kaip iš praslavų laikų einantis infinityvo vienodumas (kad ir po dezintegracijos, *-ti / -tu-* modelis unifikuotas ir visoms baltų kalboms – greta supyno, lietuvių kalbai galima atstatyti inf. „nom./acc.” **-ti*, latvių – galbūt „dat./loc.” **-tei*, bet prūsų – „dat./loc.” **-tjēi*). Tiek baltiškos, tiek slaviškos formų „unifikacijos” priežastis – galutinis kalbos

sandaros persitvarkymas iš fientyvinio tipo su jo leksine semantine determinante prie akuzatyvinio tipo su jo gramatine semantine determinante. Kaip minėta, šis persitvarkymas sudarė tarp fientyvinės ir akuzatyvinės ypatingą pereinamąją pakopą, kuriai pirmiausia buvo būdingas subjekto–objekto, vadinasi, ir tranzityvumo–intransityvumo priešpriešos formavimasis. Panašų laikotarpį bus patyrę ir visi kiti indoeuropiečių dialektai, tik gerokai anksčiau. Baltoslavai, kaip paskutiniai liktinės „prokalbės“ atstovai, savo pertvarkai turėjo mažiausiai laiko, todėl galutinis veiksmožodžio sistemos vaizdas baltų kalbose išėjo „į nieką nepanašus“ (plg. 3-čiojo asmens neiforminimą), o slavai, matyt, dėl savo konvergencijos su italikais, o vėliau – su iranėnais, bent veiksmožodžio srityje nuėjo tradiciškesne „klasikine“ kryptimi ir pasigamino „ant greitųjų sukaltą“ graikų–sanskrito sistemos „falsifikatą“. Čia ir glūdi esminis skirtumas tarp baltiškos ir slaviškos „unifikacijos“. Likę paskutiniaisiais indoeuropiečių „prokalbės“ kalbėtojais, baltai tesuspėjo tik pritaikyti veiksmožodžių kamienus naujai tranzityvumo–intransityvumo priešpriešai reikšti, todėl baltiškoji sistema pasižymi stebinančiu paprastumu, kuris tačiau negali būti traktuojamas kaip neva kadaise egzistavusios sudėtingos indoeuropiečių prokalbės sistemos netekimo rezultatas (plg. hetitų kalbos veiksmožodžio paprastumą). Užtat slaviškoji „unifikacija“ linko į didesnę sukomplikavimą, kuris tačiau neturi klaidinti tyrinėtojų: nuosekliai nuimdami nuo slaviškos sistemos, V. Martynovo žodžiais tariant, jos iranišką bei itališką ingredientus, galų gale atskleisime pradinę sistemą, visiškai identišką pradinei baltiškai (plg. Martynov 1983).

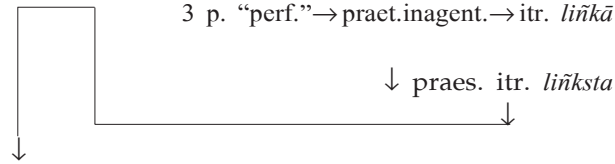
Nemaža dalis pertvarkomųjų procesų priklauso jau atskiroms (lietuvių, latvių) kalboms ir turi būti nagrinėjama jų istorijoje (plg. garsų praes. *-ja* – praet. *-ē* tipo siejimą su tranzityvumu). Čia tik verta trumpai sustoti ties atskirais klausimais kaip bendraties priesagos ir prezenso kamieno vokalizmo nesutapimas (iš dalies jau baltoslaviskas, be to, tipas lie. *-yti*, *-o* betarpiškai susijęs ir su šio darbo tematika), trečiojo asmens oksitonezė, šaknies balsio pailgėjimo preterite kilmė.

Be minėtų svarstytinų klausimų, labai svarbus yra ir spėjamas kilnojamo kirčio siejimas su tematiniu prezensu, o pastovaus kirčio – su atematinu prezensu: pastovaus kirčio veiksmožodžiai gali liudyti

antrinę tematizaciją, vadinasi, būti susiję su Viač. Ivanovo 1-ąja *m*-serija (Nikolaev–Starostin 1981). Įdomu, kad pastoviam kirčiavimui priklauso baltų *ja*-kamieniai (papildyti intranzityvinėmis *n/sta* poromis) veiksmažodžiai, kurie ir pagal S.Karaliūną turi būti seni fientyvinės kilmės atematinių veiksmažodžių pakaitalai (Karaliūnas 1987, 216) – plg. lie. *braūkia* sprogstamojo priebalsio šaknies atveju. Deja, S.Nikolajevo ir S.Starostino postuluojami kilnojamojo kirčio veiksmažodžiai semantiškai negali būti suvesti vien į Ivanovo 2-ąją (inertyvinę) seriją (plg. animata lie. *meta, neša, veda, veža, geria* kt., turintis net ir agentyvumo požymį), o tai yra susiję su sudėtinga tematinių kamienų geneze. Pastoviam kirčiavimui baltų kalbose, be eilės neaiškių atvejų, priklauso sprogstamojo priebalsio cirkumfleksinės šaknies *-a*, cirkumfleksinės dvibalsinės ir bet kurios akūtinės šaknies *-ja* bei visi *n/sta*-kamieniai prezensai – jie neatitraukia kirčio į priešdėlį ir turi baltiškąjį *ā*-preteritą (dėl cirkumfleksinės šaknies *ja*-kamienių veiksmažodžių *ē*-preterito kilmės iš *iā*-preterito bei jotacijos dalyvių formose nebuvimo žr. kas pasakyta anksčiau). Daugumas šių veiksmažodžių prieš šaknies sprogstamąjį priebalsį turi rezonantą (tiek *r, l, m, n*, tiek *i, u*, traktuojant r.balt. *ie* kaip *ei*). Be to, pastoviam kirčiavimui priklauso apskritai visi veiksmažodžiai, kurių *-ina* vediniai kirčiuoja šią priesagą (Nikolaev–Starostin 1981, 303–319).

Įdomu, kad dauguma šių veiksmažodžių turi *n/sta* poras. Fientyvinei sandarai irstant bei animiškumui iš pradžių susisieję su hierarchiškai aukštesniu agentyvumo požymiu (žr. semantinės klasifikacijos paradigmą analizę), tai pačiai fientyvinei šakniai buvo prikuriami nauji „inertyvai“, t.y. gramatiniai inagentyvai, apiforminami nazaliniu infiksu arba (grynai baltiška raida) *-sta* priesaga (abiejų distribucija yra žinomas dalykas). Tai reiškia, kad inagentinių → intranzityvinių prezensų formos buvo mechaniškai prikuriamos prie buvusios fientyvinės lekšemos inagentinės „perfektinės“ formos, kuri dėl to tapo perinterpretuojama kaip inagentinė → intranzityvinė. Tuomet tranzityvinis prezensas turėjo gauti kitą preteritalinę formą. Pastaroji buvo skolinama iš tų veiksmažodžių, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, jau atsižvelgiant ne į tai, kad šaknis sonantinė, bet į sonantinės šaknies vokalizmą, t.y. buvo skolinamas *ē*-preteritas pagal *vedē* tipą:

3 p. "praes." agent. → trans. *leñkĩa* :

3 p. praet. tr. *leñkē*

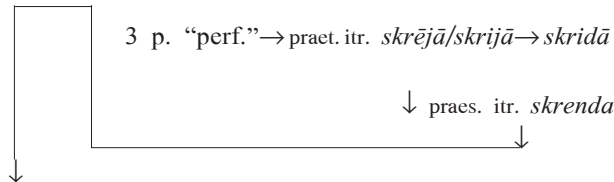
Veiksmažodžiai, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, turėjo preterito galūnę priklausomai nuo to, ar jų šaknis sonantinė, ar ne, pvz. praes. **veda* – praet. **vedē*, praes. **braũkĩa* / (su vokalizmu pagal preteritą) **bruka* – praet. **brukã*. Dėl *ĩa*-kamienių veiksmažodžių inovacinių *n/sta* porų atsiradimo, ir greta praes. **braũkĩa* atsirado praet. **braũkē* (pagal **leñkē*). Šiai veiksmažodžių grupei ir priklauso H.Køllno „terminatyvai“ (Kølln 1969), tiksliau – „sekventyvai“ čia vartojamais terminais.

Kaip rodo pora lie. tr. *degia* (la. *dedz*) – *degē*, itr. *dega* – *dego*, sufikso *-ĩa* invazija galėjo prasidėti labilinių veiksmažodžių grupėje [tuomet atvejis lie. lab. *kelia*–*kělē* greta itr. *kỹla*–*kilo* rodytų pirminės formos lab. **kel(a)* (plg. *dela*–*dilo*) praradimą]:

→ tr. *kretĩa* > lie. *krečia*
lab. *kreta* {
→ itr. *kreñta* / *kriñta*

Tos pačios „atemporalinės“ epochos, tarpinės tarp fientyvinės (leksinės/gramatinės) ir akuzatyvinės (gramatinės), bus ir intranzityvinių agentyvų formavimasis:

3 p. "praes." agent. → trans./itr. *skreja* / *skreda* :

3 p. praes. itr. *skreja* / *skreda* / *skrenda* : 3 p. praet. itr. *skridã*

Čia *-da* yra prezenso formantas (plg. lie. *v-r-da*), rekonstrukciją **skrijā* greta **skrēja* remia triadė lie. *leja – lėjo – lijo*. Kadangi *d* veiksmožodyje lie. *bre(n)da* yra šakninis, paaiškinti formą *brido* galima tik panašaus skambesio veiksmožodžio *skre(n)da – skrido* poveikiu.

Prūsų kalba atrodo išlaikiusi sprogstamojo priebalsio ir *e*-vokalizmo šaknies tranzityvųjį prezensą, kurio preteritas dar pasižymi šaknies vokalizmo ablautu (*i*-laipsnis), kaip galima suprasti iš *senrists* III 59, greta *perrēist* III 89, [šią infinityvo formą Mažiulis laiko klaidingai padaryta pagal vo. inf. *verbinden* – praes. *verbindet* vietoj pr. inf. **perristwei* – plg. dalyvį *senrists* III 59, – plg. Mažiulis V. Prūsų kalbos etimologijos žodynas, t. 3, 270] (plg. Kaukienė 1993). Sprendžiant iš lietuvių kalbos (*sūriša*), šis veiksmožodis kilnojamojo kirčiavimo, vadinasi, nesusijęs su atematine grupe ir todėl neturi požymių, kurie rodytų į jo kilmę iš Ivanovo 1-osios serijos, tuo tarpu šaknies išplėtėjas **-k'* (plg. sva. *int-rīhan*, ags. *wrāh*, sva. *-rigun* ‘-vynioti’ greta sva. *rīdan*, ags. *wrīdan*, lie. *riėsti / risti*) greičiau rodo į 2-ąją seriją. nes išplėtėjas **-k'* turėtų būti identiškas 2-ajai serijai būdingo sufikso **-sk'* elementui **-k'* (plg. Ivanov 1981, 209).

Įdomus dalykas – šaknies vokalizmo preteritalinio pailginimo kilmė. Panašus pailginimas stebimas ir kitose indoeuropiečių kalbose, plg. kad ir la. *jem–jēma* bei lo. *emo–ēmī*. Lygiai kaip ir kitais atvejais, būtų beprasmiška bandyti ieškoti čia kurios nors bendraindoeuropietiškos kategorijos, pvz., „šakninio aoristo“ liekanų. Tikresnis kelias – kreiptis į artimesnę baltogermaniškąją pakopą (žr. anksčiau) ir atkreipti dėmesį į stiprųjų preteritą, kuris, kaip ir dera indoeuropiečių „perfektui“, pasižymėjo nuliniu šaknies vokalizmu daugiskaitos formose. Bet čia išsiskiria IV ir V klasės, kuriose vietoj nulinio laipsnio yra pailgintas. Svarbu, kad tie veiksmožodžiai neturi šaknyse sonantinio vokalizmo *ai/ei/i*, *au/eu/u*, o V klasė neturi nė šaknies paskutiniojo sonantinio priebalsio *R*. Aišku, kad šakninio balsio *e* nulinis ablauto laipsnis būtų balsio nebuvimas, o dėl to būtų atsiradę sunkiai ištariamų priebalsių junginių, pvz., 1 p.pl.praet. *°gbum* vietoj *gēbum*. Todėl norėtusi įtarti čia kompensacinį pailgėjimą. Nors baltų kalbose pasitaiko preteritų ir su pailgintuoju sonantiniu šaknies vokalizmu (lie. *gýnė, mýnė, pýlė, pýnė, skýnė, týnė, trýnė; būrė, dūmė, dūrė, gýrė, kūlė, kūrė, skýrė, spýrė, stúmė, týrė*), galima įsivaizduoti pailginimą prasidėjus pirmiausia tose šaknyse, kuriose nulinis šaknies vokalizmo laipsnis „perfektinėse“ → preteritalinėse formose buvo arba fonetiškai neįma-

nomas (*lēkē*, *vōgē* vietoj *°lkē*, *°vgē*), arba buvo susijęs su kitokia reikšme (plg. *gīnē* greta *gīnē*). Aišku, kad kompensacinio pailgėjimo atveju nėra svarbu, ar ir kaip senas atitinkamo balsio ilgumas (plg. cirkumfleksinį *lēkē* ir akūtinių *slégē*). Pagaliau kompensacinį pailgėjimą rodo net ir variantai tipo lie. *gēlē* / *gýlē* / *gīlo* – čia *gýlē* galėjo atsirasti iš **gīlē* po to, kai susiformavo inovacija *gýla*–*gīlo* (tai turėjo įvykti tada, kada atsirado ir *kýla*–*kīlo*, žr. kas pasakyta anksčiau).

Preterito pailgintojo vokalizmo laipsnio apibendrinimas į prezensą (plg. lie. *dóbia* greta senesnio *dabia*) kažin ar bendrabaltiškas, nes panašūs procesai galėjo vykti jau bent vakarų ir rytų baltams gerokai nutolus vieniems nuo kitų. Jei toks atvejis, kaip pr. praes. *senrīnka* III 45₁₆ ‘surenka’ su preterito vokalizmu aiškintinas bendraties vokalizmo apibendrinimu dėl preterito ir prezenso formų mišimo (žr. anksčiau), tai bet kurie prūsų kalbos duomenys būtų nepatikimi.

Ar baltai turėjo oksitonines 3 pers. formas? Čia negalima nepaminėti tokių atvejų, kaip pr. praet. *weddēdin* III 101₁₇, *ismigē* III 101₁₃, praes. *perweddā* III 55₂₀. Pastaroji forma arba klaidinga (veiksmažodžio *westwei* 3 pers. prezensas gali baigtis tik trumpuoju balsiu, kuris prūsų kalboje pakeistas apibendrintu *-a* < **-ā*, **-a*, žr. anksčiau), arba atspindi *āja*-kamenį iteratyvą (plg. lie. *su-vedžioja*). Prieš žodį *perweddā* einantis praes. *popaikā* turi klaidingai parašytą *ā* vietoj *a*, nes ne tik kad po *k* lauktume *ū*, bet ir atitinkamo veiksmožodžio dgs. I asmuo užrašytas *paikemmai* III 29₄ (vargu ar su *po-* būtų buvęs pavartotas iteratyvas, o be *po-* – neiteratyvas).

Atveju *weddēdin* sunku įtarti *ēja*-kamenį iteratyvą vien dėl veiksmožodžio reikšmės šiame kontekste (‘ir nuvedė ją prie jo, vnd bracht sie zu jm’ Pradž. 2:22). Gal tam tikra kirčio retrakcija (*weddē* su žodio kirčiuotoje galūnėje į *ī* neišvirtusiu *ē* kaip *semmē* III 105₁₇ atveju) – enklitiko *-din* poveikio rezultatas (antrinis kirtis?)?

Daug lengviau išžiūrėti *ēja*-kameną žodyje *ismigē*. Čia galėtume rekonstruoti tokias prūsų kalbos veiksmožodžio ‘užmigti’ formas: inf. **izmigtwei*, praes. **izminga* (plg. lietuvišką tipą ir pr. *polīnka* III 97₁₂), praet. **izmiga* greta atematinio ‘miegoti’ inf. **migītwei* < **migētwei*, praes. *meigt* (plg. Grūnavo greičiausiai pagal šią formą pagamintą inf. *meicte* GrA 59), praet. **migē* < **migējā*. Dėl šių dviejų tipų maišymo ir galėjo atsirasti *ismigē* III 101₁₃. Lyginti *ismigē* su lie. tarm. *užmiegójo* ‘užmigo’ nevertėtų dėl šaknies vokalizmo skirtingumo.

Vis dėlto du analogiški parašymai praet. *weddē* bei *ismigē*

leidžia ir kitoki spėjimą: prūsų kalba galbūt buvo išsaugojusi 3-čiojo asmens oksitonezę, t.y. čia baltams jau rekonstruotą praet. **(mil)ē* tipo formą.

Susumavus viską, galima pateikti tokius samprotavimus apie baltų veiksmažodžio raidą.

1) Tematinių paradigų susidarymo atemporalinė epocha.

Apibendrinus senąją *a*-vokalizuoatą 3-čiojo asmens finalę kaip jungiamąjį balsį, tokiu būdu susidarę tematizuoti dubletai ilgainiui gali būti grupuojami į tematinės paradigmas:

1.sg.inert.	<i>*lái-p-ō, *lip-ō, *kil-ō</i>	1.pl.inert.	<i>*li-p-a-mē, *kil-a-mē</i>
2.sg.inert.	<i>*lái-p-ei, *lip-ái, *kil-ái</i>	2.pl.inert.	<i>*li-p-e-tē, *kil-a-tē</i>
	3.inert.		<i>*lái-p-a / *li-p-ā</i>

1.sg.fient.	<i>*l-i-p-mi, *l-i-p-ō, *kel-ō</i>	1.pl.fient.	<i>*li-p-mē, *l-i-p-a-mē, *kel-a-mē</i>
2.sg.fient.	<i>*l-i-p-si, *l-i-p-ei, *kel-ei</i>	2.pl.fient.	<i>*li-p-tē, *l-i-p-a-tē, *kel-a-tē</i>
	3.fient.		<i>*l-i-p-t, *l-i-p-a, *kel-t, *kel-a</i>

2) Laiko/nuosakų paradigų susidarymo epocha.

Yrant fientyvinei kalbos sandarai bei išsivystant akuzatyvinei konstrukcijai, susidaro gramatinė tranzityvumo–intransityvumo kategorija.

Perfektines/inertyvines nulinio vokalizmo apofoninių veiksmažodžių formas imant sieti su preteritu, o neperfektines pilnojo vokalizmo formas – su prezensu, kadais binominio santykio lemtos tos pačios paradigmos šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio formos pasiskirsto taip, kad perfektinės rezonantą turinčios šaknies nulinio vokalizmo formos tampa preteritinėmis be pakeitimų, o perfektinės sprogstamojo priebalsio šaknies formos, kuriose šaknies balsio redukcija būtų sukūrusi sunkiai ištariamąs samplaikas, tampa preteritinėmis su kompensaciniu pailgėjimu (**lēkē*); tipas 3.praes. *reīša* : praet. *rišā* (plg. pr. praes. **reisa* : praet. **risā*) išplinta tranzityvinėse apofoninių veiksmažodžių formose, o intransityvinėms formoms dažnai prikuriama nauji prezensai pagal nazalinius veiksmažodžius, t.y. įvedant nazalinį infiksą į nulinio vokalizmo formas:

3.itr.praes. *lēpa/li-ñ-pa, kela/ki-ñ-la* : praet. *lipā, kilā*.

Šaknys su *m, n* vietoj infikso gauna priesagą *-sta*:

3.itr.praes. *gema/gim-sta* : praet. *gimā* (tai, savo ružtu, sukelia ir *-n/-sta* mišimą, dėl kurio plg., pvz. lie. *gēsta*, bei tolesnį *-n-* plitimą),

o labiliniams veiksmažodžiams pritaikyti „medialiniai“ *ja*-kamenai (3.tr./itr.praes. *lekja* → *leipja*, *kelja* : praet. *lipē* + *lēkē* = *kēlē*, *lēkē*), kalbos sandarai „akuzatyvėjant“ bei šiai veiksmažodžių grupei nyksiant, vis labiau siejami su tranzityvumu: 3.tr.praes. *keītia*: praet. *keītē*, 3.itr.praes. *ki-ñ-ta*: praet. *kitā*. *n/sta*-prezensą pasidaro ir pilnojo šaknies vokalizmo buv. „perfektinės“ formos: praet. **geltā* – praes. **gelsta*.

Virsdami preteritais, senieji „perfektai“ su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu (**kilā*, **žinā*) darėsi prezensus (**kinlā*, **pa-žinsta* greta **žinā*), bet virsdami perfektinės reikšmės prezensais – preteritus su antriniu „perfektinu -ā“, apibendrintu kaip preterito požymis (**žinā-ī-ā*, **minē-ī-ā*). Buvę fientyviniai kai kurių jų atitikmenys (**kel-*) netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus (**kēlē*). Apibendrinus „perfektinį“ -ā kaip preterito požymį bei iš perfektams prikuriama inovacinio **(žinā)īā* preterito apibendrinus „preteritalizatorių“ **-īā* (žr. anksčiau), atsiranda ir atitinkami prezensai, t.y. susidaro priesaginių *-āja*, *-ēja* kamienų veiksmažodžių grupės.

Konvergencijos su iranėnų dialektais metu išsirutuliojantys slavų dialektai tų pačių baltoslaviškųjų „perfektų“ pagrindu (**žnā*) susikūrė ne vien inovacinius prezensus (**znā-ī-e-t*), bet ir inovacinius aoristą ir imperfektą (aor. **znā*, imperf. **znā-ā-xe-*).

Prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas pasinaudojo pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intransityvumo reiškimas atitinkama balsių kaita, dėl kurios pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą (**keīta*–**kiītā*, **vēlka*–**viīkā*). Apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirstė poromis pagal tranzityvumą–intransityvumą, neišvystė *-ja* prezenso.

Veiksmažodžio nagrinėjimą baigiu tuo, nuo ko pradėjau: iš kur gi atsirado toks keistas infinityvo ir prezenso formų derinys, kaip tipas lie.-la. *darýti*, *daro*? Išties visų įmanomų lietuvių ir latvių dubletų perkratymas bei semantinė analizė mažai tegelbėjo.

Diachroniniai ekskursai tačiau padeda atskleisti bent kito panašaus „nevykusio“ derinio kilmę: lie. *minėti*, *mini*, sl. *мнѣти*, *мнѣти* – baltų ir slavų infinityvų **(min)ēti*, **(mn)ѣти* kamienai – tai kadaise savarankiški iš „perfektinės“ (preterito–prezentinės) formos pagaminti

preteritai, prie kurių prikurtieji prezensai buvo padaryti iš alternatyvinės „perfektinės“ (preterito-*prezentinės*) formos **(m^on)ei* sutapimui „perf.“→praes. **(m^on)ē* ir „perf.“→praet. **(m^on)ē* išvengti (plg. lie. praes. *žino* vs. praet. *pa-žino*). Tačiau galima įsivaizduoti, kad „perfektinės“-*prezentinės* formos **(m^on)ei* (**mīli*) ir **(m^on)ē* (**mīlē*) buvo vartojamos lygiagrečiai. Vėliau baltuose, pagal būtąjį laiką bei veikiant denominalinių **-āja*, **-ēja* vedinių modeliui susikūrus dubletinėms prezenso formoms *ā/āja*, *i/ēja*, tipas **mīlē* (panašiai kaip ir **žinā*) pasidarė izoliuotas ir ėmė nykti, tuo tarpu slavuose analogiškas tipas buvo panaudotas aoristo formai.

Dėl tipo lie.-la. *darýti*, *daró* net negalima teigti, ar toks egzistavo prūsų kalboje, ar jo ten tikrai nebuvo. Mat nėra neįtartinas veiksmažodis "gyventi": pr. inf. *giwīt* III 43₂₁, 2 p.sg. (= 3, 1 pers., plg. kas pasakyta anksčiau) praes. *gīwu* < **gīwā* III 85₁₄, greta kurio yra ir 3 pers. *giwa* III 43₂₄ su *-a* < **-ā*, galbūt neišvirtusiu į *u* po *w* dėl sisteminių priežasčių, 2 pers.sg. *giwassi* III 29₁₈ = *gīwasi* III 95₃, analogiško parašymo 1 pers.pl. *giwammai* III 33₁ vis su tuo pačiu įtartinu *a* vietoj lauktino *u*. Antra vertus, inf. *giwīt* puikiausiai gali atspindėti ir pr. **gīwētwei*, kurio atitikmuo kaip tik būtų praes. vns. *giwe* III 83₁₁, t.y. [*giwē*] < **gīwēja*. Bet tam prieštarauja dgs. *giwemmai* III 51₂ savo aiškiu kirčiu pirmajame, o ne antrajame skiemenyje. Kaip bebūtų, bet patikimus duomenis apie tipą *darýti*, *daró* duoda tik rytų baltų kalbos (šio tipo atitikmenys prūsų kalboje yra tik *-āja* kamieno, plg. lie. *maišýti*, *maišýtas* ir pr. *maisotan* E 466, lie. *laikyti* ir pr. *laikūt* III 39_{14/15} < *laikātwei* kt.).

Dėl tipo lie. *darýti*, *daró*, *daré* dar svarbu pasakyti štai ką. Kadangi veikiamosios rūšies preterito dalyvis turi joutuotą kamiengalio priebalsį (*dariusi*), latviškas *-īja* preteritas neatrodo visiška inovacija (plg. Stang 1966, 382). Bent jau čia lie. praet. *-é* kilmė iš **-jā* (tegu latviškas ilgas *ī* ir bus apibendrintas iš infinityvo) nekelia abejonių. Be to, kadangi preteritai su lie. *-é* atitraukia kirtį į priešdėlį, o *darýti*, *daró* tipo preteritas niekad neatitraukia, labiau tikėtina latviško tipo preterito rekonstrukcija **(i)jā*. Vadinasi, jei tipas *darýti*, *daró* egzistavo prūsų kalboje, tai joje ir atitinkamas dalyvis būtų buvęs užrašytas, ko gero, **-iuns*. O čia ir ateina į galvą keistokas *etwiriuns*, kuris lietuviškai lyg ir būtų *atvėręs*, tačiau atitiktų slavų bendratį ru. *отворить, отворяет* = lie. *-yti*, *-ioja* (tokio tipo lietuvių kalboje nėra, užtat yra dubletų *-oti*, *(-o/)-oja* / *-yti*, *-o*). Ar čia tik nebus lietuviško tipo *ródyti*, *ródžia* prūsiškas atitikmuo **atveryti*, *atveria*, *atvėrė*: **etwirūtwei*,

Čia jau yra pirmasis „latviškas“ dubletas (dėl sisteminių piežasčių lietuvių kalboje jis sutapo su *-o/-ia* dubletu).

Susikurdami preterito formas, sinonimai praes. **laipā*, lygiai kaip ir **laipīā*, savaime aišku, naudojasi preteritalizatoriumi **īā* (plg. anksčiau dėl **žinājā*), tačiau tuomet ir sinonimas **laipīā* suvokiamas turintis tą patį preteritalizatorių **īā*, t.y. kaip preteritinė forma prezensui **laipā*. Tokiu būdu susidaro praes. **laipā* – praet. **laipīā* / **laipāīā*, praes. **laipīā* – praet. **laipīāīā*. Nėra abejonių, kad šalia praet. **laipāīā*, **laipīāīā* automatiškai atsirado ir nauji prezensai **laipāja*, **laipīāja*.

Rytų baltų kalbų medžiaga neleidžia nuneigti galimybės, kad kauzatyvo sufiksas ide. tradic. **-jo* / [sl.]-ī baltų kalbose atstovaujamas (pagal Stangą, tai ne atstovavimas, o „Nachwirkung“, Stang 1966, 329) sufikso balt. **-ja*. Apie tai kalba ne tik poros lie. *móko* / *mókia*, *ródo* / *ródžia* t.t., bet ir atvejai, kai su „kauzatyviniu“ infinityvu *-yti* derinasi tik formos su *-ia*, bet ne su *-o*: *tarýti-taria*, caus. *grimzdyti-grimzdžia* SD, *lýgyti-lygia* Lp, *skubýti-skubia* SIm, Ob, taip pat šio atvejo kombinacija su *-ija* tipu [dviejų skirtingų infinityvų buvimas (o taip yra anaipol ne visur!) šiuo atveju neturi reikšmės, nes infinityvo forma gali būti vėliau (o gal ir LKŽ bendradarbių) prikurta, plg. *tařti* greta *tarýti*]: *gežtis* / *gežytis* "gviežtis" – *gežiasi* / *gežijasi*, *keřti* / *keřyti* – *keřsia* J / *keřsija* Vdžg, caus. *liūdyti* – *liūdzia* / *liūdija* N. Jau iš šių pavyzdžių matyti, kad *-ija* priesagos veiksmažodžiai toli gražu ne visi esą „denominaliniai“, plg. dar *skiedyti-skiedija* "skeldėti", caus. *snūdyti-snūdija* "snūdinti", *glėbstytis-glėbstijasi* BB, caus. *krūstyti-krūstijasi*, caus. *lójyti-lójija* Mžš t.t. Neabejotinai seni bus tie *-ija* veiksmažodžiai, kurie turi *-o* poras. Jie nėra denominaliniai: caus. *riedyti* – *riedija* / *riedo* Krp, *skáldyti* – *skáldija* / *skáldo*, *mūldyti* – *mūldija* / *mūldo* Lnkv. Dar daugiau tokių nedenominalinių veiksmažodžių latvių kalboje (tipas „lie.“ *-yti*, *-yja* / *-o*): iter. *jādīt*, *jādī* / *jāda*, caus. *rīdīt*, *rīdī* / *rīda*, (tipas „lie.“ *-yti*, *-io* / *-o*): *luocīt*, *luoca* / *luoka* t.t.

Vadinasi, lygiagrečiai iteratyvų / intensyvų (šaknies ablautui bei) sufikso *-ā* virtimui kauzatyvumo požymiu egzistavo ir archajiškesnės kilmės *-(i)ja* sufikso kauzatyvai **laip(i)ja*. Variantas **laipīja* galėjo darytis preterito formą pagal tipus praes. **laipāīa*–praet. **laipāīā*, praes. **laipīāja*–praet. **laipīājā*, t.y. praes. **laipīīa*–praet. **laipīīā*. Suvokiant formą **laipīja* kaip formos **laipīīa* variantą,

pirmosios preteritalinis atitikmuo tegalėjo būti tik **laipjā*. Galų gale visi variantai tapo sinoniminiais su nežymiais apribojimais priklausomai nuo dialekto:

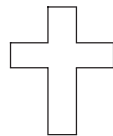
praes. **laipā*, **laipjā*, **laipāia*, **laipjāja*, **laipjīa*, **laipja* –

praet. **laipjā*, **laipājā*, **laipjājā*, **laipjīā*.

āja- (o dėl **laipā* / **laipāia* tipų dubletiškumo – ir praes. *ā-*) kamieniai veiksmažodžiai pasidarė *-āt* priesagos infinityvą, o veiksmažodžiai su preteritu **laipjā* ir **laipjīā* – *-ūt* priesagos infinityvą (čia neapsieta be **laipā* / **laipjīā* dubleto įtakos bei priesaginio elemento *-(i)j* kausatyvinės reikšmės).

Vėliau (dėl porinės formos praes. **laipjā* buvimo) latviai apibendrina ne tos pačios formos **laipjā* > **laipē*, bet **laipjīā* preterito tipą, o lietuviai dėl praes. **laipā* / **laipja* dubletų (plg. reliktinį tipą *rodo* / *rodžia*) pasinaudojo **laipjā* > **laipē* preteritu. Šiam preterito modeliui išsigalėjus lietuvių kalbos *ā*-kamieno veiksmažodžiuose, skirtingai nuo latvių kalbos, jo buvimas šių veiksmažodžių prezense (plg. la. praes. *maiga* / *maidza* = lie. praes. *maigo* / praet. *maigė*) tapo neįmanomas.

Lie. *privalėti*, *privalo*, *privalėjo* liudija, kad vietoj praet. **laipjā* > **laipē* galėjo būti apibendrinamas *ē*-preteritas, be to, ir oksitoninis.

Inceptum A.D. 1976. Finitum A.D. 1996.

SOLI DEO GLORIA.

AMEN

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN

This book represents a linguistical outlook formed during more than 20 years of research. Although being independent and often unaccepted by many colleagues in Lithuania, the author goes closest to his teacher Vytautas Mažiulis, who in his turn develops principles first introduced in Baltic linguistics by Jonas Kazlauskas. Nevertheless many works of the author essentially differ from works of his Lithuanian colleagues in two points: a) all ideas are included in the field of the contensive typology of languages and on this basis the whole picture of the development of the Baltic languages is depicted; b) many ideas are verified by external comparison with non-Indoeuropean languages. This comparison is not connected with any postulates of the so-called 'Nostratic hypothesis', is neither based on them, nor tries to develop them. Therefore the fact that the author has taken his greatest interest in 'Nostratics' in his earliest works should not mislead a shallow reader to suspect some 'Nostratics' here.

In the PREFACE to the book a short notice of its typological statements is given and a role of Vytautas Mažiulis in creating theory of Baltic and Indoeuropean declension is emphasized. After that the author elucidates terms which are constanly used by him but are not used by his Lithuanian colleagues.

Further GOALS AND METHODS of the book are discussed: 1) to present historical development of the Baltic grammatical system as a result of changing language structure from its Indoeuropean stage of the 'Active' typology to the stage of the 'Accusative' typology; 2) to do this on the basis of the inner reconstruction and typological verification.

Among the MAIN CONCEPTS of the book especial attention is to be paid to the concept of the grammatical category of *version*, to crucial distinction between the *lexical-syntactical* category of *class* and the *morphosyntactical* category of *gender*, to the author's treatment of the concepts of *language and dialect*.

PART I sets forth the author's view of Baltic as of the last manifestation of Common Indoeuropean on the basis of the newest concept of the parent language as of in space and time wandering zone of minimum innovations. In this part are discussed: a) the author's

concept of the Indoeuropean vowel-gradation, viewed morphologically (this is essential to understand origin of the Baltic declension), b) inherited integrant features of Baltic and Germanic languages paying attention to the class of preterital-present verbs (this is essential to understand origin of the Baltic conjugation).

PART II deals with the history of the Baltic noun. Here the development of the nominal and pronominal declension in Lithuanian, Latvian and Old Prussian is discussed on the basis of distinction between four Baltic paradigmatic cases and several adverbial non-paradigmatic cases (the theory of V. Mažiulis). The idea of later development of pronominal paradigms is set forth by the author once again after the pause of 20 years. For the first time the author summarizes here his principles of Prussian reconstructions.

PART III deals with the history of the Baltic verb. It begins with the SEMANTICAL CLASSIFICATION of the verbal STEMS, first – of the \bar{a} -stems, and is carried out for Lithuanian, Latvian and Old Prussian. On the basis of the analysis of the paradigmatical and syntagmatical relations (11 distinctive features chosen) and semantical neutralization in formal classes of Baltic stems, semantical classes of the Baltic verbal stems are identified. The said analysis is later used to specify history of some verbal stems in separate Baltic languages. Historical analysis begins with identifying PRETERITAL-PRESENT verbs in Baltic. Further the PRE-INFINITIVE period as well as expression of the 3rd PERSON are touched upon. The book ends setting forth a concept of FORMATION OF VERBAL PARADIGMS finishing the intermediate stage of verbal ATEMPORALITY.

The book is supplemented with annexes of which the STRUCTURAL INDEX OF BALTIC VERBS is mostly significant while presenting results of formal and semantical classification of verbal stems in Lithuanian, Latvian and Old Prussian (every verb is given with its numbers in corresponding formal and semantical classes).

BALTŲ VEIKSMAŽODŽIŲ STRUKTŪRINIS INDEKSAS

Pirmasis skaičius rodo formaliąją klasę, skaičiai po dvitaškio – semantines.

Lietuvių kalba

1. abỹdyti 49:40	34. 2. ángytis 72:71
2. adátyti 49:38	35. anglýti 49:76
3. adýti 72:38	36. ańglyti 49:37
4. aidýtis 72:29	37. ángstyti 70:39
5. áidytis 3:21	38. angštyti 72:40
6. áigyti 3:38,41,43	39. ánkštyti 72:39
7. aikštýti 72:40	40. ańtryti 49:40
8. áikštýti 72:57	41. apáryti 49:40
9. áikštýtis 49:21	42. arázytis 49:21
10. áipyti 49:62	43. arbátytis 49:21
11. ańrytis 49:16	44. ardýti 69:37
12. aistryti 49:37	45. arkýti 55:40
13. áižýti 72:39	46. ańlyti 49:43
14. ákyti 49:43	47. ańmytis 49:21
15. akýti 49:76	48. aršýti(s) 72:39,(21)
16. akmenytis 49:33	49. arškýtis 55:21
17. ákti 74:70,76	50. árti 115:43
18. akvátyti 49:57	51. aržýti 72:39
19. alásyti 49:64	52. 1. átrytis 49:21
20. alátyti 49:64	53. 2. átrytis 49:33
21. alčyti 49:43	54. audýtis 69:1
22. aldábyti 49:41	55. áudrytis 49:33
23. áldyti 3:37,64	56. áugdyti 69:37
24. áldryti 49:42	57. áugti 80:70,76
25. aldũkytis 49:11	58. auksyti 49:40
26. ályti 49:37	59. aũryti 49:76
27. álkti 74:72	60. ausdýti 69:40
28. alpti 74:70	61. aũsyti 49:41
29. amányti 49:43	62. áusti 130:40
30. amĩbyti 49:43	63. austýti 70:39
31. amĩbryti 49:61,43	64. áustyti 70:39
32. ámstyti 70:39	65. aušdýti 69:74
33. 1. ángyti 72:41	66. áušyti 8:37

67. áušyti 49:76
68. áušti 74:76
69. aūšti 74:76
70. aūti 103':40
71. avėti 151:44"
72. babānyti 49:40
73. bābyti 49:37,40
74. badýti 55:38
75. bagaslóvyti 49:40
76. baidýti 69:37
77. baĩgti 92:40
78. baikstýti 72:37
79. báilyti 49:37
80. báimytis 49:14
81. baisytis 72:14
82. baižýti 72:40
83. bakāryti 49:37
84. bakātyti 49:43
85. bāktyti 49:11
86. bāknyti 49:41
87. bakstýti 2:41
88. bakšyti 49:41
89. bakštālyti 49:39
90. bākšyti 49:39
91. balabājyti 49:53
92. balabāktyti 49:43
93. balabāsyti 48:64
94. baladōšytis 49:21
95. balaižyti 49:43
96. balambyti 49:64
97. balamuĩtyti 49:37
98. balamũtyti 49:37
99. balāžyti 49:64
100. balāžyti 49:64
101. balbāčyti 49:64
102. balbāsyti 48:64
103. balbātyti 49:64
104. baldājyti 49:64
105. 1.báldyti 55:42
106. 2.báldyti 69:40
107. baltājyti 49:40
108. baltazyti 49:64
109. bálti 91':76
110. báltyti 72:40
111. balzātyti 49:64
112. balzgātyti 49:37
113. balžgyti 49:64
114. bambālyti 49:43
115. bambāsyti 48:64
116. bambāzyti 49:43
117. bambėti 109:64
118. bambieryti 49:41
119. baĩbtyti 49:41,43
120. baĩblyti 49:76
121. bandýti 72:43
122. bandũryti 49:64
123. bangstýti 70:39
124. banųtyti 49:37
125. baniũtyti 49:37
126. bankrũtyti 49:70
127. barabānyti 49:61
128. bařgyti 49:43
129. barkšėti 157:75m
130. barstýti 70:39
131. barškėti 83':75m
132. bárti 88:43
133. barzdýti 49:70
134. bāsyti 49:41
135. baskýtis 72:21
136. bāsyti 49:62
137. batýti 70:39
138. bastýtis 70:21
139. baũbti 92:64
140. báudyti 72:37
141. baũdytis 72:11
142. báugštýti 72:37
143. baukýti 72:39
144. baũlyti 49:43
145. baũsti 92:43
146. baustýtis 70:11
147. bazũnyti 49:43
148. bāžyti 49:41

149. bēbyti 49:41
 150. bēčyti 49:43
 151. bēdyti 49:64
 152. begēdyti 49:43
 153. -begēti 147:64
 154. bēgti 79:64
 155. beīzyti 49:40
 156. bejuōdyti 49:37
 157. b-lsti 91:35,64
 158. bembyti 49:54
 159. benūtyti 49:43
 160. berdyti 69:39
 161. beṛgžti 91:72,76
 162. b-rti 95:38
 163. bēsti 111:40
 164. būbyti 49:40
 165. būblyti 49:43
 166. būčyti 49:37
 167. būdyti 69:37
 168. būdytis 49:14
 169. būdzyti 49:41
 170. biēdnyti 49:72
 171. biēlyti 49:40
 172. biēsytis 49:43
 173. biēsti 91:40
 174. bijóti 68:57
 175. būkštyti 47:37
 176. bildēti 85:75m
 177. būldyti 5:61
 178. biłsti 77:64i,76i
 179. -būlti 102:64i
 180. biṁbyti 49:41
 181. bimpsóti 67:66
 182. biṁdzyti 49:41
 183. biṛbyti 49:40
 184. biṛbti 97:64,76
 185. būrti 77:75m
 186. biṛžyti 49:40
 187. būsyti 49:43
 188. būstryti 49:37
 189. bizārytis 49:28
 190. būzdytis 49:28
 191. būzyti 49:41
 192. būznyti 49:40
 193. bizūnyti 49:41
 194. bjūrti 94:76
 195. blāgnytis 49:30
 196. blaikstýtis 70:32
 197. blaikštytis 70:30
 198. blaiskýti 73:39
 199. blaiskýtis 72:32
 200. blaištýtis 70:30
 201. blaivýti(s) 72:37,(30)
 202. bláižyti 72:39
 203. blakātytis 49:19
 204. blakstýti 70:62
 205. blakūtyti 49:64
 206. blandýti 72:37,70
 207. blandytis 72:30
 208. blaṁdytis 49:19
 209. blaṁkti 74:76
 210. blaškýti 72:37,42
 211. blaudýti 72:42
 212. bláusytis 49:24
 213. blaūstis 92:27,33
 214. blaustýtis 70:30
 215. blauzgātytis 49:21
 216. blazgātyti 49:64
 217. blāzgātytis 49:24
 218. blāzgyti 72:41
 219. blazgūtyti 49:64
 220. blēnytis 49:21
 221. blēsti 75:76
 222. bliaūnyti 49:64
 223. bliáustytis 70:20
 224. bliáuti 116:64
 225. bliaūzyti 49:64
 226. bliēgžti 91:76
 227. bliēksti 91:76
 228. bliēkti 79:76
 229. bliksēti 159:75m
 230. blyksēti 160:75m

231. blýkšti 77:56,70
 232. bliňkyti 49:64
 233. bliokyti 49:19
 234. blųsti 77:76
 235. blįsti 77:76
 236. bliudýti 69:37
 237. bliúdyti 69:37
 238. bliúkšti 77:70
 239. bliurběti 85':64
 240. bliurbyti 49:43
 241. 1.bliurbti 97:43,70
 242. 2.bliurbti 97:72
 243. 3.-bliurbti 97:76
 244. bliurti 94':64
 245. bliúti 94':64
 246. bliuznyti 49:64
 247. bliůžnyti 49:64
 248. blizgěti 110:78
 249. blódyti 39:64
 250. blōgti 76:76,70
 251. blōkšti 94:43
 252. bloznyti 49:64
 253. blůdyti 49:43
 254. blukdyti 69:37
 255. blukýti 72:37
 256. blukti 77:76
 257. blusýti 49:70
 258. blůznyti 49:43
 259. bobyti 49:43
 260. bōčyti 49:49
 261. bodětis 153:14
 262. bōdytis 42:14
 263. bokyti 49:41
 264. bolävyti 49:37
 265. bōsyti 49:70
 266. -bōsti 76:56
 267. bōstytis 70:13
 268. botāgyti 49:41
 269. botāšyti 49:41
 270. botēgyti 49:41
 271. bōvyti 49:37
 272. brāčytis 49:21
 273. bradākyti 49:64
 274. braidýti 55:62
 275. braizgýti 72:39
 276. bráižýti 72:39
 277. brājyti 49:64
 278. brāklyti 49:64
 279. brāklytis 49:11
 280. brāknytis 49:11
 281. brakšěti 157:75m
 282. brāktytis 49:11,21
 283. brālyti 49:40
 284. brámbyti 49:64
 285. bramyti 49:43
 286. branāčyti 49:43
 287. brancyti 49:39
 288. brančnāgyti 49:39
 289. brángti 74:76
 290. brankýti 72:37
 291. brānyti 49:39,64
 292. braniūkyti 49:37
 293. braškěti 109:76
 294. braškyti 72:42
 295. braukýti 72:39
 296. braukti 92:40
 297. brazděti 109:61
 298. brāzdyti 49:39
 299. brazdýtis 72:21
 300. brāzyti 49:39
 301. brěkšti 75:76
 302. brěnyti 49:38
 303. brěnyti 49:38
 304. bręsti 73:70,76
 305. bręsti 73:78
 306. brěšyti 49:64
 307. brězyti 49:39
 308. brěžyti 72:39
 309. brěžti 93:40
 310. briaūnyti 49:38
 311. brųcyti 49:36
 312. brųčyti 49:35

313. brūdyti 49:37
 314. brỹdyti 49:64
 315. brýdoti 57:65
 316. brūndyti 72:37
 317. brūnktyti 72:37
 318. brinksóti 67:65,78
 319. brūnkti 77:76
 320. brūsti 101:64
 321. brūtvyti 49:40,43
 322. brizgýti 49:76
 323. brūzyti 49:39
 324. brõgyti 49:64
 325. brõkyti 49:43
 326. brónyti 49:38
 327. bróstvyti 49:37
 328. brotytis 49:11
 329. brózdyti 26:39
 330. brózyti 49:43
 331. broznyti 49:40
 332. brõžyti 49:37
 333. brūcyti 49:43
 334. brūčyti 49:37
 335. brūdyti 49:40
 336. brúdyti 72:37
 337. brūdyti 49:64
 338. brūdnyti 49:40
 339. brūgzti 97:76
 340. bruĩnyti 49:37
 341. brūklyti 49:43
 342. brūklyti 49:64
 343. brukštyti 72:42
 344. brūkti 106:43
 345. brūlyti 49:37
 346. bruñčyti 49:37
 347. bruñgzti 97:76
 348. brūnyti 49:40
 349. brūsyti 49:64
 350. bruzdėti 110:64
 351. bruzdýti 72:54
 352. brúžyti 49:38
 353. brūžkátyti 49:38
 354. brūžkyti 49:39
 355. bũbyti 49:41
 356. búbyti 49:64
 357. bũbnyti 49:43
 358. bũbryti 49:61
 359. bũdyti 49:38
 360. búdyti 3:40
 361. bũdyti 3:37
 362. bugdýti 69:43
 363. bũgdyti 69:37
 364. bũgnyti 49:64
 365. buĩzyti 49:38
 366. buizytis 49:33
 367. buĩzlytis 49:21
 368. bũkyti 49:40
 369. bũkti 77:76
 370. bulvõnyti 49:40
 371. bumbāčyti 49:64
 372. bumbāsyti 48:64
 373. bumbėti 110:64
 374. buĩbyti 49:64
 375. bumbõlyti 49:40
 376. bungāzyti 49:41
 377. buñgnyti 49:75
 378. buntājyti 49:37
 379. bũntyti 49:40
 380. burbėti 85:61
 381. buřblyti 49:43
 382. burbsėti 159:75m
 383. 1.buřbti 97:75m
 384. 2.buřbti 77:56
 385. burbũlyti 49:40
 386. buřčyti 49:64
 387. burdýti 69:43
 388. bũrdyti 72:38
 389. buřdyti 49:37
 390. burgėti 85:76
 391. bũrgyti 49:41
 392. buřgyti 49:43
 393. bũryti 49:64
 394. bũryti 49:64

395. būrytis 49:21
 396. buřkyti 49:39
 397. buřklyti 49:43
 398. buřlyti 49:38
 399. buřnyti 49:64
 400. bursyti 49:54
 401. burti 88:43
 402. burtyti 49:37
 403. burzdėti 85:64
 404. bürzdytis 72:21
 405. burzgėti 85:76
 406. buřzyti 49:38
 407. buřzlyti 49:38
 408. bũsti 77:70
 409. bũšyti 49:40
 410. bũti 140/102:72,78
 411. bũzyti 49:40
 412. -bũzyti 49:40
 413. bũzlyti 49:43
 414. buzurlyti 49:39
 415. bũžytis 49:19
 416. cāckyti 49:40
 417. cākyti 49:61
 418. caŋpyti 49:38
 419. cāpnyti 49:43
 420. carāpyti 49:40
 421. cātyti 49:64
 422. chrikštyti 49:40
 423. chvolyti 49:43
 424. ciburyti 49:64
 425. cidābryti 49:40
 426. cieksėti 156:61
 427. cielyti 49:54
 428. cienyti 49:43
 429. ciepsėti 156:61
 430. cíepsyti 45:61
 431. cigõnyti 49:43
 432. ciŋbyti 49:64
 433. cimbõlyti 49:64
 434. cymytis 49:19
 435. cūnyti 49:64
 436. cipdyti 69:37
 437. cýpdyti 69:37
 438. cipýti 72:37
 439. cypýti 72:37
 440. cypsėti 160:61
 441. cūpti 77:64
 442. cýpti 97:64
 443. cirpdyti 69:37
 444. cirpti 97:64
 445. cūinytis 49:19
 446. cvāksyti 48:75
 447. cvūngšyti 49:41
 448. čablyti 49:38
 449. čāglyti 49:38
 450. 1.čāižyti 72:41
 451. 2.čāižyti 49:75
 452. čakyti 49:43
 453. čāryti 49:41
 454. čavyti 49:41
 455. čebėrytis 49:11
 456. čebėsyti 48:41
 457. čebėstyti 47:41
 458. čēbyti 49:41,75
 459. čēčioryti 49:41
 460. čēdyti 49:43
 461. čēglyti 49:38
 462. čēgnyti 49:38
 463. čēgžmyti 49:40
 464. čeinyti 49:40
 465. čekālyti 49:38
 466. čekyti 49:40
 467. čeklyti 49:37
 468. čekšlyti 49:40
 469. čekšlyti 49:40
 470. čekšnyti 49:40
 471. čelābyti 49:54
 472. čelnyti 49:40
 473. čelvytis 49:11
 474. čemėsyti 48:41
 475. čemyti 49:39
 476. čeŋglyti 49:38

477. čěnyti 49:76
 478. čěpytis 49:8
 479. čěpsěti 156:38,61
 480. čerbyti 49:37
 481. čerkālyti 49:38
 482. -čerkšti 91:64i
 483. čěnyti 49:40
 484. čěřpyti 49:40,72
 485. čerškěti 82':64,76
 486. čěstytis 49:13
 487. čevěrytis 49:11
 488. čežěti 108:70,76
 489. -čěžyti 49:50
 490. -čèžti 73:64i
 491. čiaũcyti 49:61
 492. čiaũdyti 25:69
 493. čiaũgžlyti 49:38
 494. -čiaũkšti 77':64i
 495. čiaũkšti 91:61
 496. čiaũnyti 49:64
 497. čiaupdyti 69:36
 498. čiaupýtis 55:20
 499. čiaupstytis 70:20
 500. čiaupti 91:37,64
 501. čiaukšěti 82':64
 502. čiaužyti 55:62
 503. čiaũžti 91:64
 504. čydyti 49:43
 505. čielyti 49:54
 506. čičnyti 49:43
 507. čičpyti 49:40,42
 508. čyglytis 49:19
 509. čygnyti 49:40
 510. čylyti 49:40
 511. čimbyti 49:70
 512. čimbūryti 49:41
 513. čičnyti 49:43
 514. čyntyti 49:40
 515. čioobyti 49:75
 516. čioodyti 49:37
 517. čioptyti 49:75
 518. čiopsóti 67:66
 519. čyptyti 6:37
 520. čirkšti 97:64
 521. čurpdyti 69:37
 522. čurpyti 55:37
 523. čirpsěti 159:61
 524. čirpti 97:64
 525. čirškěti 85':64
 526. čurškyti 72:37
 527. čystyti 3:40
 528. čiuocyti 49:43
 529. čiuodyti 49:40
 530. čiuodytis 49:12,21
 531. čiuodytis 49:19
 532. čiuodyti 69:37
 533. čiuinytis 49:19
 534. 1.čiujyti 49:41
 535. 2.čiujyti 49:49
 536. čiuoknyti 49:41
 537. čiuokšlyti 49:38
 538. čiuoběti 85':64
 539. čiuolyti 49:38
 540. čiuomyti 49:38
 541. čiuonytis 49:19
 542. čiuopýti 55:38
 543. čiuopstytis 70:2
 544. čiumbýtis 72:21
 545. čiuocyti 49:43
 546. čiuokytis 49:18
 547. čiuobrytis 49:19
 548. čiuoklyti 49:43
 549. čiuopti 94:43
 550. čiuožti 94:64
 551. čiuptytis 49:21
 552. čiuptytis 49:11
 553. čiuopsóti 67:65
 554. čiuopti 77:43
 555. čiuřlyti 49:76
 556. čiumālyti 49:38
 557. čiumāsyti 48:38
 558. čiumāslyti 49:38

559. čiuřnyti 49:38
 560. čiuřnyti 49:38
 561. čiuřpstýti 70:39
 562. čiuřškyti 72:38
 563. čiuřslyti 49:38
 564. čiuřsnyti 49:38
 565. čiuřstyti 49:38
 566. čiuřtynyti 49:40
 567. čiuřžoti 68:71
 568. čyžyti 49:64
 569. čužyti 77:76
 570. čyžyti 97:41
 571. čvakyti 49:41
 572. čveryti 49:40
 573. čvetyti 49:75
 574. čvųtyti 49:38
 575. čvičrytis 49:21
 576. čvųnyti 49:41
 577. čvolyti 49:43
 578. dābyti 49:40,41
 579. dāblyti 49:43
 580. dabstýti 70:39
 581. daibstýtis 70:17
 582. dalbstýtis 70:17
 583. dáigyti 72:37
 584. dáigstyti 70:36
 585. dailyti 3:40
 586. dairýtis 72:10
 587. dājyti 49:40
 588. dakānyti 49:39
 589. dākyti 49:39
 590. dāknyti 49:37
 591. dakūčyti 49:54
 592. dalbýtis 72:21
 593. dalbstýtis 70:10
 594. dálgyti 72:39
 595. dalýti 27:40
 596. dañbyti 49:41
 597. dañbryti 49:64
 598. dāmyti 49:38
 599. 1.dangýti 55:42
 600. 2.dangýti 3:37
 601. dangstýti 70:39
 602. danstyti 70:39
 603. dantýti 3:39
 604. darbyti 49:40
 605. dārdēti 109:64,75m
 606. dārgyti 55:42
 607. darýti 72:40
 608. darkāčyti 49:40
 609. darkýti 55:40
 610. darkūčyti 49:40
 611. dārstyti 70:39
 612. dastýti 54:42
 613. daubýti 72:39
 614. daūsyti 49:64
 615. daūsytis 55:21
 616. daužyti 55:39
 617. daūžyti 92:40
 618. davādyti 49:54,37
 619. dāzgyti 72:41
 620. dažyti 72:40
 621. debėkyti 49:43
 622. dėblyti 49:43
 623. dėdyti 69:37
 624. dėgti 111:40,76
 625. -d-idyti 72:54
 626. deirýtis 72:10
 627. deļnyti 49:40
 628. d-mžyti 91:54,64
 629. deņgti 91:43
 630. derėčyti 49:40
 631. derėčnyti 49:40
 632. derēti 99:43,55,76
 633. deřglyti 49:40
 634. d-rgti 91:40
 635. dergūčyti 49:40
 636. deřklytis 49:21
 637. derkūčyti 49:43
 638. dermėlyti 49:40
 639. derpėsyti 48:39
 640. dervėcyti 49:39

641. dervèčyti 49:39
642. deřžyti 49:56
643. děstyti 70:42,43
644. děti 139:43
645. dėvēti 152:44"
646. dibučyti 49:43
647. dūčkyti 49:40
648. dūčnyti 49:41
649. díegti 91:37,43
650. diēnytis 49:33
651. dievāžytis 49:21
652. dyglytis 49:11
653. dūgnyti 49:43
654. dygsóti 9:56
655. dýgti 77:76
656. dýkti 77:64
657. dūlbsyti 64:53
658. dūлдыti 6:35
659. dilgēti 85':57
660. dūlgyti 72:39
661. dilgsēti 159:56m,69m
662. dūlgsyti 45:56
663. dūlti 77:76
664. dingsóti 9:56
665. diňgti 77:70,76
666. dūrbti 81':40,64
667. dyrēti 51:55
668. dūrgti 77:64,76
669. dūryti 49:40
670. dýryti 49:40
671. dūrgyti 72:37
672. 1.dūrsyti 49:64
673. 2.dirsyti 49:43
674. dirvonýti 49:76
675. diřžyti 49:41
676. diřžti 77:76
677. dūškyti 49:38
678. dývyti 49:37
679. dūžyti 49:64
680. dýžti 97:40,41
681. dýžti 97:64'
682. dōbyti 49:37
683. dōbti 94:37,54
684. dōknyti 49:37
685. doksóti 67:66
686. dōrytis 49:13
687. dōšyti 49:37
688. dovādyti 49:37
689. dōvyti 49:41,37
690. drabāsyti 48:38
691. drabōsyti 48:38
692. drabsóti 67:65
693. drabstýti 70:39
694. drāčyti 49:37
695. dragnyti 49:40
696. draibyti 72:39
697. draibstýti 70:39
698. draikýti 55:39
699. draikstýti 70:39
700. draīlyti 49:39
701. draiskýti 72:39
702. draizgýti 72:39
703. drakālytis 49:21
704. drākytis 49:21
705. drālyti 49:40
706. drambālyti 49:38
707. drambāsyti 48:38
708. drańblyti 49:38
709. drambūlyti 49:38
710. drāmyti 49:43
711. drampācyti 49:38
712. drampāsyti 48:38
713. drampāzyti 49:38
714. drańčyti 49:37
715. drānyti 49:40
716. drankstýtis 70:32
717. drapālyti 49:38
718. drapāsyti 48:38
719. drapōsyti 48:38
720. draskýti 55:39
721. draustýti 70:36
722. drebēcyti 49:38

723. dreběžyti 49:57
724. drėbsóti 67:65
725. drėbstyti 70:39
726. drėbti 95:40
727. drėgdyti 69:37
728. drėgmenyti 49:40
729. drėgnýti 49:40
730. drėksti 95:40
731. drėkti 75:76
732. dreñbti 91:38
733. dremėnyti 49:37
734. dr-ngti 91:45
735. dreñgti 91:78
736. drėnyti 49:43
737. drėpyti 49:75
738. drėplyti 49:39
739. dribdýti 69:37
740. drýboti 57:65,77
741. dribsóti 67:65
742. drybsóti 67:65
743. drųbti 77:76
744. drigānyti 49:37
745. driksėti 159:76
746. 1.dryksėti 160:76
747. 2.dryksėti 160:61
748. driksóti 67:65,77
749. dryksóti 67:65,77
750. drųksti 77:76
751. drųkti 77:76
752. drýlyti 49:39
753. drimbāsyti 48:38
754. drimpāsyti 48:38
755. drimsóti 67:65
756. dringsóti 67:78
757. drioksėti 158:75m
758. drioksóti 67:78
759. driōksti 94:40
760. drysóti 67:77
761. drįsti 77:55
762. driūboti 68:77
763. driūksóti 67:78
764. driūnyti 49:38
765. driūnýti 49:78
766. drųvyti 49:43
767. 1.drýžti (*drýžia*) 94:43
768. 2.drýžti (*drýžta*) 77:76
769. drolyti 49:40
770. dronyti 49:78
771. drōvytis 46:14
772. dróžti 94:38
773. drumbālyti 49:38
774. drumbāsyti 48:38
775. drumbyti 49:53
776. drumstýti 70:39
777. drumzdýtis 69:24
778. druñgnyti 49:37
779. drunýti 39:78
780. drūnyti 49:38
781. drūskyti 49:40
782. dubāsyti 49:41
783. dubāvyti 49:43
784. dùbyti 49:41
785. dūbyti 49:40
786. dūbsóti 67:77
787. dùbti 77:76
788. dūdyti 49:64
789. dùgnyti 49:40
790. dūgzti 97:64,76
791. duĩnyti 49:38
792. 1.dùiti 77:70,76
793. 2.dùiti 98:64
794. dùjyti 49:37,40,64
795. dūksóti 67:62,66,76,78
796. dūkti 77:64,76
797. dulbsoti 67:78
798. dūlėti 38:78
799. dūlyti 38:78
800. dūlyti 3:40
801. dulkėti 85:76
802. dūlkyti 72:39
803. dulkstýti 70:38
804. dūlkti 77:76

805. duļkti 97:78
806. dumbļāsyti 48:38
807. duņblytis 49:33
808. dūmyti 49:46
809. dumpsóti 67:78
810. dumšóti 67:78
811. dūmti 98:51,76;64,70
812. dundēti 85:76
813. dunyti 49:37
814. dunksóti 9:78
815. dunkšóti 67:78
816. duōbti 94:40
817. dúodyti 69:42
818. dúostyti 70:42
819. dúoti 139:43
820. duřbyti 49:48
821. duřdýti 3:40
822. dūrdyti 69:39
823. dūryti 49:37
824. duřnyti 49:37
825. dúroti 57:65
826. duřplyti 49:64
827. durpsóti 67:65
828. dūrpstyti 70:42
829. dūrstyti 70:39
830. dūrti 88:40
831. dūsēti 155:69
832. dusyti 3:39
833. dūšytis 49:27
834. dūzgēti 85:70,76
835. dūžyti 49:37,70
836. dūžti 77:76
837. dvaļlyti 49:40,41
838. dvēsti 95:70
839. dvoksóti 9:78
840. dvōkti 94:78
841. dzēkyti 49:61
842. dziēryti 49:38
843. dziòbyti 49:38
844. dzioryti 49:41
845. dziùndzyti 49:41
846. dziuòbyti 49:38
847. dzvākyti 49:41
848. dzvānyti 49:64
849. dzvēkyti 49:41
850. džābyti 49:41
851. džāblyti 49:41
852. džādyti 49:75
853. džāglyti 49:38
854. džālyti 49:41
855. džēbyti 49:41
856. džedžyti 49:41
857. džēgyti 49:75
858. dželāsyti 48:75
859. dželnyti 49:53
860. džēryti 49:38
861. džēsyti 48:75
862. džēžyti 49:41
863. džiaūgtis 91:28
864. džiaustyti 70:36
865. džiauti 116:40
866. džieryti 49:38
867. džimbūryti 49:38
868. džindžēryti 49:75
869. džiòbyti 49:38
870. džiòryti 49:38
871. džiòsyti 48:38
872. džiovindyti 69:37
873. džiùbyti 49:38
874. džiugdýti 69:37
875. džiùgti 77:70
876. džiumbāryti 49:41
877. džiungāryti 49:41
878. džiūnyti 49:55
879. dziuòbyti 49:38
880. džiúti 102:76
881. eidýti 59:62
882. eīksyti 45:54
883. eļlyti 49:40
884. eīti 140:64
885. -ējēti 147:64
886. eřzti 73:70

887. ěsti 138:40
 888. -ěstyti 54:39
 889. ětryti 49:70
 890. fũndyti 49:54
 891. gãčnyti 49:50
 892. gãdyti 49:37
 893. gagĕti 109:64
 894. gaĩdryti 3:37
 895. gaĩlyti 49:51
 896. -gainýti 49:39
 897. gáiryti 49:51
 898. -gaišdýti 69:68
 899. gaĩšti 74:66,72
 900. gaivelytis 49:24
 901. gaksóti 67:66
 902. galābyti 49:37
 903. galābštyti 47:37
 904. galākštytis 47:24
 905. galándyti 31:38
 906. galąšti 78':38
 907. galąstyti 2:38
 908. galavyti 49:37
 909. galdāpyti 49:41
 910. gáldyti 69:38
 911. galĕti 151:57
 912. galöpyti 49:42
 913. galübyti 49:37
 914. gamārytis 49:21
 915. gamāšytis 49:19
 916. ganābyti 49:37
 917. gandaryti 72:54
 918. gandyti 3:37
 919. gángyitis 72:21
 920. ganýti 72:37
 921. ganiũbyti 49:37,41
 922. ganksóti 67:66
 923. ganpadaryti 72:54
 924. ganũbyti 49:37
 925. gapsóti 67:65
 926. garāčyti 49:51
 927. garādyti 49:40
 928. garánkšyti 49:70
 929. garánkštytis 49:31
 930. garbstýti 70:42
 931. gařdyti 49:40
 932. gargalyti 49:64
 933. gargāsyti 48:64
 934. gargĕti 109:64
 935. gárgšyti 45:43
 936. gařgti 92:64
 937. garksóti 67:65,78
 938. garmālytis 49:21
 939. garmāsyti 48:64
 940. garmĕti 100':64
 941. garmũlyti 49:37
 942. garmuolyti 49:37
 943. garnyti 49:38
 944. garsnyti 49:76
 945. gāšdyti 69:37
 946. gaštýtis 70:13
 947. gāšytis 3:40
 948. gašnytis 49:16
 949. gatāvyti 49:40
 950. -gaubýti 72:39
 951. gaubstýti 70:39
 952. gaũbti 92:43,51
 953. gáudyti 69:42
 954. gaũryti 49:76
 955. gaurõnyti 49:64
 956. gaũsti 92/140:76,64
 957. gáuti 96':46
 958. gaũžti 92:43
 959. gaveňdyti 49:64
 960. gebĕti 107:57
 961. gedĕti 150:57
 962. gĕdĕtis 49:14
 963. gĕdyti 49:37
 964. geĩbtis 73:70
 965. geidýtis 72:14
 966. geĩnyti 49:62
 967. geĩsti 91:57
 968. gelándyti 72:38

969. gelāšyti 49:64
 970. gelāžyti 49:64
 971. g-lbėti 120:54
 972. gelbstytis 70:18
 973. gelčžyti 49:76
 974. geļnyti 49:41
 975. geļsti 73:76
 976. g-lti 116:54,56
 977. geltonýti 49:76
 978. geñbyti 49:37
 979. gentyti 49:37
 980. geřbti 91:43
 981. g-rdaryti 72:54
 982. gėrėtis 147:12
 983. g-rti 116:40
 984. gervelyti 49:54
 985. gesýti 8:37
 986. gėsyti 49:41
 987. 1.gėsti (*geñda*) 73:76
 988. 2.gėsti (*gėsta*) 73:76
 989. gežytis 43:14
 990. gýdyti 6:37
 991. giedóti 123:43
 992. giėdrytis 49:33
 993. giežytis 49:11
 994. gųgnyti 49:40
 995. gųldyti 69:37
 996. giļdyti 49:66
 997. 1.gųlti (*gìlia*) 88:54
 998. 2.gųlti (*gìlsta*) 94:56i
 999. 3.gųlti (*gýla*) 94:76
 1000. gimdýti 6:37
 1001. gumti 95:70
 1002. giñčyti 49:43
 1003. gųnti 113:43
 1004. giñti 104:37
 1005. -gųndyti 69:42
 1006. giñtyti 49:43
 1007. girdėstyti 70:47
 1008. girdėti 145:49
 1009. gurdyti 6:37
 1010. girgsėti 159:61
 1011. gųrgsyti 41:61
 1012. girgždėti 85:76
 1013. gųrti 98:43
 1014. gýslytis 49:21
 1015. -gýsti 77:64i
 1016. gýti 102:70
 1017. giųgyti 49:41
 1018. gyv-ndyti 69:37
 1019. gųžti 77:76
 1020. glabstýti 70:39
 1021. glabùčyti 49:39
 1022. glaibýtis 72:19
 1023. glaištýti 70:39
 1024. glaižýti 72:57
 1025. glañbyti 49:38
 1026. glamdyti 72:39
 1027. glamùčyti 49:3
 1028. glámzdtyti 69:39
 1029. glámžýti 72:39
 1030. glandyti 72:39
 1031. glāsytis 49:19
 1032. glaubstýti 70:42
 1033. glaudýti 72:39
 1034. glaumýti 49:76
 1035. glaūsti 92:43
 1036. glaustýti 70:39
 1037. -glebčyti 49:42
 1038. glėbstytis 47:11
 1039. glėbti 73:70
 1040. gleivyti 49:76
 1041. gleįzyti 49:40
 1042. gleįznyi 49:40
 1043. gleñbyti 49:37
 1044. gleñžyti 49:37
 1045. gleñžti 91:43
 1046. gl-rti 90:76
 1047. glėžti 73:70,76
 1048. gliáudyti 8:39
 1049. gliaumýti 49:76
 1050. gliėti 97:40

1051. gliṁbyti 49:40
 1052. -glūmzdtyi 69:39
 1053. glūmžtyi 72:39
 1054. glindýti 49:70
 1055. glūsti 77:76
 1056. gliumždyti 69:39
 1057. gliūryti 49:43
 1058. -gližtyi 72:40
 1059. glóbstyti 70:39
 1060. glóbtí 94:43
 1061. glódyti 72:36
 1062. glóstyti 70:42
 1063. gludyti 49:40
 1064. gluṁbyti 49:40
 1065. glūmyti 49:37
 1066. glūmti 77:70
 1067. glūmzdtyi 69:39
 1068. glūmždytis 69:8
 1069. -glūpyti 49:70
 1070. glišyti 49:37
 1071. gnáibyti 72:42
 1072. gnèbčytis 49:25
 1073. gnècyti 49:39
 1074. gnèčytis 49:33
 1075. gneīžtyi 49:40
 1076. gneṁbyti 49:37
 1077. gnētyi 49:39
 1078. gnētyi 49:39
 1079. gniaūsytis 48:53
 1080. gniáužtyi 55:42
 1081. gniáužti 91:43
 1082. gnýbti 75:43,54
 1083. -gnicyti 49:40
 1084. gničtyi 49:39
 1085. gničvyti 49:37
 1086. gničzdytis 49:21
 1087. -gniryti 49:40
 1088. gnūtyi 49:43
 1089. gniūdyti 49:64,65
 1090. gniūgždyti 69:39
 1091. gniūsytis 48:40
 1092. gniūsoti 67:65
 1093. gniūžtyi 49:40
 1094. gniūždýti 69:39
 1095. gniūžti 77:70,76
 1096. -gnỹvyti 49:37
 1097. gnūžtyi 49:37
 1098. 1.gobčti 153:44
 1099. 2.gobčtis 153:12
 1100. góbstyti 70:39
 1101. góbtí 94:43
 1102. godýtis 58:21
 1103. gogsóti 67:66
 1104. -golýti 49:76
 1105. gōnyti 49:43
 1106. gōrdyti 49:43
 1107. gošytis 49:14
 1108. gōžti 94:51
 1109. grabaždytis 49:20
 1110. grabáldytis 69:20
 1111. grabalytis 49:1
 1112. grabstýti 70:42
 1113. graibýti 55:42
 1114. graibstýti 54:42
 1115. graibštýti 54:42
 1116. graīkštytis 49:21
 1117. graistýti 70:42
 1118. 1.gráižtyi 72:39
 1119. 2.gráižtyi 3:39
 1120. gráižytis 55:10
 1121. grājyti 49:64
 1122. graksóti 67:65
 1123. grambyti 72:42
 1124. grambstýtis 70:19
 1125. grámdyti 72:39
 1126. -grāmyti 49:37,40
 1127. gramōzdyti 49:40
 1128. gramstýti 70:67
 1129. gramštýtis 72:3
 1130. gramzdýti 69:37
 1131. grámžtyi 55:39
 1132. grándyti 72:39

1133. grasýti 72:43,54
1134. grastýtis 70:11
1135. graudýti 55:37
1136. -gráustyti 70:39
1137. gráužyti 72:39
1138. gráužti 92:38
1139. graznyti 49:37
1140. 1.gražýti 55:42
1141. 2.gražýti 72:39
1142. -graznyti 49:37
1143. grėbstyti 70:39
1144. grėbti 93:43
1145. gr-mdyti 72:39
1146. gremyti 49:54
1147. -gremōzdyti 49:40
1148. grėsti 95:57
1149. -grevezyti 49:40
1150. grėžti 91:40,43
1151. griáuti 116:40
1152. griaudzýti 55:42
1153. -grybyti 49:37
1154. grųdyti 3:64
1155. -grydýti 72:43
1156. griekyti 49:21
1157. griėšyti 49:54
1158. griėti 97:40
1159. griksėti 159:76
1160. grimzdėti 154:66,72,78
1161. grimzdyti 44:40
1162. grindyti 23:40
1163. grýnyti 49:40
1164. grioksóti 67:66
1165. -grųsti 77:56i
1166. grįsti 90:40
1167. griúti 102:70,76
1168. grizātytis 49:24
1169. grųzyti 49:38
1170. -grįždýti 69:62
1171. grįžyti 72:62
1172. grįžti 77:64
1173. grōbstyti 70:39,42
1174. grōbti 94:43
1175. grōzdyti 6:54
1176. grožėtis 148:12
1177. grožyti 49:40
1178. grubijōnyti 49:43
1179. grūbti 77:70
1180. -grūčnyti 49:38
1181. grúdyti 3:38
1182. gruĩlyti 49:40
1183. -gruĩnyti 49:38
1184. grumādytis 49:19
1185. grūmdyti 69:39
1186. grumzdyti 8:54
1187. grūndyti 69:39
1188. -gruodýti 49:70
1189. gruozyti 49:39
1190. grūsti 77:70,72
1191. grústi 75:37,43;38
1192. grústyti 70:39
1193. gubyti 72:41
1194. gūbyti 49:37
1195. 1.gūdyti 49:37
1196. 2.-gūdyti 49:37
1197. gúdyti 72:37
1198. gūdrytis 49:17
1199. gūgyti 49:41
1200. guĩnyti 49:36
1201. gūiti 98:37
1202. guldýti 6:37
1203. gulėti 144:65,78
1204. gumārytis 49:11
1205. gumbyti 49:76
1206. gumbsóti 67:78
1207. gūmyti 49:40
1208. gumsóti 67:78
1209. gūmšoti 67:78
1210. gūndyti 8:37
1211. guñgyti 49:64
1212. gūngytis 72:10
1213. gungsóti 67:65,78
1214. gungstyti 70:21

1215. gūnyti 49:37
 1216. gunksóti 67:65,78
 1217. gunkšóti 67:65
 1218. guodytis 29:11
 1219. gúosti 94:43
 1220. gūrbyti 49:38
 1221. gurdýti 69:37
 1222. guřgti 97:56
 1223. -gurguolyti 49:61
 1224. gūryti 49:39
 1225. gurksóti 67:65
 1226. gurnyti 49:38
 1227. gúroti 68:65
 1228. gūrti 77:70,76
 1229. gūsti 77:56
 1230. gūzabytis 49:19
 1231. gūžýti 72:37
 1232. gūžytis 29:4
 1233. gūžti 97:43,64
 1234. gvalbýti 72:39
 1235. gvaldýti 72:39
 1236. gvaltyti 49:37
 1237. gvanksóti 67:66
 1238. gvēlbtī 91:43
 1239. gvēlsti 91:43
 1240. gverēzyti 49:61
 1241. gvēryti 49:64
 1242. -gvēryti 49:40
 1243. gv-rti 90':76
 1244. gvičštis 91:12
 1245. gvilbýti 72:39
 1246. gvūldýti 72:39
 1247. gvūzdtyti 49:43
 1248. gvōltyti 49:37
 1249. hambyti 49:43
 1250. hanbyti 49:43
 1251. ieškóti 68:43,54
 1252. iēžti 91:40
 1253. yksóti 67:65
 1254. -ūlčtyti 49:76
 1255. ūlgti 77:56,57,76
 1256. ilgstyti 54:22
 1257. ýlyti 49:61
 1258. ilsėtis 10:22
 1259. ūlsotis 10:22
 1260. iłsti 77:70
 1261. -ūltyti 49:75
 1262. -imdyti 69:42,43
 1263. imstyti 70:42
 1264. iñti 106':43
 1265. ūngti 77:56
 1266. -ynyti 49:76
 1267. iñkšti 97:64
 1268. irdyti 69:40
 1269. ūrstyti 70:20
 1270. 1. ūrti (*irsta*) 77:76
 1271. 2. ūrti (*iria*) 88':64
 1272. iržti 77:70
 1273. iščėstyti 49:13
 1274. iškādtyti 49:54
 1275. izradyti 49:54
 1276. izrodyti 49:54
 1277. ižýti 55:39
 1278. ūžti 77:76
 1279. jáudyti 72:37
 1280. 1. jáukti (*jaũkia*) 91:40
 1281. 2. jáukti (*jaũksta*) 73:70
 1282. jáuisti 91:49
 1283. jáuti 116:40
 1284. jebėdytis 49:21
 1285. j-ibyti 49:11
 1286. -jėkaryti 49:40
 1287. jėvytis 49:19
 1288. jódyti 69:37,62
 1289. jóti 103:64
 1290. jovālyti 49:40
 1291. 1. jōvyti 49:40
 1292. 2. jōvyti 49:43
 1293. judėti 110:64
 1294. jukdyti 69:37
 1295. jūkyti 49:40
 1296. jūkti 77:58d

1297. -jumkdyti 69:37
 1298. jūngyti 72:40
 1299. jūngti 97:40
 1300. -jūnkdyti 69:37
 1301. jūnkyti 8:37
 1302. jūnkti 77:56
 1303. juodýti 49:76
 1304. -juōkdtyti 69:42
 1305. juōktis 94:27
 1306. juosėti 153:44"
 1307. -júostyti 70:39
 1308. júosti 94:43
 1309. juōsti 76:76
 1310. jūrdyti 69:37
 1311. jūrytis 49:24
 1312. jūsti 77:49
 1313. -jūsti 77:64i
 1314. jūšytis 49:24
 1315. kabáldytis 49:20
 1316. kabáškštyti 49:41
 1317. kabañkštyti 49:41
 1318. kalàrytis 49:8
 1319. kabařkštyti 49:37
 1320. kabāšytis 49:4
 1321. kabdýti 69:39
 1322. kabóti/-ėti 20:78
 1323. kabsóti 67:78
 1324. -kàbti 74:76i
 1325. kabuřkštyti 49:37
 1326. kāčyti 49:42
 1327. kačiūryti 49:43
 1328. kadaišyti 49:64
 1329. kadašyti 49:64
 1330. káilyti 49:40
 1331. kaĩlyti 49:42
 1332. -kaĩmyti 49:37
 1333. káinyti 49:40
 1334. kaĩsti 74:76
 1335. kaišýti 55:39
 1336. káišyti 24:40
 1337. -kaištyti 70:39
 1338. káitėti 52:57
 1339. kaitýti 72:39
 1340. kaĩzyti 49:62
 1341. -kaižýti 49:76
 1342. kakařlyti 49:37
 1343. kāklyti 49:64
 1344. kàksyti 48:61
 1345. 1.kàkti 74:64
 1346. 2.kàkti 74:57
 1347. kalāčytis 49:19
 1348. -kalādyti 49:39
 1349. kalākštyti 49:41
 1350. -kalapāčyti 49:37
 1351. kalatýryti 49:37
 1352. kalātyti 49:41
 1353. kalaūšyti 49:42
 1354. kalbāsyti 48:64
 1355. kalbātytis 49:32
 1356. kalbėti 109:43
 1357. kalbyti 49:37
 1358. kalbstýti 70:42
 1359. -kalbti 74:64i
 1360. kaldāšyti 49:64
 1361. káldyti 69:36
 1362. kaliččyti 49:40
 1363. kalųkštyti 49:61
 1364. kalksóti 67:65
 1365. kálkšoti 67:72
 1366. kalstýti 70:39
 1367. kálstyti 70:39
 1368. kálti 88:43
 1369. -kalúbyti 49:37
 1370. kaluñbyti 49:64
 1371. kamañčyti 49:37
 1372. kamándyti 49:37
 1373. kamantyti 49:54
 1374. kamāsyti 48:38
 1375. kamāšyti 49:37
 1376. kameñčyti 49:37
 1377. kampýti 72:39
 1378. kampsóti 67:65

1379. kampūzyti 49:37
 1380. kamšyti 55:39
 1381. kamšytis 70:20
 1382. kamuityti 49:31
 1383. kamuikyti 49:61
 1384. kamuinytis 49:24
 1385. kanabyti 49:37
 1386. kanacyti 49:41
 1387. kanapatyti 49:41
 1388. kanapyti 49:39
 1389. kanatyti 49:41
 1390. kanavolyti 49:40
 1391. kandabyti 49:41
 1392. kandazyti 49:41
 1393. 1.kandyti 49:76
 1394. 2.kandyti 49:39
 1395. kandrucyti 49:41
 1396. kanešyti 49:39
 1397. kenevolyti 49:38
 1398. kenivolyti 49:38
 1399. kanksoti 67:65
 1400. kankšoti 67:65
 1401. kantapyti 49:37
 1402. kantazyti 49:41
 1403. kañtryti 49:66
 1404. kantupyti 49:37
 1405. -kanūzyti 49:45
 1406. kaparytis 49:24
 1407. kapielytis 49:21
 1408. 1.-kapyti 49:38
 1409. 2.kāpyti 49:38
 1410. kāpytis 49:22
 1411. kapytis 49:11
 1412. kapocyti 49:38
 1413. -kapocyti 49:38
 1414. kaporyti 49:41
 1415. kaporytis 49:24
 1416. kapruzytis 49:21
 1417. kapsyti 63:38
 1418. kapstyti 70:39
 1419. kapsoti 67:65
 1420. kapucyti 49:38
 1421. kapurytis 49:24
 1422. kapuinytis 49:20
 1423. karabytis 49:21
 1424. karabūzyti 49:43
 1425. -karacytis 49:8
 1426. karanyti 49:37
 1427. karapatyti 49:40
 1428. karapytis 49:10
 1429. karasytis 48:10
 1430. karaskytis 49:10
 1431. karasytis 48:10
 1432. karavulyti 49:44
 1433. -karbyti 72:39
 1434. karbūzyti 49:41
 1435. kardyti 69:37,40,43,77
 1436. karēnyti 49:37
 1437. karēnytis 49:21
 1438. karēstytis 47:10
 1439. 1.kargyti 55:39
 1440. 2.kargyti 72:36
 1441. kargstyti 70:39
 1442. karietyti 49:40
 1443. karkalyti 49:41
 1444. karksėti 157:61
 1445. karksoti 67:66
 1446. kaikti 92:64
 1447. karmulyti 49:38
 1448. karnapyti 49:41
 1449. karnaporyti 49:41
 1450. -kañnyti 49:38
 1451. -karoblyti 49:40
 1452. karoti 11:78
 1453. karpalyti 49:39
 1454. karpyti 72:39
 1455. karpstyti 70:39
 1456. karpulyti 49:39,40
 1457. kaisti 74:56
 1458. karstyti 70:39
 1459. -karšyti 49:37
 1460. karšyti 49:54

1461. kařsti 92:40
 1462. -kartýti 72:39
 1463. 1.kárti (*kāria*) 87:40
 1464. 2.kárti (*kāria*) 100:78
 1465. karvūlyti 49:40
 1466. kařzyti 49:64
 1467. -kasdyti 69:38
 1468. kasýti 72:42
 1469. kàsti 112:40
 1470. kásti 78:40
 1471. kãstyti 49:38
 1472. kastūryti 49:64
 1473. kašēryti 49:40
 1474. kašēryti 49:40
 1475. kašiēryti 49:40
 1476. kašūryti 49:40
 1477. kãštytis 49:21
 1478. katàjyti 49:64
 1479. katālyti 49:41
 1480. katāryti 49:41
 1481. kãtytis 49:27
 1482. katulyti 49:61
 1483. kaūkyti 49:64
 1484. kauksóti 67:66
 1485. káukstyti 70:39
 1486. kaukšēti 157:56m
 1487. káukšyti 42:61
 1488. káukštyti 70:42
 1489. kaūkti 92:64,76
 1490. kaūlyti 49:42
 1491. kaūnyti 49:42
 1492. kaupýti 55:39
 1493. kaūpti 92:43
 1494. -kauryti 49:41
 1495. káustyti 70:39
 1496. káući 117:40
 1497. kaūzyti 49:43
 1498. kauzūryti 49:41
 1499. -kaužyti 49:76
 1500. kavarčyti 49:37
 1501. kavyti 49:41
 1502. kãžytis 49:19
 1503. kėbsóti 67:65
 1504. keidãšyti 49:64
 1505. -keikdýti 69:42
 1506. k-ikti 91:43
 1507. keĩnyti 49:64
 1508. keisýtis 72:11
 1509. keĩsti 91:40
 1510. keĩzyti 49:62
 1511. -keĩžyti 49:62
 1512. keksoti 67:78
 1513. kėksóti 67:78
 1514. kėkšóti 67:78
 1515. -keldyti 69:39
 1516. k-lstyti 70:16
 1517. k-lti 116:43,64
 1518. kemblýti 49:76
 1519. keĩbti 73:70
 1520. -kempýti 49:70
 1521. kemžyti 49:78
 1522. -keĩdyti 49:43
 1523. keĩkti 91:54,57
 1524. kentēti 76:49
 1525. kepeštyti 47:42
 1526. kepešyti 49:64
 1527. kepežyti 49:64
 1528. kėpsóti 67:65
 1529. kėpšóti 67:65
 1530. 1.kėpti (*kėpa*) 111:40,76
 1531. 2.kėpti (*keĩpa*) 73:76
 1532. kėpurnyti 49:62
 1533. kėravyti 49:37
 1534. keĩbti 91:40
 1535. keřčyti 49:64
 1536. -keřžyti 49:40
 1537. keřžytis 49:33
 1538. keřgti 91:37,40
 1539. keriožyti 49:39
 1540. kerksóti 67:66
 1541. kermýti 49:64
 1542. kernãsyti 48:64

1543. kernāvyti 49:43
 1544. kernāzyti 49:38
 1545. keņnyti 49:40
 1546. -kērožyti 49:39
 1547. kerpsóti 67:65
 1548. kerpsóti 67:78
 1549. keřšyti 43:54
 1550. -keřštyti 49:37
 1551. keřštvyti 49:54
 1552. k-rti 73:76
 1553. kesytis 49:11
 1554. kēsýtis 12:11
 1555. kēsti 95:40
 1556. kęsti 76:49
 1557. -kēstyti 47:41
 1558. ketēti 84:55
 1559. ketveřgyti 49:64
 1560. kevelđdyti 49:54
 1561. 1.kežēti 108:76
 1562. 2.kežēti 108:70
 1563. -kēžyti 49:76
 1564. -kēžyti 49:40
 1565. kēžti 73:76
 1566. kiáuksyti 45:61
 1567. kiauksóti 67:66
 1568. kiauksóti 67:66
 1569. kiaūlyti 49:43
 1570. kiauryti 49:76
 1571. kiaūsti 73:70
 1572. kiaušyti 43:64
 1573. kiaūtyti 49:64
 1574. kiaužyti 49:76
 1575. kibdýti 69:36,39
 1576. kibūrķstyti 49:37
 1577. kibýti 72:36
 1578. kibizōlyti 49:37
 1579. kibkyti 49:43
 1580. kýboti 57:77
 1581. kybsóti 67:77
 1582. kibstýti(s) 70:36,(8)
 1583. kųbti 77:54,58'
 1584. kidýti 49:76
 1585. kiešoti 68:78
 1586. kygždýti 69:37
 1587. -kųkyti 49:54
 1588. kýkyti 49:53
 1589. kųldyti 69:37,41
 1590. -kylēti 149:40,76
 1591. kýlyti 49:38
 1592. kiļnyti 49:39
 1593. kųlstyti 54:42
 1594. kųlti 102:70,76
 1595. kųmdyti 69:37
 1596. kimsóti 67:65
 1597. kųmšoti 68:71
 1598. kimšti 105:40
 1599. kinkýti 8:40
 1600. kinksóti 67:65
 1601. kųnti 140:57
 1602. kioksóti 67:66
 1603. kiožyti 43:76
 1604. kypsoti 67:77
 1605. kypsóti 68:78
 1606. kųrdyti 8:37
 1607. kyrēti 155:57
 1608. -kirkālyti 49:41
 1609. kųrkdyti 69:37
 1610. kųrkyti 8:37
 1611. kirkšdýti 69:37
 1612. kirksēti 159:61
 1613. kirksoti 67:65,78
 1614. kiřkti 97:64
 1615. kųrlytis 49:21
 1616. kirmýdyti 69:37
 1617. kirmýti 49:76
 1618. kirpsóti 67:72
 1619. kirpsóti 67:72
 1620. 1.kiřpti (*kēřpa*) 105:38
 1621. 2.kiřpti (*kūřpsta*) 77:76
 1622. -kirsdýti 69:40
 1623. kiřsti 105:40
 1624. kiřsti 77:70

1625. 1.kūsti (*kiñda*) 77:76
1626. 2.kūsti (*kiñta*) 77:76
1627. kýšoti 10:77
1628. kūšti 106:43
1629. -kiüğnyti 49:38
1630. kiugžýti 49:76
1631. kiuksóti 67:65
1632. kiüksóti 67:65
1633. kiunksóti 67:65
1634. kiūpsóti 67:65
1635. kiūrdyti 69:37
1636. kiūrėti 155:78
1637. -kiúryti 49:40
1638. kiurksóti 67:65
1639. kiurñnyti 49:40
1640. kiürti 94:76
1641. kiũtyti 49:64
1642. kiútoti 57:65
1643. kiùžti 77:76
1644. kivųnklyti 49:40
1645. kiviřčytis 49:11
1646. kývytis 49:11
1647. kivkyti 49:40
1648. klabātyti 49:57
1649. klabyti 49:36
1650. klaidėti 132:72
1651. kláidyti 55:62
1652. klaidýti 72:37
1653. klaikstýtis 70:29
1654. klaipýti 55:39
1655. klaipstýtis 70:18
1656. klaistýti 70:39
1657. klaksóti 67:71
1658. -klakstyti 70:39
1659. klamóčyti 49:37
1660. klamùčyti 49:40
1661. klampāsyti 48:38
1662. klampātyti 49:38
1663. klampýti 55:64
1664. klampùčyti 49:72
1665. klampùtyti 49:64
1666. klamùčyti 49:37
1667. klánytis 49:11
1668. -klanksóti 67:66
1669. klapātyti 49:37
1670. -klāpyti 49:38
1671. klapsėti 157:35,75m
1672. klapstýti 70:43
1673. klapùčyti 49:37
1674. klastýti 70:39
1675. klastyti 49:37
1676. klaupýti 70:37
1677. klaũpti 92:64
1678. klausýti 72:55
1679. klebėdyti 49:62
1680. klebėkštyti 49:41
1681. klebėtyti 49:61
1682. klėbti 73:76
1683. klegdýti 69:21
1684. klegėti 84:64
1685. -klėgti 73:64i
1686. kleĩmyti 49:40
1687. kleĩnyti 49:38
1688. klėknyti 49:64
1689. kleksóti 9:65
1690. klemeñčyti 49:53
1691. kl-mkyti 49:40
1692. klėnyti 49:43
1693. klėpyti 49:75
1694. kl-rksyti 48:61
1695. klerksóti 67:65
1696. kl-rti 90:76
1697. klestėti 150:72,78
1698. klėstyti 47:41
1699. klėstýti 70:39
1700. klėstyti 70:41
1701. klėtyti 49:40
1702. klevėtyti 49:43
1703. kliaudyti 6:56
1704. kliaũkti 91:38,75m
1705. kliaũnyti 49:38
1706. kliaũti 116:43,46

1707. kliáutis 116:12
 1708. klibdýti 69:37
 1709. klųbti 77:76
 1710. klineděti 125:70
 1711. klíedyti 38:70
 1712. kliěgti 91:64
 1713. klikýti 72:37
 1714. klýkdtyi 69:37
 1715. kliksóti 67:71
 1716. klųkti 77:64
 1717. klýkti 97:64
 1718. klimpsóti 67:71
 1719. kliĩmpti 77:70,76
 1720. kliĩńčyti 49:42
 1721. klýnyti 49:38
 1722. kliòkyti 49:41
 1723. kliòkti 49:38,35m
 1724. kliòrytis 49:33
 1725. klýpti 77:70,76
 1726. klýsti 77:70
 1727. klųšti 77:70
 1728. kliudýti 33:40
 1729. kliukěti 110:75m
 1730. kliùkti 77:75m
 1731. kliunksěti 159:75m
 1732. kliúokyti 49:38
 1733. kliurksóti 67:65
 1734. kliurkstýti 70:39
 1735. kliurkti 97:38,64
 1736. kliurńmytis 49:19
 1737. kliùrti 94:76
 1738. kliùstyti 70:39
 1739. kliúti 77:56
 1740. kliüvěti 155:71
 1741. klývyti 49:70
 1742. -klodýti 69:39
 1743. klojěti 153:65
 1744. klóstyti 2:40
 1745. klóti 103:43
 1746. kliukdýti 69:37
 1747. -klùmti 49:37
 1748. klumpātyti 49:40
 1749. klumpsoti 67:71
 1750. kluńgyti 49:64
 1751. kluńkyti 49:41
 1752. klupdýti 69:37
 1753. klųpěti 155:65
 1754. klupýti 72:37
 1755. klúpóti 18:65
 1756. klųpti 77:70
 1757. -klùsti 77:64i
 1758. knabdýti 69:43
 1759. knabýti 55:38
 1760. knābyti 49:43
 1761. knabsóti 9:69;67:65
 1762. knābti 73:72,78
 1763. knaibāsyti 48:39
 1764. knāibýti 55:39
 1765. knaibytis 8:17
 1766. knaisyti 55:39
 1767. knāižyti 55:39
 1768. knākyti 49:41
 1769. knakěti 109:70
 1770. knāksyti 45:38
 1771. knaksóti 67:72
 1772. knāpyti 49:43
 1773. knapsóti 9:55,69
 1774. knāryti 49:66
 1775. knārksyti 45:69
 1776. knarksóti 67:55,66,71
 1777. knařkti 92:70
 1778. knařplyti 49:38
 1779. knarpsóti 67:66,71
 1780. knātyti 49:43
 1781. kněbsóti 67:66,71
 1782. kněbti 73:72,78
 1783. kneibāsyti 48:39
 1784. kneibūsyti 48:63
 1785. kneižyti 49:40
 1786. kněkyti 49:37
 1787. kneksóti 67:72
 1788. kněpčyti 49:37

1789. knerbsóti 67:65
 1790. knerbùčyti 49:40
 1791. knerksóti 67:69
 1792. knerpsóti 67:77
 1793. knèžti 73:76
 1794. kniaubsóti 67:65
 1795. kniauksóti 67:78
 1796. kniaũkti 91:64
 1797. kniausýti 27:39
 1798. kniaustýtis 70:16
 1799. kniaũzyti 49:61
 1800. knibãryti 49:64
 1801. knibũtyti 49:39
 1802. knýboti 57:65
 1803. knybsóti 67:56,63
 1804. knũbti 77:64,76
 1805. knibùčyti 49:39
 1806. knibždėti 110:64
 1807. kničdyti 49:38
 1808. -kniepčyti 49:37
 1809. knietėti 131:57
 1810. kničtyti 49:38
 1811. knỹkti 97:64
 1812. kniobsóti 67:77
 1813. kniogyti 49:66
 1814. kniopsóti 67:71
 1815. knipčyti 49:39
 1816. knũpyti 49:37
 1817. knypsóti 56:55,63
 1818. knũrkdyti 69:37
 1819. knũrksyti 45:61
 1820. knĩřkti 97:64
 1821. knĩrplyti 49:40
 1822. knĩrpsóti 67:55
 1823. knisdýti 69:37
 1824. knýsoti 67:65
 1825. knũsti 106:38
 1826. knũtyti 49:38
 1827. kniubãryti 49:63
 1828. kniubdýti 69:37
 1829. kniũboti 12:77;57:65
 1830. kniũbsoti 67:65
 1831. kniũbti 77:70,76
 1832. kniukýti 72:37
 1833. kniuksóti 67:65
 1834. kniũksoti 67:65
 1835. kniũpoti 68:65
 1836. kniũpryti 49:64
 1837. kniũpsoti 67:65
 1838. kniũryti 49:39
 1839. kniũrkyti 72:37,42
 1840. kniũrsóti 67:65
 1841. kniũsyti 48:63
 1842. kniũstoti 66:65
 1843. kniũtyti 49:41
 1844. kniũzyti 49:63
 1845. knobsóti 67:65
 1846. knódyti 69:37
 1847. knõpyti 49:63
 1848. knopsóti 67:55,65
 1849. knũpoti 68:65
 1850. knupsyti 71:42
 1851. knũpsoti 67:65
 1852. knũpti 77:70,76
 1853. kočělyti 49:41
 1854. kočĩľlyti 49:41
 1855. kódytis 3:10
 1856. -kogždyti 49:70
 1857. količčyti 49:40
 1858. kõlyti 49:43
 1859. komèdytis 49:21
 1860. komyti 49:37
 1861. kontãpyti 49:64
 1862. kontũzyti 49:45
 1863. koplũnyti 49:40
 1864. kõpstyti 70:42
 1865. kopšóti 67:77
 1866. kópti 94:64
 1867. kõpti 94:40
 1868. kopũstyti 49:40
 1869. korýti 49:76
 1870. koróti 17:77

1871. kósėti 21:69
 1872. kōtyti 49:41
 1873. kovytis 49:11
 1874. koznādyti 49:37
 1875. kōznyti 49:37
 1876. kozonyti 49:43
 1877. kožnyti 49:37
 1878. krabākštyti 49:41
 1879. krabuřkštyti 49:61
 1880. kragšóti 67:65
 1881. kraigýti 72:39
 1882. kraikýti 72:39
 1883. kraipýti 55:39
 1884. kráišytis 72:10
 1885. kraitýti 72:39
 1886. krakmōlyti 49:40
 1887. kraksóti 67:65
 1888. kramālyti 49:40
 1889. -krambýti 72:38
 1890. kramčzyti 49:43
 1891. krāmyti 49:39
 1892. krampālyti 49:38
 1893. krañpyti 49:38
 1894. kramplýti 49:76
 1895. kramstyti 54:38
 1896. kramtyti 55:39
 1897. -krañkyti 49:54
 1898. kranksėti 157:61
 1899. kranksóti 56:55
 1900. kránkšyti 45:69
 1901. krañkšti 92:70
 1902. krañkti 92:64
 1903. krantýti 72:39
 1904. krāpyti 49:39
 1905. krapštýti(s) 72:38,(21)
 1906. krapùštyti 49:64
 1907. kratýti 72:42
 1908. kraudýti 69:39
 1909. krauksóti 67:77
 1910. kraūlyti 49:39
 1911. kraupyti 72:43
 1912. kraupstytis 47:14
 1913. kráustyti 70:39
 1914. kraušýti 72:39
 1915. kráuti 96:40
 1916. krebždėti 108:61
 1917. kreikýtis 72:31
 1918. kreĩpti 91:43
 1919. kreistýti 70:39
 1920. kr-ityti 49:43
 1921. krekėti 108:76
 1922. kreksóti 67:77
 1923. krèksóti 67:77
 1924. krèkti 73:76
 1925. kremčzyti 49:43
 1926. kr-msyti 48:75
 1927. krėnyti 49:39
 1928. krėnyti 49:40,41
 1929. kr-nkšyti 45:69
 1930. kreñkšti 91:70
 1931. krèpyti 49:40
 1932. krèpsóti 67:77
 1933. krėsyti 49:40
 1934. krėsyti 49:40
 1935. krėсныti 49:38
 1936. krėsti 95:41
 1937. krėstytis 49:11
 1938. krešėti 99:76
 1939. krėšti 99:76
 1940. kriáuķšyti 45:69
 1941. kriauñyti 49:39
 1942. kriáuštytis 70:17
 1943. kriaušýti 55:42
 1944. kriėnyti 49:43
 1945. kriėpyti 49:40
 1946. krikdyti 69:37
 1947. krikščionyti 49:40
 1948. krýkšti 97:64
 1949. krųkštyti 3:40
 1950. krųkti 77:64,70,76
 1951. krýkti 97:64
 1952. kriñsti 105:38

1953. krynyti 49:43
1954. kriõkti 94:64,70
1955. kridayti 49:40
1956. kriõsti 76:70
1957. kripdyti 69:40
1958. krypsõti 67:71
1959. krỹpti 77:76
1960. krusti 77:70,76
1961. kristyti 49:40
1962. kriugždėti 110:76
1963. kriũkyti 49:64
1964. kriuksėti,
 kriũksyti 45:61
1965. kriuksõti 67:65
1966. kriũkti 97:64
1967. kriũmyti 49:38
1968. kriũnyti 39:69
1969. kriũzyti 49:38
1970. krỹvdyti 3:37
1971. krỹvdyti 49:37
1972. krivudyti 49:37
1973. kroksõti 67:66
1974. krõmytis 49:19
1975. kropyti 49:39
1976. krõpytis 49:27
1977. kropsõti 67:65
1978. kropsõti 67:65
1979. krõsyti 49:40
1980. 1.krõšyti 49:40
1981. 2.krõšyti 10:66
1982. krũcyti 49:43
1983. -krũcyti 49:43
1984. krũkyti 49:36
1985. krũmytis 49:27
1986. krũmyti 49:76
1987. 1.krũnyti 37:69
1988. 2.krũnyti 49:40,64
1989. krũksõti 67:66
1990. krũpsõti(s) 67:65,(26)
1991. krũsti 77:64
1992. 1.krũstyti 70:43
1993. 2.krũstyti 47:37
1994. krũstyti 49:21
1995. krũšoti 68:65
1996. krũsti 106:38
1997. krutėti 110:70
1998. krũvyti 49:39
1999. kũbryti 49:40
2000. kũbũrdytis 49:11
2001. kũbũrkšyti 3:37
2002. kucyti 49:41
2003. kučnėryti 49:41
2004. kudācyti 49:41
2005. kudakšyti 48:61
2006. kudāšyti 49:41,64
2007. kudėšyti 48:61
2008. kũdlyti 49:41
2009. kugždėti 110:64
2010. kugždyti 49:37
2011. kuikštỹtis 70:18
2012. kuĩlyti 49:64
2013. kuisyti 49:37
2014. kũisyti 3:19
2015. kuĩsti 97:64
2016. kuistyti 70:21
2017. kukdyti 69:37
2018. kukỹti 72:37
2019. kũknyti 49:43
2020. kũksyti 45:41
2021. kũksõti 67:78
2022. kũkštytis 72:30
2023. kũkti 77:70,76
2024. kũlānyti 49:41
2025. kuldācyti 49:41
2026. kuldāšyti 49:41
2027. kũdlyti 69:37
2028. kuĩdyti 49:64
2029. kuligānyti 49:64
2030. kũlyti 49:76
2031. 1.kũlyti 49:40
2032. 2.kũlyti 49:41
2033. kulytis 49:21

2034. kuľnyti 49:64
 2035. kuľpyti 49:41
 2036. kùlstyti 70:39
 2037. kùlti 98:41
 2038. kultũrytis 49:24
 2039. kuľbryti 49:40
 2040. kumpsóti 67:65
 2041. kuľpti 77:70,76
 2042. kùmstyti 55:41
 2043. kùmstóti 66:78
 2044. kùmšyti 10:42
 2045. kùmštyti 28:53
 2046. kumuľnytis 49:24
 2047. kumuľžytis 49:4
 2048. kuncyti 49:64
 2049. kuňčytis 49:21
 2050. kundāžyti 49:40
 2051. kũnyti 49:40
 2052. kunksóti 67:65
 2053. kuntāpyti 49:41
 2054. kuōdyti 49:41
 2055. kuoksóti 67:66
 2056. kuomytis 49:4
 2057. kuōpti 94:40
 2058. kũpdýti 69:37
 2059. kùpyti 49:43
 2060. kùpyryti 49:38
 2061. kũpsóti 67:78
 2062. kupstýti 70:41
 2063. kùrdyti 69:36
 2064. kurēžytis 49:21
 2065. 1.kũryti 49:64
 2066. 2.kũryti 49:40
 2067. kùrkdyti 6:37
 2068. kurksóti 67:65
 2069. kuřkti 97:64
 2070. kuľnyti 49:37
 2071. kurpýti 28:38
 2072. kurpsóti 67:65
 2073. kuľpti 97:40
 2074. kùrstyti 70:36
 2075. kùrti 98:40
 2076. kurtyti 49:37
 2077. kUSDýti 69:37
 2078. kusyti 27:37
 2079. kušēti 110:70
 2080. kutālyti 49:41
 2081. kùtyti 49:40,64
 2082. kùtnyti 49:43
 2083. kùtryti 49:37
 2084. kuždēti 110:64
 2085. kvāčytis 49:24
 2086. kvāľti 74:70
 2087. 1.kvaipýti 72:37
 2088. 2.kvaipýti 72:39
 2089. kvaipstýtis 70:26
 2090. kváišyti 49:64
 2091. kvaitýtis 72:21,27
 2092. kvaksēti 157:61
 2093. kvaksóti 67:66
 2094. kvākšyti 41:61
 2095. kvālyti 49:43
 2096. kvampsóti 67:66
 2097. kvampstýtis 70:18
 2098. kvanksóti 56:66
 2099. kvankšóti 67:66
 2100. kvapstýti 2:69
 2101. kvaršyti 49:41
 2102. kvařčyti 49:37
 2103. kvarčytis 49:11
 2104. kvárklytis 49:19
 2105. kvarkōlyti 49:39
 2106. kvarksēti,
 kvárksyti 45:61
 2107. kvárkšyti 45:61
 2108. kvařkti 92:64
 2109. kvauksóti 67:66
 2110. kvauksóti 67:66
 2111. kvempsoti 67:65
 2112. kveľptis 91:19
 2113. kvenksoti 67:66
 2114. kvepēti 76:78

2115. kvěpsóti 9:69
 2116. kvěpti 95:43
 2117. kvěstyti 54:61
 2118. kviěsti 91:43
 2119. kvietytis 49:33
 2120. kvikdýti 69:37
 2121. kvikýti 72:37
 2122. kvvukti 77:64
 2123. kvvupti 77:58'i
 2124. kvvutytis 49:4
 2125. kvýtoti 18:65
 2126. kvočyti 43:49
 2127. kvõlyti 49:43
 2128. kvõpytis 49:14
 2129. kvopstyti 70:26
 2130. kvòsyti 48:75
 2131. kvõsyti 49:40
 2132. kvošćtis 148:27
 2133. lãbyti 49:43
 2134. laburzyti 49:38
 2135. 1.ladyti 49:42
 2136. 2.lãdyti 49:43
 2137. lagãdytis 49:11
 2138. lagãdnytis 49:11
 2139. láidyti 27:42
 2140. láigyti 55:64
 2141. laikýti 72:37,43
 2142. laimyti 49:40
 2143. laipstýti 70:36,42
 2144. 1.láistyti 54:39
 2145. 2.láistyti 70:39
 2146. laiškýti 72:39
 2147. laizdýti 69:73
 2148. 1.laiždýti 69:73
 2149. 2.laiždýti 69:42
 2150. laižýti 72:42
 2151. lakãmyti 49:57
 2152. lakdýti 69:36
 2153. lakstýti 54:62
 2154. lakštýti 70:39
 2155. làkti 112:40
 2156. lamãnyti 49:39
 2157. lamañtyti 49:38
 2158. lamãtyti 49:42
 2159. lamãžyti 49:39
 2160. lámdyti 69:39
 2161. lãmyti 49:39,40
 2162. lámstyti 70:39,53
 2163. lámtyti 72:39
 2164. lamùšyti 72:39
 2165. lamùtytis 49:19
 2166. 1.lámzdtyti 69:39
 2167. 2.lámzdtyti 49:64
 2168. lámžyti 72:39
 2169. lañčyti 49:40
 2170. landýti 55:62
 2171. langóti 57:62
 2172. 1.lankýti 8:42
 2173. 2.lankýti 55:39
 2174. lankstýti 54:39
 2175. lapãšyti 49:53
 2176. lapãtyti 49:61
 2177. lapýti 49:61
 2178. lãpsyti 46:41
 2179. lapsóti 67:77
 2180. larlãzyti 49:40
 2181. lasýti 55:42
 2182. laskãtyti 49:43
 2183. lašćti 109:75m
 2184. latãšyti 49:41
 2185. láukti 92:55
 2186. laupýti 72:39
 2187. laũpti 92:40
 2188. láužyti 55:39
 2189. láužti 92:40
 2190. lãvyti 3:37
 2191. lãzdyti 49:41
 2192. lazgatyti 49:43
 2193. lãžyti 49:64
 2194. lažytis 72:11
 2195. lebėdyti 49:40
 2196. lebuřdytis 49:13

2197. lēcyti 49:43
 2198. lēdyti 46:76
 2199. leīpti 73:70,76
 2200. l-isdyti 69:31
 2201. l-isti 129:55
 2202. lēkdýti 69:31
 2203. lēkti 116:64
 2204. lemeītytis 49:11
 2205. l-mti 95:44,52
 2206. leñzyti 49:64
 2207. lengnytis 49:8
 2208. leñkti 91:40
 2209. lepeīšyti 49:41
 2210. lepētyti 49:40,43
 2211. lepsóti 67:78
 2212. lēpsóti 67:71
 2213. lēpšyti 49:40
 2214. lēpti 73:70
 2215. lēpti 75:70
 2216. lerpsóti 67:65
 2217. lēsti 111:41
 2218. letēžyti 49:38
 2219. liaubýti 3:43
 2220. liaubýtis 72:11
 2221. liáutis 95:11
 2222. lųcytis 49:11
 2223. lýdēti 145:44
 2224. lýdyti 6:37
 2225. lųdytis 49:8
 2226. liēčyti 49:37
 2227. -liedýti 69:39
 2228. líegti 91:70
 2229. 1.lielytis 49:11
 2230. 2.liēlytis 49:22
 2231. liepšyti 49:40
 2232. liēpti 91:54
 2233. liēsti 91:43,52
 2234. lieti 104:40
 2235. liēti 97:40
 2236. lietyti 49:51
 2237. liēžti 91:38
 2238. liežuvyti 49:43
 2239. lýgyti 44:40
 2240. lųgnyti 49:64
 2241. likdýti 69:37
 2242. lýkyti 49:37
 2243. lųkštytis 49:11
 2244. lųkti 78:43,66,78
 2245. limdyti 69:37
 2246. lųmti 102:76
 2247. lųndoti 18:65
 2248. linkdyti 69:37
 2249. linkēti 154:55
 2250. lųnkoti 57:77
 2251. linksēti 159:53,61
 2252. linksóti 9:62
 2253. liñkti 77:76
 2254. liopyti 49:38
 2255. liòsytis 49:13
 2256. liòvytis 49:17
 2257. lipdýti 6:40
 2258. lipýti 8:40
 2259. lýpoti 68:77
 2260. lýpstyti 70:43
 2261. lipstýtis 70:8
 2262. lųpšnytis 49:11
 2263. lųpti (*lipa*) 106:64
 2264. lųpti (*liñpa*) 77:58
 2265. -lįsdýti 69:60
 2266. lýsti 77:70
 2267. lįsti 105:64
 2268. lýti 102:76
 2269. 1.-liūbyti 43:33
 2270. 2.liūbyti 49:49
 2271. liūdēti 155:44,72
 2272. liudyti 49:43
 2273. liūdyti 43:37
 2274. liūdnyti 49:37
 2275. liūgsoti 67:77
 2276. liūksóti 67:77
 2277. liūlyti 49:64
 2278. liurbsóti 67:65

2279. liürlyti 49:64
 2280. liuršóti 68:65
 2281. liűsti 77:70,72
 2282. liustyti 49:19
 2283. liűšytis 49:13
 2284. liútytis 49:33
 2285. lýžytis 49:11
 2286. lýžti 77:57,70,76
 2287. lobyti 49:40
 2288. lõbti 76:70
 2289. lódyti 6:37
 2290. lõjyti 49:43
 2291. lokyti 49:40
 2292. lõmyti 49:38,64
 2293. lópyti 23:38
 2294. lopsóti 67:77
 2295. lópstyti 70:39
 2296. lošdýtis 69:17
 2297. lóšoti 68:65
 2298. lõšti 94:64
 2299. lóti 82:64
 2300. lõtyti 49:40
 2301. ložyti 46:77
 2302. lúčyti 49:44
 2303. lugnyti 49:64
 2304. luibsóti 67:55
 2305. luĩmytis 49:21
 2306. luĩnyti 49:64
 2307. lükėti 149:55
 2308. lúkyti 62:55
 2309. lùkštyti 3:38
 2310. lùkšytis 49:21
 2311. lumpsóti 67:65
 2312. lumsóti 67:65
 2313. luñzdyti 49:64
 2314. lùmžyti 49:38
 2315. luñčyti 49:40
 2316. lùngytis 72:11
 2317. lúobyti 49:38
 2318. luõbti 94:64
 2319. lúodyti 3:38
 2320. luõkyti 49:38
 2321. luopyti 72:39
 2322. lúopyti 49:41
 2323. -lupdýti 69:37
 2324. lűpsóti 67:65
 2325. lùpti 106:40
 2326. lúšyti 49:40
 2327. lúšytis 49:19
 2328. lúžti 77:76
 2329. máčyti 49:54
 2330. mačnyti 49:40
 2331. magėti 85:57
 2332. mąglyti 49:40
 2333. magztýti 70:39
 2334. máigyti 72:39,42
 2335. maigýtis 72:24
 2336. maigstýtis 70:24
 2337. maĩlyti 49:40
 2338. mainýti 72:42
 2339. maistýti 70:39
 2340. maišýti 72:40
 2341. maitýti 72:37
 2342. máivytis 55:21
 2343. máižyti 55:62
 2344. majáčyti 49:37
 2345. makačiõlyti 49:39
 2346. makačiõnyti 49:41
 2347. makáčytis 49:21
 2348. makályti 49:39
 2349. makāryti 49:41
 2350. makāsyti 48:38
 2351. makāšyti 49:54
 2352. makāzyti 49:27
 2353. màkyti 49:38
 2354. makliõryti 49:37
 2355. maklyti 49:43
 2356. makliűryti 49:37
 2357. màknyti 49:38
 2358. makõlyti 49:39
 2359. maksóti 67:55
 2360. maláčyti 49:40

2361. malāčyti 49:40
 2362. malāšyti 49:39
 2363. maldýti 55:37
 2364. maldyti 69:37
 2365. maliodyti 49:64
 2366. malstýtis 70:11
 2367. malonytis 49:11
 2368. málti 88:40
 2369. 1.málžyti 72:36
 2370. 2.málžyti 72:37
 2371. mámpsyti 48:61
 2372. mañčyti 49:38
 2373. mančytis 49:21
 2374. mandāgyti 49:37
 2375. mandýti 72:43
 2376. mangālyti 49:38
 2377. mangýti 72:43
 2378. mángyti 72:37
 2379. mángytis 72:21
 2380. mañglyti 49:38,43
 2381. mangūryti 49:41
 2382. manýti 72:55,66
 2383. mankāsyti 49:38
 2384. mankāzyti 49:38
 2385. mánkyti 72:39
 2386. mankštýti 72:37
 2387. mantāčyti 49:37
 2388. mañtyti 49:37
 2389. manzýti 72:39
 2390. markāčytis 49:28
 2391. markātytis 49:28
 2392. markýti 72:37
 2393. marksóti 67:69
 2394. márkstyti 70:42
 2395. marmālyti 49:40
 2396. marmēsyti 48:38
 2397. mañmyti 49:39
 2398. marmūzyti 49:43
 2399. martāčytis 49:24
 2400. marūdyti 49:64
 2401. mastýti 72:39
 2402. maštýti 70:46
 2403. matācytis 49:21
 2404. matāčytis 49:21
 2405. matālyti 49:40
 2406. matāšyti 49:41
 2407. matýti 72:49
 2408. matōnyti 49:37
 2409. máudyti 72:40
 2410. maukýti 72:39
 2411. maūkti 92:40
 2412. 1.maūlyti 49:42
 2413. 2.maūlyti 49:40
 2414. 3.maūlyti 49:40
 2415. maūryti 49:64
 2416. mausdýti 69:39
 2417. maūsti 92:57
 2418. máustyti 70:39
 2419. máuti 117:40
 2420. mazgýti 55:39
 2421. -mažytis 72:24
 2422. mažti 74:76
 2423. mēčytis 49:13
 2424. mēdyti 49:40
 2425. 1.mēgdyti 69:49
 2426. 2.mēgdyti 55:43
 2427. mēgti 75:49
 2428. mēgzdyti 55:43
 2429. megzdytis 69:30
 2430. mēgzti 111:40
 2431. meīlyti 49:57
 2432. mēklyti 49:64
 2433. mēksóti 67:55
 2434. melýti 72:37
 2435. mēlynýti 49:76
 2436. mēłti 92:76
 2437. m-lžti 74:37
 2438. meñtyti 49:37
 2439. m-rkti 91:43,54
 2440. meřkti 91:40
 2441. meřlytis 49:21
 2442. m-rnytis 49:31

2443. mesdýti 69:39
 2444. mēsti 111:43
 2445. mētyti 55:42
 2446. mezgýti 55:39
 2447. miauksēti 156:61
 2448. miaũkti 91:64
 2449. miegóti 136:72
 2450. míēgti 91:54
 2451. mielýti 46:76
 2452. 1.míelyti 49:45
 2453. 2.míelyti 49:40
 2454. míeryti 49:54
 2455. mieřnyti 49:40
 2456. mičēsti 91:40
 2457. mičtyti 49:62
 2458. migdýti 6:37
 2459. mygdtyti 69:39
 2460. migýti 72:37
 2461. mųglytis 49:27
 2462. 1.mųgti 77:70
 2463. 2.mųgti 77:70
 2464. mýgti 81':43
 2465. mųgzti 77:76
 2466. mųklyti 49:42
 2467. mųksyti 41:69
 2468. mýkti 97:64
 2469. mylēti 145:49
 2470. mųlyti 49:46,54
 2471. mųlti 94':46i
 2472. mųlyti 49:76
 2473. mųlžyti 72:36
 2474. mindýti 69:37
 2475. mųndyti 26:39
 2476. mųnkyti 34:39
 2477. mųnti 105':38
 2478. miňti 104':43,44,46,49
 2479. miňtyti 49:46
 2480. mirdýti 69:68
 2481. mirgēti 85':75m
 2482. miřglyti 49:75
 2483. mirkdýti 69:37
 2484. mirkýti 8:37
 2485. mųrksyti 60:65
 2486. mirksēti 159:61
 2487. mirksóti 67:77
 2488. miřkti 77:78
 2489. miřti 89':70
 2490. miřsti 77:46
 2491. mųslyti 29:44
 2492. mįslyti 49:64
 2493. mųsti 77:55
 2494. mįsti 97:64
 2495. -mųšdyti 69:37
 2496. mišýti 72:40
 2497. mųšti 77:58',70
 2498. mitýti 72:37
 2499. mųtryti 49:37
 2500. myždýti 69:37
 2501. mýžti 90:40,64
 2502. módytis 69:20
 2503. mokēti 86:43,44,55
 2504. -mokdýti 69:39
 2505. mókyti 8:37
 2506. moksóti 67:55
 2507. mókti 76:43,54
 2508. 1.mõnyti 49:54
 2509. 2.mõnyti 49:37
 2510. morýti 49:76
 2511. móstyti 54:53
 2512. mõstyti 49:40
 2513. móti 82:54
 2514. motyti 49:64
 2515. móvytis 49:21
 2516. mõžytis 46:14
 2517. mųčyti 49:37
 2518. -mųgyti 49:40
 2519. muļlyti 49:40
 2520. muištytis 70:20
 2521. 1.muĩtyti 49:40
 2522. 2.muĩtyti 49:37
 2523. 3.muĩtyti 49:37
 2524. muĩžyti 49:64

2525. mukdýti 69:39
 2526. mukyti 49:37,38
 2527. mùklyti 49:38
 2528. müksóti 67:65
 2529. müksóti 67:65
 2530. 1.muldyti 1:37
 2531. 2.-muldyti 69:39
 2532. 3.muldyti 72:70
 2533. mùlyti 49:54
 2534. mulksóti 67:65
 2535. muľmyti 49:64
 2536. multũzyti 49:40
 2537. 1.muľvyti 49:40
 2538. 2.muľvyti 49:37
 2539. 3.muľvyti 49:64
 2540. muňglyti 49:64
 2541. muntãčyti 49:37
 2542. múodytis 44:27
 2543. muolytis 49:21
 2544. múosti 94:27
 2545. mùrdyti 72:39
 2546. mùrgdyti 69:39
 2547. murgsóti 67:65
 2548. múryti 49:40
 2549. mùrkdyti 69:39
 2550. mùrkyti 8:39
 2551. murksóti 67:65
 2552. muřkti 97:64
 2553. muřlyti 49:40
 2554. murměti 141:43
 2555. múroti 68:66
 2556. murpsóti 67:65
 2557. mursýti 49:76
 2558. mùrstytis 70:20
 2559. musýti 49:76
 2560. mùsyti 46:57
 2561. müsýti 49:76
 2562. mústytis 70:20
 2563. mušdýti 69:39
 2564. mũtyti 49:40
 2565. művěti 155:44"
2566. muzuřlytis 49:19
 2567. múžyti 49:64
 2568. nagrãdyti 49:54
 2569. naigyti 72:39
 2570. náikýti 28:37
 2571. naikũčyti 49:37
 2572. nairýtis 72:9
 2573. naĩvyti 55:37
 2574. náizyti 72:21,30
 2575. nãkvyti 49:37
 2576. narãvyti 49:54
 2577. 1.nárdyti 53:59;69:37
 2578. 2.nárdyti 69:39
 2579. narğlyti 49:40
 2580. narýti 72:39
 2581. narnãzyti 49:40
 2582. narněti 100:64
 2583. narňyti 49:40
 2584. narpũčyti 49:39
 2585. narpũlyti 49:39
 2586. narsyti 72:37
 2587. 1.nárstyti 54:59
 2588. 2.nárstyti 70:39
 2589. 1.naršyti 3:37
 2590. 2.naršýti 72:38
 2591. 1.narštýtis 70:26
 2592. 2.narštýtis 70:21
 2593. narvytis 49:21
 2594. našýti 72:42
 2595. nãšlyti 49:40
 2596. naũdyti 49:43
 2597. nausýtis 72:21
 2598. n-ĩgti 91:43
 2599. neivyti 49:37
 2600. neňnyti 49:38
 2601. neřglyti 49:39
 2602. 1.neřsti 91:38
 2603. 2.neřsti 121:64
 2604. n-rtěti 131:72
 2605. n-rti 95:64
 2606. neřvytis 49:17

2607. nešdýti 69:42
2608. 1.-nešėti 147:43
2609. 2.-nešėti 147:57
2610. nēšti 111:43
2611. nevālyti 49:37
2612. -nevōžyti 49:43
2613. niauksėti 156:61
2614. niauksóti 67:65
2615. niáukstytis 70:30
2616. niáukti 91:40
2617. niáuktis 91:19,25,31
2618. niaūryti 49:40
2619. nūbryti 49:40
2620. nūčyti 49:37
2621. níekti 91:43
2622. niežėti 124:57
2623. nýkdyti 69:37
2624. nyksóti 67:77
2625. nūkti 77:54
2626. nýkti 77:70,76
2627. nioksóti 67:78
2628. nióvyti 49:37
2629. nūpryti 49:40
2630. nūrdyti 69:40
2631. nýroti 18:65
2632. niřsti 77:66,72
2633. niřsti 77:72
2634. nūrti 77:64
2635. nistytis 49:11
2636. nūščyti 49:37
2637. nūtyti 49:37,40
2638. nýtyti 49:61
2639. niukdýti 69:37
2640. niūkyti 49:37
2641. niuksėti 158:37,53
2642. niūksoti 67:77
2643. 1.niūkti 77:70,76
2644. 2.niūkti 77:70
2645. niúkti 77:76
2646. niūnyti 49:72
2647. niūpryti 49:40
2648. niūrdyti 72:39
2649. niuřgzti 97:64
2650. niūrkdyti 69:39
2651. niūrkyti 72:42
2652. niurksóti 67:65
2653. niurnėti 101':64
2654. niúroti 57:65
2655. niūrti 94':70
2656. niurvytis 49:21
2657. niurzgėti 85':64
2658. nūžti 77:56i
2659. nódytis 49:8
2660. nōgnyti 49:37
2661. nokdyti 69:37
2662. nokýti 72:37
2663. nókti 76:76
2664. norėti 153:57
2665. nōstyti 49:40
2666. nōstytis 49:33
2667. nōšytis 49:11
2668. notūrytis 49:21
2669. nōvyti 49:37
2670. nūdyti 49:37
2671. 1.nūdyti 49:43
2672. 2.nūdyti 49:37
2673. nūksėti 160:61
2674. 1.nuōdyti 49:40
2675. 2.nuōdyti 49:37
2676. nuopeřytis 49:21
2677. oľbyti 49:43
2678. ómytis 49:21
2679. ošti 94:70
2680. pādyti 49:40
2681. pādytis 49:33
2682. pagādytis 49:33
2683. pagrābytis 49:27
2684. páikyti 72:37
2685. páikstyti 70:42
2686. paikštýtis 70:21
2687. paikti 74:70
2688. pailyti 49:41

2689. paĩnyti 49:41
 2690. paĩpyti 49:41
 2691. paĩryti 49:41
 2692. 1.páisyti 55:43
 2693. 2.-páisyti 72:40
 2694. paisýti 3:38
 2695. páiskyti 55:39
 2696. 1.páistyti 4:40,43
 2697. 2.páistyti 70:43
 2698. paišýti 72:39
 2699. páišyti 55:39
 2700. paĩvyti 49:41
 2701. pãjyti 49:40
 2702. pakarytis 49:11
 2703. pàkyti 49:41
 2704. paksoti 67:75,41
 2705. paldyti 72:46
 2706. pamẽtlyti 49:48
 2707. paĩpyti 49:41
 2708. paĩplyti 49:38
 2709. pampólyti 49:38
 2710. paĩpryti 49:43
 2711. pampsóti 67:65
 2712. paĩpti 74:70,76
 2713. pampùlyti 49:64
 2714. pamsóti 67:65
 2715. pamstyti 70:11
 2716. pańcyti 49:39
 2717. pańodyti 49:43
 2718. pańsaryti 49:43
 2719. pańsuryti 49:43
 2720. pańtãryti 49:40
 2721. 1.pańtyti 49:41
 2722. 2.pańtyti 49:43
 2723. paĩpyti 49:41
 2724. paĩpyti 45:41
 2725. papsóti 67:66
 2726. paĩlyti 49:43
 2727. paĩnyti 49:43
 2728. paĩnydyti 69:42
 2729. paĩnydyti 49:43
 2730. paĩryti 49:40
 2731. paĩstýti 70:42
 2732. paĩpãlyti 49:40
 2733. paĩpti 92:61,75m
 2734. paĩpùlyti 49:40
 2735. paĩsyti 49:64
 2736. paĩtãlyti 49:39
 2737. paĩtòlyti 49:39
 2738. paĩtùlyti 49:39
 2739. paĩsyti 49:57
 2740. paĩkùdyti 49:40
 2741. paĩõgyti 49:43
 2742. paĩõžyti 49:43
 2743. paĩstanãvyti 49:54
 2744. paĩšýti 55:39
 2745. 1.paĩšyti 49:40
 2746. 2.paĩšyti 49:40
 2747. paĩkùdyti 49:40
 2748. paĩšyti 49:54
 2749. paĩkšyti 49:64
 2750. paĩuryti 49:40
 2751. paĩryti 49:41
 2752. paĩtyti 49:64
 2753. paĩtãtryti 49:24
 2754. paĩžundyti 69:43
 2755. paĩčetyti 49:40
 2756. paĩčotyti 49:40
 2757. paĩčyti 49:40
 2758. paĩčvietyti 49:40
 2759. paĩdyti 49:38
 2760. paĩkti 91:43
 2761. paĩlyti 49:39
 2762. paĩryti 49:38
 2763. paĩklyti 49:72
 2764. paĩkšyti 49:37
 2765. paĩlýdyti 69:37
 2766. paĩlyti 39:76
 2767. paĩlyti 49:38
 2768. paĩnyti 3:43
 2769. paĩnyti 46:76
 2770. paĩpsóti 67:65

2771. perčdyti 69:37
 2772. perčti 142:37,44
 2773. pčryti 49:38,41
 2774. perkōlyti 49:40
 2775. perkūnyti 49:51
 2776. peršėti 122:57
 2777. p- rti 86':41
 2778. pėslyti 49:64
 2779. pčstyti 49:37
 2780. pčsti 111:38
 2781. pčtmyti 49:39
 2782. pčtnyti 49:39
 2783. pčžyti 49:64
 2784. pūčtyti 49:43
 2785. 1.pýdyti 69:37
 2786. 2.pýdyti 69:37
 2787. 3.pýdyti 72:43
 2788. pičlyti 49:38
 2789. píepyti 49:41
 2790. píestyti 49:37
 2791. pičstyti 49:37
 2792. pičšytis 49:18
 2793. pičšti 91:40
 2794. pietūjyti 49:64
 2795. pietūvyti 49:64
 2796. pūgti 77:76
 2797. pýkdyti 6:37
 2798. pūklyti 49:40
 2799. pūkryti 49:54
 2800. pykšėti 160:75m
 2801. pýkšyti 42:75
 2802. pýkti 77:72
 2803. -pūktytis 49:24
 2804. pūldyti 6:40
 2805. pýlytis 49:4
 2806. piliūtyti 49:43
 2807. 1.pilnyti 49:40
 2808. 2.pilnyti 49:43
 2809. 3.pilnyti 49:37
 2810. pūlstyti 70:39
 2811. pūlti 113:40
 2812. pilvyti 49:43
 2813. pindýti 69:39
 2814. pūnti 113:40
 2815. pintýti 49:70
 2816. piñtyti 49:43
 2817. pipūryti 49:40
 2818. pūpyti 49:41
 2819. pýpyti 49:53
 2820. pýpkyti 49:64
 2821. pypsėti 160:61,75m
 2822. pipsóti 67:66
 2823. pýpti 97:64
 2824. pyrāgyti 49:43
 2825. pūrdyti 49:37
 2826. pirkdýti 69:42
 2827. pirkti 105:43
 2828. pirpti 97:76
 2829. pūrsoiti 67:66
 2830. piršyti 49:70
 2831. piršti 105:43
 2832. pūsti 106:41
 2833. písti 77:76
 2834. pyškātyti 49:64
 2835. pištyti 49:37
 2836. 1.pýti 94':70,76
 2837. 2.pýti 94':70,76
 2838. pūtlyti 49:40
 2839. pūznyti 49:43
 2840. pjaudýti 69:39
 2841. pjāustyti 70:39
 2842. pjāuti 95:40
 2843. pjudýti 6:37
 2844. pjúdyti 69:37
 2845. pjūklyti 49:43
 2846. plāčytis 49:11
 2847. plādyti 49:37
 2848. plaikstýti 70:39
 2849. plaiskýti 72:39
 2850. plaistýtis 70:29
 2851. 1.plāišyti 55:75
 2852. 2.plāišyti 72:39

2853. plaitýtis 72:21
 2854. plakdýti 69:39
 2855. plampāzyti 49:39
 2856. plañpyti 43:38
 2857. plampsóti 67:65
 2858. plamsóti 67:65
 2859. plañčyti 49:40
 2860. plastėti 109:75
 2861. plastyti 30:61
 2862. plāšyti 49:36
 2863. plaškýti 72:39
 2864. pláudyti 69:40
 2865. plaudyti 69:37
 2866. plaukýti 55:62
 2867. plaukstýti 70:62
 2868. plaũkti 92:64,76
 2869. pláustyti 70:39
 2870. plaušýti 49:76
 2871. pláuti 117:40
 2872. plazdėti 109:64,76
 2873. pleĩnyti 49:41
 2874. pl-išyti 22:75
 2875. pleišyti 49:38
 2876. plėkyti 49:40
 2877. pleksóti 67:65
 2878. plekšėti 156:61,75m
 2879. plekšóti 67:65
 2880. plėkšti 82:76
 2881. plėkti 73:76
 2882. plėkti 75:76
 2883. plempsóti 67:65
 2884. plėnyti 46:76
 2885. plepėti 108:64
 2886. plepsóti 67:65
 2887. plėpsóti 67:65
 2888. plepsóti 67:65
 2889. pleřkšti 91:70,76
 2890. plerpsóti 67:65
 2891. pleřpti 91:41,64,76
 2892. plėsti 95:40
 2893. plėstyti 70:39
 2894. plėšdyti 69:39
 2895. plėšyti 3:39
 2896. pleškėti 82:76
 2897. plėšti 93:40
 2898. 1.plėtyti 49:43
 2899. 2.plėtyti 49:40
 2900. plėtkyti 49:64
 2901. plevėtyti 49:43
 2902. plėžyti 49:41
 2903. pliaukšėti 156:61,75m
 2904. pliaukšėti 82:61,75m
 2905. pliaũnyti 49:43
 2906. pliaũpti 91:38,64,75m
 2907. pliaukšýti 72:38
 2908. pliaũzaryti 49:64
 2909. pliaũzyti 49:64
 2910. pliėksti 91:76
 2911. plíekti 91:41
 2912. pliėnyti 49:40
 2913. plikdýti 69:37
 2914. plikýti 72:37
 2915. plųkti 77:70
 2916. plýnyti 49:40
 2917. pliõgmyti 49:40
 2918. pliopsóti 67:65
 2919. pliõpti 94:64,75m
 2920. plioryti 49:43
 2921. plųskyti 49:62
 2922. plųsti 77:76
 2923. plýšti 77:76
 2924. pliudýti 6:37
 2925. pliũkšti 77:76
 2926. pliumpāzyti 49:38
 2927. pliumpyti 29:38
 2928. pliũmpsyti 45:62
 2929. pliũmpstyti 70:39
 2930. pliũnyti 49:38
 2931. pliũpyti 49:41
 2932. pliũpsóti 67:78
 2933. pliũpti 77:76
 2934. pliũryti 49:38

2935. pliūrytis 49:31
 2936. pliūrkšti 97:43,64
 2937. pliūřnyti 49:42
 2938. pliurpsėti 159:38,75m
 2939. pliurpsóti 67:66
 2940. pliurpstýti 70:39
 2941. pliurřpti 97:38,64
 2942. pliursyti 48:62
 2943. pliuržyti 49:42
 2944. pliūšyti 49:41
 2945. pliuškyti 35:64
 2946. pliūtyti 49:38
 2947. pliūzyti 49:40
 2948. plōčyti 49:56
 2949. plónyti 49:40
 2950. plōšyti 49:36
 2951. plóti 82:40,61
 2952. 1.plōtyti 49:40
 2953. 2.plōtyti 49:56
 2954. plōtnyti 49:56
 2955. plovyti 49:40
 2956. plōzyti 49:41
 2957. plūcyti 49:42
 2958. plūdyti 69:37
 2959. plūdyti 49:76
 2960. plūgyti 49:40
 2961. plukdýti 69:37
 2962. plukýti 72:37
 2963. plūknyti 49:64
 2964. plūkoti 57:62
 2965. plūkti 77:70,76
 2966. plūkti 97:38
 2967. plumpāzyti 49:64
 2968. pluņpyti 49:41
 2969. plumpsóti 16:64;67:65,78
 2970. plumsóti 67:65,61
 2971. pluņcyti 49:64
 2972. pluņčyti 49:64
 2973. plūnyti 49:38
 2974. plūnšyti 49:39
 2975. pluntāšyti 49:39
 2976. plúošyti 49:39
 2977. plupsóti 67:64,78
 2978. plustāšyti 49:39
 2979. plustýti 70:42
 2980. plūšýti 49:76
 2981. plūtyti 49:38,64
 2982. pōdyti 49:37
 2983. pokšėti 158:61,75m
 2984. pókšyti 46:41
 2985. pokšti 76:70
 2986. pókštytis 49:24
 2987. pomėtyti 49:48
 2988. pōnyti 49:37
 2989. pópyti 49:37
 2990. pópstyti 70:42
 2991. 1.pōryti 49:43
 2992. 2.pōryti 49:41
 2993. pōsmyti 49:64
 2994. posryti 49:64
 2995. pōšyti 49:40
 2996. poškėti 84':75m
 2997. potėryti 49:43
 2998. pōtryti 49:43
 2999. pōzyti 49:40
 3000. prāktyti 49:43
 3001. prasdýti 69:49,56
 3002. pràsti 74:49,56
 3003. prašýti 72:43
 3004. prausdýti 69:39
 3005. praūsti 92:40
 3006. praustytis 70:18
 3007. pravařdyti 49:43
 3008. pravōdyti 49:43
 3009. priėdyti 49:43
 3010. priešytis 49:8
 3011. priešpastatýti 72:43
 3012. prieštaryti 8:54
 3013. prievartýti 72:37
 3014. prūklytis 49:13
 3015. prištaryti 72:43
 3016. privalėti 50:57

3017. prōgnyti 49:56,64
 3018. prōsyti 49:40
 3019. prōtyti 49:37,48
 3020. prōvyti 49:40
 3021. prūcytis 49:27
 3022. prūdyti 49:40
 3023. prūnyti 49:64
 3024. pruñkšti 97:64
 3025. prūryti 49:64
 3026. prūsti 77:64
 3027. 1.prūtyti 49:64
 3028. 2.prūtyti 49:40
 3029. 3.prūtyti 49:40
 3030. pūcyti 49:40
 3031. 1.pūdyti 6:37
 3032. 2.pūdyti 49:37
 3033. pūdyti 49:39
 3034. pūdrytis 49:19
 3035. pūgti 77:70
 3036. pūdyti 49:37
 3037. pūipyti 49:41
 3038. pūistyti 70:39
 3039. pūišytis 72:19
 3040. pūkyti 49:40
 3041. pūkytis 49:11
 3042. pūkýti 49:76
 3043. -puknýti 49:76
 3044. pūknyti 49:64
 3045. pūkšyti 42:64,75
 3046. pūkšóti 67:65
 3047. pūkštyti 54:42
 3048. pūčytis 49:21
 3049. pūldýti 69:40
 3050. pūlyti 49:43
 3051. pūlyti 49:70
 3052. pūlti 102:43,54,70
 3053. pūñpyti 49:41
 3054. pūmpsóti 67:77
 3055. pūmsóti 67:77,78
 3056. pūošti 94:40
 3057. pūpsóti 67:78
 3058. purýti 49:76
 3059. purkályti 49:39
 3060. purkýti 55:39
 3061. puřkšti 97:40
 3062. purkštýti 72:39
 3063. puřlyti 49:39
 3064. purpsóti 67:66
 3065. purstytis 70:18
 3066. -purtáčyti 49:39
 3067. purtályti 49:39
 3068. pūrtyti 3:41
 3069. puřvyti 49:40
 3070. puřzlytis 49:21
 3071. pūsdýti 69:62
 3072. pūsyti 49:40
 3073. -pūslýti 49:37
 3074. pūslýti 49:76
 3075. pusnýti 49:76
 3076. pūstáčyti 49:40
 3077. pūstāšyti 49:40
 3078. pūsti 77:70
 3079. pūsti 98:40,43,51,64,76
 3080. pustýti 2:38
 3081. pūstýti 54:42
 3082. pūstyti 27:39
 3083. pūšyti 49:40
 3084. pūšnytis 49:19
 3085. púti 77:78
 3086. pūtnyti 49:64
 3087. pūtrytis 49:19
 3088. puvýti 49:76
 3089. pūzdryti 49:75
 3090. pūzyti 49:76
 3091. pūžyti 49:40
 3092. pūžytis 49:21
 3093. rabañdytis 49:21
 3094. rabātytis 49:21
 3095. rabazdýtis 49:21
 3096. rādryti 49:43
 3097. ragānyti 49:40
 3098. ragānytis 49:8

3099. ragõžyti 49:43
3100. ragztýti 70:39
3101. raibýtis 72:18
3102. raibstytis 70:26
3103. 1.ráidyti 72:38
3104. 2.ráidyti 72:64
3105. raidýti 72:40
3106. raĩdytis 55:19
3107. raikýti 72:39
3108. -raikštýti 70:39
3109. raĩnyti 49:41
3110. raistýti 70:42
3111. raistýtis 70:11
3112. raišýti 55:39
3113. ráišytis 72:30
3114. ráiškyti 72:37,74
3115. raĩšti 74:70
3116. raištýti 70:39
3117. raitýti 55:39
3118. raivyti(s) 72:43,(18)
3119. raizgýti 55:39
3120. raižýti 55:39
3121. ráižytis 72:19
3122. ràkalyti 49:40
3123. rakañdytis 49:17
3124. rakindýtis 69:3
3125. rakýti 72:40
3126. raksóti 67:66
3127. rãkštyti 47:38
3128. rakštýtis 72:4
3129. 1.rãkti (*rañka*) 74:64
3130. 2.rãkti (*rañka*) 74:76
3131. 3.rãkti (*rãka*) 114:40
3132. ramãtytis 49:13
3133. rambãlyti 49:39
3134. rañbyti 49:70
3135. rámdyti 69:37
3136. ramýti 72:37
3137. ramonytis 49:19
3138. 1.rampãlyti 49:39,41
3139. 2.rampãlyti 49:39
3140. rampùlyti 49:39
3141. ramstýti 54:39
3142. ramtýti 8:39
3143. rañçyti 49:54
3144. 1.randýti 49:70
3145. 2.randyti 49:39
3146. 1.rañdyti 49:42
3147. 2.rañdyti 49:43
3148. 1.rangýti 55:40
3149. 2.rangýti 72:37
3150. rãnyti 49:43
3151. rankýti 55:42
3152. rantýti 3:39
3153. rapùtyti 49:40
3154. rãryti 49:64
3155. rasdýtis 69:29
3156. raskãžytis 49:17
3157. ràsti 74:46
3158. rašýti 72:40
3159. raškãžyti 49:37
3160. raškýti 72:40
3161. ratyti 49:38
3162. 1.raũdýti 49:40
3163. 2.raudyti 49:49
3164. raudonýti 49:76,72
3165. raudóti 137:64
3166. ráugti 92:40
3167. raukãlyti 49:38
3168. raukýti 72:39
3169. raukstýtis 70:18
3170. raukšlýti 49:70
3171. raũkti 92:40
3172. raũnyti 49:38
3173. raũpti 92:40
3174. rausýti 55:39
3175. raũsti (*raũsia*) 92:40
3176. raũsti (*raũsta*) 74:70,76
3177. ráustyti 70:39
3178. raustýtis 70:10
3179. 1.-ráušyti 72:39
3180. 2.raušyti 72:40

3181. ráuti 117:40
 3182. rauzgýti 72:39
 3183. ravėti 151:40
 3184. razgýti 55:39
 3185. ražýtis 72:19
 3186. rèdýti 3:40
 3187. regėti 150:49
 3188. règsóti 67:78
 3189. règzti 111:40
 3190. reikėti 76:57
 3191. r-ikšti 91:43,52
 3192. reikti 76:57
 3193. 1.reiškyti 8:37
 3194. 2.reiškyti 72:40
 3195. reitýti 72:64
 3196. reizgýti 72:39
 3197. rekdýti 69:37
 3198. rėkdyti 6:37
 3199. rekėtytis 49:21
 3200. rekėžytis 49:11
 3201. rėkti 93:64
 3202. remdýti 69:39
 3203. remėcytis 49:11
 3204. remėžytis 49:11
 3205. reñti 86:40
 3206. r-nčytis 49:11
 3207. rengdýti 69:39
 3208. rengmyti 49:40
 3209. reñgti 91:40
 3210. repėtyti 49:38,21
 3211. rèpsóti 67:65
 3212. rėsti 91:40
 3213. rėvytis 49:11
 3214. rėzlyti 49:39
 3215. rėždyti 69:39
 3216. rėžyti 55:39
 3217. rėžti 93:40
 3218. riáugyti 36:69
 3219. rybsóti 67:77
 3220. 1.ridýti 6:37
 3221. 2.ridýti 69:37
 3222. 1.rýdyti 6:37
 3223. 2.rýdyti 69:37
 3224. riedėti 135:76
 3225. ríedyti 1:37
 3226. riėkti 91:40
 3227. riesdýti 69:39
 3228. riėsti 91:40
 3229. riėšyti 49:54
 3230. riešytis 49:11
 3231. ríeti 104:43
 3232. rųgnyti 49:43
 3233. rųgzti 77:76
 3234. rikdýti 6:37
 3235. rikýti 72:37
 3236. -rųkti 77:64
 3237. riktis 77:27
 3238. rųmbyti 49:40
 3239. rimbsóti 67:77
 3240. 1.rųmdyti 69:37
 3241. 2.rųmdyti 69:40
 3242. rýmoti 15:65
 3243. rimstýti 70:39
 3244. rųmstyti 47:70
 3245. rųmšyti 49:37
 3246. rųmti 77:70
 3247. rimzýti 72:40
 3248. riñdyti 49:43
 3249. ringsóti 67:65
 3250. rinkdýti 69:39
 3251. riñkyti 72:39
 3252. riñkti 105:43
 3253. riogsóti 9:72,78
 3254. rųpyti 49:38
 3255. rųsti 106:43
 3256. rišdýti 69:39
 3257. rųšti 106:40
 3258. rýti 77:40
 3259. riudýti 69:37
 3260. riukšdýti 69:41
 3261. -riūnyti 49:54
 3262. ruožytis 72:33

3263. riútoti 12:65
 3264. riužyti 49:43
 3265. rōčyti 49:54
 3266. rodāvtyti 49:54
 3267. rōdyti 8:43
 3268. rōdyti 3:54
 3269. -rodytis 49:1
 3270. rodzyti 49:54
 3271. rōglyti 49:43
 3272. rogsóti 14:78
 3273. ròjytis 49:13
 3274. rómyti 49:40
 3275. rončytis 49:11
 3276. rōnyti 49:40
 3277. ropsóti 67:65
 3278. rōpštytis 72:20
 3279. -rōzyti 49:43
 3280. rōžyti 49:43
 3281. rubēžyti 49:40
 3282. 1.rūbyti 49:39,64
 3283. 2.rubyti 49:40
 3284. rūbyti 49:40
 3285. rùčytis 49:11
 3286. rudýti 49:76
 3287. rūdýti 38:76
 3288. rūgdyti 69:37
 3289. rūgýti 72:37
 3290. rúglyti 49:76
 3291. rúgti 77:76
 3292. ruĩlyti 49:40
 3293. rùimyti 49:40
 3294. rùinyti 49:37
 3295. rùinytis 49:18
 3296. rùižyti 72:46
 3297. rùkyti 49:53
 3298. rùkýti 34:40
 3299. ruksóti 67:65
 3300. rukšlýti 49:70
 3301. rùksóti 56:65
 3302. rũkti 77:78
 3303. rùlyti 49:40
 3304. rúmyti 49:40
 3305. 1.ruñdyti 49:43
 3306. 2.-ruñdyti 49:40
 3307. ruñgyti 49:40
 3308. rungōlyti 49:38
 3309. rungsóti 67:65
 3310. rùngti 97:43
 3311. rùnyti 49:40
 3312. rùntyti 3:40
 3313. rúopdyti 69:60
 3314. ruōšti 91:40
 3315. rūpėti 155:57
 3316. rupkýti 49:70
 3317. rùpti 77:76
 3318. -rupūžyti 49:43
 3319. rùryti 49:35
 3320. rūsýti 49:76
 3321. rúsoti 67:65,76
 3322. rùsti 77:76
 3323. 1.rústyti 72:37
 3324. 2.rústyti 49:57
 3325. rùšyti 27:43
 3326. rùzyti 49:64
 3327. rūžyti 49:64
 3328. sabatyti 49:64
 3329. sagýti 55:39
 3330. sagstýti 70:39
 3331. sáikýti 55:53
 3332. saikýti 55:43
 3333. sáikstyti 70:53,42,62
 3334. 1.saistýti 70:39
 3335. 2.saistýti 70:36
 3336. sakýti 55:43
 3337. sāktyti 49:40
 3338. sakstýtis 70:5
 3339. saladyti 49:40
 3340. sáldyti 6:37,40
 3341. saliēstryti 49:40
 3342. saliētryti 49:40
 3343. sályti 49:37
 3344. sálti 91':76

3345. sāmānyti 49:40
 3346. samdýti 72:43
 3347. samsóti 67:71
 3348. sámstyti 70:39
 3349. sapùtyti 49:43
 3350. sargýti 72:66
 3351. sárgstyti 70:42
 3352. sarmātyti 49:37
 3353. sáugoti 57:44
 3354. sáugstyti 70:42
 3355. saūnyti 49:64
 3356. saupstýti 70:39
 3357. saūsyti 72:40
 3358. sauvālyti 49:64
 3359. savālyti 49:64
 3360. savvālyti 49:64
 3361. sčīāudyti 10:67
 3362. sēdāvytis 49:21
 3363. sēdēti 143:65
 3364. sēdýti 69:39
 3365. segdýti 69:39
 3366. segēti 150:44"
 3367. segstýti 70:39
 3368. sēgti 111:40
 3369. seilyti 40:40
 3370. seilīūzytis 49:19
 3371. -seīnyti 49:58
 3372. sēkti (*sēka*) 111:43
 3373. sēkti (*señka*) 73:76
 3374. s-mdyti 69:39,52
 3375. s-mstyti 70:39
 3376. s-mti 86:40
 3377. s-ndyti 69:37
 3378. senýti 39:70
 3379. s-nti 90:70
 3380. serēdyti 49:64
 3381. s-rgēti 121:44
 3382. sēsdyti 69:62
 3383. sēsti 79:64
 3384. sēti 81:43
 3385. sētryti 49:70
 3386. siaubytis 55:33
 3387. siaubstýti 70:39
 3388. siaupstýti 70:39
 3389. siaustýti 70:39
 3390. siautýti 11:64
 3391. sidābryti 49:40
 3392. síekdyti 69:38
 3393. síekti 91:43,49,52,55
 3394. siēti 97:40
 3395. sūklyti 49:38
 3396. sýlyti 49:37
 3397. sūlpnyti 49:37
 3398. siļpti 77:70
 3399. siņtyti 49:70
 3400. sirātyti 49:40
 3401. siřgti 105:72
 3402. sirpsóti 67:77
 3403. siřpti 77:76
 3404. -systýti 2:36
 3405. sūtyti 49:41
 3406. siūbsóti 67:64
 3407. siúdyti 69:37
 3408. siúlyti 23:43
 3409. siūlpstyti 70:41
 3410. siūndyti 6:37
 3411. siuntýti 49:70
 3412. siurbstýti 70:39
 3413. siurpsóti 67:65
 3414. siūsdýti 69:37
 3415. siūsti 77:70
 3416. siūsti 97:43
 3417. siūstýti 70:42
 3418. siūtī 83:40
 3419. siūtytis 49:11
 3420. skabārytis 49:19
 3421. skabdýti 69:39
 3422. skabýti 28:39
 3423. skabstýti 70:39
 3424. skāidyti 55:40
 3425. skāidrytis 49:33
 3426. skaistýti 13:76

3427. skaitýti 72:43
 3428. skalaĩbyti 49:37
 3429. skalaĩpyti 49:38
 3430. skalaĩtyti 49:41
 3431. skalaũdytis 69:31
 3432. skalbyti 49:64
 3433. skalĩbti 92:40
 3434. skaldyti 1:39
 3435. skãlyti 49:64
 3436. skalũčyti 49:64
 3437. skančyti 49:43
 3438. skandãlyti 49:64
 3439. skandýti 3:37
 3440. skãnyti 49:40
 3441. skãpyti 49:40
 3442. skapstýti 70:39
 3443. skaptýti 72:38
 3444. skãrbyti 49:43
 3445. skarblyti 49:40
 3446. 1.skardýti 69:39
 3447. 2.skardýti 69:37
 3448. skarmãlyti 49:70
 3449. skãrti 91':76
 3450. skarubyti 49:40
 3451. skařžyti 49:43
 3452. skastýtis 70:10
 3453. skãtytis 72:11
 3454. skaudėti 126:49
 3455. skaudyti 49:37
 3456. skaũnyti 49:42
 3457. skaũsti (*skaũdžia*) 91:37
 3458. skaũsti (*skaũsta*) 74:56i
 3459. skedyti 49:76
 3460. skeĩnyti 49:54
 3461. sk-lbti 91:43
 3462. skelėti 150:49
 3463. skelsyti 49:37
 3464. skeĩsti 91:57
 3465. sk-lti 116:40
 3466. sk-ndėti 150:72,78
 3467. skepėtyti 49:63
 3468. skerėčyti 49:11
 3469. skerėžyti 49:11
 3470. skernetytis 49:11
 3471. skeřsyti 49:11
 3472. skeřsti 91:40
 3473. skėsti 73:70,76
 3474. skėsti 95:40
 3475. skėtrytis 49:21
 3476. skeveĩlyti 49:63
 3477. skevulyti 49:41
 3478. skiėdyti 49:76
 3479. skiėpyti 49:40,43
 3480. skiesti 91:40
 3481. skiėtyti 49:38
 3482. skũldyti 69:39
 3483. skilnýti 49:76
 3484. skũlti 77:76
 3485. skiĩvyti 49:64
 3486. skũndyti 69:39
 3487. skũnti 140:40
 3488. skipstýti 70:39
 3489. skirdýti 69:39,40
 3490. skũrstyti 70:39,42
 3491. skũrti 88':40
 3492. skũsti 77:76
 3493. skýsti 77:76
 3494. sklaidýti 72:39
 3495. sklaistýti 70:39
 3496. sklambýti 72:39
 3497. sklandýti 55:62
 3498. sklastýti 70:39
 3499. skleĩsti 91:40
 3500. sklemĩbti 91:38
 3501. sklėpyti 49:40
 3502. skliaudýti 62:62
 3503. skliaũsti 91:40
 3504. skliaustýti 70:39
 3505. skliautýti 72:62
 3506. skliõrytis 49:33
 3507. sklũsti 77:64,76
 3508. skliũtyti 49:38

3509. sklõnytis 29:8
 3510. skõbnyti 49:39
 3511. skõbti 76:76
 3512. skõbti 94:38
 3513. skõlyti 49:43
 3514. skõmyti 49:40
 3515. skõrbyti 49:40
 3516. skrabãçyti 49:41
 3517. skrãblyti 49:43
 3518. skrabùçyti 49:37
 3519. skraibýti 72:39
 3520. skraibstýti 70:39
 3521. skraidýti 55:59
 3522. skraistýts 70:20
 3523. skraitýti 55:39
 3524. skrambãlyti 49:38
 3525. skrambýti 55:38
 3526. skramsóti 67:65
 3527. skramdýti 69:39
 3528. skramsóti 67:66
 3529. skrandýti 69:39
 3530. skraubstýtis 70:14
 3531. skreõsóti 67:22
 3532. skrèbti 73:70,76
 3533. skreõblyti 49:55
 3534. skrèsti 73:76
 3535. skriaõsti 91:37
 3536. skrõblyti 49:37,55,64
 3537. skribùçyti 49:37
 3538. skriçti 128:64
 3539. skrindyti 69:59
 3540. skriódyti 72:39
 3541. skrióstyti 70:39
 3542. skruplytis 49:19
 3543. skrusti 101:64
 3544. skróbyti 49:40
 3545. skrobsóti 67:72
 3546. skródyti 3:39
 3547. skrósti 34:40
 3548. skróstyti 70:39
 3549. skrubùçyti 49:37
 3550. skróbstytis 70:11
 3551. skrùpyti 49:37
 3552. skrùpsóti 67:57
 3553. skrùpstytis 70:13
 3554. skrupulytis 49:14
 3555. skrùsti 77:76
 3556. skubãtytis 49:17
 3557. skubýti 44:54
 3558. skùbti 77:64,64i
 3559. skubùçyti 49:37
 3560. 1.skùdyti 3:37
 3561. 2.skùdyti 49:40
 3562. 1.skùdnyti 49:37
 3563. 2.skùdnyti 49:40
 3564. skùdryti 49:64
 3565. skùndytis 72:10
 3566. skùpyti 49:43
 3567. skuřdyti 69:37
 3568. skuřyti 49:40,43
 3569. skuřsti 77:72
 3570. skùrti 94:76
 3571. skusdýti 69:39
 3572. skùsti (*skùta*) 106:40
 3573. -skùsti (*skuõda*) 77:56i
 3574. skùsti 97:43
 3575. skùtyti 49:39
 3576. skùtyti 49:76
 3577. skùtytis 49:13
 3578. skvarbýti 72:39
 3579. skvirbsóti 67:71
 3580. slabãdyti 49:40
 3581. slabdýti 69:37
 3582. slaikstýtis 70:20
 3583. slaištýtis 70:20
 3584. slambýtis 72:21
 3585. slamdýtis 72:21
 3586. slankýti 55:64
 3587. slankstýti 70:62
 3588. slapýti 72:40
 3589. slapstýti 70:42
 3590. slãtyti 3:64

3591. slaugýti 28:43
 3592. slaugstýtis 70:18
 3593. slēgtytis 55:34
 3594. slēgti 73':40,43,51
 3595. slēpti 116:43
 3596. sliaūkti 91:40,64
 3597. sliēdyti 49:37
 3598. slumpsoti 67:65
 3599. slinksóti 67:77
 3600. sliñkti 105:76
 3601. slýsti 77:76
 3602. sliūbyti 49:40
 3603. sliūksóti 67:65,77
 3604. sliuōgti 94:64
 3605. slógstyti 70:39
 3606. slopdýti 69:37
 3607. slópti 76:76
 3608. slovýti 49:43
 3609. slūdyti 49:43
 3610. slugdýti 69:37
 3611. slūgóti 68:65,77
 3612. slūgsóti 67:65,71
 3613. slūgstyti 70:37
 3614. slūgti 77:76
 3615. slūkyti 72:64
 3616. slūksyti 71:64
 3617. slukštýtis 70:19
 3618. sluokstytis 70:21
 3619. slūžyti 49:54
 3620. smagýti 72:41
 3621. smagyti 49:43
 3622. smagztýti 70:39
 3623. smaiǵýti 72:39
 3624. smaiǵstýti 70:39
 3625. smaiļyti 49:40
 3626. smailýtis 72:11
 3627. smaižýti 72:43
 3628. smāksyti 48:43
 3629. smaksóti 56:55
 3630. smālyti 49:40
 3631. smalkýti 72:40
 3632. smalkstýtis 70:11,21
 3633. smalstýtis 70:21
 3634. smarāčytis 49:17
 3635. smarādyti 49:37
 3636. smarāžyti 49:37
 3637. smarksóti 67:55
 3638. smartūlyti 49:40
 3639. smarūdyti 49:37
 3640. smaugýti 72:42
 3641. smáugyti 55:39
 3642. smaugstyti 70:39
 3643. smáugti 92:40
 3644. smaukýti 55:42
 3645. smaūkti 92:40
 3646. smegdýti 69:39,42
 3647. smeigstýti 70:39
 3648. smēgti 73:70,76
 3649. smeīgti 91:40
 3650. smēksóti 67:55
 3651. smēlyti 49:76
 3652. sm-Īkti 91:46
 3653. smeļkti 91:51
 3654. smigdýti 69:40
 3655. smygsóti 67:77
 3656. smūgti 77:76
 3657. smilkýti 8:40
 3658. smilksēti 159:46m
 3659. smiļkti 77:76
 3660. smirdēti 141:78
 3661. smursti 77:76i
 3662. smōgti 94:54
 3663. smoksóti 56:55
 3664. smōžyti 49:40
 3665. smuīkyti 49:64
 3666. smukdýti 69:37
 3667. smūksóti 67:65
 3668. smūkti 77:76
 3669. smulksóti 67:75
 3670. smurgsóti 67:65
 3671. smūtyti 49:37
 3672. smūtnyti 49:37

3673. snaigýti 55:75
 3674. snapsóti 67:71
 3675. snarksóti 67:71
 3676. snarpsóti 67:71
 3677. snigdýti 69:37
 3678. snugti 78:76
 3679. snioksóti 67:71
 3680. sniuboti 57:65
 3681. sniüksóti 67:71
 3682. sniüpsóti 67:71
 3683. snobsóti 67:71
 3684. snoksóti 67:55
 3685. snopsóti 67:71
 3686. snöstyti 47:39
 3687. snücyti 49:72
 3688. snúdyti 49:30
 3689. snüpsóti 67:71
 3690. snústi 77:72
 3691. sodýti 34:40
 3692. södnyti 49:38
 3693. södryti 49:40
 3694. sömyti 49:41
 3695. sopėti 84':57
 3696. sópti 76:56i
 3697. spaistýti 70:39
 3698. spaitýti 72:39
 3699. spaitýtis 72:7
 3700. spakājyti 49:37
 3701. spaksóti 67:55
 3702. spándyti 72:39
 3703. spangsóti 67:55
 3704. spañgti 74:70
 3705. spárdyti 53:42
 3706. spargýti 72:37
 3707. spasäbyti 49:43
 3708. spáštyti 70:39
 3709. spáudyti 55:42
 3710. spaugýti 46:70
 3711. spáusti 92:43
 3712. spáustyti 70:42
 3713. speísti 91:43
 3714. sp-ndyti 72:40
 3715. spengdýti 69:37
 3716. speñgti 91:55
 3717. sperěčytis 49:11
 3718. spésti 91:40
 3719. spēti 81:56
 3720. spųçyti 49:37
 3721. spiēgti 91:55,64
 3722. spiēsti 91:43,64
 3723. 1.spygsóti 56:55
 3724. 2.spygsóti 67:76
 3725. spųgti 77:64
 3726. spyksóti 67:55,76
 3727. spiļgti 77:76
 3728. spindėti 154:78
 3729. spingsóti 9:75
 3730. spųrdyti 69:40
 3731. spųrgyti 34:40
 3732. spųrgti 77:76
 3733. spųrti 88':54
 3734. spųsti 77:43
 3735. -spísti 77:76i
 3736. spýtyti 49:54
 3737. spųtryti 40:55
 3738. spjáudyti 6:42
 3739. spjáuti 95:64
 3740. spoksóti 67:55
 3741. spòryti 49:43
 3742. spragėti 109:76
 3743. spragsėti 157:76
 3744. spráigyti 55:62
 3745. spraiğstýti 70:42
 3746. 1.sprándyti 55:42
 3747. 2.sprándyti 72:42
 3748. sprángdyti 69:39
 3749. sprangýti 72:37,39
 3750. sprangstýti 70:39
 3751. spranýti 49:39
 3752. sprąstyti 72:39
 3753. spráudyti 72:39
 3754. spráusti 92:43

3755. sprěčyti 49:54
 3756. sprengsėti 156:69m
 3757. sprengstýti 70:40
 3758. sprėsti 91:43
 3759. spriáudyti 3:42
 3760. spriėgti 91:43,54
 3761. sprigãtyti 49:43
 3762. sprigsóti 67:77
 3763. springdýti 69:37
 3764. springsóti 67:71
 3765. spriñgti 77:69m
 3766. sprógdyti 69:37
 3767. sprógti 76:76
 3768. sproksóti 67:55
 3769. sprũdyti 49:64
 3770. sprúdoti 57:65
 3771. sprũknyti 49:42
 3772. sprũkti 77:64
 3773. sprústi 77:76
 3774. spũdėti 155:72,78
 3775. spũdoti 57:65
 3776. spũistytis 70:17
 3777. spũktytis 48:19
 3778. spunksóti 67:55
 3779. spuogýti 49:70
 3780. spurdėti 85:61
 3781. spurýti 49:76
 3782. spursóti 67:65
 3783. spũrti 94:76
 3784. sraigýti 72:39
 3785. sráigyti 72:39
 3786. srėbdýti 69:36
 3787. srėbtì 116:38
 3788. sríėgti 91:43
 3789. sruėgti 77:76
 3790. sriubdýti 69:36
 3791. sriubýti 72:37
 3792. sriúbyti 72:41
 3793. sriubstýti 70:39
 3794. sriúobstyti 70:39
 3795. srõvyti 49:37
 3796. srũdyti 6:37
 3797. srũobstyti 70:39
 3798. srũti 94:76
 3799. stabãryti 49:37
 3800. stabdýti 6:37
 3801. 1.stabýti 72:37
 3802. 2.stabýti 72:37
 3803. stãbyti 72:40
 3804. stabuřçyti 49:37
 3805. staigyti 55:78
 3806. staigstyti 70:10
 3807. stáikstyti 70:53
 3808. 1.staipýti(s) 72:39,(18)
 3809. 2.staipyti 72:39
 3810. staipstýtis 70:18
 3811. stakarytis 49:27
 3812. stakòrytis 49:27
 3813. stalañpyti 49:38
 3814. stalbdyti 69:37
 3815. stałgti 74:56
 3816. stamañtryti 49:37
 3817. stambýti 49:76
 3818. stanãvyti 49:37,40
 3819. stapýti 72:37
 3820. stapýtis 72:25
 3821. starãçytis 49:11
 3822. starañgyti 49:40
 3823. -statydyti 69:40
 3824. statýti 8:40
 3825. staugdyti 69:37
 3826. stáugti 92:64
 3827. stebeilyti 49:44,55
 3828. stebėti(s) 150:(14),44
 3829. stebýti 72:37
 3830. stėbtì 73:70
 3831. stełgti 91:40
 3832. stełbtì 91:51
 3833. stembstýti 70:74
 3834. stenėti 99:64
 3835. st-ngdyti 69:37
 3836. stengsóti 67:65

3837. st-ngti(s) 91:(11),57
3838. sterčžyti 49:54
3839. stūbdýti 69:37
3840. stūčyti 49:64
3841. stičbti(s) 91:(19),76
3842. stiegti 91:40
3843. stičgti 91:37
3844. stýgoti 57:66
3845. stygsóti 67:78
3846. stūgti 77:57,58
3847. stýgti 77:70
3848. stūklyti 49:40
3849. stykoti 57:78
3850. styksóti 67:78
3851. stiľbti 77:76
3852. stūldyti 69:37
3853. stimpsóti 67:78
3854. stūngdyti 69:37
3855. stingsóti 67:54
3856. stūngti 77:70,76
3857. stūpdýti 69:37
3858. stypsóti 67:65
3859. stūpti 77:70
3860. stūrčyti 49:64
3861. stūrdyti 69:37
3862. 1.stýryti 49:39
3863. 2.stýryti 49:37
3864. stūrkyti 72:40
3865. stírksóti 67:78
3866. stýroti 12:77
3867. stírpsóti 67:78
3868. stūrti 77:72,78
3869. stūrtyti 49:38
3870. stýžyti 49:64
3871. stoksóti 67:78
3872. stóti 103:64
3873. stovčti 153:65
3874. strabūčyti 49:43
3875. stráčyti 49:37
3876. straigýti 72:39
3877. stráigyti 72:39
3878. straikýtis 72:10,20
3879. straĩnytis 49:8
3880. straipstytis 70:18
3881. strājyti 49:40
3882. straksčti 157:61
3883. stramāšyti 49:37
3884. stramāžyti 49:37
3885. strāmyti 49:37
3886. stramūžyti 49:37
3887. strānytis 49:8
3888. strapālyti 49:37
3889. strapāšyti 49:37
3890. strāvyti 49:45
3891. stremėkyti 49:37
3892. stremūčyti 49:37
3893. strýdytis 49:11
3894. strigdýti 69:37
3895. strūgnytis 49:19
3896. strygóti 68:77
3897. strygsóti 67:77
3898. strūgti 77:76
3899. strýkyti 49:39
3900. striksčti 159:61
3901. strioksoti 9:64
3902. striošyti 49:37
3903. stripalytis 49:21
3904. striuksóti 67:78
3905. striúnyti 49:43
3906. striūnyti 49:70
3907. strūžyti 49:64
3908. strōčyti 49:54
3909. strōšyti 49:37
3910. strōvyti 49:40
3911. strumyti 49:37
3912. strūnyti 49:40
3913. stuburčyti(s) 49:64,(8)
3914. stūčyti 49:37
3915. stugdyti 69:37
3916. stuiryti 49:37
3917. stūksóti 67:78
3918. stuľbti 77:70

3919. stùlmyti 49:64
 3920. stulpsóti 67:65
 3921. stuñbryti 49:43
 3922. stùmdyti 55:39
 3923. stùmti 88':40,43
 3924. stunksóti 67:78
 3925. stuoksóti 67:78
 3926. stuopsóti 67:55
 3927. stùpyti 49:43,64
 3928. stũpyti 49:37
 3929. stvárstyti 70:42
 3930. súdyti 33:40
 3931. sūdyti 49:43
 3932. sùkti 106:43,64
 3933. sùlpyti 32:41
 3934. sùlpstýtis 70:20
 3935. -súnyti 49:40
 3936. sunkstýti 70:36
 3937. suñkti (*suñkia*) 97:40
 3938. suñkti (*suñksta*) 77:70
 3939. súodyti 3:40
 3940. suõkti 94:64
 3941. -súolyti 49:43
 3942. supstýti 70:39
 3943. sùpti 106:43
 3944. súrdyti 6:40
 3945. sūrýti 46:76
 3946. sùsti 77:70,76
 3947. sváidyti 55:42
 3948. svaĩgti 74:56
 3949. svaitytis 12:27
 3950. svarbýti 3:43
 3951. svarstýti 70:42
 3952. svěčyti 49:43
 3953. -sveikātyti 49:37
 3954. sveĩkti 73:70
 3955. sv-rdēti 146:70,76
 3956. sv-rdyti 6:37
 3957. -svērýti 49:76
 3958. sv-řti 86':43,52
 3959. světyti 49:43
 3960. svidēti 87:78
 3961. svíčesti 128:43
 3962. svíegti 91:43
 3963. svųgti 77:56
 3964. svųlyti 49:37
 3965. svųlti 77:78
 3966. svýroti 10:77
 3967. svųrti 94':70,76
 3968. svųsti 77:76
 3969. -svýsti 77:58'
 3970. šaipýti(s) 72:43,(12,28)
 3971. šakýti 40:76
 3972. šaknýti 49:76
 3973. šáldyti 69:37
 3974. šálti 100:72,78
 3975. šamātyti 49:38,41
 3976. šárvyti 49:40
 3977. šāšti 34:70
 3978. šaũkdýti 69:37
 3979. šaũkti 92:43
 3980. šauti 96:40
 3981. šělýti 49:70
 3982. šelmýti 49:64
 3983. šělmyti 49:37
 3984. šělpti 91:43
 3985. šělti 92':72,78
 3986. šěpsóti 67:77
 3987. šěpsóti 67:77
 3988. šěpti 73:70
 3989. š-rdyti 69:39
 3990. šerkšnýti 49:76
 3991. š-rti 95:37
 3992. š-rtis 95:25
 3993. šiėpti 91:43,64
 3994. šųkti 106:40,64
 3995. šųldyti 6:40
 3996. šųlti 77:70,76
 3997. šypsóti(s) 7,(67):72,(12,28)
 3998. šųpti 77:76
 3999. šųřdýti 49:37,57
 4000. širřti 77:72

4001. šiupsóti 67:65
 4002. šiurpsóti 67:77
 4003. šiur̃pti 77:70
 4004. šiùrti 94':70,76
 4005. šlaistýtis 70:8,21
 4006. šlakėti 109:75m
 4007. šlakýti 72:39
 4008. šlakstýti 70:39
 4009. šlamėti 100':76
 4010. šlañšti 92:40,76
 4011. šlàpti 74:70,76
 4012. šlaukýti 72:39
 4013. šlaukstýtis 70:8
 4014. šleĩkti 91:40
 4015. šlėkti 73':38
 4016. šleñšti 91:40,76
 4017. šlepsėti 156:38,61
 4018. šlėpsóti 67:77
 4019. šliaukýti 72:39
 4020. šliaũkti 91:38
 4021. šliaužýti 55:62
 4022. šliaužti 91:64
 4023. šliėti 97':43
 4024. šlũkti 77:76
 4025. šlỹpti 77:76
 4026. šlýtoti 68:65
 4027. šlýti 94':54,76
 4028. šliũksóti 67:77
 4029. šliũkstýti 70:77
 4030. šlũbti 77:70
 4031. šlúostyti 70:39
 4032. šlúoti 103':40
 4033. šmaikštýti 54:61
 4034. šmaižýti 55:62
 4035. šmaukštýti 55:61
 4036. šmėkšóti 9:75
 4037. šmėkštýti 12:61
 4038. šmykšóti 9:75
 4039. šmųryti 49:41
 4040. šmũkšóti 67:65
 4041. šnabždėti 109:64,76
 4042. šnairýti 55:53
 4043. šnarėti 100':70,76
 4044. šnařkšti 92:64,70
 4045. šnařpšti 92:64,70
 4046. -šnárti 91':70i,76i
 4047. šnekėti 108:43
 4048. -šnėkti 73:64i
 4049. šnibždėti 110:64,76
 4050. šniõkšti 94:70,76
 4051. šniõryti 49:38,41,75
 4052. šnióti 106:41
 4053. šnỹpšti 97:64
 4054. šnirpšėti 159:75
 4055. šniřpšti 97:64
 4056. šniřpti 97:70
 4057. šniùrkšyti 49:69
 4058. šniuřkšti 97:64
 4059. šniùrti 77:70
 4060. šókti 80':64
 4061. šũkti 77:54
 4062. šũnyti 49:43
 4063. šũsti 77:78
 4064. švaĩlyti 49:41,75
 4065. švaipsotis 67:28
 4066. 1.švaistýti 70:42
 4067. 2.švaistýti 70:62
 4068. švaitýti 72:42
 4069. švãpsyti 45:69
 4070. švãryti 3:40
 4071. šveĩsti 91:40
 4072. švieĩsti 91:43,51,78
 4073. švyksóti 67:76
 4074. švil̃pti 97:64
 4075. švũnkti 119:76
 4076. švir̃kšti 97:40,76
 4077. švũrkštýti 49:64
 4078. švũsti 77:76
 4079. švitėti 110:78
 4080. švytėti 155:78
 4081. švõkšti 94:70,76
 4082. táikyti 72:37,40,54

4083. táikstyti 70:36
 4084. taisýti 72:40
 4085. takšóti 67:66,78
 4086. talaĩbyti 49:38
 4087. talāžyti 49:64
 4088. tal̄kyti 49:54
 4089. talkšóti 67:77,78
 4090. talpýti 72:37
 4091. -talpstýti 70:36
 4092. talūzyti 49:64
 4093. tálžyti 55:41
 4094. tampýti 72:42
 4095. -tapdýti 69:37
 4096. tapýti 72:39
 4097. tàpti 74:56,58'
 4098. tarabānyti 49:43
 4099. tarābyti 49:43
 4100. tarabōnyti 49:43,64
 4101. -taraĩbyti 49:39
 4102. tarambōnyti 49:43
 4103. taraĩdyti 49:43,64
 4104. tárdyti 69:37
 4105. tarýti 8:43
 4106. tařkšti 92:64,76
 4107. tarpýti 72:37
 4108. tařpti 74:70,76
 4109. tarstýtis 70:10
 4110. taršýti 72:39
 4111. tarškėti 83':75m
 4112. tařti 8:43
 4113. tašýti 55:41
 4114. tašýti 72:38
 4115. 1.taškýti 55:39
 4116. 2.taškýti 72:36
 4117. taupýti 55:43
 4118. taukšėti 157:61
 4119. taũkti 92:76
 4120. tausýti 72:37,43
 4121. tauškėti 83':64;75m
 4122. taũzyti 49:64
 4123. teĩkti 91:43
 4124. tekėti 107:76
 4125. tekšėti 156:61,75m
 4126. tekšóti 67:66,78
 4127. tēkšti 95:40,51
 4128. tēkti 73:57,58
 4129. telēžyti 49:38,41
 4130. telkšóti 67:77,78
 4131. teĩkti 91:43
 4132. teļžti 91:64,76
 4133. t-mdyti 69:37
 4134. teĩpti 91:40,43
 4135. t-mti 90':76
 4136. tenėti 108:76
 4137. tēpti 111:40
 4138. teřlyti 49:40
 4139. terliũzyti 49:40
 4140. teřti 91:40
 4141. tēsti 91:40
 4142. teškėti 108:75m
 4143. težėti 108:76
 4144. tēžti 73:70,76
 4145. tiėkti 91:43
 4146. tiėsti 91:40
 4147. tuĩnyti 49:43
 4148. tikėti 154:44,49,55
 4149. týkoti 57:55
 4150. tykšóti 67:78
 4151. tuĩkšti 77:75m
 4152. tuĩkti 77:57,58
 4153. tuĩdyti 69:37
 4154. tylėti 155:65
 4155. tíłpti 105:58
 4156. tuĩti 77:64,76
 4157. tíłžti 77:76,78
 4158. tímpsóti 67:65
 4159. tingėti 154:66
 4160. tuĩgti 77:64
 4161. tuĩti 102:56
 4162. typsóti 67:65
 4163. tuĩdyti 69:37
 4164. tirpdýti 69:37

4165. tírpýti 72:37
 4166. tířpti 77:76
 4167. tųrti 88':44
 4168. týsoti 68:65
 4169. tųsoti 10:77
 4170. tųšti 77:76
 4171. tųžti 77:76
 4172. tōłti 93':64,76
 4173. tōpyti 49:37
 4174. topsóti 67:66
 4175. traidýti 72:37
 4176. tráiškyti 72:36
 4177. traksčeti 157:75m
 4178. trakščeti 157:76
 4179. trakšóti 67:78
 4180. trałdyti 49:43
 4181. trámdyti 69:37
 4182. trandýti 49:76
 4183. trankýti 55:42
 4184. traškčeti 109:76
 4185. tratčeti 109:75m
 4186. tráukytis 61:26
 4187. tráukti 92:43
 4188. trčkšti 91:40
 4189. trčkti 95:40
 4190. treńpti 91:38
 4191. treńkti 91:54
 4192. treščeti 108:78
 4193. treškčeti 108:75
 4194. trčšti 73:76
 4195. trčšti 91:40
 4196. triaūnyti 49:38
 4197. trísti 128:70
 4198. trikdýti 69:37
 4199. trýkšti 77:76
 4200. trųkti 77:70,76
 4201. trųmti 77:70
 4202. tryněti 155:46
 4203. trinýti 49:39
 4204. trinkčeti 85':75m
 4205. trinksčeti 159:75m
 4206. -trųnkti 77:76i
 4207. trińkti 105:40
 4208. trųnti 89:41
 4209. trýpti 97:40,61
 4210. triūnyti 49:76
 4211. triūsti 97:64
 4212. triūšti 77:76,78
 4213. trókšti 76:57,72
 4214. tronytis 49:33
 4215. tropyti 49:54
 4216. trųkti 77:66,78
 4217. trųkti 77:57,58,76
 4218. trūnyti 46:78
 4219. tųkti 77:70
 4220. tųnoti 10:65
 4221. 1.tuókti 94:40;49
 4222. 2.tuókti 94:40;49
 4223. tupdýti 69:37
 4224. tupčeti 154:65
 4225. tųpti 118:64
 4226. turčeti 154:44
 4227. tuřkšti 97:64
 4228. tuřkti 97:64
 4229. tuřlyti 49:61
 4230. tursóti 19:65
 4231. tuřsti 77:70,76
 4232. tųsti 77:76
 4233. tųžti 77:72
 4234. tvaiskýti 72:39
 4235. tvaksóti 67:78
 4236. tvānyti 49:43
 4237. tvankýti 55:40
 4238. tvanksóti 67:77
 4239. tvankstýtis 70:30
 4240. tvárdyti 69:37
 4241. tvarkýti 72:40
 4242. tvaroti 68:40
 4243. tvarsýtis 60:62
 4244. tvárstyti 70:39
 4245. tv-rti 116:40,43
 4246. tvičksti 91:54,76

4247. tvyksóti 9:78
 4248. tvųlgyti 72:39
 4249. tvųlkyti 72:37
 4250. tvılksėti 159:75m
 4251. tvųlkti 77:45,78
 4252. tvýloti 57:65,77
 4253. tvųndyti 69:37
 4254. tvınsėti 159:75m
 4255. tviňkti 77:76
 4256. tvųnti 94':76
 4257. tvųrkti 77:70
 4258. tvýroti 5:78
 4259. tvırsóti 19:65
 4260. tvųrtyti 72:40
 4261. tvųskyti 65:75
 4262. tvyskoti 68:78
 4263. tvoksóti 67:78
 4264. tvóti 107':54
 4265. ũdyti 49:43
 4266. ugdýti 69:37
 4267. ũiti 98':37
 4268. ũkstýtis 70:33
 4269. ũmyti(s) 49:37,(17)
 4270. úosti 94:49
 4271. úostyti 70:42
 4272. ũrbyti 49:40
 4273. urġzti 97:64
 4274. ũryti 49:37
 4275. uržýti 72:40
 4276. *ústi ?':40
 4277. ũzyti 49:37
 4278. -ũžti 77:64i,76i
 4279. ũžti 97:78
 4280. vaıdytis 49:11
 4281. vaıkýti 55:36
 4282. váikštyti 54:64
 4283. vainyti 49:43
 4284. vaıpýtis 72:18
 4285. vaisýti 72:37
 4286. váistyti 72:40
 4287. vąksyti 48:43
 4288. vakšóti 67:65
 4289. valdýti 12:43
 4290. válgyti 72:40
 4291. valýti 72:40
 4292. valkýti 72:40
 4293. valkstýti 70:39
 4294. vaňbryti 49:61,64
 4295. vámcýti 49:61
 4296. vampātyti 49:61
 4297. vampāzyti 49:61
 4298. vaňpyti 49:61
 4299. vampsóti 67:65
 4300. vaňzdtyti 49:64
 4301. vandenýti 49:76
 4302. vángstyti 70:53
 4303. vąpnyti 49:41,64
 4304. vařcyti 49:64
 4305. vařdyti 49:42
 4306. vařgti 74:72
 4307. varýti 72:37
 4308. varpýti 72:39
 4309. várstyti 70:39
 4310. vartýti 72:39
 4311. varžýti 72:40
 4312. veıkti 91:40,64,76
 4313. veısti 91:37
 4314. veızdėti 133:44
 4315. *vélėti 140:57
 4316. vėlyti 49:55,57
 4317. v-lti 116:40
 4318. v-mti 95:70
 4319. v-ngti 91:54
 4320. vėpsóti 67:65
 4321. veřgti 91:37
 4322. veřkti 91:70
 4323. veřsdyti 69:37
 4324. veřsti 91:40
 4325. v-rtėti 147:76
 4326. v-rti 95:40
 4327. veřžti 91:43
 4328. vėsti 111:43

4329. věsti 75:76
 4330. vešeti 106:78
 4331. větyti 72:40
 4332. veždýti 69:37
 4333. věžeti 147:43
 4334. věžyti 49:42
 4335. věžti 111:43
 4336. vičlyti 49:40
 4337. vičnyti 49:40
 4338. vičptis 91:19
 4339. viešeti 150:66
 4340. výkdyti 69:40
 4341. výkyti 72:37
 4342. výkti 77:78
 4343. vūlgyti 72:37
 4344. vūlyti 49:40
 4345. vilkěti 154:44"
 4346. vilkstýti 70:36
 4347. viłkti 105:43
 4348. viłnýti 49:37,76
 4349. *-vilti (*vilsta*) 140:43
 4350. vūlti (*vīlia*) 118:37
 4351. vūmdyti 69:37
 4352. vūnytis 49:21
 4353. vypsóti 67:65
 4354. vūpti 77:70,76
 4355. výpti 77:70,76
 4356. viřbyti 49:40
 4357. viřbti 77:76
 4358. vūrkdyti 69:37
 4359. vūrkšti 77:76
 4360. -vūrkti 77:70i
 4361. virpěti 85':75m
 4362. virpsóti 67:77
 4363. -vūrpti 77:76i
 4364. viřsti 77:70,76
 4365. viřšyti 49:43
 4366. vūrti (*v-rda*) 105:40,78
 4367. vūrti (*výřa*) 77:76
 4368. vūsti 77:70
 4369. -výsti (*vyd-*) 77:46
 4370. výsti (*vyt-*) 77:76
 4371. výstyti 70:39,40
 4372. výti 105:37,43
 4373. 1.-vytýti 49:76
 4374. 2.vytýti 49:61
 4375. vóbyti 49:37
 4376. vōdyti 49:54
 4377. vōgti 117:43
 4378. (-)vókti 94:40,(49)
 4379. vōlyti 49:40
 4380. vómyti 49:54
 4381. vóžti 94:43
 4382. zagnyti 49:64
 4383. zambātyti 49:64
 4384. zaňbyti 49:64
 4385. zauksóti 67:66
 4386. zaňnyti 49:64
 4387. ziřzti 97:64
 4388. zūzti 77:57
 4389. zýzti 97:64
 4390. změkti 73:76
 4391. zùiti 98':64
 4392. zumsóti 67:65
 4393. zuřdyti 49:37
 4394. zuřnyti 49:64
 4395. zurpsóti 67:65
 4396. zuržeti 85':64
 4397. zùzlyti 49:39
 4398. zvaksóti 67:65
 4399. zvauksóti 67:66
 4400. žabáldyti 69:37
 4401. žagāryti 49:38
 4402. žaibýti 72:49
 4403. -žáidyti 72:40
 4404. žáimytis 49:21
 4405. žáisti 92:43,54,64
 4406. žàgti (*žāgia*) 114:40
 4407. žàgti (*žānga*) 74:64
 4408. žálti 91':76
 4409. žangýti 55:62
 4410. žangstýti 70:59

4411. žārdyti 72:38
4412. žargdýti 69:62
4413. žargýti 72:62
4414. žargstýti 70:59
4415. žarstýti 70:39
4416. žavėti 151:49
4417. žėbyti 49:38
4418. žėĩsti 91:40
4419. *žėgti 140:69
4420. ž-ldyti 69:37
4421. ž-lti 116:56;51,76
4422. žėngti 128:43,64
4423. žėrėti 152:78
4424. žergdýti 69:37
4425. žėřgti 91:43,64
4426. ž-řti 86':40,78
4427. -žiaunyti 49:42
4428. žibėti 111:78
4429. žibsėti 159:75m
4430. žybsėti 160:75m
4431. žybsóti 67:78
4432. -žųbti 77:76i
4433. žydėti 127:78
4434. žiėbti 91:37
4435. žiedyti 49:76
4436. žiėsti 91:40
4437. žųldyti 69:37
4438. -žýlyti 49:38
4439. žųlti 94':70
4440. žųndyti 72:37
4441. žinóti 68:48
4442. -žųnti 77:46
4443. žiódyti 69:37
4444. žiopsóti 67:55
4445. žióti 107':43
4446. žirgsóti 67:65
4447. žųrti 94':76i,78
4448. žýsti 77:76i
4449. ž=sti 106:43
4450. žiūrėti 155:44,49
4451. žiurksóti 67:55
4452. -žųrti 94':64i
4453. žlagsóti 67:77
4454. žlagstýti 70:39
4455. žlaũgti 92:40
4456. žlėgti 95:38,43
4457. žliugsėti 159:75m
4458. žliugsóti 67:78
4459. žliurgsóti 67:77
4460. žlugdýti 69:37
4461. žlugsóti 67:78
4462. 1.žlųgti 77:76
4463. 2.žlųgti 77:40
4464. žnáibyti 72:42
4465. žnýbti 75':43,54
4466. žósti 134:43
4467. žudýti 69:37
4468. žúti 94':70,76
4469. žvalgýti 72:43
4470. žvalgstýtis 70:84
4471. žvāngti 83':75m
4472. žvēłgti 91:43,54
4473. žv-ngti 91:64
4474. žviėgti 91:64
4475. žvigdýti 69:37
4476. žvýgyti 72:37
4477. žvygsóti 67:78
4478. žvųgti 77:76
4479. žvilgėti 85':78
4480. žvilgsėti 159:53
4481. žvųlti 94':76,78

Latvių kalba

1. adīt 72:38
2. aĩkstĩtiēš 70:21
3. aĩřt 72:64
4. àisīt 72:64

5. âkstît 70:40	46. braücît 72:42
6. ałkt 74:72	47. bràukt 92:40,64
7. âmîtiês 3:21	48. brīdît 72:37,43
8. aĩplît 49:64	49. brīnîtiês 72:14
9. ârdît 69:40	50. brist 101:64
10. ařt 115:43	51. budît 72:37
11. aũgt 80:70,76	52. bũdzît 44:37
12. àusîtiês 72:11	53. buĩnît 72:38
13. aũst 130:40	54. bukņît 29:42
14. àust 74:76	55. buksnît 49:42
15. àut 103:40	56. buõknît 49:42
16. -âvît 72:40	57. buõkstît 72:43
17. badît 72:39	58. buõkstîtiês 70:21
18. baĩdît 69:37	59. buozît 72:40
19. baktît 70:38	60. buřnît 72:38
20. bałstît 70:40	61. buřt 88:43
21. bàlzît 72:40	62. buřzît 72:38
22. bārstît 70:39	63. bût 102:72,78
23. bārt 88:43	64. -capstît 72:42
24. bàudît 72:43	65. cełt 116:43
25. bāzît 72:39	66. cept 111:40,76
26. bedît 72:40	67. cunît 3:43
27. bêgt 79:64	68. cīrkstîtiês 4:11
28. bèigt 92:40	69. ciłt 102:76
29. bēřt 95:38	70. cunît(iês) 72:43,(11)
30. bīdît 69:37,39	71. cūrpt 105:38
31. bidžît 49:37	72. cūrst 105:38,40
32. bikstît 70:38,41	73. cūrstît 70:39
33. bīkstîtiês 70:7	74. čādît 72:40
34. buřkstît 72:38	75. čalît 49:64
35. biřt 77:75m	76. čaũnît 49:61
36. bīstîtiês 70:7	77. čīkstît 72:3
37. blaizît 72:42	78. čunîtiês 72:11
38. blāndîtiês 72:21	79. čīrkstît 49:75
39. blāstîtiês 70:32	80. čisnît 72:40
40. blaižgît 49:64	81. čudît 72:37
41. blēdît 49:64	82. čuĩnît 49:38
42. bluõdîtiês 72:21	83. čuknît 3:38
43. bluõstîtiês 70:22	84. čuksnît 3:38
44. bļaũstîtiês 70:20	85. čukstît 4:64
45. bļaũt 116:64	86. čũkstît 4:64

87. čuõmîtiês 72:21
88. čûpstît 70:42
89. čurdît 72:38
90. čuslît 72:38
91. čusnîtiês 3:21
92. daïdzît 72:39
93. daĩrîtiês 72:14
94. dakstît 70:42
95. dākstît 70:42
96. dalît 72:40
97. dārdêt 109:75m
98. darît 72:40
99. dāstît 70:42
100. daūzît 72:42
101. degt (*deg*) 111:76
102. degt (*dedz*) 91:40
103. delît 72:40
104. dèlît 49:40
105. demît 49:43
106. derêt 99:43,64
107. derglît 49:40
108. dèstît 70:39
109. dêt 139:40,64
110. dīdît 69:37
111. dīglît 49:37
112. dīlt 77:76
113. dimît 49:43
114. dirbîtiês 49:11
115. dracît 44:43
116. dramzît 72:37,38
117. draškît 49:39
118. drāzt 94:38
119. drāztît 70:39
120. drisnît 49:40
121. drūmstît 70:38
122. dūcît 8:38
123. dukņît 49:41,64
124. duksnît 72:53
125. dukstît 70:53
126. duļnît 49:41
127. duõt 139:43
128. duřstît 70:39
129. duřt 88:40
130. dūřît 49:37
131. dzanît 55:39
132. dzeļstît 70:39
133. dzeļt 116:54,56
134. dzeļtît 49:39
135. dzeļtrît 49:39
136. dzeřt 116:40
137. dziēdāt 123:43
138. dzūmt 95:70
139. dzīrdît 72:31
140. dzūrkstît 49:75
141. dziřt 98:43
142. dzūt 104:37
143. dzît (102):70
144. êst 138:40
145. gadîtiês 72:15
146. gāidît 72:43
147. gainît 55:36
148. galdît 5:38
149. gandarît 72:54
150. ganît 72:37
151. gānît 72:43
152. gankstîtiês 70:21
153. gastît 49:40
154. gāstîtiês 70:26
155. gaudît 69:42
156. gaūsît 3:40
157. gāzît 49:39
158. gāzt 94:43
159. gāztît 70:75
160. glābt 94:43
161. glaņstîtiês 70:27
162. glāsît 72:42
163. glāstît 70:42
164. glaūstît 70:42
165. glāzît 72:42
166. 1.glumstît 70:64
167. 2.glumstîtiês 70:11
168. 3.glumstîtiês 70:26

169. glundzītiēs 72:26
 170. gnuozīt(iēs) 72:(38),21
 171. grābstīt 70:39
 172. 1.graizīt 72:39
 173. graizīt 72:62
 174. graņstīt 70:42
 175. graņdīt 72:41,64
 176. grasīt 55:54
 177. graūt 116:40
 178. gražītiēs 3:11,12,21
 179. 1.grebzdīt 5:38
 180. 2.grebzdīt 72:39
 181. grūzēt 91:40,43
 182. grūmdīt 72:37
 183. grūmstīt 70:39
 184. grūmstīt 70:42
 185. gruosiētiēs 72:11
 186. gruōzīt 72:42
 187. grūstīt 70:42
 188. grūt (102):70,76
 189. grūtdarīt 72:54
 190. gubīt 49:40
 191. gūbīt 49:40
 192. gūldīt 69:37
 193. guldzītiēs 55:26
 194. gulēt 114:65,78
 195. guļsnītiēs 72:18
 196. guļstīt 70:36
 197. gūmdīt 69:37
 198. gumstīt 70:39
 199. gūmzīt 72:39
 200. gunīt 49:55,76
 201. gūodīt 27:43
 202. guōrīt 72:39
 203. guŗt 77:70
 204. gūstīt 70:42
 205. ģerīt 49:38
 206. ģernīt 49:38
 207. iēt 140:64
 208. iŗdīt 69:38,40
 209. iŗstītiēs 70:20
 210. iŗt (*iŗst*) 77:76
 211. iŗt 88':64
 212. jādīt 1:37,59
 213. jāt 103:64
 214. jàukt 91:40
 215. jaūt 116:40
 216. jūdīt 72:37
 217. jukt 77:58'
 218. jūmdīt 72:37
 219. jumīt 72:40
 220. just 77:49
 221. kàisīt 72:42
 222. kalbīt 49:43
 223. kalđdīt 69:36
 224. kalstīt 70:36
 225. kalť 92:43
 226. kàmpstīt 70:42
 227. kamstīt 70:42
 228. kapīt 49:38
 229. kàpt 94:64,76
 230. kàrnīt 72:40
 231. kàrpīt 72:39
 232. kàrstīt 70:39
 233. kàrstītiēs 70:20
 234. kàrtīt 49:39
 235. kasīt 72:42
 236. kàukt 92:64,76
 237. kaustīt 70:39
 238. kaūt 117:40
 239. klaidīt 72:39,64
 240. klaistīt 70:39
 241. klaĩbīt 49:43
 242. klàmsīt 48:38
 243. klaĩdītiēs 72:21
 244. klanīt 72:62
 245. klastīt 70:39
 246. klàstīt 70:39
 247. klāt 103:43
 248. klàusīt(iēs) 72:(43),6
 249. klųegt 91:64
 250. klīst 77:64

251. kludzīt 49:38
 252. klūinīt 72:38
 253. kluñcīt 43:38
 254. klupt 77:70
 255. klust 77:64,76
 256. kļāustīt 70:39
 257. kļāūt 116:43
 258. kļūdīt 69:43,56
 259. kļūstītiēs 70:27,34
 260. kļūt 77:56,58'
 261. knabstīt 70:39
 262. knaībīt 72:42
 263. knaīdīt 72:39
 264. knaipīt 72:42
 265. knaisīt 72:42
 266. knakstīt 70:42
 267. knařbītiēs 72:21
 268. knūosītiēs 72:20
 269. knuožīt 49:38
 270. kņuosītiēs 44:21
 271. krāinīt 72:42
 272. kraipīt 72:39
 273. kraīstīt 70:39
 274. krākstītiēs 70:20,26
 275. krāmstīt 70:39
 276. krañtīt 72:39
 277. kranītiēs 72:11
 278. krasīt 70:39
 279. krāstīt 70:39,43
 280. krāstītiēs 70:32
 281. krāsītiēs 70:20
 282. kratīt 72:42
 283. kraūstīt 70:39
 284. kraūt 96:40
 285. kremstīt 70:39
 286. kretulīt 49:38
 287. krūmst 105:38
 288. krist 77:70,76
 289. kristīt 49:40
 290. kruistītiēs 70:20
 291. krūolīt 49:39
 292. krustīt 3:40
 293. kūdīt 72:37
 294. kūksnītiēs 55:20
 295. kuļdīt 69:39
 296. kuļkstīt 70:39
 297. kuļstīt 70:39
 298. kuļt 98:41
 299. kuōdīt 72:39
 300. kūopt 94:43
 301. kūrkt 97:64
 302. kuřstīt 70:36
 303. kuřt 98:40
 304. kūsnītiēs 49:11
 305. kušīt 49:64
 306. ķařstīt 70:42
 307. ķēlsīt 48:38
 308. ķēmsīt 48:38
 309. -ķēpīt 49:43
 310. ķepsīt 48:43
 311. ķeřstīt 70:42
 312. ķesīt 48:38
 313. ķēžīt 3:40
 314. ķūmsīt 48:38
 315. ķinīt 49:40
 316. ķīnīt 72:64
 317. ķīřmīt 49:76
 318. ķūrnīt 3:38
 319. ķizīt 49:37
 320. ķudīt 49:64
 321. 1.ķuīdīt 3:37
 322. 2.ķuīdīt 31:43,57
 323. labdarīt 72:54
 324. labīt 49:37,43
 325. lacīt 49:38
 326. lāgadīt 49:40
 327. laicīt 3:42,43
 328. laīdīt 49:39,40
 329. laīstīt 70:39
 330. laītīt 72:42
 331. lāīžīt 72:42
 332. lakstīt 70:62

333. lakt 74:40
 334. laķît 49:41
 335. lamstît 70:42
 336. lâmsstîtiês 70:11,20,27
 337. lâncît 49:40,64
 338. lâpît 3:40
 339. lasît 72:42
 340. lât 82:64
 341. lâtît 3:78
 342. lâucît 72:39
 343. laulât 57:40
 344. lâupît 72:39
 345. laûzît 72:39
 346. laûzt 92:40
 347. lavît 3:40
 348. 1.-leksît 48:64
 349. 2.leksît 48:38
 350. lèkt 116:64
 351. lemt 95:44
 352. lûekt 91:40
 353. liëlît 3:43
 354. liêt 104:40
 355. likstît 47:62
 356. likt 77:43
 357. lûkt 77:76
 358. likît 49:41
 359. lipît 49:37,62
 360. lipsît 48:64
 361. lipt 77:58'
 362. lûst 105:64
 363. lit (102):76
 364. lorît 49:64
 365. lubît 49:38
 366. luksît 48:38
 367. lûmstîtiês 70:11
 368. lûocît 8:39
 369. lupît 49:39,64
 370. lutît 49:43
 371. lûzt 77:76
 372. ļaūt 95:55
 373. 1.ļuksît 48:61
 374. 2.ļuksît 48:38
 375. ļumît 49:38
 376. ļuobîtiês 72:27
 377. ļuodzît(iês) 28:41,(32)
 378. mâcêt 86:55
 379. mâcît 44:37
 380. mâdît 72:43
 381. maīdît 72:39
 382. maīdzît 8:42
 383. maīnît 72:39
 384. mārīsît 72:39
 385. 1.maistît 70:62
 386. 2.māistît 70:39
 387. maknît(iês) 72:43,(21)
 388. makņît 44:64
 389. maksķîtiês 49:22
 390. maļdît 69:37
 391. maldît 69:37,62
 392. maļstîtiês 70:21
 393. maļt 92:40
 394. mālît 3:32
 395. malzîtiês 72:21,26
 396. maļîtiês 49:11
 397. manît 72:46,49
 398. mânît 3:37
 399. mārņîtiês 72:11
 400. marstîtiês 70:20,21
 401. māt 82:54
 402. matît 72:49
 403. màukt 92:40
 404. maūt 117:40
 405. 1.medît 49:43
 406. 2.madît 72:64
 407. mēdît 27:37
 408. megžît 49:39
 409. meksît 48:38
 410. mērît 3:43
 411. mērkt 91:40
 412. mest 111:43
 413. mežgît 3:39
 414. mīcît 44:39

415. mīdīt 72:39
 416. midrīt 49:64
 417. miēgt 91:43
 418. mienītiēs 5:21
 419. miestīt 70:62,64
 420. migt 77:70
 421. mīkstīt 70:39
 422. milstītiēs 70:21
 423. 1.miltīt 3:40,41
 424. 2.miltīt 49:40
 425. 3.miltīt 49:40
 426. mūltīt 49:64
 427. mīlīt 49:70
 428. mīnītiēs 72:20
 429. miŕdzēt 85':75m
 430. miŕkstīt 70:69
 431. mūst 77:46
 432. mūt 89':70
 433. -miŕzīt 72:39
 434. misīt 3:70
 435. mist 77:72
 436. mīstīt 70:62
 437. mīstīt 70:39
 438. mistrīt 49:40
 439. mitrīt 72:64
 440. mūznīt 49:64
 441. mūzt 90:64
 442. mudīt 3:37
 443. mūdīt 72:37
 444. mūdīt(iēs) 72:37,71.(19)
 445. muknīt 49:42
 446. mulstīt 70:62
 447. mulstītiēs 70:21
 448. mundzīt 49:37
 449. muōcīt 34:37
 450. muōdīt 72:37
 451. muōkstīt 70:64,69
 452. muōstiēs 94:27
 453. muōstīt 70:64,69
 454. muōstītiēs 70:27
 455. muŕcīt 8:37
 456. muŕdzīt 3:37
 457. 1.murīt 49:40
 458. 2.murīt 49:37
 459. mūrītiēs 49:21
 460. murkstīt 4:64
 461. muŕzīt 55:37,38
 462. muŕzīt 72:39
 463. mušīt 49:37
 464. mušķīt 49:37,43
 465. muūt 49:43
 466. muzlīt 49:64
 467. naistītiēs 70:13
 468. naŕstīt 70:39
 469. naŕšķīt 72:39
 470. nāvītiēs 49:24
 471. nērst 91:64
 472. nērt 95:40
 473. nest 111:43
 474. niēzēt 125:57
 475. nīkt 77:70,76
 476. nirt 77:64
 477. nišķīt 72:43
 478. nurlīt 49:38
 479. nužģīt 49:39
 480. ņaibītiēs 72:21
 481. ņaibstītiēs 70:21
 482. ņaidzīt 44:38
 483. ņaŕstīt 70:39
 484. ņuŕdzīt 44:42
 485. ņuŕcīt 28:41
 486. ņurdzīt 28:41
 487. ņurīt 49:38
 488. ņurlīt 49:38
 489. paizīt 72:76
 490. pātīt 49:43
 491. pēlnīt 3:43
 492. pernīt 49:39
 493. pērt 86':41
 494. pestīt 49:40
 495. pētīt 3:43
 496. pīdīt 69:43

497. pîdît 69:37
 498. pîldît 69:39
 499. pûrkt 105:43
 500. pist 106:43
 501. plaïksnîtiês 72:34
 502. plaînît 49:41
 503. plaîsît 55:75
 504. plaîsnîtiês 72:34
 505. plaîškîtiês 72:33
 506. plaknît 49:64
 507. plañdît 72:40,62
 508. planît 49:40
 509. plât 82:40
 510. platît 72:40
 511. plātît 55:39
 512. plauksnît 27:53
 513. plest 95:40
 514. plêst 93:43
 515. plētît 72:40
 516. plūksnîtiês 49:33
 517. plîst 77:76
 518. plūñnît 72:41
 519. plukt 77:76
 520. pluncît 49:62
 521. pluôsît 72:40
 522. pļāustît 70:39
 523. pļāūt 95:38
 524. pļupît 5:76
 525. pļūtît 49:70
 526. prasît 3:43
 527. prast 74:49,56
 528. pudîtiês 49:21
 529. puġît 49:37,43
 530. puînît 49:42
 531. puknît 3:42
 532. puļît 49:42
 533. puōstît 3:40
 534. puñnît 49:43
 535. pùst 97:40,43,51,64,76
 536. pūt 77:78
 537. radît 72:37
 538. rādît 3:43
 539. ràibît 72:39
 540. ràicît 72:39
 541. 1.raïdît 72:37
 542. 2.raïdît 72:40
 543. ràîsît 72:39
 544. raîstît 70:39
 545. rakît 72:39
 546. rakstît 70:40
 547. rakt 74:70
 548. ramît 5:40
 549. rāmît 49:40
 550. rañstît(iês) 2:39,(17)
 551. rāmstîtiês 70:17
 552. rañstît 47:39
 553. rañtît 72:39
 554. rast 74:46
 555. ratavît 49:37
 556. raūdât 137:64
 557. ràūdzît 72:42
 558. raukt 92:40
 559. raústît 70:39
 560. ràust 92:40
 561. raût 117:40
 562. ražġît 72:39
 563. rèkt 93:64
 564. režġît 72:39
 565. rîdît 1:37
 566. 1.riêdît 69:37
 567. 2.riêdît 72:40
 568. riêt 104:64
 569. riñstîtiês 70:17
 570. riñstîtiês 70:23,26
 571. riñt 77:70,76
 572. rist (*ris*) 106:76
 573. rist (*rit*) 106:76
 574. rist (*ried*) 105:40
 575. rîstît 70:39
 576. rîstîtiês 72:21
 577. rît 97:40
 578. *rîtît 72:39

579. rudît 49:40
 580. rûdît 3:40
 581. rûgt 77:76
 582. ruînît 3:38
 583. rukît 72:39
 584. rûmît 49:40
 585. rûnît 3:38,40
 586. rûobît 3:38
 587. 1.ruocît 49:43
 588. 2.ruocît 72:40
 589. rûosîtiês 3:21,27
 590. rûotît 72:39
 591. ruôzîtiês 3:21
 592. rustît 2:40
 593. rušît 72:39
 594. sacît 72:43
 595. sâistît 70:39
 596. sâkt 80':54,43
 597. sâlît 3:40
 598. saît 100:56,78
 599. saîndît 72:43
 600. sâpêt 84':57
 601. -sardzît 58:44
 602. -sâtît 49:40
 603. sâukt 92:43
 604. saûnît 49:62
 605. sêdêt 143:65
 606. sêdît 49:31
 607. selîtiês 49:21
 608. sêrît 49:39,70
 609. sêt 81:43
 610. sêtît 49:40
 611. sibît 49:41
 612. sîkstît 49:43
 613. siîdît 69:37
 614. siît 77:56,78
 615. siîrdît 72:37
 616. sîrgt 102:72
 617. skâbt 76:76
 618. skaidît 72:39
 619. skaistît 49:40
 620. skâitît 72:38
 621. skaidît 72:39
 622. skârdît 72:39
 623. skârpît 72:39
 624. skatît 72:43
 625. skâust 91:37,43
 626. skaûstîtiês 2:10
 627. sklandîtiês 72:21
 628. skrabbstît 70:39
 629. skrâidît 26:59
 630. skrâmsstît 70:39
 631. skramšît 49:40
 632. skrûet 97':64
 633. skrubît 49:38
 634. skrudîtiês 72:22
 635. skruôstît 70:39
 636. skubît 49:38
 637. skulbît 72:38
 638. skuîstît 70:39
 639. skuôtîtiês 71:18
 640. 1.skûpstît 70:43
 641. 2.skûpstît 70:36
 642. skûrstît 70:39
 643. slabrît 49:64
 644. slacît 55:39
 645. sladzît 49:64
 646. slâicît 55:43
 647. slaikstîtiês 70:20
 648. slâistît 70:39
 649. slakstît 70:39
 650. slampstîtiês 70:20
 651. slâmstîtiês 70:20
 652. slânît 3:40,41
 653. slâpt 76:57
 654. slapstît 70:39
 655. slâpstît 70:39
 656. slâucît 72:39
 657. slâvît 49:43
 658. slêpstît 70:39
 659. slèpt (116):43
 660. slûet 97':43

661. slukt 102:76
 662. slist 77:76
 663. slit 98':64,76
 664. slubît 49:64
 665. sluôcitiês 72:18
 666. sluôksnît 5:41
 667. sluonît 72:43
 668. sluostît 70:41
 669. smaidît 69:37,55,72
 670. smaîdzît 44:42
 671. smaîstît 70:42
 672. smâlstît 70:42
 673. smalstîtiês 70:21
 674. smârdît 49:78
 675. smelît 113:40
 676. smîdît 69:37
 677. smîdêt 85':78
 678. smîrst 77:76i
 679. smurkât 49:70
 680. snàicît 8:43
 681. snaîgstît 70:39
 682. snaksnîtiês 72:21
 683. snakstîtiês 70:20
 684. snigt 78:76
 685. spaîdît 72:42
 686. spailît 49:64
 687. spârdît 69:42
 688. sparîtiês 49:21
 689. spêt 81:57
 690. spiêst 91:43,37
 691. splaũdît 69:42
 692. splaũt 95:64
 693. sprauðdît 72:39
 694. sprâgt 76:76
 695. spriêst 91:54
 696. sprukt 77:64
 697. spuôkstîtiês 70:21
 698. spuřdzîtiês 49:21
 699. stâdît 69:37
 700. stâipît 72:39
 701. staknît 49:38
 702. staknît 49:61
 703. stâstît 70:43
 704. stât 103:64
 705. statît 72:40
 706. stebît 49:43,61
 707. stenêt 99':64
 708. stepît 49:43,61
 709. 1.stibît 49:61
 710. 2.stibît 49:40
 711. stûdît 72:37
 712. stigt 77:76
 713. stikmîtiês 72:11
 714. stiknît 49:43,64
 715. straipît 49:39
 716. strigt 77:70,76
 717. struopît 72:62
 718. struostît 72:37
 719. stûdît 72:37
 720. stuřdît 49:37,39
 721. stuknît 49:36
 722. stuknît 49:41
 723. stulbt 77:70
 724. stûmstît 70:39
 725. stuñt 88':40,43
 726. stuômîtiês 72:26
 727. stuostît 70:39
 728. sudît 49:42
 729. suinît 3:41
 730. sukît 3:43
 731. suksnît 49:61
 732. suksît 2:42
 733. sùkt 97:40
 734. sunît 49:43
 735. sùodît 27:43
 736. sùolît 3:43
 737. sust 77:78
 738. sûtît 72:43
 739. svaibîtiês 72:19
 740. 1.svaïdît 3:39
 741. 2.svaïdît 72:39
 742. svàipît 49:41

743. svaġstît 70:42
 744. svarbît 3:41
 745. svarbîtiês 72:31
 746. svârîtiês 72:33
 747. svârstît 70:42
 748. svecît 49:54
 749. svèlbît 49:62
 750. svepstît 30:70
 751. svèrt 86':43,52
 752. svètît 3:40
 753. sviêst 91:43
 754. svuġnît 49:76
 755. svuġpt 97:64
 756. sviġt 77:78
 757. svînit 3:38,40
 758. šaipît(iês) 72:62,(18)
 759. šaipstîtiês 70:20
 760. šâkstîtiês 70:21
 761. šaubît 72:49
 762. šaudît 69:39
 763. šaût 96:40
 764. šaûtît 72:41
 765. škaîdît 72:39
 766. škaistîtiês 70:20
 767. škândît 72:43
 768. škârdît 72:39
 769. škaudît 15:69
 770. škeġt 116:40
 771. škêrsît 49:37
 772. škêrslît 49:40
 773. škêrst 91:40
 774. 1.šketît 49:40
 775. 2.šketît 49:64
 776. šketîtiês 49:22
 777. škîbît 3:38,40
 778. škiêst 91:43
 779. škiřstît 70:39
 780. škiřt 88':40
 781. škîstît 3:40
 782. škît 98':40
 783. škûóbît 72:39
 784. šlaicîtiês 72:21
 785. šlakstîtiês 70:20
 786. šlapstît 70:39
 787. šladzît 49:64
 788. šļaucît 55:42
 789. šļaukstîtiês 70:21
 790. šļaupstît 47:39
 791. šļuocîtiês 44:21
 792. šļuodzîtiês 72:33
 793. šļučît 72:39
 794. šmârît 49:41
 795. šmûdît 72:40
 796. šņaîbîtiês 49:20
 797. šņaucît 55:62
 798. šņučît 72:39
 799. šņurkstît 4:61
 800. šparîtiês 49:21
 801. šplaūdît 69:42
 802. štûrdît 3:37
 803. šudît 3:42,62
 804. šûdît 69:36
 805. šuinîtiês 72:21
 806. šukstît 47:42
 807. šuóbîtiês 72:31
 808. šust 77:70
 809. 1.šustît 47:41
 810. 2.šustît 70:36,53,62
 811. 1.šüstît 70:39
 812. 2.šüstît 70:39
 813. šût 83:40
 814. šutît 49:64
 815. švaiřrît 72:61
 816. švapstîtiês 70:26
 817. švèrbît 49:62
 818. švilît 49:40
 819. švînîtiês 72:20
 820. švipstît 47:42
 821. šviřnîtiês 72:21
 822. tàisît 72:40
 823. taistît 70:39
 824. taškîtiês 72:20

825. talzīt 3:41
826. tāmīt 3:49
827. taŋpīt 72:41
828. tapstīt 70:43
829. tapt 74:56,58'
830. tastīt 70:39
831. tašķīt 3:39
832. taūkstīt 70:42
833. taūpīt 72:43
834. taūstīt 70:42
835. tecēt 108:76
836. terpīt 49:43
837. tīdīt 49:37
838. tiektiēs 91:11
839. tīkt (*tīek*) (78):56
840. tīkt (*tīk*) 77:57
841. tīrdīt 69:37
842. tīrīt 3:40
843. tūrpt 77:56
844. tīrzīt 55:43
845. tūstīt 70:39
846. tītīt 3:37
847. tracīt 72:39
848. traicīt 55:36;72:39
849. traīkšīt 3:39
850. traīkšķīt 3:39
851. trāpīt 72:39
852. traišķīt 3:39
853. traišķītiēs 72:21
854. traŋdīt 69:36
855. trāpīt 3:54
856. trāukt 92:51,64
857. tresīt 49:40,69
858. trūekt 91:37,54
859. trimdīt 53:36,40
860. trīt 97:38
861. trūdīt 72:37
862. trūdītiēs 72:27
863. trūkt 77:57,58
864. trusnītiēs 72:21
865. tūcīt 23:42
866. tūdīt 72:37
867. tuksnīt 49:69
868. tuļpītiēs 3:21
869. tulznīt 49:70
870. tūncīt 49:38
871. tuōkstītiēs 70:21,26
872. tuōkšītiēs 55:21
873. tuōstīt 70:21,26
874. tusnīt 49:69
875. tušīt 49:40,69
876. tvařstīt 70:39,43
877. tvāřstīt 70:39
878. tvērt 116:43
879. ubīt 49:43
880. ūbīt 49:64
881. uktīt 49:38
882. uōbītiēs 72:20
883. uokstīt 2:42
884. uolīt 72:38
885. uōst 94:49
886. uōstīt 70:42
887. urđīt 1:37,41
888. urkņīt 49:41
889. utīt 49:64
890. vābīt 49:37
891. vābītiēs 49:20
892. vačīt 49:64
893. vadīt 72:37
894. vaībīt 72:62
895. vaībstīt 70:39
896. 1.vaīkstītiēs 70:20
897. 2.vaīkstītiēs 70:21
898. vaiřīt 72:43
899. 1.vaižītiēs 72:21
900. 2.vaižītiēs 72:11
901. vākt 94:43
902. valacītiēs 44:21
903. valbīt 55:62
904. 1.valcīt 3:42
905. 2.valcīt 49:64
906. valķstītiēs 70:18

907. valkšķīt 5:62
 908. valstīt 70:42
 909. vaļīt 29:37
 910. vaņzīt 49:64
 911. vāņdīt 72:39
 912. vāpīt 49:40
 913. vārgt 74:70,72
 914. vārīt 3:40
 915. vārkstīt 70:39
 916. vārkstītiēs 70:20
 917. varkšķītiēs 72:21
 918. vārstīt 70:39
 919. varšķītiēs 72:21
 920. vārtīt 72:42
 921. vasītiēs 72:21
 922. vaušķīt 49:61
 923. vāzt 94:43
 924. vēdīt 49:43
 925. vēikt 91:40
 926. vēlē 99':43
 927. velstīt 70:42
 928. veļt 116:40
 929. vēltīt 49:43
 930. vemstīt 70:42
 931. veņt 95:30
 932. vērdīt 5:76
 933. vērst 91:40
 934. vērt 95:40
 935. vērtīt 72:42
 936. vest 111:43
 937. vēstīt 3:40
 938. vētīt 3:40
 939. *vierīt 49:43
 940. vikņīt 49:64
 941. viksnītiēs 72:21
 942. vikstīt 70:39
 943. vukšņītiēs 72:21,22
 944. vīldītiēs 69:8
 945. vūlkt 105:43
 946. vīlnīt 3:76
 947. vūlnīt 49:38
 948. vīlstīt 2:37
 949. viļt 118:37
 950. viřzīt 72:37
 951. viřt 105:40,78
 952. vīst 77:76
 953. vīstīt 70:39
 954. vīšķīt(iēs) 3:40,(21)
 955. vīt 106:43
 956. viznīt 49:76
 957. 1.vuicīt 44:37
 958. 2.vuicīt 44:38
 959. vūimīt 49:49
 960. vūit 98':43
 961. vuļīt 49:38
 962. zabīt 49:35
 963. zagstīt 70:42
 964. zagt 100:43
 965. zaļdīt 1:56
 966. zālīt 49:78
 967. zebīt 49:43
 968. zelīt 49:38,41
 969. zeļt 116:76
 970. zēltīt 49:40
 971. zibēt 111:78
 972. zibīt 49:64
 973. zibstīt 70:75
 974. zīdīt 72:37
 975. -zūegtiēs 128:11
 976. zūest 91:40
 977. zilt 94':78
 978. zināt 68:48
 979. zīst (106):43
 980. zīstītiēs 70:20
 981. zīstītiēs 70:5
 982. zīt 77:6
 983. zlanīt 72:40
 984. zmaidzīt 8:42
 985. zmaūdztīt 72:42
 986. zudītiēs 3:13
 987. zūdītiēs 3:13
 988. zumbīt 49:64

989. zurdīt 72:39
 990. zvaidrīt 72:75
 991. zvaigstītiēs 70:32
 992. zvaikstītiēs 70:11,20
 993. zvalbīt 3:42
 994. zvaldīt 1:43
 995. zvalīt 49:42
 996. 1. zvalstīt 70:42
 997. 2. zvalstīt 70:42
 998. zvanīt 70:61
 999. zvēģznīt 49:78
 1000. zveļstīt 70:42
 1001. zviedrīt 49:76
 1002. zvūegt 91:64
 1003. zvūģznīt 49:75
 1004. zviļnīt 49:76
 1005. zvūlt 94':70,72,76
 1006. žābītiēs 3:21
 1007. žaikstītiēs 70:20
 1008. žākstīt 70:39
 1009. žakstītiēs 70:9
 1010. 1. žākstītiēs 2:21
 1011. 2. žākstītiēs 70:21
 1012. 3. žākstītiēs 72:21
 1013. žāpstītiēs 70:21
 1014. žāpstītiēs 70:20
 1015. žārbītiēs 72:21
 1016. žārīt 49:53,54,75
 1017. žārītiēs 49:20
 1018. žārnītiēs 49:21
 1019. žārpstītiēs 70:20
 1020. žaudzītiēs 72:11
 1021. žaūkstītiēs 70:20
 1022. 1. žaustītiēs 70:20
 1023. 2. žaūstītiēs 70:21
 1024. žaūt 116:40
 1025. žēikstītiēs 72:21
 1026. 1. žerīt 49:40
 1027. 2. žerīt 49:38
 1028. 3. žerīt 49:75
 1029. žūlbītiēs 72:21
 1030. žilīt 49:38
 1031. žladīt 49:64
 1032. žladzīt 49:64
 1033. žlugt 77:76
 1034. žluodzīt 8:41
 1035. žlurdzīt 72:39
 1036. žmaūdzīt 8:42
 1037. žmūdzīt 44:42
 1038. žņāibīt(iēs) 72:39,(18)
 1039. žņarīt 49:38
 1040. žņāudzīt 72:39
 1041. žņurdzīt 28:42
 1042. žņurīt 49:37,38
 1043. žubīt 49:38
 1044. žuknīt 49:38
 1045. žuksnīt 49:61
 1046. žukstīt 47:42
 1047. žulīt 49:38,41
 1048. žulnīt 3:38
 1049. žurbīt 49:37,38
 1050. žurīt 49:38
 1051. žurnīt 3:38
 1052. žūt 102:76
 1053. žvaknīt 72:40,41
 1054. žvakstīt 4:75
 1055. žvākstīt 47:64
 1056. žvalbstīt 70:62
 1057. žvuīlīt 72:37

Prūsų kalba

1. -bānda 68:43
 2. biātwei 68:49
 3. giwīt 72:72
 4. grīkisi 49:11
 5. crixtitwi 49:40
 6. laikūt 68:43
 7. -sinnat 68:43,48

SANTRUMPOS

- ArOr – Archív Orientální. Praha.
- AS – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Göttingen: Van den Hoeck–Ruprecht, 1910.
- Bl – Baltistica. Baltų kalbų tyrinėjimai. Vilnius: [Mokslas,] Vilniaus universiteto leidykla.
- BrGr – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Bd. I–V. Straßburg, 1897–1916.
- BS – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai / Vilnius: Mintis, 1970.
- BSL – Bulletin de la Société de Linguistique de Paris.
- ГЛЯ – Грамматика литовского языка / Вильнюс: Мокслас, 1985.
- IF – Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für Indogermanistik und allgemeine Sprachwissenschaft. Begründet von Karl Brugmann und Wilhelm Streitberg, herausgegeben von Wolfgang P. Schmid. Walter de Gruyter: Berlin – New York.
- IKE – იბეროულ-კავკასიური ენათმეცნიერება. Ibero-Caucasica. თბილისი: ენათმეცნიერება.
- Lg – Language. Journal of the Linguistic Society of America. Waverly Press inc.: Baltimore.
- LKG – Lietuvių kalbos gramatika / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija: Veiksmožodis, kt.).
- LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas / Vilnius: [Mokslas, kt.], t. I–XVI.
- LKK – Lietuvių kalbotyros klausimai. Vilnius: Mokslas.
- ОПАЯС – Иванов Вёч.Вс. Общеиндоевропейскаё, праславёнскаё и анатолийскаё ёзыковые системы / Москва: Наука, 1965.
- ОФУЯ – Основы финно-угорского языкознания / Москва: Наука 1974.
- PKP – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai / Vilnius: Mokslas, 1981, t. 2.
- СБРГ – Иванов Вёч.Вс. Славёнский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки / Москва: Наука, 1981.
- СГГЯ – Сравнительнаё грамматика германских ёзиков. Т. II: Фонология; т. III: Морфология; т. IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат.АН, т. II, 1962, т. III, 1963, т. IV, 1966.
- SV – Endzelīns J. Senprūšu valoda / Rīga: Universitāte, 1943.
- ТКПА – Типология конструкций с предикатными актантами / Ленинград: Наука, 1985.
- ВЯ – Вопросы ёзыкознаниё. Теоретический журнал по общему и сравнительному ёзыкознанию. Москва: Наука.

BIBLIOGRAFIJA

- Ambrasas 1979 – Ambrasas V. Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė / Vilnius: Mokslas, 1979.
- Ambrasas 1984 – Ambrasas V. Dėl lietuvių kalbos veiksmažodžio morfologinių kategorijų / BĮ 1984 20/2, 1985 21/1.
- Apresian 1974 – Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Москва: Наука, 1974.
- Apresian 1986 – Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и толковый словарь / ВЯ 1986 2, 57–70.
- Bader 1976 – Bader F. Le présent du verbe "être" en indo-européen / BSL 1976 71/1, 27–111.
- Bader 1979 – Bader F. Les présents à nasale indo-européens: la classe en *-nu- / BSL 1979, 74, 194–195.
- Benveniste 1935 – Benveniste P. Origines de la formation des noms en indo-européen / Paris: Adrien Maisonneuve, 1935.
- Borgström 1949 – Borgström C.Hj. Thoughts about Indo-European vowel gradation / Norsk tidsskrift for sprogvidenskab 1949 15, 137–187.
- Brugmann–Delbrück – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen [BrGr]. Bd. I–V. Straßburg 1897–1916.
- Burrow 1955 – Burrow Th. The Sanskrit Language / London: Faber & Faber, 1955.
- Collinge 1953 – Collinge N.E. Laryngeals in Indo-European ablaut and problems of the zero-grade / Kalbotyra 1953 5/2, 75–87.
- Čekmonas 1985 – Чекмонас В. Происхождение праславянского языка в свете древнейших балто-славянских отношений / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1985, 239.
- Diakonov 1970 – Diakonoff I.M. Problems of root-structure in Proto-Semitic / ArOr 1970 38, 453–480.
- Diakonov 1972 – Дьяконов И.М. Проблема протоафразийской глагольной системы / In: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР 1972, 45–49.
- Diakonov 1988 – Diakonov I.M. Afrasian Languages / Moscow: Nauka, 1988.

- Drukteinis 1981 – Drukteinis A. Objekto sąvoka ir kai kurie požymiai.
/ Kalbotyra 1982 33/1, 15–20.
- Eckert 1995 – Eckert R. Zur altpreußischen Sprache / Tumult. Schriften zur Verkehrswissenschaft [hrsg. v. Fr. Böckelmann, D. Kamper u. W. Seitter. München–Wien–Berlin–Bodenheim: Syndikat Buchgesellschaft für Wissenschaft u. Literatur GmbH] 1995 21, 18–37.
- Edgerton 1934 – Edgerton Fr. Sievers' Law and IE Weak-Grade Vocalism / Lg 1934 10/3, 235–265.
- Endzelīns 1911 – Эндзелин Я. Славёно-балтийские этюды.
/ In: Endzelīns J. Darbu izlase, 2.s. Rīga: Zinātne, 1974.
- Endzelīns 1943 – Endzelīns J. Senprūšu valoda [SV] / Rīga: Universitāte, 1943.
- Endzelīns 1948 – Endzelīns J. Baltu valodu skaņas un formas / In: Endzelīns J. Darbu izlase, 4.s., 2.d. Rīga: A. Upīša valodas un literatūras institūts, 1982.
- Endzelīns 1951 – Endzelīns J. Latviešu valodas gramatika / Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.
- Firestone 1965 – Firestone H.L. Description and Classification of Sirionó, a Tupí-Guaraní Language / Janua Linguarum, series practica XVI. London - The Hague - Paris: Mouton & Co, 1965.
- Gamkrelidze 1960 – Гамкрелидзе Т. В., Хеттский язык и ларингальная теория / Труды института языкознания АН Грузинской ССР, СВЯ, 1960 3, 15–91.
- Gamkrelidze–Ivanov 1972 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Лингвистическая типология и реконструкция системы индоевропейских смычных / In: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков Москва: Институт славяноведения и балканистики, 1972, 15–18.
- Gamkrelidze–Ivanov 1984 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праёзыка и протокультуры с предисловием Р.О.Якобсона / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2.
- Gamkrelidze–Mačavariani 1982 – Gamkrelidze Th.V.–Mačavariani G.I. Sonantensystem und Ablaut in den Kartvelsprachen / Ars Linguistica 10, Commentationes analyticae et criticae. Gunter Narr: Tübingen, 1982.

- Gelb 1958 – Gelb I.J. La lingua degli Amoriti / *Rendiconti della Accademia Nazionale dei Lincei*, ser. viii, 1958 13, 143–164.
- Geniušienė 1970 – Генюшене Э.Ш. Валентностные классы литовского глагола и система синтаксических структур / In: Синтагматика, парадигматика и их взаимоотношение на уровне синтаксиса. Материалы научной конференции. Рига: Издательство Латвийского университета, 1970.
- Geniušienė 1971 – Geniušienė E. Lietuvių kalbos veiksmažodžių sintaksinė klasifikacija / *Kalbotyra* 1971 23/1, 7–16.
- Geniušienė 1972 – Geniušienė E. Dėl pasyvinės intransyviųjų veiksmažodžių formos / *Kalbotyra* 1972 24/1, 27–32.
- Geniušienė 1983 – Генюшене Э.Ш. Рефлексивные глаголы в балтийских языках и типологии рефлексивов / Вильнюс: Издательский отдел Вильнюсского университета, 1983.
- Gerulis 1922 – Gerullis G. Die altpreußischen Ortsnamen / Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1922.
- Girdenis 1981 – Girdenis A. Fonologija / Vilnius: Mokslas, 1981.
- Girdenis 1991 – Girdenis A. Žodžio galo priegaidžių kilmė ir raida lietuvių kalboje / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas 1991 m. spalio 2–4 d. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 33–34.
- Girdenis–Žulys 1973 – Girdenis A., Žulys V. [Rec.:] Lietuvių kalbos gramatika, I / *ВІ* 1973 9/2, 208.
- Грамматика литовского языка [ГЛЯ] / Вильнюс: Мокслас, 1985.
- Hirt 1929 – Hirt H. Indogermanische Grammatik, Bd. 5: Der Akzent / Heidelberg: Carl Winter, 1929.
- Ivanov 1963 – Иванов Вёч.Вс. Хеттский язык / Москва, 1963.
- Ivanov 1965 – Иванов Вёч.Вс. Общеиндоевропейская, праславенская и анатолийская языковые системы [ОПАЯС] / Москва: Наука, 1965.
- Ivanov 1981 – Иванов Вёч.Вс. Славенский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки [СБРГ] / Москва: Наука, 1981.
- Jakaitienė 1973 – Jakaitienė E. Veiksmažodžių daryba. Priesagų vediniai. Vilnius: VU leidybinis skyrius, 1973.
- Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976 – Jakaitienė E., Laigonaitė A., Paulauskienė A. Lietuvių kalbos morfologija / Vilnius: Mokslas, 1976.

- Jakulienė 1985 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai. Tipas *kala* / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1985.
- Jakulienė 1986 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai / BĮ 1986 22/1, 25–47.
- Jakulienė 1988 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai (tęsinys) / BĮ 1988 24/2, 142–156.
- Job 1977 – Job D.M. Probleme eines typologischen Vergleichs iberokaukasischer und indogermanischer Phonemsysteme in Kaukasus / Europäische Hochschulschriften, Reihe XXI, Phonologie und Phonetik, Bd 2. P.Lang&H.Lang: Frankfurt-Bern, 1977.
- Joffe 1973 – Иоффе В.В. Происхождение и развитие категории рода в праиндоевропейском языке / Научные доклады высшей школы, Филологические науки, 1973/2, 53–162.
- Johnson 1977 – Джонсон Д.Э. О релёционных ограничениях на грамматики / In: Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1982, 37–75.
- Kacnelson 1958 – Кацнельсон С.Д. К фонологической интерпретации протоиндоевропейской звуковой системы / ВЯ 1958/3, 46–59.
- Kacnelson 1986 – Кацнельсон С.Д. Общее и типологическое ёзыкознание / Ленинград: Наука, 1986, 107–152 (О грамматической категории), 152–159 (Грамматическаё семантика и синтаксические формализмы).
- Karaliūnas 1987 – Karaliūnas S. Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė / Vilnius: Mokslas, 1987.
- Kaukienė 1993 – Kaukienė A. *Rišti* tipo veiksmažodžių šaknies sandara / BĮ 1993 28/1 [Vilnius, 1994], 9–18.
- Kaukienė 1994 – Kaukienė A. Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija, t. 1 / Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 1994.
- Kazlauskas 1962 – Казлаускас И. К развитию общевалтийской системы гласных / ВЯ 1962/4.
- Kazlauskas 1968 – Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika / Mintis: Vilnius, 1968.
- Kibrik 1979 – Кибрик А.Е. Подлежащее и проблема универсальной модели ёзыка / Известия АН СССР, Сер. литературы и ёзыка, 1979 36/4, 309–317.
- Klimov 1977 – Климов Г.А. Типология ёзыков активного строе / Москва: Наука, 1977.

- Klimov 1983 – Климов Г.А. Принципы контенсивной типологии / Москва: Наука, 1983.
- Kluisis 1989 – Kluisis M. Prūsų kalba, I / Vilnius: 'Prūsa', 1989.
- Kluisis–Stundžia 1995 – Kluisis M., Stundžia B. (eds.) Pirmoji prūsų knyga / Bibliotheca Baltica. Vilnius: Pradai, 1995.
- Knobloch 1951 – Knobloch J. Zur Vorgeschichte des indogermanischen Genitivs der *o*-Stämme auf *-sjo* / Die Sprache 1951 II/3, 131–149.
- Kølln 1969 – Kølln H. Oppositions of Voice in Greek, Slavic and Baltic / Det Kongelige Danske Videnskabernes, 1969, 43, 4.
- Kortlandt 1989 – Kortlandt Fr. Lithuanian *statyti* and related formations / BI 1989 25/2, 104–112.
- Krahe 1969 – Krahe H. Indogermanische Sprachwissenschaft, II: Formenlehre. Berlin, Walter de Gruyter & Co, 1969.
- Kuipers 1960 – Kuipers A.H. Phoneme and morpheme in Kabardian (Eastern Adyghe) / Janua Linguarum 7. Mouton: The Hague–Paris, 1960.
- Kuipers 1968 – Kuipers A.H. Unique types and typological universals / In: Pratiđānam F.B.J.Kuiper. The Hague, 1968, 68–88.
- Kuryłowicz 1956 – Kuryłowicz J. L'apophonie en indo-européen / Prace językoznawcze 9. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk: Wrocław, 1956.
- Kuryłowicz 1964 – Kuryłowicz J. The Inflectional Categories of Indo-European / Carl Winter, Universitätsverlag: Heidelberg, 1964.
- Laroche 1962 – Laroche É. Un "ergatif" en indo-européen d'Asie Mineure / BSL 1962 57/1, 23–43.
- Laroche 1965 – Laroche É. Études de linguistique Anatolienne / Revue Hittite et Asianique 1965 23/76, 33–54.
- Lehmann 1952 – Lehmann W.P. Proto-Indo-European Phonology / University of Texas Press: Austin, 1952.
- Lehmann 1993 – Lehmann W.P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics / Routledge: London and New York, 1993.
- Leumann 1952 – Leumann M. Vokaldehnung, Dehnstufe und Vrddhi / IF 1952 61, 1–16.
- Levin 1964 – Levin N.B. The Assiniboine Language / Published by Indiana University, Bloomington, Mouton & Co: The Hague, 1964.
- Lietuvių kalbos gramatika [LKG] / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija: Veiksmožodis, kt.).

- Lipskienė–Vidugiris 1967 – Lipinskienė J., Vidugiris A. Dieveniškų tarmė / LKK 1967 9, 183–222.
- Mačavariani 1980 – მაჭავარიანი მ. ქვევის კატეგორიის საკითხისათვის [Versijos kategorijos klausimu] / IKE 1980 22, 39–66.
- Mačavariani 1981 – მაჭავარიანი მ. მოქმედების პროცესისა და მდგომარეობის ცნებების განსაზღვრისათვის [Veiksmo, proceso ir būsenos sąvokų apibrėžimo klausimu] / In: Вопросы современного общего ёзыкознаниё. Тбилиси: Мецნიереба, 1981, т. 6, 30–69.
- Martynov 1982 – Мартынов В.В. Категории ёзыка. Социологический аспект / Москва: Наука, 1982.
- Martynov 1983 – Мартынов В.В. Язык в пространстве и времени. К проблеме глоттогенеза славён / Москва: Наука, 1983.
- Maslov 1965 – Маслов Ю.С. Система основных понётий и терминов славёнской аспектологии / In: Вопросы общего ёзыкознаниё. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1965, 53–80.
- Maurer 1947 – Maurer Th.H. Unity of the Indo-European ablaut system / Language 1947 23/1, 1–22.
- Mažiulis 1958 – Мажюлис В. Заметки к вопросу о древнейших отношениёх балтийских и славёнских ёзыков. Вильнюс: Гос.издат. политической и научной литературы, 1958.
- Mažiulis 1965 – Мажюлис В. Некоторые фонетические аспекты балто-славянской флексии / B1 1965 1/1, 17–30.
- Mažiulis 1968 – Mažiulis V. Zum preußischen bzw. baltischen Instrumental Singular / B1 1968 4/1, 23–29.
- Mažiulis 1970 – Mažiulis V. Dёл balt. **u* nykimo / In: Donum Balticum To Professor Christian S. Stang on the occasion of his seventieth birthday 15 March 1970. Velta Rūķe-Draviņa, ed. / Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970.
- Mažiulis [1970 = BS] – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai [BS] / Vilnius: Mintis, 1970.
- Mažiulis 1974 – Mažiulis V. Le génitif singulier italo-celtique des noms en *-o-* / In: Studia indoeuropejskie, Ioanni Safarewicz septuagenario /.../ oblatum / Prace komisji językoznawstwa Nr 37. Wrocław etc.: Wydawnictwo PAN, 1974, 141–146.
- Mažiulis 1981 – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai [PKP] / Vilnius: Mokslas, 1981, т. 2.

- Mažiulis 1994 – Mažiulis V. Dėl prūsų grafinių taisyčių / BI 1994 27/2, 57–60.
- Meillet 1931₁ – Meillet A. Théorie du rythme et du ton en indo-européen / BSL 1931 31/1, 1–7.
- Meillet 1931₂ – Meillet A. Caractère secondaire du type thématique indo-européen / BSL 1931 32/3, 194–203.
- Meillet 1937 – Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indoeuropéennes / Paris: Hachette, 1937.
- Melikishvili 1974 – Melikishvili I. Phonostatistic typology and the interpretation of reconstructed systems / Linguistica Generalia. Acta Universitatis Carolinae 1974. Prague, 1977.
- Messing 1947 – Messing G.H. Selected studies in Indo-European phonology / Harvard Studies in Classical Philology 1947 56/57, 161–232.
- Mithun 1991 – Mithun M. Active/agentive case marking and its motivations / Lg 1991 67/3, 510–546.
- Mühlenbachs 1923–1932 – Mühlenbachs K. Lettisch–deutsches Wörterbuch, redigiert, ergänzt und fortgesetzt von J.Endzelin / Riga, 1923–1932, Bd. 1–4.
- Nedialkov–Jachontov 1983 – Недёлков В.П., Яхонтов С.Е. (Вводная статья) / In: Типологии результативных конструкций. Результатив, стив, пассив, перфект. Ленинград: Наука, 1983.
- Nedialkov–Silnickij 1969 – Недёлков В.П., Сильницкий Г.Г. (Вводная статья) / In: Типологии каузативных конструкций. Морфологический каузатив. Ленинград: Наука, 1969.
- Nikolaev–Starostin 1981 – Николаев С.Л., Старостин С.А. Парадигматические классы индоевропейского глагола / In: Балто–славянские исследования 1981. Москва: Наука, 1982, 261–343.
- Основы финно-угорского языкознания [ОФУЯ]. Москва: Наука 1974.
- Palnaitis 1978 – პალნაიტი ლ. “ემფატიკური -ა” სახელთა მორფოლოგიის ძირითად საკითხებთან დაკავშირებით [“Emfatinis -a” ryšium su pagrindiniais vardažodžio morfologijos klausimais] / Macne [Tbilisi] 1978 1, 113–125.
- Palnaitis 1979₁ – Palnaitis [M.]L. Proto-Indo-European vocalism and development of the Indo-European declensional models / IF 1979 84, 17–48.

- Palnaitis 1979₂ – Палмайтис Л. Аккузатив и род / ВЯ 1979 4, 90–100.
- Palnaitis 1980 – Палмайтис Л. Прусское *deiwas* : санскритское *devásya*, литовское *diėvojis* и русское *евоньй* – мифический формант генитива *-sjo и отгенитивное склонение / ВЛ 1980 16/1, 19–24.
- Palnaitis 1981₁ – Palnaitis [M]L. The new look of Indo-European declension / IF 1981 86, 71–95.
- Palnaitis 1981₂ – Palnaitis [M]L. On the origin of the Semitic marker of the feminine / ArOr 1981 49/3, 263–269.
- Palnaitis 1984 – Palnaitis L. Indoeuropean masdar as the 3rd person and *yra* in Baltic / ВЛ 1984 20/2, 126–135.
- Palnaitis 1985 – Palnaitis L. Optativ und Personalendungen im Prussischen / ВЛ 1985 21/2, 159–169.
- Palnaitis 1986 – Palnaitis L. Veiksmažodžio gramatinės kategorijos ir baltų kalbos / ВЛ 1986 22/1, 11–24.
- Palnaitis 1988₁ – Palnaitis L. Why does Baltic have the unmarked verbal form of the 3rd person? / ВЛ 1988 24/2, 138–141.
- Palnaitis 1988₂ – Palnaitis [M]L. Review: Гамкрелидзе Т.В., Иванов Вёч.Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2 / IF 1988 93, 280–292.
- Palnaitis 1994 – Palnaitis L. Preterito-prezentiniai veiksmažodžiai baltų kalbose / In: Jono Kazlausko diena: istorinės gramatikos dalykai. Konferencijos programa ir tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1994, 15–16.
- Palnaitis–Kaira 1988 – Палмайтис М.Л., Каира Ст. Протоиндоевропейский, балтийский, картвельский / In: Взаимодействие культур Востока и Запада. Вильнюс: Вильнюсский университет, 1988, 55–58.
- Paulauskienė 1971 – Paulauskienė A. Dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodis / Vilnius, 1971.
- Paulauskienė 1979 – Paulauskienė A. Gramatinės lietuvių kalbos veiksmažodžio kategorijos / Vilnius: Mokslas, 1979.
- Perelmutter 1977 – Перельмутер И.А. Общеиндоевропейский и греческий глагол. Видо-временные и залоговые категории. / Ленинград: Наука, 1977.
- Petersen 1938 – Petersen W. The evidence of schwa secundum in Latin and Greek / Language 1938 14/1, 39–59.

- Pisani 1958 – Pisani V. L'indoeuropéen reconstruit / *Lingua* 1958, 7.
- Pulleyblank 1965 – Pulleyblank E. The Indo-European vowel system and the qualitative ablaut / *Word* 1965 21.
- Rosinas 1988 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Vilnius: Mokslas, 1988.
- Rosinas 1995 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Morfologijos raida. Vilnius, 1995.
- Sabaliauskas 1957 – Sabaliauskas A. Atempiniai lietuvių kalbos veiksmažodžiai / In: Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957.
- Savčenko 1974 – Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. Высшая Школа: Москва, 1974.
- Savičiūtė 1980 – Савичюте Г.С. Предикаты цели и предикаты каузации / *Известия АН СССР, Сер. литературы и языка*, 1980 39/6, 539–548.
- Savičiūtė 1985 – Savičiūtė G. Parūpinamųjų veiksmažodžių semantika / *LKK* 1985 24, 236–251.
- Schmalstieg 1976 – Schmalstieg W.R. *Studies in Old Prussian*. University Park and London, 1976.
- Schmid 1962 – Schmid W.P. Zu Simon Grunaus Vaterunser / *IF* 1962 67, 261–272.
- Schmid 1963 – Schmid W.P. Studien zum baltischen und indogermanischen Verbum / O.Harrassowitz: Wiesbaden, 1963.
- Schmid 1966 – Schmid W.P. Baltische Beiträge IV: Zur Bildung des litauischen Praeteritums / *IF* 1966 71/3, 286–296.
- Schmid 1967 – Schmid W.P. Baltische Beiträge V: Zur Bildung des Praeteritums im Lettischen / *IF* 1967 72, 116–122.
- Schmid 1978 – Schmid W.P. Indogermanistische Modelle und osteuropäische Frühgeschichte / Akademie d. Wissenschaften u.d. Literatur Mainz, *Abhandlungen d. Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse* 1978/1, Fr.Steiner: Wiesbaden, 1978.
- Schmid 1986 – Schmid W.P. Alteuropa und das Germanische / In: Beck H., ed., *Germanenprobleme in heutiger Sicht*. Berlin–New York, 1986, 155–167.
- Schmitt-Brandt 1967 – Schmitt-Brandt R. Die Entwicklung des indogermanischen Vokalsystems / Julius Groos: Heidelberg, 1967.
- Seebold 1970 – Seebold E. Vergleichendes und etymologisches Wörterbuch der germanischen starken Verben / *Janua Linguarum, series practica* 85. Mouton: The Hague–Paris, 1970.

- Silnickij 1983 – Сильницкий Г.Г. Семантическая структура глагольного значения / In: Проблемы структурной лингвистики 1983. Москва: Наука, 1986, 3–16.
- Smoczyński– Smoczyński W. Studia Bałto-słowiańskie/Kraków, 1989–. Сравнительная грамматика германских языков [СГГЯ]. Т. II: Фонология; т. III: Морфология; т. IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат. АН, т. II, 1962, т. III, 1963, т. IV, 1966.
- Stang 1942 – Stang Chr. S. Das slavische und baltische Verbum / J. Dybwad: Oslo, 1942.
- Stang 1966 – Stang Chr. S. Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen / Universitetsforlaget: Oslo–Bergen–Tromsø, 1966, Ergänzungsband, 1975.
- Stepanov 1975 – Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Москва, 1975.
- Stepanov 1981 – Степанов Ю.С. Балто-славянский инъюнктив и сигматические формы / ВЛ 1981 17/2, 112–125.
- Stundžia 1981 – Stundžia B. Daugiskaitiniai asmenvardiniai oikonimai ir jų reikšmė linksniavimo bei kirčiavimo sistemų rekonstrukcijai / LKK 1981 21, 185–198.
- Stundžia 1992 – Stundžia B. The category of collective and the development of nominal accentuation in East Baltic languages. / In: Colloquium Pruthenicum Primum. Papers from the First International Conference on Old Prussian held in Warsaw, September 30th–October 1st, 1991 / Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1992, 151–156.
- Stundžia 1995 – Stundžia B. Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema / Vilnius: Vilniaus universiteto Baltų filologijos katedra, 1995.
- Sturtevant 1951 – Sturtevant E. H. A Comparative Grammar of the Hittite Language / New Haven: Yale University Press, 1951.
- Szemerényi 1970 – Szemerényi O. Einführung in die vergleichende Sprachwissenschaft / Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970.
- Šanidze 1926 – შანიძე ა. ქართული ზმნის საქცევი [Kartų veiksmažodžio versionizatorius] / Bulletin de l'Université de Tiflis 1926/6.
- Типологии конструкций с предикатными актантами [ТКПА] / Ленинград: Наука, 1985.
- Топоров 1961 – Топоров В.Н. Локатив в славянских языках / Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1961.

- Торогов 1980 – Топоров В.Н. Категории времени и пространства и балтийское ёзыкознаие / In: Балто–славёнские исследования 1980. Москва: Наука, 1981, 11–15.
- Тორუია 1944 – თოფურია ვ. ბრუნების სისტემისათვის სვანურში სხვა ქართველურ ენათა ბრუნებასთან შედარებით [Dél linksnių sistemos svanų kalboje lyginant su kitų kartvelų kalbų linksniavimu] / Известия АН Грузинской ССР 1944 5-3.
- Trautmann 1910 – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1910.
- Uhlenbeck 1901 – Uhlenbeck C.C. Agens und Patiens im Kasussystem der indogermanischen Sprachen / IF 1901 12/1-2, 170–171.
- Wackernagel–Debrunner 1930 – Wackernagel J., Debrunner A. Altindische Grammatik, Bd. III / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1930.
- Watkins 1969 – Watkins C. Geschichte der indogermanischen Verbal-flexion / In: Indogermanische Grammatik, hrsg. von J.Kuryłowicz, Bd. III/1: Formenlehre. Heidelberg: C.Winter: Universitätsverlag, 1969.
- Храковскій 1985 – Храковский В.С. (Вводнаё статья) / In: Типологиё конструкций с предикатными актантами. Ленинград: Наука, 1985.
- Zgusta 1951 – Zgusta L. La théorie latyngeale / ArOr 1951 19/3-4, 428–472.
- Zinkevičius 1966 – Zinkevičius Z. Lietuvių dialektologija / Vilnius: Mintis, 1966.
- Zinkevičius 1984, 1987 – Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorija, t. 1: Lietuvių kalbos kilmė / Vilnius: Mokslas, 1984; t. 2: Iki pirmųjų raštų / Vilnius: Mokslas, 1987.
- Žulys 1974 – Žulys V. Trečiojo asmens nėra / Kalbotyra 1974 25/1, 83–92.
- Žulys 1975 – Žulys V. Bendrinės lietuvių kalbos veiksmažodžių asmens galūnės / Kalbotyra 1975 26/1, 63–73.
- Žulys 1991 – Žulys V. Kelios pastabos dėl o kamieno dat. sg. galūnės / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 99.

PRIEDAS

Seniausiose lietuvių raštybos paminkluose paliudytos negimininių įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas

I lentelė PS (Punktai sakymų) DP(Daukšos Postilė) PK (Petkevičiaus Katekizmas) BP (Bretkūno Postilė) MK_J(Mažvydo Katekizmas)

Užrašyti seniausiose lietuvių raštybose atvejai ir jų santykinis dažnumas

Eil. Nr.	Linkinio pamatinis modelis	Užrašyti atvejai	PS			DP			PK			BP		MK		Bendrasis atvejų skaičius	Bendrasis %
			sukurtiųjų ar neukurtiųjų	iš viso	%	sukurtiųjų ar neukurtiųjų	iš viso	%	sukurtiųjų ar neukurtiųjų	iš viso	%	sukurtiųjų ar neukurtiųjų	iš viso	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	nom. žiog. aš, eš	a)ch, aš		65			430			70		282		7		854	
2		a)š, ašgu		1			2			1		1		1		2	
3		a)šai		1			1			1		1		1		1	
4		a)šen		1	4,7		1	5,3		3	4,1	134	6,9	1	1,9	3	5,4
5		e)ch		1			1	1		1		134	3,26	1		134	0,8*
6	nom. žiog. tu	tu		41			298			132		329		40		840	
		tugu		1			1			1		6		1		7	
		tugi		1			1			1		1		1		1	
		tuien		1			1			7	7,76	1	8,2	1	10,9	7	5,4
7	gen. žiog. manens	manėš, manšė, manis	2*			315		3,6									

6		mángs, mákus, PS manís, DP mángs	112	114	8,3	13	103	431	5,3	31	20	51	2,8	87	2,1	6	1,6	689	4,4
9		manéngs, manéss	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	aílar, síng. manéngspi	mangjíp manéngp mangjíp' mángjíp mángjíp' fáwiíp	-	-	-	77	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11		PK mángjíp PS maníjip	19	-	-	2	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12		tawisp manéngp	-	19	1,4	41	120	1,5	-	-	-	35	1,96	19	0,46	3	0,82	196	1,01
13		manenjip táwýjipi, manenjipi, PK mangjipi	-	-	-	-	20	-	-	20	20	20	1,11	2	0,04	-	-	22	0,18
14	gení. síng. manes*	manís mánes	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15		DP fáwés	1*	-	-	1*	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16		manas DP manas, manas	-	1	0,07	10	23	0,28	11	21	1,2	112	2,7	9	2,46	166	1,05
17	oliet. sing. manesi?	tawėjpi manejp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,04	-	-	2	0,01
18		DP tawėjp', tawėjp'	-	-	-	9	9	0,11	-	-	-	27	0,65	6	1,64	42	0,26
19	gen. sing. manen'	manų	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20		manų manų tawėjp'	74*	74	-	3	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
21		manų	74	74	-	5	21	0,25	13	16	0,89	-	-	-	-	37	0,23
22	gen. sing. manen-? = dat. sing. mani-?	tawi manas	1 15	16	1,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	0,10
23	gen. sing. mane	manė DP tawėj jawi	-	-	-	1 6	1	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-
24		mane	-	-	-	1	1	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
25		mane	-	-	-	6	7	0,08	7	8	0,83	84	0,74	-	-	57	0,3

1 kentié (tesinya)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
26	acc. sing. manen ¹⁸	manó manó	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27		mané	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
28		mané DP táwé, [áwé] tawé jawé	7 + 11 7 +	7 +	7 +	5	26	0,31	-	3	0,16	-	-	-	-	29	0,18
29	acc. sing. = dat. sing. maní ¹⁸ ; acc. sing. manen-?	maní Mik. Tawé, jawé	130	179	13,05	5 ¹⁸	5	0,06	-	-	-	-	-	7	1,9	191	1,2
30		maní	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31	acc. sing. mané (?)	mané tawé	-	-	-	1 ¹⁸	1	0,01	1 ¹⁸	1	0,05	-	-	-	-	2	0,01
32	acc. sing. mané	mané mané (O)áwé	-	-	-	485	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
33		māne DP mānō, tāve, mānō maze	-	-	-	37	-	-	128	-	-	-	-	-	-	-	-
34		DP maņē mašē, maņē, maņē tavēg'	-	-	-	218	1	741	64	192	10,7	407	9,9	24	6,6	1364	8,6
35	acc. sing. seve''	jeveņ	-	-	-	1''	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006
36	acc. sing. mi	-mi-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,22	3	0,07	-	-	7	0,04
37		-m	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
38	der. sing. mija	-mi-	-	-	-	2''	-	-	-	1	0,05	1''	0,07	-	-	9	0,05
39		-m	-	-	-	3	5	0,06	1''	-	-	2''	-	-	-	-	-
40	der. sing. maņē	maņ taņ taņ maņ	196	-	-	199	-	-	73	-	-	320	-	17	-	-	-

I lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
41		maš maš	28	224	16,3	571	770	9,4	15	88	4,9	-	7,8	-	4,65	1419	8,97
42	dar. stog. manū	manū maš BP manū Mānig Tāvigu	1			3			35			1 ^{ma}		1 ^{ma}			
43			-	1	0,07	2	5	0,06	-	35	1,95	-	0,02	-	0,27	43	0,3
44	adoks. stog. manūpi	manūp tawūp' jāvūp	-			7			-			-		-			
45			-			-			1			-		-			
46		manūp MK tawūp/-ip	-			23	30	0,36	1	2	0,11	7	0,17	6	1,64	45	0,3
47		manūpi	-			-	-	-	-	-	-	3	0,07	-	-	3	0,01
48	inész. stog. manūje	tawūje	-			-	-	-	-	-	-	2 ^{ma}	0,04	-	-	2	0,01
49	inész. stog. mašūje	tawūe jāvūe	-			-	-	-	-	-	-	13	0,31	-	-	13	0,08

I lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
67	gen. pl. arba	mus ius	-	-	-	-	-	-	4 ^m	4	0,22	11	0,36	-	-	15	0,09
68	dar. pl. numus	ndamus ndamus nyamus ndamus numus ndamus ndamus ndamus ndamus numus numus numus ndamus numus	-	-	-	727	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
69																	
70						27											
71			108			308			119			511		6			
72			-	108	7,9	9	1 092	13,3	-	119	6,64	-	511	12,5	1,64	1836	11,6
72	dar. pl. numus (7) ^m	ndamus numys	-	-	-	5	5	0,06	-	-	-	-	-	-	-	5	0,03
73	dar. pl. numus	numus ndamus	20	20	1,5	33	33	0,4	91	91	5,1	43	1,04	35	9,6	222	1,4

1 lentelė (tęsiasi)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
74	dat. pl. muon'	iam'	1	1	0,07	1	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	2	0,01
75	dat. pl. muonis**	iamis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1**	0,02	-	-	1	0,006
76	dat. pl. muos (?)	muos	-	-	-	-	-	-	1**	1	0,05	-	-	-	-	1	0,006
77	acc. pl. muos	muos mūs ius jus muš	96	96	7,0	770	775	9,5	226	226	12,6	320	7,8	68	18,6	1485	9,4
78	acc. pl. muos (?)	muš mūs	-	-	-	7	7	0,08	-	-	-	-	-	-	-	7	0,04
79	acc. pl. muos (?)	mūs iša	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,07	-	-	3	0,01

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
80	occ. pl. mumus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 ^{aa}	0,02	-	-	1	0,006
81	instr. pl. mumis	zvanis zvanis	-	-	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
82		mumis	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
83		mumis	4	4	0,29	42	85	1,03	15	15	0,83	21	0,51	1	0,27	126	0,8
84	instr. pl. mumis	mumis	3	3	0,22	-	-	-	7	7	0,39	-	-	-	-	10	0,06
85	instr. pl. mumus ^{aa}	-	-	-	-	-	-	-	2 ^{aa}	2	0,11	1 ^{aa}	0,02	-	-	3	0,01
86	instr. pl. mūsy(je)	mūjy	-	-	-	1 ^{aa}	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006
87	instr. pl. mūsyje	mūjaje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	0,12	-	-	5	0,03
88	instr. pl. mūspj	mūspj	9	-	-	-	-	-	1 ^{aa}	-	-	-	-	-	-	-	-
89		mūspje	-	9	0,65	-	-	-	2 ^{aa}	3	0,16	-	-	-	-	12	0,07
90		mūsp	-	-	-	-	-	-	6	6	0,33	-	-	-	-	6	0,03

1. lentelė (tęsiasi)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
91	adėz. pl. *mėdaga**	mozė	-	-	-	1**	1	0,01	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006
92	adėz. pl. mėsisip	mujip' mėjip' mėjip'	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
93		mujip mėsisip' DP mėjip	-	-	-	11	17	0,2	-	-	-	9	0,21	-	-	26	0,16
94	adėz. pl. mėsisėpė	mujimp' mujimp mujimp DP mėjimp', mėjimp', mėsisėp', mėsisėp', mujimp' mėjimp' mėjimp'	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
95			-	-	-	82	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98	0,62
96			-	-	-	8	90	1,1	8	8	0,44	-	-	-	-	-	-

1 Iestelē (Iestēys)

- ¹ Uzifiksuota Zieteloje (A. Vidugiris, LKK, 3, 114—115), Nemenčinėje (LKK, 2, 1163).
- ² Paprastumo dėlei visur, kur įmanoma, nurodoma tik viena iš 2 ar 3 vienodo modelio formų.
- ³ PS I 61_a, II 134_a.
- ⁴ Archaiinė forma be nazalizacijos — pfg. *manės, fėvės*, sovės Šemčiškėse (LKK, 284—284), Garliavoje (Chr. Stang. Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen, 251, Oslo, 1966).
- ⁵ PS II 183_a (3 pers.), ⁶ DP 285_a.
- ⁷ Dėsningai atširado iš *manes + pie* — Ir. 4.
- ⁸ Daugelyje rytiečių tarmių gen. *manei* < **manen* (o. iš akuzatyvo), bet acc. *manī*.
- ⁹ Siųvydo rašyba neleidiāa nestatyti galinio *ī* (*manī*) ilgtumo — Ir. 8.
- ¹⁰ Zr. 8; pfg. LKK, 284, ir Zr. 9.
- ¹¹ Budinga daugeliui lietuvių tarmių — pfg. Z. Zinčevičius, Lietuvių dialektologija, § 489 c.
- ¹² DP 169_a, 359_a; ¹³ DP 47_a (2 pers.); ¹⁴ PK 50_a.
- ¹⁵ Uzifiksuota Klaipėdos krašte. ¹⁶ DP 27_a (3 pers.).
- ¹⁷ Uzifiksuota Zieteloje (A. Vidugiris, LKK, III, 116).
- ¹⁸ DP 84_a, 250_a; ¹⁹ BP II 294_a; ²⁰ PK 77_a; ²¹ BP II 242_a, 521_a.
- ²² *manone* BP I 274_a; ²³ MK 35_a; ²⁴ 2, 3 pers.; ²⁵ 3 pers.; ²⁶ 1, 2 pers.
- ²⁷ 3 pers.; ²⁸ 2, 3 pers.; ²⁹ DP 5_a.
- ³⁰ Tokie Daubės parašymai, tikriausiai, žymi pliatųjį e, tuo tarpu *mās* — pliatųjį ilgą.
- ³¹ Procentas didelis, neskyrus *prom. pers. mūsų* ir *pron. poss. mūsų*; ³² 2 pers.
- ³³ Pfg. 2. Iness. *mōmūnag* Užventyje (LKK, 290—[93]).
- ³⁴ Budinga tarmėms (Juknaičiai, Karmėlavos, Rumiškės, Juodkrantė ir kt.).
- ³⁵ BP II 72_a; ³⁶ Tur būt, korektūros klaida; ³⁷ BP II 490_a.
- ³⁸ Uzifiksuota tarmėse, pvz., Ribokuose (LKK, 289—146).
- ³⁹ PK 126_a, 197_a; ⁴⁰ BP I 412_a; ⁴¹ DP 47_a; ⁴² PK 123_a; ⁴³ PK 117_a, 132_a.
- ⁴⁴ Pfg. *Lasūny ed. > al māsē* (LKK, I, 332) < **māsgn?*; ⁴⁵ DP 345_a; ⁴⁶ DP 40_a adesyvo reikšmei

Ši knyga atspindi ilgametės autoriaus klajones po kalbų pasaulį, pradėtas semitologijos studijomis St.Peterburge 1965 m., tęstas baltistikos aspirantūroje 1973 m. Vilniuje bei kartvelologinėje “stažuotėje” Gruzijoje, 1976 m. dirbant kūriku asfalto gamykloje, o baigtos pirmąja šios knygos versija 1995 m. Vokietijoje, renkant baltiškos kilmės leksiką iš vokiečių rytpūsiečių tarmės kartotekos Kielio universiteto germanistikos seminare. Jame pirmą kartą viešumon iškelta ir čia dėstomoji prokalbės kaip minimaliausių inovacijų zonos koncepcija.

Knygoje remtasi daugiausia Vytauto Mažiulio ir Georgijaus Klimovo teorijomis. Čia visiems laikams atsisveikinta su klasikine ide. prokalbės samprata, aštuoniais jos linksniais, tariamai joje egzistavusiomis prezenso/imperfekto, aoristo, perfekto gramatinėmis kategorijomis su atitinkamomis “bendraindoeuropietiškomis” fleksijomis. Vardažodžių tematinio balsio atsiradimas siejamas su morfologinį krūvį įgavusia binomine priebalsio vokalizacija kamieno finalėje. Baltų kalbų 3-jo asmens nežymėtumas siejamas su veiksmažodžio II serijos formos, kilme – vardažodinės, apibendrinimu: baltų kalbų 3-as asmuo atspindi ikiinfinitivinių laikų masdarą, su juo derinęsi inertyvinės/adverbialinės reikšmės kuopinės daugiskaitos **-ail/*-ei* dariniai semantiškai nereikalavo jokio 3-jo asmens daugiskaitos markerio (vadinasi, baltų kalbos niekad ir nepasižymėjo sigmatine **-al/*-e* kamieno daugiskaita, nei kada nors turėjo morfologiškai išbaigtą bevardę giminę – prūsų kalboje pasigendama paradigminių bevardės giminės daugiskaitos formų, kuopinės reikšmės *-ō* dariniai alomorfiški *-ai* dariniams). Daug dėmesio skirta prabaltų preterito-prezentiniams perfektinės semantikos veiksmažodžiams, parodant, kaip jų formos, virsdamos preteritinėmis, “pasigamindavo” prezenso formas, kaip, dėl akuzatyvinės konstrukcijos įsigalėjimo susidarius tranzityvumo–intransityvumo kategorijai, savo preteritus “gamindavosi” inovacinės tranzityvinės formos. Atlikta formaliai suskirstytų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija, nustatčius daug niuansų aprėpiančius skiriamuosius požymius ir pateikus rezultatus dendrogramomis, matricomis bei ištaisais lietuvių, latvių ir prūsų (čia tik *ā-* ir *ija-* kamienų) veiksmažodžių sąrašais. Rasta nemaža naujų aiškinimų senoms problemoms (prūsų “artikelio” sintaksinė funkcija, rytų baltų žodžio *yra* masdarinė inaktyvinė kilmė, kt.). Šitaip praplėsta V. Mažiulio deklinacijos teorija bei pritarta jo iškeltai baltų kalbų kaip “paskutiniosios indoeuropiečių vandenyno valkos” idėjai. Nors visa tai vargu ar pradžiugins tradicionalistus, šis “profesionalaus kūriko” darbas galbūt sudomins originalių sprendimų ieškančią jaunimą, kuris ir yra visa tolesnių indoeuropeistinių ir baltistinių studijų viltis.